

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KASTAMONU MASALLARI
(Araştırma-İnceleme-Metin)

Sagıp ATLI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK

ISPARTA 2011

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI


Gönderen : Türk Dili ve Edebiyatı EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS** Programı öğrencisi **Sagıp ATLI** tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.

Tez Adı Değişikliği **YAPILMADI**.

20.05.2011
Tarih


Prof. Dr. Osman YILMAZ
Enstitü Anabilim Dalı Başkanı


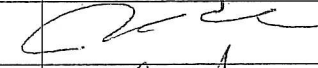
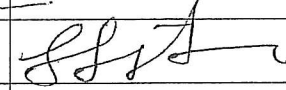
SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 20/05/2011 tarihinde, Cuma günü saat 10:30 'da toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin **KASTAMONU MASALLARI (Araştırma-İnceleme-Metin)** konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ** ile aşağıdaki kararı almıştır.

KABUL

RED

DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Ümit AKÇA	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Halil Altay GÖDE	
Üye		
Üye		

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tez kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.



T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum, “KASTAMONU MASALLARI (Araştırma-İnceleme-Metin)”adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

20. 05. 2011

SAGIP ATLI

ÖN SÖZ

Bir milletin en önemli zenginliğini hiç şüphesiz kültürel yapısı oluşturmaktadır. Bu kültür de nesiller arasında bir köprü vazifesi kurarak o milletin varlığının ve öz benliğinin devam etmesini sağlamaktadır.

Köklü bir geçmişe ve buna bağlı olarak zengin bir kültüre sahip olmamıza rağmen Batılılar kadar bu değerlerimize sahip çıkmamış olmamız üzücüdür. Bu hassasiyetle hazırladığımız çalışmamızda, Kastamonu'dan derlenen yetmiş beş masal metni Tarihî-Coğrafi Fin metoduna göre tasnif ve tahlil edilmiştir.

Kastamonu masalları üzerine hazırladığımız bu çalışmamız giriş kısmıyla başlamaktadır. Giriş kısmının ilk alt başlığında masal hakkında kısa bir bilgi ve ikinci alt başlıkta da Kastamonu'nun coğrafî, tarihî ve kültürel yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, “*Yök Tez Tarama Merkezi*” kullanılarak masallar üzerine yapılan ilmî çalışmaların ve diğer araştırmalarımızla şimdiye kadar yayınlanan kitapların künyeleri verilmiştir. İkinci kısımda da Kastamonu masalları üzerine yapılmış olan çalışmalar (kitaplar, dergiler, tezler, arşivler) incelenerek bunlar hakkında kısa bilgi verilmiştir. Üçüncü kısımda da Kastamonu masallarının derlenme şekli, aşamaları ve kaynak şahıslar hakkında bilgi verilerek derlemeyle ilgili bazı hususlar açıklanmıştır.

İkinci bölümde, Kastamonu masallarında bulunan ortak unsurlar; temler, kahramanlar, mekân, eşya ve masalların formel yapısı başlıkları altında incelenmiştir. Bu bölümde Prof. Dr. Saim Sakaoglu'nun “Gümüşhane ve Bayburt Masalları”ndaki metodu esas alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, 75 masal metninin tip yapısı incelenmiştir. Bu bölümde, masalların tip tasnifi yapılarak Türk ve dünya masalları arasındaki yeri belirlenmiştir. Önce Türk masal katalogu olan Eberhard-Boratav katalogu ile mukayeseleri yapılarak oradaki tip numaraları verilmiştir. Daha sonra dünya masalları katalogu Aarne-Thompson katalogundaki tip numaraları da eklenmiştir. Ayrıca belirlediğimiz yirmi masal çalışmasıyla varyant tespiti de yapılmış, ortak olan masalların numaraları, isimleri ve çalışmanın adı da verilmiştir.

Üçüncü bölümden sonra yaptığımız çalışma sonucunda elde ettiğimiz bulgular da sonuç başlığı adı altında verilmiştir.

Dördüncü bölümde, derlediğimiz yetmiş masal metni Eberhard-Boratav katalogundaki tip sıralarına göre verilmiştir. Şimdiye kadar yapılan masal çalışmalarında metinlerin yazıya aktarımı konusundaki genel tercihe uyarak masal metinlerinin cümleleri üzerinde düzeltmeler yapıp metinler, kurallı cümleler hâlinde vermeye çalışılmıştır. Bu düzeltmeler yapılırken bölgeye özgü kelime ve deyişler muhafaza ve tespit edilerek çalışmamızın sözlük kısmında ayrıca verilmiştir.

Çalışmamızın en son kısmında da mahallî kelimeler sözlüğü ve geniş bir bibliyografya yer almaktadır.

Bu çalışmamın ve eğitim hayatımın her safhasında benden maddî ve manevî hiçbir desteklerini esirgemeyen aileme; zihinlerindeki masalları anlatarak bana yardımcı olan kaynak şahıslara; tezimi hazırlarken bana yardımcı olan arkadaşlarıma ve en önemlisi de akademisyenlik hayatıma atılmamda bana yol gösterip hiçbir desteğini esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK'e teşekkürü bir borç bilirim.

SAGIP ATLI
ISPARTA - 2011

ÖZET**KASTAMONU MASALLARI (Araştırma-İnceleme-Metin)****SAGIP ATLI****Süleyman Demirel Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
Yüksek Lisans Tezi, 471 sayfa, Mayıs 2011.****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK**

Bu çalışmanın konusunu, anlatmaya dayalı türlerden biri olan masal oluşturmaktadır. Kastamonu'dan derlenen yetmiş beş masal metni Tarihî-Coğrafi Fin metoduna göre tasnif ve tahlil edilmiştir. Çalışmada "Ortak Unsurlar" başlığı altında da masallardaki temler, kahramanlar, mekân, eşya ve masalların formel yapıları incelenmiştir. Daha sonra masalların TTV'ye göre tip yapısı incelenmiş ve belirlenen yirmi tane masal çalışmasındaki masal metinleriyle Kastamonu masallarının varyant tespiti de yapılmıştır. Böylece Kastamonu masallarının Türkiye'deki yayılma alanları belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Masal, Kültür, Kastamonu Masalları, Varyant.

ABSTRACT**The Folk Tales of Kastamonu (Research-Study-Text)****SAGIP ATLI****Suleyman Demirel University, Turkish Language and Literature****Master Thesis, 471 Pages, May 2011.****Supervising Professor: Assistant Professor Mehmet ÖZÇELİK**

The subject of this study is “Folk Tales” which is a verbal branch of literature. Seventy five folk tales text collected from Kastamonu are defined and described in the light of the Historical-Geographical Fin method. In this study, the terms, characters, place and formel structures of the folk tales are analyzed under the title of “Common Characterstics”. Later on, the type/pattern structure of tales was analyzed in accordance with TTV and the variant deermination between the tale texts of the specified 20 tale analysis and Kastamonu tales was stated. By this way, the expansion areas of Kastamonu folk tales are tried to be depicted.

Key words: Folklore, Folk Tale, Culture, The Folk Tales of Kastamonu, Variant.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
A. MASAL ÜZERİNE	1
B. KASTAMONU'NUN COĞRAFÎ, TARİHÎ VE KÜLTÜREL YAPISI	9
1. COĞRAFÎ YAPISI	9
2. TARİHÎ YAPISI	10
3. KÜLTÜREL YAPISI.....	17
BİRİNCİ BÖLÜM	19
1.1. MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	19
1.1.1. Doktora Tezleri	19
1.1.2. Yüksek Lisans Tezleri.....	22
1.1.3. Kitap Olarak Yayımlanan Çalışmalar	35
1.2.KASTAMONU MASALLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	38
1.2.1. Kitaplar.....	38
1.2.2. Dergiler	39
1.2.3. Tezler	39
1.2.4. Arşivler.....	40
1.3. KASTAMONU MASALLARINI DERLEME ŞEKLİ	42
1.3.1. Sahaya Çıkmadan Önce Yapılanlar	42
1.3.1.1. Konuyla İlgili Yayınların Araştırılması	42
1.3.1.2. Derlemeye Çıkılacak Alanın Tespiti ve Kaynak Şahıslarla Temas	42
1.3.2. Masalların Ses Kayıt Cihazı İle Tespiti	43
1.3.3. Derleme İle İlgili Bazı Hususlar	44
1.3.3.1. Derlemede Zaman Meselesi	44
1.3.3.2. Derlemede Mekân Meselesi.....	45
1.3.3.3. Derlemede Ulaşım Meselesi	46
1.3.3.4. Masal Anlatıcıları İle İlgili Bazı Meseleler.....	47
1.3.4. Kaynak Şahıslar Hakkında Bilgi.....	48
İKİNCİ BÖLÜM	52
2.1. KASTAMONU MASALLARINDA ORTAK UNSURLAR	52
2.1.1. TEMLER.....	52
2.1.1.1. Yükselme, Başarı Kazanma veya Tehlikeli Bir Durumdan Kurtulma..	52
2.1.1.2. İffetini Muhafaza Etme veya Etmeme	55
2.1.1.3. İyilik ve Doğruluğun Mükâfat Kazanması ile Kötülüğün Cezalandırılması.....	56
2.1.2. KAHRAMANLAR	58
2.1.2.1. İNSANLAR	58
2.1.2.1.1. Saray ve idare adamları	58
2.1.2.1.2. Din Adamları.....	65
2.1.2.1.3. Halk Tabakasına Mensup Olanlar	66
2.1.2.2. GERÇEKÜSTÜ VARLIKLAR	82
2.1.2.3. HAYVANLAR	85

2.1.2.3.1. Ehlî Hayvanlar	86
2.1.2.3.2. Orman Hayvanları	92
2.1.2.3.3. Kuşlar ve Kümes Hayvanları	96
2.1.2.3.4. Diğerleri	98
2.1.3. MEKÂN	99
2.1.3.1. Geniş Mekân	99
2.1.3.2. Dar Mekânlar	101
2.1.3.3. Dar-Kapalı Mekânlar	108
2.1.4. EŞYA	115
2.1.5. MASALLARIN FORMEL YAPISI	136
2.1.5.1. Giriş Formelleri	137
2.1.5.2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri	140
2.1.5.3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller	150
2.1.5.4. Bitiş Formelleri	156
2.1.5.5. Çeşitli Formel Unsurlar	160
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	167
3.1.KASTAMONU MASALLARININ TİP YAPISI	167
3.1.1. GENEL BİLGİLER	167
3.1.2. MASALLARIN TİP NUMARALARI, MOTİF SIRALARI VE VARYANLARI	169
SONUÇ	229
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	233
METİNLER	233
1. AYI, KURT VE TİLKİ	234
2. KURT İLE KEÇİ	236
3. TİLKİ İLE GÜVERCİNLER	238
4. BEREN MIZIKACILARI	240
5. KİRPİ İLE TİLKİ	243
6. AÇ AYI	245
7. AÇ TİLKİ	247
8. KURT	249
9. KURNAZ HAYVANLAR	251
10. AÇ KURT	253
11. AYI İLE KIZ	255
12. AYI İLE KELOĞLAN	256
13. ÇOBAN İLE YILAN	258
14. HOROZ İLE BEYOĞLU	260
15. YILAN PADİŞAHI	262
16. KÖYLÜ MASALI	265
17. ŞAHMARAN	267
18. KAVAL	269
19. YILAN	272
20. KELOĞLAN	276
21. ÜVEY FATMA	284
22. NASİH VE CÖMERT	286
23. PADİŞAH VE OĞULLARI	289
24. ÜÇ KARDEŞ	293
25. ŞAH MEHMET	298

26. PERİ KIZI	302
27. GÜVERCİN ADAM	307
28. SEKİZ KIZIN BACISI	315
29. MEHMET AĞA	318
30. NEYDİM, NE OLDUM, NE OLACAĞIM	322
31. ZÜMRÜDÜANKA	325
32. KADERE KARŞI GELMEK	331
33. MASAL	332
34. VERMEYİNCE MABUT, NEYLESİN SULTAN MAHMUT	334
35. FAKİR MOLLA	337
36. ÜÇ ÜVEY KIZ KARDEŞ	340
37. ÜRKEK MUSTAFA	342
38. YEDİ KARDEŞLİ DEV	344
39. ÜÇ KARDEŞ İLE DEV	347
40. OF KOCA	352
41. AÇIL CEVİZİM AÇIL	354
42. SABIR TAŞI	359
43. İNGİLTERE KRALI	361
44. ŞAH MEHMET	368
45. ÜÇ KIZ	373
46. İNCİLİ KIZ	381
47. SİHİRLİ TOP	383
48. YAHUDİ	385
49. KURNAZ ARKADAŞ	387
50. DİKİŞ AHMET	390
51. CÜCELER	393
52. YALANCI HOCA	395
53. DİK BAŞLI GELİNLER	397
54. MÜNECCİMBAŞI	399
55. SAĞIRLAR VE HÂKİM	403
56. İBİ	405
57. KURNAZ KADIN	407
58. HIRSIZ İLE KELOĞLAN	409
59. İKİ BAŞ HIRSIZ	412
60. ARAP VE HIRSIZ	416
61. KURNAZ HIRSIZLA AKILLI ARKADAŞLAR	418
62. HARİÇ MEHMET	422
63. KELOĞLAN	428
64. KÖSE	430
65. KÖSE İLE DEV	432
66. KÖSE İLE KELOĞLAN	436
67. GÖRÜYORUM AMA DİYEMİYORUM	438
68. ÇOBAN KELOĞLAN	440
69. KELOĞLAN	443
70. KASTAMONU KADISI	445
71. ALTIN BULAN SAF KÖYLÜ	448
72. PADİŞAH VE AĞA	450
73. İNCİLİ ÇAVUŞ	452

74. HACI MAHMUT AĞA	455
75. UYANIK KADINLA KURNAZ KOCA.....	460
MAHALLÎ KELİMELEK SÖZLÜĞÜ	462
BİBLİYOGRAFYA	465
ÖZGEÇMİŞ.....	471

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser.
a.g.t.	: Adı geçen tez.
AaTh	: Antti Aarne- Stith Thompson'un 'The Types of the Folktale' adlı eseri.
Adıyaman	: Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme.
Afyon	: Afyonkarahisar Masalları.
Balıkesir	: Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması.
Bingöl	: Bingöl Masalları.
C.	: Cilt.
Çev.	: Çeviren.
EB	: Wolfram Eberhard- Pertev Naili Boratav'ın hazırladığı 'Typen Turkischer Volksmärchen' adlı eseri (TTV).
Elazığ	: Elâzığ Masalları.
Erzurum	: Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar.
Gaziantep	: Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme.
Gümüşhane	: Gümüşhane ve Bayburt Masalları.
Haz.	: Hazırlayan.
Kayseri	: Kayseri Masalları.
Manisa	: Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme.
Muş	: Muş Masalları Üzerine Bir Araştırma.
Niğde	: Niğde Masalları.
s.	: Sayfa.
Safranbolu	: Safranbolu Masalları.
Sütçüler	: Sütçüler Masalları Üzerine Bir İnceleme.
Tarsus	: Tarsus Masalları.
Taşeli	: Taşeli Masalları.
TTV	: Wolfram Eberhard- Pertev Naili Boratav'ın hazırladığı 'Typen Turkischer Volksmärchen' adlı eseri.
Van	: Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları.
Y.Çukurova	: Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırmaları.
Yalvaç	: Yalvaç Masalları.

Yay. : Yayınları.

Yozgat : Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları.

GİRİŞ

A. MASAL ÜZERİNE

Anlatmaya dayalı türler (masal, efsane, destan, halk hikâyesi, vb.) arasında en yaygın olanlarından birisi masaldır. Masalın birçok araştırmacı tarafından çeşitli tanım ve tarifleri yapılmaktadır. Bunlardan birkaçı:

Pertev Naili Boratav'ın masal tanımı: “*Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa anlatı.*”¹

Saim Sakaoglu'nun masal tanımı: “*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.*”²

Bilge Seyidoğlu'nun masal tanımı: “*Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü olayların bulunduğu, bir varmış bir yokmuş gibi klişe anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda ‘Yediler içtiler muratlarına erdiler.’ yahut ‘Onlar erdi muradına biz çikalım kerevetine.’ veya ‘Gökten üç elma düştü bir anlatana, biri dinleyene, biri de bana.’ gibi belirli sözlerle sona eren zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türü.*”³

Ali Berat Alptekin'in masal tanımı: “*Büyük ölçüde nesirle anlatılmış ve dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası bulunmayan, hayal ürünü olan nesir şeklindeki anlatımlar.*”⁴

Masalların kaynağı konusunda farklı görüşler vardır. İlk masal çalışmalarından bu yana her araştırmacı, masalların kaynağı konusunda çeşitli teoriler ortaya koymuştur. Fakat masalın kaynakları ile ilgili en önemli görüş, Grimm kardeşlerin görüşü olup hâlâ bu gün de kullanılmaktadır. W. Grimm kardeşlerin masalın kaynakları hakkındaki görüşleri şunlardır:

1. Hint Avrupa Teorisi: Hint Avrupa dil dairesine giren milletlerin masalları, bilinmeyen bir zamandan Hint-Avrupa medeniyetinin mirasıdır.

¹ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969, s.80.

² Saim Sakaoglu, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ Yay., Ankara 2002, s.4.

³ Bilge Seyidoğlu, “Masal”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 6, Dergâh Yay., İstanbul 1985, s.149.

⁴ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, Akçağ Yay., Ankara 2002, s.XI.

2. *Parçalanmış Mitler Teorisi*: Masallar eski mitlerin parçalanmış şekilleridir. Bunlar ancak içinden çıktıkları mitlerin kesin olarak izah edilmesiyle açıklanır.⁵

Grimm kardeşlerin görüşlerinden hareketle diğer araştırmacılar da masalların kaynağı hakkında yeni görüşler ortaya atmışlardır. Bunlardan önemli olan üçü:

1. *Mitolojik Görüş*: Bu görüşün temsilcileri Max Müller, Angelo de Gubernatis, John Fiske ve Sir George Cox'tur. Bu görüşü savunanlar, masal ve mitleri, Hint-Avrupa medeniyetinin mirası olarak kabul etmektedirler. Hint-Avrupa dil ailesinden hareketle bu dili kullanan ilkel Hint-Avrupa mitolojisi hazinesinin var olduğu fikrini benimserler.

2. *Hindoloji Görüşü*: Theodor Biefey'in öncülüğünü yaptığı bu görüş, masalların kaynağı olarak Hindistan'ı kabul eder. 1838 yılında Loiseleur Deslongchamps Avrupa'daki masalların orijinallerinin muhtemelen Hindistan'da bulunacağını ifade eder.

3. *Antropolojik Görüş*: Bu görüşün en önemli temsilcileri, Edward Taylor ve Andrew Lang'dır. Andrew Lang, masalların kaynağı konusunda Hindistan'a tanınan önceliği kabul etmemiştir. Masallarda bulunan ilkel fikirlerden hareketle, masalların çok eski zamanlarda teşekkül ettiğini öne sürer. Masal kaynaklarında çeşitlilik teorisinden hareket ederek, masalların farklı yerlerde birbirlerine benzer olarak müstakil bir şekilde meydana geldiklerini savunur.⁶

Folklorun önemli bir alanını teşkil eden masalların ve masalla ilgili çalışmaların ilmî bir şekilde ele alınması ise XIX. yüzyıldan sonra başlamıştır. XIX. yüzyılın başlarında Alman Grimm⁷ kardeşler, masal araştırmalarında çığır açan eserlerini neşretmişlerdir. "*Grimm kardeşlerden sonra bütün Avrupa'da büyük masal külliyatları meydana getirilmiş ve masallar üzerinde çalışanlar çoğalmıştır. Bilhassa İskandinav ülkelerinde yalnız şahıslar değil, folklorla alakalı müesseseler de bütün gayretleriyle her türlü folklor malzemesinin yanında halk masallarını da toplamış ve onları ilmî usullere göre tasnif etmişlerdir.*"⁸

⁵ Umay Günay, **Elâzığ Masalları (İnceleme)**, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 350 Edebiyat Fakültesi Yay. No: 66, s.17.

⁶ Günay, **a.g.e.**, s.17-18.

⁷ Seyidoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar**, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Yayınları No: 64, Baylan Matbaası, Ankara 1975, s.XV; Jacob Grimm-Wilhelm Grimm, **Kinder und Hausmärchen**, Berlin 1812.

⁸ Seyidoğlu, **Erzurum...**,s.XVI.

Halk masalları üzerinde yapılan teorik çalışmalar önce İsveç'te başlamış ve geliştirilmiştir. Folkloristik *Waldemar Liungman* üç cilt hâlinde neşrettiği İsveç Halk Masalları'nda tip araştırmalarıyla beraber masallar hakkında mukayeseli notlar da vermiştir.

Halk masalları ilk defa *Kaarle Krohn* tarafından ilmî bir şekilde ele alınmış ve üç bölüm hâlinde Fin halk masalları neşredilmiştir. Masalların malzemesi tamamıyla halktan alınmış, terimlerin halk kaynağındaki karşılıkları verilmiştir. Birinci kısım hayvan masallarını, *Li Lillus*'la birlikte yazdığı ikinci kısım da harikûlâde masalları ihtiva etmektedir.⁹

Masalların tip tasnifi üzerine yapılan ilk çalışma ise *Anti Aarne*'nin 1910 yılında yapmış olduğu "*Verzeichnisder Marchen Typen Mit hilfe Von Fachgenossen Ausgearbeitet*" adlı çalışmasıdır. Aarne, masalları üç grupta ele aldıktan sonra alt başlıklarını da vererek 2000 masal tipini içerebilecek şekilde bir katalog hazırlamış ve 540 tip tespit etmiştir. Diğer numaraları da bulunacak yeni tipler için boş bırakmıştır. Bu katalogun ana başlıkları ve tip numaraları şunlardır:

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-1199)
 - a. Sihir Masalları (300-749)
 - b. Efsane Tarzındaki Masallar (750-849)
 - c. Kısa Hikâye Tarzındaki Masallar (850-999)
 - d. Aptal Dev Masalları (1000-1199)
3. Fıkralar (1200-1999)¹⁰

Bu çalışmayı *Stith Thompson*, "*The Types of The Folktale*"¹¹ adıyla yeniden yayımlamıştır. Yazar bu çalışmasında tip sayısını 2000'den 2500'e çıkartmış ve boşlukları farklı ülkelerden bulduğu masallarla doldurmuştur. Masalları, beş başlıkta tasnif ederek bu başlıkları alt başlıklara da ayırmıştır. Bu tasnif ve tip numaraları şunlardır:

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-749)

⁹ Seyidoğlu, *Erzurum...*, s.XVII.

¹⁰ Mehmet Özçelik, *Afyonkarahisar Masalları*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004, s.7-8.

¹¹ Stith Thompson, *The Types of The Folktales*, Helsinki 1964.

- a. Sihir Masalları (300-749)
- b. Dinî Masallar (750-849)
- c. Romantik Masallar (850-999)
- ç. Aptal Dev Masalları (1000-1199)
3. Şakalar ve Anekdotalar (1200-1999)
4. Formülle Başlayan Masallar (2000-2399)
5. Sıralamaya Girmeyen Masallar (2400-2500)

Stith Thompson, bunların dışında altı ciltlik, “*Motif Index of Folk Literature*”¹² adlı eserinde de dünya halk edebiyatının motiflerinin indekslerini vermiştir. Stith Thompson, “*The Folktale*”¹³ adlı eserinde ise masalların yapısını incelemiş ve ilkel kültürde masalın yerini belirterek masal çalışmaları hakkında umumî bilgiler vermiştir.

Masal araştırmalarında kullanılan çeşitli metotlar mevcuttur. Bunlar:

1. *Tarihî-Coğrafi Metot ya da Tarihî-Coğrafi Fin Metodu*: Bu metodun esası, bir hikâyeyi alıp onu epizotlarına ve motiflerine ayırdıktan sonra dünya folklorunda bunların benzerlerini aramaktır. Sonra bu masallar mukayese edilerek ilk ve en eski şekli tespit edildikten sonra onun zaman ve mekân içinde nasıl geliştiği toplanan varyantlara dayanılarak münakaşa edilir ve her türlü kültürle ilgili neticeler açıklanır.

2. *Psikolojik Metot*: Çeşitli psikolojik görüşlerden faydalanılarak bütün bir masalın veya masalın motif ve epizotlarının psikolojik açıdan tahlilini yapmaktır. Bu metot da daha çok Freud psikolojisi kullanılmaktadır.

3. *Antropoloji Metodu*: Masalları, antropoloji metoduna göre inceleyen folklorcular,

a. Hikâyeyi anlatanın şahsiyeti, eğitimi, yetişmesi ve çevresini göz önünde tutarlar.

b. Masal geleneğinin nasıl doğup geliştiğini tetkik ederler.

c. Masal dinleyen çevrenin masalın doğması, gelişmesi üzerindeki tesirlerini inceleme esasına dayanır. Antropologlar, tespit edilmiş ve ölü hâle gelmiş metin yerine masal metnini, anlatıcıya ve dinleyicisine göre araştırırlar.

¹² Thompson, **Motif Index of Literature, 6 vols Bloomington**, İndiana 1955-1957.

¹³ Thompson, **The Folktale**, Holt Rinehart and Winston, U.S.A. 1964.

4. *Propp Metodu*: Rus folklorcu *Vladimir Propp*, yüz masal üzerinde yaptığı araştırma ile bu alanda yeni bir çığır açmıştır. Ona göre masalarda ne kadar çok karakter olursa olsun bunların gördükleri iş sınırlıdır. Buna göre masalda karakterlerin yaptığı iş 31'i geçmemektedir.¹⁴

Türk masalları üzerine yapılan ilk çalışmaların yabancı araştırmacılar tarafından yapıldığı görülmektedir. Türk masallarını içine alan en eski derleme, Fransa Kralı Lui XVI'nın mütercim ve sekreteri olan *M. Digeon*'un eseridir. Bizim görebildiğimiz ikinci cildi 1781 tarihini taşıyan bu eserde, üçü Türk masalı olmak üzere 5 masal vardır. “*Nouveaux Turc et Arabes*” adlı bu eserdeki bazı metinler bir masal için uzun sayılabilecek hacme sahiptir. Kitaptaki masalların 1, 3 ve 5 numaralı olanları “Türk masalı” olarak tanıtılmaktadır.¹⁵

Radloff da, 1866-1907'de Türk diyalektlerinden örnekler vermek üzere meydana getirdiği külliyyatında Türk masallarını da derlemiştir. *Radloff*'tan sonra *Ignacz Kúnoş* da Anadolu ve Rumeli'den masallar derleyip bunları neşretmiştir. *Kunoş*'tan sonra Türk masallarını toplayıp çalışanlar arasında; *Albert Wesselski*, *Georg Jacob*, *Theodor Menzel*, *W.S. Walker-A.Edip Uysal*, *O. Spies* ve *Friedrich Giese* gelmektedir.¹⁶

Türkiye'de ise masalların önemini ilk defa *Ziya Gökalp* fark etmiş ve bu konuda da şunları söylemiştir: “ *Halk masalları, bir milletin en zengin hazinelerinden biridir. Milletin eski seciyesi, eski mefkûresi masalarda mahfûzdur. Avrupa'nın bütün milletleri millî seciyelerini, eski mefkûrelerini anlayabilmek için, memleketlerinde naklolunan umumî halk masallarını zapt etmişlerdir.*”¹⁷

Türk masallarının derlenmesine önemli bir katkı sağlayanlardan birisi de *Eflatun Cem Güney*'dir. Derlediği masalları [En Güzel Türk Masalları (1948), Bir Varmış Bir Yokmuş (1956), Evvel Zaman İçinde (1957), Gökten Üç Elma Düştü (1960), Az Gittim Uz Gittim (1961)] beş kitapta toplayarak yayımlamıştır.

Hamit Zübeyr Koşay, genç cumhuriyetin ilk yıllarında bir kısmı efsane olan dokuz metni, *Dokuz Ötkünç*; *Bahtevâr Hanım*, yine derlediği dokuz metni Türk Masalları; *Yusuf Ziya Demircioğlu*, yürüklerden derlediği masal ve hikâyeleri,

¹⁴ Seyidoğlu, *Erzurum...*, s.XXXIX-XLIII.

¹⁵ Sakaoğlu, *Gümüşhane...*, s.37-38.

¹⁶ Seyidoğlu, *Erzurum...*, s.6.

¹⁷ Sakaoğlu, *Gümüşhane...*, s.15; Ziya Gökalp, “Masallar”, *Küçük Mecmua*, nr.18, 1922, s.9-12.

Yürüklerde ve Köylülerde Hikâyeler Masallar; *Suat Salih Arsal*, bir kısmını öğrencilerine derlettiği masal metinlerini, *Öz Türk Masalları*; *Naki Tezel*, derlediği masalları 1936'da Keloğlan Masalları, İstanbul Masalları; *Mehmet Tuğrul*, Malatya ve çevresinden derlediği masalları, *Malatya'dan Derlenen Masallar* adları ile yayımlamışlardır.¹⁸

Türk masalları üzerinde yapılan en önemli çalışma, *Wolfram Eberhard* ile *Pertev Naili Boratav*'ın birlikte hazırlayıp 1953 yılında yayımladıkları "*Typen Turkischer Volksmärchen*"¹⁹ adlı eserdir. Pertev Naili Boratav, bunun dışında, "*Zaman Zaman İçinde* (1958)²⁰, *Az Gittik Uz Gittik* (1969)²¹" kitaplarını da yayımlamıştır.

Masallarımız üzerine yapılan ilk ilmî çalışma, Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın danışmanlığında, 1971'de *Saim Sakaoğlu*'nun hazırladığı, "*Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahli*" adlı doktora tezi ile başlamıştır. *Bilge Seyidoğlu*, "*Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar* (1975)" ve *Umay Günay*, "*Elâzığ Masalları (İnceleme-Metin)* (1975)" adlı çalışmalar da ilmî masal çalışmalarının ilk basamaklarını oluşturmuştur. Yapılmış olan diğer yüksek lisans ve doktora çalışmaları ise, çalışmamızın birinci bölümünde, "*Masallar Üzerine Yapılan Çalışmalar*" başlığı altında verilmiştir.

Masal, insanın yaşamı boyunca her alanında karşısına çıkan bir tür olması bakımından önemlidir. *Saim Sakaoğlu*²², masalın insan kültürü bakımından önemini şu başlıklar altında açıklamıştır:

1. *Çocuklar için masal*: Masalın çocukların eğitimindeki önemli rolünün olduğu konusunda herkes ittifak hâlinindedir. Masalların çocuk terbiyesinde çok önemli bir rolü vardır. Kıraat kitapları, küçük çocukların dikkatini çekebilmek için hep bu masallarla doludur. Çünkü çocukların ilgi ve alâkasını yalnız bu masallar çekmektedir. Çocuklar ilk kahramanlık derslerini, mefkûre için fedakârlıkları bu masallardan öğrenmektedirler.²³

¹⁸ Alptekin, a.g.e., s.6-7.

¹⁹ Wolfram Eberhard- Pertev Naili Boratav, **Typen Turkischer Volksmärchen**, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1953.

²⁰ Pertev Naili Boratav, **Zaman Zaman İçinde**, Adam Yay., İstanbul 1992.

²¹ _____, **Az Gittik Uz Gittik**, İmge Kitabevi, Ankara 2008.

²² Sakaoğlu, **Gümüşhane...**, s.12

²³ Sakaoğlu, **Gümüşhane...**, s.12; Ziya Gökalp, "Masallar", **Küçük Mecmua**, nr.18, s.11-12.

2. *Zevk için masal*: Masalların birçok memlekette insanlar için bir eğlence malzemesi olduğu ve hoş vakit geçirip eğlenmek için anlatıldığı görülmektedir. Biz de, uzun kış gecelerinde iyi bir anlatıcı tarafından anlatılan masallardan dinleyenlerin ne kadar çok zevk alıp dikkatle dinledikleri âşikârdır.

3. *Kültür malzemesi olarak masal*: Masalların kültür bakımından önem taşıdığını ilk defa Grimm kardeşler kabul etmişlerdir. Bunun neticesi olarak da Th. Benfey, mukayeseli masal ilmini kurmuştur. Grimm kardeşler, 1812 ve 1815'te neşrettikleri masallarla yabancı, özellikle Doğudan gelen masallar arasındaki münasebete dikkat çekerler ve Benfey de mukayeseli masal araştırmasına başlar. Masalların bizde kültür malzemesi olarak değerini anlayan ilk kişi ise Ziya Gökalp'tir.

Masallar, hem eski zamanların dinini ve bu dinlerin nasıl olduklarını hem de geçmiş zamanlarda yaşayanların edebiyatlarını, yargılarını, yazılmış tarihlerden fazla anlatır. Masal dediğimiz şey, her milletin âyine-i devranıdır. Bu aynaya bakacak olursak, hem eskilerin ibadetlerini hem eski zamanların ahlâkını da görmüş oluruz. Halk beyitleri, halkın lirik şekilleri oldukları gibi masallar da (epik-destanî) türünden olup birbirini tamamlar ve bütünler.²⁴

Masallar, insanlar arasında, gençlere âdetlerini, gelenek ve göreneklerini, ahlâkî değerlerini, dillerini ve az da olsa dinî değerlerini aşlamak için ya da onların yaptıkları bir yanlış karşısında cezalandırmayıp masallarla kıssadan hisse çıkartmalarını sağlamada bir araç olarak da kullanılmaktadır.

Masal, insanların kendi içlerinden gelen duyguları aktarma aracıdır. “*İşte insanoğlu kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu, bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmaya çalışmıştır. Çünkü masal kahramanlarının karşılaştıkları sorunların hemen hemen hepsiyle, yaşamın gerçekleri arasında koşutluk kurulabilir. O masallardan, ait oldukları toplumun yaşam gerçeğine ulaşılabilir. Çünkü o toplumu eğiten temel öğelerden*”²⁵ bir tanesi hiç şüphesiz masallardır.

²⁴ Ignacs Kúnos, **Türk Halk Edebiyatı**, Akçağ Yay., Ankara 2001, s.112. (Yayına Haz: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy)

²⁵ Muhsine Helimoğlu Yavuz, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı Yay. /2873, Ankara 2002, s.4.

Masallar, ait oldukları bölgenin geniş bir monografisini vermesi açısından çok önemlidir. O bölge insanının kültürel, sosyolojik, ekonomik ve dinî değerlerini yansıtması bakımından çok önemli bir aktarım aracıdır. Bunun yanında dil öğretimindeki katkısı da çok büyüktür. Çünkü insanlara kendi dillerinin bütün incelik ve güzelliklerini aktarmada en büyük araçtır. Özellikle de masallar, çocuk eğitiminde pedagojik araç olarak kullanılmaktadır. “Çocuğa anadilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu-ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında, ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde-ilk aşıl原因an masallardır.”²⁶

²⁶ Boratav, **Zaman Zaman İçinde**, Adam Yay., İstanbul 1992, s.15.

B. KASTAMONU'NUN COĞRAFÎ, TARİHÎ VE KÜLTÜREL YAPISI

1. COĞRAFÎ YAPISI

Kastamonu ili, coğrafi konum olarak Türkiye'nin Batı Karadeniz bölümünde, 40°48'-42°02' kuzey enlemleri, 32°43'-34°37' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Kuzeyinde 170 km sahil şeridiyle Karadeniz, doğusunda Sinop, güneydoğusunda Çorum, güneyinde Çankırı, güneybatısında Karabük ve batısında Bartın illeri ile çevrilidir.

Kastamonu'nun yüz ölçümü 13.110 km² ve deniz seviyesinden yüksekliği 775m.'dir. Kastamonu'nun merkez nüfusu son sayıma göre 86.100, ilçe ve köyleriyle birlikte ise 360.366'dır. Kastamonu nüfus bakımından sürekli göç veren bir ildir.

Güneyinde Tosya; güneybatısında Araç ve İhsangâzi; doğusunda Hanönü ve Taşköprü; batısında Daday; kuzeybatısında Azdavay, Pınarbaşı, Şenpazar ve Cide; kuzeyinde Seydiler, Ağlı, Devrekâni, Doğanyurt, İnebolu, Abana, Bozkurt ve Çatalzeytin ilçeleri bulunmaktadır.

Bölgede umumiyetle Doğu-Batı istikâmetinde uzanan ve dar vadilerle birbirinden ayrılan iki grup dağ silsilesi vardır. Kıyı Dağlar: Karadeniz sahiline paralel olarak uzanan ve hemen geniş bir kitle hâlinde kıyıdağ itibaren yükselerek, güneyde Gökırmak ile sınırlanan bu dağ silsilesine İsfendiyar (Küre) Dağları adı verilir. Bu silsilenin batıdan doğusuna doğru uzanan şunlardır: Isırganlı, Kurt Dağı (1345 m.), Ballıdağ (1400 m.), Gurük Dağı (1493 m.), Kurtgirmez (1450 m.), Dikmen Dağı (1471 m.), Harami Dağı, Göynük Dağı (1770 m.) ve Yaralıgöz (1985 m.).²⁷

Ilgaz Dağları: Bölgenin güneyinde en yüksek ve devamlı dağ silsilesidir. Kuzeyde Gökırmak ve Araç Çayı, güneyde ise Devrez Çayı ile sınırlanmıştır. Bu dağ kitesinin büyük bir kısmının yüksekliği 2000 metreyi bulmaktadır. Ilgaz Dağları, doğu istikâmetinde Kızılırmak'la Gökırmak'ın birleştiği yere kadar uzanır. Taşköprü ilçesi doğusunda yer alan Elekdağ (1208 m.), Araç'ın kuzeybatısında Eğriceova (1672 m.), Tosya'nın güneyinde uzanan Dedem Dağı (1565 m.) ve daha birçok dağ bu silsile üzerinde yer alır.²⁸

²⁷ 1973 Kastamonu İl Yıllığı, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973, s.35.

²⁸ 1973 Kastamonu İl Yıllığı, s.35.

Kastamonu, coğrafi bakımından genel olarak dağlık bir durum arz ettiğinden geniş ovaları ve platoları yoktur. Buna karşılık vadiler etrafında ovacıklar göze çarpmaktadır. En önemli ovasını Gökırmak Vadisi teşkil etmektedir. Bu vadi içinde Daday ve Taşköprü ilçeleri de yer almaktadır.²⁹

Kastamonu il sınırları içerisinde iklim genellikle birbirinden ayrılan iki özellik gösterir. Karadeniz sahil kesiminde mutedil olmasına karşılık, iç kesimlerde sert ve karasaldır. Buna sebep; denize paralel, yükseklikleri fazla olan İsfendiyar Dağ silsilesinin iç bölge ile irtibatının kesilmesindedir. Kış mevsimi her iki kesimde de yağışlı olup kar çok yağmaktadır. Sıcaklık ortalamasına bakıldığında en sıcak ayın Temmuz, en soğuk ayın Ocak ayı olduğu görülmektedir.

Kastamonu'nun başlıca akarsuları; Gökırmak, Devrez Çayı, Devrekâni Çayı (Koca Çay), Araç Çayı'dır. Gökırmak'ın kolları olan Karaçomak, Karasu, Kumluca, Karadere, Akkaya, Dona Dereleri'dir. Taşköprü ilçesinin batısında Kavaklı Tekkesi Deresi, İncesu, Hamzaoğlu Deresi, Küre Çayı, Gökçeagaç Çayı ve Çakır Çayları gibi irili ufaklı akarsular da mevcuttur.³⁰

2. TARİHİ YAPISI³¹

Kastamonu ili tarih öncesi çağlardan zamanımıza kadar pek çok kavim ve devletin yerleşme ve istila sahası olmuştur. Anadolu'ya çeşitli yönlerden göç eden kavimler, burada ard arda devletler kurarken Kastamonu da bu olayların dışında kalmamış, devletlerin kurulup çöküşüne sahne olmuştur. Gün gelmiş kurulan devletlerin (Beyliklerin) merkezliğini yapmış, zaman olmuş çevrenin ticarî, iktisadî ve ilmî merkezi hâline gelmiştir.

2.1. Tarih Öncesi (Prehistorik) Çağlar:

Bu devirle ilgili fazla bir bilgi olmadığı için Kastamonu için de bugüne kadar sabit bir yerleşme merkezi de bulunamamıştır. 1948 yılında ilmî bir heyet tarafından

²⁹ _____, s.36.

³⁰ _____, s.37.

³¹ Bu başlık altındaki bilgiler şu kaynaklardan yararlanılarak yazılmıştır: Mehmet Şahingöz, "Millî Mücadelede Kastamonu", **Türk Kültür ve Tarihinde Kastamonu**, Tebliğler, Ankara 1989; 1973 **Kastamonu İl Yıllığı**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973; Mustafa Eski, **Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları**, Ankara 1990; Cahit Baltacı, **XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri**, İrfan Matbaası, İstanbul 1976; Mustafa Eski, **Millî Mücadelede Mehmet Akif Kastamonu'da**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1983; Talat Mümtaz Yaman, **Kastamonu Tarihi I**, Halkevi Yayınları, Kastamonu 1935; Hüsnü Acar, **Tarihte Kastamonu**, Çetin Matbaacılık, İstanbul 2006; Aziz Demircioğlu, "Kastamonu Basın Tarihi Hakkında Notlar", **Türk Kültür ve Tarihinde Kastamonu**, Tebliğler, Ankara 1989.

Kastamonu ve çevresinde yapılan satıh araştırmalarında yontma taş (alt paleolitik) devrine ait Germeç (Alatarla) ve Gölköy’de bulunmuş çakmaktaşı el baltaları, ilin tarin öncesi devrini M.. 50.000’lere kadar götürmektedir.

2.2. Tarihi ağlar

Coğrafi konum itibariyle dağlık bir bölge olan Kastamonu ve çevresi prehistorik çağlardan zamanımıza kadar pek çok kavim ve devletin istila sahası olmuştur. Yazılı belgelerden öğrenilen bu devir ve ağlar sırasıyla:

a. Gaşkalar ağı (M.. 2000-1300):

Prehistorik ağlardan sonra bölgenin bilinen en eski sakinleri Sümerler’in bir kolu olan Gaşkalar’dır. Bunlar hakkında ki bilgi ise Hitit yazılı tabletlerinden öğrenilmektedir. Gaşkalar, sürekli Mısırlılar, Suriyeliler ve Kaldeliler ile siyasî, ticarî ve kültürel ilişki içinde olmuşlardır. Gaşkalar’ın bölgede kurdukları Őehirler ise; Duddusgas, Halilas, Durmitta, Ushupıtta, Tibija, İstihara ve Tumanna’dır ki burası “Carte Du Monde Hitite” Hitit dünyasının haritası adlı eserinde, Kastamonu olarak gösterilmiştir.

b. Hitit Hâkimiyeti (M.. 1330-1200):

Hititler, M.. 1400–1390 yılları arasında Gaslar’la iki defa savaş etmişlerdir. Bu savaşlardan herhangi bir sonuç elde edemeyen Hititler, M.. 1349–1329 yılları arasında tekrar savaş etmişler ve 1329 yılında hâkimiyet Hititler’in eline geçmiştir. Yerli halk Filistin ve esir pazarlarına sürülerek kötü muameleye maruz kalmışlardır. Fakat bir müddet sonra Avrupa ilerinden gelen “Deniz” kavimlerinin bir kolu olan Frikler’in akınlarına fazla dayanamayıp M.. 1200 yıllarında yapılan bu gler neticesinde yıkılmıştır.

c. Frig Hâkimiyeti (M.. 1200-700):

Frig olarak gösterilen ve bölgesel ismi ile Paflagonyalılar diye bilinen bu halkın menşei hakkında pek çok tarihi çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir. M.. VI. yy da yaşayan Hekataios ve M.. II. yy da yaşamış Skymon, Paflagonyalılar’ın VI. yy dan evvel Anadolu’nun kuzeyindeki dağlık bölgede yaşadıklarından bahsetmektedir. Kastamonu da yine bu bölgenin iskân edilmiş merkezleri arasında yer almaktadır.

d. Kimmer İstilası:

Bir müddet Frigler'in idaresi altında yaşayan Paflagonyalı'lar M.Ö. VII. yy. başlarında Frigler, Kimmerler tarafından bu bölgeden çıkarılınca onların hâkimiyeti altına girmişlerdir.

e. Lidya İstilası:

Giges komutasındaki ordu tarafından Kimmerler yenilgiye uğratılarak bölgedeki hâkimiyetine son verilmiştir. Fakat daha sonra tekrar toparlanan Kimmerler, M.Ö. 652'de Giges'i yenilgiye uğratmışlardır. Fakat bunun üzerinden fazla bir süre geçmeden Asurlular tarafından yenilgiye uğratılarak bölgedeki hâkimiyetleri tamamen son bulmuştur. Daha sonra Anadolu'nun büyük bir kısmına hâkim olan Lidyalılar, Paflagonya'yı dolayısıyla Kastamonu ve çevresini idaresi altına almışlardır.

f. İran Hâkimiyeti:

M.Ö. 547 yılında Kurus idaresindeki Pers ordusuna yenilen Krezüs'ün toprakları bu arada Kastamonu ve çevresi İranlılar'ın idaresi altına girdi. Fakat Persler bu bölgeye Satrap göndermemişler, Paflagonyalılar da Persler'e bağlı kalarak kendi hallerinde yaşamışlardır.

g. Yunan Hâkimiyeti:

Anadolu'nun Pers hâkimiyetine son veren Büyük İskender, M.Ö. 332 yılında Ankara yakınlarından geçerken Paflagonyalılar bir elçi ile kendisine tâbi olduklarını bildirmişlerdir. Bunun üzerine İskender buraya gelmemiş ve idareyi de Frikyâ Satrapı Kolos'a vermiştir. İskender'in ölümünden sonra kumandanları arasında pay edilemeyen bu bölge, M.Ö. 301'de Antigonos'un Selevkos tarafından ortadan kaldırılmasından sonra kısa bir müddet müstakil bir devlet hâlini almıştır.

h. Pontus Hâkimiyeti:

Kastamonu ve çevresinde Paflagonya'nın diğer kentlerinde olduğu gibi müstakil idare uzun bir süre devam edememiştir. M.Ö. 279 yılında Pontus kralı Ariobarzanes tarafından tüm Paflagonya işgal edilmiştir. Daha sonra Galatyalılar, Binityalılar ve Pontuslular tarafından paylaşılamayan bir bölge hâlini almıştır. Galatya kumandanı Marsias tarafından M.Ö. 183'te bölgenin güney tarafları yani Kastamonu ve çevresi işgal edilmiştir. M.Ö. 120'de ise Pontuslular Galatya

hâkimiyetine son vermişlerdir. M.Ö. 104'te Pontus kralı Mitridates ile Bitinya kralı Nikomedes bu bölgeyi paylaşmışlardır.

i. Roma Hâkimiyeti:

Pontus kralını M.Ö. 73-72 yılları arasında yenilgiye uğratan Roma, bölgenin idaresini ele geçirmiştir. Daha sonra Anadolu'ya geçen Lukulüs, yaptığı savaşlarla topraklarını genişletmiştir. Fakat yönetime karşı itaatsizliğinden dolayı geri çağırılarak yerine Pompeus getirilmiştir. Pompeus, M.Ö. 64'te Samsun'da topladığı meclisle müttefiklerine mükâfatlarını dağıtmıştır. Paflagonya'nın batı kısımları Bitinya eyaletine, iç kısımları ise mahallî idarelere bırakılmıştır. Bu arada yeniden kurulan Taşköprü (Pompeispolis) eyalet merkezi yapılmıştır. Bu dönemde Kastamonu'nun merkezinin gelişimi hakkında net bilgilere ulaşılamamaktadır.

j. Bizans Devri (395-1222):

Sekiz asır gibi uzun bir devri Bizans idaresi altında devam ettiren Kastamonu ve çevresi, bu süre içerisinde kısa süreli de olsa Türk, İran ve Arap ordularının istilasına uğramıştır. Hazer hükümdarı Salip Han, 609 yılında İran hükümdarı Hüsrevpezir'in idaresi altındaki ordu ve 715 yılında Arap kumandanlarından Muhammed İbn-i Hakem tarafından istilaya maruz kalmıştır. Ancak 922 tarihinden itibaren Bizans İmparatorluğu'nun bir eyaleti olarak yaşantısına devam etmiştir. 1204 ve 1213 tarihleri arasında Trabzon Rum İmparatorluğu'nun kurucu sülalesi Komnenoslar'ın hâkimiyeti altında kalmıştır.

k. Danişmentliler Devri:

Alp Arslan'ın kumandanlarından Melik Gazi Gümüş Tekin tarafından Çankırı ve Merzifon, Bizanslılar'ın elinden alınmıştır. Melik Gazi Gümüş Tekin, daha sonra da Selçuklu hükümdarı Kılıç Arslan'ın yardımıyla Kastamonu'yu da ele geçirmiştir. Kastamonu, 100 yıl Danişmentliler'in elinde kaldıktan sonra 15 yıl süreyle Bizanslılar tarafından tekrar geri alınmıştır.

l. Çobanoğulları Devri:

Selçuklu kumandanlarından Hüsametdin Çoban tarafından görevlendirilen Selçuklu hakani Alâeddin Keykubat, 1213 yılında Kastamonu bölgesini ele geçirmiştir. Bunun yanında Sinop ve çevresi de diğer Selçuklu Beyleri tarafından ele geçirilmiştir. Bir süre sonra Sinop ve Kastamonu Beyleri arasında çıkan çatışmayı fırsat bilen Moğol kumandanı Yaman Candar, Kastamonu'yu kuşatarak 1292'de ele

geçirmiştir. Daha sonra ise Mahmut Bey, babasının intikamını alarak Şemsettin Yaman Candar'ı batıya sürmüştür. Şemsettin Yaman Candar'ın yerine geçen Süleyman Paşa, 1309'da Kastamonu'ya yaptığı seferden zaferle dönerek Kastamonu'yu tekrar ele geçirmiştir. Bu bölgede toplam 96 yıl hâkimiyet sürmüşlerdir.

m. Candaroğulları Hâkimiyeti (1292-1460):

1309 yılında Şemsettin Yaman Candar'ın yerine geçen oğlu Süleyman Paşa, Pervaneler'in hükümdarı Gazi Çelebi'yi mağlup ederek Sinop ve çevresini idaresi altına almıştır. Süleyman Paşa, bu zamanda Kastamonu ve çevresini devrin kültür ve bilim merkezi hâline sokmuştur. Süleyman Paşa'nın ölümü üzerine iç karışıklıklar yaşanmıştır. Bu arada Celalettin Beyazıt Sinop'ta, oğlu II. Süleyman Paşa da Kastamonu'da bağımsız birer beylik kurmuşlardır.

Celalettin Beyazıt, Sinop'ta vefat edince yerine oğlu İsfendiyar Bey geçmiştir. Bu zamanda Kastamonu'nun idaresi II. Süleyman Paşa'nın idaresi altında olduğu için, o, Osmanlılar aleyhine Sivas Beyliğiyle gizli anlaşmalar yapınca Yıldırım Beyazıt Kastamonu'ya gelerek II. Süleyman Paşa'nın beyliğine son vermiştir. Bu bölge İsfendiyar Bey'in emrine verilmiştir. Onun yerine daha sonra İbrahim Bey ve İsmail Bey geçmiştir.

Bu sırada Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u ele geçirmiş ve Anadolu'nun birliğini sağlamak amacıyla Anadolu'ya yönelmiştir. 1460 yıllarında Kastamonu üzerine sefer düzenlemiş fakat bu durumu önceden haber alan İsmail Bey, Sinop'a çekilmiş ve Fatih, Kastamonu'yu savaşmadan Osmanlı topraklarına katmıştır.

n. Osmanlı Devleti İdaresinde Kastamonu (1460-1923):

1460 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından Candaroğulları Devleti'ne son verilmiş ve Kastamonu da Osmanlı Devleti'ne bağlı sancak hâline getirilmiştir. İlk sancak beyi İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmet Bey, iki sene bu görevde kaldıktan sonra Fatih Sultan Mehmet'in dokuz yaşındaki oğlu Cem Sultan, altı yıl burada sancak beyliği görevinde bulunmuştur. 460 yıl Osmanlı Devleti'ne bağlı kalan Kastamonu ve çevresi, istilaya maruz kalmamış ve herhangi bir harbe de sahne olmamıştır. Daha sonra vilayet hâline getirilen Kastamonu'ya Sinop, Bolu ve Çankırı Sancakları da bağlanmıştır.

o. Millî Mücadele Dönemi ve Sonrası:

I. Dünya Savaşı sona erip Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra cepheden dönen halkı büyük bir korku ve umutsuzluk sarmış durumdaydı. Bütün bunları fırsat bilen yabancılar, gayr-i Müslimler ve azınlıklar kilise ve okullarda toplanarak Türklere pusu kurmanın peşine düşmüşlerdi. Yurdun her tarafında olduğu gibi Kastamonu ve çevresinde de asayiş bozulmuş, itimat azalmış ve karşılıklı güven tamamen kaybolmuştu.

Bir taraftan azınlıklar ayrı ayrı kendi devletlerini kurmak için çaba gösterirlerken, diğer taraftan da eşkıyalıklar, bozuk zihniyetli insanlar, hırsızlıklar artarak toplum üzerinde olumsuz baskı daha da artırılmaya çalışılmıştır.

I. Dünya Savaşı'nda devleti çökertmek isteyen Ermeniler sürgün edilmişlerdi. Mondros Antlaşması'ndan sonra bunların bir kısmı geri dönerek Papaz Dacat Efendi'nin etrafında toplanmışlardır. Mütarekede azınlıklara yönelik verilen hakların artırılması ve onların mallarının geri verilmesi için ortak olarak kurulan komisyon tamamen Ermeni ve Rumların denetimi altında çalışmaktaydı. Ermeni ve Rumların bu baskıları sadece merkezde değil ilçelerde de özellikle İnebolu'da devam etmekteydi. Her ne kadar yerli halk bu duruma tepki göstermek isteseler de hem güçsüz oldukları hem de sayı yönünden yetersiz oldukları için bir şey yapamamışlardır.

28 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Havza'dan çektiği telgraf Kastamonu'ya ulaşmıştır. O telgrafta, güvenilir kişilerle mahallî teşkilat kurulmasını, silahların saklanmasını, gerektiğinde silahla savunulmasını istiyor ve halkı uyarıyordu. 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali Kastamonu ve çevresini çok heyecanlandırmış, işgali protesto için 16 Mayıs 1919 tarihinde Saman Pazarı'nda büyük bir miting yapılmıştır. Aynı miting Kastamonu ve diğer bölgelerde de yapılmıştır. Memleket olaylarını halka duyurmak için ilk mahallî gazete (Açık Söz) 15 Haziran 1919'da çıkarılmıştır. Buna karşılık Zafer Gazetesi millî davanın aleyhinde yazılar yayınlayarak halka baskı yapmıştır.

Mustafa Kemal bir taraftan Kuvay-i Milliye'yi güçlendirmeye çalışırken diğer taraftan Pontus hülyacıları, Rum göçmenleri adı altında sahillerimize silahlı Rum çeteler çıkartıyor ve silah toplamak bahanesiyle iskelelerimize uğrayan

İngilizler bunları destekliyorlardı. İçlere kadar sokularak Rum ve Ermenileri gizli gizli teşvik ve teşkilatlandırmaya çalışmışlardır.

Ankara’da kurulan Kuvay-i Milliye’ye Kastamonu’daki çalışmaların da buna dâhil olması için çalışmalar başlatılmıştır. Fakat Kastamonu’da bulunan muhalifler tarafından bu sürekli engelleniyordu. Ankara’dan Kastamonu’ya gönderilen bütün görevliler, İstanbul hükümetinin emri doğrultusunda hemen tutuklatılmıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Kastamonu, Kuvay-i Milliye ile birleşince Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmaya başlanmıştır. Bunlar; Kastamonu Merkezi, İnebolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Araç Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Cide Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Devrekâni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Küre Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Daday Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Hanımlar Cemiyeti’dir.

Bütün bunların yanında 10 Aralık 1919’da kadınlar bir miting hazırlamışlar ve bu mitinge köylü, kentli binlerce kadın katılmıştır. Mitingde heyecanlı konuşmalar yapılarak İzmir’in, Antep’in, Maraş’ın, Urfa’nın işgalleri protesto edilmiştir. Ayrıca bütün bunlardan daha fazla hizmet ve katkının yapılabilmesi için Kastamonu Gençler Kulübü de kurulmuştur.

Kastamonu, Millî Mücadele devrinde düşmandan en masun bölge olduğu gibi Millî Mücadele’yi, Ankara ve çevrelerini çeşitli yönlerden besleyen bir can damarı durumundaydı. Kuvay-i Milliye’ye katılmak üzere çeşitli yerlerden gelen subaylar Ankara’ya İnebolu- Kastamonu yolu güzergâhından giderek yiyecek, içecek, cephane ve para yardımlarını ulaştırmışlardır. Millî Mücadele dönemi boyunca bütün Kastamonu halkı yaz, kış demeden büyük fedakârlık örneği göstererek elinden gelen her şeyi ortaya koymuştur.

Çanakkale Savaşlarından başlayarak Milli Mücadele yıllarında artarak devam eden Kastamonu insanının göstermiş olduğu yararlılıkları, Mustafa Kemal Atatürk, 24 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu İnebolu ilçesinden başlatmış olduğu “Şapka ve Kıyafet İnkılâbı” ile onurlandırmıştır.

Türkiye’de bir ilk ve tek olarak T.B.M.M. tarafından 9 Nisan 1924 tarihinde İnebolu ilçemizin Mavnacılar Loncası’na verilmiş olan Beyaz Şeritli İstiklal Madalyası ve Vesikası da Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından ilimize verilmiştir.

3. KÜLTÜREL YAPISI

Kastamonu, Osmanlı idaresine katılınca kadar beylik merkezi olarak çeşitli kültür olaylarına sahne olmuş bir yerdir. Merkezde ve çevrede pek çok camii, medrese, kütüphane, han, hamam, köprü ve arkeolojik kalıntılarla; seyahatnameler ve tarihî vesikalardan bu durumu anlamak mümkündür. Zamanın gereğine bağlı olarak kurulan pek çok kültür kurumlarıyla komşu illerin de kültür merkezi hâline gelmiştir.³²

Kastamonu, Anadolu'nun ilim ve irfan kaynağı olmuş birçok velî ve ulema yetiştirmiş ve bundan dolayı da evliyâlar şehri olarak da anılmaktadır. Bunlardan en önemlisi Şeyh Şa'bân-ı Velî olmak üzere, Şeyh Osman Efendi, Şeyh Abdülbâki Efendi, Muhiddin Efendi, Ömer Fuâdi Efendi, Şeyh İsmail Kutsî Efendi, Şeyh Mustafa Çelebi, Abdurrahman Efendi, Şeyh İbrahim Efendi, Şeyh Ahmet Efendi, Şeyh Abdullah Efendi, Şeyh Mehmet Efendi, Şeyh Hafız Mustafa Efendi, Şeyh Sait Efendi, İbrahim Şevki Efendi, Şeyh Ata Efendi, İsmailî Rumî, Ahmet Dede, Şeyh Abdülfettahî Velî, İsa Dede, Şeyh Mustafa Efendi, Benli sultan, Şeyh Şani Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Kalender Dede, Şeyh Aki Ali Baba, Kara Şeyh, Abdülfettahî Velî, Ahmet Siyahî³³ dir.

Kastamonu'da, İsmail Bey Medresesi, Münire Medresesi, Yakup Ağa Medresesi; Atabey Hanı, İsmail Bey Hanı, Deve Hanı, Urgan Hanı, Yanık Han; "İsmail Bey Türbesi, Hatun Sultan Türbesi, Adil Bey Türbesi, Benli Sultan Türbesi, Hz. Pir Şeyh Şa'bân-ı Velî Külliyesi, Atabey Gâzi Türbesi, Müfessir Alâeddin Efendi Türbesi, Karanlık Evliya Türbesi, Âşıklı Sultan Türbesi, Deveci Sultan Türbesi, Nevruz Sultan Türbesi, Akçakoca-Alacagöz Türbesi, Kızlar Türbesi, Hasan Şeyh Türbesi, Çayırılı Türbesi, Kurt Şeyh Tekke Türbesi, Haraçoğlu Türbesi, Fakir Dede Türbesi, Hamza Dede Türbesi, Bâki Sultan Türbesi, Seyit Zülfikâr Türbesi, Şeyh Hüsamettin Türbesi"³⁴, Tarihî İnebolu evleri, Gideros Kalesi, Pompeipolis Antik Kenti, Donalar Köyü Kaya Mezarları, Küre Dağları Millî Parkı gibi ziyaret edilebilecek birçok yer bulunmaktadır.

Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yaparak Anadolu'nun önemli kültür merkezlerinden birisi hâline gelen Kastamonu; kültür ve sanat zenginliği

³² 1973 Kastamonu İl Yıllığı, s.147.

³³ M. Ziya Demircioğlu, **Kastamonu Evliyaları**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1962.

³⁴ Yaşar Kalafat, "Kastamonu ve Yakın Çevrelerinde İslâm Azizleri", **Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu (21-23 Mayıs 2000)**, s. 379-384.

bakımından sahip olduğu değerlerini koruyup zenginleştirerek geçmişten günümüze kadar ulaştırmıştır. Kültür alanında yetiřtirdięi³⁵; “Abdlhalm, Abdülmü’mn Efendi, Andelb, Beyn, Cm-ı Diger, D’, Ferrh, Fnn, Hk, Halm Çelebi, Hilm, Hamd-ı Kadm, Hamd, Harr, İbrhm-ı Medenî, Kni’, Kıys, Latf, Koca Mustafa Ağa, Nihn, Nr, Seny, Seyd eleb, Sun’-ı Kadm, Şeyh Şa’bân, Őn, Ővur, Őehr eleb, Őems, Tli’, Trb, Za’fi, Zeynep Hatun”³⁶ gibi Őairlerin yanında Meftn, Nm, şık Hk, Yorgansız Hakk, şık İhsan Ozanoğlu, şık Keml, şık Meydn gibi halk ozanlarıyla da adından çokça söz ettirmektedir.

³⁵ Sagıp Atlı, “Şeyh Şa’bân-ı Velî’nin Kerâmetleri Etrafında Oluşan Halk İnançları”, **Uluslararası Mevlâna ve Tasavvuf Geleneği Sempozyumu**, Manisa 2010, s.1.

³⁶ Mustafa S. Kaçalın, “Kastamonulu Şairler”, **İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri**, s.271-288.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.1.1. Doktora Tezleri³⁷:

1. Saim SAKAOĞLU, **Gümüşhane Masalları (Metin Toplama ve Tahlil)** Atatürk Üniversitesi, 1971, Danışman: Prof. Dr. Mehmet KAPLAN.
2. Bilge SEYİDOĞLU, **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar**, Atatürk Üniversitesi, 1972, Danışman: Mehmet KAPLAN.
3. Umay GÜNAY, **Elazığ Masalları (İnceleme-Metin)**, Atatürk Üniversitesi, 1974, Danışman: Mehmet KAPLAN.
4. Ahmet Ali ARSLAN, **Kuzey Doğu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar**, Atatürk Üniversitesi, 1980, Danışman: Prof. Dr. Ahmet Edip UYSAL.
5. Ali Berat ALPTEKİN, **Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Atatürk Üniversitesi, 1982, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
6. Ziyat Abdulmecid AKKOYUNLU, **Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri**, Atatürk Üniversitesi, 1982, Danışman: Prof. Dr. Umay GÜNAY.
7. Mustafa CEMİLOĞLU, **Sorgun Köyü Halk Edebiyatı**, Uludağ Üniversitesi, 1989, Danışman: Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN.
8. Esmâ ŞİMŞEK, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması (2 Cilt)**, Fırat Üniversitesi, 1990, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.
9. Mehmet ÖZÇELİK, **Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma (2 Cilt)**, Selçuk Üniversitesi, 1993, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
10. Namık ASLAN, **Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması (İnceleme-Metinler)**, Erciyes Üniversitesi, 1994, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.

³⁷ Bu başlık altında verilen tezler, <http://tez2.yok.gov.tr> adresinden alınarak bitiriliş tarihlerine göre sıralandırılmıştır.

11. Behiye KÖKSAL, **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
12. Yılmaz ÖNAY, **Van Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
13. Seyit EMİROĞLU, **Meram İlçesi (Konya) Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 1996, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
14. Şahin KÖKTÜRK, **Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalların Karşılaştırma Denemesi**, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, 1996, Danışman: Prof. Dr. Umay GÜNAY.
15. Ruhi KARA, **Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler)(2 Cilt)**, Atatürk Üniversitesi, 1996, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
16. Muhsine YAVUZ, **Masalların Eğitim İşlevleri ve Dil Öğretimindeki Yeri**, Ankara Üniversitesi, 1996, Danışman: Prof. Dr. Cahit KAVCAR.
17. Berrin KARAKUZU, **Kadınhanı Halk Anlatıları Üzerine Bir Araştırma**, Selçuk Üniversitesi, 1997, Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ALTUNEL.
18. Kadir ÖZDAMARLAR, **Develi ve Yöresinin Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografyası**, Erciyes Üniversitesi, 1997, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.
19. Recep AKAY, **Türk ve Alman Masallarında Çocuk Figürleri**, Çukurova Üniversitesi, 1998, Danışman: Prof. Dr. Ülkü VURAL- Prof. Dr. Wilfried BUCH.
20. Ahmet ÖCAL, **Karakuyu Köyü (Bozazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları (2 Cilt)**, Atatürk Üniversitesi, 1999, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
21. Aziz KILINÇ, **Yakaafşar Kasabası Anlatı Türleri Üzerine Bir İnceleme (Hikâye, Masal, Fıkra)**, On Sekiz Mart Üniversitesi, 2001, Danışman: Prof. Dr. Kemal YÜCE.
22. Yılmaz İlkay İPKIRMAZ, **Hint Masallarındaki Motifler**, Ankara Üniversitesi, 2002, Danışman: Doç. Dr. Korhan KAYA.

23. Rabia KOCAASLAN UÇKUN, **Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi**, Ege Üniversitesi, 2003, Danışman: Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN.
24. İbrahim DİLEK, **Altay Masalları**, Gazi Üniversitesi, 2003, Danışman: Prof. Dr. İsa ÖZKAN.
25. Nedim BAKIRCI, **Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 2004, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
26. Hüseyin BAYDEMİR, **Özbek Halk Masalları (İnceleme-Metin)**, Atatürk Üniversitesi, 2004, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
27. Hasan GÜNEŞ, **Grimm Masallarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri**, Anadolu Üniversitesi, 2006, Danışman: Prof. Dr. Yücel KOCADORU.
28. Zeynep ÇETİNKAYA, **Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet YARDIMCI.
29. Yusuf KARATAŞ, **Metin İncelemesinde Söylembilim Yöntemi “Binbir Gece Masalları Üzerinde Bir Uygulama”**, Gazi Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Azmi YÜKSEL.
30. Gönül GÖKDEMİR, **Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği**, Hacettepe Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU.
31. Kadriye TÜRKAN, **Türk Dünyası Masal Geleneğinde Şamanistik Unsurlar**, Hacettepe Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU.
32. Neşe IŞIK, **Türk Masallarının Sembolik Açıdan Çözümlemesi**, Fırat Üniversitesi, 2009, Danışman: Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
33. Elif KANCA, **Masalın Toplumsal İşlevi: Bir Göstergibilimsel Sembolik Analiz**, Hacettepe Üniversitesi, 2009, Danışman: Doç. Dr. N. Serpil ALTUNTEK.
34. Esra LÜLE MERT, **Türkçenin Sözcük Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar**, Ankara Üniversitesi, 2009, Danışman: Prof. Dr. Cahit KAVCAR.

35. Handan KASIMOĞLU, **Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları**, Gazi Üniversitesi, 2010, Danışman: Prof. Dr. Pakize AYTAÇ.
36. Burak GÖKBULUT, **Kıbrıs Türk Masalları İle Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme-Metinler)**, Ege Üniversitesi, 2010, Danışman: Prof. Dr. Mehmet AÇA.
37. Ahmet SAÇKESEN, **Özbek Masallarının Tip ve Motif Yapısı**, Ege Üniversitesi, 2010, Danışman: Prof. Dr. Ali DUYMAZ.
38. Meriç HARMANCI, **Türk Masallarında Keloğlan Tipi**, Kocaeli Üniversitesi, 2010, Danışman: Prof. Dr. Aynur KOÇAK.
39. Mustafa GÜLTEKİN, **Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma**, Ege Üniversitesi, 2010, Danışman: Prof. Dr. Metin EKİCİ.

1.1.2. Yüksek Lisans Tezleri³⁸:

1. Metin ERGUN, **Türkmen ve Anadolu Halk Masallarının Yapı ve Motif Açısından Mukayesesi Üzerine Bir Araştırma**, Atatürk Üniversitesi, 1988, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
2. Emin ULU, **Tokat Çevresinde Cin Fıkraları ve Masalları (İnceleme-Metin)**, Cumhuriyet Üniversitesi, 1990, Danışman: Doç. Dr. Turgut KARACAN.
3. Yıldız KOCASAVAŞ, **Uygur Halk Masalları (Gramer- Metin-Tercüme- Sözlük)**, İstanbul Üniversitesi, 1990, Danışman: Prof. Dr. Kemal ERASLAN.
4. Gülin EKER, **Karaören Köyü Folkloru**, Hacettepe Üniversitesi, 1990, Danışman: Prof. Dr. Umay GÜNAY.
5. Nebi ÖZDEMİR, **Ayvalı Köyünün Halk Bilimi Açısından İncelenmesi**, Hacettepe Üniversitesi, 1990, Danışman: Prof. Dr. Umay GÜNAY.
6. Rasim DENİZ, **Kayseri Masalları**, Erciyes Üniversitesi, 1992, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.
7. Pervin ERGUN, **Halk Anlatmalarında Hızır**, Selçuk Üniversitesi, 1993, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.

³⁸ Bu başlık altında verilen tezler, <http://tez2.yok.gov.tr> adresinden alınarak bitiriliş tarihlerine göre sıralandırılmıştır.

8. S. Burhaneddin AKBAŞ, **Bünyan ve Yöresi Halk Edebiyatı Folklor ve Etnografyası**, Erciyes Üniversitesi, 1993, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.
9. Mehmet YILMAZ, **Kırgız Halk Masalları (Motif Index ve Tercümesi)**, Atatürk Üniversitesi, 1994, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
10. Mehmet AÇA, **Obruk (Konya) Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 1994, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
11. Mehmet YARDIMCI, **Yaşayan Malatya Masalları /Metinler ve İncelemeler**, Atatürk Üniversitesi, 1994, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
12. Mustafa SEVER, **Erciyes Yöresi Masallarında Tipler**, Gazi Üniversitesi, 1995, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali YAKICI.
13. Suna Pamir BİLDİK, **Yıldızeli Atıfet Bildik'ten Derlenen Masallar Üzerine Bir Araştırma**, Fırat Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
14. Şaziye ŞİMŞEK (DEMİR), **Ayaş Halk Masallarının Tip ve Motif Katalogu**, Ankara Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Hasan ÖZDEMİR.
15. Dilek ÜLVAN, **Kireli (Konya) ve Çevresi Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir Araştırma**, Selçuk Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
16. Meriç GÜVEN, **Binbir Gece Masalları Üzerinde Motif Araştırması-Metin- İnceleme**, Balıkesir Üniversitesi, 1995, Danışman: Doç. Dr. Metin KARADAĞ.
17. Bedri ÖZÇELİK, **Kırıkkale Karakeçililer'in Folkloru, Halk Edebiyatı ve Etnografyası Üzerine İnceleme**, Erciyes Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.
18. Mahmut SEYFELİ, **Kırşehir Halk Edebiyatı Folklor ve Etnografyası**, Erciyes Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.

19. Süreyya İŞILDAR, **Yozgat Boğazlıyan İlçesine Bağlı Yamaçlı Kasabası Folkloru**, Hacettepe Üniversitesi, 1995, Danışman: Prof. Dr. Umay GÜNAY.
20. Selçuk PEKER, **Bekdik (Ereğli/Konya) Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 1995, Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ALTUNEL.
21. Koray ÖCALAN, **Mucur (Kırşehir) ve Köyleri Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 1996, Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ALTUNEL.
22. Güngör TEPELİ, **Özvatan'ın Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası**, Erciyes Üniversitesi, 1996, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.
23. Semra ATAY, **Sille (Konya) Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerinde Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, Danışman: Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU.
24. Ekrem KIRAÇ, **Divriği Masalları (İnceleme-Metin)**, Cumhuriyet Üniversitesi, 1996, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA.
25. Selam ERGİN, **Özbek Halk Masalları (Bir Bar Eken/ Transkripsiyon-İnceleme)**, Trakya Üniversitesi, 1997, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Emin KALAY.
26. Halil Altay GÖDE, **Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Süleyman Demirel Üniversitesi, 1997, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK.
27. Şaziye BAYRAKTAR, **Kırım Tatar Halk Masalları "Akıllı Kirpinen Ayneci Tilki"**, Sakarya Üniversitesi, 1997, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zikri TURAN.
28. Zeynep Derya DALKAYA, **Kırgızca On İki Masal (Metin-Çeviri-Sözlük)**, Marmara Üniversitesi, 1997, Danışman: Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ.
29. Fevzi SARIÇİÇEK, **Arapgir Masalları (İncelemeler ve Metinler)**, Atatürk Üniversitesi, 1997, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN.
30. Nimet GÜRER, **Özbek Halk Masalları (Metnin Çeviri Yazısı, Dil İncelemesi, Sözlük)**, Afyonkocatepe Üniversitesi, 1997, Danışman: Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN.

31. Arzu DOLU, **Diyarbakır ve Yöresi Masallarında Motif İncelemesi**, Dicle Üniversitesi, 1997, Danışman: Prof. Dr. Ensar ASLAN.
32. Begüm ÇELİK, **Özbek Halk Masalları (Metinler-Gramer-İndeks)**, Çukurova Üniversitesi, 1998, Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Deniz ABİDİK.
33. Melek KETRE, **Adana Masalları Araştırması**, Çukurova Üniversitesi, 1998, Danışman: Doç. Dr. Erman ARTUN.
34. Selma BEDİR, **Uygur Çöçekleri**, Gazi Üniversitesi, 2000, Danışman: Prof. Dr. İsa ÖZKAN.
35. Sıdika GÖKAY, **Bolvadin Merkez Folklorundan Derlemeler**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2000, Danışman: Doç. Dr. Ali TORUN.
36. Ahmet GÖKÇİMEN, **Türkmen Masalları Üzerine Motif İncelemesi (Hayvan Masalları)**, Atatürk Üniversitesi, 2000, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
37. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ, **Türkmen Halk Masalları Üzerine Motif İncelemesi (Büyülü Masallar)**, Atatürk Üniversitesi, 2000, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
38. Yılmaz AKGÜN, **Trabzon Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2000, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY.
39. Çiğdem ÇORBACI, **Türk Masallarında Yardımcı İhtiyar Motifi**, Fırat Üniversitesi, 2000, Danışman: Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.
40. Suzan ÇELİK, **Türk Masallarında Ölüm ve Yas**, Fırat Üniversitesi, 2000, Danışman: Doç. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
41. Ruhiye Eda ESER, **Türk Masallarında Çocuk Motifi**, Fırat Üniversitesi, 2000, Danışman: Doç. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
42. Nedim BAKIRCI, **Niğde Masalları**, Niğde Üniversitesi, 2000, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Faruk ÇOLAK.
43. Ferda PEPESÖYLER, **Binbir Gece Masalları Esat Efendi Nüshası (Dilbilgisi Özellikleri-Metin-Dizin)**, Mersin Üniversitesi, 2001, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gülseren TOR.

44. Murat CEYLAN, **Özbek Halk Masalları (Transkripsiyon Aktarma, Gramer, İndex)**, Sakarya Üniversitesi, 2001, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kenan ACAR.
45. Metin EREN, **Bitlis Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2001, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY.
46. Huri DURSUN, **Hayvannar Turındaki Ekiyetler (Hayvan Masalları) Metni Üzerinde Tatar Türkçesinin Ses Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi**, Gazi Üniversitesi, 2001, Danışman: Doç. Dr. Fatma ÖZKAN.
47. Bengü Hüsna ÖZCAN, **Kazak Erteğileri (Kazak Masalları) Metni Esasında Kazak Türkçesinde Fiil**, Gazi Üniversitesi, 2001, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Güzin TURAL.
48. Ferit AYYILDIZ, **İspir ve Pazaryolu Yöresi Masalları (Metin ve İncelemeler)**, Atatürk Üniversitesi, 2001, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
49. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU, **Kilis Masalları Derleme ve Tahlil Çalışması**, Gaziantep Üniversitesi, 2001, Danışman: Doç. Dr. Fuzuli BAYAT.
50. Lazzat OURAKOVA, **Anadolu'daki Keloğlan Masalları ile Kazakistan'daki Tazşa Bala Masallarının Mukayesesi**, Gazi Üniversitesi, 2001, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Naciye YILDIZ.
51. Serpil ZENGİN, **Kumuk Halk Masalları (Kumuk Halk Yomakları)**, Sakarya Üniversitesi, 2002, Danışman: Doç. Dr. Mehdi ERGÜZEL.
52. Seyfullah YAŞAR, **Ağrı Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2002, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY.
53. Cihat KARASU, **Bolu Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2002, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY.
54. Emre Dilek DAĞLARAŞAR, **Besni Halk Kültürü Araştırması**, Çukurova Üniversitesi, 2002, Danışman: Doç. Dr. Erman ARTUN.
55. Serdar DERMAN, **Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması**, Selçuk Üniversitesi, 2002, Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ALTUNEL.

56. Tijen TANRIKULU, **Masalın Yabancı Dil Eğitimdeki Yeri ve Öneminin Araştırılması**, Gazi Üniversitesi, 2002, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şerif ORUÇ.
57. Osman ALKAN, **Aksaray İlinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Selçuk Üniversitesi, 2002, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
58. Canan SOYSAL, **Türk ve Alman Masallarından Örnek Metinlerde Motif Karşılaştırması**, Anadolu Üniversitesi, 2002, Danışman: Doç. Dr. Yüksel KOCADORU.
59. Seza BAYRAKTAR, **Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Halk Edebiyatı ve Folklor Unsurları**, Fırat Üniversitesi, 2002, Danışman: Doç. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
60. Meltem BERKİ, **Hakkâri Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2003, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY.
61. Alparslan OKUR, **Hayvan Masallarının Anadili Öğretiminde Dil, Üslup ve Eğitim Yönünden Yeri ve Önemi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2003, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet YARDIMCI.
62. Şahin GÖÇER, **Bartın Folkloru (Kozcağız ve Köyleri)**, Niğde Üniversitesi, 2003, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Namık ASLAN.
63. Zülfikâr BAYRAKTAR, **Türkmen Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Ege üniversitesi, 2003, Danışman: Doç. Dr. Metin Ekici.
64. Fikriye Duman POLAT, **Türkmen Halk Ertékleri Üzerinde Gramer İncelemesi**, Cumhuriyet Üniversitesi, 2003, Danışman: Doç. Dr. Bilal YÜCEL.
65. Arif Can GÜNGÖR, **Sözlü Masal Geleneğinden Görsel Masal Evresine Geçiş ve Masal Formunun Yeşilçam Sinemasına Etkileri**, İstanbul Üniversitesi, 2003, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Battal ODABAŞ.
66. Magdalena SODZAWICZNY, **Türkiye Masallarında Şamanizm Öğeleri**, Bilkent Üniversitesi, 2003, Danışman: Prof. Dr. Talat Sait HALMAN.

67. Evrim ÖLÇER, **Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi**, Bilkent Üniversitesi, 2003, Danışman: Prof. Dr. Talat Sait HALMAN.
68. Ayşe Arzu YILMAZ ERTİZMAN, **Türk Masalları İle İlgili Kitapların Halk Bilimi Araştırma Yöntemleri Açısından Değerlendirilmesi (1928–2002)**, İstanbul Üniversitesi, 2003, Danışman: Doç. Dr. Şeyma GÜNGÖR.
69. Mehmet KARAASLAN, **Hacıbektaş Folkloru**, Erciyes Üniversitesi, 2003, Danışman: Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY.
70. Özlem SEZER, **Masallarda Toplumsal Cinsiyetin İşlenişi**, Ankara Üniversitesi, 2004, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nur Betül ÇELİK.
71. Akif YILMAZ, **İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Eğitimdeki Yeri**, Atatürk Üniversitesi, 2004, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Lokman TURAN.
72. Ümran EKİNCİ, **Türk Dünyası Masallarında Çocuk Eğitimiyle İlgili Unsurlar**, Atatürk Üniversitesi, 2004, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI.
73. Nilüfer YILDIRIM, **Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri**, Fırat Üniversitesi, 2004, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Enver ASLAN.
74. Ali Kadir BİRDAL, **Kuzey Azerbaycan Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Kafkas Üniversitesi, 2004, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.
75. Rukiye BÜYÜKOFLAZ, **Halk Anlatmalarında Elma Motifi Üzerine Bir Araştırma**, Selçuk Üniversitesi, 2004, Danışman: Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.
76. Alper KÖSE, **Muş İli Malazgirt İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı**, Selçuk Üniversitesi, 2004, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
77. Emine ÖZDEMİR, **Masalların Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi**, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2004, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI.

78. Burcu SARIKAYA, **Türk Masallarında Aile Yapısı (“Bacı Bacı Can Bacı” Masalı Esnasında)**, Sakarya Üniversitesi, 2004, Danışman: Prof. Dr. Alâeddin MEHMEDOĞLU.
79. Oya ORHUN, **Masalın Çağdaş Toplumda Yayılışının İncelenmesi Üzerine Bir Deney**, Marmara Üniversitesi, 2004, Danışman: Prof. Dr. İlhan BAŞGÖZ.
80. Aysu Şimşek CANPOLAT, **Özbek Halk Masalları İle İlgili Olarak Metin, Aktarma ve İnceleme**, Gazi Üniversitesi, 2005, Danışman: Doç. Dr. Naciye YILDIZ.
81. Kiyoko İTO, **Türk, Japon Hayvan Masallarının Karşılaştırılması**, İstanbul Üniversitesi, 2005, Danışman: Doç. Dr. Şeyma GÜNGÖR.
82. Türkan ÖZKUTAN, **Kıbrıs Türk Masalları (Derleme-İnceleme)**, İstanbul Üniversitesi, 2005, Danışman: Doç. Dr. Şeyma GÜNGÖR.
83. Ayhan KARAKAŞ, **Feke Halk Kültürü Araştırması**, Çukurova Üniversitesi, 2005, Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN.
84. Mehmet Ali YILMAZ, **Aladağ Halk Kültürü Araştırması**, Çukurova Üniversitesi, 2005, Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN.
85. Najdat MURAD, **Irak Türkmen Halk Masallarında Motif ve Tip İncelemesi**, Gazi Üniversitesi, 2005, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahsen TURAN.
86. Mehmet Halim GÜNEŞ, **Elazığ Masallarında İslam Öncesi ve İslam Sonrası Dinî Motiflerin Tespit ve Tahlili**, Fırat Üniversitesi, 2005, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Davut KILIÇ.
87. Bahar KILIÇ, **Sinema- Masal İlişkisi ve Sinemasal Anlatındaki Sorunları**, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2005, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ragıp TARANÇ.
88. Serap SEZER, **Masal Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar: Türkçede Andersen Masalları**, Muğla Üniversitesi, 2005, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Özlem BERK.
89. Elif Berrak HAFIZOĞLU, **Azerbaycan Masalları Üzerine Bir Araştırma (Masalları Propp Metoduyla İncelenmesi)**, Atatürk Üniversitesi, 2005, Danışman: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU.

90. Çiğdem KARADUMAN ALTAY, **Grimm Masallarının Göstergibilimsel Açıdan İncelenmesi**, Atatürk Üniversitesi, 2005, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Özcan ERİŞEK.
91. Yalçın KORKMAZ, **Besni Masallarının Sözlü Kompozisyon Teorisine Göre İncelenmesi**, Gaziantep Üniversitesi, 2005, Danışman: Doç. Dr. Fuzuli BAYAT.
92. Okan ALAY, **Bingöl Masalları (İnceleme-Metin)**, Fırat Üniversitesi, 2005, Danışman: Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
93. Deniz ÇAĞLAYAN, **Türk Masallarında Hayvan Motifleri**, Hacettepe Üniversitesi, 2006, Danışman: Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU.
94. Seher DEMİRTAŞ, **Sütçüler Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK.
95. Abdullah DOĞAN, **Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi, 2006, Danışman: Doç. Dr. Şeref BOYRAZ.
96. Hatice Tuba YALDIZ, **Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği)**, Selçuk Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
97. Mehmet Şakir YAVUZ, **Muş Masalları Üzerine Bir Araştırma**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz ÖNAY.
98. Gülter DEMİR, **Konya İli Cihanbeyli İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Selçuk Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
99. Özlem AKAR, **Türk Masallarında Kadın Figürü Üzerine Bir İnceleme**, Gazi Üniversitesi, 2006, Danışman: Prof. Dr. Pakize AYTAÇ.
100. Semra Bakan SALLABAŞ, **Kelile ve Dimne'de Yer Alan Masalların Dinî ve Ahlâkî Eğitime Katkıları**, Atatürk Üniversitesi, 2006, Danışman: Doç. Dr. Abbas ÇELİK.
101. Satı KUMARTAŞLIOĞLU, **Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Balıkesir Üniversitesi, 2006, Danışman: Prof. Dr. Ali DUYMAZ.

102. Elif Ülkü YILDIRIM, **Senirkent-Uluborlu Yöresi Halk Edebiyatı Mahsulleri Üzerine Bir Araştırma**, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK.
103. Ebru Çetin MİLCİ, **Başkurt Masalları ve Başkurt Türkçesindeki Sözcük Grupları (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Çeviri-Metin-Dizin)**, Marmara Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Göksel ÖZTÜRK.
104. Ahmet ÖZLER, **İlköğretim 3-4-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye ve Masalların Eğitimsel İşlevleri**, Selçuk Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
105. Nurseher KOÇER, **İlgın (Konya) ve Köylerindeki Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme**, Selçuk Üniversitesi, 2006, Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ALTUNEL.
106. Zeynep KÖK, **Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması**, Çukurova Üniversitesi, 2006, Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN.
107. Alpay GEZER, **Soyut Kavramların Öğretiminde Hayvan Masallarının Yeri ve Önemi**, Marmara Üniversitesi, 2007, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Rahşan GÜREL- Yrd. Doç. Dr. Latif BEYRELİ.
108. Zeynep ÇANLI, **Kütahya-Şeyhler Beldesi Folklor Örnekleri**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2007, Danışman: Prof. Dr. Ali TORUN.
109. Beyazıt ALPTEKİN, **Günyüzü ve Çevresi Folkloru**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2007, Danışman: Prof. Dr. Ali TORUN.
110. Öznur KARA, **Tarsus Masalları**, Selçuk Üniversitesi, 2007, Danışman: Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.
111. Yıldız YENEN, **Cahit Uçuk'un Masallarında Dil ve Çocuk Eğitimi**, İnönü Üniversitesi, 2007, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ramazan ÇİFTLİKÇİ.
112. Ümmü Gülsüm BOZLAK, **Erdemli Masalları**, Selçuk Üniversitesi, 2007, Danışman: Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.
113. Özlem GÜNALTILI GÜNDÜZ, **Oğuz Tansel'in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçeye Katkısı**, İnönü Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Songül TAŞ.

114. Selma ÖZEN, **Konu ve Yapı Bakımından Kırgız Peri Masalları**, Ankara Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Gülzura CUMAKUNOVA.
115. Asuman ÖZKAN, **Karakter Özellikleri İtibariyle Erzincan Masallarındaki Tipler**, Selçuk Üniversitesi, 2008, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gülmisal EMİROĞLU.
116. Sevim ŞEN, **Anadolu Masallarında Kadının Yeri**, Fırat Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK.
117. Aysun DURSUN, **Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi**, Muğla Üniversitesi, 2008, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL.
118. Ş. Aysun SADIÇ, **Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)**, Gaziantep Üniversitesi, 2008, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSAL.
119. Satiye DAĞI, **Safranbolu Masalları**, Selçuk Üniversitesi, 2008, Danışman: Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.
120. Berivan Can EMMEZ, **Sözlü Gelenekten Modern Masala: Çocuk Edebiyatında Masal Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi, 2008, Danışman: Doç. Dr. Muhtar KUTLU.
121. Talha TUNÇ, **Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2008, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Halil Altay GÖDE.
122. Ömer Faruk POLAT, **Oğuz Tansel'in Masallarında Çocuk ve Eğitim Teması**, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2009, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL.
123. Arzu ARDOĞAN, **Uygur Halk Masalları**, Gazi Üniversitesi, 2009, Danışman: Şuayip KARAKAŞ.
124. Ramazan UZUN, **Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı**, Selçuk Üniversitesi, 2009, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
125. Melike CANAKAY, **Türk Masallarındaki Karakterlerin İncelenmesi ve Seramik Heykel Uygulamaları**, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2009, Danışman: Doç. Dr. Canan ATALAY AKTUĞ.

126. Ayşe ÇELİK, **Masalların Eğitim Açısından Dil ve Kültür Edinimine Katkısı Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi, 2009, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Feridun ALPER.
127. Ela SAYAR, **Samsun İli ve İlçelerinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Selçuk Üniversitesi, 2009, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit EMİROĞLU.
128. Sabri DOĞAN, **Kırgız Masalları (Metin-İnceleme)**, Gazi Üniversitesi, 2009, Danışman: Prof. Dr. Naciye YILDIZ.
129. Adelya İBRAGİMOVA, **Kazak Masalları Üzerine Yapılan Çalışmaların Halk Bilimi Araştırma Yöntemleri Açısından Değerlendirilmesi**, İstanbul Üniversitesi, 2009, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ.
130. Burcu Narda YURTSEVEN, **Anadolu, Çin, Kızılderili ve Avustralya Halk Masallarında Değişme Motifinin Benzerlikleri ve Farklılıkları Açısından Karşılaştırılması**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2009, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Füsun KOŞMAK.
131. Alfiya ZHAMAKINA, **Kazak Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Ege Üniversitesi, 2009, Danışman: Prof. Dr. Metin EKİCİ.
132. Esra AKYOL, **Muğla Masalları (Metin-İnceleme)**, Gazi Üniversitesi, 2010, Danışman: Doç. Dr. İbrahim DİLEK.
133. Murat YATAĞAN, **Özbek Halk Masalları (Özbek Halk Atasözleri)**, Dumlupınar Üniversitesi, 2010, Danışman: Doç. Dr. Bilal AKTAN.
134. Essin KAPLAN, **Anadolu Türk Masallarında Kılık Değiştirme**, Gazi üniversitesi, 2010, Danışman: Doç. Dr. İbrahim DİLEK.
135. Esra DAĞLAR, **Bucak Masalları Üzerine Bir İnceleme**, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2010, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Halil Altay GÖDE.
136. Mekhribon SAFAROVA, **Eğitsel Bir Bakış Açısıyla Anadolu ve Özbek Türk Masallarında Ortak ve Farklı Motifler**, İstanbul Üniversitesi, 2010, Danışman: Doç. Dr. Yıldız KOCASAVAŞ.

137. Fahriye Ekin DANACI, **Kültürlerarası Etkileşimdeki Rolü Açısından Kırmızı Başlıklı Kız Masallarının Çevirisi**, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2010, Danışman: Doç. Dr. Emine Bogenç DEMİREL.
138. Ercan Cihan ULUPINAR, **Hovhannes Tumanyan'ın Masalları / Halk Edebiyatının Çocuk Edebiyatına Yansımaları**, Ankara Üniversitesi, 2010, Danışman: Prof. Dr. Birsen KARACA.

1.1.3. Kitap Olarak Yayımlanan Çalışmalar³⁹:

1. Ziya GÖKALP, “Masallar”, *Küçük Mecmua*, 1922.
2. Hamit Zübeyr KOŞAY, *Dokuz Ötkünç*, Ankara 1929.
3. Bahtevâr HANIM, *Türk Masalları*, İstanbul 1930.
4. Ali Dehri DİLÇİN, *Çankırı Masalları*, Çankırı 1933.
5. Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU, *Yörüklerde ve Köylülerde Hikâyeler*, İstanbul 1934.
6. Suat Salih ASRAL, *Öztürk Masalları*, Mersin 1935.
7. Naki TEZEL, *Keloğlan Masalları*, İstanbul 1936.
8. _____, *İstanbul Masalları*, İstanbul 1938.
9. Mehmet TUĞRUL, *Malatya’dan Derlenmiş Masallar*, Ankara 1946.
10. Eflatun Cem GÜNEY, *En Güzel Türk Masalları*, 1948.
11. Wolfram EBERHARD-Pertev Naili BORATAV, *Typen Türkischer Volksmärchen*, Viesbaden 1953.
12. Eflatun Cem GÜNEY, *Bir Varmış Bir Yokmuş*, 1956.
13. _____, *Evvel Zaman İçinde*, 1957.
14. Pertev Naili BORATAV, *Zaman Zaman İçinde*, İstanbul 1959.
15. Eflatun Cem GÜNEY, *Gökten Üç Elma Düştü*, 1960.
16. _____, *Az Gittim Uz Gittim*, 1961.
17. Hulusi YETKİN, *Gaziantep’te Derlenen Halk Masalları*, Gaziantep 1962.
18. W. S. WALKER- A. Edip UYSAL, *Tales Alive in Turkey*, Cambridge/Massachusetts 1966.
19. Tahir ALANGU, *Keloğlan Masalları*, İstanbul 1967.
20. Otto SPIES, *Türkische Märchen*, Duesseldorf-Köln 1967.
21. Pertev Naili BORATAV, *Az Gittik Uz Gittik*, Ankara 1969.
22. Nurullah ATAÇ (Çev.), *Aisopos Masalları*, İstanbul 1974.
23. Umay GÜNAY, *Elâzığ Masalları*, Erzurum 1975.
24. Bilge SEYİDOĞLU, *Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar*, Erzurum 1975.
25. Uğuroğlu BARLAS, *Safranbolu Masalları*, Karabük 1975.

³⁹ Bu başlık altında verilen çalışmalar yayımlanma tarihlerine göre sıralandırılmış ve Halil Altay Göde, *Yalvaç Masalları*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2010 adlı çalışmadan da yararlanılmıştır.

26. Ziya GÖKALP, **Altın Işık**, Ankara 1976.
27. _____, **Kızılma**, Ankara 1976.
28. Kerim Aydın ERDEM, **Keloğlan İle Anası**, Ankara 1977.
29. Erman ARTUN, **Tekirdağ Folklor Araştırmaları**, İstanbul 1978.
30. Numan KARTAL, **Keloğlan Dağlar Padişahı**, İstanbul 1981.
31. Eflatun Cem GÜNEY, **Masallar**, Ankara 1982.
32. Şerif OKTÜRK, **Anadolu Masalları**, İstanbul 1982.
33. Mehmet S. AYDIN- Süleyman BOZOK- Hüseyin GENÇ,
Afyonkarahisar Masalları, Afyon 1983.
34. Hasan Latif SARIYÜCE, **Anadolu Masalları I**, İstanbul 1983.
35. _____, **Anadolu Masalları II**, İstanbul 1983.
36. Saim SAKAOĞLU, **Kıbrıs Türk Masalları**, Ankara 1983.
37. Sait SANDAŞ, **Türk Masalları**, İstanbul 1984.
38. Numan KARTAL, **Keloğlan Geldi**, İstanbul 1984.
39. Rıza AKDEMİR, **Çocuklarımıza Masallar**, Ankara 1985.
40. _____, **Keloğlan Masalları I / Ali Cengiz Oyunu**,
İstanbul 1985.
41. _____, **Keloğlan Masalları II**, İstanbul 1985.
42. _____, **Keloğlan Masalları III / Altın Heybe**, İstanbul 1985.
43. Hakkı ÖZKAN, **Keloğlan Masalları**, İstanbul 1985.
44. Erol ÖZDEMİR, **Anadolu Masalları I**, İstanbul 1985.
45. Sıtkı ÖZKAN, **Keloğlan Masalları**, İstanbul 1985.
46. Edip Kızıldağlı, **Hatay Masalları**, İskenderun 1986.
47. Derman BAYLADI, **Anadolu Masalları I**, İstanbul 1986.
48. Nermin ÇELİKKOL, **Annemin Masalları**, İstanbul 1986.
49. Erol ÖZDEMİR, **Anadolu Masalları II**, İstanbul 1986.
50. Zeki KUŞ, **En Güzel Türk Masalları**, İstanbul 1986.
51. Ahmet Edip UYSAL, **Traditional Turkish Folktales For Children**,
Ankara 1986.
52. **Anadolu'dan Masallar**, İstanbul 1987.
53. Numan KARTAL, **Aslan Keloğlan**, İstanbul 1987.
54. Nuri TANER, **Masal Araştırmaları 1/ (Folktale Studies)**, İstanbul 1988.

55. Barbara K. WALKER, **Turkish Folktales For Children**, Ankara 1989.
56. Ahmet Bican ERCİLASUN- A. Şekür TURAN, **Uygur Halk Masalları**, Ankara 1989.
57. Ali Berat ALPTEKİN, **Hayvan Masalları**, Ankara 1991.
58. K. D. (Yeni Yazıya Aktaran: İbrahim ASLANOĞLU), **Türk Masalları**, İstanbul 1991.
59. Muhsine HELİMOĞLU YAVUZ, **Kim Uyur Kim Uyanık**, Ankara 1992.
60. _____, **Cigaramın Üstünde Bir Topal Karınca**, Ankara 1992.
61. _____, **Şahmaran**, Ankara 1994.
62. Mehmet TEKİN- Bülent NAKİP, **Edip Kızıldağı'nın Derlediği Hatay Masalları**, Antakya 1994.
63. Nuri TANER, **Yalova Masalları**, İstanbul 1995.
64. Rasim DENİZ, **Kayseri Masalları**, Ankara 1996.
65. Metin KARADAĞ- Mehmet AKKAYA, **Kazdağı Masalları**, Ankara 1997.
66. Ziya GÖKALP, **Çocuklara Seçme Masallar**, İstanbul 1997.
67. Saim SAKAOĞLU, **Masal Araştırmaları**, Ankara 1999.
68. Zeynelâbidin MAKAS, **Türk Dünyasından Masallar**, İstanbul 2000.
69. Pertev Naili BORATAV(Yayına Haz: Muhsine HELİMOĞLU YAVUZ), **Masallar I: Uçar Leyli**, İstanbul 2001.
70. Ülkü ÖNAL, **Kartallar Padişahı (Ardanuç Halk Masalları) I**, Ankara 2001.
71. Ali Berat ALPTEKİN, **Kazak Masallarından Seçmeler**, Ankara 2003.
72. Ülkü ÖNAL, **Ardanuç-Ahıska Masalları ve Halk Hikâyeleri**, Ankara 2004.
73. _____, **Ahıska Masalları ve Hikâyeleri**, Ankara 2004.
74. _____, **Ardanuç Masalları ve Hikâyeleri 3**, Ankara 2004.
75. M. Öcal OĞUZ- Emine AYDOĞAN, **2003–2004 Yıllarında Çorum'dan Derlenen Masallar**, Ankara 2004.
76. Zekeriya KARADAVUT, **Kırgız Masalları**, Konya 2006.
77. Halil Altay GÖDE, **Yalvaç Masalları**, Isparta 2010.

1.2.KASTAMONU MASALLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.2.1. Kitaplar:

Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav'ın birlikte hazırladıkları Türk masallarının tip katalogu **Typen Turkischer Volkmärchen**⁴⁰ adlı eserde 94 tane Kastamonu masalı; 19, 20, 24, 40, 46, 56, 58, 59, 61, 67, 71, 72, 73, 77, 85, 86, 87, 89, 97, 99, 100, 102, 104, 111, 118, 124, 125, 127, 135, 136, 137, 141, 142, 143, 146, 152, 153, 154, 161, 162, 165, 167, 168, 169, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 185, 186, 188, 190, 191, 192, 197, 199, 202, 206, 213, 215, 218, 222, 226, 229, 234, 237, 239, 245, 256, 263, 268, 270, 272, 288, 293, 306, 308, 310, 311, 329, 331, 343, 348, 349, 350, 351, 357, 358, 359, 364, 365, 368 numaralı masal tiplerine varyant olarak gösterilmiştir. 99, 143, 178, 181, 237 numaralı masal tipleri sadece Kastamonu masallarının varyantı olarak verilmiştir. Yukarıda numaraları belirtilen masalların hiçbirinin motifleri verilmemiştir.

Pertev Naili Boratav'ın, **Zaman Zaman İçinde**⁴¹ adlı eserindeki “Notlar” bölümünde, kitaptaki masalların kaynaklarını verirken; 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 21 numaralı masal metinlerinin “Yayıldığı Yerler” bölümünde, “Kastamonu” adı geçmektedir. Fakat numarası verilen masalların ne zaman, hangi bölgeden, kim tarafından ve kimden derlendiği konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Ahmet Caferoğlu'nun, **Anadolu Ağzlarından Toplamalar**⁴² adlı kitabında Kastamonu'nun çeşitli bölgelerinden derlediği on dört tane masal yer almaktadır. Bu kitap, ağız incelemesi olduğundan dolayı masallar, kaynak şahıslarıyla birlikte transkripsiyon işaretleri kullanılarak yazıya aktarılmıştır.

M. Nasih Güngör- İhsan Ozanoğlu'nun birlikte hazırladığı, **Kastamonu Bilmeceleri**⁴³, adlı kitapta içinde bilmeceler bulunan bir tane Kastamonu masasına kaynak şahıs belirtilmeden, o günün Türkçesiyle yazıya geçirilerek yer verilmiştir.

⁴⁰ Wolfram Eberhard - Pertev Naili Boratav, **Typen Turkischer Volkmärchen**, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1953.

⁴¹ Pertev Naili Boratav, **Zaman Zaman İçinde**, Adam Yayınları, İstanbul 1992, s. 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229.

⁴² Ahmet Caferoğlu, **Anadolu Ağzlarından Toplamalar**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s.7-10, 13-18, 22-27, 29-32, 35-41, 44-47,49-55, 58-68, 70-77.

⁴³ Nasih Güngör-İhsan Ozanoğlu, **Kastamonu Bilmeceleri**, Ticaret Basımevi, İzmir 1939, s. 153-157.

Eyüp Akman, **Araç Folklorundan Örnekler (Oycalı Köyü/Kastamonu)**⁴⁴ adlı kitabında dört adet Kastamonu masalı metnini, kaynak şahısları ve transkripsiyon işareti kullanmadan, o yörenin dil özellikleriyle yazıya geçirerek vermiştir.

1.2.2. Dergiler:

Taşköprü Anadolu Lisesi tarafından senede bir sayı hâlinde çıkarılan, **Anadolu Postası**⁴⁵ adlı dergide üç adet Kastamonu masalı metnine, transkripsiyon işareti kullanmadan, o yörenin dil özelliklerini yansıtarak ve derleyen kişilerin isimleri belirtilerek yer verilmiştir.

1.2.3. Tezler:

Ergün Acar, **Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı**⁴⁶, adlı yüksek lisans tezinde üç adet Kastamonu masalına, kaynak şahıslarıyla ve o yörenin dil özelliklerini yansıtan transkripsiyonlu harfleri kullanarak, yer vermiştir.

Cemile Anbarcıoğlu, **Daday'ın Gelenek ve Görenekleri**⁴⁷, adlı lisans tezinde üç adet Kastamonu masalına, kaynak şahısları ve o yörenin dil özellikleriyle yazıya aktararak, yer vermiştir.

İsmail Bilgiöğlü, **İhsangazi'nin Gelenek ve Görenekleri**⁴⁸, adlı lisans tezinde bir adet Kastamonu masalına, transkripsiyon işareti kullanmadan, o yörenin dil özelliklerini yansıtarak, yer vermiştir.

Sagıp Atlı, **Taşköprü Ağzı**⁴⁹, adlı lisans tezinde bir adet Kastamonu masalına, kaynak şahısları ve o bölgenin dil özelliklerine uygun transkripsiyon işaretlerini kullanarak, yer vermiştir.

Ahmet Bekdemir, **Taşköprü Folkloru**⁵⁰, adlı lisans tezinde iki tane Kastamonu masalına, transkripsiyon işareti kullanmadan bölgenin dil özelliklerini yansıtarak kaynak şahıslarıyla birlikte yer vermiştir.

⁴⁴ Eyüp Akman, **Araç Folklorundan Örnekler (Oycalı Köyü/Kastamonu)**, Ankara 2002, s.19-25.

⁴⁵ **Anadolu Postası**, Sayı:5, Grafik Baskı, Kastamonu 2009, s.41.

⁴⁶ Ergün Acar, **Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008, s.162-164, 235-236, 326-328.

⁴⁷ Cemile Anbarcıoğlu, **Daday'ın Gelenek ve Görenekleri**, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi, Kastamonu 1999, s.69-73.

⁴⁸ İsmail Bilgiöğlü, **İhsangazi'nin Gelenek ve Görenekleri**, Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi, Kastamonu 2001, s.26-27.

⁴⁹ Sagıp Atlı, **Taşköprü Ağzı**, Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Isparta 2009, s.81.

⁵⁰ Ahmet Bekdemir, **Taşköprü Folkloru**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kastamonu 1999, s.61-64.

Satiye Karaalioğlu, **Kastamonu Yöresi Halk Edebiyatı Örnekleri**⁵¹, adlı lisans tezinde on üç tane Kastamonu masalı ve bir tane tekerleme metnine, kaynak şahıslarıyla ve o bölgenin dil özelliklerini standart Türkçeye dönüştürerek yer vermiştir.

Harun Yiğit, **Kastamonu ve Erciş Halk Kültürlerinin Mukayesesi**⁵², adlı lisans tezinde iki tane Kastamonu masalı metnine, transkripsiyon işareti kullanmadan, o yörenin dil özelliklerini yansıtarak yer vermiş fakat masalı anlatan kaynak şahısları belirtmemiştir.

Engin Özcan, **Kastamonu ve Adıyaman Halk Kültürlerinin Mukayesesi**⁵³, adlı lisans tezinde Harun Yiğit'in tezinde kullandığı iki tane masal metnini kullanmıştır.

1.2.4. Arşivler:

Kastamonu'nun yetiştirdiği âşık, araştırmacı-yazarlardan birisi olan İhsan Ozanoğlu'nun yapmış olduğu derleme çalışmalarının bulunduğu arşivde masallarla ilgili çalışmalar da vardır. Bu çalışmalar kitap olarak basılmamış sadece kendi imkânları doğrultusunda toplanıp kendi özel kütüphanesinde bulunmaktadır. İhsan Ozanoğlu'nun oğlu vasıtasıyla ulaşabildiğimiz bu değerli çalışmaların birazını inceleme fırsatımız olmuştur. "Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı, Hikâyeler, Masallar, Fıkralar, Konuşmalar C.II-III-IV" adlı kitaplarda 54 tane masal metni yer almaktadır.

Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde oluşturulan arşivde kayıtlı dört kasette, Kastamonu'nun ilçe ve köylerinden derlenmiş on üç adet masal bulunmaktadır. Bu kasetlerdeki masallar yazıya aktarılıp sınıflandırılmış bir şekilde arşivde bulunmaktadır. Arşivdeki Kastamonu masallarının kaset numarası, masal sayısı, derlendiği yer ve derleyicinin bilgilerinin olduğu tablo aşağıdaki gibidir:

⁵¹ Satiye Karaalioğlu, **Kastamonu Yöresi Halk Edebiyatı Örnekleri**, Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Isparta 2006, s. 17-36.

⁵² Harun Yiğit, **Kastamonu ve Erciş Halk Kültürlerinin Mukayesesi**, Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kastamonu 2009, s.30-31.

⁵³ Engin Özcan, **Kastamonu ve Adıyaman Halk Kültürlerinin Mukayesesi**, Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kastamonu 2009, s.41-42.

<u>Arşiv Sıra No</u>	<u>Masal Sayısı</u>	<u>Derleyen</u>	<u>Derlendiği Tarih ve Yer</u>
1. A/320- B/320	3	Mehmet Havesli	10.02.1990-Tosya
2. A/1200-B/1200	2	Celal Karadaş	16.03.1994-Taşköprü
3. A /1461- B /1461	7	İsmail Ünver	25.01.1995-Taşköprü
4. A /1793	1	Bayram Kabakçı	04.09.1996-Tosya

1.3. KASTAMONU MASALLARINI DERLEME ŞEKLİ

1.3.1. Sahaya Çıkmadan Önce Yapılanlar

1.3.1.1. Konuyla İlgili Yayınların Araştırılması

Çalışma konumuzu belirleyip derlemeye başlamadan önce ilk yaptığımız araştırma, konumuzla ilgili daha önceden yapılmış çalışma ve yayınların incelenmesi olmuştur. Bunun ilk adımını, Kastamonu Halk Kütüphanesi'nin ve ilçe halk kütüphanelerinin konumuzla ilgili olan bölümlerinin taranması oluşturmuştur.

Araştırmamızdaki ikinci adım olarak Kastamonu üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Bu çalışmayı yaparken daha çok yüksek öğretim kurumuna bağlı ulusal tez merkezinde bulunan tezlerden yararlanılmıştır. Bu tezlerin dışında çeşitli üniversitelerde Kastamonu üzerine yapılan bitirme ödevleri de taranarak incelenmiştir.

Kastamonu merkez ve ilçelerde çıkan gazete ve dergilerin de ulaşabildiğimiz sayılarının incelenmesi ön araştırmamızın diğer bir kısmını oluşturmuştur.

Bütün araştırmalarımız sonucunda konumuzla ilgili olarak bulduğumuz yayınlar “Kastamonu Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar” başlığı altında; kitaplar, dergiler, tezler ve arşivler olarak sınıflandırılarak verilmiştir. Ayrıca bu çalışmalarda konumuzla ilgili olan bölümler de kısaca açıklanmıştır.

1.3.1.2. Derlemeye Çıkılacak Alanın Tespiti ve Kaynak Şahıslarla Temas

Derlemeye başlamadan önce bu konuyla ilgili çalışma yapmış olan bazı kişilere önce telefonla ulaşip yaptığımız konu hakkında bilgi verdikten sonra konumuzla ilgili yardımlarını istedik. Ulaşabildiğimiz kişilerden emekli asker ve araştırmacı-yazar Fazıl Bayraktar, hem elinde bulunan malzemeyi bizlere vererek hem de bildiği kaynak şahısları söyleyerek bize yardımcı olmuştur. Ayrıca kendisi İzmir’de ikâmet ettiği için daha sonra aklına gelen konumuzla ilgili bilgileri mektup yoluyla bize ulaştırmıştır. Bu mektup aşağıda verilmiştir:

İzmir, 01.11.2010

Değerli Sagıp Hocam,

“Sakıp”ın, ışıldayan, parıldayan anlamına geldiğini biliyorum da, Sagıp’ın ne demek olduğunu bilmediğim gibi sözlüklerde de bulamadım.

Size, Canip İteroğlu’ndan bahsetmiş, telefonunu da vermişim. Arkadaşımın bende mevcut bir masalı vardı. Onun bir fotokopisini ilişikte gönderiyorum. Redaksiyonunu yaparken yazım ve telaffuz hatalarını tashih edersiniz.

Çalışmalarınızın sonunu merak ediyorum. Umarım güzel bir eser koyarsınız ortaya.

Başarı ve esenlik dileyerek.

Fazıl Bayraktar

Fazıl Bayraktar’ın aracılığıyla haberdar olduğumuz kaynak şahıs Canip İteroğlu’na da, ilk önce telefonla ulaşıp konumuzla ilgili bilgi verdikten sonra yardımlarını istedik. Kendileri de bu konuda yardımını esirgmeden hafızasında olan ve çalışmamızdaki 27, 34, 35 numaralı masalları yazarak mektup aracılığıyla bizlere ulaştırmıştır.

Bütün çalışmalarında bana destek olan ağabeyim **İsmail Atlı**’nın tavsiyesi üzerine ilk önce telefonla ulaştığımız Edebiyat öğretmeni **Mehmet Türkan**’dan da bu konuda yardım istedik. Kendisi bizi kırmadan elinden gelen bütün yardımları esirgemedi. Konumuzla ilgili kaynak şahıslara ulaşmamızda ve daha önceden kendisinin yapmış olduğu derlemelerini bizlerle paylaşarak çalışmamızdaki 1 ve 25 numaralı masallara ulaşmamızda katkı sağlamıştır.

1.3.2. Masalların Ses Kayıt Cihazı İle Tespiti

Çalışmamızdaki masalların 42 tanesi anlatıcılardan tarafımızdan ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Geriye kalan 33 tane masal da daha önceden derlenmiş masallardır. Özellikle Ahmet Caferoğlu tarafından 1950’li yıllarda Kastamonu’nun çeşitli bölgelerinden derlenmiş masallar daha orijinal olduğu için onlara çalışmamızda özellikle yer verilmiştir. Masal metinlerinin verildiği bölümde başka çalışmalardan alınan masallar da dipnot olarak belirtilmiştir.

Sahada yaptığımız derlemede toplam 151 tane masal, ses kayıt cihazıyla tarafımızdan kaydedilmiştir. Yalnız bu masalların çoğu, ya metin bakımından çok sorunlu ya da birbirlerinin varyantları olarak tespit edilmiştir. Bundan dolayı bu

masalların aralarından metin yönünden en iyi olanları seçerek çalışmamıza koymayı daha doğru bulduk.

Derlemede karşımıza çıkan sıkıntılardan birisi de bazı kaynak şahısların masal anlatmaya başladığı zaman ses kayıt cihazını görünce masal anlatmaktan vazgeçmek istemeleridir. Bunun en önemli nedeni, anlattıklarının başkalarına dinletilip alay konusu olma, bayan kaynak şahısların eşlerinden ya da toplumdan çekinme endişesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumu da tanıdık kişilerden yardım alarak aşabildik.

Masalları derlemeye gideceğim yerlerin tespitinde ve gittiğim yerlerde bana en büyük yardım ve desteği büyük babam **Osman Atlı** vermiştir. Kendisi aralıksız otuz seneden fazladır muhtarlık yaptığı için Kastamonu'nun hemen hemen her bölgesini bilmekte ve ileri gelen insanlarını tanımaktadır. İlk önceleri bana masal anlatmaktan çekinen bazı kaynak şahıslar büyük babamın ricasını kırmayarak bildiklerini anlatmışlardır. Emekli general olan ve hâlâ edebiyatla da yakından ilgilenen **Fazıl Bayraktar** ve onun arkadaşı **Canip İteroğlu**, Edebiyat öğretmeni **Mehmet Türkan**, lise arkadaşım **Mesut Mahmutoğlu** ve hemşehrim **Mehmet Aydın**, köylere çalışmaya gelen işçilerle konu ile ilgili iletişim kurmama vesile olan annem **Aynur Atlı** da kaynak şahıslara ulaşmamda yardımcı olan kişilerdir.

1.3.3. Derleme İle İlgili Bazı Hususlar

1.3.3.1. Derlemede Zaman Meselesi

Derleme çalışmalarında zaman en önemli unsurlardan bir tanesidir. Çünkü derlemenin yapıldığı zaman, kaynak şahıslara ve iyi bir malzemeye ulaşılmasında önemli etkenlerden bir tanesidir. Bu bakımdan alan araştırmalarında kaynak şahıslara daha kolay ulaşabilmek için en uygun zaman, uzun kış geceleridir. Bu uzun kış geceleri, insanların toplanarak bir arada bulunduğu bir dönemdir. Bu zamanı seçmemizdeki diğer bir sebep de, masalın anlatılması uzun zaman alan bir tür olmasıdır. Fakat araştırmacılar için en uygun zaman, yaz ayları olmasına rağmen, o bölgede yaşayan insanların yaz ayları, işlerinin çok yoğun olduğu zamandır. Sonuç olarak derlemeci için en uygun zaman yaz, kaynak şahıslar için ise kış aylarıdır.

Hem çalışıyor hem de iznimizin kısa olmasından dolayı derlemeyi yazın yapmak zorunda kaldık. Bu, bize büyük sıkıntılar ortaya çıkarmıştır. Derleme

yaptığımız bölge halkı, çoğunlukla çiftçilikle uğraştığı için anlatıcılara ulaşmakta sıkıntı çektik. Tespit ettiğimiz çoğu kaynak şahısların ya tarlaya ya da hayvanlarını otlatmak için meraya gitmiş olması, yaz mevsiminde derleme yapmanın bir dezavantajı olarak karşımıza çıkmıştır. Buna örnek olarak kaynak şahıslarımızdan Raşit Dağlı'ya ulaşabilmek için üç defa köyüne gitmek zorunda kaldık. Çünkü her gittiğimizde, ya dağa hayvanlarını otlatmaya götürdüğü için ya da tarlada çalışıyor olmasından dolayı derleme yapma şansını elde edemedik. En sonunda tanıdık birisinin vasıtasıyla uygun bir zamanda derlememizi yaptık.

Bunun yanında derlemeyi yaptığımız zamanın Ramazan ayına gelmesi de ayrı bir sıkıntı ortaya çıkarmıştır. Hem yaz sıcaklığının hem de oruçlu olmanın vermiş olduğu yorgunluk bizi olumsuz yönde etkileyen diğer bir faktördür. Bu sebepten, ulaşabildiğimiz kaynak şahısların yanından defalarca elimiz boş döndüğümüz olmuştur.

Her ne kadar bu tür zorluklarla karşılaşsak da yine de 151 tane masal metni tespit ettik. Bu masal metinlerinden de uygun olanlarına çalışmamızda yer verdik.

1.3.3.2. Derlemede Mekân Meselesi

Derleme yapmaya çıkmadan önce yaptığımız önemli tespitlerden birisi de, derleme yapacağımız konuya uygun bölgelerin tespit edilmesidir. Çünkü aradığımız malzemeye, teknolojinin gelişmesiyle sözlü kültürün hızla kaybolmaya başladığı bu çağda, ulaşmak zamanla zorlaşmaktadır. Kastamonu'nun en büyük sıkıntısı olan işsizlik nedeniyle köylerden şehirlere göçler sürekli artmaktadır. Teknolojik gelişmelerin yanı sıra bu gibi sosyal gelişmeler de sözlü kültürün kaybolmasına neden olmaktadır.

Yukarıdaki sebeplerden dolayı derlemeyi teknolojik unsurların daha az ulaştığı, sözlü kültürümüzün hâlâ yaygın olduğu köylerde yapmak en uygun olanıdır. Çünkü şehir merkezlerinde teknolojik çağın getirilerinin sonucu olarak insanlar, sözlü kültürlerinden hızla uzaklaşmaya başlamışlardır. Bütün kültürel değerlerimiz şehirde yaşayanlar arasında sadece eski kuşak diye tabir edilen yaşlı insanların zihinlerinde bir hatıra olarak kalmış ve derlenmediği takdirde de onlarla beraber yok olmaya mahkûm durumdadır.

Kastamonu'nun yerlisi olmamız derleme yaparken en büyük avantajımız olmuştur. Derleme yapmak için köylere gittiğimiz zaman o bölge insanı tarafından

çok iyi bir şekilde karşılandığımız için masalların çoğunu köylerden derleme fırsatımız olmuştur.

Derleme yapmak için köyleri seçmemizin diğer sebebi de, komşuluk ilişkilerinin köylerde daha yaygın olmasından dolayı insanların birbirlerinden haberdar olmalarıdır. Çünkü masal anlatırmak için bildiğimiz ya da bilmediğimiz bir kişinin yanına gittiğimiz zaman, kendisi anlatamasa bile yardımda bulunmak için o bölgede kimin masal anlattığını hemen söylemekte ve bu şekilde de yeni ve vasıflı kaynak şahıslara ulaşma imkânları ortaya çıkmaktadır.

Şehir merkezinde bulduğumuz kaynak şahıslar, köyden gelerek şehre yerleştiklerini, anlattığı masalların da köydeyken dinledikleri masallardan aklında kalanlar olduğunu ifade etmektedirler. Anlattıkları masalların çoğu da şehir hayatının etkilerinden dolayı masal olma özelliğini kaybetmiş metinlerdir.

Masalları, tarlada çalışan hanımların yanlarına giderek bir ağacın gölgesinde dinlenirken, hayvanlarını otlatan adamların yanına gidip sohbet ederken, kahvehanede oturan emekli amcalardan, misafirlğe gittiğimiz köydeki tanıdıkların yönlendirdiği kişilerden, namaz çıkışı cemaatin oturduğu cami avlusu gibi farklı mekânlarda derleme imkânımız olmuştur.

Sonuç olarak masal derlemedeki en iyi mekân kuşkusuz köylerdir. Köylerdeki köy odaları, kahvehaneler ya da hanımların toplandıkları yerlerdir. Çünkü sağlıklı bir masal metni derleyebilmek için kaynak şahısların rahat edebilecekleri mekânların seçilmesi gerekmektedir. Özellikle masalları anlatanların çoğunluğunun kadın olduğunu düşünürsek, bu hususun göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

1.3.3.3. Derlemede Ulaşım Meselesi

Derleme sırasında karşılaştığımız bir zorluk da, ulaşım imkânlarının geçmişe göre artmasına rağmen Kastamonu'nun coğrafi yapısının hem dağlık hem de geniş olmasından dolayı yerleşim yerleri arasındaki, ulaşım sıkıntısıdır. Bu sıkıntıyı, daha önceden alan ve kaynak şahıs taraması yaparak belirlediğimiz adreslere giderek aşmaya çalıştık. Aksi takdirde zaman kaybımız çok olur ve çalışmamızın zamanında bitmesi zorlaşırdı.

Biz, daha önceleri değerli hocalarımızın yaptığı derlemeler sırasında karşılaştıkları sıkıntılar ve zorluklarla onlar kadar çok karşılaşmadık. Onların ulaşım

imkânları sıkıtlı olmasından dolayı bizzat gidemeyip mektup yoluyla ulaştıkları yerlere, iletişim araçları ve vasıtalarla ulaşma imkânımız oldu. Bu yönden bizden önceki araştırmacılardan daha çok olanağa sahip olmamıza rağmen hızla değişen kültürel yapısının olumsuz sonucu olarak onların ulaşabildikleri donanımlı kaynak şahıslara fazla ulaşamadık.

1.3.3.4. Masal Anlatıcıları İle İlgili Bazı Meseleler

Sahaya çıkmadan önce yaptığımız ön araştırma sonucunda bulduğumuz kaynak şahısların bazılarının maalesef hayatta olmadığını öğrendik. Bu da biz araştırmacıların alan araştırmasına çıkmakta ne kadar geç kaldığımızı göstermektedir. Bölgeden bulduğumuz kaynak şahıslardan erkeklerin hiç çekinmeden bildiklerini anlatması en ilgimizi çeken hususlardan birisi olmuştur. Bunun yanında kadın kaynak şahısların bazıları bu şekilde davranmayıp bildikleri hâlde masal anlatmaktan uzak durmuşlardır.

Kaynak şahısların hemen hemen hepsi anlattıkları masallar karşılığında miktarı az da olsa teklif ettiğimiz parayı kabul etmemişlerdir. Biz de bu davranış karşısında para yerine küçük hediyeler vererek onlara teşekkür etmeyi uygun bulduk. Bazı kaynak şahısların bu tür çalışmaların yapılmasından duyduğu sevinç ve mutluluk ise bizleri daha da gayretlendirmiştir. Bu kişiler daha farklı kaynak şahıslara ulaşmamızda da ayrıca yardım etmişlerdir.

Derleme sırasında ulaştığımız bazı kadın kaynak şahıslar maalesef masal anlatmaktan çekindikleri için bizlere yardımcı olamamışlar. Bazı anlatıcılara da tarlada çalışırken ya da başka bir işle uğraşırken ulaşabildiğimiz için onlar da, yaptıkları işlerinde zamanla yarışmakta oldukları için ya “Masal bilmiyoruz.” ya “Size ayıracak vaktimiz yok.” ya da “Akşam gel anlatıvereyim.” diyerek işlerini bırakıp bizlerle ilgilenmemişlerdir. Bunun için biz de onların durumlarını anlayarak fazla ısrarcı tavır takınmadık.

Derleme yapmaya gittiğimiz yerlerdeki insanların çoğuna, masalı diğer anlatmaya dayalı türlerle karıştırdıkları ya da nasıl bir şey anlatmaları gerektiğini göstermek için onlara masal anlatmak zorunda kaldık. Masalı anlattıktan sonra çoğu kaynak şahıs, “Ben bu anlattığımdan biliyorum, hemen anlatıvereyim.” diyerek masal anlatmaya başlamıştır. Ya da bazı kaynak şahıslar, “Bu çocuk işi, bunlar artık eski de kaldı, biz onu çocukken dinlerdik.” deyip masal anlatmaya yaklaşmamışlardır.

Bunun yanında en ilginç olanı, “Kaç senedir okuduktan sonra hâlâ bunlarla mı uğraşıyorsun.” diye söyleyenler de olmuştur. Bu tepki insanlarımızın kendi kültürel değerlerinin önemini farkında olmadığını göstermektedir.

Hızla gelişen dünyanın getirileri olarak hayatımıza her gün yeni bir şeyler eklenmektedir. Bütün bu yeniliklerden etkilenerek kaynak şahıslar da anlattıkları masallara, “apartman, televizyon, otomobil, radyo” gibi yeni dönemlere ait olan birtakım yeni şeyler de katmaktadırlar. Kaynak şahıslardan bazıları, “Biz bunları çocuklarımıza anlatıyoruz ama onlar da saçma diyerek dinlemek istemiyorlar. Biz de onlar dinlesinler diyerek bazen masallardaki isimleri, yerleri ve nesnelere onların ilgilerini çekecek şeylerle değiştiriyoruz.” demiştir. Çünkü çocuklar evde televizyon ya da bilgisayar varken masal dinlemek istemeyecektir. En azından insanların bu şekilde değişiklik yaparak da olsa çocuklarına masal anlatmak istemesi çok güzel bir şeydir.

1.3.4. Kaynak Şahıslar Hakkında Bilgi

Sahada derleme yapmaya çıkmadan önce yaptığımız çalışmalardan bir tanesi de masal anlatan kaynak şahısların hangi bölgelerde daha fazla olduğunun tespit edilmesidir. Bu şekilde yaptığımız ön araştırmadan sonra öncelikle tespit ettiğimiz kaynak şahısları ziyaret ederek derleme çalışmamıza başlamış olduk.

Masalları derlediğimiz kaynak şahısların kadın olması, iyi masal anlatması, yaş sınırlarının yüksek ve okur-yazar olmamaları ilk tercihimiz olmuştur. İncelediğimiz 75 masalın kaynak şahıslarının okur-yazar oranları aşağıda verilmiştir. İncelediğimiz masallardan bazıları daha önceden derlenmiş çalışmalardan alındığı için o çalışmalarda kaynak şahısların okur-yazar olup olmadıkları belirtilmediğinden 10 tane kaynak şahısın eğitim durumu belirsizdir:

1. Okur-yazar olanlar: 25
2. Okur-yazar olmayanlar: 4
3. Tespit edemediklerimiz: 9

Görüldüğü gibi okur-yazar olanların sayısı, masal üzerine daha önce yapılan çalışmalarda belirtilen okur-yazar kaynak şahısların oranlarından daha fazladır.

İncelediğimiz 75 masal metninin kaynak şahısların meslek gruplarına göre dağılımı ise şöyledir:

1. Çiftçi: 14 kişi

2. Ev hanımı: 10 kişi
3. Emekli: 9 kişi
4. Araştırmacı-Yazar: 2 kişi
5. Kunduracı, İşçi, Din Görevlisi: 1'er kişi

Genel olarak masal anlatan kişiler kadınlardır. Fakat derlememiz sırasında o bölgenin yerlisi olmamıza rağmen kadınların çekinmeleri, utanmaları, muhafazakâr olmaları gibi faktörlerden dolayı kadınlar, masal anlatmaya fazla istekli olmamışlardır. Bundan dolayı çalışmamızdaki kaynak şahısların çoğu erkeklerden oluşmaktadır. Bu kaynak şahısların yaş durumları ise aşağıda verildiği gibidir:

1. Yaşı ellinin üzerinde olan erkekler: 17 kişi
2. Yaşı ellinin altında olan erkekler: 3 kişi
3. Yaşı ellinin üzerinde olan kadınlar: 7 kişi
4. Yaşı ellinin altında olan kadınlar: 4 kişi
5. Yaşı tespit edilemeyen kaynak şahıs: 7 kişi (erkek)

Yukarıda da görüldüğü gibi 38 kaynak şahısın 11 tanesi kadın, 27 tanesi de erkektir. Bu kaynak şahıslardan en yaşlı erkek anlatıcı 92 yaşındaki **Mustafa Çobanoğlu**'dur. Yaşı en küçük erkek anlatıcı ise 34 yaşındaki **Necdet Topkara**'dır. Kadın anlatıcılardan en yaşlı olanı 83 yaşındaki **Satiye Nural**, en genç olanı da 33 yaşındaki **Hatice Atlı**'dır.

Masal metinlerinin kaynak şahıslara göre dağılımı ise şöyledir:

9 masal anlatan: 1 kişi (Raşit Dağlı)

7 masal anlatan: 1 kişi (Ömer Özcan)

3 masal anlatan: 5 kişi (Meliha Mahmutoğlu, Sait Çetin, İfagat Soğancıoğlu, Canip İlteroğlu, Mustafa Çobanoğlu)

2 masal anlatan: 14 kişi (Satiye Nural, İhsan Göcen, Melahat Çiçek, M.Nasih Güngör, Hasan Bekdemir, Kemal Şeker, Aynur Atlı, Murat Aslanoğlu, Ahmet Bekdemir, Celal Tatlıdil, Hatice Atlı, Aziz Gözelyıl, Ahmet Açıkgöz, Mustafa Altuntaş)

1 masal anlatan: 17 kişi (Mustafa Gökmen, Seher Güler, Nurtem Özdemir, Hacer Alioğlu, Behtiye Yamanoglu, Mustafa Yaman, Hasan Sarı, Kâmil Guş, İbrahim Akman, Muhittin Elbastı, Mehmet Sakal, Mustafa Çınar, Halil Kavdar, Nuriye Yıldız, Necdet Topkara, Ahmet İdrisoğlu, Mehmet Atasoy)

Masalları anlatan kaynak şahıslar hakkındaki bilgiler aşağıdaki sıraya göre verilmiş olup eksik bilgilerin olduğu kısım üç nokta(...) ile belirtilmiştir.

1. Masalı anlatanın adı ve soyadı
2. Derleme yeri
3. Anlatıcın yaşı
4. Anlatıcının öğrenim durumu
5. Mesleği
6. Kaynak şahısların anlattığı masalların sıra numaraları

1. Ahmet AÇIKGÖZ, Göl-Kurusaray Köyü-Kastamonu,....., Çiftçi, 19-24.
2. Ahmet BEKDEMİR, Beyköyü-Taşköprü, 74, Okur-yazar, Çiftçi, 37-46.
3. Ahmet İDRİSOĞLU, Seydiler, 62, Okur-Yazar, Esnaf Emeklisi, 73.
4. Aynur ATLI, Çaycevher Köyü- Taşköprü, 46, Okur-Yazar, Ev Hanımı, 69-75.
5. Aziz GÖZELYİL, Recep Bey Köyü- Araç,....., Çiftçi, 22-45.
6. Behtiye YAMANOĞLU, Kastamonu, 64, Okur-Yazar, Ev Hanımı, 67.
7. Canip İLTEROĞLU, Başköyü-Araç, 85, Okur-Yazar, Emekli, 27-34-35.
8. Celal TATLIDİL, Derekaraağaç Köyü- Taşköprü, 55, Okur-Yazar, Emekli, 51-52.
9. Hacer ALİOĞLU, Devrekâni-Merkez, 48, Okur-Yazar, Araştırmacı-Yazar, 56.
10. Halil KAVDAR, Abay Köyü-Taşköprü, 65, Okur-Yazar, Çiftçi, 57.
11. Hasan BEKDEMİR, Beyköyü-Taşköprü, 74, Okur-Yazar, Çiftçi, 37-46.
12. Hasan SARI, Bestek Köyü-Daday,...., 40,, Çiftçi, 71.
13. Hatice ATLI, Çaycevher Köyü-Taşköprü, 33, Okur-Yazar, Ev Hanımı,33-47.
14. İbrahim AKMAN, Araç, 73, Okur-Yazar, İşçi Emeklisi, 23.
15. İfâgat SOĞANCIOĞLU, Yukarıbatak Köyü-Kastamonu, 61, Okur-Yazar, Ev Hanımı, 9-32-53.
16. İhsan GÖCEN, Kastamonu, 77, Okur-Yazar, İşçi Emeklisi, 10-17.
17. Kâmil GUŞ, Sinan Köyü-Küre,,, Çiftçi, 20.
18. Kemal ŞEKER, Börenli Köyü-Taşköprü, 57, Okur-Yazar, Emekli, 59-70.
19. M. Nasih GÜNGÖR, Kastamonu, 39, Okur-Yazar, Araştırmacı-Yazar, 30-54.

20. Mehmet ATASOY, Çaycevhher Köyü, 90, Okur-Yazar, Çiftçi, 74.
21. Mehmet SAKAL, Uzbanlar Köyü-Daday, 66,..., Çiftçi, 40.
22. Melahat ÇİÇEK, Çaycevhher Köyü-Taşköprü, 60, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, 12-21.
23. Meliha MAHMUTOĞLU, Akkaya Gelinören Köyü-Kastamonu, 67, Okur-Yazar, Ev Hanımı, 2-3-36.
24. Muhittin ELBASTI, Kastamonu, 70, Okur-Yazar, Kunduracı, 28.
25. Murat ASLANOĞLU, Kastamonu, 70, Okur-Yazar, İşçi Emeklisi, 63-64.
26. Mustafa ALTUNTAŞ, Göl-Kurusaray Köyü-Kastamonu,..., ..., Çiftçi,18-44.
27. Mustafa ÇINAR, Dereli Tekke Köyü- Daday, ..., ..., Çiftçi, 43.
28. Mustafa ÇOBANOĞLU, Araç, 92, Okur-Yazar, Vasıfsız İşçi, 15-55-60.
29. Mustafa GÖKMEN, Alatarla Köyü- Taşköprü, 75, Okur-Yazar, Emekli, 4.
30. Mustafa YAMAN, Köçekli Köyü-Taşköprü, 88, Okur-Yazar, Emekli, 68.
31. Necdet TOPKARA, Kastamonu, 34, Okur-Yazar, Din Görevlisi, 72.
32. Nuriye YILDIZ, Alibeşe Köyü-Taşköprü, 50, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, 58.
33. Nurtem ÖZDEMİR, Camiliköy-Kastamonu, 39,..., Ev Hanımı, 42.
34. Ömer ÖZCAN, Kese Köyü-Taşköprü, 75, Okur-Yazar, Çiftçi, 5- 6-7-13-29-65-66.
35. Raşit DAĞLI, Yavuç Kuyucağı Köyü-Taşköprü, 71, Okur-Yazar, Çiftçi, 26-31-39-41-48-49-50-61-62.
36. Sait ÇETİN, Oyma-Ağaç Sökü Köyü- Taşköprü,..., ..., Çiftçi, 8-16-38.
37. Satiye NURAL, Çaylaklar (Sapaca) Köyü-Taşköprü, 83, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, 1-25.
38. Seher GÜLER, Orta Beysibey Köyü-Taşköprü, 62, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı,11.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. KASTAMONU MASALLARINDA ORTAK UNSURLAR

2.1.1. TEMLER

2.1.1.1. Yükselme, Başarı Kazanma veya Tehlikeli Bir Durumdan Kurtulma

2.1.1.1.1. Yükselme:

a. Kurnazlıkla Yükselme:

Tilki, ayı ve kurttan kaçarken bindiği gelin arabasındaki gelinin altınlarını, geline oynadığı bir oyunla alır (1)

Eşek, köpek ve horoz yaptıkları bir oyun sayesinde girdikleri evdeki hırsızları kaçırıp oraya yerleşirler. (4)

Koyun, deve ve at, ayının elinden kurnazca kurdukları planla kurtulmayı başarırlar. (6)

Keklik, tilkinin ağzından kurnazlığı sayesinde kurtulmayı başarır. (7)

Koyun, deve ve katır, kurdun elinden kurnazlıkları sayesinde kurtulurlar. (8)

Keçi, koyun, at ve eşek, kurdun elinden ona oynadıkları bir oyun sayesinde kurtulurlar.(10)

Ayı, Keloğlan'ı kandırıp yakaladıktan sonra bir çuvala sokar ve yemek için eve götürür. Fakat Keloğlan, kurnazlığıyla çuvalın içinden çıkıp yerine bir buzağıyı koyar. Keloğlan, böylece ayının elinden kurtulmuş olur. (12)

Kahraman, devlerin elinden kurnazlığı sayesinde kurtularak onlardan aldığı bir heybe dolusu altınla evine döner. (37, 38)

Kadın, parasını akşam evde vereceğini vaat ederek bakkalı, manifaturacıyı ve kasabı kandırdıktan sonra evin bütün eksiklerini alıp evine gelir. Akşam da paralarını almak için kadının evine gelen esnaf, dolandırıldıklarını anlayıp giderler. (57)

Adam, çeşme başında ağlayan kızların saf olduğunu anlayınca onları kandırıp altınlarını alarak kaçar. (58)

Keloğlan, ustasından aldığı parayla Hint memleketine gider. Orada kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtır ve Hint padişahının kızıyla evlenir. Türk padişahı tarafından da evlat olarak kabul edilen Keloğlan, padişah ölünce tahta geçer.(63)

Köse, devlerin elinden kurnazlığı sayesinde kurtularak onların altınlarının dörtte birini alıp evine döner. (65)

b. Bilgiyle Yükselme:

Delikanlı, padişahın kızının başında çıkan boynuzları yok ettikten sonra kızla evlenip padişaha damat olur. (19)

Keloğlan, padişahın kızıyla evlenebilmek için dünyada olmayan bilgiyi öğrenerek padişaha gösterir. Böylece padişahın kızıyla evlenir. (40)

Oğlan, İngiltere kralını bilgisiyle yenerek Türk padişahının kızıyla evlenmeyi başarır. (43)

c. Çalışmayla Yükselme:

Delikanlı, padişahın istediği şeyleri yaparak onun eşinin hayatını kurtarır. Padişah da mükâfat olarak onu güzel bir kızla evlendirip kendi sağ kolu yapar. (17)

İki arkadaş, köylerindeki mallarını satıp çalışmak için İstanbul'a giderler. Orada çalışıp istediklerini alabilecek kadar para kazandıktan sonra tekrar memleketlerine dönerler. (61)

ç. Tesadüfen Yükselme:

Horoz, küllükte eşinirken bir dizi altın bularak zengin olur. (14)

Keloğlan, kargaların konuşmalarından bir hazinenin yeriyle suyu olmayan bir köyün su kaynağının yerini öğrendikten sonra zengin olur. (15)

Odun satarak para kazanan iki arkadaş, bir gün dağdan gelirken bir bal kuyusu bulurlar. Bundan sonra da bal satarak daha fazla para kazanmaya başlarlar.(17)

Cömert, geceyi geçirmek için girdiği değirmende perilerin konuşmalarından bir hazinenin yerini öğrenerek zengin olur. (22)

Hamamda yıkanabilmek için yaşadığı bir olayı anlatan yaşlı kadına hamam sahibi, o olayın sayesinde sevdiği adamın yerini öğrendiği için, bütün mal varlığını kadına verir. (27)

Vücutunda çıban çıktığı için babası tarafından terk edilen kız çocuğu, dağda bir ağacın başında dinlenirken, bir kurdun göle girerek tüylerinin çıktığını görür. Kendisi de göle girip yıkanınca hastalığından tamamen kurtulur. (30)

Babasının dağda bulduğu kızla evlenen Kürt beyinin oğlu, yıllar sonra eşinin padişahın kızı olduğunu öğrenir. Padişah tarafından da büyük bir ilgiyle karşılanan oğlan, sarayda padişahın veliahdı olur. (30)

Üç kardeş avlanırken karşılaştıkları devleri öldürerek onların bütün mal varlığına sahip olurlar. (39)

Eşinin zorlamasıyla müneccimlik yapmaya başlayan adam, şansının yardımıyla padişahın kaybolan yüzüğünü bulur ve zengin olur. (54)

2.1.1.1.2. Başarı Kazanma:

a. Kötülerin Cezalandırılması:

Anne keçi, kendi kılığına girerek yavrularını yiyen kurdu göl kenarında uyurken yakalar. Kurdu karnından yavrularını çıkarttıktan sonra yerine taş doldurur. Kurt da uyanınca kalkmaya çalışır fakat kalkmadan orada ölür. (2)

Tavuk çalmak için kurdukları kapana kapılan kirpiyi kurtarmayan tilki, kirpinin oyununa gelerek sabaha kadar kümeste kalır. Sabahleyin kümesin sahibi gelince tilkiyi öldürerek kirpiyi serbest bırakır. Tilki yaptığı ihaneti canıyla öder. (5)

Tilki, kendisini kartalın elinden kurtaran çobanı öldürmeye çalışan yılanı, kurnazlığıyla öldürüp çobanın hayatını kurtarır. (13)

Padişah, damadının sahip olduğu gizli güçleri öğrenmek için kızıyla plan yapar. Fakat sonunda bu plan ortaya çıkınca damadı tarafından Kafdağı'nın ardına atılır. (20)

Arkadaşına zor durumda yardım etmeyen Nasıh, arkadaşının zengin olduğunu duyunca onun gibi zengin olmak ister ama niyeti kötü olduğu için periler tarafından öldürülür. (22)

Küçük oğlunun karısına göz koyan padişah, onu elde edebilmek için oğluna yapılması çok zor şartlar söyler. Fakat padişahın en son şartı olarak istediği Köse, onu taşa çevirir. (26)

Üç erkek kardeşin kömüş olmasına neden olan topal dev, bu erkeklerin kız kardeşini de güvercine çevirip kızın çocuğunu öldürmek ister. Fakat bu durumun farkına varan kızın kocası, kızın kılığına giren devi öldürür. (39)

Kız, temizlenmek için cenazenin başında okuduğu mektubu bir Arap kızına emanet eder. Fakat Arap kızı mektubu okurken cenaze canlanınca oğlan, Arap

kızıyla evlenir. Kız, yıllarca Arap kızına hizmetçilik eder fakat bir gün sabır taşının sayesinde adam gerçeği öğrenerek Arap kızını öldürerek kızla evlenir. (42)

b. Bir İşin Yapılması:

Aziz Bey'in eşi, Yemen'e yıllık vergilerini almaya gidip Arap Ömer'e tutsak olan kocasını kurtarmak için, erkek kılığına girerek Yemen'e gider. Burada eşini bularak kurtarır ve Arap Ömer'i de öldürtür. (74)

2.1.1.1.3. Tehlikeden Kurtulma:

Güvercinler, her sene kendilerini kandırıp yavrularını yiyen tilkiden, leyleğin verdiği akıl sayesinde kurtulurlar. (3)

Yılan, kendisini yakalayan kartalın elinden çobanın yardımıyla kurtulur. (13)

Su alabilmek için deve, bir kız kurban vermek zorunda kalan padişah ve halkı, bir oğlanın devi öldürmesiyle hem suya kavuşurlar hem de kurban vermekten kurtulurlar. (23, 24, 25)

Babalarının kaybettiği çocuklardan suya düşeni balıkçılar, kurdun kaptığı çocuğu da avcılar kurtarır. (29)

2.1.1.2. İffetini Muhafaza Etme veya Etmeme:

a. İffetini Muhafaza Eden Kadınlar:

Kervancı tarafından kaçırılan kadın, her şeye rağmen namusuna el sürdürtmeden yaşar. En sonunda da eşini ve çocuklarına kavuşur. (29)

Kadın, su getirmeye gittiği zaman çeşme başında kendisini rahatsız eden Yahudi'yi, evine çağırarak kocasına dövdürür. (48)

b. İffetsiz Kadınlar:

Arkadaşının eşinden şüphelenen adam, eve arkadaşının hasta babası kılığında girer. Kadının, eşi yokken eve erkek aldığını ortaya çıkartarak, iffetsizliğini kanıtlar.(49)

Dikiş Ahmet, müddeimin karısının hâkimle gizli gizli buluşarak birlikte olduğunu anlar ve ikisini müddeimin evinde birlikte olurken yakalar. (50)

Üç kardeş miras davası için gittikleri Ankara'da hâkimin evine misafir olurlar. Evde yedikleri ekmekten hâkimin babasının başkası olduğunu anlayınca kadının yaptığı iffetsizlik ortaya çıkar. (62)

Kocasının buğdayları öğüttüremeden değirmenden getirdiğini gören kadın, bu duruma sinirlenerek buğdayları alıp değirmene götürür. Değirmenci de, buğdayları kadınla birlikte olduktan sonra öğütüverir. (75)

2.1.1.3. İyilik ve Doğruluğun Mükâfat Kazanması ile Kötülüğün Cezalandırılması:

a. İyilik:

Çoban, ateşin içinde yanmakta olan yılan yavrusunu görünce hemen değneğiyle yılanı kurtarır. (15)

Yılanlar padişahı, kızını ateşin içinden kurtaran Keloğlan'a hayvanların dilinden anlayabilme kabiliyetini verir. (15)

Adam, kışın dağda hayvan otlatırken karın üstünde soğuktan ölmek üzere olan bir yılan yavrusunu kurtarıp altı ay besler. (16)

Kuyuda mahsur kalan delikanlının yeryüzüne çıkmasına Şahmaran yardım eder. (17)

Çoban, ağacın tepesinde mahsur kalan yılanı kurtarıncaya yılanlar padişahı çobana hediyeler vererek onu mükâfatlandırır. (18, 19)

Oğlan, yolda giderken köpeği öldürmek isteyen bir adamın elinden köpeği; eşini döven adamın elinden kadını; çayırda yılanı öldürmek isteyen adamdan yılanı para karşılığında kurtarır. (20)

Kuşlar, delikanlının yardımıyla ejderhaya yakalanmaktan kurtulurlar. Kuşların annesi de, delikanlının yeryüzüne çıkmasına yardımcı olur. (24)

Kuşun yavrularını yılanın elinden kurtaran Şah Mehmet'e anne kuş yardım ederek yeryüzüne çıkartır. (25)

Padişah, ejderhanın elinden kızını kurtaran oğlana, sihirli bir ceviz vererek onu mükâfatlandırır. Oğlan da bu cevizin yardımıyla peri padişahının kızıyla evlenir.(41)

Derviş, derenin içindeki bir sandıkta bulduğu iki çocuğu besleyip büyütür.(45)

Keloğlan, eşkıyalar tarafından fidye için kaçırılan ağanın kızını kurtarır ve daha sonra onunla evlenir. (68)

b. Doğruluk:

1. Tevekkül:

Fakir Molla, vezirin ihtişamına aldanarak onun yerinde olmak ister. Fakat kurduğu hayalde bile zenginliğin mutluluk getirmediğini anlayıp hâline şükreder.(35)

2. Kadere Karşı Gelme:

Sultan Süleyman'ın iki gencin kaderini birleştirdiğini söyleyince Zümrüdüanka, bunun olmayacağını söyleyip kızı kaçırarak senelerce bir dağda büyütür. Fakat sonunda erkekle kız evlenirler. (31)

Kadın, Azrail'den ölmeyeceğini öğrenince estetik yaptırıp güzelleşir. Fakat Azrail, estetik yaptıran kadını tanıyamayınca kadının canını alır. Kadın da kaderine razı olmamanın cezasını çeker. (33)

c. Fırsatları Değerlendirememe:

Delikanlı yaptığı yardım karşılığında aldığı sihirli eşyaları, kötü işlerde kullanmak isterken tuzağa düşerek çaldırır. Böylece eline gelen bu fırsatı değerlendiremeyip eski fakir hâline döner. (18, 19)

ç. Kötülük:

Yılan, kendisini kartalın elinden kurtaran çobanı öldürmeye çalışır. (13)

Kuyuya bal almaya giren delikanlının arkadaşı, kuyudan çıkan balı tek başına satıp zengin olma hayali kurarak arkadaşını kuyudan çıkartmaz. (17)

Padişah, Şahmaran'ı gören delikanlıyı yakalayıp ondan Şahmaran'ın kanını getirmesini ister. Fakat delikanlı buna razı olmayınca padişah dövdürerek onu ikna eder.(17)

Kadın, üvey kızını istemediği için sürekli ona kötü davranmaktadır. (21)

Büyük kardeşler, yaralı devi öldürmek için girdikleri kuyuda buldukları altınları alıp çıkarlar. Küçük kardeşleri de altın almak için kuyuya girince onu kuyudan çıkartmayıp altınların hepsini kendileri alırlar. (23, 24)

Padişah, küçük oğlunun karısını elde etmek için oğluna yapılması çok zor olan şartlar sunar. Aksi takdirde oğlanı öldüreceğini söyler. (26)

Padişah, yeni olan çocuğunun, vücudunda çıkan çıbanlardan kurtulamayınca onu dağ başında bırakıp gider. (30)

Kadın, üvey kızlarının evde kalmalarını istemediği için kocasına söyleyip kızları evden attırır. (36)

Yaşlı kadın, evine sığınan kızları yemek için planlar yapar. Fakat bu durumu anlayan kızlar, yaptıkları planla kadını öldürüp ondan kurtulurlar. (36)

Devi öldürmek için girdiği kuyuda bulduğu kızları kuyudan çıkartan oğlan, kardeşleri tarafından kuyudan çıkartılmayınca kuyuda mahsur kalır. (44)

Padişah, diğer eşlerinin oyununa gelerek en küçük eşinin köpek yavrusu doğurduğuna inarak onu cezalandırır. (45)

Fakir bir kızın, padişahın oğluyla evlenmesine mâni olan cadı kadının oyunu daha sonra ortaya çıkınca kadın, padişah tarafından öldürülür. (46)

Kadın, üvey oğlanını saraydan attırmak ister fakat oğlanın babası buna razı olmaz. Bunun üzerine kadın çocuğa büyü yaptırarak onu kurbağaya çevirttirir. (47)

2.1.2. KAHRAMANLAR

Masallardaki kahramanları; insanlar, tabiatüstü varlıklar ve çoğu teşhis sanatıyla insana özgü vasıflarla karşımıza çıkan hayvanlar oluşturmaktadır. Masaldaki kişiler tarihsiz ve mekânsız kişilerdir. Bu kişilerin ne ırkı ne dini ne de yaşadıkları zaman bellidir. Bu yüzden masal kahramanları toplumdaki belirli kişiler gibi değil daha çok genel bir yapıya hitap eden kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da masalların beynelmilel bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Masallarda kahramanlar dev-cüce, güzel-çirkin gibi fizikî tasvirlerinin yanı sıra iyi-kötü, zâlim-âdil, kurnaz-saf, zeki-aptaal gibi kişisel özelliklerinin tasvirleri yapılarak da karşımıza çıkmaktadır.

2.1.2.1. İNSANLAR

2.1.2.1.1. Saray ve idare adamları

Bu başlık altında masallarda geçen padişahlar, padişah hanımları ve kızları, şehzadeler ve diğerleri olarak sınıflandırılan kahramanlar yer almaktadır.

a. Padişahlar:

Masallardaki padişahlar, ihtişamlı saraylarda oturan, bazen çocukları olmadığı için bazen de çaresiz bir hastalığa yakalanan eşlerine veya çocuklarına çare arayan padişahlar, varlıklarına rağmen güçsüz kişilerdir.⁵⁴ İncelememizdeki 17 numaralı masalda padişahın eşi, çaresi sadece Şahmaran'ın kanı olan bir hastalığa tutulur. Padişah da Şahmaran'a o kadar güç ve kudretine rağmen bir gencin

⁵⁴ Ali Fuat Bilkan, **Masal Estetiği**, Timaş Yay., İstanbul 2001, s.84.

yardımla ulaşabilir. Bu da padişahın o kadar gücüne rağmen ne kadar aciz bir durumda olduğunu göstermektedir.

Padişahların genellikle üç kız veya bir kızı ya da üç erkek çocuğu olmaktadır. Masallardaki padişahlar, kızlarına talip olan kişilere yapılması çok zor olan şartlar koşarak kızlarını kendileri gibi padişah ya da zengin kişilerle evlendirmek isteyen bir düşünceye sahiptirler. Genellikle acımasız ve zâlim kimliğe sahip kişiler olarak karşımıza çıkan padişahları, masal sonunda değişerek iyi bir karaktere dönüşmektedir. Bunun yanında iyilik ve yardımsever olan padişahlar da vardır. Bunlar, çocuklarını ya da memleketlerini bir felaketten kurtaran kişileri çoğunlukla, “dile benden ne dilersen” diyerek mükâfatlandırmaktadırlar.

Derlediğimiz 75 masalın 28’inde padişah adı geçmekte ve 28 ile 31 numaralı masalarda da iki farklı padişah bulunmaktadır. 27, 47 ve 63 numaralı masallardakiler ise sonradan tahta geçerek padişah olmuşlardır. 24 masalda iyi karaktere, 10 masalda da kötü karaktere sahip padişahlar karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında 17, 20, 27, 41, 45, 47 numaralı masalarda geçen padişahlar hem iyi hem de kötü karaktere sahiptirler. 31 numaralı masalda padişah, adıyla zikredilerek, Sultan Süleyman adı geçmektedir. Ayrıca 63 numaralı masalda Türk padişahı ve Hint padişahı; 43 numaralı masalda da, İngiltere kralı gibi belli bölgenin padişah ve krallarının isimleri de geçmektedir.

aa. İyi Olanlar: 15, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 27, 28, 31, 33, 34, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 54, 59, 63, 73 numaralı masallardaki padişahlar, karakter bakımından iyi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; adaletli, yardımsever, iyilik yapmayı seven, karşısındaki insanları küçümsemeyen, onurlu ve halkını koruyup onlara sahip çıkan padişahlardır.

Keloğlan, yılanlar padişahının kızını ateşin içinden kurtarıncaya padişah, Keloğlan’a mükâfat olarak hayvanların dilinden anlama kabiliyetini verir. Keloğlan da bu sayede kargaların konuşmalarından bir hazinenin yerini öğrenerek zengin olur.(15)

Padişah, eşinin hastalığının çaresi olan Şahmaran’ın kanını bulmasına yardımcı olan delikanlıyı hem mücevherlerle mükâfatlandırır hem de kızıyla evlendirerek kendi sağ kolu yapar. (17)

Çoban, yılanlar padişahının kızını, ateşin içinden kurtarınca padişah, mükâfat olarak çobana bir kirli kese, bir kirli tas ve bir de kaval verir. Çoban, bu eşyaların üstün özelliklerini kendi amacı dışında kullanınca eşyaları muhafaza edemeyip başkalarına kaptırır. (18)

Ormanda odun keserken çamın tepesinde mahsur kalan yılanı kurtaran adama, yılanlar padişahı mükâfat olarak bir kirli fes, bir kirli kese, bir de kaval verir. Adam, rüyasında gördüğü kızı bu eşyaların üstün özellikleri sayesinde bulur ve kızla evlenir. (19)

Çocuk, yoldan geçerken yılanı öldürmeye çalışan adamın elinden yılanı, para karşılığında kurtarır. Yılanın babası da çocuğa mükâfat olarak sihirli bir çapçapan verir. (20)

Padişahın kızını, devin elinden kurtaran oğlana, padişah mükâfat olarak bir Anka kuşu verir. Oğlan da bu kuşla göğün yedi kat yukarısında bulunan memleketine çıkar ve sevdiği kızla evlenir. (23)

Padişah, terziden ceviz kabuğuna sığacak bir elbise dikmesini ister. Elbiseyi de terzinin yanında çalışan delikanlı, iki Arabın yardımıyla dikerek padişaha verir. Padişahın sarayındaki düğüne giden delikanlı, gelinin kendisinin eski nişanlısı olduğunu anlar. Düğündeki yarış kazanınca padişah, kızla evlenmesine müsaade eder. (24)

Memleket işlerinden dolayı kızlarını evlendirmeyi unutan padişah ve eşi, kızlarının kendilerine oynadıkları oyun sayesinde bu durumun farkına varırlar. (27)

Doğduğunda babasına erkek olarak tanıtılan kız çocuğu, sünnet zamanı gelince evden kaçır. Çocuk, gittiği yerdeki padişahın kızını devin elinden kurtarır ve padişah da mükâfat olarak kızını bu gençle evlendirir. (28)

Kuşlar padişahı, kızını devin elinden kurtaran Şah Mehmet'i bularak kızıyla evlendirir. (28)

Sultan Süleyman, fakir bir erkek çocuğu ile zengin bir kız çocuğunun kaderini birleştirdiğini söyler ve bunun gerçekleşmeyeceğini bildiren Zümrüdüanka kuşuyla iddiaya girer. Sonunda Sultan Süleyman'ın dediği olur. (31)

Padişah, oğlunun seyahat etmek için istediği gemiyi hiç tereddüt etmeden hazırlar. (31)

Bir kızı olan padişah, daha fazla çocuğu olmasını istediği için, eşeği ve köpeğini insan olsunlar diye bir gece kızıyla aynı odada geceletir. Padişahın duası kabul olur ve eşekle köpek insana dönüşünce padişahın kızı da üçe çıkar. (33)

Tebdîl-i kıyafetle dolaşan padişah, fakirlikten şikâyet eden terzinin yakınmalarını duyunca terziye gizlice yardım edilmesi için vezirine emir verir. (34)

Padişah, kızına talip olan oğlandan dünyada olamayan zanaatı öğrenip göstermesini ister. Oğlan, babasıyla bu zanaatı öğrenir ve padişaha gösterir. Padişah da söz verdiği gibi kızını oğlanla evlendirir. (40)

Adam, padişahın kızını ejderhanın elinden kurtarır ve padişah da adama mükâfat olarak sihirli bir ceviz verir. (41)

Padişah, kırk oğlundan en büyüğünü evlendirmek isteyince diğer kardeşleri, biz bir anneden ve bir babadan olma kırk kız kardeşle evleneceğiz, deyip kızları bulmak için yola birlikte çıkarlar. (44)

Padişah gece devriyesine çıktığı bir gece üç tane kızın konuşmalarını duyar. Bu konuşmalardan etkilenen padişah, sırayla beyin kızlarıyla evlenir. (45)

Padişah, oğlunu sevdiği kızla evlendirmeye razı olur. (46)

Çok gaddar ve acımasız olan padişah, büyük bir cesaretle kızını istemeye gelen adamın cesaretinden etkilendiği için onu, kızıyla evlendirir. (47)

Padişah, kaybolan yüzüğünü bulan müneccimbaşını, para ve çiftlik vererek ödüllendirir. (54)

Kendisinden yardım ve para isteyen yabancıya padişah merhamet eder ve onu hazineye göndererek bir kürek altın almasına izin verir. (59)

Keloğlan, Hint padişahının memleketine giderek kendisini Türk padişahının oğluymuş gibi tanıtınca büyük itibar görür. Bu sayede Hint padişahının kızıyla evlendikten sonra kendi memleketine gider. Memleketinde de Türk padişahı, Keloğlan'ı bu cesaretinden dolayı oğlu olarak kabul eder. (63)

Padişahı eğlendirmekle görevli İncili Çavuş, emekli olmak ister. Padişahın isteği üzerine kendi yerine birisini bularak emekli olur. (73)

ab. Kötü Olanlar: 17, 20, 26, 27, 30, 41, 43, 45, 47, 72 numaralı masallarda geçmektedir.

Padişah, eşinin hastalığının tek çaresi olan Şahmaran'ın kanını bulmak için onun yerini bilen genci yakalattır. Daha sonra Şahmaran'ı gence öldürterek eşinin hastalığının çaresi olan kanı bulur. (17)

Padişah, kızını isteyen çocuktan, kızıyla evlenebilmesi için üç şartı yerine getirmesini ister. Çocuk, şartları çapçapanın sihriyle yerine getirince padişah bu durumdan şüphelenir. Padişah, çapçapanı elde etmek için türlü oyunlar oynar fakat sonunda yaptıklarının cezası olarak Kafdağı'nın arkasına ebediyen kalmak üzere atılır. (20)

Padişah, oğlunun karısıyla evlenebilmek için oğluna yapılması zor üç şart koşar. Oğlan bu şartları yerine getirir ve padişahın üçüncü şart olarak oğlandan istediği köse, padişahı taşa çevirip öldürür. (26)

Padişahın küçük kızı evlenmek için bir köpeği, benim nasibim bu diyerek seçince padişah, kızını saraydan kovar. Aradan biraz zaman geçince padişahın diğer damatları hayırsız çıkar ve küçük kızın, seçtiği köpek sayesinde bulduğu eşi padişahı içinde bulunduğu zor durumdan kurtarır. (27)

Padişah, vücudunda çıban çıktığı için yeni doğan kız çocuğunu dağın başına bırakıp kaçar. (30)

Sihirli eşyalarının yardımıyla peri padişahının şehrine giden adam, padişahın kızıyla anlaşarak kaçar. Bu durumu öğrenen padişah, adamları kızını yakalamak için ordusuyla peşlerine düşer. Fakat adam, sihirli kabağıyla padişahın ordusundan kurtulur. (41)

Kızına âşık olan genci zindana attıran padişah, İngiltere kralının savaş açmak bahanesiyle göndermiş olduğu üç soruyu, bu gencin sayesinde bilerek savaşa girmekten kurtulur. (43)

Padişah, diğer hanımlarından çocuğu olmadığı için onların oyununa gelerek küçük karısının köpek yavrusu doğurduğunu zannedip adamlarına emir vererek küçük karısını yol kenarına gömdürür. (45)

Bir ülkede kafasına göre adam astıran, gaddar mı gaddar, kimseye merhamet etmeyen bir padişah vardır. (47)

Tebdîl-i kıyafetle bir ağanın evine misafir olan padişah, evde ağanın işlerine karıştığı için ondan tokat yer. Padişah, yediği tokadın acısını çıkartmak için ağayı

yanına çağırır fakat ağa kurnaz olduğu için padişahın oyununa gelmeyince padişah da yediği tokadın intikamını alamaz. (72)

ac. Sonradan padişah olanlar: 27, 47, 63 numaralı masallarda geçmektedir.

İki büyük damadı da hayırsız çıkan padişah, küçük damadı Muhsin Bey'i kendi tahtına geçirir. (27)

Çok gaddar bir padişahın kızıyla evlenen genç, kısa süre sonra tahta geçerek çok adaletli bir padişah olur. (47)

Hint padişahının kızıyla evlenen Keloğlan, Türk padişahı tarafından evlat olarak kabullenilir. Padişah öldükten sonra da Keloğlan tahta geçer. (63)

b. Padişah hanımları: 27 ve 28 numaralı masallarda geçmektedir.

Padişahın hanımı, dokuzuncu çocuğu da kız olunca padişahın zulmünden korktuğu için çocuğu padişaha erkek olarak tanıtır ve erkek gibi yetiştirir. (28)

Padişah ve eşi devlet işlerinden dolayı kızlarını evlendirmeyi unuturlar. Kızlar, bu durumu anne ve babalarına yedirdikleri karpuzlarla anlatmaya çalışırlar. Padişah, bu planın farkına varamaz ama eşi, kızların planını anlayınca kızlarını sırayla evlendirir. (27)

c. Padişah kızları: 15, 18, 19, 20, 23, 27, 28, 30, 31, 33, 40, 41, 44, 45, 47, 62 ve 63 numaralı masallarda geçmektedir.

Keloğlan, ateşin içinden kurtardığı yılan yavrusunun yılanlar padişahının kızı olduğunu öğrenir ve yaptığı iyilik karşılığında padişah tarafından mükâfatlandırılır.(15)

Dağda çıkan yangında, ağacın tepesinde mahsur kalan yılanlar padişahının kızı bir çoban tarafından kurtarılır. (18)

Dağa odun kesemeye giden adam, bir ağacın tepesinde mahsur kalan yılanı yardım ederek onu ağaçtan indirir. Daha sonra yılanın, yılanlar padişahının kızı olduğunu öğrenir. (19)

Genç, yolda giderken bir adamın çayırda bir yılanı öldürmek için kovaladığını görür. Genç, adama para vererek yılanın canını kurtarır. Bu yılanın da yılanlar padişahının kızı olduğunu öğrenir. (20)

Padişahın kızını devin elinden kurtaran oğlan, padişahın mükâfat olarak verdiği Anka Kuşu'yla yedi kat göğün üstüne çıkarak memleketine varır. (23)

Evlenme yaşları geçen padişahın üç kızı, evlenme isteklerini babalarına gönderdikleri karpuzlarla anlatırlar. Daha sonra sarayın önünden geçene kendi nişanlarını atarak evlenecekleri kişileri seçerler. (27)

Padişahın kızının suyun başında deve kurban edilmesini önleyen kız, daha sonra sihirli atının yardımıyla erkek olarak padişahın bu kızıyla evlenir. (28)

Sekiz çocuğu da kız olan padişah, hamile olan karısının kız doğurmasını istememesine rağmen bu çocuk da kız doğar. (28)

Padişah, yeni doğan çocuğunun vücudunda çıkan çıbanlara çare bulamayınca kızını bir dağ başına götürüp terk eder. (30)

Sultan Süleyman, dünyanın bir ucunda yaşayan padişahın kızıyla öbür ucunda yaşayan fakir bir erkek çocuğunun kaderini birleştirir. Fakat Zümrüdüanka bu duruma engel olmak iste de sonunda oğlanla padişahın kızı evlenir. (31)

Tek kızı olan padişah, kızının çok sevdiği köpek ve eşeğinin de kız çocuğuna dönüşmesi için dua eder. Duası kabul olan padişahın kızı bir iken üçe olur. (33)

Padişah, kızını isteyen oğlandan, dünyada olmayan zanaatı öğrenip göstermesini ister. Bu zanaatı bulup getiren oğlan, padişahın kızıyla evlenir. (40)

Peri padişahının kızı kendisini görmeye gelen gençle kaçarak evlenir.(41)

Kuşlar padişahının kızını, devin elinden kurtaran Şah Mehmet, padişahın kızıyla evlenir. (44)

Üç kız kardeşle sırayla evlenen padişahın, en küçük kızdan bir erkek bir de kız çocuğu olur. Diğerleri bu çocukları kıskanıp, çocukları doğar doğmaz kimse görmeden denize atarlar. Fakat yıllar sonra padişah bu durumu öğrenip çocuklarına kavuşur. (45)

Padişah, çok zalim ve gaddar olduğu için kimse korkusundan onun kızına talip olamaz. Kızın, dere kenarında gezerken, altın topunun üstüne düşmesiyle kurbağa, bir delikanlıya dönüşür. Delikanlı büyük bir cesaretle padişahın kızı ister ve evlenir. (47)

Evlenmeye bir türlü ikna edilemeyen imam, sonunda kendisiyle senede bir gün buluşmayı kabul eden padişahın kızıyla evlenir. (62)

Kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtan Keloğlan, Hint padişahının kızıyla evlenir. Türk padişahı, yanına gelen Keloğlanı bu cesaretinden dolayı evladı olarak kabul eder. (63)

ç. Şehzadeler: 41, 46 ve 63 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişahın oğlu, rüyasında görüp âşık olduğu peri kızını bulmak için yola çıkar. Oğlan, yolda giderken bir ejderhanın elinden padişahın kızını kurtarınca padişahın aldığı sihirli cevizin yardımıyla peri padişahının kızıyla evlenmeyi başarır. (41)

Fakir bir kıza âşık olan padişahın oğlu, kızla evleneceği zaman cadı karı yaptığı büyüyle evlenmelerine mâni olur. Fakat en sonunda her şey ortaya çıkınca kızla oğlan evlenir. (46)

Keloğlan, Hint padişahının kızıyla evlenebilmek için kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtır. Keloğlan, kızla evlendikten sonra Türk padişahının yanına giderek başından geçenleri anlatır ve sonra çocuğu olmayan Türk padişahı tarafından evlat edinilir. (63)

d. Vezir, hanım ve çocukları: 27, 31, 34, 35 ve 72 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, kızlarıyla evlenmek isteyenlerin sarayın önünden geçmeleri için vezirine, tellal çağırmasını söyler. (27)

Padişahın büyük kızının, sarayın balkonundan attığı nişanı, vezirin oğluna isabet edince padişah, kızını vezirin oğluyla evlendirir. (27)

Oğlan, babasının isteği üzerine yedi sene önce dağ başına bıraktıkları çocuğunu veziriyle birlikte aramaya çıkar. (31)

Padişah, senede bir kez vezirini de yanına alıp tebdîl-i kıyafetle İstanbul'u dolaşmaktadır. (34)

Fakir Molla'nın bulunduğu hamama gelen vezir, büyük ihtişamıyla bütün ilgiyi üstüne çeker. (35)

Padişah, veziriyle birlikte tebdîl-i kıyafetle halkı denetlemek için bir köyün ağasına misafirlğe giderler. (72)

2.1.2.1.2. Din Adamları:

a. Müftü: 52 numaralı masalda geçmektedir.

Köyün birindeki hocanın methini duyan müftü, hocayı hem denetlemek hem de görmek için köye gider. (52)

b. İmam-hoca-müezzin: 19, 21, 22, 41, 52, 62 ve 69 numaralı masallarda geçmektedir.

Kandırılarak Kafdağı'nın ardına atılan delikanlı, oradan getirdiği kestaneleri padişahın kızına yedirince kızın kafasından iki tane boynuz çıkar. Ne kadar hoca getirip okuttularsa da kızın kafasındaki boynuzları yok edemezler. (19)

Üvey kızından kurtulmak isteyen kadın, hocaya danıştığını ve kendi hastalığının çaresi olarak evdeki üvey kızın çok sevdiği ineğinin etinden yemesi gerektiğini söyler. (21)

Cömert, suyu olmayan bir köye su getirince, mükâfat olarak köylüler tarafından bir hocanın kızıyla evlendirilir. (22)

Padişahın kızı, sevdiği oğlanla kaçabilmek için arkadaşlarıyla hamama gider. Oğlan da kızla anlaştıkları gibi hamama hoca kılığında gelerek kızı sihirli seccadeyle kaçıtır. (41)

Hocası olmayan bir köyde bir gün cenaze olunca köylüler yoldan geçen sarıklıyı hoca sanarak onu köye imam tutarlar. (52)

Çevresindekilerin ısrarına rağmen bir türlü evlenmeyen hoca, bir sarhoş tarafından kaçıtır ve sarhoşun o haliyle kendi ailesini düşünerek Kur'an-ı Kerim okutmasından etkilenince evlenmeye karar verir. (62)

Camiye ezan okumak için gelen hoca, caminin kapısında duran adamı - Keloğlan'ın bağladığı ölü adamı- camiye girmesine mâni olduğu için itince adam yere düşer. Keloğlan da babamı öldürdün diyerek hocayı kandırır ve şikâyetçi olmamak için hocadan para alır. (69)

2.1.2.1.3. Halk Tabakasına Mensup Olanlar:

a. Aileler:

aa. Baba: 12, 15, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 36, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 61, 62, 63, 64, 65, 68 ve 74 numaralı masallarda geçmektedir.

Keloğlan, annesinin yaptığı ekmekleri babasına götürür. (12)

Yılan, kendisini kurtaran Keloğlan'ı babasının yanına götürür. (15, 18, 19)

Yılan, kendisini öldürmek isteyen adamın elinden kurtaran, oğlanı babasının yanına götürerek babası tarafından mükâfatlandırılmasını sağlar. (20)

Kızın çok sevdiği ineğini üvey annesi, istemediği için kocasına bir bahaneyle kestirir. (21)

Padişah, kızını devin elinden kurtaran oğlanı bularak mükâfatlandırır. (23)

Oğlan, sevdiği kızın babasını, kızı başkasıyla evlendirmek istediği için öldürür. (24)

Şah Mehmet, deve kurban edilen kızı kurtarınca kızın babası, Şah Mehmet'i mahsur kaldığı yerden kurtarır. (25)

Evlenme çağına gelen üç kardeş, babalarının dediği yerden attıkları okların düştüğü evdeki kızlarla evlenirler. (26)

Oğlan, sevdiği kızın babasının girdiği savaşı kazanmasına yardımcı olur. (27)

Doğduğu zaman babasına erkek olarak tanıtılan kız çocuğu, sünnet zamanı gelince yalanının ortaya çıkmasından korktuğu için ailesinin yanından kaçar. (28)

İki erkek kardeş yıllar önce kaybettikleri anne ve babalarını uzun zaman sonra bulurlar. (29)

Kız, hasta olduğu için, babası tarafından dağ başına bırakılır. (30)

Padişah, oğlunun gezmek için istediği gemiyi hemen hazırlar. (31)

Üç kız kardeşi, üvey anneleri istemediği için, babaları dağ başına bırakıp gider. (36)

Üç erkek kardeş, babalarının zanaatı olan avcılıkla uğraşmaya başlarlar. (39)

Padişahın kızıyla evlenmek isteyen oğlan, babasıyla birlikte padişahın kızını istemeye giderler. (40)

Oğlan, rüyasında gördüğü peri kızıyla evlenmek istediğini babasına söyleyip onu bulmak için yola çıkar. (41)

Padişahın sarayında meydana gelen esrarengiz olayı, padişahın kızı, babasından izin alarak çözer. (41)

Kız, babasının öğrenmesini istediği sorunun cevabını, kendisine aşkını ilan eden zindandaki oğlandan öğrendiğini babasına söylemez. (43)

Padişahın kırk oğlu, aynı anneden ve aynı babadan olan kırk kızla evlenmek için ailesinden izin alarak kızları aramaya giderler. (44)

Padişahın oğlu, yoldan geçerken görüp âşık olduğu kızla evlenmek istediğini babasına söyler. (46)

Padişah, yaşlandıktan sonra kendi oğlanını padişah yapacağını söyleyince oğlanın üvey annesi büyü yaptırarak onu kurbağaya çevirtir. (47)

İki arkadaş, babalarından kalan hayvanları satarak İstanbul'a çalışmaya giderler. (61)

Delikanlı, hocayı rehin alarak ona, ölen babası için Kur'an-ı Kerim okutturur.(62)

Hint padişahının kızı, Keloğlan'ın, ailesini özlediğini babasına söyleyerek onu memleketine göndertir. (63)

Köse, babasının isteği üzerine ahırdaki eşeği satmak için pazara götürür.(64)

Kız, komşusundan babasının getirdiği altınları ölçmek için hak istemeye gider. (65)

Ağanın kızı, çobana âşık olduğunu korkusundan babasına bir türlü söyleyemez. (68)

Aziz Bey, babasının emri doğrultusunda Yemen'e yıllık vergilerini toplamak için gider. (74)

ab. Anne: 11, 12, 18, 20, 21, 28, 29, 30, 36, 39, 42, 44, 46, 47, 58 ve 75 numaralı masalarda geçmektedir. 11, 21, 29, 36 ve 47 numaralı masalarda evdeki çocukları istemeyen, kötü kalpli üvey anne karakteri karşımıza çıkmaktadır.

Yıllar önce bir ayı tarafından kaçırılan kızın bulunmasına, üvey annesi hiç sevinmez. (11)

Keloğlan, annesinin yaptığı ekmekleri babasına götürür. (12)

Oğlan, kazandığı parayı annesine vererek babasından kalma kesenin içine koymasını söyler. (18)

Üç erkek kardeş, zamanla fakir düşünce annelerinden izin alıp gurbete çalışmaya giderler. (20)

Babası ve üvey annesiyle birlikte yaşayan kıza, üvey annesi evde hiç huzur vermez. (21)

Padişaha, doğduğunda erkek olarak tanıtılan kızın sünnet zamanı gelince kız, annesinin yalanının ortaya çıkmasını önlemek için bir atın yardımıyla memleketinden kaçar. (28)

İki kardeş, yıllarca yanlarında durdukları ailelerinin gerçek anne ve babaları olmadıklarını anlayınca evlerini terk ederler. (29)

Padişah, misafir olduğu evdeki çocukların isimlerinin anlamlarını annelerine sorarak öğrenir. (30)

Üç kız kardeş, üvey annelerinin baskısıyla babaları tarafından dağ başına bırakılır. (36)

Çocuklar, küçükken kaybettikleri babalarının, mesleğinin ne olduğunu annelerine sorup öğrenirler ve babalarının mesleği olan avcılığı devam ettirmek isterler. (39)

Annesiyle birlikte aynı evde yaşayan kızın yanına gelen kuş, kıza, başına kötü bir olayın geleceğini söyler. (42)

Padişahın kırk oğlu, aynı anneden doğmuş kırk kızla evlenmek için ailesinden izin alarak kızları aramaya giderler. (44)

Padişahın oğlu, bir türbenin yanından geçerken türbenin içinde annesini emen bir çocuk olduğunu görür. (46)

Padişahın oğlu, üvey annesi tarafından sarayda istenmediği için büyü yaptırılarak kurbağaya çevrilir. (47)

Suya gönderdiği kızı gelmeyince meraklanan anne, diğer kızlarını da suya gönderip kardeşlerine bakmalarını söyler. (58)

Kız, babasıyla anlaşarak annesinin yaptığı hileyi ortaya çıkartır. (75)

ac. Oğullar: 12, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 58, 62, 63, 64, 73, 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Oğlan, annesinin gönderdiği ekmekleri karşısına çıkan engellere rağmen babasına ulaştırır. (12)

Babası öldükten sonra oğlan, bir ustanın yanında çırak olarak çalışmaya başlar. (18)

Üç erkek kardeş, zamanla fakir düşünce annelerinden izin alarak gurbete çalışmaya giderler. (20)

Oğlan, atına su içirmek için durduğu suyun içinde bulduğu ayakkabının sahibi olan kızı bularak onunla evlenir. (21)

Padişahın üç oğlu, her sene gelerek bahçelerindeki narı yiyen devi öldürmek için nöbet tutarlar. (23, 24)

Padişah, üç oğlunu da bir tepenin üstünden attıkları okların düştüğü evdeki kızlarla evlendirmek için söz verir. İlk iki oğlanın oku aynı eve düşer fakat küçük oğlanın oku bir kurbağanın kuyruğuna düşünce oğlan onunla evlenir. (26)

Padişaha, doğduğunda erkek olarak tanıtılan kızın sünnet zamanı gelince kız, evden kaçar ve bir atın yardımıyla erkeğe dönüşür. (28)

Adam, iki oğlunun birisini ırmaktan geçerken düşürür ve kaybeder, diğerini de kurda kaptırır. (29)

Avcı başı, küçük yaşta bulduğu kız çocuğunu, büyüyünce kendi oğlu ile evlendirir. (30)

Sultan Süleyman, fakir bir kadının oğlu ile zengin bir padişahın kızının kaderini birleştirir. (31)

Çocuklar, küçükken kaybettikleri babalarının mesleğinin ne olduğunu annelerine sorup öğrenirler ve babalarının mesleği olan avcılığı devam ettirmek isterler. (39)

Padişahın kızıyla evlenmek isteyen oğlan, babasıyla birlikte padişahın kızını istemeye giderler. (40)

Oğlan, rüyasında gördüğü peri kızıyla evlenmek istediğini babasına söyler ve onu aramak için babasından bir hazırlatmasını ister. (41)

Padişahın kırk oğlu, aynı anneden doğmuş kırk kızla evlenmek için ailesinden izin alarak kızları aramaya giderler. (44)

Padişahın küçük hanımından olan erkek çocuğunu diğer hanımları kıskanarak bir sepetin içine koyup ırmağa bırakırlar. (45)

Padişahın oğlu, bir türbenin yanından geçerken türbenin içinde annesini emen bir çocuk olduğunu görür. (46)

Padişahın oğlu, üvey annesi tarafından sarayda istenmediği için kurbağaya çevrilir. (47)

Kız, su almak için gittiği çeşme başında, olmayan oğlunun ağaçtan düşüp öldüğünü hayal edip üzüntüye kapılır. (58)

Hoca, kendisinden olmadığını sonradan öğrendiği küçük oğlunu mirasından men edip, mirasını diğer iki oğlu arasında paylaşır. (62)

Keloğlan, Hint padişahının kızıyla evlenebilmek için kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtır. Kızla evlenen Keloğlan, eşiyle beraber Türk

padişahının memleketine giderek olanları padişaha anlatınca padişah tarafından evlat olarak kabul edilir. (63)

Köse, eşeğini satması için oğlunu pazara gönderir. (64)

İncili Çavuş, eğitip kendi yerine saraya geçirmek için gezi bir genç aramaya başlar. Gittiği bir köyde misafir olduğu ev sahibinin kurnaz ve zeki oğlunu beğenerek onu saraya getirir ve genci eğittikten sonra kendi yerine geçirerek emekli olur. (73)

Hacı Mahmut Ağa, Yemen'den gelen yıllık vergisi gelmeyince bu durumun sebebini anlamak için oğlu Aziz Bey'i Yemen'e gönderir. (74)

aç. Kızlar: 11, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 58, 62, 63, 68, 71 ve 75 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, kızı kaçıarak yıllarca kendi ininde saklar. (11)

Keloğlan, yılanlar padişahının kızını ateşin içinde yanmaktan kurtarır. (15)

Kahraman, ormanda odun keserken ağaçta mahsur kalmış bir yılanı kurtarır. Daha sonra o yılanın yılanlar padişahının kızı olduğunu öğrenir. (19)

Delikanlı yoldan geçerken bir adam tarafından öldürülmek istenen yılanın hayatını, adama para vererek, kurtarır. (20)

Üvey annesinin yanında yaşayan kız, ondan hiçbir yakınlık göremediği gibi yemekten ve içmekten de mahrum bırakılarak kötü muameleye maruz kalır. (21)

Cömert, suyu olmayan köyün su sıkıntısını ortadan kaldırınca köylüler ona mükâfat olarak köyün en güzel kızlarını getirip birisiyle evlenmesini isterler. (22)

Köylüler, su içebilmek için deve, her sene bir kızı kurban olarak vermektedirler. (23, 25)

Padişahın küçük oğlu, devi öldürmek için girdiği kuyuda, üç tane kız bulur ve onları kuyudan çıkarır. (24)

İki erkek kardeşin attıkları oklar aynı evin bacasının içinden girince, o evdeki iki kız kardeşle evlenirler. Küçük kardeşin attığı ok kurbağaya gelince onunla evlenir ve daha sonra kurbağanın güzel bir kıza dönüştüğünü görür. (26)

Evlenmek isteyen padişahın üç kızı, bu isteklerini babalarına gönderdikleri üç karpuz dilimiyle belli ederler. (27)

Padişahın karısı doğurduğu kız çocuğunu padişaha erkek olarak tanıtır. (28)

Padişah, hasta olarak doğan kızını dağ başına götürerek orada bırakıp gider.(30)

Sultan Süleyman, zengin bir padişahın kızıyla fakir bir kadının oğlunun kaderini birleştirir. (31)

Padişah, bir tane çocuğu olduğu için kızının hayvanlarının da insan olması için dua eder ve duası kabul olur. (33)

Üvey anneleri istemediği için üç kız kardeş babaları tarafından dağ başına götürülerek orada bırakılırlar. (36)

Oğulları gurbetteyken hamile olan kadın, bir kız çocuğu doğurur. Fakat bu çocuktan diğer erkek çocuklarının haberi olmamıştır. (39)

Padişahın kızına talip olan oğlan, padişahın şartını yerine getirince kızla evlenir. (40)

Padişahın oğlu, rüyasında gördüğü peri kızına âşık olur ve kızı ararken başka bir padişahın kızını ejderhanın elinden kurtarınca mükâfatlandırılır. Birçok zorluklarla karşılaşsa da sonunda peri kızını bulup evlenir. (41)

Kız, evde gergef işlerken yanına bir kuş gelip başına bir iş geleceğini söyler. Kız, daha sonra arkadaşlarıyla gezmeye gidince su içmek için girdiği yerde mahsur kalır. (42)

İngiltere kralı, kendisine gönderilen, bilemediği takdirde savaş sebebi olacak olan, soruları kızına âşık olan genç sayesinde bilerek savaşa girmekten kurtulur. (43)

Şah Mehmet, devi öldürmek için girdiği kuyuda gördüğü kırk kızın yardımıyla devi öldürür. (44)

Padişah, sırayla ağanın iki büyük kızıyla evlenir, ilk iki eşinden çocuğu olmayınca ağanın en küçük kızıyla da evlenir. (45)

Fakir bir ailenin çok güzel bir kızı olur. Kız, seneler sonra padişahın oğluyla evleneceği sırada araya engeller girmesine rağmen sonunda, oğlanla evlenerek muratlarına ererler. (46)

Padişahın kızının elindeki topun değmesiyle eski hâline dönen delikanlı, padişahın kızıyla evlenir. (47)

Çeşmeye su getirmeye giden kızları, su doldururken yanlarına gelen hırsız dolandırarak altınlarını çalar. (58)

Padişahın kızı, kendi rızasıyla bir hoca ile evlenir. (62)

Hint padişahını kızı, kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtan Keloğlan ile evlenir. (63)

Keloğlan, eşkıyalar tarafından kaçırılan ağanın kızını kurtardıktan sonra kızla evlenir. (68)

Kocasının bulduğu altınları alan hırsız, kızlarıyla birlikte yakalayıp altınları geri alır. (71)

Adam, kızıyla yaptığı plan neticesinde karısının çevirdiği oyunu ortaya çıkartır. (75)

b. Bazı Tipler:

ba. Keloğlan:

Masalarda genellikle yoksul bir ailenin çocuğu olarak anlatılan Keloğlan, Türk zekâsını temsil eden bir kahramandır. Keloğlan, zekâsını zaman zaman hile ve kurnazlık için kullanarak düşmanlarını zekâsıyla yenmeyi başarır. Bunun yanında Keloğlan, adâletsizliğe, haksızlığa ve kötülüğe karşı olan bir Anadolu delikanlısıdır. Doğruluğu ve dürüstlüğüyle hiç kimseden çekinmeyen herkese meydan okuyabilen, iyiliği ve zekâsıyla kendisinden çok üstün kişileri yenen bir masal kahramanıdır. Keloğlan, genel olarak masalarda arzu edilene ulaşma ve imkânsızı gerçekleştirme fonksiyonlarını yerine getirme başarısını gösteren bir tiptir.⁵⁵

Çalışmamızdaki 12, 15, 20, 40, 58, 63, 66, 68 ve 69 numaralı masalarda geçmektedir.

Keloğlan, yolda birçok engelle karşılaşmasına rağmen, annesinin yaptığı ekmeçleri babasına götürmeyi başarır. (12)

Keloğlan, davar güderken ateşin içinde kalmış olan bir yılan yavrusunu kurtarır. (15)

Padişahın kızını isteyen fakir Keloğlan, padişahın kızını alabilmesi için yerine getirmesini istediği üç şartı da yerine getirince kızla evlenir. (20)

Padişah, kızıyla evlenmek isteyen Keloğlan'dan dünya da olmayan zanaatı getirmesini ister. Keloğlan da bu şartı yerine getirerek padişahın kızıyla evlenir. (40)

Keloğlan, değirmenine gelen hırsızın yalanlarına inanır ve elbiselerini hırsızla değiştirir. (58)

⁵⁵ Bilkan, a.g.e., s.82.

Keloğlan kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtarak Hint padişahının kızıyla evlenir. (63)

Birlikte pişirdikleri çörek için Köse ile yalan konuşma yarışına giren Keloğlan, Köse'yi yenerek çöreği alır. (66)

Ağanın badılarını güderken kartala kaptıran Keloğlan, daha sonra ağanın arı kovanlarını hırsızların elinden almayı başarınca ağa tarafından affedilir. (68)

Keloğlan, misafirlige gittiği evdeki hasta adamı kızgın yağla öldürür. Daha sonra da adamın karısına para karşılığında cesedi yok edebileceğini söyleyerek kadının parasını alır. (69)

bb. Köse:

Türk masallarında Köse tipi daha çok “Kötü, düzenbaz, etrafındakilere zarar veren” kişidir. Köse'nin karşısındaki Keloğlan, insanlara çevrelerinde bulunan Köse tiplerine karşı uyarmakta ve onların oyunlarına gelmemeleri yönünde telkinlerde bulunmaktadır.⁵⁶ Masallarda; “boyu kısa, sakalı uzun ya da boyu iki karış sakalı bir karış” ifadeleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızdaki 26, 64, 65 ve 66 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişahın, bir iddia için kendisini yanına getirttiğini anlayan Köse, bu duruma kızarak padişahı hemen taşa çevirir. (26)

Köse, satması için oğluyla pazara gönderdiği eşeğinin kuyruğunu ve kulaklarını satın almak bahanesiyle kestiren arkadaşından, kurnazlığı sayesinde intikamını alır. (64)

Köse, dev ile girdikleri iddiayı hileyle kazanarak devin evine yerleşir. Devler, Köse'yi öldürmek için çeşitli planlar yapsalar da Köse, bütün bu oyunlardan ince zekâsıyla kurtulur. En sonunda da devlerin altınlarının dörtte birini alarak evine döner. (65)

Keloğlan ile Köse, pişirdikleri çörek için iddiaya girerler. Keloğlan, Köse'den daha abartılı yalan söylediği için çöreği alır. (66)

bc. Yahudi: 48 numaralı masalda geçmektedir.

Komşusunun gelinine âşık olan Yahudi, gelini elde edebilmek için sürekli etrafında dolanır. Bu durumu fark eden gelin, eşiyle birlikte Yahudi'ye oyun oynayarak güzel bir dayak atarlar. (48)

⁵⁶ Bilkan, a.g.e., s.83.

c. Ağalar, Beyler: 5, 15, 21, 29, 60, 68, 72 ve 74 numaralı masallarda “ağa”; 14, 18, 30, 39, 45 ve 74 numaralı masallarda da “bey” geçmektedir.

Kirpi ile tilki, arkadaş olduktan sonra ağanın kümesine girmeye karar verirler. Kümese girince kirpinin kapana kapılmasına sevinen tilki de kirpinin tuzağına düşer. Ertesi gün ağa, kümesteki tilkiyi öldürüp kirpiyi salıverir. (5)

Keloğlan, zengin olduktan sonra ağanın davarlarını gütmeyi bırakır. (15)

Bir gün atıyla gezen ağanın oğlu, atını sulamak için çay kenarında durur. (21)

Beş altı bin davarı, elli celep beygiri, yetmiş seksen mandası ve sığırı olan Mehmet Ağa, başına gelen bir felaket sonucunda fakir düşer. (29)

Ağanın yüz tane altını olduğunu öğrenen hırsız, ağanın evine onun adamıymış gibi gidip evdeki hizmetçiyi kandırarak evdeki altınları çalar. (60)

Ağanın badılarını güden Keloğlan, badı sürünün hepsini kartala kaptırır. (68)

Padişah, kıyafet değiştirerek bir ağanın evine misafir olur. Evde ağanın işine çok karıştığı için ağa tarafından tokatlanır. (72)

Hacı Mahmut Ağa, Yemen’den aldığı verginin gelmediğini öğrenince bu durumun sebebinin öğrenmesi için oğlu Aziz Bey’i Yemen’e gönderir. (74)

Beyoğlu, horozun küllükte eşinirken bulduğu altınlara el koyar. (14)

Yaptığı bir iyilik karşısında mükâfat olarak aldığı bir kese sayesinde zengin olan Mehmet, daha sonra Mehmet Bey olarak tanınmaya başlar. (18)

Padişah, küçük yaştaki kızını hasta olduğu için dağ başına bırakmıştır. Fakat seneler sonra bıraktığı yerde kızını aramaya çıkar. Akşam olunca konaklamak için oradaki bir Kürt Bey’ine misafir olur. (30)

Babası öldükten sonra şehrin başına geçen Beyoğlu, şehrin ortasına havuzlu bir çeşme yaptırır. (39)

Padişah, gece gezmesinde gördüğü beyin üç kızıyla da sırayla evlenir. (45)

Aziz Bey, Yemen’den yıllık vergi gelirleri gelmediğini öğrenince Yemen’e giderek yıllık vergilerini alır. (74)

ç. Zenginler ve Fakirler: 15, 17, 19, 22, 29, 31, 39, 47 numaralı masallarda “zenginler”; 17, 22, 27, 31, 34, 35, 38, 46, 50, 57, 59 ve 61 numaralı masallarda da “fakirler” geçmektedir.

Keloğlan, kargaların konuşmalarından bir küp altının yerini öğrenerek zengin olur. (15)

Bir kuyudan bal çıkartıp satan iki arkadaştan birisi, balı tek başına satıp zengin olma hayali kurmaya başladığı için arkadaşını bal kuyusundan çıkartmaz. (17)

Ağaçta mahsur kalan bir yılan yavrusunu kurtaran adam, yılanlar padişahının verdiği sihirli kese sayesinde zengin olur. Daha sonra bu keseyi eğlenmek için gittiği yerdeki insanlara kaptırınca tekrar fakir düşerek çobanlık yapmaya başlar. (19)

Cömert, geceyi geçirmek için durduğu değirmende perilerin konuşmalarından bir küp altının yerini öğrenerek zengin olur. (22)

Çok zengin olan Mehmet Ağa, başına gelen bir felaket sonucunda her şeyini kaybedip fakirleşir. (29)

Sultan Süleyman, çok zengin olan padişahın kızıyla sıradan bir kadının oğlunu, kaderlerini birleştirerek evlendirir. (31)

Topal dev tarafından kardeşleri kömüşe çevrilen kız, kardeşlerini de yanına alarak evini terk eder ve gittiği şehirdeki zengin Beyoğlu ile evlenir. (39)

Çok zengin bir kralın oğlu olan delikanlı, üvey annesi tarafından büyü yaptırılarak kurbağaya çevrilir. (47)

Bir kasabada yaşayan iki fakir delikanlı, dağdan getirdikleri odunları satarak geçimlerini sağlamaktadırlar. (17)

Arkadaşı olan Cömert'e yardım etmeyen Nasih, daha sonra fakir düşünce dilenmeye gittiği kapının Cömert'in evi olduğunu anlar. (22)

Kadın, sevdiği erkeği bulabilmek için yaptırdığı hamama sadece hikâye ya da başından geçen bir olayı anlatanları almaktadır. Bir gün hamama gelen fakir bir kadın hikâye anlatmadığı için içeri giremez. (27)

Sultan Süleyman, Zümrüdüanka ile girdiği iddiayı kazanacağını bildiği için, bütün dünyayı toplayıp yemekli içecekli büyük bir ziyafet verir. Fakirlere de para dağıtıp birçok hayır işler. (31)

Padişah, veziriyle birlikte tebdîl-i kıyafetle İstanbul'u gezerken gördüğü fakir tezgâhtara birkaç defa gizlice yardım eder. (34)

Hamamda vezirle karşılaşan Molla, kendi fakirliğinden dolayı Allah'a dert yanar. (35)

Ailesinin bütün ısrarlarına rağmen çalışmaya razı olmayan adam evini terk eder. (38)

Fakir bir adamın hamile karısı, çocuğunu gittiği hamamda doğurur. (46)

Dikiş Ahmet, fakir olduğu için karısıyla birlikte sefil bir hayat sürer. (50)

Bir köyde yaşayan fakir karı koca, yiyecek bir şeyleri olmadığı için kadının kurnazlığı sayesinde esnafı kandırıp yiyecek ihtiyaçlarını alır. (57)

İki baş hırsız, padişahın hazinesini soymaya karar verirler. İlk önce birisi fakir bir kılıkta yardım isteme bahanesiyle saraya giderek hazinenin yerini öğrenir. (59)

İki arkadaşın çalışmaya giderken emanete bıraktıkları parayı çalan hırsız, yakalanınca fakir olduğu için çalmak zorunda kaldığını söyler. (61)

d. Hizmet Erbabı:

da. Lala: 74 numaralı masalda geçmektedir.

Hile ile Aziz Bey'in karısının evine giren Arap Ömer, bu durumu Aziz Bey'e söyleyince onu, emrinde lala olarak çalıştırmaya başlar. (74)

db: Hizmetçi (Hizmetkâr): 20, 30, 35, 42, 63 numaralı masalarda geçmektedir.

Keloğlan, annesini padişahın kızını istemesi için annesini saraya gönderir. Saraya giden kadını, hizmetçiler karşılayıp padişahın yanına götürürler. (20)

Padişah, hasta doğan kızını hizmetçileriyle birlikte gezmeye götürme bahanesiyle dışarı çıkartır ve kızı dağ başına bırakıp gider. (30)

Hamamda bayılan vezirin yerine geçen Molla, adamlarıyla birlikte sarayın haramlığına gider. Hizmetçilerine emir vererek içinde mücevher bulunan dolapların anahtarlarını getirmelerini söyler. (35)

Kız bulunduğu mektupta, "Kendisine bu yazının kırk gün okunmasını, kırk birinci gün de kendisinin canlanacağını ve okuyan kişiyle evleneceği." yazan yazıyı cenazenin başında kırk gün boyunca okur. Son gün yorulunca dinlenmek için bir Arap kızına okumasını söyler ve cenaze de o zaman canlanır. Arap kız, diğer kızı oğlana, hizmetçi olarak tanıtınca kız, onların evinde hizmetçi olarak çalışmaya başlar. (42)

Hint padişahının kızıyla evlenen Keloğlan, padişahın mücevherlerini görünce, "Bu mücevherler bizim kapıcıların, hizmetçilerin mücevherleri kadar bile yok." diyerek kendisini büyük gösterir. (63)

dc. Cadı:

Masallardaki "cadı" tipi, genellikle uzun burunlu, kaba sesli, saç baş dağınık, yaşlı kadın görünümündedir. Bu tipin çevresindeki kişilere karşı en büyük

silahı büyü ve entrikalarıdır. Kılık değiştirebilen cadı, çevresindekilere kendisini iyi niyetli, tatlı dilli göstererek insanları kandırmaktadır. Genç ve güzel kızları sevgililerinden ayırarak kendi ya da istediği birisinin kızını onların yerine sokabilir.⁵⁷

Çalışmamızdaki 45 numaralı masalda geçmektedir.

Fakir bir adamın hamile karısı hamamda, ağlayınca gözlerinden inci dökülen, gülünce de yanaklarında güller açan bir kız çocuğu doğurur. Hamamdaki cadı karısı da bu çocuğun bu özelliklerini görür. Kız büyünce padişahın oğluyla evlenmesine karar verilir ve kız, düğün için saraya cadı kadın tarafından götürülür. Cadı kadın yolda kızın gözlerini çıkarttıktan sonra kızın yerine kendi kızını koyarak padişaha götürür. (45)

dç. Yaşlı Kadın(nine): 23, 36, 50 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, istemeden gittiği memlekette yaşlı bir kadının evinde misafir olarak kalır. (23)

Babaları tarafından dağ başına bırakılan üç kız kardeş, yaşlı bir kadının evine sığınır. (36)

Müddeimin karısı, hâkimle konuşurken yanlarına gelen yaşlı kadına, kocasına elbise aldırması için akıl verir. (50)

dd. Halayık: 18 ve 27 numaralı masalarda geçmektedir.

Mehmet Bey, dünya güzeliyle vakit geçirebilmek için Ankara'ya gider. Kadının köşkünün önüne gelince kapıda nöbet tutan halayıklarla dünya güzeline kendisiyle görüşmesi için haber gönderir. (18)

Padişahın küçük kızı, kendisiyle evlenebilmek için sarayın önünden geçen kişiler arasındaki bir köpeğe mendilini atar. Köpek de, mendili ağzına alıp sallamaya başlar. Halayıklar durumu fark edince ortalığı velveleye vererek, "Padişahın küçük kızı, kelpe nişan attı." diye bağırlar. (27)

e. Meslek Sahipleri:

ea. Aşçı: 27, 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişahın istediği ceylan etini getiren damatları, getirdikleri ceylan etini hazırlaması için aşçıya verirler. (27)

Çocuk, çarşıda acıkınca bir aşçının yanında karnını doyurur fakat parası olmadığı için yemeğin parasını elindeki taş sarrafa sattıktan sonra ödeyebilir. (45)

⁵⁷ Bilkan, a.g.e., s.83.

eb. Avcı: 7, 29, 30, 39, 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Tilki, ağaçta duran horozu yemek için onu aşağıya indirmeye çalışır. Fakat horoz, tilkinin oyununun farkına varınca, avcılar birazdan gelirler onlar gelince aşağıya inirim, deyip tilkiyi kaçırrır. (7)

Adamın kurda kaptırdığı çocuğu, kurdun elinden avcılar kurtarır. (29)

Avcılar, gölden su içmek için durduklarında oradaki ağacın tepesinde bir kız çocuğu bulurlar ve bu çocuğu avcı başına götürürler. Avcı başı da kızı, büyüyünce kendi oğluyla evlendirir. (30)

Annelerinden babalarının mesleğinin avcılık olduğunu öğrenen çocuklar, babaları gibi avcı olmak için ava çıkarlar. (39)

Kız kardeşiyle birlikte yaşayan çocuk, avcılığa merak edip avcı başıyla ava çıkmaya başlar. (45)

ec. Balıkçı: 20 ve 29 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, denize düşürdüğü çapçapanı bulabilmek için bir balıkçının yanında işe girerek hem çalışır hem de çapçapanı aramaya başlar. (20)

Adamın, omzunda ırmağın öbür tarafına geçirmeye çalışırken suya düşürüp kaybettiği çocuğunu balıkçı bularak büyütür. (29)

eç. Tüccar: 17 numaralı masalda geçmektedir.

Dağa odun kesmeye giden iki arkadaş, dağın yamacında bir bal kuyusu bulurlar. Odun satmaktan vazgeçip kuyudan çıkarttıkları balı bir tüccara satmaya başlarlar. (17)

ed. Cellât: 45 numaralı masalda geçmektedir.

Aynı padişahla evli olan üç kardeşten küçüğünün çocuğu olunca onu kıskanan büyük kardeşleri, doğan çocuğun yerine köpek yavrusu koyarak kızın saraydan atılmasına neden olurlar. Bu durumu sonradan öğrenen padişah, iki karısının da başını cellâda vurdurur. (45)

ee. Çiftçi-Rençber: 25, 55, 71 numaralı masalarda geçmektedir.

Şah Mehmet ve değirmenci kendileriyle güreşebilecek güçlü birilerini bulabilmek için yolda giderken, tarlanın birinde çift süren bir çiftçi görürler. Onunla güreş tutarlar fakat yenişemezler. (25)

Sağır çoban, kaybettiği hayvanlarını sormak için çift süren sağır bir çiftçinin yanına gider. (55)

Çiftçi, tarlada çift sürerken bulduğu şeylerin altın olduğunu bilmediği için bir tane alarak altınları tarlanın kenarına döker. (71)

ef. Çoban: 1, 7, 11, 12, 13, 18, 40, 54, 62, 63, 65, 68 numaralı masallarda geçmektedir.

Tilki, önünü kestiği konvoydaki gelinden çaldığı altınları, önce çam ağacına süründükten sonra çobanın ateşinde ısıtarak elde ettiğini söyleyerek ayı ve kurdu kandırır. (1)

Çoban, koyunlarını yemeye çalışan ayıyı kaçıtarak sürüsünü kurtarır. (6)

Köylüler, her gün tavuklarını yiyen tilkiyi tavuklarının başına çoban tutarlar.(7)

Çoban, sürüsünün yanına yaklaşan ayıyı takip ederek yıllar önce köyünden kaçırılan kızı ayının ininde bulur. (11)

Keloğlan annesinin yaptığı ekmekleri babasına götürürken yolunu kaybeder ve yolda karşılaştığı çobana sorarak yolunu öğrenir. (12)

Çoban, hayvanlarını otlatırken bir ağacın tepesindeki yılanı kartalın öldürmeye çalıştığını görür ve yılanı kartalın elinden kurtarır. (13)

Çoban, hayvanlarını otlatırken yanan dağdaki bir çamın tepesinde mahsur kalan yılanı görünce hemen kurtarır. (18)

Oğlan, koça dönüşerek, babasının, koçu çobana satarak para kazanmasını sağlar. (40)

Padişah kaybettiği yüzüğünü kazın yuttuğunu öğrenince kaz çobanına çağırıp o kazı getirmesini emreder. (54)

Hâkim, evine gelen misafirlere ziyafet vermek için çobanına hemen bir kuzu kesmesini söyler. (62)

Keloğlan, Hint padişahının hayvan çiftliğini gezerken, kendi çobanının hayvanlarının Hint padişahının hayvanlarından daha çok olduğunu söyleyerek onu küçümser. (63)

Köylüler tarafından öldürülmek için çuvala sokulan Keloğlan, uzaktan gelen çobanı görünce, padişahın kızıyla evlenmek istemiyorum, diye bağırmaya başlar. Çoban da hemen Keloğlan'a inanarak padişahın kızıyla evlenebilmek için çuvala girer. (65)

Keloğlan, köyde ağanın badılarını güderek çobanlık yapmaktadır. (68)

eg. Değirmenci: 25, 75 numaralı masalarda geçmektedir.

Şah Mehmet, kendisiyle güreşebilecek güçlü birisini aramaya başlar. Sonunda köyün birinde kendisiyle güreşebilecek güçte bir değirmencinin olduğunu öğrenince güreşmek için onun yanına gider. (25)

Karıyla buğdayları öğütmek için iddiaya giren adam, değirmenci kılığına girince karısının iddiayı kazanmak için neler yaptığını öğrenir. (75)

ei. Kasap: 57 numaralı masalda geçmektedir.

Fakir bir kadın, çaresiz kaldıkları için kocasıyla anlaşarak esnafı dolandırmaya karar verirler. Kadın, kasaba giderek istediklerini alır ve parasını akşam eve gelince vereceğini söyleyip kasabı evine davet eder. Fakat kasap, akşam eve geldiğinde kimseyi bulamayınca kandırıldığını anlar. (57)

ei. Kuyumcu-Sarraf: 45 numaralı masalda geçmektedir.

Çocuk, elindeki cevahirleri çarşıda bir zarraf(sarraf)a yarı fiyatına bozdurur.(45)

ej. Doktor: 19, 27, 31, 32, 39 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, kızının kafasında çıkan boynuzlarını yok etmek için ülkenin en iyi doktorlarını saraya toplar fakat doktorların hiçbirisi boynuzları yok edemez. (19)

Sevdiği adamın sırrını başkasına söylediği için sevdiği tarafından terk edilen kız, üzüntüsünden hastalanır. Kızın tedavisi için kaç tane doktor getirildiyse de hiçbirisi derdine çare olamaz. (27)

Adam, eşinin doğumu için ne kadar doktor ve büyücü varsa getirir fakat hiçbirisi de doğumu gerçekleştirmez. (31)

Kadın, Azrail ile konuştuğundan sonra ölmeyeceğini öğrenince doktora giderek yüzüne estetik yaptırır. (32)

Beyoğlu, hamile eşinin doğumunu gerçekleştirmek için getirmedik doktor bırakmaz ama bir türlü eşini kurtaramaz. (39)

ek. Tellâl: 17, 19, 23, 27, 34, 46, 68 numaralı masalarda geçmektedir.

Bir gün padişahın karısı hastalanır ve iyileşmesi için de Şahmaran'ın kanı gerekmektedir. Şahmaran'ı görenin sırtında işaret olduğu için padişah, tellalla herkesi kendi hamamına çağırarak Şahmaran'ı göreni bulmaya çalışır. (17)

Padişah, kızının başında ortaya çıkan iki tane boynuzu yok edebilecek doktor ya da büyücüyü bulabilmek için tellal çağırttırır. (19)

Padişah, kızını devin elinden kurtaran delikanlıyı bulabilmek için tellal çağırarak herkesin sarayının önünden geçmesini ister. Çünkü kız, kendisini kurtaran delikanlının sırtına işaret bırakmıştır. (23)

Padişah, tellal çağırarak, kızlarıyla evlenmek isteyenlerin sarayın balkonunun önünden geçmesini ister. (27)

Padişah, fakir tezgâhtara gizlice yardım edebilmek için tellal çağırarak Galata Köprüsü'nden kimsenin geçmemesini söyler. Vezirine emir vererek tezgâhtarın köprüden geçerken görebileceği yere bir kese altın koydurur. (34)

Karısının enik doğurduğuna inandırılan padişah, karısını öldürerek üç yol ayrıcına beline kadar gömer ve buradan geçen herkesin kadının yüzüne tükürmesi için tellal çağırttırır. (46)

Padişah, kızını eşkıyaların elinden kurtarabilmek için, “Kızımı eşkıyanın elinden kim sağ kurtarırsa kızımı onunla evlendireceğim.” diye tellal çağırır. (68)

2.1.2.2. GERÇEKÜSTÜ VARLIKLAR

1. Dev:

Masalarda dev; bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan, iri yapılı boyu çok uzun ve korkunç görüntüye sahip olmasından dolayı dikkat çekmektedir. Dev birçok yerde şeytan ve ifritle aynı özellikleri göstermektedir. Aldatan, hileci, kaba kuvvetle insanları yok etmeye çalışan dev, masal kahramanları için büyük bir beladır.⁵⁸

İnsan eti yemesini sevdiği için bir yerde insan olup olmadığını kokusundan anırlar. Çoğu zaman çevresi yüksek ve kalın duvarlarla, dikenli bahçelerle çevrili büyük köşlerde, kendisine mahsus saraylarda yaşamaktadırlar. En değerli ve hiç kimsenin ele geçiremeyeceği fakat herkesin, hatta padişahların bile özledikleri dünya güzelleri, hiçbir yerde bulunmayan meyve bahçeleri, sihirli güvercinler, her telinden bin bir ses çıkan çalgılar, sihirli kılıçlar, başınıza geçirdiğiniz zaman sizi hiçbir kimseye göstermeyen külâhlar, sihirli sarayların kapılarını açabilen anahtarlar, bu “dev”lerin buyruğu altında ya da saraylarında bulunmaktadır. Bunların bir memeleri arkalarında bir memeleri önlerindedir. Yanlarına, size bir dervişin öğrettiği usulle ve iyi sözlerle yaklaşır, arkalarındaki memelerini “anacığım” diyerek emerseniz size bir

⁵⁸ Bilkan, a.g.e., s.83.

evlat gibi davranarak zarar vermezler. İstedığınız şeyi vererek ne güçlüğünüz varsa giderirler.⁵⁹

Devi öldürebilmek için ona kılıç ya da bıçağı bir kere vurmak gerekmektedir. İkinci vuruşta ise yeniden canlanmaktadır. Bunun için devin “er isen bir daha vur” diyerek karşısındaki kişinin ikinci kez hamle yapmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Dev, çalışmamızdaki 23, 24, 25, 28, 37, 38, 39, 44, 65 numaralı masallarda geçmektedir.

Her sene padişahın bahçesindeki narı yiyen devi, padişahın büyük oğlanları öldürmeyince sonraki sene küçük oğlan, devi yaralamayı başarır ve yaralı devi takip ederek yaşadığı kuyuda öldürür. (23, 24)

Şah Mehmet, girdiği kuyunun içinde yanından ırmak akan bir köy görür. Bu köyde yaşayan insanların su alabilmek için oradaki bir deve her gün bir kişi kurban olarak verildiğini öğrenir. Daha sonra oradaki devi öldürerek köylülerin rahat etmesini sağlar. (25)

Devin, ülkeye su vermek için her sene padişahın bir çocuğunu kurban olarak aldığını öğrenen kahraman, atının kendisine verdiği keskin kılıcıyla devi öldürerek hem padişahın kızının hayatını hem de memleketin su derdini çözer. (28)

Mustafa'nın yolu bir gün üç tane devin yaşadığı köye düşer ve devlere misafir olur. Devler, Mustafa'yı öldürüp yemek için çeşitli oyunlar oynasalar da bir türlü onu öldüremezler. Mustafa'yı yenemeyeceklerini anlayan devler, en sonunda ona bir heybe dolusu altın vererek ondan kurtulurlar. (37)

Çalışmak için yola koyulan adam, yolda bir devle karşılaşır ve onunla güçlerini karşılaştırırlar. Adam, kurnazlığı sayesinde devi yenerek onun evine misafir olur. Evdeki diğer devler de adamı öldürüp yemek için türlü oyunlar oynasalar da, sonunda pes edip adama bir dağarcık altın vererek evine gönderirler. (38)

Birlikte ava çıkan üç kardeş, devleri öldürerek onların yaşadıkları saraya yerleşirler. Çocukların kız kardeşleri daha sonra ağabeylerini bularak yanlarında yaşamaya başlar. Fakat çocukların öldüremediği topal dev, onları hiç rahat bırakmayıp sürekli kızı öldürmeye çalışır. (39)

Şah Mehmet, kardeşleriyle birlikte evlenebilecekleri kızları aramaya çıkarlar. Bir yerde gecelerken Şah Mehmet uyumayıp kardeşlerinin başını bekler. Tam o

⁵⁹ Naki Tezel, **Türk Masalları 1-2**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s.XVIII.

sırada da bir devin geldiğini görünce dev, kılıcıyla öldürerek kardeşlerinin hayatını kurtarır. (44)

Köse ile dev, girdikleri iddiada yenilemeyince ikisi de yola düşerler. Köse, bir av sırasında dev kandırarak kendisini çok güçlüymüş gibi gösterip devlerin evine yerleşir. Orada da diğer devlerin oyunlarından kurtulup devlerin altınlarına ortak olur. (65)

2. Peri: 22, 26, 27, 41, 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Cömert'in geceyi geçirmek için durduğu değirmene gece yarısı periler gelir. Cömert hemen saklanır ve perilerin konuşmalarından değirmenin altındaki bir küp altınla, susuz köydeki suyun yerini öğrenir. Önce köylülere suyu çıkartıveren Cömert, daha sonra da altınları bulup zengin olur. (22)

Padişahın küçük oğlu, evlenmek niyetiyle attığı okunun düştüğü yerdeki kurbağa ile evlenir. Daha sonra kurbağanın dünya güzeli bir peri kızı olduğunu öğrenen oğlan, başına gelen sıkıntılardan peri kızının sayesinde kurtulur. (26)

Korumak için odasına aldığı kuşun yakışıklı bir delikanlıya dönüştüğünü gören prenses, bu delikanlıya âşık olur. Prensese daha sonra delikanlının peri padişahının oğlu olduğunu öğrenir. (27)

Padişahın oğlu, rüyasında bir peri kızına âşık olur. Kızı bulabilmek için yola çıkınca yolda bir padişahın kızını ejderhanın elinden kurtarır. Padişahın mükâfat olarak verdiği hediye sayesinde peri padişahının kızını almayı başarır. (41)

Kız, kardeşini Kafdağı'nın arkasında perilerin çiçeklerinden getirmesi için gönderir. Kafdağı'ndaki dünya güzeli olan peri kızı, önce oğlanla çatışsa da sonra oğlanın derdini anlayarak ona yardım etmeye karar verir. (45)

3. Derviş: 41 ve 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, padişahın aldığı sihirli cevizi, yemek yerken yanına gelen bir dervişin asasıyla, daha sonra başka bir dervişin fesiyle ve en sonunda da başka bir dervişin seccadesiyle değiştirir. (41)

Teyzeleri tarafından kutunun içine konarak denize atılan iki çocuğu bir derviş bularak büyütür. (45)

4. Arap: 18, 19, 20, 23, 24, 26, 42, 60 numaralı masalarda geçmektedir.

Mehmet Bey, babasından kalan kavalı üfleyince karşısına iki tane Arap çıkar ve onun isteklerini yerine getirirler. (18)

Adam, elindeki bütün eşyalarını başkasına kaptırıp zor zor durumda kalınca parayla mecburen koyun gütmeye başlar. Koyun güderken kavalını üfleyince karşısına iki tane Arap çıkar ve adamın isteklerini yerine getirirler. (19)

Keloğlan, öldürülmek üzere olan bir yılanı kurtarınca yılanın babası, ona mükâfat olarak bir çapçıpan verir. Keloğlan, padişahın kızını istemeye giderken çapçıpana vurunca bir Arap çıkar ve Keloğlan'ın isteklerini yerine getirir. (20)

Bahçelerine zarar veren devi yakalamaya çalışan oğlan, devi takip ederek onun girdiği kuyuya girer. Kuyuda saçından aşağı sallandırılmış Arap'ı kurtarınca ondan devi nasıl öldürebileceğini öğrenir. (23)

Terzinin yanında çalışan oğlan, padişahın istediği elbiseyi dikebilmek için cebindeki iki tane kılı çıkartıp birbirine sürter ve iki tane Arap ortaya çıkıp padişahın istediği elbiseyi hemen getirirler. (24)

Padişah, küçük oğluna üç şart koşarak bunları yerine getirmese öldürüleceğini söyler. Böylece hoşuna giden küçük oğlunun karısıyla evlenebilme fırsatını yakalamaya çalışır. Fakat oğlan, karısının gönderdiği dere kenarındaki Arap, oğlanın şartlarını yerine getirmesine yardımcı olur. (26)

Kız, kırk gün boyunca cenazenin canlanması için onun başında mektup okur. Fakat kırk birinci gün yorulan kız, dinlenmek için mektubu bir Arap kızına verir. Arap kızı mektubu okurken canlanan cenaze, ilk gördüğü kişi olan Arap kızıyla evlenir. (42)

Ağanın çalınan altınlarını aramaya çıkan biri Arap iki arkadaş, Arap'ın olanın ermişliği sayesinde altınları bularak ağaya teslim ederler. (60)

5. Şeytan: 70 numaralı masalda geçmektedir.

Köylünün, katırını kadıya ucuz fiyata sattığı için çok üzüldüğünü gören şeytan, kadıdan intikam almak için katır kılığına girer. Köylü, katır kılığındaki şeytanı kadıya pahalıya satarak ondan intikamını alır. (70)

2.1.2.3. HAYVANLAR

Masallarda insan ve doğaüstü varlıkların dışında kullanılan kahramanlar hayvanlardır. *“Hayvanların masallarda kullanılmasının birçok sebebi vardır. Bunlardan en önemlisi, hayvanların birçok hususiyetleri itibariyle insan tiplerine örnek olabilmeleridir. Söz gelimi, tilki kurnazlığı, aslan kuvveti ve otoriteyi, çakal fırsatçılığı, eşek aptallığı temsil eder. Masallarda hayvanlar, tabii yapılarıyla,*

karakter ve yaratılış özellikleriyle karşımıza çıkmaktadırlar. Masal hayvanlarının belki de tabii olmayan tek yönleri insanlar gibi konuşmalarıdır.”⁶⁰

2.1.2.3.1. Ehî Hayvanlar:

a. At: 6, 10, 15, 16, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 29, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 53, 55, 63,70, 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, yakaladığı atı yemek isterken, at, ölmeden önce arka ayağının altındaki yazıyı ayıdan okuyuvermesini ister. Ayı, tam yazıyı okurken atın tekmesiyle yere yığılır ve acıdan bağırmaya başlar. Atın sahibi de sesi duyunca hemen ayıyı oradan kovar. (6) 10.masalda da kurt aynı muameleye maruz kalır.

Hayvanların dilinden anlayan Keloğlan, aile ziyaretine giderken hayvanların konuşmalarından atın hamile olduğunu öğrenir. (15,16)

Keloğlan, padişahın kızını istemeye gitmek için elindeki sihirli çapçapandan çıkan Arap'tan; ceviz kabuğunun içinde makas görmedik elbise, al at ve yaylı at arabası ister. (20)

Bir ağa oğlu atını sulamaya götürdüğü dereye bulduğu ayakkabının sahibiyle evlenmek ister. Ayakkabının sahibinin Fatma olduğunu öğrenen oğlan, onunla hemen evlenir. (21)

Arap, kendisini devin elinden kurtaran kahramana, sihirli iki tüy verir. Bu tüyleri birbirine sürttüğünde bir beyaz bir de siyah at gelmektedir. Kahraman, eğer beyaz ata atarsa yedi kat yukarı çıkabilecek, siyah ata atarsa da yedi kat yerin dibine gidecektir. (23)

Sevdiği kızın başkasıyla evleneceğini duyan delikanlı, elindeki sihirli kılları birbirine sürtüncce ortaya çıkan Arap'a iyi bir at getirtir. Bu atla düğüne giden delikanlı, at yarışında herkesi yenerek sevdiği kızla evlenir. (24)

Ailesi tarafından, bir köpekle evlenmek istediği için, dışlanan kız, daha sonra güvercin kılığındaki peri padişahının oğluna âşık olur. Ablaları, kızla buluşup görüşmek için onu hamama davet ederler. Kız da prensin yardımıyla dört atlı, mavi ve ihtişamlı bir faytonla hamama gider. (27)

⁶⁰ Bilkan, **a.g.e.**, s.86.

Padişaha kendisinden güçlü bir ülkenin savaş açtığını öğrenen padişahın küçük damadı, yağız atlı kırk şövalye kılığında girerek padişahı ve ülkeyi düşman işgalinden kurtarır. (27)

Doğduğu zaman annesi tarafından babasına oğlan olarak tanıtılan kız, sünnet zamanı gelince her şeyin ortaya çıkmasından korkutup memleketini terk etmek için ahırdan bir at almaya gider. Ahırdaki at da kızın derdini anlayıp onu oradan kaçıtır. En sonunda at, kızı erkeğe dönüştürerek, sevdiği kızla evlenmesini sağlar. (28)

Kervancı, dayısı olan yaverin yanına ziyarete gider. Yaver, kervancıyı yanında misafir etmek isteyince, kervanım korumasız, diyerek kervancı razı olmaz. Yaver, kervanı korumak için iki tane askere at, silah, cephane vererek kervanı korumaya gönderince kervancı kalmaya razı olur. (29)

Devler, Mustafa'yı tuzağa düşürüp yemek için evlerine davet ederler. Fakat Mustafa kurnaz çıkarak devlerin bütün oyunlarından kurtulur. Devler, Mustafa'dan kurtulmak için ona bir heybe dolu altınla bir at vererek köyüne gönderirler. (37)

Şehirde her iş atla yapıldığı için Beyoğlu, babası öldükten sonra şehrin ortasına atların ve diğer hayvanların su içmeleri için havuzlu bir çeşme yaptırır. (39)

Kahraman, sahip olduğu sihir gücüyle kendisini çok güzel bir ata çevirir ve böylece babasının bu atı satarak para kazanmasını sağlar. (40)

Of Koca, aldığı katırın elinden kaçtığını görünce hemen ata dönüşerek katırı yakalamaya çalışır. (40)

Padişahın oğlu, rüyasında gördüğü peri kızını bulmak için babasından iyi bir at ve yolluk alarak kızı aramaya gider. (41)

Kahraman, ejderhanın elinden kurtardığı kızın, padişahın kızı olduğunu öğrenince kızı, atıyla padişahın yanına götürür. (41)

Padişahın kızını kaçıran oğlanı, padişahın adamları atlarına binip yakalamaya çalışırlar. (41)

İngiltere kralı, Türk padişahına üç tane at göndererek, bu atların anası hangisi, tayı hangisi, tayının tayı hangisi olduğunu bilmesini ister. Aksi takdirde savaş açacağını söyler. Bu atları da padişahın zindanındaki bir oğlan ayırt edebilir. (43)

Şah Mehmet, kendisini öldürmeye gelen devleri, kılıcını kuşanıp atına binerek öldürür. (44)

Derviş, ırmağın içindeki bir sandıkta bulduğu kız ve erkek kardeşleri büyütüp okutur. Ölmeden önce de bu kardeşleri kendilerine her konuda yardım edecek ve sihirli güçlere sahip bir atla tanıştırır. At, çocukları her türlü sıkıntıdan korur ve onlara her zaman yardımcı olur. (45)

Kaynanalarının işlerine karışmasından bıkan gelinler, ondan bir daha işlerine karışmamasına dair söz alırlar. Gelinler, bir gece eve gelen misafirlerin telaşından atları ahıra bağlamayı unuturlar. (53)

Keçi ve koyunlarını kaybeden sağır çoban, yoldan geçen atlıyı durdurup ona hayvanlarını görüp görmediğini sorar. Fakat atlı da sağır olduğu için atı sen mi çaldın, diye sorduklarını anlar. (55)

Hint padişahının kızıyla evlenen Keloğlan, padişahın atlarına bakınca, “Bunlar benim seyisimin atları kadar bile yok.” diyerek kendisini Hint padişahından çok üstün göstermeye çalışır. (63)

Katır meraklısı olan Kadı, atına binerek yeni aldığı katırıyla pazarın içerisinde gösteriş yapar. (70)

Aziz Bey, Yemen’den aldığı yıllık vergisi ödenmeyince atına atlayıp Yemen’e vergisini almaya gider. (74)

b. Deve: 6, 8, 54, 62 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, yakaladığı develeri yemek için dere kenarına götürür. Dere kenarındaki Çingeneler de ayının kendilerine saldıracağını zannederek ayıyı kovalayınca develer, ayıya yem olmaktan kurtulurlar. (6)

Kurt, yakaladığı deveyi yemeğe çalışırken deve, kurnazlığı sayesinde kurdun elinden kurtulur. (8)

Müneccimbaşı olarak çalışan adam, devesi kaybolan birisinin devesini şans eseri bulunca ünü bütün ülkeye yayılır. (54)

Babalarının mirası için mahkemeye giden üç kardeş, yolda gördükleri izin ve pisliğin bir deveye ait olduğunu anlarlar. (62)

c. Eşek, Katır: 4, 8, 10, 17, 27, 33, 40, 42, 63, 70, 71, 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Eşek, yaşlandığı için sahibi tarafından kapının önüne bırakılır. (4)

Kurt, yakaladığı katırı yemeğe çalışırken katırın oyununa gelerek onu elinden kaçıtır. (8)

Kurt tarafından yakalanan eşek, sahibinin düğününü bahane ederek, kurdun elinden kurtulur. (10)

İki fakir delikanlı, dağdan kestikleri odunları eşekleriyle pazara getirip satarlar. (17)

Yoldan geçen katır kervanından odun almak isteyen kadın, katırların sihriyle kendisini çok ihtişamlı bir konağın içinde bulur. (27)

Padişah, daha fazla çocuğu olması için kızıyla kızının eşeği ve köpeğini bir odaya kilitleyip hayvanların insan olması için dua eder. Padişahın duası kabul olunca iki hayvan da o gece insana dönüşür. (33)

Kahraman, sahip olduğu sihir gücüyle kendisini katıra çevirir ve böylece babasının bu katırı satarak para kazanmasını sağlar. (40)

Başka bir kızın yerine geçerek kahramanla evlenen Arap kızı, daha sonra söylediği yalan ortaya çıkınca kırk katırlık cezaya çarptırılır. (42)

Hint padişahının kızıyla evlenen Keloğlan, eşi ve kırk katırlık yükü birlikte memleketine gider. (63)

Şeytan, kadının katırları çok sevmesinden istifade ederek, köylüyü aldatmasının cezasını kadıya fazlasıyla ödetir. (70)

Tarlasında çift sürerken altın bulan köylü, altınları nal sanır ve eşeği olmadığı için almaz. (71)

Kocasının Yemen'den gelmediğini öğrenen kadın, kırk katır yükü birlikte Yemen'e eşini aramaya gider. (74)

ç. İnek, Dana, Sığır: 15, 16, 29, 48 numaralı masallarda geçmektedir.

Bir yılanın yardım ettiği için mükâfat olarak hayvanların dilinden anlama yeteneğini kazanan Keloğlan, kargaların ötüşmelerinden bir hazinenin yerini öğrenerek sahip olduğu altınlarla sığır alarak daha çok zengin olur. (15)

Çoban, kış günü dağda sığır güderken bir yılan yavrusunu donmaktan kurtarır. (16)

Hayvanların dilinden anlayan adam, buzağuların bağırımlarından aç olduklarını anlayarak hepsini ineklerin altına süt emmeye salıverir. (16)

Birçok sığır ve çeşitli hayvanlara sahip olan ağa, hayvanlarının hepsini bir felaket sonucunda kaybeder. (29)

Bir felaket sonucunda bütün mal varlığını ve çocuklarını kaybeden ağa, eşiyle birlikte başka bir köyün sığırlarına çoban durur. (29)

Kahraman, karısına göz koyan Yahudi'yi eşiyle yaptığı planla evine çağırır. Kadın, eve gelen Yahudi'yi inek buzağılıyor diyerek ahıra indirir ve kocasına dövdürür. (48)

d. Keçi: 2, 10, 55 numaralı masalarda geçmektedir.

Eve gelince yavrularını kurdun yediğini öğrenen anne keçi, ırmağın kenarında uyuyan kurdun karnını yarararak yavrularını kurtarır. (2)

Kurt tarafından yakalanan keçi, kendisinin karın doyurmaya yetmeyeceğini bu yüzden yanımda birkaç tane keçi daha bulayım, deyip kurdun elinden kurtulur.(10)

Sağır çoban, koyun ve keçilerini kaybedince onları bulana boynuzu kırık olan keçiyi vereceğini vaat eder. (55)

e. Koç: 25, 40 numaralı masalarda geçmektedir.

Şah Mehmet, yedi kat yerin dibinden yukarı çıkabilmek için bir meydanda güreş eden ak ve kara koçtan, ak koçun bacağına tutması gerekmektedir. Fakat Şah Mehmet, kara koçun bacağından tutunca yedi kat yerin dibine gider. (25)

Hayvanların kılığına girebilme özelliği olan oğlan, babasının bir çobana satması için koç kılığına girer. (40)

f. Koyun: 1, 6, 8, 10, 11, 16, 29, 52, 55, 65, 72 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, kurt ve tilki arkadaş olurlar ve kurt, akşam birlikte yemek için bir koyun yakalayıp getirir. (1)

Ayı tarafından yakalanan koyun, ölmeden önce biraz oynayayım, deyip ayıyı kandırarak kaçar. (6)

Kurdun yakaladığı koyun, kendisini yemediği önce birkaç defa üzerinden atlayayım, diye kurda söyler. Koyun, birkaç kez atladıktan sonra hemen oradan kaçıp gider. (8,10)

Çoban, uzaktan gördüğü ayının koyunlarına saldıracağını düşünerek üzerine koyun postu giyip hayvanlarını korumaya çalışır. (11)

Hayvanların dilinden anlayan adam, kuzuların bağırmalarından aç olduklarını anlayarak hepsini koyunların altına süt emmeye salıverir. (16)

Bir felaket sonucunda bütün mal varlığını ve çocuklarını kaybeden ağa, eşiyle birlikte başka bir köyün koyun ve sığırlarına çoban durur. (29)

Yalancı hocalık yapan adam, kendisini denetlemeye gelen müftüye rüşvet olarak koyun vermeyi teklif eder. (52)

Sağır çoban, kaybettiği koyun ve keçilerini bulana boynuzu kırık olan keçiyi vereceğini vaat eder. (55)

Kandırdığı köylüler tarafından çuvala sokularak öldürülmek istenen Köse, gizlice çuvaldan çıkıp yerine de bir çobanı sokar. Çobanın koyunlarını alan Köse, köylüleri tekrar kandırır. (65)

Ağa, evine misafiriğe gelen kişilere koyun, kuzu keserek ikramlarda bulunur.(72)

g. Köpek: 4, 15, 20, 27, 33, 36, 45, 49, 62 numaralı masalarda geçmektedir.

Yaşlanan köpek, sahibi tarafından sokağa atılır. (4)

Ağanın, karısına sırrını söylemek zorunda kaldığı için öleceğini öğrenen köpek, bu durumu horoza söyleyerek ağanın hayatının kurtulmasını sağlar. (15)

Kahraman, yolda giderken bir köpeğin ziyankâr olduğu için sahibi tarafından öldürülmek üzere olduğunu öğrenir ve sahibine para vererek köpeği kurtarır. (20)

Padişahın kızları, evlenmek için sarayın önünden geçenlerden beğendiklerine nişanları atarlar. Küçük kız da nişanını nasibim bu deyip kelp(köpek)e atar ve onunla evlenir. (27)

Padişah, daha fazla çocuğu olması için kızıyla kızının eşeği ve köpeğini bir odaya kilitleyip hayvanların insan olması için dua eder. O gece iki hayvan da insana dönüşür. (33)

Babaları tarafından dağa bırakılan üç kız çocuğu, bir evin kapısının önünde köpek havladığı için o eve yardım istemeye gidemezler. (36)

Padişahın evlendiği üç kız kardeşten sadece küçüğünün çocuğu olduğu için büyük kardeşler küçüğünü kıskanırlar. Küçük kız, doğum yapınca ablaları, çocuk yerine enik koyarak küçük kardeşlerinin saraydan atılmasına neden olurlar. (45)

Kadın, eve gizli gizli erkek alabilmek için evin önündeki köpeği bir bahane ile sokağa attırır. (49)

Miras için Ankara'ya gelip bir hâkimin evine misafir olan üç kardeş, hâkimin ikram ettiği kuzunun köpek sütü emdiğini bilirler. (62)

ğ. Öküz: 13, 25, 49, 65 numaralı masalarda geçmektedir.

Yılan, kendisini kartalın elinden kurtaran çobanı sokmaya çalışınca çoban buna itiraz ederek bu durumu üç kişiye sormalarını ister. Yolda rastladıkları bir ala öküze sorarlar ve öküz, yılanın sokmakta haklı olduğunu söyler. (13)

Şah Mehmet ve değirmenci, güreşebilecekleri birilerini aramaya çıkınca tarlada çift süren adama kalabilecek yer sorarlar. Adam da sabanıyla beraber öküzleri de kaldırarak kalabilecekleri yeri gösterir. (25)

Kahraman, rüyasında çift sürerken sabanının bir köke takıldığını fakat kökü bu öküzlerle kopartamadığını söyler. (49)

Köse, devleri aldatarak aldığı altınlarla birlikte köyüne gelir. Köylü de bu altınları nerden bulduğunu sorunca Köse, koca öküzünü kesip derisini İstanbul'da satarak kazandığını söyleyerek köylüleri kandırır. (65)

2.1.2.3.2. Orman Hayvanları:

a. Aslan: 9 numaralı masalda geçmektedir.

Vergi memurlarının ormanı denetlemeye geldiğini duyan aslan, üzerlerinde kürk olduğu için ailesiyle birlikte vergi memurlarından kaçır. (9)

b. Ayı: 1, 6, 11, 12 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, kurt ve tilki arkadaş olurlar ve üçü de her gün getirdikleri yemekleri paylaşmaya başlar. (1)

Günlerdir aç olan ayı, sırasıyla; koyun, deve ve at yakalar ama hayvanların üçü de kurnazlıkları sayesinde ayının elinden kaçınca ayı da aç kalır. (6)

Ayı, köyün birinden kaçırıldığı kızla ininde yaşamaya başlar. (11)

Babasına ekmek götürmek için yola çıkan Keloğlan, yolda yorulunca bir ağaca çıkıp dinlenir. Bunu gören ayı, Keloğlan'ı ağaçtan indirip yiyebilmek için türlü bahaneler söyleyerek onu yakalar. Fakat Keloğlan kurnazlığı sayesinde ayının elinden kurtulur. (12)

c. Ceylan: 27 numaralı masalda geçmektedir.

Çok ağır hastalığa yakalanan padişahın canı ceylan eti çektiği için damatları bir av partisi düzenlerler ama ceylan etini bulup getirmezler. Fakat padişahın sevmediği en küçük damadı ceylan etini bulup getirir. (27)

ç. Geyik: 9, 45 numaralı masallarda geçmektedir.

Vergi memurlarının ormana teftişe geldiğini duyan geyik, kendisinde ve ailesinde besilik ve giysilik olduğunu söyleyerek leylek ve aslanla beraber kaçmaya başlar. (9)

Derviş, deniz kenarındaki bir kutunun içinde iki küçük çocuk bulur. Fakat onları doyuracak bir şeyi olmadığı için yaptığı dua sonucu çocukları emzirecek bir geyik ortaya çıkar. (45)

d. Kurt: 1, 2, 6, 10, 14, 29, 30 numaralı masallarda geçmektedir.

Ayı, kurt ve tilki arkadaş olduktan sonra üçü de her gün getirdikleri yemekleri paylaşmaya başlar. (1)

Kendisi evde yokken yavrularının bir kurt tarafından yendiğini öğrenen keçi, ırmağın kenarında yatan kurdun karnını yarararak yavrularını kurtarır. (2)

Günlerdir aç olan kurt, sırasıyla koyun, deve ve katır yakalar ama hayvanların üçü de kurnazlıkları sayesinde kurdun elinden kaçmayı başarınca kurt, yine aç kalır.(6)

Kurt, aç kalınca avlanmaya çıkar ve sırasıyla keçi, koyun ve katır yakalar ama hayvanların üçü de kurnazlıkları sayesinde kurdun elinden kaçmayı başarırlar. (10)

Beyoğlu'na kaptırdığı altınları almak için onun evine giden horoz, yolda kurtla karşılaşınca onu da yardımcı olur diye götüne sokarak yanında götürür. Beyoğlu, horozu kömüş damına atınca horoz, kurdun yardımıyla damdan kurtulur.(14)

Çocuklarını tek tek ırmağın karşısına geçirmeye çalışan adamın ırmak kenarında bekleyen çocuğunu kurt kapar, diğerini de onun telaşıyla suya düşürünce iki çocuğunu da kaybeder. (29)

Hasta olduğu için dağ başına terk edilen çocuk, bir ağaçta beklerken kuduz bir kurdun ağacın yanındaki göle girince iyileştiğini görür ve kendisi de o göle girerek iyileşir. (30)

e. Fil: 45 numaralı masalda geçmektedir.

Cadı kadın, kahramandan kurtulabilmek için kandırdığı kahramanın kız kardeşi vasıtasıyla onu, fillerin olduğu yerdeki aynayı getirmek için göndertir. (45)

f. Tavşan: 39, 64 numaralı masalarda geçmektedir.

Uzun bir süreden sonra kardeşlerini bulan kız, kardeşlerinin oturduğu eve giderek onların getirdiği keklik, tavşan ve diğer av hayvanlarını temizleyip yemek hazırlar. (39)

Arkadaşından eşeğinin intikamını almak isteyen adam, yanına gelen arkadaşını kandırmak için -karısıyla önceden anlaştığı gibi- tarladaki tavşanı eve haber göndermesi için gönderir. (64)

g. Tilki: 1, 3, 5, 7, 13, 14, 40, 65 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, kurt ve tilki arkadaş olduktan sonra üçü de her gün getirdikleri yemekleri paylaşmaya başlar. Bir gün tilki, kurnazlık ederek sabah için ayırdıkları balı, gece kalkarak yer ve sabah olunca hiçbir şey yapmamış gibi davranır. Sabah olunca da arkadaşlarına iftira atarak bu durumdan kurtulmaya çalışır. (1)

Tilki, her sene kurnazlığı sayesinde güvercinlerin yavrularını yemektir. Güvercinler, leyleğin verdiği tavsiye sonucunda yavrularını tilkiye vermekten kurtulurlar. Tilki de bu akıllı leyleğin verdiğini öğrenince leyleği öldürür. (3)

Tilki, yolda gördüğü kirpi ile tanışarak arkadaş olur ve birlikte tavuk çalmaya giderler. Kirpi, kurdukları kapana yakalanınca tilki, kurnazlık yaparak tavukları tek başına çalıp gitmeye çalışır fakat kirpinin uyanıklığı yüzünden tavukların sahibi tarafından yakalanarak öldürülür. (5)

Tilki, aç vaziyette gezerken uçan kekliği görür ve kurnazlığıyla yakalar fakat keklik, tilkiden daha kurnaz olduğu için kaçmayı başarır. Daha sonra tilki, her gün tavuklarını yemeğe başladığı köye tavuk çobanı olunca köyün bütün tavuklarını boğarak inine doldurur. Köylüler de tilkiyi yakalarlar fakat öldürmeden salıverirler. Uslanmayan tilki, ağaçta tünemiş olan horozu yemek için türlü yalanlar söylese de horoz, sahiplerinin avcı olduğunu söyleyerek tilkiyi kaçırmayı başarır. (7)

Çoban, yılanı ölmekten kurtarmasına rağmen yılanın kendisini sokmaya çalışmasına anlam veremeyip bu durumu yolda gördükleri tilkiye anlatırlar. Tilki de kurnazlığıyla yılanı bir tabakaya sokup öldürür. (13)

Altınlarını Beyoğlu'nun elinden almaya giden horozu, tilki de yardım ederek onu atıldığı kazların damından kurtarır. (14)

Kılık değiştirebilen kahraman, önce tilki sonra da civciv kılığına girerek kendisini öldürmeye çalışan Of Koca'dan kurtulmayı başarır. (40)

Köse, devleri kandırarak altınlarının dörtte birini alıp memleketine gider. Bunu gören tilki, Köse'nin onları kandırdığını söylese de devler yine de Köse'den altınlarını geri alamazlar. (65)

ğ. Yılan: 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 25 numaralı masalarda geçmektedir.

Çoban, yılanı ölmekten kurtarmasına rağmen yılanın kendisini sokmaya çalışmasına anlam veremeyip bu durumu yolda gördükleri tilkiye anlatırlar. Tilki de kurnazlığıyla yılanı bir tabakaya sokup öldürerek çobanın hayatını kurtarır. (13)

Keloğlan, bir yılan yavrusunu ateşin içinde yanmaktan kurtarır. Bu yılan da yılanlar padişahının kızı olduğu için padişah, Keloğlan'a mükâfat olarak hayvanların dilinden anlama yeteneğini kazandırır. (15)

Adam, kışın dağda hayvan güderken karın üstünde ölmek üzere olan bir yılan yavrusunu kurtarıp yaza kadar besler. Yazın da, yılan yavrusunu salıverince yılanlar şahı gelerek adamın ağzına üç defa tükürür ve adam, bütün canlıların dilinden anlama yeteneğini kazanır. (16)

İki arkadaş buldukları kuyunun içindeki altınları satmaya başlarlar. Bir gün bunlardan birisi kuyuda mahsur kalınca kuyunun içinde üstü insana, altı yılan benzeyen Şahmaran'ı görür. (17)

Çoban, hayvan güderken bir ağacın tepesinde mahsur kalmış olan yılanı kurtarır. Yılanın babası da kızını kurtardığı için çobana, sihirli özellikleri olan bir kirli kese, bir tas ve bir de kaval verir. (18)

Dağda odun keserken çamın tepesinde mahsur kalan yılanı kurtaran adama, yılanlar padişahı, sihirli güçleri olan bir kirli fes, bir kirli kese, bir de kaval verir. (19)

Kahraman, iş bulmaya giderken bir adamın yılan yavrusunu öldürmeye çalıştığını görünce adama para vererek yılanın hayatını kurtarır. Yılanlar padişahı da kızını kurtaran bu kahramana sihirli özelliği olan bir çapçapan verir. (20)

Şah Mehmet, yerin yedi kat altından çıkabilmek için bir yer ararken bir ağacın tepesinde yılanın, kuş yavrularını yemeye çalıştığını görür ve hemen yılanı öldürerek yavru kuşları kurtarır. (25)

2.1.2.3.3. Kuşlar ve Kümes Hayvanları:

a. Karga: 15 numaralı masalda geçmektedir.

Keloğlan, kurtardığı bir yılan yavrusunun babasından mükâfat olarak elde ettiği hayvanların dilinden anlayabilme yeteneği sayesinde, kargaların ağaçtaki konuşmalarından bir küp altının yerini öğrenir. (15)

b. Kartal: 13, 68 numaralı masalarda geçmektedir.

Kartalın ağaçta duran yılanı öldürmeye çalıştığını gören çoban, yılanı kartalın elinden kurtarır. (13)

Keloğlan, ağanın badılarını güderken, önce ağanın en çok sevdiği ala badının birini, sonrada bütün badıları kartala kaptırır. (68)

c. Badı: 68 numaralı masalarda geçmektedir.

Ağanın badılarını güderken, önce ağanın en çok sevdiği ala badının birini, sonra da bütün badıları kartala kaptıran Keloğlan, ne kadar aradıysa da badıları bulamaz. (68)

c. Güvercin: 3, 27, 39, 40, 44 numaralı masalarda geçmektedir.

Her sene yavrularını tilkiye vermek zorunda kalan güvercinler, bir gün bu durumu öğrenen leyleğin tavsiyesine uyarak yavrularını tilkiye vermekten kurtulurlar. (3)

Kadın, gittiği köşkte akşam olunca köşke gelen güvercinlerin yıkandıktan sonra insana dönüştüklerine şahit olur. (27)

Topal dev, yeni doğum yapan kıza iğne batırarak onu güvercine çevirir. Daha sonra da kızın yerine geçerek, kızın kömüşe dönüşmüş kardeşlerini bir bahaneyle kestirmeye çalışır. (39)

Kılık değiştirebilme marifetine sahip olan oğlan, katır kılığına girerek, ustası olan Of Koca'nın kendisini satın almasını sağlar. Daha sonra güvercin kılığına girer ve Of Koca'nın elinden kaçıp padişahın kızının odasına gider. (40)

Devi öldürebilmek için kayanın içinde bulunan üç şişenin içindeki güvercinleri öldürmek gerektiğini öğrenen Şah Mehmet, yaptırdığı bir gürzle önce kayayı parçalar, sonra da Zülfikar ile güvercinleri öldürür. (44)

ç. Keklik: 7, 39, 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Tilki, havada uçan kekliği bir oyunla yakalayıp yemek için hazırlanırken keklik, kurnazlığıyla tilkinin ağzından kaçarak ona yem olmaktan kurtulur. (7)

Uzun bir süreden sonra kardeşlerini bulan kız, kardeşlerinin oturduğu eve giderek onların getirdiği keklik, tavşan ve diğer av hayvanlarını temizleyip onlara hizmet eder. (39)

Arkadaşlarıyla beraber ava giden kahraman, arkadaşlarından önce bir keklik avlayarak anlaştıkları yere ilk giden kişi olur. (45)

d. Zümrüdüanka: 23, 31 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, padişahın kızını devin elinden kurtardığı için padişah tarafından mükâfat olarak verilen Anka kuşu ile yerin yedi kat altından memleketine çıkar. (23)

Sultan Süleyman, fakir bir erkek çocuğu ile zengin bir kız çocuğunun kaderini birleştirdiğini söyler ve bunun gerçekleşmeyeceğini söyleyen Zümrüdüanka kuşuyla iddiaya girer. Sonunda Sultan Süleyman'ın dediği olur. (31)

e. Kuş: 20, 24, 25, 27, 42, 44 numaralı masalarda geçmektedir.

Bir köye misafir olan kahraman, evde yemek yerken etraftan çıkan çakıl kuşları yemek yemelerine müsaade etmeyince, torbasından kedisini çıkartıp kuşların hepsini dağıttırır. (20)

Kahraman, bir kuşun yavrularını son anda ejderhanın elinden kurtarır ve bunun karşılığında da anne kuş, kahramanı memleketine götürür. (24)

Şah Mehmet, bir kuşun yavrularını yemeye çalışan yılanı öldürünce anne kuş tarafından mükâfat olarak memleketine götürülür. (25)

Prencesin odasına giren kuş, odadaki havuzda yıkandıktan sonra yakışıklı bir delikanlıya dönüşür. (27)

Evde gelgef işleyen kız, yanına gelen kuştan, başına kötü bir şey geleceğini öğrenir. (42)

Şah Mehmet, devden aldığı anahtarlarla karşısına çıkan odaları açar. Kırkıncı odada karşısına çıkan kuşu Zülfikâr'ı ile öldürür. (44)

f. Karabakan: 65 numaralı masalda geçmektedir.

Devle birlikte hayvan avlamaya çıkan Köse, devin ürküttüğü hayvanları yakalayamayınca ağaçta öten karabakanı yakalar. Dev, yanına gelince de kurnazlık ederek hepsini yediğini ve elinde bir tek karabakanın kaldığını söyleyip devden kurtulur. (65)

g. Tavuk, Horoz, Hindi(İbi): 5, 7, 14, 15, 16, 22, 49, 51, 56, 66 numaralı masalarda geçmektedir.

Tilki ile kirpi arkadaş olduktan sonra birlikte tavuk çalmaya başlarlar. Bir gün tavuk ve horozla dolu olan ağanın kümesine girerler. Tilki, aç gözlülük yaparak kirpiyi kümeste kapana yakalanmış şekilde bırakmak isterse de kirpi, kurnazlığı sayesinde tilkiyi ağaya yakalattır. (5)

Aç tilki, av bulamayınca tavuğu çok olan bir köye giderek her gün tavuk yemeğe başlar. (7)

Tilki, ağaçta duran horozu aşağıya indirip yemek için türlü bahaneler uydursa da, horoz, tilkiden daha kurnaz davranarak ondan kurtulmayı başarır. (7)

Küllükte eşinirken altın bulan horoz, altınları Beyoğlu'na kaptırır. Horoz, altınlarını çay, tilki ve kurdun yardımıyla Beyoğlu'ndan almayı başarır. (14)

Sırrını başkasına söylediği zaman ölecek olan Keloğlan, eşinin baskısına dayanamayarak sırrını söylemeye karar verir. Bu duruma üzülen köpek, sahibinin hâlini horozla anlatınca Keloğlan, horozun tavsiyesiyle eşine sırrını söylemekten kurtulur.(15,16)

Cömert, geceyi geçirmek için değirmende kalırken, bir hazinenin yerini ve susuz köydeki suyun kaynağının yerini öğrendiği periler, horoz ötüncü kaybolur. (22)

Kadın, eve erkek alabilmek için evinin önündeki horozu, namahrem diyerek kocasına kestirir. (49)

Bir grup cüce, kahramanın gece kaldığı değirmene gelerek sabaha kadar düşün yaparlar. Sabah da horoz ötmeden değirmeni terk ederler. (51)

Kadın, kapıya gelen dilenciye, hanımlığı tuttu diyerek eve alır. Dilenciye de evden ne isterse almasını söyler. Dilenci, kadının kocasının pişmesi için tencereye koyduğu hindi(ibi)yi alarak yerine kendi ayakkabılarını koyar. (56)

Keloğlan ile Köse, yaptıkları çöreği kimin alacağına karar vermek için yalan söyleme yarışına girerler. Keloğlan da kendi horozunun ne kadar güçlü ve kuvvetli bir hayvan olduğunu belirten bir yalan söyleyerek çöreği kendisi alır. (66)

2.1.2.3.4. Diğerleri:

a. Balık: 3, 20, 67 numaralı masalarda geçmektedir.

Güvercinler, leyleğin verdiği akıl sonucunda yavrularını tilkinin elinden kurtarırlar. Tilki, güvercinlere leyleğin akıl verdiğini öğrenince göl kenarında balık tutmaya giden leyleği yakalayıp öldürür. (3)

Bütün variyetini kaybedip bir balıkçının yanında çalışmaya başlayan kahraman, balık tutarken önceden kaybettiği sihirli çapçapanı bir balığın karnında bularak tekrar eski güçlerine sahip olur. (20)

Kocasından yediği dayaktan kurtulmak isteyen kadın pazardan getirttiği balıkları tarlaya dizer. Kocasının tarladan topladığı balıkları kızarttırmak için eve getirdiğini gören kadın, mahalleliye eşinin delirdiğini söyleyip onu tımarhaneye attırır ve böylece eşinden yediği dayaktan da kurtulur. (67)

b. Kurbağa: 26 numaralı masalda geçmektedir.

Evlenebilmek için bir dağın başından ok atan kardeşlerden küçüğünün oku bir kurbağanın kuyruğuna saplanır. Oğlan, nasibinin bu olduğunu söyleyerek ailesinin karşı çıkmasına rağmen kurbağa ile evlenir. Kurbağanın da peri kızı olduğunu daha sonra öğrenir. (26)

c. Sinek: 37 numaralı masalda geçmektedir.

Sineklerden çok korkan Mustafa, yolculuk yaparken cebine doldurduğu pekmezin kokusuna gelen sineklerden rahatsız olur ve kamasıyla sinekleri öldürür. Sonra da kamasının üstüne “Kırk yiğidi öldüren Mustafa” yazar. (37)

2.1.3. MEKÂN

Genel olarak masalarda geçen mekânlar belirsizdir. Ya memleketin birinde ya uzak bir diyarda ya da Kafdağı’nda..., Garb ülkesinde..., Şark ülkesinde..., Bir memlekette..., Uzak bir diyarda...vb.” hayalî mekânlarda geçmektedir.

Türk masallarına bakıldığı zaman bu mekânların açıkça belirtildiğini görmekteyiz. İstanbul, Hindistan, Mısır, İran, Yemen, Horasan gibi doğuda bulunan mekânlar geçmektedir. Masalarda en çok geçen mekân Kafdağı’dır. Bütün bu mekânlar, anlatıcının bulunduğu bölgeye göre de değişiklik göstermektedir. Daha çok anlatıcının yaşadığı bölgedeki mekânlar masalarda yerini almaktadır.

2.1.3.1. Geniş Mekân:

a. Türkiye Hudutları İçindeki Mekânlar: 18, 19, 34, 44, 45, 49, 50, 54, 59, 61, 62, 65, 70, 72 numaralı masalarda İstanbul, Ankara, Kastamonu, Ardahan, Van, Aksaray, Topkapı, Bolu Dağı, İnebolu, Olukbaşı gibi yer isimleri geçmektedir.

Mehmet Bey, eğlenmek için **Ankara**’daki dünya güzelinin yanına gider. (18)

Müddeim, işi gereği acilen **Ankara**'ya gidince karısı, o gece hâkimi evine çağırıp onunla birlikte olur. (50)

Üç kardeş, babalarından kalan mirası paylaşamayınca **Ankara**'ya mahkemeye giderler. (62)

Kahraman, bütün parasını yanına alıp rüyasında gördüğü padişahın kızını görmek için, **İstanbul**'a gider. (19)

Sultan Mahmut, veziri azamla beraber senede bir tebdil-i kıyafet edip şehri **İstanbul**'u dolaşmaya çıkar. (34)

Adam, karısını sınamak için arkadaşını babası kılığında sokarak eve getirmek ister. Karısına da babasını daha önce **İstanbul**'da bir fakirhaneye bıraktığını söyler. (49)

Müneccimbaşı, padişahın aldığı mükâfatlar karşılığında, karısıyla birlikte **İstanbul**'a yerleşir. (54)

İstanbul'daki baş hırsızla **Kastamonu**'daki baş hırsız birleşerek padişahın hazinesini soymaya çalışırlar. (59)

İki arkadaş, köyde geçinemeyince çalışıp para kazanmak için birlikte **İstanbul**'a gider. (61)

Köse, altınlarını nereden bulduğunu merak eden köylülere, öküzünün derisini **İstanbul**'da satarak kazandığını söyler. (65)

Ahmet Ağa, **İstanbul**'a yolu düşünce daha önce yanında misafir ettiği padişahı ziyaret eder. (72)

İki arkadaş, **İstanbul**'a çalışmaya giderken paralarını emanet ettikleri yaşlı kadının dolandırıldığını köye dönünce öğrenirler. Daha sonra parayı çalan hırsızın **Ardahan**'ın **Van** kazasında olduğunu öğrenerek hırsızı yakalarlar. (61)

Kastamonulu baş hırsızla **İstanbul**lu baş hırsız memleketlerinden çıkıp birbirleriyle tanışmaya giderken **Bolu Dağı**'nda karşılaşırlar. (59)

Padişah, hırsızı yakalayabilmek için **Topkapı**'dan **Aksaray**'a kadar kalabalığın içine tek tek altın attırır. Altınları toplayanın yakalanması için muhafızlarına emir verir. (59)

Şah Mehmet, devî öldürebilmek için **İnebolu**'ya giderek oradaki dağın altında bulunan dizginin sayesinde kuşlar padişahının yanına gider. (44)

Kadı, pazardan aldığı katırı gezdirirken **Olukbaşı**'na varınca orada bulunan aslanlı çeşmede katırını sulamak için durur. (70)

Kastamonu'da bakımlı katırı çok seven bir kadı varmış. (70)

İki arkadaş, paralarını çalan hırsız, takip ederek önce **Ardahan**'a, sonra da Horasan'ın **Van** kazasındaki evinde altınlarla beraber yakalarlar. (61)

b.Türkiye Hudutları Dışındaki Mekânlar: 31, 43, 61, 63, 74 numaralı masalarda İngiltere, Hindistan, Yemen, Serendip, Horasan gibi yer isimleri geçmektedir.

Zümrüdüanka, Sultan Süleyman ile girdiği iddiayı kazanmak için, yeni doğan kızı alıp kimsenin bilmediği **Serendip** adasında on sekiz sene büyütür. (31)

Keloğlan, kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtip **Hint** padişahının kızıyla evlenir. (63)

İngiltere kralı, savaşa zemin hazırlamak için Türk padişahına elçileriyle cevapları çok zor olan çeşitli sorular gönderir. (43)

Hacı Osman Ağa, her sene vergi olarak, **Yemen**'den otuz yük para almaktadır. (74)

İki arkadaş, paralarını çalan hırsız, takipleri sonucunda **Horasan**'ın Van kazasında yakalarlar. (61)

2.1.3.2. Dar Mekânlar:

a. Dağ: 6, 7, 9, 16, 17, 18, 19, 26, 27, 30, 31, 38, 39, 45, 59, 62, 65 numaralı masalarda geçmektedir.

Günlerdir aç olan ayı, gezerken dağın yamacında otlayan bir koyun sürüsü görünce sürüden ayrı olan bir koyunu yakalamaya çalışır. (6)

Köylüler, tavuklarını yiyen tilkiyi dağın yamacındaki ininde bulup yakalarlar.(7)

Eski zamanlarda dağları denetlemek için vergi memuru belirli aralıklarla gelirmiş. (9)

Çoban, kış günü dağda hayvanlarını güderken karın üstünde mahsur kalmış bir yılan yavrusunu kurtarır. (16)

İki fakir delikanlı, her gün dağdan kestikleri odunları kasabada satarak geçimlerini sağlarlar. (17)

Çoban, dağda hayvan güderken yanan ağacın tepesinde mahsur kalan bir yılan yavrusunu kurtarır. (18)

Dağa odun kesmeye giden adam, ağacın dalında mahsur kalmış yılan yavrusunu kurtarır. (19)

Oğlunun bir kurbağa ile evlenmesine kızan padişah, dağın başına bir ev yaptırıp oğlunu oraya gönderir. (26)

Padişahın son isteği olan ceylan etini bulamayan damatlar, dağ başında bir kulübede buldukları ceylan etini satın alıp saraya götürürler. (27)

Padişah, hasta olarak doğan kızını dağın başında bırakıp gider. (30)

Zümrüdüanka, kaçırdığı kız çocuğunu Serendip adasındaki dağın tepesinde büyütmeğe başlar. (31)

Devler, evlerinde misafir olan adamdan, yakacağı odunu dağdan kesip getirmesini isterler. (38)

Kız, erkek kardeşlerini bulmak ve yaptığı ekmeği onlara götürmek için dağ, bayır demeden gider ve sonunda kardeşlerini bulur. (39)

Cadı kadın, kızı kandırarak, çiçek getirmesi için kızın erkek kardeşini Kafdağı'na göndertir. (45)

İstanbulu hırsızla, Kastamonulu hırsız habersiz bir şekilde birbirlerini görmek için yola çıkınca Bolu Dağı'nda karşılaşırlar. (59)

Hariç Mehmet, hâkimin, "Üzeri altınla dolu bir gelinle karşılaşınca ne yaparsın?" sorusuna, altınlarını alıp gelini de dağa kaldırıyorum cevabını verir. (62)

Köse, devin, dağın içinden ürküterek kaçırdığı hayvanların hiçbirisini yakalayamayınca ikisi de aç kalır. (65)

b. Deniz: 20, 31, 44, 45, 72 numaralı masallarda geçmektedir.

Padişah, kızını isteyen oğlandan, denizin içine kendi sarayından beş kat büyük bir saray yapmasını ister. (20)

Kedinin çapçapanını alabilmek için köpek, kedi ve sıçan denizden geçerek saraya ulaşırlar. (20)

Padişahın oğlu, arkadaşlarıyla birlikte gemiyle denize açılır.(31)

Şah Mehmet, elindeki dizgini denize vurunca ona yardım edecek olan su aygırı ortaya çıkar. (44)

Aynı padişahla evli olan üç kardeşten sadece küçüğünün çocuğu olunca diğerleri kıskanırlar. Daha sonra bu çocuğu gizlice denize atıp yerine köpek eniği koyarlar. (45)

Çocuk, kendisini büyüten dervişten aldığı dizgini denize atınca ona yardım edecek olan bir at ortaya çıkar.(45)

Padişah, kendisini ziyarete gelen Ahmet Ağa için deniz kenarında güzel bir sofraya kurdurur.(72)

c. Dere-Irmak-Nehir-Çay-Göl: 25, 29, 47, 65 numaralı masallarda “ırmak”; 6, 10, 21, 22, 26, 31, 47, 65, 68, 69 numaralı masallarda “dere”; 25, 29, 47, 65 numaralı masallarda “nehir”; 1, 3, 30, 74 numaralı masallarda “göl”; 22, 27 numaralı masallarda “çay” adı geçmektedir.

Şah Mehmet, kafasını kestiği cücenin düşen kafasını almak için girdiği kuyuda, yeşillikler içinde bir ırmak görür. (25)

Adam, çocuğuyla beraber ırmaktan geçerken, çocuğunu ırmağa düşürerek kaybeder. (29)

Talipleri çıkmadığı için evlenme çağı geçen kız, ırmak kenarında yürümek için saraydan kaçıp gider. (47)

Köse'nin dediklerine inanan köyün bütün erkekleri, ırmağın en derin yerine atlayınca boğulurlar. (65)

Ayı, koyun sürüsüne yaklaşırken, derenin kenarında tek başına su içen başka bir koyunu görünce hemen arkasından gidip yakalar. (6)

Ayı, yakaladığı deveyi yemek için götürdüğü dere kenarında elinden kaçırır.(6)

Kurt, atın ayağındaki baratı almak için aşağıya eğildiğinde, at, çiftmeyi vurunca kurt fırlayıp dereden aşağı yuvarlanır. (10)

Üvey kız, çok sevdiği ineğinin, kesildikten sonra, kemiklerini dereye gömer ve ertesi gün kemiklerin mücevhere dönüştüğünü görür. (21)

Cömert, yolculuk esnasında geceyi geçirmek için derenin kenarında gördüğü bir değirmene girer. (22)

Padişahın küçük oğlunun attığı ok, dere kenarındaki kurbağanın arkasına saplanınca oğlan, onunla evlenir. (26)

Dağın kenarındaki küçük yoldan, yabanî hayvanlar su içmek için derenin kenarına inerler. (31)

Padişahın kızı, dere kenarında elindeki topla oynarken onu dereye düşürür.(47)

Köse, dev ile girdiği iddiayı kazanabilmek için elindeki çöreği yer gibi yaparak koparır ve dereye atar. (65)

Köse, kandırdığı köylüler tarafından pusuya düşürülerek yakalandıktan sonra bir çuvala sokulup dere kenarına bırakılır. (65)

Ağanın kovanlarını çalan hırsızlar dinlenmek için bir dere kenarında dururlar.(68)

Keloğlan, misafirlige gittiği evde gizlice öldürdüğü adamı, evin hanımından aldığı para karşılığında, bir dere kenarına gömer. (69)

Şah Mehmet, girdiği kuyunun dibinde yeşillikler içinde bir ırmak görür. (25)

Omzundaki oğluyla birlikte karşıya geçmeye çalışan adam, oğlunu ırmağa düşürür. (29)

Padişahın kızı, saraydaki hayatından sıkıldığı için saraydan kaçıp ırmak kenarında yürümeye çıkar. (47)

Köse'nin yalanına inanan köyün adamları, koyun bulmak için girdikleri ırmakta boğulurlar. (65)

Köse, dev ile yolda giderken önlerine çıkan nehri, devin sırtına binerek geçer.(65)

Tilki, çaldığı altınları nasıl kazandığını soran kurt ve ayıyı, “Kuyruğumu soğuk göle daldırdım, sabaha kadar da bu altınlar kuyruğuma dizildi.” diyerek kandırır. (1)

Leyleğin verdiği tavsiye sonucunda güvercinlerin yavrularını yiyemeyen tilki, leyleği göl kenarında bulup öldürür. (3)

Kuduz bir kurdun göle girerek iyileştiğini gören çocuk, göle girerek hastalığından kurtulur. (30)

Mehmet Ağa, esir aldığı Arap Ömer'i memleketine giderken bir göle attırır.(74)

Ağanın oğlu, atıyla gezerken önüne çıkan bir çayda atını sulamak için durur. (22)

Anlatacak bir hikâyesi olmayınca hamama giremeyen kadın, çay kenarına giderek hamama nasıl girebileceğini düşünür. (27)

d. Tarla: 11, 25, 55, 64, 66, 67, 69 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, ininde beslediği kıza ormanın yanındaki tarlalardan sebze, meyve toplayarak götürür. (11)

Şah Mehmet, tarlada sabanla çift sürerken gördüğü adamla güreş eder fakat onunla da yenilemez. (25)

İki koyun bir keçisini kaybeden sağır çoban, hayvanlarını, tarlada çift sürüp sarımsak eken sağır çiftçiye sorar. (55)

Köse, tarlada çalışırken eşiğinin bir kulağını oğluna kestiren arkadaşı yanına gelir. Köse de arkadaşını kandırmak için tarladaki tavşanını eşine haber götürmesi için gönderir. (64)

Köse ile Keloğlan, birlikte tarlada ekin biçerler. (66)

Kadın, kocasından intikam almak için aldığı balıkları tarlaya dizer. Adam da balıkların tarlada bittiğini sanıp toplayarak evine götürür. (67)

Keloğlan, öldürdüğü adamı eşiğin sırtına bağlayıp ekin tarlasının içine doğru salar. (69)

Adam, tarlada çift sürerken sabanının ucuna altın dolusu bir küp takılır. (71)

e. Bağ-Bahçe: 16, 23, 27, 31 numaralı masalarda geçmektedir.

Horoz, sahibine cesaret vermek için, bahçedeki kazığın üstüne konup ötünce bütün tavukları etrafına toplar. (16)

Padişahın bahçesindeki nar ağacının meyvesini her sene bir dev gizlice yemektir. (23)

Kadın, yoldan geçen odun yüklü katırdan odun almak için uzanınca kendisini şimdiye kadar hiç görmediği cennet misali bir şehirdeki konağın bahçesinde bulur. (27)

Bahçede çalışan kadın, kızını da beşiğiyle birlikte bahçeye getirerek hem çapa yapar hem de kızına bakar. (31)

Zümrüdüanka, on sekiz sene besleyip büyüttüğü kızı, bir derinin içinde Sultan Süleyman'ın hazırlattığı bahçeye getirir. (31)

f. Mağara(İn): 11, 31, 39 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, köyün birisinden kaçırdığı kızı bir dediğini iki etmeden yıllarca ininde besler. (11)

Zümrüdüanka, yeni doğan kız çocuğunu kaçırıp bir mağarada on sekiz sene besleyip büyütür.(31)

Annesi vefat eden kız, yıllardır görmediği erkek kardeşlerini bulmak için yola çıkar. Yolculuk sırasında ağaç kovuklarında, mağaralarda yatar. (39)

g. Kuyu: 17, 23, 24, 25, 31, 44, 59 numaralı masalarda geçmektedir.

Dağdan kestikleri odunları satarak para kazanan iki arkadaş, bir gün dağda bir bal kuyusu bulunca odun satmayı bırakıp bal çıkartıp başlarlar. (17)

Padişahın bahçesindeki nar ağacının meyvelerini aldığı için padişahın küçük oğlu tarafından yaralanan dev, kaçarak bir kuyuya girer. (23,24)

Şah Mehmet'in öldürdüğü cücenin kafası yuvarlanarak bir kuyunun içine düşer. (25)

Gemisi batınca bir adada mahsur kalan oğlan, hayvan avlayabilmek için derin bir kuyu kazar. (31)

Şah Mehmet, kardeşlerinin başını beklemek için gece nöbet tutar. Etrafı gezinirken gördüğü bir kuyunun içine girer ve oradaki devi öldürüp kırk kızı da kurtarır. (44)

Kastamonulu hırsızla İstanbullu hırsız padişahın hazinesini soymaya giderken, İstanbullu hırsız hazinenin yolunda bulunan asfalt kuyusuna düşer. (59)

ğ. Çeşme: 23, 34, 36, 39, 42, 45, 48, 58, 70 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, halkının bir senelik suyunu alabilmek için kendi kızını, deve kurban olarak verir. (23)

Fakir tezgâhtar, rüyasında nasip çeşmesini açmaya çalışırken yanlışlıkla tamamen kapatır. (34)

Dışarıda mahsur kalınca yaşlı bir kadının evine sığınan kızlar, kadının katil olduğunu anlayınca ondan kurtulabilmek için çeşmeden süzgeçle su getirmesini isterler. Kadın, çeşmeye su almaya gidince ona tuzak kurarak kurtulurlar. (36)

Kız, çeşmenin başında bulunduğu gök soğanları kardeşlerine yedirince kardeşleri katıra dönüşür. (39)

Kız, su içmek için girdiği çeşmenin kapıları kapanınca içerde mahsur kalır.(42)

Avcılar, avlarını bitirdikten sonra buluşmak için bir çeşme belirlerler. (45)

Yahudi, çeşmeye su doldurmaya gelen komşusunun gelinine sürekli sarkıntılık etmektedir. (48)

Kadın, büyük kızını su getirmek için çeşmeye gönderir. (58)

Kastamonu kadısının yeni aldığı katırı, su içmek için durduğu çeşmenin deliğine kaçar.(70)

i. Çayır-Yazı-Kır: 7, 26 numaralı masalarda “yazı”; 19 numaralı masalda “kır”; 20, 29, 53 numaralı masalda da “çayır” geçmektedir.

Çamın dibinde otururken yaptığı hatalardan dolayı pişmanlığını dile getiren ayının dediklerini duyan adam, eline aldığı kazıkla ayının kafasına vurur. Ayı da hemen bayılarak yazıya uzanıp kalır.(7)

Adam, yılanlar padişahından mükâfat olarak aldığı kavalın sihrini kırda davar güderken çalınca öğrenir.(19)

Oğlan, sopayla çayırdaki bir yılanı öldürmeye çalışan adamın elinden yılanı para karşılığında kurtarır.(20)

Kahraman, padişahın askerlerini doyurmak için hepsini bir yazıda toplattırır.(26)

Mehmet Ağa'nın karısını kaçıran kervancı, kervanını bir çayıra kurar.(29)

Üç tane gelin eve gelen misafirlerin telaşından çayıra saldıkları atlarını ahıra bağlamayı unuturlar.(53)

i. Havuz: 17, 27 39, 44 numaralı masalarda geçmektedir.

Şahmaran, delikanlı tarafından havuzuna dökülen rakıyı içince bayılıp kalır.(17)

Kuş, prensesin odasındaki havuza girip yıkanınca aslanlar gibi yakışıklı mı yakışıklı, eşi görülmemiş bir genç olur. (27)

Beyoğlu, şehrin ortasına bir tane havuzlu çeşme yaptırdıktan sonra başına da bir tane bekçi diktirir. Kim çeşmeden hayvan sularsa onu yakalatıp cezalandırmış.(39)

Şah Mehmet, yer altında girdiği bir odadaki havuzun içinde gördüğü kuşu kılıcıyla öldürür. (44)

2.1.3.3. Dar-Kapalı Mekânlar:

a. İkâmetgahlar:

aa. Saray: 15, 20, 26, 27, 30, 34, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 59, 63, 72 numaralı masalarda geçmektedir.

Yılanlar padişahının kızı, canını kurtaran adamı, babasının yerin altındaki sarayına götürür. (15)

Keloğlan, annesiyle birlikte, padişahın kızını istemek için saraya gider.(20)

Padişah, sarayda güzel bir yemek tertip ederek daha önce yanından kovduğu oğlunu da yemeğe davet eder. (26)

Padişah, kızlarıyla evlenmek isteyenlerin sarayın balkonunun önünden geçmeleri için tellal çağırır. (27)

Küçük yaşta babası tarafından terk edilen kız, yıllar sonra evine misafir olarak gelen babasına, saray adabına uygun bir şekilde yemek hazırlar.(30)

Padişah, fakir olan tezgâhtara yardımda bulunmak için veziri vasıtasıyla onu saraya çağırır. (34)

Üç kardeş, avlanırken karşılaştıkları devleri öldürerek onların saraylarına yerleşir. (39)

Güvercin kılığına giren oğlan, padişahın kızının olduğu odasının penceresine konar. (40)

Kız, kendisini ejderhanın elinden kurtaran oğlanı, babasının sarayına götürür.(41)

Padişah, kızına âşık olduğunu söyleyen delikanlıyı, sarayın önünde gezerken yakalatıp zindana attırır. (43)

Delikanlı, padişahın emri ile İngiltere kralının sarayına girerek onu esir alır. Sonra padişahın sarayına getirip onun huzuruna çıkarır. (43)

Şah Mehmet, duyduğu sesin nereden geldiğini öğrenmek için kardeşlerinden ayrılarak sesin geldiği yere doğru gidince devin sarayına varır. (44)

Çocuk, avlanırken tanıştığı padişahın, sarayda verdiği yemeğe katılır. (45)

Cadı kadın, padişahın oğluyla evlenecek olan kızı saraya götürürken kızın gözlerini kör edip kendi kızıyla değiştirir. (46)

Padişahın kızı, sıkıldığı için saraydan kaçarak ırmak kenarında gezmeye gider. (47)

Padişahın kaybolan yüzüğünü saraydaki hiçbir müneccim bulamaz. (54)

İki hırsız, sarayın hazinesinin yerini öğrenmek için fakir kılığına girip saraya dilenmeye gider. (59)

Türk padişahının oğlunun memleketine geldiğini duyan Hint padişahı, oğlanı sarayına çağırır. (63)

Ahmet Ağa, İstanbul'a gittiği zaman padişahı sarayında ziyaret eder. (72)

ab. Konak: 27 numaralı masalda geçmektedir.

Muhsin Bey'e kavuştuktan sonra bütün mal varlığını fakir bir kadına bağışlayan prenses, eskisi gibi konaklarına yerleşip Muhsin Bey'le mutlu bir şekilde yaşarlar. (27)

ac. Köşk: 18, 19, 27 numaralı masallarda geçmektedir.

Mehmet Bey, Ankara'daki dünya güzeliyle vakit geçirebilmek için arkadaşıyla birlikte Ankara'ya kızın köşküne gider. (18)

Yılan, hayatını kurtaran adamı yılanlar padişahının köşküne götürür. (19)

Evlenmek için attığı nişanın denk geldiği köpekle evlenen kızı, köpek, saray yavrusu bir köşke götürür. (27)

aç. Kulübe: 27 numaralı masalda geçmektedir.

Padişah hasta yatağında yatarken damatlarından ceylan eti getirmelerini ister. Damatlar av tertipleyip ormana giderler fakat bir türlü ceylan avlayamazlar. Çaresiz vaziyette ormanda gezerken ceylan etinin satıldığı bir kulübe karşılına çıkar. (27)

ae. Ev: 2, 4, 5, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 34, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 56, 57, 60, 61, 62, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 73, 74 ve 75 numaralı masallarda geçmektedir.

Kurt, otlamaya giden keçinin evine gelerek keçinin yavrularından bir tanesi birisi kalana kadar hepsini yer. (2)

Eşek, köpek ve horoz yaşlandıkları için sahipleri tarafından sokağa atılınca evsiz kalırlar. (4)

Sabahleyin kümesin kapısını açmak için gelen adam, kümeste tilkiyi görünce evinden tüfeğini getirip tilkiyi öldürür. (5)

Kocasına göndermek için ekmek yapan kadın, evde yaramazlık eden çocuklarını evden çıkartır. (12)

Horozun bulduğu altınları çalan Beyoğlu, altınlarla birlikte kendi evine saklanır. (14)

Keloğlan, tavırlarından Şüphelenen karısına, bu tavırlarının sebebini misafirlikten döndükten sonra kendi evlerinde söyleyeceğini ifade eder. (15)

Yılan yavrusu, hayatını kurtaran adamı, yılanlar padişahının evine götürür.(18,19)

Padişah, kızını isteyen oğlana, sarayının önünden kendi evinin önüne kadar yolları altın ve gümüşle kaplatırsa kızını vereceğini söyler. (20)

Suyu olmayan köye suyu getiren Cömert'e köylüler mükâfat olarak ev, yurt ve kilim verirler. (22)

Hiç bilmediği bir memlekete giden oğlan, yaşlı bir kadının evine misafir olur.(23)

Üç arkadaş, güreşebilecekleri birilerini bulabilmek için gittikleri köyde bir ev tutup oraya yerleşirler. (25)

Evlenme yaşı gelen üç kardeş, babalarına, ancak aynı evde bulunan üç kız kardeşle evleneceklerini aksi takdirde evlenmeyeceklerini söylerler. (26)

Prences, hamamdayken kardeşlerine sevdiği erkekle olan sırrını söylediği için, eve gelince delikanlının işaret olarak bıraktığı kordonun kaybolduğunu görür.(27)

Yaver, çarşıda gördüğu kervancıyı evine çay içmeye davet eder.(29)

Padişah, misafir olduğu Kürt beyinin evinde, yıllar önce bırakıp gittiği kızıyla karşılaşır. (30)

Padişah, fakir olan tezgâhtarın evine veziri vasıtasıyla yardım gönderir.(34)

Üvey anneleri tarafından evde istenmeyen üç kız kardeşi, babaları dağ başında bırakıp gider. Kızlar, bırakıldıkları dağın başından gördükleri yaşlı kadının evine sığınır. (35)

Devlerin evine misafir olan Ürkek Mustafa, devlerin kendisini öldürmek için planladıkları oyunları önceden sezerek hepsinden kurtulmayı başarır. (37)

Devleri kandırıp altınlarının dörtte birini alan adam, altınlarla birlikte evine döner. (38)

Kardeşlerinin sözünü dinlemeyip evden dışarı çıkan kız, çeşme başında bulduğu soğanları kardeşlerine yedirince onların katıra dönmesine sebep olur. (39)

Oğlan, dervişin esasını test etmek için ondan evinde unuttuğu mendili getirmesini ister. (41)

Kız, evde gergef işlerken yanına gelen kuştan başına bir iş geleceğini öğrenir.(42)

Çarşıya gidince beyin yaptırdığı evi beğenen oğlan, elindeki mücevherleri satarak evi satın alır. (45)

Padişahın oğlu, fakir bir adamın evinin önünden geçerken gördüğu kıza âşık olur. (46)

Gelin, kendisine sarkıntılık eden Yahudi'yi, kocasıyla anlaşarak evine çağırır. Eve gelen Yahudi'ye kadının kocası iyi bir dayak atar. (48)

Kadın, evdeki horozu ve köpeği kendisine dik dik baktıkları bahanesiyle evden attırır. (49)

Dikiş Ahmet, hâkimle müddeimin karısını müddeimin evinde birlikte olurken yakalar. (49)

Dikiş Ahmet, askerden gelirken getirdiği borazanı evinin tavanına saklar.(50)

Buğdaylarını öğüttürmek için gittiği değirmende geceleyen adam, ertesi gün evine gidince başına gelenleri karısına anlatır. (51)

Kaynanalarıyla aynı evde yaşayan üç gelin, eve gelen misafirlerin telaşıyla atlarını ahıra bağlamayı unuturlar. (53)

Müneccimbaşı, evde yıkanırken padişahın içinde bulunduğu hamamın yıkılacağını anlayınca evden çıkarak hemen hamama gider. (54)

Dilenci, yardım istemek için gittiği evin ocağında pişen hindiyi gizlice torbasına koyup yerine de kendi bırakır. (56)

Evde yiyecek ve içecekleri kalmayan kadın, çarşıya çıkıp esnafı kandırarak bir çuval dolusu erzak ile evine gelir. Akşam, kadının evine erzakların parasını almaya gelen esnaf evde kadınla adamı bulamaz. (57)

Hırsız, ağanın evindeki hizmetçiye kandırarak altınlarını çalar. (60)

İki arkadaş, altınlarını çalan hırsız altınlarla birlikte evinde yakalar. (61)

Hoca, padişahın kızıyla senede bir kere eve geleceğini söyleyerek evlenir.(62)

Köse, eşeği satması için oğlanını pazara gönderir fakat oğlan eşeği satamadan eve gelir.(64)

Dev, yolda karşılaştığı Köse ile girdikleri iddiada yenilemeyince Köse'yi kendi evine götürür. (65)

Adam, akşam eve gidince verdiği balıkları eşinin pişirmediğini görür. (67)

Ağanın badılarını kartala kaptıran Keloğlan, ağadan korkusuna eve gidemeyip arı kovanlarının olduğu yere saklanır. (68)

Keloğlan, misafirlige gittiği evdeki hasta adamı, boğazına kızgın yağ dökerek öldürür. (69)

Tarlada çift sürerken bulduğu altınların ne olduğunu anlamayan adam, akşam eve gelince bulduğu şeyin bir tanesini eşine gösterir. (71)

Ahmet Ağa'nın evine misafir olan padişah, ev sahibinin işlerine karıştığı için Ahmet Ağa'dan tokat yer. (72)

İncili Çavuş, misafir olarak gittiği evdeki çocuğu çok beğenir ve onu kendi yerine yetiştirmek için saraya götürür. (73)

Arap Ömer, parayla tuttuğu bir kadının sayesinde Aziz Bey'in evine gizlice girmeyi başarır. (74)

Eşinin, buğdayları öğütmemesine kızan kadın, kendisi gidip değirmenciyle birlikte olarak buğdayları öğütür. Fakat kadının, akşam eve gelince buğdayları nasıl öğüttüğü ortaya çıkar. (75)

b. İş Mekânları:

ba. Değirmen: 2, 51, 58, 65, 66, 75 numaralı masallarda geçmektedir.

Kurt, keçinin yavrularını yiyebilmek için değirmendeki unun içine girerek rengini değiştirir. Daha sonra da keçilerin annesi kılığına girip yavruları kandırarak eve girer ve birisi hariç yavruların hepsini yer. (2)

Değirmene un öğütmeye gelen adam, köyü uzak olunca değirmende geceler. (51)

Keloğlan'ın değirmenine gelen hırsız, kendi elbiselerini ona giydirerek ağaca çıkmasını sağlar. Kendisi de çaldığı altınlarla beraber kaybolup gider. (58)

Köse, un öğütmek için gittiği değirmende bir dev karısıyla karşılaşır. (65)

Keloğlan ile Köse birlikte değirmene giderek un öğütürler. (66)

Kocasının buğdayları öğütmemesine kızan kadın, buğdayları öğütmeye kendisi gitmek ister. Adam, karısı değirmene gelmeden önce değirmenciyle

anlaşarak onun kılığına girer. Kadın da, değirmenciyle birlikte olup ununu öğütterek eve gelince kadının yaptığı iş ortaya çıkar. (75)

bb. Hamam: 17, 19, 27, 34,35, 41, 46, 54, 63 numaralı masalarda geçmektedir.

Bir gün padişahın karısı hastalanır ve iyileşmesi için de Şahmaran'ın kanı gerekmektedir. Şahmaranı gören kişinin de sırtında iz olduğu için padişah, tellalla herkesi kendi hamamına çağırarak Şahmaran'ı gören kişiyi bulmaya çalışır. (17)

Kahraman, padişahın kızının kafasında ortaya çıkan boynuzları gidermek için ilk önce kızın hamamda terleyip kalıba girmesi gerektiğini söyler. (19)

Ailesi tarafından bir kelp(köpek)le evlendiği için hor görülen küçük kız, zamanla rahat bir hayata kavuşur. Ablaları kızın bu rahatlığa nasıl kavuştuğunu anlayabilmek için kız kardeşlerini hamama çağırıp kızın sırrını anlamaya çalışırlar.(27)

Sevdiği erkekle olan sırlarını ablalarına söylediği için erkek arkadaşı tarafından terk edilen kız, sevdiğini bulabilmek için ihtişamlı bir hamam yaptırır. Kız, hamama gelip parasız yıkanmak isteyenlere de bir hikâye anlatması şartı koyar.(27)

Tezgâhtarın, içinde bulunduğu fakirlikten yakınmasını duyan padişah, hemen tezgâhtara alt tarafı altınla döşeli bir tepsi baklava gönderir. Tezgâhtar da baklavaları yemeden satar ve parasının yarısıyla hamama gider. (34)

Molla, kendisine gelen hastaya yazdığı muska karşılığı aldığı iki kuruşun bir kuruşuyla hamam gider. (35)

Padişahın kızı, sevdiği erkekle anlaşarak kız arkadaşlarıyla hamama gider. Oğlan da hamama hoca kılığında gelerek kızlara tek tek muska yazmaya başlar. Sıra sevdiğine gelince de sihirli halısına atlayıp sevdiğini hamamdan kaçıtır. (41)

Fakir bir kadın, ağlayınca gözlerinden inci dökülen, gülünce de yanaklarında gül açan bir kız çocuğu dünyaya getirir. (46)

Padişah çalışmalarından dolayı çok beğendiği müneccimi hamama davet eder. Fakat müneccim, yalanlarının ortaya çıkacağını düşünerek hamama gitmez. Yalanının ortaya çıkmasından korkan müneccim, evde banyo yaparken peştamalıyla evden çıkıp hamama giderken etraftakiler müneccimin deli olduğunu zannedip bağırıp çağırmaya başlayınca padişah da gürültüden hamamdan çıkar. Tam o sırada

da hamamın kubbesi çöker. Müneccim, bunu fırsat bilerek padişahı hamamın kubbesinin altında kalmaktan kendisinin kurtardığını söyler. (54)

Keloğlan, Hint memleketine giderek bir hamama girer. Hamamda kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıınca herkes tarafından hürmetle karşılanır. (63)

bç. Dükkân: 18 numaralı masalda geçmektedir.

Çocuk, sahip olduğu kesenin sihirli olduğunu anlamasına rağmen ustasının yanına çalışmaya gider. Usta, dükkânını çocuğa emanet edip gidince çocuk, müşteri olarak gelen üç kişiye dükkânı satar. (18)

c. Ahır: 21, 28, 48, 53, 70, 71, 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Kız, üvey annesi tarafından aç bırakılınca, bu durumunu ahırdaki ineğine anlatır ve inek de sütünü kıza vermeye başlar. (21)

Doğduğunda annesi tarafından babasına oğlan olarak tanıtılan kız, sünnet zamanı gelince gerçeğin ortaya çıkmaması için annesiyle vedalaşıp oradan gitmeye karar verir. Kız, binip gitmek için ahıra girerek bir at seçer ve seçtiği at da kızın derdinden anlayıp ona yardımcı olur. (28)

Karısına göz koyan Yahudi'ye oyun oynamak isteyen adam, karısının vasıtasıyla eve getirttiği adamı, inek buzağılıyor diyerek ahıra indirtir ve orada iyi bir dayak atar. (48)

Kaynanalarının işlerine karışmasından bıkan gelinler, kaynanalarına söyleyip onu bir daha işlerine karıştırmazlar. Gelinler, eve gelen misafirlerin telaşından çayırdaki atlarını ahıra bağlamayı unuturlar. (53)

Kadının satın aldığı katır, su içtiği çeşmenin deliğine kaçar. Delikten katırı çıkarmaya çalışan kadıyı görenler, kadıyı delirmiş sanıp hemen tımarhaneye atırırlar. Tımarhaneden çıkan kadıya tekrar katırın ne olduğu sorulunca kadı, dayak yememek için katırın ahırda olduğunu söyler. (70)

Hırsız, çaldığı altınların sahipleri tarafından sarhoşken kendisinden alındığını öğrenince ahırdaki atına binip altınları alanların peşine düşer. (71)

Aziz Bey, Yemen'den yıllık vergileri gelmeyince atına atlayıp Yemen'e gider. Yemen'e varınca Arap Ömer'in ahırına atını bağladıktan sonra durumu öğrenmeye çalışır. (74)

Girdikleri iddiayı kazanan Arap Ömer'in hile yaptığını sonradan öğrenen Aziz Bey, Arap Ömer'i hemen ahıra hapsettirir. (74)

2.1.4. EŞYA

Masallarda altın, gümüş, kılıç, asa, ayna, halı, kuş tüyü, süpürge, davul, zurna, elma, nar gibi birçok maddî kültür unsuru da bulunmaktadır. Masallarda bu unsurların hepsinin özellikleri ayrı ayrı görülmektedir.

1. Altın: 1, 14, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 34, 35, 37, 38, 45, 47, 54, 58, 59, 60, 65, 68, 70, 71, 74 numaralı masallarda geçmektedir.

Tilki, ayı ve kurttan kaçarken bindiği gelin arabasındaki gelinin altınlarını alarak kaçır. (1)

Horoz, küllükte eşinirken bulduğu altınları Beyoğlu'na kaptırır. (14)

Keloğlan, ağaçtaki kargaların konuşmalarından altınla dolu bir küpün yerini öğrenerek zengin olur. (15)

Adam, kazandığı altınını mükâfat olarak aldığı kesenin içine koyunca altınlar çoğalır. Böylece kesenin meziyetini anlar. (19)

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran oğlana, hediye olarak kırk katır yükü altın teklif eder. (20)

Padişah, kızını isteyen oğlandan, saray ile kendi evi arasındaki yolu altınla döşemesini ister. (20)

Kız, ineğinin kemiklerini gömdüğü yeri ertesi gün açınca kemiklerin altın, gümüş, yiyecek ve içeceğe dönüştüğünü görür. (21)

Nasih, geceyi geçirmek için durduğu değirmende perilerin konuşmalarından bir küp altının yerini öğrenir. (22)

Kahraman, devi öldürmek için girdiği kuyuda altın bulur. (23)

Padişah, İstanbul'u gezerken gördüğü fakir tezgâhtara yardım etmek için altı altınla döşeli bir tepsi baklava gönderir. (34)

Vezir, üzerinde ipekli peştamallar, ayağında altın ve elmas kakmalı takunyayla hamama gider. (35)

Ürkek Mustafa, güreşte devleri yenince onların bir heybe dolusu altınlarını alır. (37)

Kahraman, devlerin elinden kurtulmayı başarınca devler onu öldürmekten vazgeçip bir dağarcık altınla memleketine gönderirler. (38)

Ağanın küçük kızı, padişahla evlenebilirse ona, altın saçlı bir kızla, altın dişli bir oğlan doğuracağını vaat eder. (45)

Kız, çocukluğundan beri yanında taşıdığı küçük altın topunu suyun içindeki kurbağanın üzerine düşürünce kurbağa yakışıklı bir delikanlıya dönüşür. (47)

Müneccim, padişahın yüzüğünü çalan hırsızları bulunca padişaha bu durumu söylememek için onlardan birer kese altın alır. (54)

Yoldan geçen bir atlı, çeşme başında duran üç kız kardeşin altınlarını alarak ortadan kaybolur. (58)

İki baş hırsız, padişaktan altın isteme bahanesiyle saraya giderek hazinesinin yerini öğrenirler. (59)

Hırsız, ağanın evindeki hizmetçiyi kandırarak ağanın altınlarını çalar. (60)

Devler, evlerine gelen Köse'yi yemeği başaramayınca ondan kurtulmak için altınlarının dörtte birini ona vererek gönderirler. (65)

Ağanın kızını kaçıran eşkıyalar, ağadan fidye olarak altın isterler. (68)

Çiftçi, katırını kadıya yüz altına satar. (70)

Tarlada çift sürerken bulduğu küpün içindekilerin altın olduğunu anlamayan adam, içinden bir tane alarak geri kalan altınları da tarlanın kenarına döker. (71)

Arap Ömer, Aziz Bey'in karısının odasına hile ile girip eşinin altınlarını aldıktan sonra Aziz Bey'e getirerek iddiayı kazanır. (74)

2. Ağ: 20 numaralı masalda geçmektedir.

Balıkçının yanında çalışmaya başlayan oğlan, balıkçının ağdan çıkarttığı balıkları temizler. (20)

3. Anahtar-Kilit: 35, 60, 62 numaralı masalarda geçmektedir.

Vezir kılığına girerek sarayın haramlığına giren Molla, odadaki dolapları açabilmek için yardımcılar dolapların anahtarlarını getirtir. (35)

Ağanın cebinden kasasının anahtarını çalan hırsız, ağanın evine giderek evdeki hizmetçiyi de kandırıp altınları çalar. (60)

Sarhoş olan delikanlı cebinden bir anahtar çıkartıp durdukları yerdeki kapıyı açar ve zorla alı koyduğu hocadan ailesi için hatim indirmesini ister. (62)

4. Araba: 1, 20 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı ve kurdu kandıran tilki, kaçarken bir hak arabasına rastlar. Hemen gelin arabasına binip gelini tehdit ederek gelinin altınlarını alır. (1)

Kahraman, padişahın kızını istemeye gidebilmek için sihirli çapçapanının içinden çıkan Arap'a, ceviz kabuğunun içinde makas görmedik elbise ile al atla, yaylı at arabası getirtir. (20)

5. Asa -Baston: 50, 62 numaralı masalarda “baston”, 41 numaralı masalda da “asa” geçmektedir.

Dikiş Ahmet yaşlanınca elinde bastonla gezerek kahvedeki adamlardan harçlık toplamaya başlar. (50)

Ahmet Ağa, hâkimin elbiselerini giyip eline bir tane baston alarak köy meydanına dolaşmaya çıkar. (50)

Papaz, hocanın cüppesi gibi bir cüppe, bastonu gibi bir baston alıp hocanın kılığına girerek hocanın karısıyla birlikte olur. (62)

Kahraman, açıldığında sofraya dönüşebilen cevizini, bir dervişin uzaktaki bir şeyi getirebilme özelliğine sahip asasıyla değiştirir. (41)

6. Ayakkabı: 18 numaralı masalda geçmektedir.

Babası vefat eden oğlan, geçimini sağlayabilmek için bir ayakkabı ustanın yanında çirak olarak çalışmaya başlar. (18)

7. Ayna: 45, 71 numaralı masalarda geçmektedir.

Cadı kadın, yeğenlerini öldürmek isteyen kadınların isteği üzerine, oğlanı fillerin olduğu yerdeki aynayı getirmeye göndertir. (45)

Hırsız, aldığı altınları kendisinden alan kadınları bulmak için kadınları etraftakilere sorar. Adamlar da kadınların adları çok tuhaf olduğu için önce eline bir ayna alıp kendisine bakmasını tavsiye ederler. (71)

8. Baca: 26, 48, 65 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, çocuklarına, attıkları okların hangi evin bacasından girerse, o evdeki kızı alıvereceğini söyler. (26)

Misafirliğe giden adam, karısına, gece gelmeyeceğini söyleyerek kapıyı bacayı kilitleyip yatmasını söyler. (48)

Köse'yi öldürüp yemek isteyen devler, Köse'nin yattığı odanın bacasından kaynar su dökerek onu öldürmeye çalışırlar. Köse bu oyundan kurtulunca, devler bu seferde bacadan aşağıya bir kaya parçası atarlar. (65)

9. Beşik: 31 numaralı masalda geçmektedir.

Zümrüdüanka, yeni doğan kız çocuğunu beşikteyken kaçıarak bir adaya götürüp büyütür. (31)

10. Bıçak: 23, 42, 64 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişahın küçük oğlu, narlarını yiyen devi yakalayabilmek için pusuya yatar. Pusuda beklerken de uyuyup kalmamak için eline bıçağı sokarak bekler. (23)

Evin beyi pazara giderken evdekilere ne istediklerini sorar. Evin hizmetçisi olan kız da ağaya, bir tane sabır taşıyla bir tane de bıçak ısmarlar. (42)

Adam, arkadaşından intikam alabilmek için karısıyla adama bir oyun oynar. Elindeki bıçakla karısının boğazını kesiyormuş gibi yaparak arkadaşını kandırdıktan sonra cebinden çıkardığı kavalla eşini diriltmiş gibi yapar. (64)

11. Boncuk: 70 numaralı masalda geçmektedir.

Köylü, boncuklu yuları katırının başına takıp satmak için pazara götürür. (70)

12. Çadır: 6, 20, 29 numaralı masalarda geçmektedir.

Deve, kendisini yakalayan ayıdan kurtulmak için ayıyı Çingenerlerin çadırlarının olduğu yere doğru getirir. Çingenerler de ayının, çadırlarını yıkacağını zannederek kovalayınca deve de ayının elinden kurtulur. (6)

Kedi, köpek ve sıçan, memleketlerine gelince bir çadır kurarak orada yaşamaya başlarlar. (20)

Kervancı, çarşıda yaverin yanında misafir olarak kalınca yaver, kervancının kervanını ve çadırlarını koruması için iki tane asker gönderir. (29)

13. Çarık: 56 numaralı masalda geçmektedir.

Evine dilenmeye gelen dilenciye evin hanımı içeri çağırır. Eve giren dilenci, kadın görmeden ocaktaki tencerede pişen ibiyi alıp yerine çarıklarını koyar. (56)

14. Çizme: 56 numaralı masalda geçmektedir.

Kadın, kocasının istediği mahmuzlu çizmelerini bularak eşine verir. (56)

15. Çuval: 12, 20, 26, 36, 57, 65 numaralı masalarda geçmektedir.

Ayı, ağaçta duran Keloğlan'dan kendisine ağaçtan kiren uzatmasını ister. Ayı, Keloğlan'ı, kireni uzatırken yakalayıp çuvala sokar. (12)

Kahraman eve gelince çapçapana vurarak içinden çıkan Arap'tan çadırına, bir çuval fıstıkla bir çuval fındık getirmesini ister. (20)

Oğlan, padişahın istediği Köse’yi Arap’ın sayesinde yakalayarak bir çuvalın içerisinde padişahın huzuruna getirir. (26)

Üç kız kardeş, kendilerini öldürmek isteyen ev sahibi kadını, bir çuvalın içine soktuktan sonra ateşin içine atarlar. (36)

Evde yiyecek bir şeyleri kalmayan kadın, çarşıya çıkararak aldığı eşyaları çuvala doldurup evine gelir. (57)

Köse’yi, kandırdığı köylüler yakalayarak öldürmek için bir çuvalın içine sokarlar. (65)

16. uvaldız: 57, 68 numaralı masalarda geçmektedir.

Kadın tarafından dolandırılan esnaf, paralarını alabilmek için kadının evine gelir. Adam, merdivene çıkıp evin camından içerisini dinlerken, kadın içerden çuvaldızı adamın kulağına sokar. (57)

Hırsızlar, içinde çobanın olduğu kovani çalıp götürürken oban, kovanın yarığından elindeki çuvaldızı hırsızların sırtlarına batırmaya başlar. Fakat hırsızlar, omuzlarını arının soktuğunu sanarak kovanın içine bakmazlar. (68)

17. Davul, Zurna: 23, 51, 27 numaralı masalarda geçmektedir.

şansızlık sonucu yedi kat yerin dibine giden kahraman, davulla zurnanın çaldığı bir köye varır. (23)

Cüceler, davul zurna çalarak bir değirmende düğün yaparlar. (51)

Padişah, kazandığı zaferi kırk gün, kırk gece davullar çaldırarak kutlar. (27)

18. Def (Tef): 71 numaralı masalda geçmektedir.

Kadın, kocasının çaldırdığı altınları bulmak için kızlarıyla beraber ellerine aldıkları teflerle uğradıkları yerlerde oyun oynayarak hırsız bulmaya çalışır. (71)

19. Ekmek: 12, 15, 21, 22, 24, 29, 38, 45, 62 numaralı masalarda geçmektedir.

Keloğlan, annesinin yaptığı ekmekleri, yolculuk sırasında başına birçok sıkıntı gelmesine rağmen babasına götürmeyi başarır. (12)

Ağa, suskun olan köpeğine gözleme, ekmek atıverir. (15)

Kıza, vey annesi iyi davranmadığı gibi bazen ekmek bile vermeyip a bırakır. (21)

Nasıh ile Cömert, birlikte yolculuk ederken Nasıh, yolluğundaki ekmeği Cömert’ten önce bitirince a kalır. (22)

Delikanlı, gittiği bir köyde misafir olduğu kadının evinde, ekmekle karnını doyurur. (24)

İki çocuk, ekmek parası kazanmak için üvey ailelerinin yanlarından ayrılırlar.(29)

Adam, dağarcığına ekmek ve yumurta koyduktan sonra iş bulup çalışmak için evinden ayrılır. (38)

Kız, yaptığı ekmekleri sırtına bağlayıp erkek kardeşlerini aramaya çıkar. (39)

Oğlan, bozdurduğu altınların parasıyla aldığı ekmek ve zerzevat alıp eve kız kardeşinin yanına gelir. (45)

Üç kardeş, misafir oldukları hâkimin evinde, yedikleri ekmeği yapan kişinin zina yaptığını anlarlar. (62)

20. Elbise: 18, 20, 24, 39, 43, 45, 49, 50, 58, 74, 75 numaralı masallarda geçmektedir.

Eğlenmek için gittiği yerde dolandırılan Mehmet Bey, parasız kalınca üzerindeki elbiseleri satarak memleketine döner. (18)

Oğlan, ceviz kabuğuna sığan makas değmedik elbiseyle saraya padişahın kızını istemeye gider. (20)

Terzinin yanında çalışan oğlan, elindeki tüyleri birbirine sürtünce ortaya çıkan Arap'a, padişahın istediği ceviz kabuğuna sığan, makas değmedik elbiseyi getirir. (24)

Kardeşlerini aramaya çıkan kız, gezmekten elbiseleri parçalanmak üzere iken kardeşlerini bulur. (39)

Hırsız, İngiltere kralını kaçırmak için diktirdiği elbiseyi boyayıp üzerine beyaz tüyler yapıştırdıktan sonra kralı korkutarak kaçıtır. (43)

Padişahı sokakta gezerken gören ağanın büyük kızı “Ah! Bu padişah beni alsa da, ona makas vurulmadık elbise yaparım.” diye söylenir. (45)

Adam, karısının kendisini aldatıp aldatmadığını öğrenmek için arkadaşına eski elbiseler giydirip babasıymış gibi evine getirir. (49)

Fakir kadın, başkasının verdiği akılla kocasına elbise aldirmaya çalışır. Bir gün hâkimle müddeimin karısı birlikte olurken izlendiklerini anlayınca ikisi de hemen kaçarlar. Adam da ikisinin elbiselerini alır ve kadınınkini karısı, hâkiminkini de kendisi giyer. (50)

Keloğlan'ın değirmenine gelen hırsız, Keloğlan'ı kandırıp elbiselerini onunkilerle değiştirdikten sonra kaybolur. (58)

Eşini aramak için Yemen'e gidecek olan kadın, kendisine yardım edecek birisini bulabilmek için eşinin elbiselerini giyerek erkek kılığında çarşıya çıkar. (74)

Eşiyle buğdayları oğturtmek için iddiaya giren adam, değirmenciyle anlaşarak onun elbiselerini giyer ve karısının buğdayları nasıl oğturtduğunu anlar.(75)

21. Elma: 27, 44, 54 numaralı masalarda geçmektedir.

Hiç ummadığı anda kendisini cennet gibi bir yerde bulan kadın, a olduğu için oradaki elma, armut gibi meyveleri yemek ister fakat gizli gler buna müsaade etmez. (27)

Padişahın kızı, sarayın önünden geçen erkeklerden beğendiğine elma atarak evleneceği kişiye seçer. (44)

Padişah, mneccimbaşi olduğunu iddia eden kişiye kayıp yüzüğünü bulması için saraya çağırır. Adam, zindanda yüzüğün yerini düşünürken sinirlenip elindeki elmayı kapıya atar. Yüzüğü çalan kapıdaki muhafızlar da mneccimbashi'nin hırsızın kendileri olduğunu anladığını sanıp her şeyi ona itiraf ederler. (54)

22. Elmas: 34, 35 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, fakir tezgâhtara yardım için elmaslar, zmrtler ve altınlarla dolu olan sarayın hazinesine adamı göndererek bir kürek mücevher almasına izin verir.(34)

Vezir, üzerinde ipekli peştamalı, ayağında altın ve elmas kakmalı takunyasıyla hamama girer. (35)

23. Fincan: 20, 41 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, sihirli apapanına vurunca içinden çıkan Arap'tan altın tepsiyle fincan ve kahve getirmesini ister. (20)

Padişaha getirilen kahveyi, giydiği fesle görünmez olan oğlanın içtiğini fark edemeyen padişah, hizmetlilerinin kendisine kahve yerine boş fincan getirdiklerini sanıp sinirlenir. (41)

24. Gelgef (Gergef): 42 numaralı masalda geçmektedir.

Annesiyle beraber yaşayan kız, geçimlerini sağlayabilmek için annesi temizliğe gidince kendisi de evde gelgef işler. (42)

25. Halı: 31, 39, 43, 45, 66 numaralı masalarda geçmektedir.

Sultan Süleyman, aradan on sekiz sene geçtikten sonra yanında büyüttüğü kızı getiren Ankakuşu'nun inmesi için halılarla örtülmüş bir yer hazırlar. (31)

Beyoğlu, altı halı döşeli bir ahırda kızın kömüşlerini beslemeyi kabul ederek kızı evlenmeye ikna eder. (39)

İngiltere kralı Türkiye'den gelen misafirlerine gözdağı vermek için bütün askerini merasim şeklinde çıkarttıktan sonra iskeleye kadar da yolları halıyla döşettirir. (43)

Beyin ortanca kızı, padişahın kendisiyle evlenmesi durumunda ona, halı, kilim dokuyacağını vaat eder. (45)

Köse, annesinin yarım okka yünle güzel, kocaman bir halı dokuduğunu söyler. (66)

26. Heybe: 37, 44, 45, 71 numaralı masalarda geçmektedir.

Ürkek Mustafa, devleri yenince bir heybe dolusu altın ve at alarak köyüne döner. (37)

Şah Mehmet, kardeşleriyle birlikte gece yatarken kendilerini öldürmeye gelen dev fark edip öldürerek devin kellesini heybesine koyar. (44)

Ev sahibi, evini satın almak için gelen adamdan bir heybe dolusu taş (mücevher) ister. (45)

Atıyla yoldan geçen adam, çiftçinin altın olduğunu bilmeyerek tarlanın kenarına attığı altınları heybesine doldurup gider. (71)

27. İğne: 39 numaralı masalda geçmektedir.

Dev, kızın gözüne sihirli iğnesini batırınca kız hemen bayılır. (39)

Topal dev tarafından sırtına iğne batırılan kız, hemen güvercine dönüşüp uçup gider. (39)

28. İnci: 35, 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Molla, vezirin kılığına girerek sarayın haramlığına gider ve oradaki dolapların kapılarını açıp bakınca dolapların içinin altın, inci, elmas, nadide libas ve kumaşlarla dolu olduğunu görür. (35)

Fakir bir kadının kız çocuğunun ağlayınca gözlerinden inci dökülmeğe, gülünce de yanaklarında güller açmaktadır. (46)

29. İp: 25, 31, 43, 44 numaralı masallarda geçmektedir.

Üç arkadaş, kafasını kopardıkları Köse'nin kuyuya düşen başını almak için iple kuyuya inerler. (25)

Denizde gemisi batan oğlan, iple ağaç parçalarına kendisini bağladıktan sonra dalgaların da yardımıyla kıyıya çıkmayı başarır. (31)

Padişah, üzerinde İngiltere kralının mührünün bulunduğu iplik ya da başka bir şey getirmesi için bir hırsız İngiltere'ye gönderir. (43)

Kız, kardeşleri tarafından kuyuda mahsur bırakılan Şah Mehmet'i kuyuya sallandığı iple kurtarır. (44)

30. Kabak: 41 numaralı masalda geçmektedir.

Oğlan, yanına gelen bir dervişin askere dönüşebilen kabağıyla kendi cevizini değiştirir. (41)

31. Karpuz: 27, 49 numaralı masallarda geçmektedir.

Padişahın üç kızı, evlenme isteklerini babalarının sofrasına koydukları üç tabak karpuzla belli ederler. (27)

Adam, dost hayatı yaşadığı kadının evine eline bir karpuz alarak gider. (49)

32. Kumaş: 35, 43 numaralı masallarda geçmektedir.

Vezir kılığına giren Molla, sarayın haramlığına gidince oradaki dolapların mücevher, nadide libas ve kumaşlarla dolu olduğunu görür. (35)

Oğlan, İngiltere'den aldığı kumaşları vapurla padişaha gönderir. (43)

33. Kapı: 2, 4, 17, 20, 22, 23, 24, 27, 29, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 48, 49, 54, 56, 58, 59, 62, 69, 75 numaralı masallarda geçmektedir.

Keçi yavruları, annelerinin uyarılarına rağmen, evin kapısına gelen tilkiyi anneleri sanarak içeri alırlar. (2)

Köpek, eşek ve horoz yaşlandıkları için sahipleri tarafından kapının önüne bırakılırlar. (4)

Bal almak için girdiği kuyuda mahsur kalan kahraman, kuyuda gördüğü kapıyı açıp içeri girince Şahmaran'la karşılaşır. (17)

Misafir olduğu köydeki fareleri, kedisiyle kaçırtan adam, ertesi gün kaldığı evin kapısının önüne çıkıp bağırır fakat insanların kediden korktukları için köyü terk ettiğini görür. (20)

Nasıh, perilerin top yaparak kapıdan attıkları helvayla karnını doyurur. (22)

Nasih, evlerine gelen dilenciye, eşine kapıyı açtırarak yukarı çağırır. (22)

Devi öldürmek için girdiği kuyuda mahsur kalan oğlan, kuyuda bulduğu kapıları açmaya başlayınca kuyuda mahsur kalmış bir Arap'la karşılaşır. (23)

Devi öldürmek için girdiği kuyuda mahsur kalan padişahın oğlu, içeride gördüğü kapıları açmaya başlayınca dünya güzeli ile karşılaşır. (24)

Kelp, prensesle geldiği konağın kapısını başıyla açar. (27)

Mehmet Ağa ve eşi, fakir düştükleri için çocuklarını caminin kapısına bırakmaya karar verirler. (29)

Kervancı şehirdeyken, çadırının kapısında iki tane asker bekler. (29)

Padişah, kızının odasının kapısını açınca, gece odaya kilitlediği hayvanların insan olduğunu görür. (33)

Vezir, alt tarafı altınla döşeli bir tepsi baklavayı, fakir tezgâhtarın kapısını çalıp kendisinin vezir olduğunu belli etmeden verir. (34)

Molla, tuvaletin kapısını açamayınca kırar ve içerde vezirin baygın halde yattığını görür. (35)

Molla, vezir kılığında sarayın haramlığına gidince odadaki dolapların kapılarının hepsini açıp bakar. (35)

Dışarıda mahsur kalan çocuklar, ışık yanan yere gidip evin kapısını çalarlar ve kapıyı bir yaşlı kadın açar. (36)

Ağabeylerinin bütün seslenmelerine rağmen sarayın kapısını kız açmayınca oğlanlar kapıyı kendileri açmak zorunda kalırlar. (39)

Oğlan, kayanın yanına oturup “ooof of” deyince oturduğu yerden bir kapı açılarak içeriden bir adam çıkar. (40)

Padişahın kızı, görünmez olan oğlanı yakalayabilmek için odanın kapısını kilitleyip oğlanı yakalar. (41)

Kız, su almak için gittiği çeşmenin kapıları kapanınca içerde mahsur kalır. (42)

Hırsız, sarayın hazinesine girebilmek için sarayın kapı nöbetlerinin saatlerini öğrenir. (43)

Cadı kadın, evin kapısının üstüne ayna lazım diyerek kızın erkek kardeşini fillerin olduğu memlekette bulunan ve alınması çok zor olan aynayı getirmeye göndertir. (45)

Adam, ahırın kapısını tıklayıp, karısına ineğin buzağılayıp buzağılamadığını sorar. (48)

Kadın, kocası evde yokken başka erkekleri eve alıp onlarla birlikte olurken kapı çalınır ve kocası gelir. (49)

Müneccim, nezarete yalnız kalınca kırk gün sonraki acıyı düşünürken birden kapı açılır. İçeri, elinde bir sini içerisinde birkaç kap yemekle bir de adam girer. (54)

Kadın yatarken kapıya gelen dilenciye içeri alır. (56)

Adam, saf gördüğü kızları, “Yeğeniniz cehennem kapısında pakla satıyor.” diye kandırarak altınlarını alır. (58)

Hırsız, fakir vaziyette padişahın sarayının kapısına dayanarak içeri girer ve hazinenin yerini öğrenir. (59)

Sarhoş delikanlı, Kur’an-ı Kerim okuması için hocayı odaya sokup üzerine kapıyı kilitlet. (62)

Keloğlan, öldürdüğü adamı, hocayı kandırıp para alabilmek için, caminin kapısına bağlar. (69)

Kadın, kocasıyla girdiği iddiayı kazanabilmek için, gittiği değirmende değirmenciyle değirmen kapısının arkasında birlikte olur. (75)

34. Kazan: 29, 37, 39, 51, 65 numaralı masallarda geçmektedir.

Kervancı, ağanın karsını elde edebilmek için onu yanında çamaşırcı olarak çalıştırmaya başlar. Bir kazana su doldurarak kadına elbiselerini bu suyla yıkamalarını söylerler. (29)

Devler, Ürkek Mustafa’yı öldürmek için üstüne bir kazan dolusu kaynar su dökerler. (37)

Beyoğlu, karısının kardeşleri olan katırları eski hallerine çevirebilmek için, öldürdükleri devin kanını kazana doldurup katırlara içirir. (39)

Cüceler, getirdikleri bismillahsız kaşık, bismillahsız tencere ve bismillahsız kazanla düğünlerinde yemek yaparlar. (51)

Devler, Köse’yi öldürebilmek için kaldığı odanın bacasından bir kazan dolusu kaynar su döker. (65)

35. Kavanoz: 36 numaralı masalda geçmektedir.

Yaşlı bir kadının evine misafir olarak giden kızlardan büyük kız, yaşlı kadının evinde bir kavanoz dolusu insan gözü görünce yaşlı kadının katil olduğunu anlar. (36)

36. Kaval: 18, 19, 64 numaralı masalarda geçmektedir.

Kızını kurtaran oğlana, yılanlar padişahı, bir kirli kese, bir kirli tas, bir de kaval verir. (18,19)

Köse'nin ölmüş numarası yapan karısını kavaliyle canlandırdığını gören adam, Köse'den kavalı ister. (64)

37. Keçe: 43 numaralı masalda geçmektedir.

Türkiyeli hırsız, İngiltere kralını kaçırmak için, ziftli pamukla kendisini sardıktan sonra keçeye benzer bir şekilde kralın sarayına gider. (43)

38. Kese: 18, 19, 54 numaralı masalarda geçmektedir.

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran çobana, bir kirli kese, bir kirli tas, bir de kaval verir. (18)

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran oduncuya, bir kirli kese, bir kirli fes ve bir de kaval verir. (19)

Müneccim, padişahın yüzüğünü çalanları bulunca bu durumu padişaha söylememek için onlardan birer kese altın alır. (54)

39. Kılıç: 23, 24, 27, 28, 41, 44, 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Oğlan, devi öldürmek için girdiği kuyuda tutsak olan Arap'ı kılıcıyla kurtarır.(23)

Delikanlı, atına binip kılıcını kuşanarak padişahın kızının düğüne gider. Düğündeki yarışta birinci olunca da padişahın kızıyla evlenir. (24)

Muhsin Bey, savaşın ilk günü giydiği beyaz elbiselerini tekrar giyip kılıcını da kuşanarak padişahın huzuruna çıkar. (27)

Kız, padişahın kızını kurban olarak alan devi, kılıcıyla öldürerek kızı kurtarır.(28)

Oğlan, rüyasında gördüğü peri kızını bulmak için kılıcını ve okunu alarak kızı arama gider. (41)

Şah Mehmet, kardeşleri uyurken kendilerini öldürmeye gelen ejderhayı kılıcıyla öldürerek kardeşlerinin ve kendi hayatını kurtarır. (44)

Aziz Bey'i bulmak için Yemen'e gidecek olan gelin, yanında götüreceği demirci için çarşıda iyi bir kılıç yaptırır. (74)

40. Kıl: 24 numaralı masalda geçmektedir.

Delikanlı, cebinden çıkarttığı iki tane tüyü birbirine sürtünce ortaya çıkan Arap'a, padişahın istediği elbiseyi getirmesini söyler. (24)

41. Kova: 23, 58 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, devi yakalamak için girdiği kuyuda bulduğu mücevherleri kardeşlerinin kuyuya sallandığı kovalarla yukarı çıkartır. (23)

Kız, su almak için çeşme başına gidip kovalarını doldururken oluğun yanında duran upuzun kavak ağacını görüp hayal kurmaya başlar. (58)

42. Kovan: 66, 68 numaralı masalarda geçmektedir.

Keloğlan, Köse ile girdikleri yalan söyleme yarışında topal arısının marifetlerini anlatarak Köse'yi yener. (66)

Ağanın badılarını çaldıran Keloğlan, ağadan korkusuna arı kovanına saklanır.(68)

43. Kur'an-ı Kerim: 62 numaralı masalda geçmektedir.

Ölen ailesine Kur'an-ı Kerim okutmak için bir hocayı kaçıran sarhoş, hocayı bir yere kilitleyip Kur'an-ı Kerim okutturur. (62)

44. Küp: 15, 22 numaralı masalarda geçmektedir.

Keloğlan, ağacın altında yatarken ağaçtaki kargaların konuşmalarından bir küp altının yerini öğrenerek çobanlık yapmaktan kurtulur. (15)

Cömert, geceyi geçirmek için durduğu değirmende, gece yarısı perilerin konuşmalarından değirmenin altındaki küpün yerini öğrenerek zengin olur. (22)

45. Kürek: 22, 34 numaralı masalarda geçmektedir.

Cömert, suyu olmayan köylülere suyun kaynağının yerini söyleyince köylüler, kürek ve kazmaları alıp Cömert'in dediği yeri kazmaya başlar. (22)

Padişah, fakir olan tezgâhtara sarayın hazinesinden bir kürek altın alması için izin vererek veziriyle birlikte hazineye gönderir. (34)

46. Makas: 20, 45 numaralı masalarda geçmektedir.

Keloğlan, padişahın kızını istemeye giderken makas sürülmemiş elbise giyer.(20)

Ağanın büyük kızı, padişah kendisini alırsa ona makas sürmeden elbise dikeceğini vaat eder. (45)

47. Mektup, Pusula: 62 numaralı masalda geçmektedir.

Hoca, öleceğini anlayınca küçük oğlunun kendisinden olmadığını bildiği için mirasından onu mahrum ettiğini bildiren bir pusula yazar. (62)

48. Mendil: 27, 41, 43 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişahın kızları, sarayın önünden geçen taliplilerinden beğendiklerine mendillerini atarak o kişiyle evlenmek istediklerini belli ederler. (27)

Padişah, savaşta yaralanan şövalyenin elindeki yarayı kendi mendiliyle sarar.(27)

Derviş, kendi asasıyla oğlanın cevizini değiştirebilmek için asasıyla padişahın sarayında kalan oğlanın mendilini getirir. (41)

Padişah, hayatını kurtaran oğlana mükâfat vereceğini söyleyip mendilini açtırır fakat oğlanın mendiline herhangi bir şey koymaz. (43)

49. Merdiven: 57, 61 numaralı masalarda geçmektedir.

Bir kadın tarafından kandırılan esnaf, durumun farkına varınca akşam kadının evine gelerek paralarını almaya çalışır. Evin ışıklarının yanmamasından şüphelenen adamlar, evin penceresine merdiven dayayarak içerisini gözetler. (57)

İki arkadaş, ağanın altınlarını çalan hırsızın izini sürerek onu, altınlarla beraber evin merdivenlerinin altında saklanırken bulurlar. (61)

50. Mühür: 27 numaralı masalda geçmektedir.

Padişahın büyük damatları, onun son isteğini yerine getiremeyince ormanda gördükleri bir adamdan, kışlarına mühür vurdurarak ceylan etini alırlar. (27)

51. Nal: 8, 71 numaralı masalarda geçmektedir.

Katır, kendisini yakalayan kurda, “Arkadaş sen beni yiyeceksin ama şu ayağımın altındaki nalın numarasını okuduktan sonra beni ye.”der. Kurt, katırın ayağındaki yazıyı okurken yediği tekmeyle bayılıp kalır. böylece katır da kurdun elinden kurtulur. (8)

Çiftçi, çift sürerken bulduğu küpün içindeki altınları nal sandığı için bir tane alıp kalanını orada bırakır. (71)

52. Ok: 26, 41 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, çocuklarına, tepeden attırdığı oklarının düştüğü evdeki kızlarla kendilerini evlendireceğini söyler. (26)

Oğlan, ejderhayı okuyla öldürerek padişahın kızının hayatını kurtarır. (41)

53. Oklava: 43 numaralı masalda geçmektedir.

İngiltere kralı, padişaha bir oklava yollayıp bu oklavanın kalın tarafı ne yanı, ince yanı ne yanı olduğunu söylemesini ister faka bilemediği takdirde de savaş açacağını söyler. Padişah da zindanda bulunan kızına âşık bir gencin yardımıyla bu sorunun üstesinden gelir. (43)

54. Ocak: 4, 12, 56, 66 numaralı masalarda geçmektedir.

Kedi, hırsızların eve gelebileceğini düşünerek tedbir olarak ocaktaki küllerin içine yatıp pusuda bekler. (4)

Keloğlan'ın annesi ocakta yaptığı ekmekleri oğluyla kocasına gönderir.(12)

Dilenci, girdiği evin ocağındaki tencerenin içinde kaynayan ibi(hindi)yi çantasına koyduktan sonra tencereye ayakkabısını koyar. (56)

Üç dev kardeş, evlerine gelen Köse'yi öldürebilmek için onun yatağını ocağın başına yaparlar. (66)

55. Pakla (Fasulye): 58 numaralı masalda geçmektedir.

Kadın, kurduğu hayalin etkisinde kalarak yanlarına gelen adama hayalindeki yeğenini sorar. Adam da kadının saf olduğu anlayınca oğlanın, cehennem kapısında pakla(fasulye) sattığını söyleyip oğlana götürmek bahanesiyle kadının altınlarını alır.(58)

56. Para: 7, 18, 19, 22, 27, 29, 31, 35, 40, 41, 44, 45, 49, 50, 54, 61, 62, 63, 68, 69, 70, 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Her gün tavuklarını çalan tilkiden kurtulmak için köylüler birleşerek tilkiyi, tavuklarına çoban olarak tutarlar. (7)

Ayakkabıcı yanında çıraklık yapan genç, ustasından aldığı beş kuruş parayı babasından kalma sihirli kirli keseye koyunca parasının çoğaldığını görür. (18)

Yaptığı yardım sonucunda mükâfat olarak aldığı kavalın sihirli olduğunu öğrenen kahraman, kavalıdan çıkan iki Arap'a gösterdiği yerde bulunan kasanı içindeki bin lirayı getirtir. Bu parayla da İstanbul'a dünya güzelinin yanına eğlenmeye gider. (19)

İki arkadaş para kazanabilmek için köylerini terk ederler. (22)

Kız, sevdiğini bulabilmek için bir hamam yaptırır ve hamamın önüne de, "Başından geçenleri-hikâye- anlatanlar hamamda parasız yıkanabilir." yazdırır. (27)

Mehmet Ağa'nın karısı kervancının eşyalarını para karşılığında yıkamaya başlar. (29)

Sultan Süleyman, Zümrüdüanka ile girdiği iddiada haklı çıkacağını bildiği için bütün herkesi toplayıp yemekli içecekli büyük bir ziyafet verir. Fakirlere para dağıtıp birçok hayır işler. (31)

Molla, hastalara cüzi para karşılığı muska yazıp dua okuyarak maaşını kazanır. (35)

Adam, koça dönüşen oğlunu yanından geçtiği sürünün sahibi olan çobana iyi bir paraya satar. (40)

Rüyasında gördüğü peri kızını bulmak için yola çıkan oğlana, babası iyi bir at alıp cebine de para koyduktan sonra yolcu eder. (41)

Hırsız, İngiltere kralının mührünün olduğu herhangi bir şeyi çalması için padişah tarafından para verilerek İngiltere'ye gönderilir. (44)

Şehirde yediği yemeğin parasını ödeyemeyen çocuk daha sonra cebindeki taşları kuyumcuya satarak elde ettiği paralarla borcunu öder. (45)

İki arkadaşı, gurbette kendilerine yetecek kadar para kazandıktan sonra memleketlerine dönerler. (49)

Dikiş Ahmet yaşlanınca eşine elbise alamayacak kadar fakirleşir. (50)

Müneccim, padişahın kaybolan yüzüğünü bulunca padişah tarafından para ve çiftlikle ödüllendirilir. (54)

İki arkadaş İstanbul'a çalışmaya gitmeden önce bütün paralarını köydeki Hacı Kadın'a bırakır. (61)

İçki içen delikanlı, rehin aldığı hocaya ailesi için Kur'an-ı Kerim okutturur. Fakat parası olmadığı için hocaya para veremez. (62)

Keloğlan, ustasının verdiği para ile Hint padişahının kızını almak için yola çıkar ve şansının yardımıyla kızla evlenmeyi başarır. (63)

Ağa, kızını kaçırarlara para vermemek için kızını kim kurtarırsa o kişiyi, kızıyla evlendireceğini vaat eder. (68)

Keloğlan, misafir olduğu evdeki adamı önce öldürür sonra da ölü adamı gömmek için adamın karısından para alır. (69)

Kadı, çiftçinin katırını ucuz paraya satın alır. (70)

Hacı Mahmut Ağa'nın Yemen'den yıllık otuz yük para geliri vardır. (74)

57. Peştamal: 27, 35, 63 numaralı masalarda geçmektedir.

Küçük kız, kardeşleriyle birlikte hamama giden kızlar, peştamallarını giydikten sonra hamamda sohbet etmeye başlarlar. (27)

Fakir Molla'nın olduğu hamama, üzerinde ipekli peştamallar, ayağında altın ve elmas kakmalı takunyası olan vezir gelir. (35)

Keloğlan, Hint memleketine giderek bir hamama girer. Hamam da kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıttınca üzerine ipek peştamallar, ayağına da sedefli takunyalar verirler. (63)

58. Post: 11 numaralı masalda geçmektedir.

Çoban, sürüsünün yanına ayının geldiğini uzaktan görünce ayıyı yakalamak için, yanındaki koyun postunu sırtına geçirip sürünün başında koyun gibi otlamaya başlar. (11)

59. Saban: 25, 71 numaralı masalarda geçmektedir.

Şah Mehmet ve değirmenci, bir çiftçiye kalacak bir yer sorarlar, çiftçi de sabanla beraber öküzleri de kaldırarak kalacakları yeri gösterir. (25)

Çiftçi, tarlada çift sürerken sabanın ucu, içi altınla dolu bir kübe takılır. Fakat çiftçi kübün içindekilerin altın olduğunu bilmediği için tarlanın kenarına dökerek altınları orada bırakır. (71)

60. Sandık: 44, 45, 74, 75 numaralı masalarda geçmektedir.

Şah Mehmet, devin ölmesi için sarayın üstündeki taşın içerisinde bulunan demir sandıkta saklı üç kuşun ölmesi ve üç şişenin de kırılması gerektiğini öğrenir.(44)

İki kız kardeş, kıskandıkları için kardeşlerinin yeni doğan çocuğunu bir sandığa koyarak denize atırırlar. (45)

Arap Ömer, Aziz Bey'in evinde olanları öğrenebilmek için parayla tuttuğu kadını, bir sandığın içerisinde onun evine sokar. (74)

Adam, karısına yaptığı hileyi itiraf ettirmek için kadının oturacağı sandığın içerisine kadın eve gelmeden önce çocuğunu yerleştirir. (75)

61. Seccade: 41 numaralı masalda geçmektedir.

Derviş, uçabilme özelliği olan seccadesini, yol kenarında rastladığı delikanlının sofraya dönüşebilme özelliği olan ceviziyle değiştirir. (41)

62. Sofra: 26, 39, 41, 47, 50, 72, 73 numaralı masallarda geçmektedir.

Kurbağa kılığındaki gelin, eşi ava gidince sofrayı hazırlayarak tekrar eski haline döner. (26)

Oğlan, eşinin yardımıyla bulduğu en büyük sofraya ile babasının doyurmasını şart koştuğu askerleri doyurur. (26)

Seneler sonra kardeşlerini bulan kız, onların evine gizlice girerek getirdikleri avları temizleyip pişirdikten sonra etrafı temizler ve sofrayı kurar. (39)

Oğlanın peri padişahından hediye olarak aldığı ceviz, “açıl cevizim açıl” dendiği zaman güzel bir sofraya dönüşür. (41)

Yıllar sonra ailesiyle karşılaşan oğlan, hemen ailesinin sevdiği yemekleri yaptırıp sofraya getirtir. (47)

Müddeimin karısı, hâkimi evine davet edip ona güzel bir sofraya hazırlar. (50)

Padişah, saraya misafirlige gelen Ahmet Ağa için, deniz kenarında kocaman bir sofraya kurdurur. (72)

İncili Çavuş’a misafir olduğu evde ikram olarak hemen sofraya kurulur. (73)

63. Sopa: 13, 15, 20, 34, 43, 70, 75 numaralı masallarda geçmektedir.

Çoban, ağaçta kartalın yılanı öldürmek üzere olduğunu görünce elindeki sopayla kartala vurarak yılanı kurtarır. (13)

Horoz, köpekle konuşarak sahibinin sırrını karısına söylememesi için eline bir sopa alıp karısını korkutmasını tavsiye eder. (15)

Çocuk, yolda giderken karısını sopayla döven bir adamı görür ve adama para vererek kadının sopa yemesine mâni olur. (20)

Tezgâhtar, istiaresinde şans çeşmesini açmak için taşla vurarak soktuğu kızılıcık sopasının çeşmenin içinde kırılması sonucu şansını tamamen kapattığını söyler. (34)

Padişahın kızına âşık olan genç, İngiltere kralının gönderdiği üç tane atı, kapalı bir yerden sopayla çıkartır. Atların çıkma sıralarına göre de yaşlarını bilir. (43)

Kadı, çeşmeye giren katırını ararken deli olduğu sanılarak tımarhaneye yatırılır ve orada akli başına gelene kadar sopa yer. (70)

Kadın, sırrı ortaya çıkınca eline sopa alarak kendisine vurmaya başlar. (75)

64. Şapka: 74 numaralı masalarda geçmektedir.

Kadın, kocasının bir takım elbisesini giyer, şapkasını da takıp çarşıya kocasını aramaya giderken yanında götürebilecek birilerini arar. (74)

65. Taş: 2, 20, 25, 26, 27, 34, 38, 42, 45, 65, 66 numaralı masalarda geçmektedir.

Keçi, yavrularını yiyen kurdun karnını açarak onlarını kurtardıktan sonra kurdun karnına taş doldurur. (2)

Üç kardeş, yolda birbirlerinden ayrılırken kimin daha önce geri döndüğünü anlayabilmek için ayrıldıkları yerdeki bir taşın altına işaret olarak yüzüklerini bırakırlar. (20)

Şah Mehmet, değirmen taşını tek başına kaldıracabilen adamla güreşmek için onun yanına gider. (25)

Padişahın kendisini asılsız yere yanına getirttiğini anlayan Köse, padişahı taşa çevirir. (26)

Üç kız kardeş hamama gidince hamamın ortasındaki göbek taşına yakın üç tane kurnaya oturarak sohbet ederler. (27)

Tezgâhtar, istiaresinde şans çeşmesini açmak için taşla soktuğu sopanın çeşmenin içinde kırılması sonucu şansını tamamen kapattığını görür. (34)

Adam, karşılaştığı devin gücünü test etmek için ona bir taş verir ve bu taşı sıkarak suyunu çıkartmasını ister. (38)

Evin hizmetçisi pazara giden delikanlıya bir sabır taşıyla bir tane de bıçak ısmarlar. (42)

Çocuk, dervişin gösterdiği taşın altından dizgini alınca oğlanın istediklerini yerine getirmek için bir at ortaya çıkar. (45)

Köse, devin ürküttüğü hayvanları yakalayamayınca onu kandırmak için taşla bir kuş öldürür. (65)

Köse, devlerle birlikte taş yuvarlama oyunu oynar. (65)

Yoldan geçen herkes ceviz ağacına taş atarak ceviz indirmeye çalışır. (66)

66. Tas: 18, 20, 35, 50, 73 numaralı masalarda geçmektedir.

Yılanlar padişahı, kızının hayatını kurtaran çobana bir kirli kese, bir kirli tas, bir de kaval hediye eder. (18)

Oğlan, emrindeki Arap'a altın taslar ve kaşıklarla birlikte yemek getirtir. (20)

Vezir, hamamdayken tasını kurnaya vurarak adamlarını yanına çağırır. (35)

Adam, dost hayatı yaşadığı kadının evine giderken elinde bir tas yoğurt götürür. (50)

İncili Çavuş, misafir olduğu evin sahipleriyle birlikte yemeği aynı tasta yer.(73)

67. Tava: 69 numaralı masalda geçmektedir.

Keloğlan, misafirlige gittiği evdeki kadının helva yapmak için kızarttığı yağı, kadın görmeden, evde yatan adamın boğazına doldurarak adamı öldürür. (69)

68. Tepsi: 20, 27, 34 numaralı masalarda geçmektedir.

Kahraman, sihirli çapçapanına vurunca içinden çıkan Arap'tan altın tepsi, fincan ve kahve getirmesini ister. (20)

Kadın, sevdiğini ararken ummadığı anda kendisini bir konağın içerisinde bulur. Orada tepsilerde bulunan böreği yemek isterse de bir türlü başaramaz. (27)

Padişah, yardım ettiği belli olmasın diyerek mübarek günlerden bir gün, alt tarafı altınla döşeli bir tepsi baklavayı fakir tezgâhtara gönderir. (34)

69. Tüy: 23, 28, 30, 31 numaralı masalarda geçmektedir.

Arap, kendisini devin elinden kurtaran oğlana zor durumda kaldığında kullanması için iki tane tüy verir. (23)

Zor durumda kalan kıza yardım eden at, kuyruğundan kopardığı iki tane tüyü kıza verir ve sıkıştığı durumlarda birbirine sürtünce yardıma geleceğini söyler. (28)

Hasta olan kız, kuduz bir kurdun gölde yıkanınca yeniden tüyelerinin çıktığını görür ve kendisi de gölde yıkanarak iyileşir. (30)

Dağda kuş tarafından büyütülen çocuk, yıllar sonra babası tarafından bulunur. Çocuğa zor durumda kaldığında yardıma gelebilmek için kuş, iki tane tüy vererek bunları yakmasını söyler. (31)

70. Torba: 34, 56, 60 numaralı masalarda geçmektedir.

Padişah, Galata Köprüsü'ne bir torba altın koydurduktan sonra fakirlikten dem vuran dokumacının da oradan geçmesini sağlayıp ona gizlice yardım etmek ister. (34)

Dilenci, evine girdiği hanımın ocakta pişen hindisini torbasına koyarak oradan kaybolur. (56)

Ağa, her gün altınlarını sayıp kontrol ettikten sonra onları tekrar beyaz bir torbaya koyar. (60)

71. Urgan: 17, 24, 38, 74 numaralı masallarda geçmektedir.

Padişah, Şahmaran'ı yakalayabilmek için onu gören delikanlıyı, Şahmaran'ın olduğu kuyuya urganla sallandırarak indirir. (17)

Üç kardeş, yaraladıkları devı yakalayabilmek için devin girdiği kuyuya urganla inerler. (24)

Adam, devlerle yaşarken odun getirmekten kurtulabilmek için devlerden büyük bir urgan getirmelerini ister. Bu urganla da bütün ormandaki ağaçları getireceğini söyleyip palavra attıktan sonra odun getirmekten kurtulur.(38)

Aziz Bey, kendisini kandıran Arap Ömer'i boynuna urgan takarak memleketine götürmek ister. (74)

72. Üzüm: 26, 27 numaralı masallarda geçmektedir.

Oğlan, padişahın askerlerinin hepsine yeterek bir tane de artacak olan bir salkım üzümü bularak padişaha getirir. (26)

Kadın, sevdiğini ararken hiç beklemediği anda kendisini elma, armut, erik ve üzüm bağının bulunduğu bir bahçede bulur. (27)

73. Yumurta: 3, 38, 59 numaralı masallarda geçmektedir.

Bir güvercin her sene iki tane yumurta yumurtlar ve iki tane yavrusu olur. (3)

Kahraman, dev ile girdiği yarışta taşın suyunu sıkıyorum deyip çantasındaki yumurtayı elinde sıkarak devı kandırır. (38)

İki tane baş hırsız, leyleğin altındaki yumurtayı ona fark ettirmeden almak için iddiaya girer. (59)

74. Yüzük: 20 numaralı masalda geçmektedir.

Üç kardeş, köyden çalışmak için çıkarlar ve üç yol ayrıcına gelince birbirlerinin döndüklerini anlayabilmek için bir taşın altına yüzüklerini işaret olarak bırakır. (20)

75. Zümrüt: 34 numaralı masalda geçmektedir.

Fakir adam, padişahın zor durumda olduğu için yardım isteyince padişah da adamın eline bir kürek vererek zümrüt, altın ve diğer mücevherlerle dolu olan sarayın hazinesinden bir kürek almasına müsaade eder. (34)

2.1.5. MASALLARIN FORMEL YAPISI

Masallarda bulunan tekerlemeleri Saim Sakaoğlu, formel olarak nitelendirmiş ve “*Masalın bünyesinde bulunan muayyen vazifelere ve muayyen bir şekle sahip olan kalıplaşmış ifadeler, olarak tanımlamıştır.*”⁶¹ Bunlar, masaldan ayrılamayacak kadar onunla bütünleşmiş ifadelerdir. Anlatıcı için bir yardımcı olduğu kadar, kendi ustalığını gösterebilmesi bakımından da önemlidir. Çünkü anlatıcılar, bu formelleri masalın muhtelif yerlerinde kullanarak hem masala akıcılık sağlamakta hem de dinleyicinin ilgisini daha fazla üzerlerine çekmektedirler.

Pertev Naili Boratav, formeli, “*Masalın başında, ortasında uygun yerlerde ve sonunda söylenen, yerine göre uzunca ya da çok kısa kalıplaşmış birtakım sözler.*” olarak tanımlamaktadır. Bu kalıplaşmış sözleri masalcı, gerek duyduğu yerlerde kullanmak üzere zihninde hazırda bulundurur. İyi masalcı, tekerlemeleri yerinde ve ölçüsünde kullanmasını bilendir.⁶²

Boratav, masal tekerlemelerini dört başlık altında değerlendirmektedir:

1. Kısa başlangıç tekerlemeler
2. Masalcının kendi başından geçmiş gibi birinci şahısla anlattığı garip maceralar.
3. Bağımsız bir hikâye şeklinde anlatılan yalanlama ve zincirleme masallar.
4. Masal içi ve masal sonu tekerlemeleri⁶³

Saim Sakaoğlu'nun ve bizim de masallarımızda esas aldığımız formel tasnifi:

1. Bağlayış formelleri
2. Bağlayış(Geçiş) formelleri
3. Aynı olayon tekrar vukuunda kullanılan formeller
4. Bitiş formelleri
5. Çeşitli formel unsurlar⁶⁴

Bu incelememizde 75 adet Kastamonu masalında tespit ettiğimiz formeller, Saim Sakaoğlu'nun Gümüşhane ve Bayburt Masalları'nda kullandığı tasnif esas alınarak hazırlanmıştır:

⁶¹ Sakaoğlu, **Gümüşhane...**, s.314.

⁶² Boratav, **100 Soruda...**, s.76-77.

⁶³ Özçelik, **a.g.e.**, s.70-71.

⁶⁴ Sakaoğlu, **Gümüşhane...**, s.250.

2.1.5.1. Giriş Formelleri:

Masalın asıl olaylarına geçilmeden önce, anlatıcının dinleyicilerini masala hazırlamak amacıyla söylediği kalıp sözlerdir. Çeşitli uzunluk ve yapıda olmakla birlikte, günümüz anlatıcıları kısa olanlarını tercih etmektedirler. Ancak usta anlatıcılar, bu yalın söyleyişe ekledikleri tekerlemelerle masalın başlangıcını⁶⁵ renklendirerek dinleyicinin ilgisini kendi üzerlerine çekmeyi başarır.

A. Sade giriş formelleri:

1. Bir varmış, bir yokmuş'lu giriş formelleri:

Bir varmış, bir yokmuş,... (3, 10, 23, 59, 67)

Bir varmış, bir yokmuş, bir... varmış. (20)

Bir varmış, bir yokmuş,...biri varmış. (37)

Bir varmış, bir yokmuş,... bir... varmış. (21, 46, 57)

Bir varmış, bir yokmuş, bir zamanlar bir... varmış. (28)

Bir varmış, bir yokmuş,...birinde bir... varmış. (64)

2. Evvel (eski) zaman'lı giriş formelleri:

Eski zamanlarda bir... bir de... varmış. (3)

Eski zamanlarda... (9)

Eski zamanlardan birinde... (31)

Eski zamanların birinde bir...varmış. (59)

Evvel zaman içinde bir... varmış. (27, 35)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir... yaşarmış. (53)

Zamanın birinde... yokmuş. (52)

Zamanın birinde bir... yaşarmış. (17, 67)

Zamanın birinde... bir... varmış. (32)

Vaktiyle bir... varmış. (19, 24)

Vakti zamanında... (43)

Vakti zamanında ... birisi... (8)

Vakti zamanında bir... varmış. (16, 18, 23, 38, 45)

3. Bir varmış, bir yokmuş ve evvel zaman'lı giriş formelleri:

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde,...bir... ve ... varmış. (2)

⁶⁵ Sakaoğlu, *Masal Araştırmaları*, s.58.

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir ... varmış. (14)

Evvel zamanda bir varmış, bir yokmuş...bir... varmış. (29)

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir... bir de... bir... varmış. (33)

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde,... varmış. (36)

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir... yaşarmış. (68)

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir... varmış. (69)

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir... bir... bir de... varmış. (75)

B. Tekerlemeli Giriş Formelleri:

Giriş formellerinin sonuna “tekerleme” adını verdiğimiz, bazılarında bir olayın anlatıldığı, genellikle yalanlama ağırlıklı iç kafiyeli cümlelerin eklenmesiyle oluşturulan formellerdir. Masallarda dinleyeceğimiz olağanüstü hazırlama amacını da güden bu ifadeler, âdetâ bir önceki dalın genişletilmiş şekli gibidir. Bu ifadeler bazen sade giriş formellerinin başına bazen de sonuna eklenir.⁶⁶

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, eski hamam içinde.... birisi... (11)

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, öküz berber iken, eski hamamın taşı yok, peştamalin ortası yok, şu yalan bu yalan, eşeğe binip deveyi kucağına alan, fili yuttu bir yılan, bu da mı yalan... (27)

Bir varmış, bir yokmuş... Allah’ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire möhsür iken, anam eşikte iken, babam beşikte iken bir... varmış. (30)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, öküz berber iken, eski hamamın taşı yok, peştamalin ortası yok. O yalan bu yalan, fili yuttu bir yılan, eşeğe binip, deveyi kucağına alan, bu da mı yalan. (35)

⁶⁶ Sakaoğlu, **Masal...**, s.59.

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler deve iken, develer cüce iken, bir... varmış. (47)

Bir varmış, bir yokmuş... Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellalken, anam beşikteyken, babam eşikteyken, ben on beş yaşındayken, bir... (54)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, devler tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, biri kaptı maşayı, biri kaptı meşeyi, dolandım ben de dört köşeyi. Az gittim uz gittim, dere tepe düz gittim. Çayır çimen geçerek, lale sümbül biçerek, altı ay bir güz gittim. Bir de dönüp baktım ki, bir arpa boyu yol gitmişim. (56)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler berber iken, develer tellal iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken,... bir... yaşarmış. (63)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynar eski hamam içinde. Hamamcının tası yok, oduncunun baltası yok, sokakta bir tazı gezer boynunda halkası yok. Ebeler dedeler, kırklar yediler, parayla biter her iş dediler. Duydun mu Memiş parasız yemiş, hiçbir yerde verilmez imiş. Haydi öyleyse, haydi öyleyse, Kara Köse, Kambur Ese, dereden siz gelin, tepeden ben, sandığa siz girin sepete ben. Haya huya, haya huya, bizim gemi çıksın yola. Biz yola çıktık, var varanın, sor soranın destursuz başa girenin hâli budur hey! (68)

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pire berber iken, deve tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, anam eşikteyken babam beşikteyken, anam düştü beşikten, babam düştü beşikten, anam kaptı maşayı, babam kaptı meşeyi, dediler ninen doğmuş, ekrarımdan ağlayıp, kara yazma bağladım, bitmedik ormana gittim. Anasından doğmamış tavşanı, dıranğı da beş karış yukardan vurdum. Tavşanı alıp eve geldik, sekizimiz çakmak çaktı, dokuzum ateş yaktı, tavşan kaldırdı kafayı böyle bize baktı. Uzatmayalım meseleyi, arpa tarlasında kovarlarmış keseyi. Eskiden... varmış. (73)

“Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, karınca berber iken, fasulyenin okkası on para iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, beşiği deviriverdim. Anam kaptı yormayı, babam kaptı baltayı, girdim bir topalın koluna, düştüm gurbet yoluna, kovala ha kovala, kovala ha kovala. Baktım sağıma soluma, bir yanım sazlık samanlık, bir yanım tozluk

dumanlık, bir yanda demirciler demir döver denginen, bir yanda Âli Osman devleti cenk eder topunan, tüfenginen. Bir yanımda kırklar, yediler, birler, bir yanımda evliyalar, enbiyalar, pirlar. Az gittim uz gittim, dere tepe düz gittim. Nice gidiverdiysem altı ay bir güz gittim. Gerime döndüm baktım ki bir arpa boyu yol gitmişim. Açtım ellerimi dua için havaya, Mevlâm uzanlamacı kulunu kayıra. Bir varmış, bir yokmuş... Misafirin karnı aç, hâne sahibinin karnı tokmuş. Vaktin birinde bir Keloğlan varmış...”⁶⁷

2.1.5.2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri:

Masallarda önemli rolleri olan bu formellerin başlıca görevleri bir olaydan diğerine geçişi sağlamaktır. Anlatıcıların, dinleyicilerin üzerindeki etkilerini canlı tutmak da bu formellerin yardımıyla gerçekleşir.⁶⁸ Bu formelleri de şu başlıklar altında ele alabiliriz:

A. Masaldaki Olayın Geçtiği Yeri Ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri: Anlatıcının anlatmaktaki ustalığını gösterebileceği, dinleyenlerin meraklarını daha fazla arttıracak bir söyleyiştir.

1. Biz gelelim’li geçiş formelleri:

Biz gelelim ailesi ile Mehmet Ağa’ya. (29)

Orada kumandanlıkta dura koysun, biz gelelim çocuklara. (43)

2. ...dursun, biz gelelim’li geçiş formelleri:

Bunlar orada esgerlik etmekte dursun, biz gelelim kervancıyla Mehmet Ağa’nın karısına. (29)

3. ...dursun’lu geçiş formelleri:

Hâsılı, karşı gelmek şöyle dursun kral kendisini kaybeder. (43)

Keloğlan ile adamlar tartışa dursun hırsız da değirmenin arka tarafından altınları da alarak kaçıp gider. (58)

4. ...olsun’lu formeller:

Ondan sonra ailesi, çocukları, kendisi birlikte yaşamakta olsunlar. (29)

⁶⁷ Bu tekerleme Fazıl Bayraktar’dan derlenmiştir.

⁶⁸ Sakaoğlu, **Masal...**, s.59.

B. Dinleyicinin Dikkatini Artırmak İçin Kullanılan Formeller:

Anlatıcının, masalı anlatırken dinleyenlerin ummadığı bir anda farklı bir olayı ortaya çıkartması ya da olayı beklenilenin dışında şekillendirmesidir.

1. “Bakmak”la ilgili formelleri:

Keçilerin anneleri gelip bakar ki, yavrularının yerinde yellere esiyor. (2)

Hemen kurdun karnını yarıp bakar ki, yavruları kurdun karnında canlı canlı duruyor. (2)

Sabahleyin kümesin sahibi tavukları dışarı çıkartmak için gelince bir de bakar ki, ne görsün, kirpiyle tilki kapana tutulmuş kümeste duruyorlar. (5)

Kurt kalkıp bakar ki, koyun yok. (8)

Ayağa kalkıp bakar ki, katır yok. (8)

Çoban gizlice ayının inine girip bakar ki, içerdeki kız, yıllar önce kaybolan komşusunun üvey kızıdır. (11)

Çoban, yattığı yerden hemen ayağa kalkıp bakar ki, kartal, yılanı öldürüyor.(13)

Keloğlan, kargaların konuşmalarını duyunca hemen onların dedikleri yere gidip bakar ki, kargaların dedikleri yerde içi altınla dolu bir küp vardır. (15)

Usta da mal almaktan gelince bir bakmış ki, kendi dükkânında başkaları var.(18)

Adam, dağa odun kesmeye giderken bir de bakar ki, bir yılan çamın doruğunda kuyruğunu çatığa sarmış duruyor. (19)

Bakar ki, kese altınla dolmuş. (19)

Bakarlar ki, tavanda bir ip bağlı duruyor. (20)

Aşağıda bir köye inince bakar ki, adam ailesini sopayla dövüyor. (20)

Osman, sabahleyin yerinden kalkıp bakar ki, ne gelen var ne de giden. (20)

Biraz gittikten sonra bakar ki, bu adam –sözüm ona- köpek yakalıyor. (20)

Az gidip, uz gidip, dere tepe düz gidince dönüp bakarlar ki, bir arpa boyu yol gitmişler.(20)

Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, dönüp bakmış ki, bir arpa boyu yol gitmiş. (20)

Kız, kemikleri gömdüğü yeri açıp bakar ki, altın, gümüş, yiyecek, içecek her şey dolu. (21)

Bakar ki, oradan köylüler su alıyorlar. (22)

Bakar ki, toprağın altından su akıyor. (22)

Cömert bakar ki, çağırın kişi yanından ayrılan Nasih. (22)

Cömert bakmış ki, köyün beri yanında bir kavak var. (22)

Kapıyı açıp bakar ki, devin gözlerinin açık olduğunu görür ve uyduğunu anlar. (23)

Bakar ki, orada bir memleket var. (23)

Küçük oğlan, kuyudaki odaların kapılarını yoklarken bir bakar ki, saçından baş aşağı asılmış bir Arap görür. (23)

Kuş bakmış ki, oğlan topallıyor. (23)

Bir de bakar ki, suyun yanında dev bekliyor. (24)

Keloğlan, ağacın tepesine bakar ki, kocaman bir yılan, yuvanın içindeki yavru kuşları yemek için yuvaya doğru yaklaşmaktadır. (25)

Değirmenci bakmış ki, pilav bitmiş. (25)

Şah Mehmet, kuyunun başına çıkınca bir bakar ki, arkadaşları en son gönderdiği kız için kavga ediyorlar. (25)

Oğlan eve gelince bakar ki, sofraya kurulmuş, temizlik yapılmış. (26)

Padişahın adamları, kadının karnını yarıp bakarlar ki, kadının karnında üzüm hâlâ duruyor. (26)

Bakarlar ki, saray yavrusu gibi bir köşk. (27)

Derken yatağın önündeki pencere tıklanır ve bir bakar ki, cicili bicili bir kuş pencerenin önüne konmuş. (27)

Kadın, ateş yakarken bir bakar ki, odun yüklü katırlar oradan geçiyor. (27)

Kadın, gözlerini yumup açtıktan sonra bir bakar ki, şimdiye kadar hiç görmediği cennet misali bir şehirdeki bir konağın bahçesinin içindedir. (27)

Kadın, bir bakar ki, bir sürü güvercin açık pencereden salona girerler. (27)

Kadın, uyanınca aşağıya inip bir bakar ki, katır kervanı boş olarak gidiyor. (27)

Damatlar, av partisinden uzakta dolaşırken bakarlar ki, ormanın içinde bir kulübe var. (27)

Damatlar, dükkâna girince bakarlar ki, ceylan etini satan yağız bir delikanlı. (27)

Padişah mendili alıp bakmış ki, savaş alanında yaralanan şövalyeye verdiği mendil. (27)

Kız, bir de bakmış ki, padişahın kızını alacak olan dev geliyor. (28)

Mehmet Ağa gelince bakar ki, ne kervan var ne de sığırlar. (29)

Sabahleyin hizmetkârın birisi çadırın önüne gelince bakar ki, askerlerin birisi kadının sağ yanında birisi de sol yanında yatıyor. (29)

Kız, bir de bakar ki, koca koca yaban hayvanlarını görünce çok korkar ve bir ağacın doruğuna çıkıp orda pisişip kalır. (30)

Yorgun avcılar gölden su içmek için eğilince bir de bakarlar ki, suyun içinde bir kız çocuğu görünüyor. (30)

Çocuk, köyün yanına gelip etrafa bakar, insanları görünce de çekip gidermiş.(31)

Padişah, ertesi gün kalkınca bakar ki, ne eşek anırması ne de köpek havlaması var. (33)

Bir bakar ki, hazine dairesi tınar tınar yığılı altınlar, elmaslar, zümrütlerle dolu. (34)

Fakir Molla, içinde neler olduğunu merak edip dolapları tek tek açmaya çalışınca bakar ki, dolapların hepsi kilitli. (35)

Kızlar kabağın yanına gelince bakarlar ki, babaları yok. (36)

Fakir adam da devin ardından bakar ki, toz falan yok. (38)

Devler, o sırada bakarlar ki, fakir adam yatağın içinde oturup bitine bakıyor.(38)

Kız, içeri girip bakar ki, içerde keklik, tavşan ve birçok av hayvanı bütün bütün duruyor. (39)

Akşam oğlanlar gelince bakarlar ki, dünkü sofranın aynısı hazırlanmış. (39)

Oğlanlar bakarlar ki, bu kız kardeşleri. (39)

Oğlanlar bakarlar ki, kız kardeşleri köpükler içerisinde yerde yatıyor. (39)

Oğlanla babası gelip çobanın koçuna bakarlar, ama koçu göremezler. (40)

Oğlan, varınca bir bakar ki, ejderha, bir kızını yakalamış yemeye çalışıyor. (41)

Oğlan şehre gelince bakar ki, her taraf askerle dolu. (41)

Padişah tam kahveyi içmek için elini uzatınca bakar ki, fincan boş. (41)

Kız, şöyle bir camdan bakar ve gördüğü Arap kızını yanına çağırıp vaziyeti ona anlatır. (42)

Padişah, bakmış ki, kız elbise falan yapmıyor. (45)

Bakar ki, denizin yüzünde bir sandık var. (45)

O da çok zaman durduktan sonra bakar ki, halı kilim falan yapmıyor. (45)

Derviş, sandığı deniz kenarından alıp kapağını kırınca bir bakar ki, içinde altın saçlı bir kız çocuğu var. (45)

Geriye dönüp çeşmenin yanına gelirken bakar ki, orda birisi namaz kılıyor.(45)

Cadı kadın çocuğun evine gidince bakar ki, çocuk aynayı getirmiş. (45)

İhtiyar bir adam yılgunluğa atılan kör kızı bulunca bakar ki, kızın önün ağlaya ağlaya inciyle dolmuş. (46)

Oğlan, tam o sırada türbenin içine bakmış ki, bir çocuk annesini emiyor. (46)

Kadın bakar ki, birisi gelmiş. (49)

Kadın, kapıyı açıp bakar ki, elinde beş altı tane sucuk olan bir adam gelmiş.(49)

Kadın eve gelen adamı sakladıktan sonra kapıyı açıp bakar ki, bu sefer de gelen adamın elinde kocaman bir karpuz var. (49)

Oğlan hemen dolabı açıp bakar ki, dolapta üç tane adam var. (49)

Yanlarına gelince bakarlar ki, elbiselerin içindeki Dikiş Ahmet. (50)

Cüceler gittikten sonra adam bir bakar ki, cücelerin yemek diye yediklerinin keçi pisliği olduğunu görür. (51)

Topluluk, değirmene yaklaşınca adam bakmış ki, gelenlerin hiçbirini tanımıyor. (51)

Yolda giderken bir de bakar ki, deve bir köprünün üstünde oturmuş duruyor.(54)

Çoban, bir doruğa çıkıp bakar ki, orda birisi çift sürüyor. (55)

Küçük kız oluğun başına gelince bakmış ki, ablası oluğun başında hüngür hüngür ağlıyor. (58)

Kız, oluğun başına gelince bakmış ki, iki kardeşi de kafa kafaya vurmuş ağlıyorlar. (58)

Anaları bakmış ki, kızlarının üçü de ağlıyor. (58)

Adamlar odaya girip bakarlar ki, odada kimse yok. (60)

Adamlar bakarlar ki, paranın bir tanesi yok. (61)

Hâkimle deveci, minderi kaldırıp bakarlar ki, çocukların minderin altında ne olduğunu bildiklerini anlarlar. (62)

Bakmış ki, hoca yine gelmiş. (62)

Bakarlar ki, evde yemek yok. (64)

Hakın sahipleri hemen haka bakarlar ki, kenarında gerçek altın var. (65)

Kadın bakmış ki, adam ölmüş. (69)

Başka bir odaya girip bakar ki, kız orada yatıyor. (74)

Zıplatma Mehmet Ağa gidip oturakları getirince bakarlar ki, oturakların ayaklarında iki tane mühür var. (74)

2. Ne görsün'lü bağlayış formelleri:

Sabahleyin kümesin sahibi tavukları dışarı çıkartmak için gelince bir de bakar ki, ne görsün, kirpiyle tilki kapana tutulmuş kümeste duruyorlar. (5)

Padişah, kızını kilitlediği odaya gelip kapıyı açınca bir de ne görsün, kızının yanında iki tane daha kız var. (33)

Adam, gücüyle biraz kapıyı araladıktan sonra içeriye bakınca bir de ne görsün, veziri azam kenefte yerde kıvrılmış yatıyor. (35)

Geldiğinde bir de ne görsün ki, adam canlanmış. (42)

C. Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formeller:

Anlatıcı, masal anlatırken dinleyenleri sıkmamak için olayın içinde geçtiği zamanı formellerden birisini kullanarak kısaltır. Böylece dinleyicinin de sıkılmasını önleyerek dikkatlerinin dağılmamasını sağlar.

1. “Uzatmayalım”la başlayan formeller:

Uzatmayalım meseleyi, arpa tarlasında kovarlanmış keseyi. (73)

2. Üç gün böyle beş gün böyle:

Bir gün böyle, iki gün böyle, üç gün böyle olunca köylüler, tavuklarına bir hırsızın dadandığını fark ederler. (7)

Bir gün böyle, iki gün böyle, üç gün böyle derken gelinler bir araya gelip kaynanasına isyan ederler. (53)

Bir gün, iki gün, üç gün derken adam buğdayı öğüttüremez. (75)

3. Gel zaman git zaman:

Gel zaman, git zaman bu birkaç sefer böyle tekrarlanır. (3)

4. Derken:

Koyun oynuyorum derken, kurdu şaşırtıp kaçar.(10)

Kargalar, gak gak derken Keloğlan, onların dilini anlamaya başlar. (15)

Derken yatağın önündeki pencere tıklanır. (27)

Âdem, o çocuğu kurtarayım derken öbür çocuğu da kurt kapar. (29)

Bir sene, iki sene, üç sene derken oğlan okulunu bitirir. (31)

Derken kendi çeşmemi buldum. (34)

Bir gün böyle, iki gün böyle, üç gün böyle derken gelinler bir araya gelip kaynanasına isyan ederler. (53)

Hamura uğra katarlar katı olur, su katarlar cıvık olur derken onun hepsini bitirirler. (66)

Derken bir ihtiyar adama sorar. (71)

Bir gün, iki gün, üç gün derken adam bir türlü buğdayları öğüttüremez. (75)

5. Aradan belirsiz bir zaman geçer:

Aradan biraz zaman geçince... (3)

Aradan aylar, yıllar geçer kızla ayı iyice anlaşmaya başlarlar. (11)

Bu kız, yıllar önce kaybolan komşusunun üvey kızıdır. (11)

Zamanla da hepsini çoğaltıp daha çok zengin olur. (15)

Bunlar zamanla fakir düşerler. (20)

Arasından biraz zaman geçer. (20)

Aradan biraz zaman geçer. (21, 68, 73)

Kısa zaman sonra hamama varırlar. (27)

Aradan zaman geçip çocuğun sünnet zamanı gelince hazırlıklar yapılır. (28)

Aradan seneler geçer çocuklar biraz büyürler. (30)

Aradan baya zaman geçince oğlan büyüyüp okula gitmeye başlar. (31)

Aradan biraz zaman geçince karısı hamile kalır. (31)

Aradan biraz zaman geçer. (32)

Aradan biraz zaman geçince kızlara görücü gelmeye başlar. (33)

Aradan biraz zaman geçtikten sonra... (35, 42)

Aradan baya zaman geçer ve kız, gelinlik çağına gelir. (39)

Aradan baya zaman geçince kız, hamile kalır. (39)

Aradan zaman geçer, kız büyüyerek evlenme çağına gelir. (46)

Padişahın oğlu aradan zaman geçtikten sonra cadı karıyla kızının yaptığı muskayı bulur. (46)

Aradan biraz zaman geçince padişah, tahtını damadına devreder. (47)

Aradan fazla bir zaman geçmeden adamlardan birisinin karısının öldüğü duyulur. (49)

Aradan yıllar geçer Dikiş Ahmet yaşlanır. (50)

Aradan zaman geçince köydeki bu hocanın namını o bölgenin müftüsü duyar.(52)

Aradan biraz zaman geçince yine bir cenaze daha olur. (52)

Evliliklerinin arasından baya bir zaman geçtikten sonra kadının hanımlığı tutar. (56)

Aradan biraz zaman geçtikten sonra sarayın muhafızları, hazinenin soyulduğunu anlarlar. (59)

Hoca, aradan biraz zaman geçtikten sonra hocalığı bırakıp karısının yanına gelir. (62)

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra Keloğlan, padişahla konuşur. (63)

Bir zaman sonra Keloğlan, yatağına yatar. (63)

Aradan zaman geçer ve Köse'nin bir başka arkadaşı daha gelir. (64)

Aradan baya bir zaman geçer ve Köse, hayvanları otlatırken gördüğü arkadaşına selam verir. (64)

Zamanla ceviz büyür, horoz da altında sürekli öter. (66)

Aradan epeyi zaman geçer. (68)

Aradan baya bir zaman geçince tesilder uyanır. (71)

Aradan zaman geçer ve Ahmet Ağa bir iş için İstanbul'a gider. (72)

Bu olaydan sonra aradan altı ay mı desem, altı yıl mı desem baya bir yıl geçer. (73)

Aradan biraz zaman geçince ortaya sofraya gelir. (73)

Aradan epeyi bir zaman geçince paranın günü gelir fakat para gelmez. (74)

Babasının yanında biraz kaldıktan sonra da tekrar evine döner. (12)

Araplar biraz sonra atı getirirler. (24)

Kadın, padişaha yıllarca kız çocuğunu erkek diyerek tanır. (28)

Yıllardır derede gırbo olarak yaşar. (47)

Yıllar geçtikten sonra padişah ölür. (63)

Delikanlı ile kız, yum gözünü, aç gözünü yaptıktan sonra kırk yıllık yolu hemen alıp geldikleri yere dönerler. (27)

Gitti gelmez, uçtu konmaz kızların anaları da oluğun yanına gelir. (59)

Ç. Masalın Ortasında Geçiş Sağlayan Formeller:

Masalın başında yer alan tekerlemeler masalın ortasında geçiş sağlamak için de kullanılmaktadır. Bunları kullanarak uzun işleri kısaca ifade edip dinleyicinin sıkılması da önlenmiş olur.

1. Az gitmekle başlayan formeller:

Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. (9)

Az gider uz gider, tepenin ardına varır fakat yine babasını bulamaz. (12)

Adam çıkıp az gider uz gider, dere tepe düz gider. (20)

Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, dönüp bakmış ki, bir arpa boyu yol gitmiş. (20)

Az gidip uz gidip, dere tepe düz gidince dönüp bakarlar ki, bir arpa boyu yol gitmişler. (20)

Az gitmiş uz gitmiş yolda giderken bir merkebe rastlamış. (69)

2. Gide gide ile başlayan formeller:

Gide gide hava kararıp akşam olur. (4)

Gide gide bir düzlükte atların yayıldığını görür. (6)

Gide gide ayının inine kadar gider. (11)

Gide gide yolda bir tavuk sürüsüne rastlar. (12)

Gide gide ormanı da geçer fakat yine babasını bulmaz. (12)

Gide gide bir tilkiyle karşılaşır. (13)

Bunlar gide gide yılanlar padişahının köşküne yanaşırken... (19)

Bu delikanlı gide gide bir köye varır. (24)

Gide gide bir köye varırlar ve bu köyde kalmaya karar verirler. (25)

Çocuklar, yüzlerinin dönük olduğu tarafa gide gide, bir tepenin başına varırlar. (36)

Mustafa, tekrar yola çıkar ve gide gide bir köye varır. (37)

Gide gide rast gele kardeşlerinin kaldığı devlerin sarayına gelir. (39)

Kız, kömüşlerle gide gide bir gece şehrin birine varır. (39)

İkisi de gide gide padişahın sarayının penceresine kadar giderler. (40)

Gide gide üç yol ayrımına varır. (41)

Adamlar gide gide bir derenin kenarına varırlar. (68)

Keloğlan gide gide bir ekin tarlasına varır. (69)

3. Günlerden bir gün ya da bir gün ile başlayan formeller:

Günlerden bir gün, oğlan memleketine gelir. (20)

Günlerden bir gün, köylüler adamın birisini pür silah giydirip kuşatırlar. (20)

Günlerden bir gün, memleketine gelir. (20)

Günlerden bir gün, Değirmenci evde pilav hazırlarken eve kendi iki karış, sakalı bir karış birisi gelir. (25)

Günlerden bir gün, çocuklar koyunlarla dövüş eder. (29)

Günlerden bir gün, ailemin rüyasına iki ak sarıklı adam gelir. (29)

Padişah, mübarek günlerden bir gün, alt tarafı altınla döşeli bir tepsi baklavayı tezgâhı dokuyan adama göndertir. (34)

Günlerden bir gün kadın kocasına... (38)

Günlerden bir gün, kızın yanına bir kuş gelir. (42)

Günlerden bir gün, ihtiyar adam bir şeyler almak için kasabaya gider. (46)

Günlerden bir gün, köyde bir cenaze olunca köy halkı cenaze namazını kıldırarak birisini bulamaz. (52)

Günlerden bir gün, sağırın birisi tarlada hem çift sürüp hem de sarımsak ekmektedir. (55)

Günlerden bir gün, Kastamonu'daki baş hırsız memleketinden İstanbul'daki baş hırsız görmek için yola çıkar. (59)

Ağa, günlerden bir gün ağa, kahveye giderken hırsız onun cebinden altınların olduğu yerin anahtarını çalar. (60)

Günlerden bir gün, Keloğlan, ağanın badılarını güderken ala badılardan bir tanesini kartala kaptırır. (68)

Günlerden bir gün, bir ailenin evinde un tükenir. (75)

Yine bir gün kadın üvey kızına ekmek vermemiş. (21)

Bir gün kadın, eşine üvey çocuklarını dağa bırakmasını söyler. (36)

4. Vara vara ile başlayan formeller:

Köse, bulutlara yapışıp nehirden geçerek vara vara “Ağrı Dağı” diye bir yere varır. (65)

5. Gele gele ile başlayan formeller:

Gele gele buraya kadar geldim. (39)

6. Diğerleri:

Gelirken...: (20, 24, 26, 43, 45, 50, 58)

Giderken...: (2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 19, 20, 22, 23, 25, 27, 28, 31, 35, 36, 38, 40, 44, 48, 51, 52, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 74)

Biraz daha...: (10, 15, 18, 20, 31, 54, 71)

2.1.5.3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller:

A. Karşılıklı iki varlığın konuşmaları bazı yerlerde aynı kalıptan çıkmış gibi benzerlik gösterirler. Bunların bazıları soru-cevap, bazıları da normal konuşma şeklindedir.⁶⁹

1. Soru-cevap şeklinde olan formeller:

“Hey! Leylek kardeş, ne yapıyorsun orada?

Balık avlıyorum.

Sen burada balık avlıyorsun da rüzgâr çıksa ne yaparsın? Sağdan rüzgâr eserse ne yaparsın?

Sola dönerim.

Soldan rüzgâr eserse ne yaparsın?

Sağa dönerim.

Her iki taraftan da rüzgâr eser ne yaparsın?

Başımı kanadımın altına sokar rüzgâr bitene kadar öylece beklerim.” (3)

“Tilki nasıl ağaca çıkıp da sizin yavrularınızı yiyecek?

Valla tilki öyle söylüyor. ‘Ağaca çıkarım sizi de, yavrularınızı da yerim.’ diye tehdit ediyor bizi.” (3)

⁶⁹ Özçelik, a.g.e., s.77.

“Hayırdır eşek kardeş nereye böyle?

Beni yaşlandığım için sahibim işe yaramıyorum diye kapının önüne koydu. Şimdi, öylesine yola çıktım gidiyorum.” (4)

“Ne yapıyorsun burada?

Ben sizi görünce korktum. O yüzden de buraya saklandım.” (4)

“Senin adın ne?

Benim adım kirpi. Peki, senin adın ne?

Benim adım da tilki. Sen ne arıyorsun burada?

Yalnızlıktan sıkıldım da öyle geziniyorum. Ya sen ne arıyorsun?

Ben de yalnızlıktan sıkıldım. Bak hem adlarımız benziyor hem de kaderimiz. Gel biz arkadaş olalım da beraber gezelim.” (5)

“Ne düşündünüz?

Bizim tavukları güdüver. Bizden ne istersin? Bizim her gün bir tavuğumuz kayboluyor, ancak tavukların başına birisini tutarsak kaybolmaz.

Vallahi ben onun hesabını yapamıyorum. Siz kendi aranızda konuşup hesaplayın, ne verirsiniz alırım.” (7)

“Hayırdır arkadaşlar, neden kaçırıyorsunuz böyle hızlı hızlı?

Geyik kardeş, nasıl kaçmayalım. Vergi memurları teftişe geliyorlar.” (9)

“Ben babama ekmek getiriyordum fakat yolumu kaybettim. Babamın nerde olduğunu biliyor musun?

Dee... Şu tepenin ardında olması lazım.” (12)

“İn misin, cin misin, sen kimsin?

Ben Şahmaranım, sen kimsin?

Ben insanoğluyum.

İnsanoğlu, sen buraya nasıl girdin?” (17)

“Bu dikanı bize satar mısınız?

Satarım. Üç yüz lira verirsiniz dikan sizin olur.” (18)

“Bu köpeği nereye getiriyorsun?

Bu çok ziyankâr, ben bunu asacağım.” (20)

“Bunlar ne?

Çakıl kuşları.” (20)

“Ne bu kalabalık bayram mı var, matem mi? Ne oluyor?

Ah oğul, bir dev var, her sene o deve bir kız veririz. O da bize içecek suyumuzu verir.” (23)

“Mehmet Bey, sana bir bela gelecek. Gençlikte mi gelsin, yoksa kocalıkta mı gelsin?

Yarın gece cevap veririm.” (29)

“Ne geziyorsunuz burada?

Ekmek parası kazanmak için buraya geldik. Şimdi ise bir iş başı tutamadık.

Sizi esger yazsam esgerlik yapar mısınız?

Ederiz.” (29)

“İn misin, cin misin, sen kimsin?

Ne inim ne cinim. Sizin gibi ben de âdemoğluyum.” (30)

“Kim uyudu, kim uyumadı?

Ben uyumadım.” (36)

“Bu gece nasıl uyudun, rahat mıydın?

Valla bu gece biraz terler gibi olmuşum.” (37)

“Babamızın zenati neydi?

Avcılıktı.” (39)

“Peki, insanoğlu, sen in misin, cin misin? Burada senin ne işin var?

Valla ben ne inim, ne cinim. Sizin gibi bir insan evladıyım.” (39)

“Gönlünü eyledin mi?

Gönlümü eyledim.” (44)

“Oğlum sen ne dedin?

Ben bir şey demedim.

Hayır, sen bir şey dedin.

Böyle bir evde benim olsa dedim.” (45)

“Korkma! Ben de senin gibi bir insanım, sen kimsin?

Ben kralın kızıyım.” (47)

“Ne yaptın hanım bu gün?

Ne yapayım, bu gün hanımlığım tuttuğu için akşama kadar yattım.” (56)

“Ağam, kara kara ne düşünüyorsun?

“Kız abla, ne var burada, ne oldu sana, neden ağlıyorsun?

Kız ablasınım, benim bir oğlum olsa, şu kavağa çıkıp da ölüverse ne yapardım.” (58)

Böyle böyle oldu. Otuz senelik emeğim olan yüz altınımı çaldılar.” (60)

“Ramazan nerde?

Evde yok.

Nereye gitti?

Vallahi bilmiyorum. Sabahleyin evden çıkıp gitti ama.

Gelmez mi?

Bu gece belki gelmez.” (61)

“Üçünüz de hocanın oğlu musunuz?

Hocanın oğluyuz.” (62)

“Köse, bu nehirden nasıl geçersin?

Sırtına binerim, bulutlara yapışıp öyle geçerim.” (65)

“O benim babamdı. Siz benim babamı öldürdünüz. Sizi karakola şikâyet etmeye gidiyorum.

Etme Keloğlan, gitme Keloğlan, bizi karakola şikâyet etme. Sana biraz para verelim bizi şikâyet etme.” (69)

“Kaç gündür sen neden ağlıyorsun?

Niye ağlamayayım. Kadı Bey elimden katırımı ucuz paraya aldı. Yüz kırmızılık istedim, altmış kırmızıya benden aldı.” (70)

“Kaç para istiyorsun bu katıra?

Yüz kırmızı.” (70)

“Şu çekici bana biraz verir misin?

Veremem, onun günlüğü şu kadar.

Senin bugünkü gelirin ne kadar?

İşte, beş yüz bin.” (74)

2. Normal konuşma şeklinde olan formeller:

“İnsanoğlu isen bir daha at.

Annem beni bir kere doğurdu, iki defa doğurmadı ki iki sefer atayım.” (24)

“O zaman dile benden ne dilerseñ?

Senin bir cevizin var, cevizini diliyorum.” (41)

“Bizim kız çocuğunu kurtarmışsın, dile benden ne dilersem.
Sağlığını dilerim.” (15)

“Sen âdemoğlu beni buradan kurtar.
Ben seni kurtarırsam sen beni sokarsın.
Sokman, beni buradan indir.” (18)

“Dile benden ne dilersem.
Kirli bir kese, bir kirli tas, bir de kaval isterim.” (18)

“Beni buradan indir.
İndirirsem, beni sokarsın.
İndir beni, sokmak seni.” (19)

“Dile benden ne dilersem
Sağlığını dilerim.” (19)
“Dile oğlum benden ne dilersem.

Sağlığını dilerim.” (20)
“Dile benden ne dilersem.
Ben memleketime gitmek istiyorum.” (23)

“Sen buradan gitme. Dile benden ne dileyeceksen.
Sağlığınızı dilerim.” (24)

“O zaman dile benden ne dilersem.
Yukarı çıkmak istiyorum.” (24)

“Ne istersen söyle hemen yerine getirelim.

Işık dünyaya gitmek istiyorum. Bana oraya gitmenin yolunu söyleyiverin.”(25)

“Dile benden ne dilersem.
“Sağlığınızı diliyorum.” (28)

“O zaman dile benden ne dilersem.
Senin bir cevizin var, cevizini diliyorum.
Ne yapacaksın cevizi?

Verirsen cevizi alırım.” (41)

“Ya arkadaş nereye gidiyorsun böyle.
Kastamonu’da bir baş hırsız varmış onu görmeye gidiyorum.” (59)

“Dur hoca, bir yere gidemezsin.

Dur oğlum etme, bıçağı bana vurma. Ne dersen yaparım.” (62)

“Ağa kolay gelsin.

Hoş geldin, safa geldin.” (71)

“Selamünaleyküm.

Aleykümselâm.

Hoş geldin.

Hoş bulduk.” (73)

B. Çeşitli varlık ve kahramanın tasvirleriyle ilgili formeller:

1. Kadın tasvirleri:

Padişahın oğlu, mahsur kaldığı kuyuda dünya güzeli kız görür. (24)

Padişahın dünyalar güzeli bir kızı varmış. (33, 47)

Oğlan, annesini padişahın kara kızını istemek için saraya götürür. (20)

Dünyanın öbür ucunda çok zengin bir padişahın çok güzel bir kızı olur. (31)

Zamanın birinde çirkin mi çirkin bir kadın varmış. (32)

Adamın evlendiği kadın; kapalı giyinen, tesettürlü birisiymiş. (49)

2. Dev tasvirleri:

Kimin gücü yeter ki koca devi öldürmeye. (23)

Bir köyde, evlerine misafirlığe gelen herkesi yiyen üç kardeş dev yaşarmış.(37)

3. Diğer tasvirler:

Kargaların dedikleri yerde içi sarı altınla dolu bir küp vardır. (15)

Perilerin dünya güzeli, oğlanın atını taşa çevirir. (45)

Kahraman, kapıyı açıp da içeriye baktığında, içerde üst tarafı insana benzer, alt tarafı yılan olan bir yaratık görür. (17)

Kirli bir kese, bir kirli tas, bir de kaval isterim. (18)

Oğlan, keseyi cebinden çıkarınca bembeyaz çeyrekler cebinden boşalıp yere dökülür. (18)

Bir köyde çok güçlü bir adam varmış. (25)

Değirmenci, evde yemek hazırlarken eve kendi iki karış, sakalı bir karış olan birisi gelir. (25)

Oğlan hemen, ‘‘Açıl cevizim açıl.’’deyince ortaya tek kuş sütü eksik bir sofra açılır. (26)

Oğlan, iki karış boyu, bir karış da sakalı olan Köse’yi bulup padişaha getirir.(26)

Padişahın küçük kızı, bir köpekle evlenince köpek, kızı saray yavrusu gibi bir köşke götürür. (27)

Kuş, havuzda çırpınıp yıkandıktan sonra aslanlar gibi yakışıklı mı yakışıklı, eşi görülmemiş bir genç olur. (27)

Prens, dört atlı mavi faytonu prensesin önüne getirtir. (27)

Beyazlar giyinmiş, yağız atların üzerinde kale gibi kırk şövalye, padişahın savaşı kazanmasına yardımcı olur. (27)

Serendip adası diye üstü kayalık, dikenli bir yer varmış. (31)

Molla, içinde bir göbek taşı, geniş salon ve dört köşesinde kurnalar olan bir hamama gider. (34)

Mustafa, sinekleri öldürdüğü kamasının üzerine, ‘‘Bir vuruşta kırk yiğidi öldüren Aslan Mustafa’’ diye yazar. (37)

Dervişin, deniz kenarında bulduğu sandığın içinden altın saçlı bir kızla altın dişli oğlan çocuğu çıkar. (45)

Adam, eşini sınamak için arkadaşını; yetmiş yaşında, gözleri görmeyen, kulakları duymayan, bacakları da topal olan babası gibi tanıtır. (49)

Arap, hırsızın yerini, ‘‘Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahrimumman, kazası Van, vilayeti Horasan, adı Ramazan, karısının adı Kezban, merdivenin altı mahzen.’’ diyerek bulur. (61)

Garibanın birisi de bir gün pazara satmak için besili bir katır getirir. (70)

Demirci (Zıplatma Mehmet Ağa) iri yapılı, güçlü kuvvetli birisidir. (74)

2.1.5.4. Bitiş Formelleri:

Masal boyunca anlatılan olayların bir noktada birleştirilmesinden sonra anlatıcı, masalını uygun bir şekilde bitirmek zorundadır. Kafiyele bazı sözlerle masalı bağlarken, dinleyicilerin kendisine gösterdikleri ilgiyi de dikkate alan anlatıcı, kısa veya oldukça uzun olan bir bitiş formeliyle sözlerini bitirir. Burada ilgimizi çeken iki önemli nokta vardır. Bunlardan ilki anlatıcının ustalığı, ikincisi de dinleyicinin

dikkatidir. Usta anlatıcılar bu tür kalıp sözleri fazlasıyla bildikleri için uygun olanlardan birini seçip onunla bitirebilir. Dinleyicinin dikkati de anlatıcı üzerinde oldukça etkilidir. Masalın bittiğini anlayan dinleyiciler, konuşup gülüşmeye başarlarsa anlatıcı da, ne kadar usta olursa olsun herhangi bir formele başvurmadan “çıplak bitiş”le masalına son verebilir.⁷⁰

A. Çıplak Bitiş Formelleri:

Anlatıcı, masalını çok basit bir şekilde bitirerek, kötülerini cezalandırıp iyileri de mükâfatlandırır. Başarıya ulaşan, devleri veya kötülerini yenip sevdiği kızla evlenen kahraman, bu mutlulukla memleketine dönüp kırk gün kırk gece düğün yapar. Bu şekilde biten masalarda daha çok “yiyip içmek” ile ilgili formeller kullanılır.

1. Yiyip içip murada ermek:

Adamla kadın keyifle yiyip içerler. (57)

2. Kırk gün kırk gece düğün yapmak:

Kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (22)

Köşke gelip nikâh yaptırdıktan sonra kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (19)

En sonunda küçük oğlan, eski sevdiğine kavuşarak kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir. (23)

Üstüne nikâh kıyıp kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (24)

Kırk gün kırk gece düğün yaparak kızla Keloğlan’ı evlendirir. (40)

Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak onları evlendirir. (47)

Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak kızıyla Keloğlan’ı evlendirir. (63)

Ağa, verdiği sözü tutup kızını Keloğlan’la evlendirdikten sonra kırk gün kırk gece düğün yapar. (68)

3. Katır-satır seçimi:

“Kırk katıra mı razısın, yoksa kırk satıra mı?” deyince:

“Kırk katıra razıyım.” der. (29)

“Kırk katıra mı, yoksa kırk satıra mı razısın?”

“Kırk satır bana her zaman düşman, ben kırk katıra razıyım.” der. (42)

Cadı karıyla kızına da kırk katır mı istersin, kırk satır mı? diyerek saraydan atarlar. (46)

⁷⁰ Sakaoğlu, *Masal...*, s.62–63.

4. Çeşitli çıplak bitişler:

Güvercinler de bundan sonra yavrularını tilkiye vermekten kurtulurlar. (3)

Adamlar da paralarını alıp evlerine geri dönerler. (61)

Köyün kadınlarının hepsi Köse'ye kalır. (65)

Kadın tövbe edip kocasından özür diler. (75)

B. Devam Eden, İleri Giden Bitiş Formelleri :

Masalın sonunda, masal kahramanlarının durumu hakkında bilgi vererek onların nasıl bir şekilde hayatlarını devam ettirdikleri belirtilir.

Kurt, öldükten sonra yavrular annelerin yanında mutlu bir şekilde yaşarlar.(2)

Hayvanlar da evde mutlu bir şekilde yaşamışlar. (4)

Tilki de yediği tavuklarla kalıp yoluna devam eder. (7)

Babasının yanında biraz kaldıktan sonra tekrar evine döner. (12)

Mehmet Bey, köyünde annesiyle birlikte sıradan bir hayat yaşayıp giderler.(18)

Şah Mehmet, iki arkadaşını da orada öldürdükten sonra kızları da kendisi alıp mutlu bir hayat sürer. (25)

Oğlanla kız ölene kadar mutlu bir hayat sürüp giderler. (26)

Padişahın kızıyla evlenip mutlu bir hayat sürerler. (28)

Ondan sonra ailesi, çocukları, kendisi birlikte yaşamakta olsunlar. (29)

Kadının evinde hep beraber mutlu bir şekilde yaşayıp giderler. (36)

Daha sonra Beyoğlu, bu oğlanlara iş verip beraberce yaşarlar. (39)

Oğlan, padişahın askerlerini bırakır ve kızı alıp gider. (41)

Kızla adam birlikte mutlu bir hayat yaşarlar. (42)

Kuyudan çıkardığı kızı alıp ikisini de kendi karısı yapar. (44)

Karısını da çıkarıp çocuklarıyla birlikte yaşarlar. (45)

Oğlan daha sonra babası ve eşiyle birlikte yaşamaya devam eder. (47)

Adamla kadın da keyifle yiyip içerler. (57)

Kastamonulu hırsız da hem hazineden çaldığı hem de yerden topladığı altınları alıp memleketinin yolunu tutar. (59)

Kendi huzurlarını Hariç Mehmet'in bozduğunu anlarlar ve ayrılmaktan vazgeçip birlikte yaşamaya devam ederler. (62)

Keloğlan, daha sonra kazandığı paraları afiyetle yer. (69)

Kızlar da altınlarla beraber köylerine gidip mutlu bir şekilde yaşarlar. (71)

Daha sonra padişahın izniyle İncili Çavuş emekliye ayrılarak mutlu bir hayat sürer. (73)

Aziz Bey ve karısı da yeniden bir nikâh yaparak mutlu bir şekilde yaşamaya devam ederler. (74)

C. Özetleyen, Tertip Eden Bitiş Formelleri :

Anlatıcı, masalını, dinleyenlere ders veren bir sözle bitirir. Bu bilindik bir atasözü, deyim ya da kendisine özgü bir söz olabilir. Böylece, dinleyenlerin dakikalardır dinledikleri masaldan bir önerme bir ders çıkarmaları sağlanmış olur.

Kirpi, serbest kalır, tilki de ihanetinin bedelini canıyla öder. (5)

Şahmaran'ın, "Ben seni kurtarırım ama insanoğluna iyilik yaramaz, sen beni gün gelip öldürürsün." sözü de gerçek olur. (17)

Kadın böylece kaderine karşı gelmenin cezasını çeker. (32)

İnsanların üç cins olması da buradan geliyormuş. Biri eşek cinsi, biri köpek cinsi, biri de has insanoğlu. (33)

"Vermeyince mabut, neylesin Sultan Mahmut" der. (34)

Molla, uyanınca fakir de olsa yaşadığı için Allah'a şükreder. (35)

Bir musibetin bin nasihatten daha iyi olduğu burada da ortaya çıkmıştır. (51)

Adam da yalancı hocalık yaptığı için sahtekârlığının cezasını burnunu kaybederek öder. (52)

Kadının fendi erkeği yenmiş olur. (67)

Ahmet Ağa, padişaha, "Hane sahibinin işine karışılmaz." der. Böylelikle padişah da Ahmet Ağa'ya tokat atamadığıyla kalır. (72)

Ç. Şahsî Bitiriş Formelleri:

Anlatıcı bu kısımda çıplak bitiş formellerine çeşitli ekler yapar. Böylece anlatıcı bir yerden sonra kendisini de masalın kahramanları arasına katmış olur. Gökten elma düşmesi, anlatıcının masal ülkesinden gelmesi, dinleyiciler için iyilik dilenmesi, kötülere ceza verilmesi, kerevete çıkılması gibi özellikler yer alır.⁷¹

⁷¹ Sakaoğlu, **Masal...**, s.65.

1. Olay yerinden gelmek:

Geçen gün gördüm hâlâ da yaşıyorlar. (24)

2. Muratlarına ermek, kerevetine çıkmak:

Onlar ermiş muradına, biz çikalım tahtına. (20)

Onlar ermiş muradına, biz de çikalım üst katına. (23)

Onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine. (25, 27, 42, 63)

Onlar ermiş muradına, biz de çikalım kerevetine. (29)

Onlar ermiş muradına, biz çikalım kirevete. (54)

Onlar ermiş muratlarına biz de çikalım kerevetine. (68)

3. Anlatıcının kendine veya dinleyenlere iyi temennilerde bulunması:

Onlar emiş muradına, biz de erelim muradımıza. (19)

Allah onları erdirmiş, biz de erelim muradımıza. (29)

Onlar da ermiş muradına biz de erelim muradımıza. (30)

Onlar ermiş muradına, bizi de erdirsin muradımıza. (43)

2.1.5.5. Çeşitli Formel Unsurlar:

A. Sayılar:

Masallarda en çok kullanılan sayılar; üç, yedi ve kırk sayılarıdır. “*Yabancı masalların Batı’dan gelenlerinde sadece üç sayısının formel bir değer taşımasına karşılık, Türk masallarında buna ek olarak yedi ve kırk sayıları da görülmektedir.*”⁷²

“*Bilindiği gibi bu sayılar dinî, felsefî ve tasavvufî metinlerde de önem taşımaktadır. Yüzyıllar boyunca farklı din, kültür ve milletlerin benimsediği bu sembolik değerler –dinî, felsefî ve kültürel vasıflarını büyük oranda kaybederek-şuuraltında yaşamaya devam etmişlerdir. Masallarda sıkça geçen sayıların, destanlarda ve mitolojide de aynı derecede önem taşıması dikkat çekicidir. Özellikle Türk destanlarında kırk, dokuz ve yedi sayılarının fonksiyonu önemlidir.*”⁷³

1. Üç sayısı:

Masallarda, üç sayısı farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Oyun ve yarışmalarda “üç” hak kuralı vardır. “Padişahın üç oğlu”, “üç kız kardeş”, “üç peri kızı”, üç katır-üç satır”, “üç elma”, “üç yol ağzı” gibi üçle ilgili pek çok husus bulunmaktadır. Genellikle masallarda kahramanlara “üç şart” koşulmakta ve “üç

⁷² Sakaoğlu, *Masal...*, s.65.

⁷³ Bilkan, *a.g.e.*, s.57.

şans” verilmektedir. Çoğunlukla da üç kardeşten küçük olanının başarılı olduğu bu üç şans, üç sayısının tarihî ve kültürel arka planı ile ilgilidir. İncelediğimiz masallarda “üç” sayısının geçtiği yerler aşağıda verilmiştir:

Üç kardeş:

Üç kardeş (24, 26, 43)

Üç erkek kardeş (26, 39, 43)

Üç kız kardeş (27, 36, 45, 58)

Üç kardeş dev (37, 65)

İnsanla ilgili olanlar:

Üç arkadaş (1, 20, 64)

Üç adam (18, 39, 49, 54)

Üç kazmacı (22)

Üç kürekçi (22)

Üç oğul (23, 24, 26, 39)

Üç kız (25, 27, 33, 36, 45, 58)

Üç çocuk (30)

Üç gelin (53)

Üç kişi (55)

Üç erkek (55)

Zamanla ilgili olanlar:

Üç gün (7, 19, 27, 53, 75)

Üç gece (19)

Üç sene (27, 31)

Hayvanlarla ilgili olanlar:

Üç tane yavru (2)

Üç kömüş (39)

Üç güvercin (44)

Yiyecek ve içeceklerle ilgili olanlar:

Üç parça çörek (20)

Üç çeşit karpuz (27)

Üç gök soğan (39)

Eşya ile ilgili olanlar:

Üç ok (26)

Üç sahan (27)

Üç tane kurna (27)

Üç tane yular (39)

Üç tane kazan (39)

Üç tane boya (43)

Üç şişe (44)

Diğerleri:

Üç yer (6)

Üç şey (13, 18)

Üç defa (16, 19, 44)

Üç kalıp (19)

Üç yol ayrımı (20, 38, 41, 45, 66)

Üç tane şart (26)

Üç kere (15, 27)

Üç yol (29)

Üç cins insan (33)

Üç ev (36)

Üç tane yuvarlak bir şey (54)

2. Beş Sayısı:

“Beş” sayısı masallarda fazla kullanılmayan sayılar arasındadır. İncelediğimiz masallarda da yedi yerde “beş” sayısı geçmektedir.

Beş kuruş (18, 20, 34)

Beş derece büyük saray (20)

Beş kat büyük saray (20)

Beş dakika (62)

Beş karış yukarısı (73)

3. Yedi sayısı:

Masallarda en çok kullanılan formilistik sayılardan birisidir. “Yedi sayısı, Orta Asya'daki Türk Boylarından günümüze kadar, Türk halk inançları ve günlük

*yaşamlarında en çok sözü edilen sayılardandır.*⁷⁴ Masallarda ise “yedi gün yedi gece”, “yedi yıl”, “yedi düvel”, “yedi kardeşli dev”, “yedi kardeş” gibi ifadeler sürekli karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz masallarda yedi sayısının geçtiği yerler aşağıda verilmiştir:

Yedi kat yerin dibi (23, 25)

Yedi kat göğün üstü (23)

Yedi kat gökyüzü (25)

Yedi düvel (27)

Yedi çeşit kuş (27)

Yedi yaş (30)

Yedi sene (31, 44, 61, 74)

Yedi kardeş dev (38)

Yedi dağ (71)

4. Dokuz sayısı:

Türklerde kutsal sayılardan birisi de “dokuz” sayısıdır. Bu sayıya geleneksel kültürümüzün her aşamasında özellikle destanlarda rastlamak mümkündür. Masallarda “dokuz” sayısı fazla kullanılmamaktadır.

Dokuz kardeş (12)

Dokuz ay (45,62)

5. Kırk sayısı:

“Kırk” sayısı, tıpkı “üç” ve “yedi” sayıları gibi masallarda çok kullanılan sembolik sayılardandır. “Kırk harami”, “kırk katır, kırk satır”, “kırk cariye”, kırk kapı”, “kırk anahtar”, “kırkıncı oda”, “kırk gün, kırk gece” gibi ifadelerle masallarda sık sık karşımıza çıkmaktadır.

İnsanla ilgili olanlar:

Kırk kadın (15)

Kırk parmak (20)

Kırk şövalye (27)

Kırk yiğit (37)

Kırk tane cariye (41)

⁷⁴ Mehmet Yardımcı, “Geleneksel Kültürümüzde ve Âşıkların Dilinde Sayılar”, Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu), Türk Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları, Ürün Yayınları, Ankara 1999, s.29.

Kırk tane kız (41)

Kırk tane evlat (44)

Kırk kız kardeş (44)

Kırk tane kız (44)

Zamanla ilgili olanlar:

Kırk gün, kırk gece (19, 21, 24, 27, 30, 40, 43, 47, 63, 68)

Kırk gün (20, 31, 44, 54)

Kırk yaş (27)

Kırk yıl (27)

Mekânla ilgili olanlar:

Kırk oda (42, 44)

Eşya ile ilgili olanlar:

Kırk poyra (20)

Kırk kişilik yemek masası (27)

Kırk satır (29, 42, 46)

Kırk tane anahtar (42)

Para ile ilgili olanlar:

Kırk katır altın (20)

Kırk katır yüklü altın (20)

Hayvanlarla ilgili olanlar:

Kırk parça (19)

Kırk katır (29, 42, 46)

Kırk sinek (37)

Kırk civcivli bir gülük (40)

Kırk koyun (52)

Yiyecek ve içeceklerle ilgili olanlar:

Kırk günlük yemek (18)

Kırk tulum et (23)

Kırk tulum su (23)

Kırk tulumba su (24)

Kırk tulumba et (24)

Kırk batman et (25)

Kırk batman su (25)

B. Sembolik renkler:

Masalarda renkler, bir eşyanın, bir hayvanın, bir kıyafetin rengi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında bazı kavramların değişmez renkleri vardır. Saç, sırmadır, iki koçtan biri siyah öbürü beyazdır.⁷⁵ Sarı, pembe, yeşil gibi renkler hiç denecek kadar az kullanılmasına karşılık, siyah(kara), beyaz(ak), kırmızı(al-kızıl) renkleri daha fazla kullanılmıştır.

1. Siyah(Kara):

Siyah kurt (2)

Kara kız (20)

Birisi beyaz, birisi **siyah** iki at (23)

Kara koç (25)

Kara bulut (41)

Kara yağız(esmer) yol (60)

Cismi **siyah** olan adam (61)

Kara Köse (68)

Kara yazma (73)

2. Beyaz(Ak):

Bembeyaz çeyrek altın (18)

Birisi **beyaz**, birisi siyah iki at (23)

Beyazlar giyinmiş, yağız atların üzerinde kale gibi kırk şövalye (27)

Beyaz saçı olan bir çocuk (31)

Beyaz minare, beyaz elbise (43)

Beyaz bir torba (60)

Ak koç (25)

Ak sakallı iki adam (29)

Ak sarıklı iki adam (29)

Ak taş (38)

Ak horoz (66)

⁷⁵ Sakaoğlu, **Masal...**, s.67.

3. Kırmızı (Al-Kızıl):

Kırmızı elma (54)

Kıpkırmızı altın (71)

4. Mavi:

Dört katlı **mavi** fayton (27)

Mavi giyinmiş kırk şövalye (27)

5. Yeşil:

Yeşil giyinen şövalyeler (27)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1.KASTAMONU MASALLARININ TİP YAPISI

3.1.1. GENEL BİLGİLER

Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav'ın 2500 Türk masalı üzerinde incelemeler yaparak hazırladıkları tip katalogunda⁷⁶ 378 tip tespit ederek 23 ana başlık altında tasnif etmişlerdir.

Bu tip katalogundaki tasnif ve sıralamaya göre incelediğimiz 75 masalı sıralayıp tip numaralarını belirledik. Tip numarası tespit edilemeyen 28 masal metnini de (5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 32, 33, 34, 35, 39, 47, 51, 52, 53, 57, 60, 61, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75) bu tasnifte bulunması gerektiğini düşündüğümüz yerlere yerleştirdik.

İncelediğimiz masalların Eberhard-Boratav katalogundaki 23 adet konu başlığına göre dağılımı şu şekildedir:

1. Hayvan masalları (1-22): 10 masal (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10)
2. Hayvan ve insan masalları (23-33): 2 masal (11, 12)
3. Hayvan veya ruh bir insana yardım eder (34-82): 13 masal (13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25)
4. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme (83-109): 3 masal (26, 27, 28)
5. İyi ruh ve evliyalarla evlenme (110-122): -
6. Kaderin hâkimiyeti (123-142): 6 masal (29, 30, 31, 32, 33, 34)
7. Rüya (143-145): 1 masal (36)
8. Kötü ruhla yaşama (146-168): 4 masal (37, 38, 39, 40)
9. Sihirbazlar (169-184): 2 masal (41, 42)
10. Bir kız sevgili bulur (185-196): 1 masal (43)
11. Bir erkek sevgili bulur (197-222): 2 masal (44)
12. Fakir kız zenginle evlenir (223-238): -
13. Kıskançlık ve iftira (239-255): 3 masal (45, 46, 47)
14. Hor görülen koca kahramandır (256-258): -
15. Zina ve baştan çıkartma (259-280): 3 masal (48, 49, 50)
16. Acayip icraat ve olaylar (281-288): 2 masal (51, 52)

⁷⁶ Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav, **Typen Türkischer Volksmärchen**, Wiesbaden 1953. (İncelememizde bu katalog "EB" kısaltmasıyla gösterilmiştir.)

17. Acayip davalar (289-301): -
18. Realist masallar (302-310): 1 masal (53)
19. Acayip tesadüfler (311-316): 1 masal (54)
20. Komik hikâyeler (317-322): 1 masal (55)
21. Aptal, tembel erkek ve kadınlar (323-338): 2 masal (56, 57)
22. Hırsız ve dedektif (339-349): 5 masal (58, 59, 60, 61, 62)
23. Akıllı, hilekâr veya cimri kadın ve erkekler (350-378): 13 masal (63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75)

3.1.2. MASALLARIN TİP NUMARALARI, MOTİF SIRALARI VE VARYANLARI

Bu bölümde masallarla ilgili bilgiler aşağıda gösterilen beş madde altında verilmiştir.

1. Masalın adı
2. Masalın EB ve AaTh kataloglarındaki tip numaraları
3. Masalı anlatanın adı ve soyadı
4. Masalın motif sırası

5. Masalın varyantları: Bu bölümde Kastamonu'dan derlediğimiz masalların daha önceden yapılmış, aşağıda kısaltmalarıyla birlikte isimleri verilen, çalışmalarda yer alan masal metinleriyle varyant tespiti yapılmıştır. Bu çalışmalarda yer alan masallardan Kastamonu masallarıyla ortak olanların sayısı da çalışmanın isminin yanında parantez içerisinde belirtilmiştir. Ayrıca masalların varyantlarının tespit edildiği çalışmanın adıyla birlikte masalın sıra numarası ve ismi de verilmiştir.

1. Adıyaman : Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme (17)
2. Afyon : Afyonkarahisar Masalları (22)
3. Balıkesir : Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması (30)
4. Bingöl : Bingöl Masalları (12)
5. Elazığ : Elâzığ Masalları (19)
6. Erzurum : Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar (14)
7. Gaziantep : Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme (20)
8. Gümüşhane : Gümüşhane ve Bayburt Masalları (14)
9. Kayseri : Kayseri Masalları (13)
10. Manisa : Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme (20)
11. Muş : Muş Masalları Üzerine Bir Araştırma (9)
12. Niğde : Niğde Masalları (9)
13. Safranbolu : Safranbolu Masalları (8)
14. Sütçüler : Sütçüler Masalları Üzerine Bir İnceleme (22)
15. Tarsus : Tarsus Masalları (12)
16. Taşeli : Taşeli Masalları (24)
17. Van : Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları (11)

18. Y.Çukurova : Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırmaları (16)
19. Yalvaç : Yalvaç Masalları (20)
20. Yozgat : Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları (25)

1. MASAL

1. Ayı, Kurt ve Tilki
2. EB: 6, AaTh: 5, 15
3. Satiye Nural
4. **Motif Sırası:**

1. Ayı, kurt ve tilki arkadaş olurlar. Akşam, getirdikleri horoz ve koyunu yedikten sonra balı da sabah yemek için bırakırlar. Fakat tilki, gece gizlice balı yiyip bitirir.
2. Sabahleyin kalkan hayvanlar, balı göremeyince tartışırlar ve balı kimin yediğini öğrenmek için oyun oynarlar.
3. Balı yediği ortaya çıkan tilki, hemen kaçır. Kaçarken kurnazlıkla bir gelinin altınlarını da alır.
4. Tilkiyi yakalayan hayvanlar, altınları nereden bulduğunu tilkiye sorarlar. Tilkinin dediklerine inanıp yapan ayı ile kurt, kuyruklarını kaybederler.
5. İkinci seferde de tilki yine ayı ile kurdu kandırır. Ayı ile kurt, yine tilkinin dediğini yapınca bu sefer de yanarlar.

5. Varyantlar:

Taşeli: 2 (Ayı İle Tilki)

2. MASAL

1. Kurt İle Keçi
2. EB: 8, AaTh: 123
3. Meliha Mahmutoğlu
4. **Motif Sırası:**

1. Kurt, keçinin yavrularını yemek için keçinin evine gittiğinde, yavrular, gelenin anneleri olmadığı anlayıp, kapıyı açmazlar.
2. Kurt, ikinci sefer de sesini inceltip, eve gelir. Fakat yavrular, bu sefer de kurdun ayaklarının siyah olduğunu görünce, kapıyı açmazlar.
3. Kurt, üçüncü defa da sesini ve rengini düzelterek gelir. Keçi yavruları bu sefer geleni anneleri sanıp, kurdu içeri alırlar.

4. Kurt, eve girer girmez keçi yavrularını yemeye başlar. Fakat yavruardan birisi hemen saklanarak kurtulur.
5. Anne keçi eve gelince yavrularını aramaya başlar. Saklanan yavru ortaya çıkıp olanları annesine olanları anlatınca, anne keçi, hemen kurdun yanına gider. Uyuyan kurdun karnından yavrularını çıkartıp, kurdun karnını taşla doldurur.
6. Kurt, uyanınca ayağa kalkmak ister fakat kalkamadan ölür.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 2 (Tüm Tüm Tümencik), Balıkesir: 4 (Koyunla Çakal), Adıyaman: 33 (Kurt), Tarsus: 1 (Keçi İle Kurt), Van: 2 (Gıdgıdı, Mecmeci, Arpacıh, Torbacıh)

3. MASAL

1. Tilki İle Güvercinler

2. EB: 9, AaTh: 56, 56 A

3. Meliha Mahmutoğlu

4. Motif Sırası:

1. Her sene güvercinlerin yavrularını tilki hile ile alıp yemektir.
2. Bir gün leyleğin güvercinlere verdiği tavsiye ile güvercinler yavrularını tilkiye vermektan kurtulurlar.
3. Tilki, güvercinlere bu akli leyleğin verdiğini öğrenerek, ondan intikam almak için leyleğin yanına gider.
4. Leylekle konuşmaya başlayan tilki, leyleği kurnazlığıyla bir oyuna getirip yer.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 3 (Tilki İle Taktala Paşa), Manisa: 6 (Kurnaz Tilki)

4. MASAL

1. Beren Mızıkacıları

2. EB: 11, AaTh: 112A, 125, 130, 210

3. Mustafa Gökmen

4. Motif Sırası:

1. Sahipleri tarafından yaşlandıkları için terk edilen eşek, köpek ve horoz karşılaşarak birlikte yola koyulurlar.
2. Üçü de gide gide ıssız bir eve varırlar. Evdeki hırsızları bir oyunla kaçırdıktan sonra oraya yerleşirler.
3. Hırsızlar geriye gelince, hayvanlar pusuda bekledikleri için hırsızları yine kaçırıp, orada yaşamaya devam ederler.

5. Varyantlar:

Balıkesir: 3 (Eşek, Tilki ve Horoz)

5. MASAL

1. Kirpi ile Tilki

2. EB:--- , AaTh:---

3. Ömer Özcan

4. Motif Sırası:

1. Tilki, yolda giderken kirpiyle tanışıp arkadaş olur. Aralarında konuşunca, kirpinin tek bilgisinin tilkinin bütün bilgilerinden fazla olduğu ortaya çıkar.
2. Kirpi ile tilki anlaşarak ağanın tavuklarını çalmaya çalışırlar. Fakat kurdukları kapana kirpi kapılır. Tilki de kurtarmayınca kirpi vedalaşma bahanesiyle tilkinin ayağını ısırır ve sabaha kadar bırakmaz.
3. Ağa, sabahleyin kümese gelince hemen tilkiyi öldürür ve kirpiyi serbest bırakır.

5. Varyantlar:

Sütçüler: 2 (Tilki ile Kirpi)

6. MASAL

1. Aç Ayı

2. EB:--- , AaTh: ---

3. Ömer Özcan

4. Motif Sırası:

1. Aç ayı, karnını doyurmak için sürüden ayrılan bir koyun yakalar. Koyun, ölmeden önce biraz oynaması için ayıdan izin ister. Koyun, oynarken ayının elinden kaçıp gider.
2. Koyunu kaçıran ayı, bu sefer de bir deve yakalar. Deve, ayıdan, kendisini bir dere kenarında yemesini ister. Deve, dere kenarına gelince, Çingenelerin yardımıyla ayının elinden kurtulur.
3. Ayı, bu sefer de bir at yakalayıp yemek ister. At, ölmeden önce ayağındaki yazıyı ayıdan okumasını ister. Ayı, yazıyı okurken atın tekmesiyle bayılır.
4. Ayı, ayılınca kendisine beddua okurken bunu duyan birisi de ayının kafasına kazığı kondurur.

5. Varyantlar:

Adıyaman: 13 (Gurt), Tarsus: 8 (At İle Kurt)

7. MASAL

1. Aç Tilki
2. EB:--- , AaTh:---
3. Ömer Özcan
4. **Motif Sırası:**
 1. Günlerdir aç olan tilki, bir keklik yakalar. Keklik, tilkiye, “Ya Rabbi şükür.” dedikten sonra kendisini yemesini söyler. Tilki, ağzını açar açmaz keklik kaçar.
 2. Tilki, karnını doyurmak için köyün birinden her gün bir tane tavuk yemeye başlar. Bu durumun farkına varan köylüler, tilkiyi tavuklarına çoban tutarlar.
 3. Tilki, tavukların hepsini boğarak inine doldurunca, köylüler tavuklarını aramak için tilkinin inine giderler. Köylüler, inde, tilkinin yavrularını görünce, tilkiyi öldürmekten vazgeçerler.
 4. Tilki, inini değiştirip, tekrar ava gider. Avlanırken ağaçta öten bir horozu yakalamaya çalışır. Fakat horoz, kurnazlığıyla tilkiden kurtulur.

5. Varyantlar:

Manisa: 4 (Tilki İle Horoz)

8. MASAL

1. Kurt

2. EB: --- , AaTh: ---

3. Sait Çetin

4. Motif Sırası:

1. Aç olan kurt yolda giderken bir koyun yakalar. Fakat koyun, kurnazlığı sayesinde kurdun elinden kurtulur.
2. Kurt tekrar yolda giderken bu sefer de bir deve yakalar. Deve de kurdun elinden kaçarak kurtulur.
3. Koyunu ve deveyi kaçırarak kurt, bu sefer de bir katır yakalar. Katır da kurdun elinden kurtulmayı başarır.
4. Üç tane avını da elinden kaçırarak kurt, aç bir şekilde yoluna devam eder.

5. Varyantlar:

Adıyaman: 13 (Gurt), Tarsus: 8 (At İle Kurt), Tarsus: 10 (Canavarın Oğlu Baytar Olur Mu?)

9. MASAL

1. Kurnaz Hayvanlar

2. EB: ---, AaTh: ---

3. İfagat Soğancı

4. Motif Sırası:

1. Ormanı denetlemek için gelen vergi memurlarını gören aslan, kendisi ve ailesinde kürk olduğu için kaçmaya başlar.
2. Aslanı kaçarken gören Leylek de, durumu öğrenince, kendisi ve ailesinde yazlık giyecekler olduğunu söyleyip, kaçmaya başlar.
3. Aslanla leyleği kaçarken gören geyik, durumu öğrenince, kendisi ve ailesinde giyecek ve yiyecek olduğu için o da kaçmaya başlar.

4. Bu üç hayvanın kaçtığını gören maymun, durumu öğrenir ve o da kaçmaya başlar. Fakat yolun yarısında, “Benim saklayacak bir şeyim yok.” diyerek kaçıktan vazgeçer.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

10. MASAL

1. Aç Kurt

2. EB:--- , AaTh:---

3. İhsan Göcen

4. Motif Sırası:

1. Aç olan kurt, karnını doyurmak için yolda giderken bir keçiye rastlar. Keçiyi yemek isterken keçi, “Ben sana yetmem üçü beş olayım.” der ve oynarken kurdun elinden kaçar.
2. Kurt, bu sefer de koyuna rast gelir. Koyunu yemek isterken koyun, “Ben sana bir kere oynayıvereyim de sonra ye.” der ve oynarken kaçıp gider.
3. Kurt, giderken bir eşeğe rast gelir. Tam eşeği yerken eşek, “Sahibimin düğünü var, döşeklerini taşımam lazım.” deyip kaçar.
4. Kurt, bu sefer de bir katıra rast gelir. Katırı yemek isterken katır, “Sahibimin bende hatırı vardır, ona sormadan beni yiyemezsin.” deyip kurtulur.
5. Kurt, daha sonra bir ata rastlar. Kurt, atı yemek isterken atın tekmesiyle dereye kadar yuvarlanır. Hayvanların hepsi kurtulur ve kurt da aç kalır.

5. Varyantlar:

Adıyaman: 13 (Gurt)

11. MASAL

1. Ayı ile Kız

2. EB:--- , AaTh:---

3. Seher Güler

4. Motif Sırası:

1. Ayı, köyün birinden güzel bir kızı kaçırap, senelerce ininde besler.
2. Ayı, bir gün ormanda kız için yiyecek toplarken bir çoban tarafından fark edilir.
3. Çoban, ayıyı takip ederek kızın yerini öğrenir ve köylüler de ayıyı öldürerek kızı kurtarır.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

12. MASAL**1. Ayı ile Keloğlan****2. EB:--- , AaTh:---****3. Melahat Çiçek****4. Motif Sırası:**

1. Keloğlan'ın annesi yaptığı ekmekleri Keloğlan'la kocasına gönderir.
2. Keloğlan giderken babasını sırayla; tavuk çobanına, hayvan çobanına falan sorar. Fakat babasını bir türlü bulamaz.
3. Keloğlan, yolda dinlenirken bir ayıyla karşılaşır. Ayı, oğlanı çuvala sokup evine götürür. Fakat Keloğlan, çuvaldan kurtulup bir ağaca çıkar.
4. Ayı, ağaca çıkamayınca, Keloğlan'a ağaca nasıl çıktığını sorar. Keloğlan'ın **tavsiyesiyle** önce caba caba üstüne koyup çıkmaya çalışırken düşer. Sonra da demir demir üstüne koyarak çıkmaya çalışırken demir kışına batınca ölür.
5. Keloğlan da ayıdan korktuğu için çıktığı ağaçtan babasını görür ve hemen babasının yanına gidip ekmekleri verir.

5. Varyantlar:

Manisa: 51 (Cadı Karı)

13. MASAL

1. Çoban ile Yılan

2. EB: 48, AaTh: 155, 432

3. Ömer Özcan

4. Motif Sırası:

1. Hayvanlarını güden çoban, ağaçta mahsur kalan yılanı kartalın elinden kurtarır.
2. Yılan, çobana teşekkür etmek yerine, çobanın boynuna sarılıp, boğmaya çalışır. Çoban buna itiraz edince yolda gördükleri üç şeye sormaya karar verirler.
3. Yolda önce suya rastlarlar. Su, insanların kendilerini iyi kullanmadıklarını söyleyip, yılanı haklı bulur.
4. İkinci sefer de öküzde rastlarlar. Öküz de, insanlar benim ırkımı sürekli kesiyorlar deyip, yılanı haklı bulur.
5. Üçüncü sefer de tilkiye rastlarlar. Tilki, kurnazlığıyla yılanı bir kutuya sokarak ateşe atar. Çoban da ölmekten kurtulur.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 7, Yalvaç: 9 (Yılan Ve Adam), Bingöl: 3 (Yılan İle Tilki), Bingöl: 10 (Yılan İle Abdullah), Adıyaman: 23 (İhtiyar Adam İle Yılan), Muş: 15 (Yılanla Adam), Tarsus: 2 (Yılan İle Adam), Manisa: 8 (Tilki), Kayseri: 43 (Avcı Mehmet)

14. MASAL

1. Horoz ile Beyoğlu

2. EB: 54, AaTh: 545A

3. ...

4. Motif Sırası:

1. Horozun küllükte eşinirken bulduğu altınları, Beyoğlu hemen alıp gider.
2. Horoz, Beyoğlu'nu ararken yolda sırayla çay, tilki ve kurtla karşılaşınca yardımları olur diye üçünü de götüne saklar.

3. Beyoğlu'nun evine giden horoz, ev sahibinin kazlarından tilkinin; atıldığı kömüştan damından kurdun; atıldığı fırından da çayın yardımıyla kurtulur.
4. Horozdan kurtulamayan ev sahibi, en sonunda horozu kesip yer. Adam tuvaletini yaparken horoz tekrar altınlarını isterim deyince, adam pes ederek altınları horoza verir.

5. Varyantlar:

Yalvaç: 10 (Topal Horoz), Niğde: 50 (Horoz İle Beyoğlu), Balıkesir: 8 (Altınlı Horoz), Bingöl: 37 (Horoz Çocuk), Van: 1 (Gaggula Gu)

15. MASAL

1. Yılanlar Padişahı

2. EB: 56, AaTh: 670

3. Mustafa Çobanoğlu

4. Motif Sırası:

1. Yılan padişahı, ateşte yanan yılan yavrusunu kurtaran Keloğlan'a, hayvanların dilinden anlama kabiliyetini verir. Fakat bu sırrı başkasına açıklarsa öleceğini söyler.
2. Keloğlan, koyun güderken iki tane güvercinin konuşmalarından gizli bir hazinenin yerini öğrenerek, zengin olur.
3. Keloğlan, ailesiyle beraber akrabalarını ziyarete giderken hayvanların konuşmalarına gülünce, karısı, neden güldüğünü, anlatmasını ister.
4. Karısının baskısına dayanamayan Keloğlan, öleceğini bile bile, sırrını açıklamak zorunda kalır. Keloğlan, kara kara düşünürken köpeğin tavsiyesiyle, sırrını karısına söylemekten kurtulur.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 8 (Avcı Ali), Taşeli: 7 (Avcı Ahmet), Sütçüler: 9 (Avcı ile Sarı Yılan)

16. MASAL

1. Köylü Masalı

2. EB: 56, AaTh: 670

3. Sait Çetin

4. **Motif Sırası:**

1. Bütün kış, bir yılan yavrusunu besleyen adama yılanların şahı, mükâfat olarak tüm hayvanların dilinden anlamayabilme kabiliyetini verir. Fakat sırrını açıklarsa da öleceğini söyler.
2. Adam, ailesiyle akrabalarına ziyarete giderken kısrağın hamile olduğunu anlar ve karısını kısraftan indirip, kendi atına bindirir.
3. Adam, dönüşte kısrağın sağılmamasını söyleyince kadın, bu durumdan şüphelenir ve ne gizlediğini öğrenmek ister.
4. Adam, öleceğini bile bile karısından boşanmamak için sırrını söylemeye karar verir.
5. Adamın çaresizliğini gören horoz, adama verdiği telkinle sırrını söylemekten vazgeçirerek, karısını da boşatır.

5. **Varyantlar:**

Taşeli: 7 (Avcı Ahmet)

17. MASAL

1. Şahmaran

2. EB: 57, AaTh: 673, 738

3. İhsan Göcen

4. **Motif Sırası:**

1. Odun satan iki genç, odun toplamaktan gelirken bir bal kuyusu bulurlar ve bundan sonra bal satmaya başlarlar.
2. Gençlerden birisi kuyudan balı çıkarttıktan sonra, arkadaşının kuyudan çıkmasına yardım etmez.
3. Oğlan, mahsur kaldığı kuyuda Şahmaran'a rastlar. Şahmaran'ın yardımıyla kuyudan çıkar ve arkadaşından hakkını alır.

4. Bir gün padişahın karısı, çaresi Şahmaran'ın kanı olan bir hastalığa kapılır. Şahmaran'ı görenin sırtında iz olacağı için, padişah, herkesin sırtını kontrol etmek için hamama çağırır.
5. Oğlan, hamama gitmeyince Şahmaran'ı gördüğü anlaşılır ve hemen yakalanır.
6. Oğlan, sütlü rakıyla Şahmaran'ı öldürüp, padişahın karısını kurtarır. Sonra da padişahın kızıyla evlenir.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 9 (Şahmaran), Yalvaç: 11 (Şahmeran), Kayseri: 6 (Şahmeran), Van: 56 (Şahmaran)

18. MASAL

1. Kaval

2. EB: 58, AaTh: 560

3. Mustafa Altuntaş

4. Motif Sırası:

1. Padişah, yavrusunu yangından kurtaran çobana; kirli bir kese, kirli bir tas, bir de kaval verir. Fakat çoban, eve varır varmaz yaşadıklarının etkisiyle korkudan ölür.
2. Ayakkabıcı çırağı olan çobanın oğlu, kazandığı parayı kirli keseye koyduğunda kesenin kerâmetini anlar. Oğlan, parası artınca da çalıştığı dükkânı satar.
3. Dükkânının satıldığını anlayan usta, oğlandan dükkânın parasını alır.
4. Oğlan, arkadaşlarıyla eğlenmek için gittiği Ankara'da kadının birisine kesenin sırrını söyler ve keseyi kadına kaptırır.
5. Köye gelen oğlan, bu sefer de kavalının sırrını öğrenir ve yine Ankara'ya aynı kadının yanına eğlenmeye gider. Bu sefer de kavalı kaptırınca köyüne döner.

5. Varyantlar:

Balıkesir: 63 (Takke İle Kese), Sütçüler: 10 (Avcı Mehmet)

19. MASAL

1. Yılan
2. EB: 58, 175 AaTh: 560, 566
3. Ahmet Açıkgöz
4. **Motif Sırası:**
 1. Adam, ağaçta mahsur kalan yılanı kurtarınca yılan, onu, padişah olan babasının yanına götürür.
 2. Yılanlar padişahı, adama mükâfat olarak; kirli bir kese, kirli bir fes ve bir kaval verir.
 3. Adam daha sonra kazandığı altınları bu keseye koyunca kesenin sihri ortaya çıkar. Adam, bu sayede rüyasında gördüğü padişahın kızının yanına gider. Kız eğlenirlerken kesenin sırrını anlar ve keseyi alıp adamı kovar.
 4. Köyünde davar güderken kavalının da sihrini anlayan adam, tekrar padişahın kızının yanına gider. Adam, bu sefer de kavalın sihrini kıza söyleyince kavalı, padişaha kaptırır ve kendisi Kafdağı'na atılır.
 5. Adam, Kafdağı'nda yediği kestane ve incirlerin sihrini anlar ve tekrar padişahın kızının yanına gelir. Adam, kıza kestane yedirerek boynuzlarının çıkmasına sebep olur.
 6. Padişah, ne yaptıysa kızının boynuzlarına çare bulamaz. Adam, gelip kıza bir şekilde incirleri yedirip iyi eder ve padişah da kızını adamla evlendirir.
5. **Varyantlar:**

Afyon: 37 (Dünya Güzeli), Y.Çukurova: 35 (Ahmet İle Mehmet),
Yalvaç: 38 (Keloğlan İle Peri Kızı), Balıkesir: 63 (Takke İle Kese)

20. MASAL

1. Keloğlan
2. EB: 58, AaTh: 560
3. Kâmil Kuş
4. **Motif Sırası:**

1. Üç kardeş, annelerinden azık alıp gurbete çalışmaya giderler. Yolda birbirlerinden ayrılırlarken geri döndüklerini anlamak için bir taşın altına birer işaret bırakırlar.
2. Küçük oğlan, yolda giderken köpeği öldürmek isteyen birisine para vererek köpeği; karısını döven kocadan kadını; yılanı öldürmek isteyen adamdan da yılanı kurtarınca, bütün parası biter.
3. Yılanın babası, mükâfat olarak, oğlana sihirli bir çapçapan verince oğlan, köyüne giderek hemen padişahın kızını ister.
4. Padişahın, sarayla kendi evinin arasını altınla döşeme şartını; kendi sarayından beş kat büyük saray yapma şartını; Kafdağı'ndan su ve dünyadaki bütün meyvelerden getirme şartını çapçapanla yerine getirir.
5. Padişah, kızını oğlanla evlendirerek oğlanın sırrını kızının yardımıyla öğrenir ve oğlanı Kafdağı'nın arkasına atar.
6. Gittiği yerde kedi ve köpekle arkadaş olan oğlan, farelerin istilasından bir köyü kurtarınca, köylüler kediden korkup kaçarlar.
7. Kedi, köyde bir tek fare kalana kadar hepsini boğar. O fareyle de arkadaş olup oğlanın kaybettiği çapçapanı getirmeye çalışırlar. Fakat çapçapanı getiremezler.
8. Balıkçının yanında çalışan oğlan, bir balığın karnında çapçapanı bulur. Oğlan, kızla tekrar evlenerek, padişahı da Kafdağı'na attırır.

5. Varyantlar:

Afyon: 6 (Avcı Mehmet), Y.Çukurova: 10 (Sihirli Yüzük), Elazığ: 59 (Şah Meranın Yüzüğü) , Taşeli: 38 (Kedi, Köpek Ve Yılanın Mükâfatı), Balıkesir: 30 (Arap Köleler), Adıyaman: 28 (Keloğlan), Yozgat: 10 (Keloğlan 2)

21. MASAL

1. Üvey Fatma
2. EB: 60, AaTh: 510A
3. Melahat Çiçek
4. **Motif Sırası:**

1. Üvey annesi tarafından aç bırakılan Fatma, sıkıntısını anlatmak için ahırdaki ineğinin yanına gider. Kıza acıyan inek de sütünü Fatma'ya vermeye başlar.
2. Kadın, hemen bu durumu öğrenir ve kocasına bir yalan uydurup ineği kestirir.
3. İnek, kıza, kesilmeden önce kemiklerini dereye gömmesini söyler. İnek kesildikten sonra kız kemikleri gömer ve ertesi gün bakar ki, kemikler altın ve gümüş olmuş.
4. Ağanın oğlu da çayda atını sularken bir terlik bulur ve bu terliğin sahibiyile evlenmek ister. Fakat bir türlü terliğin sahibini bulamaz. Fakat Fatma'nın evine gelince evdeki köpeğin yardımıyla Fatma'yı bularak evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 7 (Gede Kız), Elazığ: 44 (Öksüz Kız), Balıkesir: 32 (Yapağı Eğiren İnek), Manisa: 11 (Umman), Kayseri: 5 (Tosun Ağacı)

22. MASAL

1. Nasih ve Cömert
2. EB: 67, AaTh: 431, 613
3. Aziz Güzelyıl
4. **Motif Sırası:**
 1. Para kazanmak için çalışmaya giden iki arkadaştan Nasih'in azığı yolda erkenden biter. Cömert, Nasih'a ekme vermeyince yolda ayrılırlar.
 2. Nasih, bir değirmende gecelerken perilerden, değirmenin altındaki altını ve bir köyün yakınındaki suyun yerini öğrenir.
 3. Nasih, ertesi gün köylülere suyu çıkartıverince köylüler onu köyün en güzel kızıyla evlendirirler.
 4. Nasih, evlendikten sonra değirmendeki altınları da alarak, zengin olur.

5. Bir gün Cömert'le karşılaşınca nasıl zengin olduğunu ona anlatır. Cömert de değirmende geceleme için gidince periler, sırlarını Cömert'in öğrendiğini sanıp onu öldürürler.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 14 (İyilik İle Kötülük), Taşeli: 20 (İyilik İle Kötülük), Gümüşhane: 7 (Namert İle Cömert), Yalvaç: 13 (Şeytanların Hasbihâli), Balıkesir: 41 (Şanlı Değirmen), Bingöl: 12 (Akıllı Kardeş İle Deli Kardeş), Adıyaman: 25 (İki Kardeş), Muş: 23 (Üç Arkadaş İle Ayı-Kurt-Tilki), Manisa: 12 (İyilik Ve Kötülük), Kayseri: 41 (Omart İle Comart), Sütçüler: 12 (Üç Kardeş)

23. MASAL

1. Padişah ve Oğulları

2. EB: 72, AaTh: 301A, 301B

3. İbrahim Akman

4. Motif Sırası:

1. Padişahın bahçesinde senede bir meyve veren bir nar ağacı vardır. Bu narın meyvesini de her sene bir dev gelip çalmaktadır.
2. Padişahın önce büyük oğlu, sonraki sene de ortanca oğlu devi öldürmek için nöbet tutsalar da bir türlü bunu başaramazlar.
3. Ertesi sene küçük oğlan, devi yaralayıp izini sürerek yerini öğrenir. Kardeşleriyle devin olduğu kuyuya girerler. Kardeşleri kuyunun içindeki altınları aldıktan sonra küçük oğlanı içerde bırakırlar.
4. Oğlan, kuyuda gördüğü bir kızdan, devi nasıl öldüreceğini öğrenerek devi öldürür.
5. Kız, kuyudan çıkabilmesi için oğlana iki tüy verip birbirine sürtmesini ve gelen atlardan beyazına binmesini söyler. Oğlan yanlışlıkla siyah ata binince, yedi kat yerin altındaki bir köye varır.

6. Bu köylüler de su alabilmek için her sene deve bir kız kurban etmektedirler. Oğlan, devi öldürünce, padişahın mükâfat olarak verdiği kuşun yardımıyla memleketine gider.
7. Oğlan, memleketindeki düğünde abisini ciritte yenerek, sevdiği kızla evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 9 (Dipsiz Kuyu), Afyon: 10 (Gülü Koparan Dev), Y.Çukurova: 15 (Zümrüdüanka Kuşu), Taşeli: 21 (Zümrüdüanka), Elazığ: 65 (Elma Ağacı), Yalvaç: 15 (Dipsiz Kuyu), Safranbolu: 13 (Keloğlan Masalı), Balıkesir: 24 (Padişahın Oğlu), Balıkesir: 42 (Keloğlan), Balıkesir: 50 (Lark Lurk), Bingöl: 14 (Padişahın Üç Oğlu), Adıyaman: 9 (Elma), Muş: 20 (Mirza Mehmet), Tarsus: 17 (Üç Kardeş), Manisa: 13 (Kahraman Çocuk), Manisa: 14 (Üç Oğlan Kardeş), Yozgat: 19 (Padişahın Oğlu), Yozgat: 24 (Altın Tabak), Yozgat: 35 (Sihirli Elma), Kayseri: 39 (Katroğlu Mehmet), Sütçüler: 13 (Zümrüdü Anka Kuşu)

24. MASAL

1. Üç Kardeş
2. EB: 72, AaTh: 301A, 301B
3. Ahmet Açıkgöz
4. **Motif Sırası:**
 1. Padişahın bahçesindeki narı her sene bir dev yemektir.
 2. Devi öldürmek için ilk sene büyük oğlan, ikinci sene ortanca oğlan nöbet tutar. Fakat ikisi de devi öldüremez.
 3. Ertesi sene küçük oğlan, devi yaraladıktan sonra izini sürüp onun kuyusuna girerek orada öldürür. Kuyuda gördüğü üç kızını da kuyudan çıkartır fakat kardeşleri onu kuyuda bırakıp giderler.
 4. Oğlan, yer altında uğradığı bir köydeki devi, köylülere su vermediği için öldürür. Daha sonra da bir kuşun yavrularını ejderhanın elinden kurtarır ve anne kuşun yardımıyla dünyaya çıkar.

5. Dünyada bir terzi yanında çalışırken, padişahın istediği ceviz kabuğuna sığan elbiseyi diker ve ustasını elbiseyle beraber padişahın düğününe yollar.
6. Oğlan, düğüne giderek orada kardeşini yener ve sonra eski nişanlısıyla evlenmesine karşı çıkan padişah ve damadı öldürür.
7. Damadın kardeşiyle mahkemeye çıkan oğlan, her şeyi mahkemede anlatınca haklı çıkar ve eski nişanlısıyla evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 10 (Gülü Koparan Dev), Taşeli: 21 (Zümrüdüanka), Elazığ: 65 (Elma Ağacı), Yalvaç: 15 (Dipsiz Kuyu), Niğde: 7 (Gangan Kuşu), Safranbolu: 13 (Keloğlan Masalı), Balıkesir: 24 (Padişahın Oğlu), Balıkesir: 42 (Keloğlan), Balıkesir: 50 (Lark Lurk), Bingöl: 14 (Padişahın Üç Oğlu), Adıyaman: 9 (Elma), Muş: 20 (Mirza Mehmet), Tarsus: 17 (Üç Kardeş), Manisa: 13 (Kahraman Çocuk), Manisa: 14 (Üç Oğlan Kardeş), Yozgat: 35 (Sihirli Elma), Kayseri: 39 (Katıroğlu Mehmet), Sütçüler: 13 (Zümrüdü Anka Kuşu)

25. MASAL

1. Şah Mehmet
2. EB: 72, AaTh: 301A, 301B
3. Satiye Nural
4. **Motif Sırası:**
 1. Şah Mehmet, çevresinde kendisiyle gürleşebilecek birisini bulamayınca, namını duyduğu başka köydeki bir değirmenciyle gürleşmeye gider. Şah Mehmet, onunla da yenişemeyince gürleşebilecek başka birini bulabilmek için değirmenciyle yola çıkar.
 2. Yolda kendileri gibi güçlü bir çiftçiyle karşılaşırlar fakat onunla da yenişemezler. Bu sefer de üçü gürleşebilecek birisini bulabilmek için yola çıkarlar.

3. Geldikleri bir köye yerleşerek sırasıyla; birisi yemek yapıp, ikisi çalışır. İlk gün değirmenci, ikinci gün de çiftçi yaptığı yemeği bir cüceye yedirir.
4. Sıra Şah Mehmet'e gelince, cüceye biraz yemek verdikten sonra cüce ikinci kez yemek ister. Bu sefer Şah Mehmet, cüceyi öldürür.
5. Şah Mehmet'in arkadaşları öldürdükleri cücenin kafasının düştüğü kuyuya sırayla girerler ama bir şey bulamazlar.
6. Şah Mehmet, kuyunun içindeki köyde yaşayan köylülerin su alabilmek için her gün deve, bir kurban verdiklerini öğrenince devi öldürür. Kuyuda bulduğu üç tane kızı da yukarı çıkarır. Fakat arkadaşları onu yukarı almazlar.
7. Şah Mehmet tekrar kızın köyüne gider. Padişah, meydanda güreşen iki koçtan beyaz olanının bacağı tutarsa yukarı çıkabileceğini söyler. Fakat Şah Mehmet siyah olanın bacağı tutunca yedi kat yerin dibine gider.
8. Şah Mehmet, gittiği yerde bir kuşun yavrularını yılanın yemesine mani olunca anne kuşun yardımıyla yeryüzüne çıkar.
9. Yeryüzüne çıkınca arkadaşlarının ikisini de öldürerek kızlarla evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 9 (Dipsiz Kuyu), Yalvaç: 16 (Zümrüdü Anka), Yozgat: 13 (Yedi Başlı Dev), Yozgat: 19 (Padişahın Oğlu), Yozgat: 24 (Altın Tabak)

26. MASAL

1. Peri Kızı

2. EB: 86, AaTh: 402, 465A

3. Raşit Dağlı

4. Motif Sırası:

1. Üç kardeş, aynı evden üç kız kardeşle evlenmek için bir tepeden birer ok atarlar. İkisinin oku aynı eve, küçüğünün oku ise bir kurbağanın kuyruğuna saplanır.

2. Küçük oğlan, kurbağa ile evlenmek isteyince babası istemeyerek oğlanı evlendirip onu dağın başında bir eve atar.
3. Oğlan, ava gidince kurbağa kıza dönüşüp evin her işini yapar. Birkaç gün böyle olduktan sonra oğlan, kızın sırrı öğrenir ve bundan sonra kızın insan olarak kalmasını sağlar.
4. Padişah, oğlunun karısı hoşuna gidince onu elde etmek için oğlana üç şart koşar ve bunları yapamazsa öldürüleceğini söyler.
5. İlk şartı; padişahın bütün askerlerini bir gün doyurmaktır. Oğlan kızın yardımıyla Arap'tan aldığı bir cevizle askerleri doyurur.
6. İkinci şartı; bir salkım üzümle askerleri doyurmak ve bir tane de artırmaktır. Oğlan yine kızın yardımıyla Arap'tan aldığı bir salkım üzümle askerleri doyurur.
7. Üçüncü şartı ise; iki karış boyunda, bir karış sakalı olan bir köse bulmaktır. Oğlan yine kızın yardımıyla bu şartı yerine getirir ve padişah da Köse'nin bedduasıyla taş olur.

5. Varyantlar:

Afyon: 14 (Peri Kızı), Y.Çukurova: 19 (Kurbağa İle Padişahın Oğlu), Gümüşhane: 12 (Konuşan Bebek), Yalvaç: 19 (Kurbağa Kız), Niğde: 9 (Konuşan Bebek), Balıkesir: 86 (Tosbağa Gelin), Adıyaman: 46 (Üç Günlük Bebek), Tarsus: 15 (Padişahın Üç Oğlu), Manisa: 17 (Şahmaymun Kadın), Yozgat: 41 (Tosbağa Kız), Gaziantep: 15 (Tosbağa Gelin), Gaziantep: 16 (Maymunu Şibani), Sütçüler: 21 (Peri Kız), Van: 21 (Ak Dev)

27. MASAL

1. Güvercin Adam
2. EB: 93, 257, 258, AaTh: 432, 434, 530, 532
3. Canip İlteroğlu
4. **Motif Sırası:**

1. Ülke işlerinden dolayı kızlarını evlendirmeyi unutan padişaha, kızları bir oyun oynayarak onun bu durumu fark etmesini sağlarlar.

2. Padişah da büyük kızını vezirin oğluyla, ortanca kızını şeyhülislamın oğluyla evlendirir. Küçük kız da nasibim bu diyerek bir köpekle birlikte bir konağa çekip gider.
3. Kız, konakta gecelerken bir kuşun delikanlıya dönüştüğünü görür. Kızla oğlan daha sonra birbirlerine âşık olurlar.
4. Bir gün küçük kız, ablalarıyla hamama gidince zenginliğinin ve oğlanın sırrını ağzından kaçırdığı için büyü bozulur ve oğlanla görüşemezler.
5. Kız, oğlanı bulabilmek için bir hamam yaptırır ve hamama sadece hikâye anlatanların girmesine izin verir.
6. Fakir bir kadın hikâye anlatmadığı için hamama giremez. Kadın, eşyalarını yıkamak için bir kervandan odun alırken bir anda kendisini cennet gibi bir konakta bulur.
7. Kadın, konakta gecelerken bir sürü güvercinin konağa gelip havuzdaki suda yıkandıktan sonra insana dönüştüğüne şahit olur.
8. Kadın, ertesi gün geldiği kervanla geri dönüp başından geçenleri kıza anlatarak hamama girer.
9. Kız, hikâyeyi duyunca hemen oğlanın olduğu konağa gelerek oğlanı bulur ve onunla evlenir.
10. Bir gün çok güçlü bir devlet, kızın babasına savaş açar. Padişah tam yenileceği sırada kırk şövalye gelerek savaşın kazanılmasını sağlayıp kaybolurlar. Padişah bir türlü bunları bulamaz.
11. Padişah hastalanınca canı ceylan eti çeker. Damatları ceylan etini bulamayınca ormanda gördükleri birisinden vücutlarına birer mühür bastırdıktan sonra ceylan etini alırlar. Fakat padişah bu eti beğenmez.
12. Kızla kocası saraya gelip padişaha getirdikleri gerçek ceylan etini yedirirler. Kız, saraydan çıkıp giderken padişah, kızın arkasındaki mendili görür ve kızın kocasının şövalye olduğunu öğrenir.

13. Padişah, diğer damatlarını saraydan attıktan sonra küçük kızı ve damadıyla yaşamaya başlar.

5. Varyantlar:

Afyon: 18 (Hibârî), Afyon: 53 (Padişahın Oğlu İle Atı), Y.Çukurova: 49 (Keloğlan İle Padişahın Kızı), Elazığ: 40 (Ahmet Ağa), Elazığ: 64 (Hayırsız Kız), Yalvaç: 52 (Tanınmayan Savaşçı), Taşeli: 25 (Ceylan Yüreği), Niğde: 32 (Geyik Sütü), Safranbolu: 3 (Padişahın Kızı), Adıyaman: 27 (Kel), Yozgat: 7 (Hüsni Yusuf), Gaziantep: 20 (Deli Kızın Hikâyesi), Gaziantep: 35 (Süpürgeci Koca)

28. MASAL

1. Sekiz Kızın Bacısı

2. EB: 97, AaTh: 518

3. Muhittin Elbastı

4. Motif Sırası:

1. Sekiz kızı olan padişahın karısı, yeni doğurduğu kız çocuğunu korkusundan padişaha oğlan olarak tanıtır.
2. Çocuğun sünnet zamanı gelince, kız bir atla başka bir ülkeye kaçar. At, kıza iki tüyünü bırakır ve zor durumda kalınca yardıma gelebilmesi için tüyleri birbirine sürtmesini söyler.
3. Kızın vardığı yerde de dev, insanlara su vermek için her sene padişahın bir çocuğunu almış. Bunu duyan kız, atı çağırır ve attan aldığı kılıçla devi öldürerek oradan kaçar.
4. Kız, tekrar tüyleri birbirine sürterek atı çağırıp kendisini erkek yapmasını ister. Atın yardımıyla erkek olan kızı, padişah yakalatarak kızıyla evlendirir.
5. Oğlan, atı tekrar çağırıp kızla kendisini memleketine götürmesini ister. Memleketine gelen oğlan, babasına olanları anlatır ve mutlu bir hayat sürerler.

5. Varyantlar:

Afyon: 20 (Padişahın Kızı), Gümüşhane: 14 (Ağlayan Narla Gülen Ayva), Taşeli: 60 (Ağlayan Nar İle Gülen Ayva), Kayseri: 44

(Ağlayan Ayva, Gülen Nar), Sütçüler: 19 (Padişahın Kızı ile Kara Dil At), Van: 51 (Horhor At)

29. MASAL

1. Mehmet Ağa

2. EB: 136, AaTh: 938

3. Ömer Özcan

4. **Motif Sırası:**

1. Çok zengin olan Mehmet Ağa'nın rüyasına iki sakallı adam girip; "Başına gelecek olan bela gençlikte mi, yoksa kocalıkta mı gelsin?" diye sorunca ağa, gençlikte gelsin der.
2. Mehmet Ağa, sonra tüm varlığını kaybeder. Çocuğunun birisini dereye suya düşürür, birisini de kurda kaptırınca karısıyla birlikte bir köye çoban durur.
3. Davar güderken karısını da bir kervancı kaçırdıca Mehmet Ağa da Bağdat'a paralı askerlik yapmaya gider ve orada komutan olur.
4. Çocuklar da yanlarında büyüdükleri kişilerin gerçek aileleri olmadıklarını yıllar sonra öğrenince evlerinden kaçarak Mehmet Ağa'nın yanında asker olurlar.
5. Kervan çayıda iken kervancı, dayısı olan yaverle çarşıda karşılaşır. Yaver, bu iki genci kervanı korumak için çayıra gönderir.
6. Oğlanlar, kervancının çadırında nöbet tutarken şans eseri annelerini bulurlar.
7. Oğlanlarla kadını birlikte uyurken yakalayan kervancı, kumandana şikâyete gidince oğlanlarla kadının, kumandanın ailesi olduğu ortaya çıkar. Bunun sonucunda kervancı da öldürülür.

5. **Varyantlar:**

Taşeli:15 (Gençlikte mi İhtiyarlıkta mı?), Gümüşhane: 24 (Gençlikte mi, Kocalıkta mı?), Yalvaç: 26 (Gençlikte mi, Kocalıkta mı?), Balıkesir: 11 (Gençliğine mi, Kocalığına mı?), Balıkesir: 53 (Rüzgaroğlu), Balıkesir: 57 (Padişahla Zengin Adam), Bingöl: 23

(Evvel mi Gelsin, Sonra mı?), Muş: 38 (Bezirgân), Tarsus: 34 (Gençlikte mi, İhtiyarlıkta mı?), Manisa: 26 (Gençlikte Mi Kocalıkta Mı?), Yozgat: 57 (Gonya Valisi), Gaziantep: 30 (Ahmet Bey), Gaziantep: 31 (Padişahın Rüyası), Gaziantep: 32 (Beyoğlu), Gaziantep: 33 (Beylerbeyi), Sütçüler: 28 (Gençlikte mi, Kocalıkta mı?)

30. MASAL

1. Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım?
2. EB: 137, AaTh: 883A, 883C
3. M. Nasıh Güngör
4. **Motif Sırası:**
 1. Padişah, hastalıklı doğan kızını gidip dağ başına bırakır.
 2. Kız, dağda gezerken hasta bir kurdun derede yıkanıp iyileştiğini görünce kendisi de suya girerek iyileşir.
 3. Dağda yaşamaya başlayan kızı bir süre sonra avcılar bulup avcı başına götürürler. Kız büyüyünce avcı başının oğuluyla evlenir ve “Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım” adında üç çocuğu olur.
 4. Yıllar sonra padişah, kızını bıraktığı yerde avlanırken avcı başına gece misafir olur. Kız da eve gelen kişinin babası olduğunu anlar ama bunu kimseye belli etmez.
 5. İkinci gün padişah, çocukların isimlerindeki hikmeti sorunca her şey ortaya çıkar. Padişah da tekrar kırk gün kırk gece kızının düğününü yapar.
5. **Varyantlar:**

Afyon: 27 (Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım), Gümüşhane: 27 (Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım), Elazığ: 4 (Neydim Ne Oldum Ne Olacağım), Niğde: 18 (Ne İdik, Ne Olduk, Ne Olacağız?), Safranbolu: 10 (Padişahın Küçük Kızı), Balıkesir: 31 (Neydim Noldum Noldum), Manisa: 27 (Neydim Ne Oldum Ne Olacağım), Gaziantep: 34 (Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım?), Sütçüler: 29 (Ne İdik, Ne Olduk, Ne Olacağız?)

31. MASAL

1. Zümrüdüanka
2. EB: 140, AaTh: ---
3. Raşit Dağlı
4. **Motif Sırası:**
 1. Sultan Süleyman, dünyanın iki ayrı ucundaki bir kızla bir erkek çocuğun kaderini birleştirdiğini söyleyince Zümrüdüanka, bunun olmayacağını söyleyince ikisi iddiaya girerler.
 2. Zümrüdüanka, kızı daha çocukken kaçırıp ıssız bir adada beslemeye başlar.
 3. Oğlan da büyüyünce deniz seyahatindeyken gemisi batarak kızın olduğu adaya sürüklenir.
 4. Oğlan, bir süre sonra adada kızla buluşup anlaşır. Kuş, oğlanın öldürdüğü öküzün derisini, kızın yanına götürürken habersiz bir şekilde oğlanı da derinin içinde kızın yanına çıkarır.
 5. Yıllar sonra Sultan Süleyman, Zümrüdüanka'dan kızı getirmesini ister. Kuş, kızla beraber habersiz bir şekilde derinin içinde oğlanı da getirince Sultan Süleyman haklı çıkar.
 6. Sultan Süleyman, kuştan bir yerde beyaz saçı olan çocukların uğursuzluk getirdiğine inanıldığı için kayalıklara bırakılan bir çocuğu beslemesini ister.
 7. Bir zaman sonra çocuğun babası, çocuğu aramaya çıkınca kuş, çocuğu babasına teslim eder.
 8. Oğlan büyüyüp evlendikten sonra eşinin doğumunu da bu kuşun yardımıyla gerçekleştirir.
5. **Varyantlar:**

Yalvaç: 27 (Zümrüdü Anka Ve Süleyman), Sütçüler: 30 (Zümrüdü Anka ile Hz. Süleyman)

32. MASAL

1. Kadere Karşı Gelmek
2. EB:--- , AaTh:---

3. İfagat Soğancıoğlu

4. Motif Sırası:

1. Tek başına yaşayan çirkin bir kadına, çevresindekiler yakın zamanda öleceğini söylerler.
2. Kadın, bu üzüntüyle yaşarken, bir gün Azrail ile karşılaşır ve ondan ölmeyeceğini öğrenir.
3. Ölmeyeceğini anlayan kadın, yüzüne estetik yaptırıp güzelleştikten kısa bir süre sonra hayatını kaybeder.
4. Kadın öldükten sonra Azrail'e "Hani beni öldürmeyecektin?" dese de kadere karşı geldiği için öldürüldüğünü anlar.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

33. MASAL

1. Masal

2. EB:--- , AaTh:---

3. Hatice Atlı

4. Motif Sırası:

1. Padişah, eşiyle köpeğini, insan olsunlar diyerek, bir gece kızıyla aynı odaya kapatır. Padişah ertesi gün kızının odasına gidip bakınca hayvanların ikisinin de insan olduğunu görür.
2. Padişah, kızlar büyüyünce ilk önce büyük kızını, sonra ortanca kızını, sonra da küçük kızını evlendirir.
3. Padişah, bir gün aynı anda üç tane dönürünü yemeğe çağırır ve dönürlerine, kızlarını nasıl bulduklarını sorar.
4. Birisi; çok iyi ama eşek gibi sırtıyor, der. Diğeri; çok iyi ama insanı köpek gibi dalıyor, der. Üçüncüsü de; çok memnunum tam bir insan evladı, der.
5. Padişah da içinden; ilki eşek olan, sonraki köpek olan, en sonuncusu da insan olan, der.

5. Varyantlar:

Safranbolu: 20 (İnsan Cinsi, Kedi Cinsi, Köpek Cinsi)

34. MASAL

1. Vermeyince Mabut Neylesin Sultan Mahmut

2. EB: ---, AaTh: ---

3. Canip İlteroğlu

4. Motif Sırası:

1. Sultan Mahmut, veziriyle birlikte tebdil-i kıyafetle İstanbul'u dolaşırken bir tezgâhtarın yoksulluktan dolayı yakındığına şahit olur.
2. Sultan, yardım için tezgâhtara altı altınla döşeli bir tepsi baklava gönderir. Fakat adam, tepsiyi baklavayla birlikte satınca altınlara sahip olamaz.
3. Ertesi sene sultan gezerken, yine aynı tezgâhtarın yakınmasını duyar ve adamın verdiği tepsideki altınları görmediğini öğrenir.
4. Sultan, ertesi gün Galata Köprüsü'ne altın koyar ve adamın köprüden geçmesini sağlar. Fakat adam yine altınları fark etmeden köprüden geçip gider.
5. Sonraki sene sultan yine şehri dolaşırken aynı adamın yakınmalarını tekrar duyunca adamın köprüdeki altınları almadığını öğrenir.
6. En sonunda sultan, adamı sarayın hazinesine sokarak eline bir kürek verir. Fakat adam küreği altınlara ters daldırınca bir tane altın alabilir. İkinci bir hakkı olmadığı için de kaderine razı olur.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

35. MASAL

1. Fakir Molla

2. EB: ---, AaTh:---

3. Canip İlteroğlu

4. Motif Sırası:

1. Muska yazarak geçinen Molla, yazdığı bir muska karşılığında aldığı iki kuruşun birisiyle hamama gider.

2. Hamamda yıkanırken öbür kuruşuyla da sokak satıcısından sözde yiyince zengin eden bir macun alır.
3. Molla hamamdayken hamama veziri azam gelir. Molla, tuvalette bayılıp kalan vezirin kılığına girerek sarayın haramlığına kadar gider.
4. Molla, haramlıktaki altınları çalarak hemen kaçır. Fakat padişahın adamları Molla'yı bir caminin minaresinde kısırdığı sırada Molla uykudan uyanarak gördüklerinin rüya olduğunu anlar.
5. Sokak satıcısının Molla'ya sattığı şey esrar olduğu için Molla hamamda sızıp kaldığı için rüya görmüştür.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

36. MASAL

1. Üç Üvey Kız Kardeş
2. EB: 161, AaTh: 327, 1119
3. Meliha Mahmutoğlu
4. **Motif Sırası:**
 1. Üvey anneleri tarafından istenmeyen üç kızı, babaları ormana bırakıp kaçır.
 2. Babalarının kendilerini bırakıp gittiğini sonradan fark eden kızlar, tepeden gördükleri ışık yanan bir eve giderler. Evde yaşlı bir kadın tarafından karşılanırlar ve iyi bir muamele görürler.
 3. Büyük kız, yaşlı kadının tavırlarından şüphelenerek onun katil olduğunu anlar. Gece, kardeşlerine bunu anlatarak kadından kurtulmak için plan yaparlar.
 4. Kızların uyuyup uyumadığını kontrol eden yaşlı kadın, kızların uyumadığını ve uyumaları için çeşmeden süzekle su getirilmesi gerektiği öğrenince çeşmeye suya gider.
 5. Kızlar, sudan gelince kurdukları tuzakla kadını öldürdükten sonra evde mutlu bir şekilde yaşarlar.

5. Varyantlar:

Elazığ: 34 (Bızdık), Yalvaç: 33 (Civcivoğlu), Balıkesir: 37 (İki Kardeş), Balıkesir: 59 (Bıdıçık), Bingöl: 25 (Alık İle Dev), Tarsus: 13 (Oduncu Ve Kızları), Gaziantep: 36 (Mıddık Kız), Gaziantep: 37 (Çeko)

37. MASAL

1. Ürkek Mustafa

2. EB: 162, AaTh: 1039, 1640

3. Hasan Bekdemir

4. Motif Sırası:

1. Sineklerden korkan Mustafa, cebine pekmez doldurarak köyüne gider. Yolda dinlenmek için durduğunda cebindeki pekmeze sinekler konar. Kılıcıyla sinekleri bir vuruşta öldürünce kılıcına “Bir vuruşta kırk yiğidi öldüren Mustafa” yazar.
2. Mustafa, üç devin yaşadığı köye giderek devlere misafir olur. Mustafa, devlerin kendisini öldürmek için kurduğu tuzaktan kurnazlığıyla kurtulur.
3. Ertesi gece de devlerin kendisini demirle öldüreceğini anlar ve bu tuzaktan da kurtulur.
4. Devler, ellerinden kurtulan Mustafa’yı yemek için bu sefer de onunla güreş etmeye karar verirler. Mustafa, güreş etmekten de devlere oynadığı bir oyunla kurtulur.
5. Devler en sonunda Mustafa’yı yenemeyeceklerini anlayınca yemekten vazgeçerler ve ona bir heybe dolusu altın verip köyüne gönderirler.

5. Varyantlar:

Taşeli: 10 (Hanımından Korkan Osman Ağa), 24, Gümüşhane: 33 (Korkak Deli), Elazığ: 56 (Çulfacıoğlu Mehmet Onbaşı), Safranbolu: 11 (Ödek Oğlan), Balıkesir: 23 (Cingen Oğlu), Adıyaman: 11 (Gorkah Ahmet), Muş: 33 (Korkak Ali), Yozgat: 44 (Hezer), Gaziantep: 38 (Köse), Gaziantep: 39 (İstopepir), Sütçüler: 37 (Devleri Korkutan Korkak)

38. MASAL

1. Yedi Kardeş Devler
2. EB: 162, AaTh: 1049, 1051
3. Sait Çetin
4. **Motif Sırası:**
 1. Adamın birisi çalışmamak için ikinci kez evlenir. Fakat yeni ailesinin de çalışması için yaptığı baskı üzerine çalışmaya gider.
 2. Yolda bir devle karşılaşır ve devî birkaç oyunla küçük düşürüp kendisini çok güçlüymüş gibi gösterir. Böylece devlerin yanına gitmeyi başarır.
 3. Devlerin evinde odun getirmekten kurtulmak için devlere bir oyun oynar ve bu sayede odun taşımaktan da kurtulur.
 4. Gece, devlerin kendisini öldüreceğini anlayan adam, yatağına kendi yerine bir kütük koyarak bu oyundan da kurtulur.
 5. Sabahleyin adamın sağ olduğunu gören devler, adamdan kurtulmak için bohçasına biraz altın doldurup gönderirler. Adam da kısa yoldan zengin olur.
5. **Varyantlar:**

Taşeli: 10 (Hanımından Korkan Osman Ağa), Taşeli: 24 (Tezer Ağa), Gümüşhane: 32 (Devleri Korkutan Bilâl Ağa), Elazığ: 33 (Köse), Safranbolu: 11 (Ödek Oğlan), Balıkesir: 23 (Cingen Oğlu), Adıyaman: 11 (Gorkah Ahmet), Muş: 33 (Korkak Ali), Yozgat: 44 (Hezer), Gaziantep: 38 (Köse), Gaziantep: 39 (İstopepir), Sütçüler: 37 (Devleri Korkutan Korkak)

39. MASAL

1. Üç Kardeş ile Dev
2. EB:--- , AaTh:---
3. Raşit Dağlı
4. **Motif Sırası:**
 1. Üç kardeş, babalarının sanatı olan avcılıkla uğraşırken dağda gördükleri devleri öldürüp onların sarayına yerleşirler.

2. Ağabeyleri ava gittikten sonra dünyaya gelen küçük kız, büyüyünce ağabeylerini aramak için yola çıkar. Şans eseri kardeşlerini bulduktan sonra birlikte yaşamaya başlarlar.
3. Oğlanlara musallat olan topal dev, kızı öldürmeye çalışır fakat oğlanların kurnazlığı yüzünden bir türlü bunu başaramaz.
4. Bir gün kızın, su başından getirdiği soğanları yiyen oğlanlar kömüğe dönüşürler.
5. Kız, kömüşleriyle birlikte sarayı terk edip bir kasabaya yerleştikten sonra orada Beyoğlu ile evlenerek rahata kavuşur.
6. Topal dev, kılık değiştirip kız doğum yapmak üzereyken onu kurtarma bahanesiyle kızın yanına gelerek kızı güvercine dönüştürür.
7. Kızın kılığındaki dev, kocasına, hastalandığını ve çare olarak kömüşlerin kesilmesi gerektiğini söyler.
8. Oğlan, tam kömüşleri kestirirken yangın çıkar. Güvercin de yangını söndürmeye gelince eski haline döner.
9. Kızın kocası, devi öldürüp kanını öküzlere içirince oğlanlar eski haline dönüşürler.

5. Varyantlar:

Afyon: 23 (Kayaoğlan), Muş: 42 (Çoban Kızı), Yozgat: 36 (Geyik Kardeş İle Güzal Ayşe)

40. MASAL

1. Of Koca
2. EB: 169, AaTh: 325
3. Mehmet Sakal
4. **Motif Sırası:**
 1. Padişahın kızına âşık olan fakir bir genç, babasıyla kızı istemeye gidince padişah kızını vermek için oğlandan “dünyada olmayan zanaatı” getirmesini ister.
 2. Oğlan, zanaatı bulmak için yola çıkınca yolda karşılaştığı “Of Koca” oğlana zanaatı öğretmek ister.

3. Of Koca, bir süre sonra oğlanın bir şey öğrenemediğini zannederek oğlanı babasına teslim eder.
4. Oğlanla babası yolda giderken, oğlan öğrendikleri sayesinde çeşitli hayvan kılığına girerek babasına para kazandırır.
5. Oğlanın bu kadar marifetli olduğunu öğrenen Of Koca, oğlana meydan okur. Fakat oğlan, Of Koca'yı zanaatı sayesinde yenerek padişahın kızını almayı başarır.

5. Varyantlar:

Gümüşhane: 35 (Ecel Ecayip), Yalvaç: 36 (Ali Cengiz Oyunu),
Yozgat: 17 (Cıncık Kız), Kayseri: 24 (Of Koca), Sütçüler: 39 (Ali
Cengiz Oyunu), Van: 17 (Bilmez Hoca)

41. MASAL

1. Açıl Cevizim Açıl
2. EB: 177, AaTh: 514
3. Raşit Dağlı
4. **Motif Sırası:**

1. Rüyasında gördüğü peri kızına âşık olan genç, ailesinden izin alarak kızı bulmak için yola çıkar.
2. Oğlan, yolda bir ejderhanın elinden bir kızı kurtarınca kızın padişah olan babası ona mükâfat olarak sihirli bir ceviz verir.
3. Oğlan, yolda acıkınca cevize “açıl cevizim açıl”der ve ortaya güzel bir sofraya açılır.
4. Oğlan, yemeğini yerken yanına bir derviş gelir ve asasıyla oğlanın cevizini değiştirmek ister. Oğlan, asanın uzaktaki bir şeyi getirebilme sihrini öğrenince asayı cevizle değiştirir.
5. Yolda tekrar acıkan oğlan, asanın yardımıyla cevizi geri getirir. Yemek yemeğe başlayınca yanına bir derviş daha gelir. Bu sefer de cevizi bu dervişin sihirli külâhıyla değiştirir.
6. Oğlan, acıkınca tekrar asanın yardımıyla cevizi geri getirir ve yemek yerken yanına başka bir derviş gelir. Oğlan, bu sefer de cevizini bu dervişin sihirli seccadesiyle değiştirir.

7. Başka bir seferde de bir dervişin sihirli kabağıyla cevizi değiştirir.
8. Oğlan, seccade ve külâhın yardımıyla peri padişahının sarayına girip sihirli eşyalarıyla padişaha bir oyun oynar. Fakat padişahın kızı bu durumu öğrenince oğlanla birlikte seccadeye binip kaçar.
9. Padişah, kızının kaçırıldığını anlayınca onu kurtarmak için ordularıyla oğlanı yakalamaya gider. Fakat oğlan, orduya dönüşen sihirli kabağıyla orduları yenip kızla evlenir.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 37 (Gül İle Sinan)

42. MASAL

1. Sabır Taşı
2. EB: 185, AaTh: 894
3. Nurtem Özdemir
4. **Motif Sırası:**
 1. Annesiyle yaşayan kızın yanına bir kuş gelip başına bir olay geleceğini söyleyince annesi kızını saklar. Fakat kuş saklandığı yere de gelip aynı şeyleri yine söyler.
 2. Komşularıyla gezmeye giden kız, su içerken çeşmenin içinde kapalı kalınca orada uyuya kalır.
 3. Kız, uyanınca yanında kırk anahtarla bir basak bulur. Anahtarlarla kapıları açınca odanın birinde bir cenaze, cenazeye bakan birisini ve bir yazı bulur.
 4. Yazı da, “Kırk gün okunursa kırk birinci gün canlanıp okuyan kişiyle evleneceği.” yazmaktadır.
 5. Kız, kırk gün yazıyı okur. Son gün yorulup yazıyı bir Arap’a okuttuğu zaman cenaze canlanır ve ilk gördüğü kişi olan Arap’la evlenir. Arap, kızı da adama hizmetçileri olarak tanıtır.
 6. Bir bayram günü kızın istediği sabır taşını getiren oğlan, kızın sabır taşıyla konuştuklarını duyunca gerçekleri öğrenir ve Arap’ı cezalandırarak kızla evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 39 (Sabır Taşı), Elazığ: 53 (Kırk Gün Ölü Bekleyen Kız), Erzurum: 16 (Uyuyan Delikanlı), Yalvaç: 39 (Sabır Taşı), Taşeli: 54 (Sabır Taşı), Manisa: 35 (Sabır taşı), Yozgat: 5 (Karga), Gaziantep: 40 (Yeşil Kurbağa), Kayseri: 15 (Ölü Baş Bekleyen Kız), Sütçüler: 40 (Sabır Taşı), Van: 13 (Sütlü Fatma), Van: 55 (Meyit)

43. MASAL

1. İngiltere Kralı

2. EB: 197, AaTh: 725

3. Mustafa Çınar

4. Motif Sırası:

1. Padişahın kızına âşık olan genç, sarayın etrafında gezerken padişah tarafından yakalattırılıp zindana attırılır.
2. Padişah, savaş çıkartmak bahanesiyle İngiltere kralının kendisine gönderdiği oklavanın ne tarafının kalın olduğunu, kızının yardımıyla zindandaki bu oğlandan öğrenir.
3. İngiltere kralı bu sefer de padişaha üç tane at gönderip bunları büyükten küçüğe doğru sıralamasını ister. Padişah, zindandaki çocuğun yardımıyla bunu da bilerek savaşmaktan kurtulur.
4. İngiltere kralı bu sefer de, padişahın gönderdiği en akıllı kişiyle kendisinin yarışacağını söyler. Padişah da zindandaki çocuğu İngiltere kralının yanına gönderir.
5. Çocuk, kendisini karşılamaya gelen kralı, ilk önce limanda sözüyle yener. Daha sonra kralın kızını da yenince kral, çocuğa mükâfat olarak para veriyormuş gibi yaparak bir şey vermez.
6. Çocuk, bu olmayan paralarla bir mağazadan elbiseler alıp padişaha gönderir. Kralın verdiği olmayan parayı da mağazacıya vermeye çalışınca çocukla mağazacı tartışınca mahkemede kralın karşısına çıkarlar.
7. Kral, mahkemede çocuğun sözleriyle mağlup olur ve mağazacının parasını vermek zorunda kalır.

8. Çocuk, Türkiye padişahının yanına gelip olanları anlatır ve padişahın kızıyla evlenir.
9. Yenilgiyi kabullenemeyen kral, padişaha, “İngiltere’den mühürlü bir şey çalamazsanız yine savaş açarım.” yazılı bir mektup gönderir.
10. Padişah, bu işi yapacak bir hırsız bulup İngiltere kralının sarayına gönderir. Hırsız, kralın sarayına hortlak kılığında girip krala kendisini Hazreti İsa’nın gönderdiğini söyler ve kralı bayıltarak padişahın yanına getirir.
11. Türkiye padişahı da elinde esir olan kralla alay edip bir daha aleyhinde konuşmamasını söyledikten sonra onu salıverir.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 40 (Rüya), Taşeli: 14 (Çocuğun rüyası), Elazığ: 62 (Rüya), Erzurum: 23 (İngiliz Kralı), Yalvaç: 42 (Çocuğun rüyası), Kayseri: 42 (Aydoğdu ve Gündoğdu), Sütçüler: 14 (Padişaha Üç Soru)

44. MASAL

1. Şah Mehmet

2. EB: 213, AaTh: 302, 518

3. Mustafa Altuntaş

4. Motif Sırası:

1. Padişahın kırk oğlu, birlikte evlenecekleri kırk kız kardeş bulmak için yola çıkmaya hazırlanırken anneleri ilk üç gün hiçbir yerde durmamalarını söyler.
2. İlk gün durdukları yerde kardeşleri uyuyunca Şah Mehmet ejderhayı, ikinci gün devi, üçüncü gün de kırk kızı olan bir devi öldürür.
3. Şah Mehmet, devin kızlarını kardeşleriyle tanıştır ve kardeşleri Şah Mehmet’in kız arkadaşının daha güzel olduğunu görünce onu kızların çıktığı kuyuda bırakırlar.

4. Kız geri gelip Şah Mehmet'i kuyudan çıkartır. Kardeşlerini affeden oğlan, giderken arkasından duyduğu sesin nerden geldiğini bulmak için kızı, kardeşlerine yedi seneliğine emanet eder.
5. Şah Mehmet, bir saraya varır ve orada bir devle karşılaşır. Dev'in sevgilisinin kuşlar padişahının kızı olduğunu öğrenir.
6. Dev, Şah Mehmet'ten kızı getirmesini ister ve Şah Mehmet de kızı bulmak için kuşlar padişahının memleketine gider.
7. Kız, kendisini kuyudan kurtaran kişinin geldiğini babasına söyleyince padişah, kızını Şah Mehmet'le evlendirir. Şah Mehmet de evlendikten sonra tekrar devin yanına gelir.
8. Dev'in nasıl öleceğini, devin yanındaki kızdan öğrenen Şah Mehmet, dev'i öldürüp hem o kızla hem de padişahın kızıyla evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 44 (Kırk Oğlanla Kırk Kız), Gümüşhane: 42 (Cinpulat), Erzurum: 12 (Beyböyrek), Erzurum: 38 (Ahmet Şah), Taşeli: 37 (Yedi Kardeş, Yedi Dev), Taşeli: 47 (Padişahın Kırk Oğlu), Adıyaman: 31 (Kırk Kardeş), Sütçüler: 42 (Padişahın Kırk Oğlu), Van: 47 (Guri El)

45. MASAL

1. Üç Kız
2. EB: 239, AaTh: ---
3. Aziz Gözelyıl
4. **Motif Sırası:**
 1. Padişah, gece devriyesinde gezerken ağanın kızlarının bir padişahla evlenebilmek için neler vaat ettiklerini duyar.
 2. Bunları duyan padişah, ağanın büyük kızıyla evlenir. Fakat kız evlendikten sonra vaat ettiklerini yapmayınca padişah, ortanca kızla evlenir. O da vaatlerini yerine getirmeyince küçük kızla da evlenir.

3. Küçük kız, padişaha iki çocuk doğurunca ablaları bu kızı kıskanırlar ve kardeşlerinin çocuklarını denize atıp yerine köpek yavrusu koyarlar.
4. Padişah, köpek yavrularını kızın yanında görünce kızı saraydan attırır. Çocukları denizde bir derviş bulup büyütür. Derviş, ölmeden önce çocuklara ilerde onlara yardım edecek olan kıratı gösterir.
5. Oğlan bu kıratla şehirde gezerken elindeki altın tasla, ev erzağı alıp kardeşinin yanına gelir.
6. Çocuk, sonradan tanıştığı avcıyla sürekli ava gitmeye başlar ve herkesten önce ilk o avlanır.
7. Çocuk avlanırken bir gün padişahla tanışır. Padişah, çocuktan çok etkilenir ve çocuğu eşlerine anlatır. Kadınlar bu durumdan şüphelenerek çocuktan kurtulmak için çocuğun kardeşinin yanına gelirler ve oğlanı zor bir yerdeki aynayı getirmeye göndertirler.
8. Çocuk, atın yardımıyla aynayı alıp gelir ve ava gidince padişahla tekrar karşılaşır. Kadınlar bu seferde çocuktan kurtulabilmek için çocuğu Kafdağı'ndaki çiçeği almaya göndertirler.
9. Çocuk, atın yardımıyla Kafdağı'ndan çiçeği getirdikten sonra padişahla avda yine karşılaşır. Fakat bu sefer kadınlar oğlana bir şey yaptırılmazlar.
10. Bir gün padişah, çocuğa misafirliğe gelince çocuğun Kafdağı'ndan getirdiği dünya güzeli, bunların padişahın çocukları olduğunu açıklar.
11. Padişah da bunun üzerine iki karısını öldürerek dünya güzelinin de yardımıyla küçük eşini canlandırıp onunla evlenir.

5. Varyantlar:

Afyon: 50 (Altın Saçlı Oğlanla Altın Saçlı Kız), Taşeli: 11 (Padişahın Üç Kızı), Taşeli: 56 (Vezirin Üç Kızı Ve Padişahın Oğlu) , Elazığ: 29 (Zülfü Mavi), Elazığ: 61(Gülükân), Erzurum: 17 (Dilâremcengi), Erzurum: 19 (Gül Sinan), Yalvaç: 45 (Köpek Eniği Doğuran Kız), Balıkesir: 17 (Altın Saçlı Kızla Sırma Saçlı Oğlan), Bingöl: 28

(Padişahın Oğlu İle Üç Kız Kardeş), Bingöl: 29 (Üç Kız Kardeş İle Çoban), Adıyaman: 10 (Gâvur Gül), Tarsus: 14 (Padişahın Üç Kızı), Tarsus: 22 (İplikçinin Kızları), Manisa: 39 (Üç Kızlar), Yozgat: 1 (Altın Saçlı Oğlan Gilaboru Saçlı Kız), Yozgat: 20 (Dilerim Çengisi), Yozgat: 26 (Kaya Koltuğu), Kayseri: 37 (Çelaçengi), Gaziantep: 49 (Çan Kuşu Çor Kuşu), Gaziantep: 50 (İdarem Cengiz Kızı), Sütçüler: 46 (Altın saçlı Kız İle Mercan Dişli Oğlan), Sütçüler: 47 (Bey Böyrek), Van: 46 (Altın Perçemli Çocuklar)

46. MASAL

1. İncili Kız
2. EB: 240, AaTh: 510A–533
3. Hasan Bekdemir
4. **Motif Sırası:**
 1. Fakir bir adamın karısı hamamda bir kız çocuğu doğurur. Kızın gözlerinden ağlayınca inci dökülmekte, gülünce de yanaklarında gül açmaktadır. Kızın bu hâlini bir cadı da görür.
 2. Cadı kadın, kızını, padişahın oğluya evlendirmek için saraya getirirken kızın gözlerini çıkartır ve onun yerine kendi kızını saraya götürür.
 3. Oğlan, düğün günü, gelinin kendi evleneceği kız olmadığını anlasa da bir şey yapamaz.
 4. Öbür kızını da fakir bir adam bularak sahiplenir. Kızın saraydaki gözlerini de güllerle değiştirdikten sonra kızın gözlerinin açılmasını sağlar.
 5. Adamın verdiği gülü padişahın oğlu koklayınca kız uzaktan hamile kalır. Kızın bir çocuğu olduğunu öğrenen cadı kadın büyü yaparak kızını öldürür.
 6. Padişahın oğlu avdayken çocuğunu bularak büyütür. Cadının yaptığı muskayı alıp kızını canlandırdıktan sonra cadıyı da cezalandırır.

5. Varyantlar:

Afyon: 51 (Gurbete Giden Kız), Y.Çukurova: 46 (Gül Senem), Gümüşhane: 46 (Muradına Nail Olmayan Dilber), Elazığ: 41 (Bacılar), Erzurum: 29 (Muradına Ermeyen Dilber), Erzurum: 30 (Muradına Ermeyen Dilber), Erzurum: 31 (Muradına Nail Olmayan Dilber), Yalvaç: 46 (Gülen Gül, Ağlayan İnci), Taşeli: 31 (Muradına Nail Olmayan Dilber), Niğde: 29 (Muradına Ermeyen Dilber), Balıkesir: 27 (Telli Kız), Balıkesir: 51 (Muradına Nail Olmayan Kız), Adıyaman: 24 (İki Bacı), Manisa: 40 (İncili Kız), Yozgat: 37 (Gülünce Güller Açan Kız), Yozgat: 39 (Kör Kız), Gaziantep: 51 (Gülperi), Gaziantep: 52 (Padişahın Üç Kızı)

47. MASAL**1. Sihirli Top**

2. EB:--- , AaTh:---

3. Hatice Atlı**4. Motif Sırası:**

1. Çok zalim olan bir padişahın kızına kimse korkudan talip olamaz.
2. Bu kız bir gün ırmak kenarında gezerken elindeki altın topu bir kurbağanın kafasına düşürünce kurbağa hemen yakışıklı bir delikanlıya dönüşür.
3. Delikanlı ile kız birbirlerine âşık olurlar ve delikanlı, üvey annesinin büyü yaptırarak bu hale geldiğini kıza anlatır.
4. Oğlan, kızı padişahı isteyip onunla evlenirler.
5. Padişahı sonra tahta geçen oğlanın adaleti her tarafa yayılır.
6. Delikanlı, kendisini ziyarete gelen babası ve üvey annesini tanıyarak üvey annesinin yaptıklarını babasına anlatır. Adam da karısını öldürüp oğlu ve geliniyle birlikte mutlu bir hayat sürer.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

48. MASAL

1. Yahudi
2. EB: 268, AaTh: ---
3. Raşit Dağlı
4. **Motif Sırası:**
 1. Komşusunun gelinine âşık olan Yahudi, gelin çeşmeye suya gidince kendisi de çeşmeye giderek geline sürekli sarkıntılık eder.
 2. Gelinin kocası, bu durumu anlayınca karısıyla birlikte bir plan yaptıktan sonra gelin, Yahudi'yi eve çağırır.
 3. Evde yemeği yedikten sonra gelin, Yahudi'yi bir bahane ile ahıra götürür.
 4. Gelinin kocası da ahıra gelerek Yahudi'yi yakalayıp önce döver sonra da hayvanların yiyeceğini hazırlatıp kovar.
5. **Varyantlar:**

Yalvaç: 53 (Aptal Padişah), Balıkesir: 68 (Papaz), Bingöl: 32 (Çapkın Hoca)

49. MASAL

1. Kurnaz Arkadaş
2. EB: 272, AaTh: 882
3. Raşit Dağlı
4. **Motif Sırası:**
 1. Çalışmak için gurbete giden iki arkadaş, para kazandıktan sonra memleketlerine geri dönerler. Köye gelince karısı ölen adam yeniden evlenir.
 2. Adamın yeni eşi, evdeki köpekle horozu kocasına attırınca adamın arkadaşı, bu kadından şüphelenir.
 3. Adam, kadını sınamak için arkadaşının hasta babası kılığında girip eve yerleşir. Kadının kocası, şehir dışında işim var, diyerek evden çıkar.
 4. Kadın, eve üç tane adam alır. Kocasını da aniden gelince kadın, adamları eve saklar.

5. Adamın babası kılığındaki arkadaşı, kadının iffetsizliğini ortaya çıkardıktan sonra adam da karısını boşar.

5. Varyantlar:

Yalvaç: 54 (Aptal Tüccar), Balıkesir: 39 (Gülbeşer), Manisa: 48 (Değirmencinin Karısı), Manisa: 49 (Kadının Fendi)

50. MASAL

1. Dikiş Ahmet

2. EB: 273, AaTh: 1360C, 1535

3. Raşit Dağlı

4. Motif Sırası:

1. Dikiş Ahmet askerden gelirken bir borazan getirip evine saklar. Yaşlanınca da topladığı paralarla geçinmeye başlar.
2. Dikiş Ahmet'in karısı, müddeimin karısını hâkimle konuşurken görür. Kadına, Dikiş Ahmet'e elbise aldırması için müddeimin karısı akıl verir.
3. Kadın, Dikiş Ahmet'e bunu söyleyince adam şüphelenir. Bu fikri, eşine müddeimin karısının verdiğini öğrenir.
4. Müddeim karısı, eşi Ankara'ya gidince eve hâkimi çağırır. Dikiş Ahmet de evin tavan arasına saklanır. Hâkimle kadın tam ilişkiye girerken Dikiş Ahmet, elindeki borazanı çalınca ikisi de elbiselerini giymeden kaçar. Dikiş Ahmet de ikisinin elbiselerini alıp evine gider.
5. Dikiş Ahmet, ertesi gün hâkimin elbiseleriyle sokakta dolaşırken hırsızlıktan yakalanarak mahkemeye çıkarılır.
6. Dikiş Ahmet, mahkemede elbiseleri çalmadığını anlatmaya başlayınca hâkim olayın farkına varır ve Dikiş Ahmet'i serbest bırakır.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

51. MASAL

1. Cüceler
2. EB:--- , AaTh:---
3. Celal Tatlıdil
4. **Motif Sırası:**
 1. Buğday öğütmek için değirmene giden çiftçi, geceyi değirmende geçirince gece yarısı cücelerın değirmene geldiğini görür.
 2. Cüceler, değirmende bismillahsız eşyalarla düğün yaptıktan sonra sabah olmadan giderler.
 3. Adam kendi eşyalarını kontrol etmek için kazanının içine bakar ve cücelerın yediği şeylerin keçi pisliği olduğunu görür.
 4. Adam eve gelerek olanları karısına anlatır. Tekrar kazanın içine bakar ve bu sefer de kendi pisliğini görür. Adam bundan sonra bismillahsız işler yapmamaya tövbe eder.
5. **Varyantlar:**

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

52. MASAL

1. Yalancı Hoca
2. EB:--- , AaTh:---
3. Celal Tatlıdil
4. **Motif Sırası:**
 1. Hocası olmayan bir köyde cenaze olunca köylüler, yoldan geçen bir sarıklıyı hoca sanarak camiye tutarlar.
 2. Cenaze yıkamasını bilmeyen adam(hoca), kafasından uydurarak cenazeyi yıkar. Köylüler de adamın hoca olduğuna daha fazla inanırlar.
 3. Hocanın methini duyan müftü, hocayı denetlemek için köye gelir. Yalancı hoca, müftüye verdiği rüşvetle yakalanmaktan kurtulur.
 4. Sıra cenaze namazını kılmaya gelince hoca, köylülere ne derse tekrar etmelerini söyler.

5. Tabutu namaz kılacakları yere taşırken hocanın burnu tabutun tahtasına sıkışır ve hoca köylüden yardım ister. Fakat herkes hocanın dediğini tekrar edince hoca, burnunu göstermeye çalışırken burnunu koparır.
6. Adam da, yalancı hocalık yaparak insanların manevî duygularıyla oynamanın cezasını burnunu kaybederek öder.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

53. MASAL

1. Dik Başlı Gelinler
2. EB: --- , AaTh: ---
3. İfagat Soğancı
4. **Motif Sırası:**

1. Kaynanalarının evde sürekli işlerine karışmalarından bıkan gelinler, ondan bir daha işlerine karışmamalarını isterler.
2. Kaynana da işlerine karışmayacağına dair gelinlerine yemin eder.
3. Gelinler, eve misafir gelince telaşla çayırdaki atı ahıra bağlamayı unuturlar. Kaynana, sofrada kişneyerek gelinlerine atı dışarıda unuttuklarını hatırlatır.
4. Gelinler bundan sonra büyük sözü dinlememenin neye sebep olduğunu anlayıp pişman olurlar.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

54. MASAL

1. Münecimbaşı
2. EB: 311, AaTh: 1641
3. M. Nasıh Güngör
4. **Motif Sırası:**

1. Köylü bir kadın, bir düğünde münecimbaşının karısının gördüğü hürmetten çok etkilenir.

2. Kadın, eşinden de müneccimbaşı olmasını isteyince adam okuması yazması olamasa da müneccimbaşılık yapmaya başlar.
3. Müneccim, şans eseri bir adamın kaybolan devesini bulunca padişah, onu yanına çağırılır.
4. Padişahın kaybolan yüzüğünü de hırsızlardan alarak bir ördeğe yutturur. Sonra ördeğin karnından yüzüğü ortaya çıkartır ve padişah da adama para ve çiftlik verir.
5. Padişahın davet ettiği hamama gitmeyen müneccimbaşı, bunda bir oyun var deyip peştamalla dışarıda gezerken herkes dışarı çıkar. Padişah da çıktıktan sonra hamam yıkılır.
6. Müneccimbaşı, fırsattan istifade etmek için padişaha, “Hamamın çökeceğini hissettim ve sizi kurtarmak için gelmedim.”deyince padişah tamamen müneccimbaşını serbest bırakır.

5. Varyantlar:

Y.Çukurova: 57 (Bilgili Adam), Gümüşhane: 64 (Cindar), Taşeli: 40 (Baş Müneccim), Sütçüler: 56 (Çekirge)

55. MASAL

1. Sağırlar ve Hâkim
2. EB: 320, AaTh: 1698A
3. Mustafa Çobanoğlu
4. **Motif Sırası:**
 1. Keçi ve koyunlarını aramaya çıkan sağır çoban, bir çiftçinin yanına giderek hayvanlarını sorar. Çiftçi de sağır olduğu için anlattıklarını yanlış anlayarak eliyle kendi arazisini adama gösterir.
 2. Sağır çoban, çiftçinin gösterdiği yerde şans eseri hayvanlarını bulur ve vaat ettiği topal keçiyi vermek için çiftçinin yanına gelir. Çiftçi de keçinin ayağını kırmakla suçlandığını sanır.
 3. Çiftçi ile çoban durumu anlatmak için hâkime giderken rastladıkları sağır olan atlıya durumu anlatınca atlı da hırsızlıkla suçlandığını sanır.

4. Üçü de hâkime giderken bu sefer de bir geline rast gelirler. Gelin de sağır olduğu için o da durumu yanlış anlar.
5. Dört sağır, hâkimin yanına gelirler. Hâkim de sağır olduğu için bunların hilali gördüklerini sanarak ramazanın geldiğini ilan eder.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

56. MASAL

1. İbi

2. EB: 332, AaTh: 1541

3. Hacer Alioğlu

4. Motif Sırası:

1. Yeni evli çiftlerden kadın, evde bazen hanımlığa özenerek hiçbir iş yapmaz.
2. Kadının hanımlığının tuttuğu bir günde evine bir dilenci gelir. Kadın, dilenciye evine alınca dilenci, evden beğendikleriyle ocaktaki tencerenin içindeki ibiyi alır.
3. Akşam eve gelen kocasına kadın o gün yaptıklarını anlatır. Kocası da hemen tenceredeki ibiye bakar fakat ibiyi göremez.
4. Kadın, “Bu gün hanımlığım tuttuğu için hiçbir işe bakmamıştım.” deyince adam da, “Benim de eşekliğim tuttu.” diyerek kadını döver.

5. Varyantlar:

Safranbolu: 28 (Bir Günlük Hanımlık), Balıkesir: 65 (Tembel Kız)

57. MASAL

1. Kurnaz Kadın

2. EB:--- , AaTh:---

3. Halil Kavdar

4. Motif Sırası:

1. Yoksul olan karı koca, yiyecek bir şeyleri kalmayınca kadın, “Kurnazlığım ile ben alışveriş yaparım.” diyerek çarşıya çıkar.

2. Kadın önce kasaba, sonra manifaturacıya sonra da bakkala gidip eksiklerini alır ve hepsine, hesabı akşam evde görelim diyerek evin yolunu tutar.
3. Kasap, manifaturacı ve bakkal akşam eve gelip kimseyi bulamayınca aldatıldıklarını anlar.
4. Evde saklanan kadın elindeki çuvaldızı eve çıkmaya çalışan adamların birinin kulağına, birinin gözüne, birinin de burnuna sokar.
5. Adamlar, “Bu evi cinler basmış.” diyerek alacaklarından vazgeçip kaçar.

5. Varyantlar:

Erzurum: 61 (Kötü Arkadaşlar)

58. MASAL

1. Hırsız ile Keloğlan
2. EB: 339, AaTh: 1540
3. Nuriye Yıldız
4. **Motif Sırası:**
 1. Çeşmeye suya giden kız, oluğun başındaki kavağı görünce, “Bir oğlum olsaydı da bu ağaçtan düşüp ölseydi, ne yapardım?” diye düşünüp ağlamaya başlar.
 2. Kızın sudan gelmediğini gören kardeşi, ablasına bakmaya gider. Kız, kurduğu hayali kardeşine anlatınca beraber ağlamaya başlarlar.
 3. Ablalarının gelmediğini gören küçük kız da onların yanına gider. Ablaları aynı şeyi küçük kıza da anlatınca bu sefer üçü birlikte ağlamaya başlarlar.
 4. Kızlar ağlarken yanlarına gelen bir atlıya, olmayan çocuğu sorunca atlı da oğlanın cehennem kapısında fasulye sattığını söyler. Kızlar da üstlerindeki altınları verip atlıyla oğlana yollarlar.
 5. Hırsız gittikten sonra anneleri gelip kızların halini görünce birlikte hırsızın peşine düşer.

6. Hırsız, Keloğlan'ın değirmenine gelip onu kandırarak elbiselerini değiştirdikten sonra kaçır. Keloğlan'a da yalan uydurup ağaca çıkarır.
7. Hırsızın peşinden gelen kadınlar Keloğlan'ı hırsız sanıp ağaçtan indirmeye çalışırlar. Fakat dikkatli bakınca ağaçtaki hırsız olmadığını anlarlar. Hırsız da kaçıp gider.

5. Varyantlar:

Afyon: 68 (Oduncu), Taşeli: 49 (Süleyman Bey), Niğde: 37 (Akıllı Kardeş İle Deli Kardeş(Keloğlan)), Sütçüler: 61 (Üç Hırsız)

59. MASAL

1. İki Baş Hırsız

2. EB: 342, AaTh: ---

3. Kemal Şeker

4. Motif Sırası:

1. İstanbul ve Kastamonu'da yaşayan iki baş hırsız birbirleriyle tanışmak için yola çıkınca Bolu'da karşılaşır.
2. İki hırsız tanıştıktan sonra birlikte, padişahın hazinesini soymak için İstanbul'a giderler.
3. İstanbul'da dilenci kılığına giren Kastamonulu hırsız, saraya gidip hazinenin yerini öğrenir.
4. Hazineyi soymaya giderlerken Kastamonulu hırsız diğerini tuzağa düşürüp hazineyi tek başına soyarak kaçır.
5. Padişah, İstanbullu hırsızı yakaladıktan sonra diğerini de yakalamak için türlü oyunlar yapsa da Kastamonulu hırsızı yakalayamaz. Kastamonulu hırsız da altınlarla birlikte memleketine döner.

5. Varyantlar:

Gümüşhane: 67 (Rus Kralını Çalan Hırsız)

60. MASAL

1. Arap ve Hırsız

2. EB:--- , AaTh:---

3. Mustafa Çobanoğlu

4. Motif Sırası:

1. Yüz altını olan bir ağaya, hırsız musallat olur ve ağanın evindeki hizmetçiyi kandırıp altınlarını çalar.
2. Altınlarının çalındığını anlayan ağa, kara kara düşünürken birisi ermiş olan iki kişi ağanın durumunu öğrenerek çalınan altınları bulmaya giderler.
3. Adamlar, ermiş olanın tahminleriyle hırsızın evini bulurlar. Adamların geldiğini anlayan hırsız, altınlardan bir tanesini ağzına alıp diğerlerini de saklar. Kendisi de tavana saklanır.
4. Ermişin tahminleriyle hırsız ve altınları bulan adamlar, altınları ağaya teslim ederler.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

61. MASAL

1. Kurnaz Hırsızla Akıllı Arkadaşlar

2. EB:--- , AaTh:---

3. Raşit Dağlı

4. Motif Sırası:

1. İki arkadaş çalışmak için gurbete gitmeden önce her şeylerini sattıktan sonra paralarını köydeki Hacı Kadın'a bırakırlar.
2. Hırsız da oğlanların kılığında gelip Hacı Kadın'dan bu paraları alarak kaybolur.
3. Oğlanlar gurbetten döndükten sonra paralarının çalındığını öğrenirler. Hacı Kadın'ın tarifıyla hırsız aramaya başlarlar.
4. Oğlanlar sırayla; Ardahan, Bahriumman, Van ve Horasan'a giderler. Hırsızın adının Ramazan, karısının adının da Kezban olduğunu öğrenince hırsızın evini bulurlar.

5. Hırsız evde yakalayıp altınlarını hırsızın sakladığı yerde bulurlar.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

62. MASAL

1. Hariç Mehmet

2. EB: 348, AaTh: 655

3. Raşit Dağlı

4. Motif Sırası:

1. Bekâr olan köy imamını sarhoş bir genç kaçırıp vefat eden ailesine Kur'an-ı Kerim okuttuktan sonra serbest bırakır.
2. Hoca, serbest kalınca gelecek kaygısıyla evlenmeye karar verir ve bir padişahın kızıyla evlenir.
3. Hoca, evlendikten bir sene sonra eve gelerek gerdeğe girer. Gerdek gecesinden bir çocuğu olur ve adını "Mehmet" koyar. İkinci sene gelişinden de "Mehmet" adında bir çocuğu daha olur.
4. Hocanın evine senede bir geldiğini öğrenen bir papaz, senenin dolmasına bir gün kala hocanın kılığına girerek kadınla beraber olur. Ertesi gün gelen hoca, evine başkasının geldiğini öğrenir ve karısıyla birlikte olmaz.
5. Dokuz ay sonra bir çocuğu daha olduğunu öğrenen hoca, çocuğun adını "Hariç Mehmet" koydurur.
6. Hoca, ölmeden önce mirasından Hariç Mehmet'e vermediğini belirten bir kâğıt bırakır. Hoca öldükten sonra kardeşleri miras için mahkemelik olurlar.
7. Çocuklar, Ankara'ya mahkemeye giderken yolda; ürkek, kuyruğu güdek, gözünün birisi kör olan bir devenin gittiğini yoldaki izden anlarlar.
8. Yolda giderken devenin sahibiyle karşılaşır devenin bu özelliklerini sayarlar. Adam, deveyi çocukların çaldıklarını sanarak o da mahkemeye gider.

9. Ankara’da hâkimin evine misafir olunca; hâkimin piç, yedikleri koyunu köpeğin emzirdiğini, ekmeği yapan kişinin de zina yaptığını anlarlar. Hâkim de bunların doğru olduğunu öğrenince çocukların deveyi çalmadığını bir testle anlar.
10. Hâkim, ertesi gün mahkemede çocukları tek tek dinledikten sonra Hariç Mehmet’in hocanın oğlu olmadığı ortaya çıkarır. Diğer çocuklar da anneleriyle birlikte yaşamaya devam ederler.

5. Varyantlar:

Elazığ: 54 (İsfahan Padişahının Üç Oğlu), Yalvaç: 66 (Dedektif),
Taşeli: 36 (Zan Uşakları), Manisa: 62 (Üç Kardeş)

63. MASAL

1. Keloğlan

2. EB: 350, AaTh: ---

3. Murat Aslanoğlu

4. Motif Sırası:

1. Eskiçinin yanında çalışan Keloğlan sürekli, “Allah bana on para verse de Hint padişahının kızını alsam.” diye dua eder. Bir gün ustasının verdiği on para ile yola çıkar.
2. Keloğlan, gittiği hamamda kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıttınca çok hürmet görür.
3. Türk padişahın oğlunun geldiğini duyan padişah, hemen oğlanı yanına çağırır. Keloğlan, sarayda biraz kaldıktan sonra padişahın kızıyla evlenir.
4. Aradan biraz zaman geçtikten sonra Keloğlan, kızla birlikte memleketinin yolunu tutar. Yolda Türk padişahına da, “ Oğlunuz geliyor.” diye de bir haber gönderir.
5. Padişah tarafından iyi bir şekilde karşılanır ve Keloğlan, olanları padişaha anlatınca saraya kabul edilir. Kısa bir süre sonra da padişah olur.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

64. MASAL

1. Köse
2. EB: 351, AaTh: 1535–1539
3. Murat Aslanoğlu
4. **Motif Sırası:**
 1. Köse, eşeğini satması için oğlunu pazara gönderir. Pazarda adamın birisi almak için eşeğin kuyruğunu kestirir. Fakat eşeği almadan gider.
 2. Başka bir adam da, eşeğin kulağını kestirir. Fakat o da, eşeği almadan gider.
 3. Köse'nin bir arkadaşı da, eşeğin diğer kulağını kestirir. Fakat o da, eşeği almadan gider. Oğlan da eşeğini satamadan eve gelip olanları babasına anlatır.
 4. Köse, tarlada çalışırken arkadaşı yanına gelir. Köse'nin aklına arkadaşının yaptıkları gelince arkadaşından intikam almak ister. Köse, eşine yemek hazırlamasını söylemesi için tavşanını eve gönderir.
 5. Köse, eve gelince yemeğin hazır olmadığını görür ve karısını numaradan öldürmüş gibi yapar. Sonra da kavalla karısını canlandırır.
 6. Köse, kavalı arkadaşına verir. Adam da aynısını kendi karısına yapar ama karısını bir türlü canlandıramaz. Köse de arkadaşına, eşeğinin intikamını böyle aldığını söyler.
5. **Varyantlar:**

Yalvaç: 67 (Denizdeki Davar), Taşeli: 29 (Dört Köseler), Niğde: 42 (Köse), Gaziantep: 65 (Köseler), Van: 29 (Köseler)

65. MASAL

1. Köse ile Dev
2. EB: 351, AaTh: 1535, 1539
3. Ömer Özcan
4. **Motif Sırası:**

1. Köse'yi değirmende bir kadın dev yakalar ve iki birlikte çörek yaparlar. Sonra da yaptıkları çörek için iddiaya girerler. Fakat çörekleri ikisi de aynı anda bitirdikleri için yenişemezler.
2. Sonra Ağrı Dağı'na giderek orada avlanmaya başlarlar. Dev in ürküttüğü hayvanları Köse yakalayamayınca dev, Köse'yi evine götürür.
3. Üç kardeş olan dev, gece kaynar suyla Köse'yi öldürmek isterler fakat Köse, bu plandan kurtulur.
4. Ertesi gün devler, Köse'den büyük bir taşı kaldırmasını isterler. Köse bir plan yaparak bu oyundan da kurtulunca devler, sahip oldukları altınların dörtte birini Köse'ye verip gönderirler.
5. Köse, evine gelince köylülere altınları öküzlerinin derisini satarak kazandığını söyler ve buna inanan köylüler bütün öküzlerini kesip derilerini satarlar. Fakat o kadar para kazanamazlar.
6. Köylüler, intikam almak için Köse'yi öldürmek isteyince Köse, bir planla çobanı kendi yerine geçirerek kurtulur.
7. Çobanın sürüsüyle köye gelen Köse, köylülere, koyunları derenin kaynağından bulduğunu söyler. Altın bulmak için dereye giden köyün erkekleri, dereye boğulur. Köyün kadınları da Köse'ye kalır.

5. Varyantlar:

Afyon: 60 (Keloğlan ile Cambazlar), Afyon: 61 (Keloğlan İle Köylüler), Elazığ: 36 (Keloğlan), Balıkesir: 66 (Keloğlan), Adıyaman: 32 (Köse İle Yaşlı Annesi), Yozgat: 2 (Dört Köseler), Yozgat: 61 (Köse), Kayseri: 8 (Köse Musa), Sütçüler: 64 (Muhtar Hasan)

66. MASAL

1. Köse ile Keloğlan
2. EB: 358, AaTh: 1920A, 1920C, 1920D
3. Ömer Özcan
4. **Motif Sırası:**

1. Köse ile Keloğlan, ekin biçerken acıkınca birlikte çörek pişirirler. Kim daha fazla yalan konuşursa, çörek onun olsun diye de iddiaya girerler.
2. Köse, “Pazardan üçte bir fiyatına yün aldığını ve annesinin o yünden dünyayı örten bir halı dokuduğunu.” söyler.
3. Keloğlan da, “Kendisinin topal arısının İstanbul’a gidip hasat yaptığını; bu mahsulleri pirenin derisine doldurup horozla getirdiğini; horozun sırtındaki yarada ceviz bittiğini, dibinde de tarla olduğunu; tarlayı ekip hasat yaptığını.” söyleyerek çöreği alır.

5. Varyantlar:

Taşeli: 62 (Cüce İle Köse), Niğde: 44 (Değirmenci Köse İle Çiftçinin Oğlu), Adıyaman: 48 (Yalan)

67. MASAL

1. Görüyorum Ama Diyemiyorum

2. EB: 372, AaTh: 1381

3. Behtiye Yamanoglu

4. Motif Sırası:

1. Kocasının dayağından kurtulmak isteyen kadın, kocasına tuzak kurmak için şehre gidenlere balık ısmarlar.
2. Kadın, balıkları kocası görmeden tarlaya dizer. Kocası da balıkları görünce tek tek toplayıp pişirmesi için kadına verir.
3. Akşam kadının balıkları pişirmediğini gören adam, karısını dövünce karısı olanları herkese anlatır. Adamı, delirmiş diyerek tımarhaneye attırırlar.
4. Adam, hastaneden çıkınca kadın, bu sefer de balıkları yatakların arasına dizer. Adam, balıkları görür ama korkudan karısına diyemez. Kadın da dayaktan böylece kurtulur.

5. Varyantlar:

Erzurum: 68 (Karı Şerri), Muş: 24 (Kadınların Şerri), Kayseri: 27 (Balıklar)

68. MASAL

1. Çoban Keloğlan
2. EB: ---, AaTh: ---
3. Mustafa Yaman

4. Motif Sırası:

1. Keloğlan, ağanın badılarını güderken iki ala badıdan birisini kartala kaptırır.
2. Diğerlerini de kaptırmamak için hepsini ayaklarından bağlayınca kartal bu sefer de hepsini alıp götürür.
3. Keloğlan, korkudan ağanın arılığına saklanır. Bu sırada iki hırsız Keloğlan'ın içinde bulunduğu arı kovanını çalıp dere kenarına götürürler.
4. Keloğlan, dere kenarında kovandan kaçıp ağaya olanları anlatır ve ağa, Keloğlan'ı affeder.
5. Önceden Keloğlan'a âşık olan ağanın kızını eşkıyalar, fidye karşılığında kaçırdı. Ağa, "Kızını kim kurtarırsa, onunla evlendireceğini" vaat eder.
6. Keloğlan, kızı kurtarıncaya ağa, kızını onunla evlendirir.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

69. MASAL

1. Keloğlan
2. EB:--- , AaTh:---
3. Aynur Atlı

4. Motif Sırası:

1. Keloğlan, misafirlikteyken evdeki kadının helva yapmak için kızarttığı yağı, kadın görmeden yatakta yatan adamın boğazına dökerek adamı öldürür.
2. Kadın, yaptığı helvayı adama yedirmek için geldiğinde adamın ölmüş olduğunu görür. Keloğlan'a para verip cesedi gömmesini ister.

3. Keloğlan, cesedi önce caminin kapısına bağlar. Ezan okumaya gelen hoca, adamı itince adam düşer. Keloğlan, “Babamı öldürdün.” diye hocadan da para alır.
4. Sonra adamı bir eşeğe bağlayıp ekin biçen adamların tarlasına salar. Çiftçilerden birisi adama vurunca eşekten düşürür. Keloğlan, “Babamı öldürdünüz.” diyerek biraz para da onlardan alır.
5. En sonunda Keloğlan, adamı bir dereye gömerek aldığı paraları harcar.

5. Varyantlar:

Elazığ: 36 (Keloğlan)

70. MASAL

1. Kastamonu Kadısı

2. EB:--- , AaTh:---

3. Kemal Şeker

4. Motif Sırası:

1. Fakir bir köylü, satmak için pazara getirdiği katırı ucuz pahaya kadiya satar.
2. Katırı ucuza sattığı için ağlayan köylüyü gören şeytan, köylünün niçin ağladığını öğrenir.
3. Şeytan, köylünün satması için besili bir katır kılığına girer. Köylü, katır kılığındaki şeytanı bu sefer kadiya istediği fiyata satar.
4. Kadı, katırı sularken katır, şeytana dönüşüp musluğun deliğine girer. Delikte katırı arayan kadiyi görenler, kadı delirmiş diyerek nezarete attırırlar.
5. Kadı, şeytanın yardımıyla nezaretten kurtulur ve çeşmenin yanına gelip kadiya, “Sen buradasın ama gel de bunları başkasına anlat.” deyip gider.

5. Varyantlar:

Afyon: 70 (Çeşmedeki Katır)

71. MASAL

1. Altın Bulan Saf Köylü
2. EB:--- , AaTh:---
3. Hasan Sarı
4. **Motif Sırası:**
 1. Köylünün birisi çift sürerken sabanına takılan küptekilerin altın olduğunu bilmediği için, bir tane alıp tarlanın kenara döker.
 2. Tarlanın yanından geçen birisi de adamın döktüğü şeylerin altın olduğunu anlar ve hepsini alıp gider.
 3. Adam, eve gelince karısına bulduğu şeyi gösterir. Kadın altınları alanı bulmak için kızlarıyla bir plan yapıp adamı aramaya çıkar.
 4. Kadın kendi adını “Bana Benzer”, kızlarınınkini de “Benden Beter” ve “Handa Oynar” olarak değiştirerek adamı arar.
 5. Kadın ve kızlar, altınları alan adamın olduğu hana gelip geç saatlere kadar adamı eğlendirerek sarhoş ederler ve altınları geri alırlar.
 6. Adam ayılınca her tarafta kızları arasa da bulamaz. Kızlarla anneleri de altınları alıp evlerine gelirler.
5. **Varyantlar:**

Y. Çukurova: 64 (Tarlada Bulunan Altın), Elazığ: 8 (Bana Benzer),
Erzurum: 67 (Bana Benzer Hanım)

72. MASAL

1. Padişah ve Ağa
2. EB:--- , AaTh:---
3. Necdet Topkara
4. **Motif Sırası:**
 1. Halkı denetlemek için padişah ve veziri kılık değiştirip bir köyün ağasına misafir olurlar.
 2. Ağa, misafirlere koyun, kuzu kestirip çok güzel bir sofrayı hazırlatınca padişah, “Bu zahmete gerek yok.” der. Ağa da, ev sahibinin işine karışılmaz diyerek padişaha bir tokat vurur.

3. Ağa, bir gün İstanbul'a gittiği zaman padişahın yanına uğrar. Padişah, tokadın intikamını almak için deniz kenarında ağa için bir sofrayı hazırlattırır.
4. Ağa, padişahla birlikte yemek yerken padişah tabakları denize atmaya başlayınca ardından ağa da atar. Vezir, "Padişaha, neden bir şey demiyorsun?" deyince "Ev sahibinin işine karışılmaz." deyip bir tokat da vezire vurur.
5. Vezirle padişahın adamdan intikam almak için hazırladıkları plan da suya düşer.

5. Varyantlar:

Gümüşhane: 62 (Kurnaz Kurt), Bingöl: 45 (Kurnaz Muhtarın Tokadı)

73. MASAL

1. İncili Çavuş

2. EB:--- , AaTh:---

3. Ahmet İdrisoğlu

4. Motif Sırası:

1. Padişah, kendisini eğlendirmekle görevli olan İncili Çavuş'tan özrü kabahatinden büyük bir suç işlemesini ister.
2. İncili Çavuş da, padişah merdivenden çıkarken padişaha parmak atar ve "Pardon! Sizi hanım sultan sanmıştım." deyip özür diler. Padişah da özrü kabahatinden büyük olduğu için affeder.
3. İncili Çavuş, emekli olmak için yerine alacağı birisini aramaya gittiği köyde, zeki ve hazırcevap bir çocuk görünce çocuğun evine misafir olur.
4. Çocuğun, ne kadar kurnaz ve zeki olduğunu anlar ve çocuğu saraya getirip kendi yerine geçirir. Kendisi de emekli olur.

5. Varyantlar:

Manisa: 69 (İncili İle Köylü)

74. MASAL

1. Hacı Mahmut Ağa

2. EB:--- , AaTh:---

3. Mehmet Atasoy

4. Motif Sırası:

1. Hacı Mahmut Ağa'nın, Yemen'den yıllık vergisi gelmeyince oğlu Aziz Bey, parayı almak için Yemen'e gider.

2. Yemen'de Arap Ömer'in otelinde kalmaya başlar. Aziz Bey, parayı alabilmek için Arap Ömer ile iddiaya girer.

3. Arap Ömer, Aziz Bey'in memleketine gidip orada bir kadının yardımıyla oğlanın karısının vücudunda ben olduğunu öğrenir ve bunu oğlana söyler. Aziz Bey de, Arap Ömer'in yanında saka olarak çalışmaya başlar.

4. Aziz Bey'in karısı, kocası gelmediği için erkek kılığına girerek yanına aldığı bir demirciyle Yemen'e geldiğinde kocasını sakalık yaparken görür.

5. Kadın, demircinin yardımıyla Arap Ömer'i esir alarak onun hile yaptığını ortaya çıkartır.

6. Aziz Bey ile karısı, Yemen'den paralarını alıp dönerken Arap Ömer'i de bir dereye atarlar. Kadın, demirciyi mükâfatlandırır ve kocası da karısını affeder.

5. Varyantlar:

Erzurum: 57 (Çuhadaroğlu), Erzurum: 58 (Perişan Tüccar)

75. MASAL

1. Uyanık Kadımla Kurnaz Koca

2. EB:--- , AaTh:---

3. Aynur Atlı

4. Motif Sırası:

1. Adam, buğdayları değirmende öğüttüremeden getirdiği için değirmene adamın karısı gitmeye karar verir.
2. Kadın, değirmene gitmeden önce kocası, değirmene giderek değirmencinin kılığına girer. Kadın iddiayı kazanabilmek için değirmenciyle birlikte olarak buğdayları öğüttürüp eve gelir.
3. Adam, karısı gelmeden çocuğunu öğreterek evdeki sandığın içine saklar. Kadın, gelip sandığın üstüne oturunca nasıl öğüttürdüğünü kocasına anlatırken, çocuk da sandığın içinden kadının yaptıklarını söyler.
4. Kadın, yaptıklarından pişman olur ve adam da gerçekleri anlatarak karısını affeder.

5. Varyantlar:

Bu masalın herhangi bir varyantı tespit edilememiştir.

SONUÇ

Tezimiz, Kastamonu masalları üzerine yapılmış olan ilk ilmî çalışmadır. Günümüze kadar yapılmış olanlar; öğrenci tezleri, dergilerde veya kitaplarda metin neşri, özel arşivlerde müstakil bir kitap olarak yayınlanmanın ötesine gidilememiştir. Bu çalışmada yetmiş beş adet Kastamonu masalı bir araya getirilip, Tarihî-Coğrafi Fin Metoduna göre tasnif ve tahlil edilmiştir.

Derlediğimiz 151 masal metninden sadece 42 tanesine çalışmamızda yer verilmiştir. Çünkü bu 151 masalın çoğu ya metin bakımından sorunlu ya da birbirlerinin varyantları olarak tespit edilmiştir. Bundan dolayı bu masalların aralarından metin yönünden en iyi olanları seçerek çalışmamıza koymayı daha doğru bulduk. Geriye kalan 33 tane masal da daha önceden başkaları tarafından derlenmiş masallardır. Özellikle daha eski dönemlerde Kastamonu'nun çeşitli bölgelerinden derlenmiş masallar daha orijinal olduğu için onlara çalışmamızda yer verilmiştir.

Tezimizin birinci bölümünde, masallar üzerine yapılan çalışmalar tespit edilmiştir. 39 tane doktora tezi, 138 tane yüksek lisans tezi ve 77 tane de müstakil masal kitabı yayımlanmıştır. Bu tespitten hareketle Türkiye'de anlatmaya dayalı türlerden (masal, efsane, fıkra, destan, halk hikâyesi, vb.) en çok masal üzerinde çalışma yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, 75 masal metnimizin tip yapısı incelenmiştir. Bu bölümde, masalların tip tasnifi yapılarak Türk ve dünya masalları arasındaki yeri belirlenmiştir. Önce W.Eberhard-P.N.Boratav'ın yapmış oldukları Türk masal katalogu ile mukayeseleri yapılarak oradaki tip numaraları verilmiştir. Daha sonra dünya masalları katalogu A.Aarne-S.Thompson katalogundaki tip numaraları da eklenmiştir.

Eberhard-Boratav katologunda, tip numarası tespit edilemeyen 28 tane Kastamonu masalı bu tasnifte bulunması gerektiğini düşündüğümüz yerlere yerleştirilmiştir. Bu katalogda tip numarası bulunmayan masalların yeni bulunan masal tipleri olduğu söylenebilir.

Bunların dışında 75 masalın, Türkiye genelini temsil edeceğini düşünerek, seçtiğimiz yirmi masal çalışmasındaki varyantları tespit edilmiştir.

Çalışmamızdaki 75 masaldan; 9, 11, 32, 34, 35, 47, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 60, 61, 63, 68, 75 numaralı masalların varyantları tespit edilememiştir. Buradan

hareketle bu masalların yeni varyant çalışması yapılanaya kadar Kastamonu'ya ait masallar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kastamonu masallarının numaralarına göre varyant sayıları tabloda verilmiştir:

Kast. Mas. Numarası	Varyant Sayısı	Kast. Mas. Numarası	Varyant Sayısı	Kast. Mas. Numarası	Varyant Sayısı
45	24	37-38-42	12	21-2-14-64-25	5
23	21	22	11	17-19-49-54-58-62	4
46-24	18	13-30-44-65	9	8-15-39-48-66-65-71	3
29	16	36	8	3-6-18-31-72-74	2
26	14	20-43	7	1-4-5-7-10-12-16-33-41-57-59-69-70-73	1
27	13	28-40	6		

Çalışmamızdaki masalların, hangi çalışmada kaç tane varyantının tespit edildiği sayısıyla birlikte aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Yer	Varyant Sayısı	Yer	Varyant Sayı	Yer	Varyant Sayı	Yer	Varyant Sayı
Balıkesir	30	Yalvaç	20	Çukurova	16	Bingöl	12
Yozgat	25	Manisa	20	Gümüşhane	14	Van	11
Taşeli	24	Gaziantep	20	Kayseri	13	Muş	9
Afyon	22	Elazığ	19	Erzurum	13	Niğde	9
Sütçüler	22	Adıyaman	17	Tarsus	12	Safranbolu	8

Bu varyant tespitinin, ilerde yeniden yapılmasını temenni ettiğimiz Türk masallarının tip katalogu için küçük bir katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Ayrıca bu gibi varyant çalışmalarının daha fazla yapılarak bu alandaki eksiklikler giderilmelidir.

Kastamonu'da masal anlatma geleneğinin son demlerini yaşadığı, yaptığımız derlemeler sonucunda, ortaya çıkmıştır. Eskiden, uzun kış gecelerinde anlatılan masalların artık anlatılmadığı, bunun yerini radyo, televizyon gibi aletlerin aldığı görülmektedir. Masal anlatan kişilerin çoğu, masalı sürekli anlatmadığı için unutmakta, bu yüzden de masalı tam olarak anlatamadığından dolayı aynı masalı eksik veya değiştirerek anlatmaktadır.

Kastamonu’da masal yerine; uzunlama, hikâye, mesel, yalan, oranlama gibi isimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Masalların, geçen zamana bağlı olarak daha da kısaldığı, derlediğimiz masal metinlerini önce derlenen masallarla karşılaştırdığımızda daha iyi, anlaşılmaktadır. Masal anlatıcılarının formelleri atlayarak anlatmaları ve olayları özetlemeleri masalları gerçek boyutundan öteye götürmektedir.

Hızla gelişen dünyanın getirileri olarak hayatımıza her gün çeşitli yenilikler eklenmektedir. Bütün bu yeniliklerden etkilenerek kaynak şahıslar da anlattıkları masallara, “apartman, televizyon, otomobil, radyo” gibi yeni dönemlere ait olan birtakım yeni şeyler de katmaktadırlar. Buna karşılık birçok orijinal motif de yok olmaktadır. Bu da, masalarda zamana bağlı olarak değişen motifler gibi yeni bir araştırma konusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun da ayrıca incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Masal anlatan kişiler, masalın başındaki formelleri yani tekerlemeleri atlamaktadırlar. Kaynak şahıslar, derlediğimiz masallardaki tekerlemelerin çoğunu bizim hatırlatmamız sonucunda söylemişlerdir. Çünkü tekerleme kısmını tamamen uydurma olarak gördükleri için onu söyleme gereği duymamaktadırlar.

Sahaya çıkmadan önce yaptığımız ön araştırma sonucunda, bulduğumuz kaynak şahısların bazılarının maalesef hayatta olmadığını öğrendik. Bu da biz araştırmacıların, alan araştırmasına çıkmakta ne kadar geç kaldığımızı göstermektedir. Radyo, televizyon gibi iletişim ve eğlence araçlarının artmasıyla az da olsa devam eden sözlü kültürümüz de yok olmaktadır. Hem çocuklar evde televizyon ya da bilgisayar varken masal dinlemek istememekte hem de onlara masal anlatacak kişiler artık bulunmamaktadır. Çünkü yeni kaynak şahıslar maalesef yetişmemektedir.

Derlemeyi teknolojik unsurların daha az ulaştığı, sözlü kültürümüzün hâlâ yaygın olduğu köylerde yapmayı daha uygun bulduk. Çünkü şehir merkezlerinde teknolojik çağın getirilerinin sonucu olarak insanlar, sözlü kültürlerinden hızla uzaklaşmaya başlamışlardır. Bütün kültürel değerlerimiz şehirde yaşayanlar arasında sadece eski kuşak diye tabir edilen yaşlı insanların zihinlerinde bir hatıra olarak kalmış ve derlenmediği takdirde de onlarla beraber yok olmaya mahkûm durumdadır.

Kastamonu'dan derlediğimiz 75 masal metninin, belirlediğimiz 20 masal çalışmasıyla varyant tespitini yaparak Türkiye'deki masalların bölgelere göre dağılım haritasını ortaya koymuş olduk.

Bütün bu masal çalışmaları göz önüne alınarak, senelerdir bu alanda uzmanlaşan kişilerin bir araya gelip yeni Türk masalları katalogunu hazırlamaları gerekmektedir. Bunun yanında biz araştırmacıların derleme çalışmalarına ara vermeden devam etmeleri, az da olsa devam etmekte olan sözlü kültürümüzü kayıt altına alarak yok olmamasını sağlamalıyız. En azından bizler, bizden önceki nesillere bu çalışmaları yapmakta geç kaldıkları için sitem ediyorsak, bizden sonraki nesillerin bunu bizlere söylememesini sağlamış oluruz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER

1. AYI, KURT VE TILKI⁷⁷

Ayı, kurt ve tilki arkadaş olurlar. Aralarında anlaşarak her gün birlikte yemek için yiyecek getirmeye başlarlar. Bir gün ayı bal, tilki horoz, kurt da koyun getirir.

Üç arkadaş akşam olunca önce horoz ve koyunu yerler. Balı da sabahleyin yemek için bırakırlar. Hayvanlar yemeğin verdiği yorgunlukla erkenden yatıp uyurlar.

Kurnaz tilki gece yarısı acıkır ve kalkıp gizlice balı tek başına yiyip bitirir. Diğer hayvanlara duyurmadan da tekrar yatar. Sabah olunca da kurt ile ayı bakmışlar ki ortada bal falan yok. Tilki de hiçbir şey yokmuş gibi davranmaya başlar. Balı, ayı getirdiği için kurt da balı sen yedin diye ayıyla çekişmeye başlar. Ayı da kurda balı sen yedin diye sarıyormuş. Tilki de bunlara:

“Balı kimin yediğini bulmak kolay.”

“Bu nasıl olacak?”

“Sabah güneşine karşı kığımızı tutarsak bal sıcaktan akar. O zaman kimin yediğini anlarız.” der.

Üçü de arkalarını güneşe çevirip beklemeye başlamışlar. Bir süre sonra tilkinin kışından bal akmaya başlamış. Tilki de kurnazlık yapıp kışından akan bu balı ayının ve kurdun kışına sürer. Ondan sonra da ayı ile kurt birbirleriyle dalaş etmeye başlarlar. Onlar dalaşırken tilki:

“Balı ben yedim, balı ben yedim.” diyerek kaçar.

Tilki kaçarken bir hak arabasına rastlar ve kimse görmeden hızlıca gelinin yanına biner. Geline:

“Boynundaki altınları bana ver.” der.

Gelin altınları vermeyince bu sefer de geline:

“Bort gelin osurdu, bort gelin osurdu.” derim herkese deyince gelin de:

“Sus, altınları vereceğim yeter ki sus.” diyerek boynundaki altınları tilkiye verir.

Tilki böylece gelinin kolundaki, boynundaki, kulağındaki bütün altınları alır. Daha sonra da:

“Bort gelin osurdu, bort gelin osurdu.” diyerek gelin arabasından atlayıp kaçar.

⁷⁷ Derleyen: Mehmet Türkan.

Tilki daha sonra gelinden aldığı altınları takınıp ayı ile kurdun yanına gider. Kurt ile ayı:

“Bu altınları nerden buldun?”

“Kuyruğumu soğuk göle daldırdım. Sabaha kadar da bu altınlar kuyruğuma dizildi.” der.

Tilkinin dediğine inanan ayı ile kurt o gece kuyruklarını göle daldırıp sabaha kadar kuyruklarına altın dizilecek diye beklerler. Göl donunca kuyrukları da donup dibinden kopar. Ertesi gün ayı ile kurt tilkiyi görünce onunla dalaşmaya başlarlar.

Tilki:

“Ayı kardeş, kurt kardeş yanlış hatırlamışım. Bu altınları ben önce çam ağacına süründüm sonra da çobanın ateşine durdum daha sonra da altınlar üzerimde oluştu.” der.

Ayı ile kurt yine tilkinin dediğine inanarak ormandaki çam ağaçlarına sürünürler ve her taraflarını çam sakızı yaparlar. Sonra da çobanın ateşine durunca birden yanmaya başlarlar. Ayı ile kurt çırpındıkça tilki de uzaktan:

“Ayı kardeş, kurt kardeş yelli tepeye kaçın, yelli tepeye kaçın.” diye bağırmaya başlar.

SATIYE NURAL

2. KURT İLE KEÇİ

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde, bir keçi ve bu keçinin üç tane yavrusu varmış.

Keçi, yavrularını evinde bırakıp her gün otlaklara otlamaya gider, akşam dönünce de yavrularını emzirip beslermiş. Keçi, bir gün yine otlamaya giderken yavrularına:

“Siz burada durun fakat hiçbir yere gitmeyin, benden başkasına da kapıyı sakın açmayın.” der.

Sürekli yavruları gözetleyen hayin kurt, anne keçi evden çıkıp gidince hemen yavruların kapısını çalar. Yavrular bakarlar ki kapıda duran anneleri değil. Kapının önünde simsiyah bir şey var. Kurt:

“Çocuklar nerdesiniz, hadi kapıyı açın?”

“Sen bizim annemiz değilsin ki, kapıyı falan açmıyoruz.”

“Tamam, ben sizin anneniz değilim.” diyerek kurt oradan gider. Bunun üzerine kurt tebeşir tozu içip sesini biraz inceltir. Tekrar keçilerin kaldığı yere gelerek:

“Açın yavrularım, ben geldim.” der.

Keçi yavruları bakarlar ki kapıyı çalanın ayakları kapkara.

“Senin ayakların kapkara sen bizim annemiz değilsin.” diyerek kurdu içeri almazlar.

Kurt gidip bu sefer de ayaklarını değirmende una sokarak tekrar keçilerin kaldığı yere gelip:

“Açın yavrularım, ben geldim.” der.

Yavrular bakarlar ama bu sefer anneleri mi değil mi tam bilemeyip kapıyı açarlar. Kapı açılır açılmaz kurt, yavru keçilere saldırır. Keçilerden dört tanesini hemencecik orada yer. Keçilerden bir tanesi de saatin arkasına saklanarak kurtulur. Kurt, keçileri yiyip bitirdikten sonra gidip ırmağın kenarında suyunu içtikten sonra yatıp uyur.

Keçilerin anneleri gelip bakar ki, yavrularının yerinde yellere esiyor. Anne keçi ağlayıp dururken saatin arkasında saklanan yavru ortaya çıkarak annesine:

“Anneciğim ben buradayım, hayin kurt gelip ablalarımı, ağabeylerimi yedi. Ben de saatin arkasına saklanarak kurtuldum. Kurt ise ırmağın kenarına gitti, ben seni oraya götürüyüm.” der.

Anne keçi ile yavrusu, kurdun olduğu yere giderler. Anne keçi ırmağın kenarında kurdu uyurken bulur. Hemen kurdun karnını yarıp bakar ki, yavruları karnında canlı canlı duruyor. Yavrularını kurdun karnından çıkartarak kurdun karnına taş doldurup tekrar kapatır.

Kurt, baya uyuduktan sonra uyanıp:

“Ooo... Çok yemişim.” diye gerinmeye başlar. Kurt yattığı yerden kalkmaya çalışır fakat bir bakar ki karnında taş dolu. Kurt ayağa kalkar kalkmaz hemen orada ölür. Kurt öldükten sonra yavrular annelerin yanında mutlu bir şekilde yaşarlar.

MELİHA MAHMUTOĞLU

3. TILKI İLE GÜVERCİNLER

Bir varmış, bir yokmuş... Eski zamanlarda bir dişi bir de erkek iki güvercin varmış. Güvercinler her sene aynı ağacın dalına yuva yaparlarmış. Her sene de iki tane yumurta yumurtlayıp yavru çıkartırlarmış. Her sene de yavrular büyüyünce tilki, güvercinleri takip ederek yavruları yemek için:

“Yavruları aşağıya atın yoksa ağaca çıkar hem sizi yerim hem de yavrularınızı yerim.” diyerek tehdit edermiş.

Güvercinler de tilkiden korkularına yavrularını aşağıya atıp kendi canlarını olsun kurtarırlarmış.

Gel zaman, git zaman bu birkaç sefer böyle tekrarlanır. Bir gün leylek, güvercinlerin olduğu yerden geçerken güvercinlerin çok üzgün olduğunu görürünce:

“Hey güvercin kardeşler, neden üzgünsünüz bu kadar?”

“Ah sorma! Yavrularımız yine büyüdü. Hayin tilki gelip bizim yavrularımızı yine yiyeceğinden korkuyoruz.”

“Tilki nasıl ağaca çıkıp da sizin yavrularınızı yiyecek?”

“Valla tilki öyle söylüyor. ‘Ağaca çıkarım sizi de yerim, yavrularınızı da yerim.’ diye tehdit ediyor bizi.”

“Korkmayın, tilki ağaca falan çıkamaz. Tilki yine gelirse ‘Çıkabilirsen çık da bizi ye.’ deyin. Ben şimdi göl kenarına gidiyorum.” der.

Tilki, yine gelip güvercinlere:

“Ya yavrularınızı aşağıya atın ya da ben yukarı çıkar hem yavrularınızı hem de sizi yerim.” der.

“Sen buraya çıkamazsın bizi de yiyemezsin.”

“Siz bunu bilmiyordunuz, nereden öğrendiniz?”

“Leylek söyledi.”

“Leylek nerde şimdi?”

“Göl kenarına balık tutmaya gitti.”

“Tamam, o zaman siz devam edin.”

Tilki, doğruca gölün kenarına leyleği yakalamaya gider. Leyleğin gölün kenarında balık tuttuğunu görüp:

“Hey! Leylek kardeş, ne yapıyorsun orada?”

“Balık avlıyorum.”

“Sen burada balık avlıyorsun da rüzgâr çıksa ne yaparsın? Sağdan rüzgâr eserse ne yaparsın?”

“Sola dönerim.”

“Soldan rüzgâr eserse ne yaparsın?”

“Sağa dönerim.”

“Her iki taraftan da rüzgâr eser ne yaparsın?”

“Başımı kanadımın altına sokar rüzgâr bitene kadar öylece beklerim.”

“Nasıl yani, bir göster de göreyim.”

Leylek, başına kanadının altına alınca hayin tilki, leyleği hemen yakalayıp yer. Leylek her işe burnunu sokmanın cezasını canıyla öder. Fakat güvercinler de bundan sonra yavrularını tilkiye vermekten kurtulurlar.

MELİHA MAHMUTOĞLU

4. BEREN MIZIKACILARI

Adamın birisi ihtiyarlayan eşegini işe yaramıyor diye kapının önüne bırakmış. Başka bir adamında köpeği ihtiyarlamış. O da köpeğini işe yaramıyor artık bana yük olmasın diye kapının önüne bırakmış. Eşek çaresiz bir şekilde yolda giderken köpeğe rastlar. Köpek:

“Hayırdır eşek kardeş nereye böyle?”

“Beni yaşlandığım dolayı sahibim işe yaramıyorum diye kapının önüne koydu. Şimdi öylesine çıktım yola gidiyorum.”

“Beni de sahibim yaşlandım diyerek kapının önüne koydu. O zaman ikimiz de evsiz barksızız.”

“Hadi seninle beraber gidelim.”

“Nereye gidelim?”

“Çıkalım gidelim buralardan. Elbet karnımızı doyuracak, başımızı sokacak bir yer buluruz.”

Köpekle eşek beraber yola çıkarlar. Yolda giderken bir kapının önünde horoza rastlarlar. Horoz:

“Hayırdır arkadaşlar nereye böyle?”

“Biz yaşlandığımız için sahiplerimiz bize bakmadı, işe yaramıyoruz diye bizi kapının önüne koydu. Biz de beraber kafamızı sokacak, karnımızı doyuracak bir yer bulmak için yola çıktık.”

“Beni de sahibim yaşlandım diye kapının önüne koydu. Beni de yanınıza alır mısınız? Ben de size yoldaş olurum. Ne de olsa hepimiz aynı kadere sahibiz.”

“Tamam. Sen de bizimle gel.”

Köpek, eşek ve horoz üçü birlikte arkadaş olup birlikte yola koyulurlar. Gide gide hava kararıp akşam olur, hayvanlar ıssız bir yere varırlar. Vardıkları yerde de sadece bir tane ev vardır. Evin camından gizlice içeri bakarlar ve içerde yanan bir tane ışık görürler.

Hayvanlar aralarında ne yapalım şimdi diye konuşmaya başlarlar. Eşek, ayaklarını cama dayayıp diğerleri de içerisini iyice gözetler. İçerde de üç beş tane hırsızın yiyip içtiklerini görürler. İçerdekilerin sarhoş bir vaziyette olduğunu gören hayvanlar hırsızların bu hallerinden faydalanmak için aynı anda eşek anırmaya, köpek havlamaya, horoz da ötmeye başlar. İçerdeki hırsızlar dışarıdan gelen sesleri

duyunca “Burasını cinler, periler bastı.” diyerek palas pandıras kaçmaya başlarlar. Hırsızlar kaçınca hayvanlar da içeri girip hırsızların bıraktıkları yiyecekleri yiyip içerler.

Hayvanlar hırsızların tekrar geleceğini düşünüp plan yapmaya başlarlar. Hırsızlar geri gelirse onları tekrar kaçırmak için plan yaparlar. Eşek:

“Ben kapının arkasına yatayım, ayaklarımı da kapıya dayayayım ki hırsızlar geri dönerlerse kapıyı açamasınlar.” Horoz:

“Ben de evin çatısına çıkayım, hırsızların gelip gelmediğini gözetleyeyim. Eğer hırsızlar gelirse ben size haber veririm.” Köpek de:

“Ben de salonun ortasında bekleyeyim. Eğer hırsızlar gelip içeri girmeye kalkarlarsa hemen üzerlerine atlayıp ısırırım. Böylece onlar da kaçarlar.” der.

Evde de bir kedi varmış. Kedi, hayvanların eve girdiğini görünce korkusundan ocaktaki küllerin içine girmiş. Hayvanlar kediyi görünce:

“Ne yapıyorsun burada?”

“Ben sizi görünce korktum. O yüzden de buraya saklandım.”

“Biz sana bir şey yapmayız. Biz sadece başımızı sokacak, karnımızı doyuracak bir yer arıyoruz. Yaşlandık diye sahiplerimiz bizi kapının önüne koydu.”

“Beni de sahibim yaşlandım diye kapının önüne koymuştu ben de buraya geldim.”

“Sen bizimle arkadaş olur musun?”

“Olurum.”

Kedi de ocak başına külün içine kıvrılıp yatar. Aradan biraz zaman geçince hırsızlar geri gelirler. Camdan içeri bakarlar ve içerde hiç kimsenin olmadığını görürler.

“Ne yapalım, ne yapalım?” diye düşünmeye varmışlar.

“Demek ki deminden gelenler gitmişler. Biz de içeri girelim yiyip içmemize devam edelim.” diyerek içeri girmeye karar verirler.

Hırsızlar kapıyı açmak için yüklendikleri zaman eşek hemen uyanır. Eşek uyanasıya kapıyı iyice tutmaya ve anırmaya, horoz ötmeye, köpek havlamaya, kedi de miyavlamaya başlar. Tam o sırada eşek var gücüyle kapıya bir tekme vurunca hırsızlar yere yığılır. Hırsızlar da:

“Burasını cinler basmış. Gitmeye de niyetleri yok.”deyip hemen oradan kaçmaya başlarlar. Bir daha da hırsızlar korkudan geri gelememişler. Hayvanlar da birlikte evde mutlu bir şekilde yaşamışlar.

MUSTAFA GÖKMEN

5. KİRPİ İLE TİLKI

Bir gün tilki karnını doyurmuş bir vaziyette keyifli keyifli yolda giderken kirpiyle karşılaşır. Kirpiyi ömründe ilk defa gören tilki merak edip:

“Senin adın ne?” diye sorar.

“Benim adım kirpi. Peki, senin adın ne?”

“Benim adım da tilki. Sen ne arıyorsun burada?”

“Yalnızlıktan sıkıldım da öyle geziniyorum. Ya sen ne arıyorsun?”

“Ben de yalnızlıktan sıkıldım. Bak hem adlarımız benziyor hem de kaderimiz. Gel biz arkadaş olalım da beraber gezelim.”

“Tamam, olalım ama önce kuralları öğrenelim.”

“Dünyada her şey benim düşmanım fakat benim bilgim çoktur. O bilgilerimle yaşıyorum.”

“Vallahi benim sadece bir tek bilgim var. Senin elli tane bilgin varken nasıl arkadaş oluruz.”

“Haklısın, senin bir tek bilgin var, benimse bilgim çok. Senin şu tek bilgini öğrenelim bakalım; bir tek bilgiyle bu dünyada nasıl yaşıyorsun?”

“Tamam, uzat elini de öpeyim.” der.

Tilki elini uzatınca kirpi, tilkinin bacağına ısırıp hemen toplanır içine. Tilki tek ayağının üstünde kalır fakat bir şey yapamaz. Kirpiyi ısırılmaya çalışınca dikenleri ağzına batar. Tilki:

“Senin bir tane bilgin benim elli bilgimden fazlaymış.” der.

Böylece tilki ile kirpi arkadaş olurlar. Sürekli birlikte gezerler, birlikte tavuk çalıp birlikte yerler.

Bir gün karınları acıkınca köydeki ağanın kümesine girmeye karar verirler. Ağanın kümesi de tavuk, horoz, kaz doluymuş. Tavuklara kapan kurup yakalamaya karar verirler. Kümese kapanı kurmak için ilk önce kirpi girer ve kapanı kurup tam çıkarken kapana kapılır. Ne kadar uğraştıysa da bir türlü kurtulamaz. Hemen tilkiye seslenir:

“Arkadaş ben kurduğum kapana kapıldım, gel de beni kurtar.” dese de tilki, kirpinin bu feryadını hiç umursamaz. Sessizce kümese girer ve bir tane tavuk alıp çıkar. Tilkinin bu hareketine gücenen kirpi intikam almak için tilkiye:

“Tilki arkadaş, seninle o kadar arkadaşlık yaptık, gel de seninle böyle ayrılmayalım. Ayağını bir kere uzat da öpeyim, öleceksem de ondan sonra öleyim.” der.

Kirpinin bu isteğini duyan tilki gururlana gururlana kirpinin yanına gidip öpmesi için ayağını uzatınca kirpi hemen tilkinin ayağını ısırır. Tilki ne kadar uğraşırsa da ayağını kirpinin ağzından kurtaramayıp sabaha kadar kümeste kirpiyle kalır.

Sabahleyin kümesin sahibi tavukları dışarı çıkartmak için gelince bir de bakar ki, ne görsün; kirpiyle tilki kapana tutulmuş vaziyette kümeste duruyor. Hemen eve giderek tüfeğini alıp gelir ve tilkiyi vurur. Tilkiyi dışarı çıkartmak için uğraşırken bir de bakar ki, tilkiyi kirpi yakalamış. Hemen kirpiyi kapandan kurtarır:

“Sen beni bir kürk sahibi yaptın, ben de seni serbest bırakıyorum.” der. Böylece kirpi serbest kalır, tilki de ihanetinin bedelini canıyla öder.

ÖMER ÖZCAN

6. AÇ AYI

Günlerdir aç olan ayı, gezerken dağın yamacında otlayan bir koyun sürüsü görür. Hemen sürüye yaklaşarak, sürüden ayrı olan bir koyunu yakalamaya karar verir. Ayı tam sürüye yaklaşırken derenin kenarında tek başına su içen başka bir koyunu görür ve hemen koyunun arkasından gidip yakalar. Koyun:

“Arkadaş, sen beni nasıl olsa yiyeceksin. Şu yalan dünyada hiç oynamadım. İki sıçrayayım, bir oynayayım da beni ondan sonra ye.” der.

Ayı, koyunun bu sözüne kanar ve koyunu salıverir. Koyun iki sıçrayıp bir oynayınca hemen sürünün içine karışır ve melemeye başlar. Koyunun melediğini duyan çoban hemen etrafa bakınca ayının, kendi sürüsünün üstüne doğru geldiğini görür ve ayıyı kovalar.

Koyunu da elinden kaçırın ayı, aç bir şekilde yürümeye devam ederken ilerde develerin ağaçların gölgesinde yayıldığını görür. Ayı, usulca develere saldırır ve develeri yakalayıp yemeye çalışır. Fakat develer:

“Sen bizi zaten yiyeceksin. Bizi şu aşağıdaki derenin kenarına götür de orada ye.” derler.

Ayı, develeri önüne katıp derenin kenarına götürür. Derenin kenarında da Çingenelerin çadırları varmış. Çingeneler, ayının kendi çadırlarına saldırmaya geldiğini düşünerek hemen bir araya gelip ayıyı kovalarlar.

Deveyi de elinden kaçırın ayı, aç karnına yürümeye devam eder. Gide gide bir düzlükte atların yayıldığını görür. Atların sahibi, atları bağlayıp ağacın dibinde uyuyormuş. Ayı, hemen atların etrafında dolanmaya başlayınca at:

“Arkadaş, sen beni nasıl olsa yiyeceksin. Elinden kaçacak değilim, zaten benim başım bağlı. Benim arka ayağımda bir yazı vardır. Arkama geç de onu bana bir okuyuver. Ölmeden önce ne yazdığını bileyim.” der.

Ayı, atın ayağındaki yazıyı okumak için arkasında eğilince at hemen ayıya çiftmeyi vurur. Çiftmeyi yiyen ayı yere yıkılarak “of” diye bağırır. Ayının bağırıldığını duyan atın sahibi uyanıp hemen ayıyı kovalar.

Ayı böylece üç yerden de karnını doyurmadan dönünce ininin önüne oturur:

“A bilmem ne yaptığımın kafası,

Buldun bir koyun,

Etini de doyum doyum.

Nene lazım iki sıçrayıp bir oyun.”

“Buldun bir deve,
Etini yi geve geve.
Çeltik mi ekeceksin
Deveyi aşağıya götürüp de.”

“Buldun bir at,
Ye de yanında yat.
Nemilan arka ayağındaki banat.
Okuyup da kalem odasına kâtip mi olacaktın.”

“Şimdi bana efe bir adam olmalı; vermeli kazığı, vermeli bana kazığı.” der.

Ayı tam böyle konuşurken, yoldan geçen bir adam kömüşlerini kaybetmiş de onları arıyormuş. Ayı, bir çamın dibine oturup dinlenirken ayının bu sözlerini duyup eline kazığı alır ve usulca gelerek ayının kafasına kazıkla vurur. Ayı hemen yazıya düşer kalır.

Adamın birisi de namazını kılmış, dua ediyormuş. Adamın dua ettiğini gören ayı -kendi duası kabul olduğu için-:

“Duan kabul olsun istiyorsan, benim inin önüne kadar git. Orada yapılan dualar kabul oluyor.” der.

ÖMER ÖZCAN

7. AÇ TILKI

Günlerdir aç bir vaziyette gezen tilki bir türlü karnını doyuracak bir şey bulamaz. Yolda giderken havada uçan bir keklik görüp, kekliğe:

“Keklik arkadaş, seni çok iyi süzülür diyorlar. Bir kere şöyle süzülür de ben de göreyim.” der.

Keklik de gözlerini yumarak süzülmeğe başlayınca tilki atlayıp kekliği hemen kapar. Keklik gözlerini açınca kendisini tilkinin ağzında görür:

“Tilki arkadaş, ben senin karnını doyuramam. “Ya Rabbi şükür” deyip ondan sonra beni ye.” der.

Tilki, “ya Rabbi şükür” demek için ağzını açınca keklik, tilkinin ağzından kaçıp karşıdaki ağacın dalına konar. Tilki, kekliğe aldanmasını bir türlü hazmedemeyip kekliğe:

“Keklik arkadaş, deminki süzülmen çok güzeldi. Bir kere daha süzülür de dünya gözüyle son bir kez göreyim.”

“Uykusu gelmeden uyuklayanın avradını bilmem ne etsinler.” deyip keklik tilkiden yakasını kurtarır.

Bir türlü karnını doyuramayan tilki, kara kara düşünmeye başlar. Tilki, tekrar av aramak için giderken tavuğu çok olan bir köye rast gelir ve:

“Ben bu sefer karnımı doyuracak avı buldum. Her gün bir tane tavuk yersem kimse anlamaz.” der.

Tilki her gün bir tavuk çalıp yemeye başlar. Bir gün böyle, iki gün böyle, üç gün böyle olunca köylü tavuklara bir hırsızın dadandığını fark eder. Köylülerden birisi bir gün tavukları uzaktan izleyip hırsızın kim olduğunu anlar. Köylüler bir araya gelip toplanırlar.

“Ne yapalım, ne yapalım da bu tilkiden kurtulalım?” diye konuşmaya başlarlar. Köylüler en sonunda tilkiyi tavuklara çoban tutmaya karar verirler. Tilkiyi çağırıp:

“Biz bir şey düşündük.”

“Ne düşündünüz?”

“Bizim tavukları güdüver. Bizden ne istersin? Bizim her gün bir tavuğumuz kayboluyor, ancak tavukların başına birisini tutarsak kaybolmaz.”

“Vallahi ben onun hesabını yapamıyorum. Siz kendi aranızda konuşup hesaplayın, ne verirseniz alırım.”

“Şu paraya güüt.”

“Tamam, güderim.” der.

Ertesi gün köylüler tavukları tilkinin önüne katıp gönderirler. Akşam olunca ortada ne tilki var ne de tavuklar. Tilkinin iki tane yavrusu varmış. Tilki tavukları boğarak inine doldurur. Köylüler:

“Bu tilki tavukları boğup inine doldurdu.” deyip tilkinin inini aramaya giderler. Köylüler, dağın yamacındaki tilkinin inini bulup, tilkiyi dışarı çıkarırlar. Bakarlar ki, tilki, tavukların hepsini boğmuş. Köylüler, tilkiyle yavrularını alıp götürürken annelerinin sürekli yere baktığını gören yavrular:

“Anne, sen neden hep yere bakıyorsun? Kafanı kaldırıp etrafa baksana.”

“Yavrularım utanıyorum, utanıyorum. Ettiğim kabahat çok da ondan.” der.

Köylüler, tilkinin yavrularını görünce öldürmekten vazgeçip salıverirler. Tilki, yavrularını başka bir ine bırakıp tekrar av aramaya başlar. Ormanda giderken köyün kenarındaki ağacın tepesine çıkmış bir horoz görür. Horoz da tünekleyip ötüyormüş. Tilki:

“A horoz arkadaş!”

“Eeeyy...!”

“Ezanı okudun, aşağıya in de namazları kılalım.”

“Tamam, tamam. Avcılar çayın kenarına abdest almaya gitti, bana da , ‘Biz gelene kadar sen ezanı okuya dur.’ dediler. Ben şimdi cemaatle kılacağım namazı az bekle de beraber kılalım.” der.

Avcıların orda olduğunu duyan tilki hemen oradan ipi kırıp gider. Horoz da kurnazlığıyla tilkiden kurtulur. Tilki de yediği tavuklarla kalıp yoluna devam eder.

ÖMER ÖZCAN

8. KURT⁷⁸

Vakti zamanında kurdun birisi yola yukarı gidiyormuş. O sırada da kurdun karnı acıkınca kurt:

“Yolda karşıma ilk çıkan hayvanı yiyeceğim.” der.

Yolda giderken önüne bir koyun rast gelir. Kurt, koyunu tutarak:

“Ben seni yiyeceğim.”

“Sen beni yiyeceksin ama önce sen yüzün guylu yolun içerisine yat. Ben bir iki sefer üzerinden aşağı yukarı atlayayım sonra sen beni ye.” der.

Kurt, yolun içine yatar ve sonra koyun bir iki sefer aşağı yukarı atladıktan sonra ormanın içine doğru kaçıp gider. Kurt kalkıp bakar ki, koyun yok. Kurt yine yola yukarı yürümeye devam eder. O sırada önüne bir deve rast gelir. Kurt, deveyi tutup:

“Ben seni yiyeceğim.”

“Sen beni yiyeceksin ama önce ben yere yatayım sen üzerime çık. Ben yukarı kalkayım sen de ezan oku, ondan sonra ben aşağı yatarım o zaman sen beni yersin.” der.

Deve yere yatıp kurt da üzerine çıkar. Deve ayaküstü kalkıp silkinince kurt tepe üstü yere düşer. Ondan sonra kurdun aklı başından gider ve deve de tam bu sırada kaçıp gider.

Sonra kurt yürüyüşüne devam eder. O sırada kurdun önüne bir katır rast gelir. Kurt, katırı tutup:

“Arkadaş ben seni yiyeceğim.”

“Arkadaş sen beni yiyeceksin ama şu ayağımın altındaki nalın numarasını okuduktan sonra beni ye.” der.

Tam o sırada kurt nalın numarasını okumak için yanaşınca, katır kurdu teperek yere yıkar. Kurt orda bayılınca katır da hemen kaçar.

Sonra kurdun aklı başına gelir. Ayağa kalkıp bakar ki, katır yok. Kendi kendine yaptığı işleri tek tek düşünür. Elinden kaçırdığı hayvanlar aklına gelince kendisinin ahmak bir hayvan olduğunu hissederek kendi kendine:

“Yolda buldun bir koyun

Ye etini doyum doyum.” Koyun oynatıp mehter başımı olacaktın be hey kafa.

⁷⁸ Caferoğlu, a.g.e., s.29-30.

Önüne rast geldi bir deve, devenin üzerine çıkıp ezan okuyunca müezzin başı mı olacaktın be hey kafa.

“Önüne rast geldi bir katır.

Ye etini çatır çatır.” nalının numarasını okuyup da nalbant başımı olacaktın be hey kafa.

SAİT ÇETİN

9. KURNAZ HAYVANLAR

Eski zamanlarda dağları denetlemek için vergi memuru belirli aralıklarla gelirmiş. Ormanı çok tahrip eden hayvanlara da ceza keserlermiş.

Bir gün memurlar yine dağları denetlemek için yola koyulurlar. Vergi memurlarının geldiğini gören aslan, memurlara görünmeden gizlice kaçmaya başlar. Aslan hızlı hızlı kaçarken yolda leyleğe rastlar. Leylek:

“Hayırdır aslan kardeş, neden kaçıyorsun böyle? Söyle de sana yardım edeyim.”

“Leylek kardeş nasıl kaçmayayım. Vergi memurları ormanı teftiş etmeye geliyorlar. Bende kürk, hanımda kürk, çocukta da kürk var. Ben kaçmayayım da kim kaçsın.”

“O zaman ben de kaçırım. Bende yazlık, hanımda yazlık, çocukta da yazlık var.”

Aslanla leylek bu şekilde konuştuktan sonra beraber kaçmaya başlarlar. Ormanın içinden hızlı hızlı kaçarken bu sefer de geyikle karşılaşırlar. Geyik, aslanla leyleğe:

“Hayırdır arkadaşlar, neden kaçıyorsunuz böyle hızlı hızlı?”

“Geyik kardeş, nasıl kaçmayalım. Ormana vergi memurları teftişe geliyorlar. Bende kürk, hanımda kürk, çocukta da kürk var. Leylek de; bende yazlık, hanımda yazlık, çocukta da yazlık var. Biz kaçmayalım da kim kaçsın?”

“O zaman ben de kaçırım. Bende hem besilik hem de giysilik, hanımda da hem besilik hem giysilik, çocukta da hem besilik hem giysilik var. Bize daha çok ceza keserler. Ben de sizinle geliyorum.”

Sonra aslan, leylek, geyik hep beraber toplanıp ormanın derinliklerine doğru kaçmaya başlarlar. Hızlı hızlı arkalarına bile bakmadan koşarlarken yolda maymuna rastlarlar. Maymun:

“Hayırdır arkadaşlar, böyle hızlı hızlı neden kaçıyorsunuz, bir şey mi oldu, birisi mi dakıl ediyor sizi?”

“Daha ne olsun maymun kardeş. Ormana vergi memurları teftişe geliyorlar. Aslan; bende kürk, hanımda kürk, çocukta da kürk var. Leylek de; bende yazlık, hanımda yazlık, çocukta da yazlık var. Geyik de; bende hem besilik hem giysilik,

hanımda da hem besilik hem giysilik, çocukta da hem besilik hem giysilik var. Biz kaçmayalım da kim kaçsın.”

“Sizinle ben de kaçayım.” der.

Bunların dördü toplanıp ormanın derinliklerine doğru kaçmaya başlarlar. Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Giderken maymunun akli başına gelince durur:

“Ya bunların birinde kürk, birinde yazlık, birinde de hem besilik hem de giysilik var. Benimse götüm açıkta, ben neden kaçıyorum.”diyerek kaçmaktan vazgeçer.

İFAGAT SOĞANCIOĞLU

10. AÇ KURT⁷⁹

Bir varmış, bir yokmuş... Bir topal kurt günün birinde aç kalınca, “Bugün yoluma koyulayım da şu karnımı doyurayım.” der.

İlk önce bir keçi yavrusuna rast gelir. Kurt

“Seni yiyeceğim.” deyince, keçi;

“Ben sana yetmem, üçü beş olayım da öyle ye.” der.

Keçi, üçü beş olayım diye oynarken kaçıp sürüye karışır ve kurt yine aç kalır. Kurt yolda giderken bu sefer de bir koyuna rast gelir:

“Seni yiyeceğim.” deyince koyun;

“Ben sana bir kere oynayıvereyim de ondan sonra beni ye.” der. Koyun oynuyor derken, kurdu şaşırarak kaçır. Koyun, sürüye karışınca kurt yine aç kalır.

Kurt, üçüncü sefer de bir eşeğe rast gelir;

“Seni yiyeceğim.” deyince eşek:

“Benim haftaya sahibimin düğünü var. Örtü döşek taşıyacağım, beni sonra ye.” der. Kurt, eşiği de yemekten vazgeçer.

Dördüncü sefer de bir katıra rast gelir. Kurt:

“Katır seni bugün yiyeceğim, karnım çok aç.” der. Katır:

“Sahibime demeyince ben kendimi sana yedirmem. Sahibimin hatırı kalır.” der.

Kurt, katırı da yiyemeyince, yoluna devam eder. Sonra biraz daha ilerleyip bir ata rast gelir:

“Bugün seni mutlaka yiyeceğim.” deyince at:

“Arkamda barat var.” der.

Kurt, baratı almak için atın arkasına eğildiğinde, at çiftiyi vurunca, kurt fırlayıp dereden aşağı yuvarlanır. Daha sonra kendine gelince bir tepeye çıkıp ağlamaya başlar. Aklına ilk önce keçi gelir:

“Buldun bir keçi,

Neme lazım üçü beşi,

A kahpeoğlu,

Sürü sahibi mi olacaktın?” Sonra aklına koyun gelir:

“Buldun bir koyun,

⁷⁹ Karaalioğlu, a.g.t., s.17-18.

Neme lazım oyun moyun,

A kahpeoğlu,

Niye karnını aç durdurdun?" Sonra aklına eşek gelir:

"Buldun bir eşek,

Neme lazım örtü döşek,

A kahpeoğlu,

Gelin güyo mu olacaktın?" Sonra aklına katır gelir:

"Buldun bir katır,

Ne sayıyorsun hatır,

A kahpeoğlu,

Köye kaymakam mı olacaktın?" En sonunda da aklına at gelir:

"Buldun bir at,

Neyine lazım berat merat,

A kahpeoğlu,

Mahkeme mi kuracaktın?" der. Böylelikle kurt yine aç kalır ve diğer hayvanlar da kurnazlıklarının sayesinde kurtulurlar.

İHSAN GÖCEN

11. AYI İLE KIZ

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken eski hamam içinde. Ayı, köyün birinden bir kız kaçırap inine götürür. Akşam olunca kızın ailesi kızını merak eder:

“Bu kız şimdiye kadar böyle eve gelmemezlik etmediydi. Acaba başına bir şey mi geldi.” diye merak edip herkese haber verirler. Kimsenin kızdan bir haberi olmayınca sabahleyin köyün ileri gelenleri toplanıp ormana kızını aramaya çıkarlar. Günlerce kızını ararlar fakat kızdan bir iz dahi bulamayınca umudu kesip köylerine dönerler. Ayı da kızını kaçırdı inine saklamış, bir daha da dışarı çıkartmıyormuş. Aradan aylar, yıllar geçer kızla ayı iyice anlaşmaya başlarlar. Ayı, kızın bir dediğini iki etmeden ne derse yaparmış.

Bir gün ayı ininden çıkıp yiyecek toplamak için ormanın öbür tarafına gider. Ayının gittiği yerde de çobanın birisi hayvanlarını güdüyormuş. Çoban, ayının geldiğini uzaktan görünce ayıyı yakalamak için yanındaki koyun postunu sırtına geçirip sürünün başında koyun gibi otlamaya başlar. Çoban, ayının sürülere saldıracağını sanıyormuş. Fakat ayı, sürüye saldırmadan ormanın yanındaki tarlalardan sebze, meyve toplayıp gider. Çoban, ayının bu davranışına bir anlam veremediği için gizlice ayıyı takip etmeye başlar. Gide gide ayının inine kadar gider. Ayı, inine girince içerden kız seslerinin geldiğini duyan çoban gizlice ine girip bakar ki, bu kız yıllar önce kaybolan komşusunun üvey kızıdır.

Çoban, hemen ayının ininden çıkıp doğruca köyüne gider. Gördüklerini, duyduklarını herkese anlatır. Fakat kızın üvey annesi bu duruma pek sevinmez. Çünkü kız kaybolunca fazla üzülmemiş hatta çok sevinmiştir.

Köylüler toplanıp ayının inine giderler. Ayıya kumpas kurup ininde öldürürler. Ayının öldürüldüğünü gören kız, ayının başına gidip:

“Ah ayıcığım,
Vah tülücüğüm,
Gamın, kahrın yoğudu,
Balın, yağın çoğudu,
Ah ayıcığım,
Vah tülücüğüm.” diyerek yas eder.

SEHER GÜLER

12. AYI İLE KELOĞLAN

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde annem kız iken, babam oğlan iken bir dokuz tane kardeşi olan Keloğlan varmış.

Keloğlan'ın annesi, kocasına ekmek edip göndermek için ocak başına oturur. Kadının çocuğu çok olduğu için her gelen çocuk birkaç tane ekmek alıp gidince yaptığı ekmekler bir türlü birikmez. Kadın sinirlenerek ocak başından kalkıp çocuklarını evden kovar. Keloğlan evde annesine görünmeden saklanır. Kadın ekmekleri yapıp bitirince ekmekleri kocasına gönderecek kimseyi bulamaz. Kadın kara kara düşünürken Keloğlan hemen annesinin yanına gelip ekmekleri kendisinin götürebileceğini söyler. Kadın, ekmekleri güzelce poğladıktan sonra:

“Al oğlum bu poğu babana elet.” der.

Keloğlan poğu alıp babasına götürmek için yola koyulur. Gide gide yolda bir tavuk sürüsüne rastlar. Çobana:

“Ben babama ekmek getiriyordum fakat yolumu kaybettim. Babamın nerde olduğunu biliyor musun?”

“Dee... Şu tepenin ardında olması lazım.” der.

Keloğlan tekrar yola çıkar. Az gider uz gider bir tepenin ardına varır fakat yine babasını bulamaz. Yolda giderken bu sefer de bir hayvan sürüsüne rastlar. Çobana:

“Ben babama ekmek götürüyordum fakat yolumu kaybettim. Sen babamın nerde olduğunu biliyor musun?”

“Şu ormanın öbür tarafındadır.” der.

Oğlan tekrar yola çıkar. Gide gide ormanı da geçer fakat yine babasını bulmaz. Yolda giderken çeşit çeşit hayvan sürülerine rastlar. Kime sorduysa babasını ve babasının olduğu yeri bilen çıkmaz.

Keloğlan artık babasını bulmaktan umudunu kestiğinden yolda durup dinlenmek için bir kiren ağacına çıkıp dinlenir. Ağaçta otururken ağacın altına bir ayı gelir. Ayı Keloğlan'ı yemek için plan yapar. Oğlanı aşağıya indirmek için:

“A Keloğlan bana yukardan birkaç tane kiren atsana.” der.

Keloğlan, ayıya birkaç tane kiren atar fakat ayı yine:

“Bunlar yere düştü, birkaç tane daha atsana.” der.

Keloğlan, birkaç tane daha kiren atar fakat ayı:

“Keloğlan, kirenler bu sefer de sdğe düştü. Sen en iyisi elinle uzat.” der.

Keloğlan, ağağtan kirenleri uzatınca ayı hemen oğlanın kolundan tutup aşağıya çeker ve çuvala sokar. Ayı, uvalı sırtına yüklenip doğruca evinin yolunu tutar. Ayı eve gelince Keloğlan’ı pişirmek için ateş yakmaya gider ve oğlan hemen çuvaldan çıkıp yerine bir buzağı koyar. Kendisi de bir ağacın tepesine çıkıp ayıyı izler. Ayı gelince buzağı çuvalın içinden:

“Mee, mee...” diye bağırmaya başlar. Ayı da hemen:

“ ‘Mee...’ deme ‘bee’ de. Ben nasıl olsa seni yiyeceğim.” der.

Tam o sırada Keloğlan ağacın dalından ayıya ıslık alar. Ağağta Keloğlan’ı gören ayı şaşırıp kalır. Keloğlan’ı tekrar yakalamak için:

“Keloğlan oraya nasıl çıktın, bana da söyle de ben de çıkayım?”

“Caba caba üstüne koydum da zıplayıverdim.” der.

Ayı hemen caba caba üstüne koyar ama cabalar yıkılında hemen yere düşer.

Ayı tekrar:

“Keloğlan oraya nasıl çıktın, bana da söyle de ben de çıkayım?”

“Ben demin sana yanlış söylemişim. Demirleri kızdırıp üst üste koydum, sonra da üstüne basarak buraya çıktım.” der.

Ayı hemen birkaç tane demir kızdırır ve üst üste koyup yukarı çıkmaya çalışır. Fakat demirler ayının götüne batınca hemen orda ölür.

Keloğlan da ağağtayken babasının nerde olduğunu görünce hemen aşağıya inip yanına gider. Babasını bulan Keloğlan, ona başından geçenleri bir bir anlatıp ekmekleri verir. Babasının yanında biraz kaldıktan sonra da tekrar evine döner.

MELAHAT ÇİÇEK

13. ÇOBAN İLE YILAN

Çobanın birisi hayvanlarını yazıya salar. Kendisi de bir ağacın altına yatıp uyumaya çalışırken bir kartal sesiyle uyanır. Çobanın, altında oturduğu ağacın dalında bir yılan kıvrılmış bir vaziyette yatıyormuş. Ağaçtaki yılanı gören kartal hemen yılanı saldırıp yakalamaya çalışır. Çoban ayağa kalkıp bakar ki, kartal yılanı öldürüyor. Elindeki sopayla kartala vura vura yılanı kartalın elinden kurtarır.

Kartalın elinden kurtulan yılan, çobana teşekkür edeceği yerde onu öldürmek için boynuna dolanır. Çoban:

“Yılan ne yapıyorsun sen böyle? Ben seni kartalın elinden kurtardım. Sen beni öldürmeye çalışıyorsun. Senin bana iyilik yapman lazım.”

“Ben sana beni kurtar demedim ki, yardım etmeseydin. Ben seni boğacağım.”

“Peki, üç şeye soralım da beni ondan sonra boğ.”

“Tamam, soralım.” der.

Yılanla, çoban giderlerken bir suya rast gelirler. Suyu sorunca, su dil verir:

“Boğar. İnsanlar, her pisliklerini benle temizledikleri yetmiyormuş gibi yüzüme karşı bir de tükürürler. Ne yaparsan yap boğar.” der.

Sudan istediği cevabı alan yılan sevine sevine tekrar çobanla yola koyulur. Giderken yolun kenarında bir ala öküze rastlarlar. Ala öküze:

“Ben yılanı, kartalın elinden kurtardım fakat yılan şimdi beni öldürmek istiyor. Yılan mı haklı, ben mi haklıyım? Yılan beni boğar mı, boğmaz mı?”

“Boğar. İnsanların iyiliği olsa ala öküze bıçağı vurmaz. Beni çifte, yüke koşarlar, sonra da kanırıp keserler. Etimi pişirip yerler, yünümü de ayaklarının altına alıp çiğnerler. Bu yılan seni boğar. Sen de yılanı yardım etmeseydin.” der.

Öküz de yılanın istediği cevabı verince bunlar üçüncü kişiyi bulmak için yola çıkarlar. Gide gide bir tilkiyle karşılaşırlar. Çoban, tilkiye:

“Ben yılanı, kartalın elinden kurtardım fakat yılan şimdi beni öldürmek istiyor. Yılan mı haklı, ben mi haklıyım? Yılan beni boğar mı, boğmaz mı?”

“Boğar emme – Tilki bir tabaka açar – şu tabakaya girmeyince boğamaz. İlla bu tabakaya girecek ki ondan sonra boğacak.” der.

Tilkinin sözlerine inanan yılan:

“Nasıl olsa diğer hayvanlar benden yana oldular. Tilki de benden yana olur.” der.

Yılan, kıvrılıp tabakanın içine girince tilki tabakayı kapatarak ateşin içine atar. Tilkinin yardımıyla çoban da ölmekten kurtulur.

ÖMER ÖZCAN

14. HOROZ İLE BEYOĞLU⁸⁰

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir Beyoğlu ve bu Beyoğlu'nun bir horozu varmış. Horoz bir gün küllükte eşirirken bir dizi altın bulur. Bu altınları Beyoğlu görünce hemen kapar. Horoz da altınları kaptırınca:

“Üüü... Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı. Verirse verir vermezse kendi bilir.” der.

Horoz altınlarını alamayınca çekip gider. Giderken yolda bir çaya rastlar.

Çay:

“Horoz kardeş, horoz kardeş, nereye gidiyorsun?”

“Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı onu almaya gidiyorum.”

“Bekle o zaman ben de geliyorum. Belki sana lazım olurum.”

“Tamam, arkama gir .” der.

Beyoğlu gider, arkasından da horoz gider. Bunlar yolda bir tilkiye rastlarlar.

Tilki:

“Horoz kardeş nereye gidiyorsunuz?”

“Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, onları geri almaya gidiyorum.”

“Beni de bekle, belki sana lazım olurum. Ben de geliyorum.”

“Tamam, sen de arkama gir.” der.

Horoz gider, arkasından tilki ve çay da gelir. Giderken yolda horoz bir kurda rastlar. Kurt:

“Horoz kardeş nereye gidiyorsunuz böyle?”

“Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, onları geri almaya gidiyorum.”deyip kurdu da arkasına sokar.

Beyoğlu, daha önceden bir eve girip saklanmıştı. Horoz da Beyoğlu'nun saklandığı bu evi bulur ve evin camının dibine gelerek:

“Üüü... Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, verirse verir vermezse kendi bilir.” der.

Horozun öttüğünü duyan ev sahibi adamlarına horozu kaz damına atmalarını söyler. Adamlar hemen horozu yakalayıp kaz damına atarlar. Horoz kaz damına atılır atılmaz tilkiyi çağırır ve kazları boğdurur. Horoz tekrar damda ötmeye başlar:

⁸⁰ Bilgiöglü, a.g.t., s.26-27. (Bu masalın kaynak şahsı belirtilmemiştir.)

“Üüü... Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, verirse veriri vermezse kendi bilir.” der.

Horozun yine ötmeye başladığını duyan ev sahibi horozu bu sefer de kömüş damına atılmasını emreder. Horoz dama atıldıktan sonra kurdu çağırıp kömüşleri boğdurur. Horoz yine damda ötmeye başlar:

“Üüü... Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, verirse verir vermezse kendi bilir.” der.

Horozun öttüğü sırada da ev sahibi hurun yakmaktadır. Horozun tekrar öttüğünü duyan ev sahibi bu sefer de horozun huruna atılmasını emreder. Horoz huruna atılınca hemen çayı çağırır ve hurunu söndürtünce yine ötmeye başlar:

“Üüü... Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, verirse veriri vermezse kendi bilir.” der.

Ev sahibi horozun hâlâ ölmediğini görünce hem şaşırır hem de daha fazla kızmaya başlar. En sonunda horozu yakalayıp kesmelerini emreder. Horozu kesip pişirirler ve yemek için masaya getirince horoz tekrar:

“Üüü... Beyoğlu benim bir dizi altınımı aldı, verirse veriri vermezse kendi bilir.” diye ötmeye başlar.

En sonunda ev sahibi ve Beyoğlu pes ederek horozun altınlarını geri verip horozdan kurtulurlar. Horoz da altınları alıp evine gider.

15. YILAN PADİŞAHI⁸¹

Keloğlan, bir gün davar güderken ateşin çıkarttığı cızırtıyı duyar ve bir yılan yavrusunun ateşe düşüp yandığını görür. Ateş, yılanın her tarafını sarınca yılan tamamen ateşin ortasında kalır. Keloğlan da hayvan güderken kullandığı değneğiyle yılanı ateşin içinden kurtarır. Yılan:

“Ben yılanlar padişahının kızıyım, korkma. Benim babamın sarayı falan yerin altındadır. Şimdi ben koca çakıla girince o da hemen çıkar. Beni kurtardığın için babam sana ne istersen verir, istersen dünyayı da verir, sakın alma. Lakin senin ağzına üç kere tükürürüm, o sana yeter. Fakat kimseye bu sırrı söyleme, söylersen ölürsün.” der.

Yılan gidip olanları babasına anlatır. Yılanlar padişahı çakılın içinden çıkar ama koca bir alamet imiş. Padişah:

“Böyle, böyle... Bizim kız çocuğunu kurtarmışsın, dile benden ne dilersem?”

“Sağlığını dilerim” der. Keloğlan böyle söyleyince padişah, Keloğlan’ın ağzına üç kere tükürür. Keloğlan her zamanki gibi davarı eyleğe yatırır. Her gün bu eylek ağacının tepesine üç beş karga gelip:

“Şurada bel bir küp meydana çıkarmış. Keloğlan dilimizden anlasa da şu küpü alsın.” diye konuşurlar.

O sırada Keloğlan da ağacın altına yatıp dinlenmeğe başlar. Kargalar gak gak derken Keloğlan onların dilini anlamaya başlar. Kargalar konuşmalarına devam ederler:

“Keloğlan her gün gelip yatıyor buraya, gidip meydana çıkan küpü alsın ya.” derler birbirlerine.

Keloğlan onları duyunca hemen kargaların dedikleri yere gidip bakar ki, kargaların dedikleri yerde içi sarı altınla dolu bir küp vardır. Kimse görmesin diye küpün yerini değiştirip biraz daha derine gömerek doğruca ağacın yanına gider:

“Ağa ben artık davarı gütmeyeceğim”

“Aylığını artırayım?”

“Yok, gütmeyeceğim.”

⁸¹ Akman, a.g.e., s.21-22.

Keloğlan, altınları gördüğü için davarı gütmez. Kendisi davar, sığır alır. Zamanla da hepsini çoğaltıp daha çok zengin olur. Sonra da evlenip, çoluk çocuğa karışır.

Bir gün Keloğlan karısıyla birlikte karısının köyüne giderler. Karısı hamile, karısının bindiği kısrak da gebemiş. Keloğlan'ın kendi bindiği at, arkada karısının bindiği kısraka doğru kişneyerek:

“Hiii... Hızlı gelsene”

“Ben senin gibi iki canla gitmiyorum, dört canla gidiyorum”

Keloğlan da bunu duyunca güler. Hayvanların dilinden anlıyor ya. Keloğlan'ın karısı konuşmadıkları halde Keloğlan'ın gülmesinden işkillenir:

“Niye güldün Keloğlan bana da söyleyeceksin.” der.

Keloğlan eğer havanların konuşmalarını anladığını söylerse ölecektir. Karısı:

“Söyleyeceksin!”

“Yok ölürüm”

“Ölürsen öl, söyleyeceksin”

“Ananın evinden gelelim, o zaman söyleyiveririm. O zamana kadar tabutumu falan yaparsın.” der.

Neyse, misafirliğe varıp bir, iki gece kaldıktan sonra evlerine geri dönerler. Kadın:

“Söyle çabuk!” der.

Keloğlan, eve gelince tahtadan tabut yapmaya başlar. Ağanın da evinde bir köpeği vardır. Köpek, Keloğlan ile karısının konuşmalarından anladığı için ağasına canı sıkılır ve o gün hiçbir şey yemez. Ağa da, ne oldu bu köpeğe deyip gözleme, ekmek falan atıverir. Köpek, onları da yemez. O sırada köpeğin bu halini gören horoz da köpeğin yanına gelir. Köpek yine ekmekleri yemez. Horoz, köpeği bir kere kakınca köpek:

“Hırrr... Şimdi ağa ölecek” der. Köpeğin “Hırr” demesi o yüzdenmiş.

“Senin boğazından geçiyor ama benim boğazımdan hiçbir şey geçmiyor. Bir de gelip beni kakıyorsun. Boynunu koparıveririm.”

“Açan gibi karın altı olursa... Karısına söyleyince ölecek diye mi? Otuz kırk karım vardır, ben nasıl haber anlatıyorum onlara. Bir ötüyorum hepsini topluyorum,

bir daha ötünce de hepsini dağıtıyorum. O da alsın eline bir sopa, söyleyeceği yerde versin sopayı, söylemesin.” der.

Horozla köpeğin bunu konuşmasını ağa duyar. O sırada da karısı gelip:

“Çabuk ol söyle!” der.

Ağa eline sopayı alır ve karısına yer misin, yemez misin? Ağanın bu tavrını gören kadın da:

“Sen bilirsin, istemiyorum artık söylemeni. ” der.

Ağa böylece kadından da ölmekten de horozun sayesinde kurtulur.

MUSTAFA ÇOBANOĞLU

16. KÖYLÜ MASALI⁸²

Vakti zamanında bir karı-koca varmış. Adam, kış günü sığırları dağa çıkartıp kar alacasında güderken bir yılan yavrusu görmüş. Bu yılan yavrusu kışın karın üstünde kalıp feryada başlamış.

Köylü de yılanın feryadını duyunca dayanamayıp yılanı alıp evine götürür. Pamuk kafes içinde yaza kadar altı ay besler. Yazın yılanı alıp kışın aldığı yere azat etmeye götürünce yılan orda Cenâb-ı Hakk'ın lutfuyla dile gelerek:

“Ey âdemoğlu! Sen beni kışın ortasında alıp bir can sahibi yaptın ve iki misli daha büyüdüm. Beni süt ile besledin. Şimdi anladım ki, kılıma zarar vermeden beni azat edeceksin. Ben buradan bir feryat edince bizim şahımız benim sesimi duyar ve hemen çıkıp gelir.” der.

Bütün dağlar taşlar onun sesiyle inlemeye başlar. Sen de korkma. Sana “Oğlum, dile benden ne dilerse.” deyince köylü de:

“Sağlığını dilerim.”

“Benim sağlığımdan sana fayda yok. Dileğini dile benden.”

“Senden cümle mahlûkun dilini dilerim.”

“O zaman aç ağzını.” deyip adamın ağzına üç defa tükürür ve:

“Fakat bunu kimseye söylemeyeceksin. Eğer söylersen o dakikada ölürsün.” der.

Adam o saatten sonra cümle mahlûkun diline nail olur. Adam evine gelince ailesiyle birlikte kayıntasına akşam misafirliğe giderler. Kendisinin biri kısrağın biri de aygır olan iki tane de atı varmış. Aygıra kendi biner, kısrağa da ailesi biner. Kısrağın ufak bir yokuşa yukarı çıkarken kışneyince hemen aygır da kışner. Köylü de o sırada uzun senelerden beri hamile kalamayan kısrağın ve ailesinin hamile kaldığını anlar.

Ailesini hemen kısrağın indirip öbür ata bindirdikten sonra kendisi de ailesinin bindiği ata biner. Yani, maksadı kısrağın yükünü aza indirmekmiş. Böylece o gece kayıntısına misafir olunca sabahleyin evlerine dönerler. Tabi bunlar bir karı bir koca ya, kitli kapıları açarlar. Hayvanların kimisi aç ve kuzuların, bızaların çığırtmaları malum olduğu için bu adam, bunların hepsini analarına salıverir. Ailesi de, “Vay ben onları sağacaktım.” der.

⁸² Caferoğlu, a.g.e., s.35-36.

Bunun üzerine kadın kocasına darılır. “Sen yirmi dört saattir kendini değiştirdin. Beni filen yokuşta atımdan da indirdin, senin maksadın nedir? Sen benim kocam isen ben de senin ailen isem bana bu değişmenin sebebi nedir, söyle? Eğer söylemezsen ben de seninle durmam.”

“Senin zorun ne? Benim sağacağım koyunları, inekleri niçin bızalara emdirdin.” der. Bunun üzerine karı koca bozuşurlar. Karısı:

“Ya bunu bana söylersin, ya da seninle durmam.”

“Kadın, ben sana bunu söylersem ben ölürüm. Yani benim ölmemi mi razısın, yoksa ölmememe mi?”

“Sana inanmıyorum, ölmene razıyım.”

“Öyle ise benim mezarımı kazdır ve haciratımı et.” der.

Kadın da derhal mezarlığa dört kişi yollar. Adamlar kollarını sıvayıp dört kazma ile adamın haciratını etmeye başlarlar. Bu sırada kendisinden geçen köylü de fesini sol tarafa koyarak camın önünde düşünmeye başlar. Bu adamın altmış toğu ve bir tane de horozu varmış. Bu horoz kanadını açarak tavukları cık cık halinde bir yere cem etmiş. Evin önünde bulunan bahçe kazığının üzerine konan horoz, hiddetli yüksek sesiyle öter. Camdan bakan köylü de horozun kendisine ne dediğini anlar. Yani horoz demiş ki:

“ Bak, ben altmış paralık horozuyum ve altmış toğuğa kumanda ediyorum. Sen evde altmış paralık karına kumanda edemiyorsun da şimdi ölümün için mezarını kazdırıyorsun, değil mi?”

Adamın artık hamile ailesine tahammülü kalmayarak o dakikada karısını boşar.

MUSTAFA ÇINAR

17. ŞAHMARAN⁸³

Zamanın birinde, bir kasabada iki fakir delikanlı yaşarmış. Bu iki delikanlı, odun satmakla geçinirlermiş. Bunların bir de eşekleri varmış, her gün dağdan kestikleri odunları eşeklerine yükler, kasabaya getirip satarlarmış.

Bir gün yine odun kesmek için dağa giderler. Odunları eşeğe yükleyip kasabaya dönerken, dağın yamacında parlayan sapsarı bir şey görüp bunun ne olduğunu merak ederler.

Yanına geldiklerinde burada bir bal kuyusunun olduğunu anlarlar ve buna çok sevinirler. Delikanlılar:

“Biz artık odun taşımayalım, bu balı taşıyıp bir tüccara satalım. Böylece daha çok para kazanırız.” diye aralarında anlaşırılar.

Kasabaya gelip balı taşıyabilecekleri birer kap alarak tekrar bal kuyusunun yanına gelirler. Kapları balla doldurarak bir tüccara bal satmaya başlarlar. Birkaç gün böyle balı satmaya devam ederler.

Bir gün yine bal kuyusunun yanına gelirler. Delikanlılardan birisi bal kuyusunun içine girer fakat bir daha da çıkamaz. Hemen arkadaşına seslenir fakat arkadaşı onu kurtarmak için hiç uğraşmaz.

Arkadaşı balı tek başına satıp zengin olma hayali kurmaya başlar ve arkadaşını kuyudan çıkartmaz. Balla doldurduğu kapları alıp arkadaşını kuyuda bırakarak kasabaya döner. Kuyudaki delikanlı bir iki gece kuyuda kalır. Bir gün yine çıkmak için debelenirken kuyunun içinde bir kapı olduğunu görür. Kapıyı açıp da içeriye baktığında, içerde üst tarafı insana benzer, alt tarafı yılan olan bir yaratık görür. Delikanlı:

“İn misin, cin misin, sen kimsin?”

“Ben Şahmaranım, sen kimsin?”

“Ben insanoğluyum.”

“İnsanoğlu sen buraya nasıl girdin?” diye sorar.

Delikanlı da başından geçenleri Şahmaran’a tek tek anlatır ve bu kuyudan çıkamadığını söyler. Şahmaran:

“Ben seni bu kuyudan çıkarırım ama insanoğluna iyilik yaramaz, sen beni bir gün gelir öldürürsün.” der.

⁸³ Karaalioğlu, a.g.t., s. 34-36.

Şahmaran, delikanlıya sırtına binmesini söyler. Delikanlı, Şahmaran'ın sırtına biner ve Şahmaran iki dakikada delikanlıyı kuyudan çıkartınca delikanlı bu işe şaşırıp kalır. Şahmaran hemen kuyuya geri döner ve delikanlı da oradan kasabasına geri gider. Memleketine vardıktan sonra arkadaşını bulup bir güzel kızar ve arkadaşından hakkını alır.

Yalnız Şahmaran'ı görenin sırtında bir al olurmuş. Delikanlının sırtında da Şahmaran'ı gördüğü için bir al oluşmuş.

Bir gün padişahın karısı hastalanır ve iyileşmesi için de Şahmaran'ın kanı gerekmektedir. Padişah, tellalla herkesi kendi hamamına çağırır. Herkes padişahın emrine uyup hamama gider fakat Şahmaran'ı gören delikanlı gitmez. Hamamda bir bir herkesin sırtına bakarlar fakat hiç kimsenin sırtında al bulamazlar. Sonra Şahmaran'ı gören delikanlının gelmediğini anlarlar. Padişah, delikanlıyı getirmeleri için adamlarına emir verir. Delikanlıyı bulup getirirler ve soyduklarında da sırtında al olduğunu görürler. Padişah delikanlıya Şahmaran'ın kanını gidip getirmesini söyler. Delikanlı da Şahmaran'ın iyiliğine karşılık ona kötülük yapmak istemez.

Padişahın adamları delikanlının bu tavrına karşılık delikanlıyı döverler ve öldürmekle tehdit ederler. Delikanlı en sonunda Şahmaran'ı gördüğü yeri söylemek zorunda kalır.

Padişahın adamları ile birlikte delikanlı Şahmaran'ın olduğu kuyunun başına gelir. Delikanlı, organla kuyudan içeriye sallandırılır. Delikanlı inerken de yanına Şahmaran sütü beslendiği için süt ve rakı alır. Kuyuya inince Şahmaran'ın havuzuna sütü rakıyı boşaltır. Şahmaran bu havuzdan süt içince içinde rakı da olduğu için sarhoş olup uykuya dalar. Delikanlı bunu fırsat bilip Şahmaran'ı öldürerek kanından alır. Sonra dışarıda bekleyenler delikanlıyı tekrar yukarı çekerler. Delikanlı yukarı çıkınca adamlar delikanlıyı doğru padişahın yanına götürürler. Padişahın karısına Şahmaran'ın kanından kan verdikten bir süre sonra kadın iyileşir. Delikanlı da padişah tarafından mücevherlerle ödüllendirilir. Delikanlı bekâr olduğu için çok güzel, ihtişamlı bir düğünle evlendirilir ve padişahın da sağ kolu olur.

Şahmaran'ın, “Ben seni kurtarıyorum ama insanoğluna iyilik yaramaz, sen beni gün gelip öldürürsün.” sözü de gerçek olur.

İHSAN GÖCEN

18. KAVAL⁸⁴

Vakti zamanında bir çoban varmış. Bir gün çobanın hayvan güttüğü dağ yanmış ve çamin doruğunda bir yılan feryat etmeye başlamış:

“Sen Âdemoğlu beni buradan kurtar.”

“Ben seni kurtarırsam sen beni sokarsın.”

“Sokman, beni buradan indir.”

Çoban, yılanı değneğini uzatır. Yılan, değneğe sarılıp değnekten çobanın boynuna dolanarak yere indikten sonra yılan:

“Sen benim arkam sıra gel. Ben yılanlar padişahının kızıyım. Sana babam mal vermek ister ama sen bir kirli kese, bir kirli tas, bir de kaval iste. Sakın başka bir şey isteme. Vermezse ben senin arkana düşüp giderin, o zaman mecbur kalır bunları verir.” der.

Yılanla beraber çoban, yılanlar padişahının evine gider. Yılan, babasına olanları bir bir anlatır. Padişah, çobana:

“Dile benden ne dilersen.”

“Kirli bir kese, bir kirli tas, bir de kaval isterim.” der.

Yılanlar padişahı çobana bu üç şeyi verir. Çoban oradan çıkıp evine gelir fakat padişahı korktuğu için sekiz gün sonra korkudan ölür. Bu adamın bir oğlu varmış. Bu oğlan, babası öldükten sonra para kazanmak için bir ayakkabıcıya çıraklığa gider. Ustası oğlana günlük beş kuruş para verir, oğlan eve gelince annesine:

“Anne şu parayı bir yere koyuver.”

“Oğlum bizim evimize kim gelecek, sergene koyuver.”

“Anne! Babamın bir kirli kesesi varmış, bana bu keseyi buluver.” der.

Oğlan annesi keseyi getirince kazandığı beş kuruş parayı kesenin içine koyar ve keseyi de yanına alır. Biraz sonra oğlanın keseyi koyduğu cebi ağırlaşmaya başlar. Keseyi cebinden çıkarınca bembeyaz çeyrekler cebinden boşalıp yere dökülür. Oğlan keseyi kaç sefer boşalttıysa kese yine dolar. Sabahleyin olunca oğlan yine ustasının yanına çalışmaya gider. Usta oğlana:

“Sen bu dikanda kal. Kim ayakkabı alırsa ona sat.” der.

Çocuğun yanına ustası gittikten sonra yabancı üç adam gelir.

⁸⁴ Caferoğlu, a.g.e., s.53-55.

“Bu dikamı bize satar mısınız?” diye sorarlar. Oğlan:

“Satarım. Üç yüz lira verirseniz dikan sizin olur.” der.

Oğlan ustasından habersiz dikamı satıp evine gelir. Ustası da mal almadan gelince bir bakmış ki, başka adamların dikanına girdiğini sanır. Daha sonra bakınca kendi dikamı olduğunu anlar. Usta:

“Siz bu dikandan çıkın, bu dikan benim.”

“Bu dikamı biz üç yüz liraya aldık.”

Adamları dikandan çıkartamayan usta, hemen oğlanı bulmaya gider. Oğlana:

“Dikamı niye sattın?”

“Paran kadar konuş, kaç lira ise paranı al. Ben o dikana üç yüz lira verdim. Üç yüz lirayı alsan sana yazık, almasan bana yazık.”

Adam son çare olarak üç yüz lirayı alıp evine gider. O çocuğun adı da Mehmet iken sonra Mehmet Bey olur.

Dikamı alanların başka bir arkadaşları gelir.

“Mehmet Bey, buyurun kahve içelim.” deyince Mehmet Bey onlara kese çıkartmaz.

Arasından iki üç gün geçince adamlar Mehmet Bey’in kesesini almak için uğraşmaya devam ederler. Mehmet Bey’e:

“Ankara’da bir dünya güzeli varmış. Bakımı da bin liraymış.” deyince Mehmet Bey:

“Gidelim.” der.

Oradan yola revan olurlar. Dünya güzelinin köşkü önüne varınca Mehmet Bey halayıklara sorar:

“Burada bir dünya güzeli varmış. Bu dünya güzeli bana kendisini gösterirse ona bin lira vereceğim.” der.

Dünya güzeli kendisini camdan gösterir.

“Bağrını açıp da gösterirse bin lira daha vereceğim. Tekrar olarak bu kez de çıplak soyunsun öyle gözüürse bin lira daha vereceğim.” der.

Mehmet Bey, arkadaşlarından kurtulmak için:

“Siz de şu otuzar lirayı alın yol harçlığı edersiniz. Memleketinize bu harçlık sizi eletir. Benim de param kalmadı.” deyince o arkadaşları yollarına devam etmek zorunda kalırlar.

Mehmet Bey, “ Bu gece dünya güzeli beni yanına alırsa bin lira daha vereceğim.” der.

Gece olunca Mehmet Bey dünya güzelinin yanına çıkar. Arkadaşları Mehmet Bey’e:

“Sen bu parayı nerden buldun?”

“Ben evlek evlek sattım, böyle battım.”

Gece olunca Mehmet Bey dünya güzeli ile ırakı masasını orta yere koyup içmeye başlar. Biraz daha içerler fakat yine parayı nerden kazandığını söylemeyince tekrar içki içmeye devam ederler.

Mehmet Bey, “Kirli kese nerde?” diye söyleyince adamlar paranın kaynağını bulduk diyerek keseyi adamın cebinden alırlar. Adamlar halayıklara:

“Atın bunu damlalığın altına.” derler.

Mehmet Bey, sabah olunca kendisini damlalığın altında bulur ve düştüğü bu duruma çok üzülerek hüzünlenir. Cebinde hiç parası olmadığı için eyninin elbisesini satıp yol harçlığı yapar. Tekrar memleketine dönünce anasına der ki:

“Babamın bir kavalı vardı, bana o kavalı buluver.” der.

Anasına kavalı buldurur. Adam kavalı üfleyince karşısına iki Arap gelir ve emret deyince adam emrim şu ki:

“Anama kırk günlük yemek hazırlayın.” der.

Adam o kavalın da hünerini anlar ve bir daha üfleyince Araplar yine gelip emret derler. Adam:

“Beni dünya güzelinin köşküne götürün.” der.

Adam dünya güzelinin köşküne girince, dünya güzeli:

“Hoş geldin.” der.

Tekrar içki masasını kurup içmeye başlarlar. İçtikten sonra dünya güzeli:

“Mehmet Bey, buraya nasıl geldiniz?” diye sorar.

Mehmet Bey, kaval kelimesini söyleyince adamlar bu sefer de kavalı alıp Mehmet Bey’i yine damlalığın altına atarlar. Ertesi gün Mehmet Bey oradan yine köyüne gelir. Köyünde annesiyle birlikte sıradan bir hayat yaşayıp giderler.

19. YILAN⁸⁵

Vaktiyle bir adam varmış. Bu adam dağa odun kesmeye giderken bir de bakar ki, bir yılan çamın doruğunda kuyruğunu çatığa sarılmış vaziyette gövdesi aşağıya doğru sallanıyor. Yılan lisana gelip:

“Ey âdemoğlu! Beni buradan indir.” deyince adam hiçbir şey söylemeyip odun kesmeye devam eder. Yılan yine:

“Beni buradan indir.”

“İndirirsem, beni sokarsın.”

“İndir beni, sokmak seni.” der. İnsanoğlu aşağıdan yukarıya bir sırık uzatır ve yılan da ona sarılıp aşağıya iner. Sonra yılan adamın boynuna dolanarak ağzını hırtlağının altına dayar. Adama:

“Ya şimdi ben seni sokayım mı?”

“Deminden sokmam diyordun. Şimdi niçin sokuyorsun?”

“Benimle gidersen sokmam.”

“Peki, gelirim.” deyip yılan, adamın önüne düşüp:

“Gel bakalım arkam sıra.” der. Bu yılan, yılanlar padişahının kızımımış. Bunlar gide gide yılanlar padişahının köşküne yanaşırken yılan durup insanoğluna:

“Ben, seni babamın evine getiriyorum. Babam der ki:

“İnsanoğlu dile benden ne dilerse?” Sen de, sağlığını dilerim dersin. Böyle böyle üç defa der. Yine ,sağlığını dilerim dersin.” der.

Böyle yola revam olup vardılar padişahın evine. Oraya girince yılanlar padişahı sorar:

“Dile benden ne dilerse?”

“Sağlığını dilerim.” der. Adam ikincisinde de aynı cevabı verir. Üçüncüsünde padişah, kızımı sana vereyim deyince adam, yine sağlığını dilerim deyip kapıdan dışarı çıkar. Yılanlar padişahı, kızına:

“Bu kim?” diye sorunca kız da:

“Ben filen yerde çamın doruğunda kaldım. Yere düşeydim kırk parça olurum. O sırada bu insanoğlu gelip beni oradan kurtardı. O surette ben de buraya aldım geldim.” deyince padişah:

“Çağır bu insanoğluna.” der. Kız gidip insanoğluna çağırır. Padişah yine:

⁸⁵ Caferoğlu, a.g.e., s.7-10.

“Dile benden ne dilerse?” diyerek tekrar sorunca, adam:

“Sağlığını dilerim.” der. Padişah:

“Al şunları, bunlar sana yeter.” der. Verdiği bir kirli fes, bir kirli kese, bir de kaval. Bunların üçünü verir. Bu adam da bunları aldıktan sonra evine bırakır. Yarısı gün, bir yük odun yükleyip şehre gider. Bir yük odunu bir altına verir. Altını da kirli keseye koyup evine döner. Eve gelince bir kere bakayım şu altın cebimde duruyor mu diye. Bakar ki, kese altınla dolmuş. O altınlarla gidip kocaman bir kumbara alır. Kesenin içini ona doldurur. Kesenin içinde bir tane altın bırakır. O kese akşamdan sabaha kadar yine dolar. Adam:

“Bu bereketli bir kese.” diyerek hiçbir iş görmez. On beş yirmi gün böyle devam eder. On beş yirmi gece içinde bu koca kumbarayı doldurur ve zengin olur. Gece üryasında İstanbul’da bir padişah kızı görür. Üçüncü gece yine aynı üryayı görünce sabahleyin:

“Ben bu kızın yanına gideceğim.” diyerek keseyi alır ve içindeki altınları da cebine doldurur. Çıkar gider İstanbul’a. Orada gezerken üryasında gördüğü kızı görünce kızın yanına gider. Kız da önceden bu delikanlıyı üryasında görmüştür. O da onu gördüğü gibi ikisi de birbirlerine vurulurlar. Kol kola girip köşke çıkarlar. Orada bir masa çevirip ırakı içmeye başlarlar. Biraz içtikten sonra kız, delikanlıya:

“Nasılsın?” deyince delikanlı:

“Eskisi gibiyim.” dedikten sonra tekrar içmeye başlarlar. Kız tekrar sorunca delikanlı keseyi çıkartıp şangır şangır köşkün ortasına fırlatır. O sırada da, kız keseyi alıp besleklerine:

“Atın bunu damın altına.” der. Oğlan orada akşamdan sabaha kadar baygın bir şekilde yatar. Ancak sabah olunca uykudan uyanır gibi uyanır. Oradan kalktığı gibi memleketine gelir. Keseyi kaptırdığı için fakir düşer ve davar gütmeye mecbur kalır. Evdeki kavalını alıp kıra çıkar. Kırdaki kavalı çalarken karşısına iki Arap çıkar.

“Ne emrin vardır?” diyerek adamın yanına gelirler. Adam da:

“Gidin filan yerdeki kasayı soyup da gelin.” der.

Araplar oradan çabuk kaybolup on dakika sonra bir milyon parayla gelirler. Delikanlı davarı filan bırakıp o parayı aldığı gibi, kavalı da beline sokup yine gider İstanbul’a. Oradaki kız, delikanlının yine geldiğini görünce kolundan tutup köşküne

götürür. Köşkte yine içki masası çevirip içmeye başlarlar. Biraz içtikten sonra kız, delikanlıya:

“Nasılsın?” diye sorunca delikanlı:

“Nasıl olsun, eskisi gibiyim.” deyip tekrar içmeye devam ederler. Biraz içtikten sonra kız tekrar delikanlıya:

“Nasılsın?” deyince delikanlı hemen cebinden kavalı çıkartıp parayla birlikte köşkün ortasına fırlatır. Kız kavalı alıp çalmaya başlayınca karşına iki Arap çıkar.

Kız:

“Bu adamı Kafdağı’nın arkasına bırakın.” der. Araplar hemen aldıkları gibi delikanlıyı Kafdağı’nın arkasına bırakırlar. Orada bu delikanlı üç gün, üç gece yatar. Bir sabahleyin uykudan uyanır gibi uyanır. Kendisinin dağlık, çamlık gibi bir yerde bulur. Nereye gideceğini bilemez. Sonra giderken bir kestane ağacı görüp iki tane kestane yer. Yedikten sonra kulaklarının arkasında iki boynuz biter. Her birisi birer arşındır. Giderken çamların arasına sığamayınca canı çok sıkılır. Bu sefer de önünde bir incir ağacı görür ve iki tane de ondan yer. Yedikten sonra boynuzları dibinden kaybolup gider.

Şimdi de kavalın, kirli kesenin çaresini düşünmeye başlar. Oradan beş on kestane ve incir alarak yola revan olup İstanbul’a o kızın köşkünün altına varır.

“Kestaneci geldi.” diyerek bağırmağa başlar. Kız da bu sözü işitince besleklerine:

“Gidin kestane getirin.” diye emir verir. Beslekleri hemen kestane getirip kıza verirler. Kız kestaneleri yiyince kulağının arkasından iki tane boynuz biter. Her birisi birer arşındır.

Delikanlı aşağıdan bırakıp gider. Kız ne yapacağını şaşırır. Ülkenin en baş doktorunu kızını iyi etmek için getirirler. Fakat doktor bu boynuzlara el vuramaz. Nerede derin bir hoca varsa getirirler. Hoca okuya okuya boynuzun birisini keser. Kestiği gibi boynuz iki fazla büyür. Sonra çarşıda bir tellal çağırırlar:

“Filan padişahın kızında iki boynuz bitmiş. İyi edene ve bunun dermanını bulana ne dilerse verilecek.” diye duyurulur. Hemen bu delikanlı:

“Ben bunun dermanını bulurum.” deyince adamlar delikanlıyı köşke getirirler. Delikanlı başka bir kıyafete girdiği için kız onu tanıyamaz. Delikanlı:

“Ben seni iyi ederim.”

“Ben de sana dilediğini veririm.”

“Tamam. Burada kimse kalmasın.”deyip herkesi dışarı çıkartarak kızla baş başa kalır. Kıza:

“Hamama girip terleyeceksin. Sonra kalıba vurulacaksın.”deyince oğlanla kız hamama girerler. Biraz terledikten sonra kız kalıplanmaya başlar. Delikanlı, kıza:

“O surette bu kalıpla üç gün gezeceksin.” der. Kız hamamdan çıkıp o surette dışarıda gezerken kimseyi yanına getirtmez ve gelenleri de yanından kovar.

“Aman kalıbımı bozarsınız, yanıma yanaşmayın.” der.

Kız o surette üç gün sonra hamama girer. Bir, iki, üç kalıp vurularak oğlan, kıza:

“Bana dilediğin şeyleri söyle.”deyince kız da sana vereceğim şunlar:

“Bir kirli kese, bir kaval ve kendimi de bunlarla birlikte hibe ediyorum.” der. Bunları dedikten sonra bir iki defa da kalıba vurulunca oğlan kıza iki incir yedirir. Oğlan, incirleri kıza yedirdikten sonra parmağını kızın boynuzlarına vurarak boynuzları düşürür ve kıızı iyi yapar. Köşke gelip birbirlerine nikâh yaptırdıktan sonra kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Onlar emiş muradına, biz de erelim muradımıza.

AHMET AÇIKGÖZ

20. KELOĞLAN⁸⁶

Bir varmış, bir yokmuş... Bir annenin üç tane oğlu varmış. Bunlar zamanla fakir düşmüşler. Oğlanlar bir gün annelerine:

“Biz gurbete gideceğiz, bize azık yapiver.” deyince anneleri ocağa bir çörek gömer. Çöreğin üç parçasını birer parça çocuklara verir. On beşer kuruştan kırk beş kuruş da harçlık verir. Bunları aldıktan sonra çocuklar köyden çıkarlar. Üç yol ayrıcına varınca orada tahtısım oluyorlar ve orada birbirimizin geldiğini nereden bileceğiz diye kavlederler. Üçünün parmağında birer yüzük varmış. Yüzükleri bir taşın altına koyarlar. Hangimiz evvel gelirse yüzüğünü alır. Birbirimizin geldiğini bundan biliriz, deyip ayrılırlar.

En küçüğü en soldaki yola gider. Biraz gittikten sonra bakar ki, bir adam – sözüm ona- köpek yakalıyor. Bu çocuk sorar:

“Bu köpeği nereye getiriyorsun?”

“Bu çok ziyankâr, ben bunu asacağım.” deyince cebinde bulunan on beş kuruştan beş kuruşunu o adama verip köpeği kurtarır. Oradan yoluna devam eder. Aşağıda bir köye inince bakar ki, adam ailesini sopayla dövüyor. Çocuk varıp:

“Bu kadını niçin dövüyorsun, suçu neydi?”

“Bu kadın bana itaat etmiyor. Onun için dövüyorum.” deyince çocuk bu sefer de beş kuruş da adama verip kadını kurtarır. Çocuk oradan devam eder. Biraz gittikten sonra bir çayırda adamın birisi eline bir deynek almış önünde bir yılan kovalıyor. Bu çocuk varıp o adamın kolundan tutup:

“Bu yılan sana ne yaptı da öldürüyorsun?”

“Bu bize düşman değil mi?” der.

O çocuk cebinde kalan beş kuruşu o adama verip yılanı da kurtarır. Oradan devam edip gider. Biraz gittikten sonra yılan önüne çıkıp:

“Sen bana iyilik ettin. Beni âdemoğlundan kurtardın. Seni babamın yanına eleteceğim. Sakın babamdan bir çapçapan dile.” der.

O yılan, yılanlar padişahının kızıymış. Oradan bir deliğin ağzına gelip içeri girerler. Kız, babasına:

“Beni âdemoğlundan bu adam kurtardı.” der. O zaman padişah da:

“Dile oğlum benden ne dilersen.”

⁸⁶ Caferoğlu, a.g.e., s.70–77.

“Sağlığını dilerim.”

“Sağlığımdan sana fayda yok. Dile ne dilersen.”

“Yine, sağlığını dilerim.”

“Başka ne dilersen.”

“O zaman senden bir çapçapan dilerim.”

“O sana yaramaz. Sana kırk katır altın yükletivereyim de al git.”

“Verirsen çapçapanı alırım. Vermezsen altın filan istemem.”deyip geri döner. Padişah da kırk gün bu oğlanı hikâye ile eyler. Kırk gün sonra bu çocuk durmaz. Tekrar kız, babasına gelip:

“Ben senin darı dünyada bir tek kızınım. Bu adam beni öldürseydi ne yapacaktın.”deyip babasının zeynine girip çapçapanı alıverir.

Oğlan, kızla birlikte girdikleri o deliğin ağzına gelirler. Adam çıkıp az gider, uz gider, dere tepe düz gider. Dönüp bakar ki bir arpa boyu yer gitmiş. İlerde bir çarşıya varır. O çarşının içinde biraz gezer. Tekrar çıkıp yola devam edince bunun karnı acıkır. Koynundan çapçapanı çıkartıp; bunun ağzı yok, burnu yok, ben bunu ne yapayım, diye huylanır. Kaldırıp çapçapanı atınca:

“O adam bana kırk katır yükü altın veriyordu. O altını alaydım, şu çarşıda karnımı doyururdum. Ben bunu ne yapayım.”diye kızıdan sorunca kız hemen çıkıp gelir.

“Ne yaptın çapçapanı?”

“Aşağıya şu çalıkların içine attım.”deyince kız gidip çapçapanı alır gelir. Elini çapçapanı vurunca içinden bir Arap çıkar:

“Emret?”deyince oğlan:

“Bize altın taslar ve kaşıklarla birlikte yemek getir.” der.

O zaman kızın emrettiği gibi yemekler gelir. Yiyip içerler. Sonra ayrılıp yollarına devam ederler. Günlerden bir gün oğlan memleketine gelir ve annesinden padişahın kara kızı için sultana dünürlüğe gitmesini isteyince annesi:

“Oğlum sen bir Keloğlansın, ben bir Keloğlan annesiyim. Padişah bize kızını verir mi?”

“Sen karışma, git isteyiver.” der. Oğlan ertesi gün “çarpana çarpana” deyip vurunca içinden Arap çıkar.

“Emret.”deyip oğlanın karşısında durur. Oğlan:

“Makas görmedik elbise ceviz kabuğunun içinde gelsin. Al at, yaylı at arabası da gelsin.” diye emreder. O vakit makas görmedik elbise, al atla yaylı araba gelir. Oğlan padişahın sarayının önüne varır. Yukardan hizmetçiler gelip, koca anneyi yukarı çıkartırlar. Kapıdan girince nihayetteki sandalyeye oturur. Padişah:

“Bizim hıra keremimiz sultana dünürlüğe geldiler.” diye kalbinden geçirir. Sonra koca anne işi beyan eder. Padişah:

“Allahın emrine bir şey demem. Benim ona diyeceğim var. Bunu yaparsa kızımı veririm. Yapamazsa kellesini damın dömeyinden mandalara kopartırım. Benim sarayımın önünden kendi evinin önüne kadar altın, gümüş kaplatırsa kızımı veririm.” der.

Koca anne gelip işi oğluna söyler. Oğlanın adı Osman’mış. Dört tarafı bağ bostan, yan gel Osman deyip otuz dokuz gün yatar. O gece çapçapana vurunca Arap yine gelip:

“Emret.” diyerek oğlanın karşısında durur.

“Emrim şudur ki, padişahın sarayının önünden benim şu kötü gumelenin önüne kadar altın, gümüş döşe.” der.

Sabahleyin padişah kalkınca görüyor ki sarayının önünden Kel Osman’ın evinin önüne kadar yolun içi altın, gümüş ile döşenmiş. Bunda tılsım olduğunu hisseder. Kırk birinci gün koca anne yine gelir. Padişah:

“Şimdi bir diyeceğim daha var. Bunu da yapsın ondan sonra düğününü etsin. Benim sarayımın karşısına benimkinden beş derece fazla şu denizin içine bir saray yapsın.” deyip kırk gün müsaade verir.

Koca anne gelip oğluna bunları söyler. “Dört tarafı bağ bostan, yan gel Osman” deyip oğlan otuz dokuz gün daha yatar. O gece çapçapana vurunca Arap gelir:

“Emret.” deyip oğlanın karşısında durur. Oğlan:

“Emrim şudur ki, şu denizin içinde padişahın sarayının karşısına beş kat daha büyük bir saray yap.” der.

Ertesi sabah padişah yerinden kalkınca görür ki denizin içinde saray, kendi sarayından on beş derece fazla. Kırk birinci gün koca anne yine gelir. Padişah:

“Şimdi bir diyeceğim daha var. Bunu da yapsın, ondan sonra düğününü etsin. Benim sarayın etrafında dünyada ne çeşit meyve varsa hepsinden bulundursun.

Kafdağı'nın arkasında bir su var, o suyu getirsin, kırk parmaktan-poyradan akıtsın. Bunu yapamazsa kellesini koparırım.”deyip kırk gün müsaade eder.

Koca anne gelip oğluna bunları söyler. Dört tarafı bağ bostan, yan gel Osman deyip oğlan otuz dokuz gün daha yatar. Tam kırkıncı akşam çapçapana vurunca Arap çıkar:

“Emret.”deyip karşısında durur.

“Emrediyorum. Dünyada ne çeşit meyve varsa padişahın sarayının etrafına dik. Her birinde üçer, dörder meyve bulunsun. Kafdağı'nın arkasındaki suyu getirip kırk poyradan akıt.” der.

Tam o gece padişah, kırk kere cima yapıp sabahleyin yerinden kalkar. Aşağıya iner, Kafdağı'nın arkasından gelen suyla elini yüzünü yıkadıktan sonra meyvelerin her birinden birer tane meyve alır. Kırk birinci gün koca anne yine gelir. Padişah:

“Şimdi bir diyeceğim yok. Düğününü yapsın.” der.

Bunlar düğünlerini yapıp güyo gireceği gecesini akşam padişah kızını çağırıp: “Bu tılsımı öğren, bana bildir. Ondan sonra kendini teslim eyle.” diye emreder.

Bunlar güyo girdikten sonra yiyip içerler. Kız, Osman'a:

“Sen benimsin, ben seninim. Benim babam padişah, hem de bu kadar malı mülkü var. Bak sen bizim sarayın önünden kendi evinin önüne kadar altın, gümüş kaplattın. Babamın sarayından on beş derece fazla saray yaptırdın. Senin tılsımın nedir? Ben seninim, sen de benimsin.”diyerek Osman'ı kandırır.

Osman bunun sözüne aldanıp çapçapanı çıkartır. İçinden Arap çıkıp karşısında durur:

“Emret.”deyince oğlan:

“Altın tepside fincan ile kahve gelsin.” der.

Aynı dakikada emrettiği gibi kahve gelir. Kahveyi filan içtikten sonra kız, Osman'a:

“Ağabeyciğim bakalım ben de vurayım, geliyor mu? Senin yaptığın gibi bende de oluyor mu?” diye Osman'ı kandırır. Osman'ın elinden çapçapanı alıp vurunca içinden Arap çıkar:

“Emret.”deyip karşısında durur. Kız:

“Hadi git.”deyince Arap gider. Kız çapçapanı koynuna sokup Osman'a:

“Ben bir su dökeyim.” diyerek kandırıp yanından kaçar. Babasını yanına gelir. Babası:

“Tılsımın ne olduğunu anladın mı?” deyince kız çapçapanı babasına verir. Babası bundan tılsım olmaz diyerek kızını tehdit eder. Kıza:

“Git anla da gel.” der. Kız o zaman çapçapanı eline alıp vurunca Arap içinden çıkar:

“Emret.” diye karşısında durur.

“Altın taslar içinde tepsiler, üstünde de yemekler gelsin.” diye emreder. Kız, babasıyla birlikte yiyip içtikten sonra padişah çapçapanı alıp kendisi vurunca içinden Arap çıkar:

“Emret.” deyip karşısında durur. Padişah:

“Öteki yazlıkta Kel Osman var. Onu Kafdağı'nın arkasına at.” der.

Arap, Kel Osman'ı Kafdağı'nın arkasına atar. Arasından biraz zaman geçer. Oradan tırmana uğraşa bir taklip yukarı çıkar. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, dönüp bakmış ki bir arpa boyu yol gitmiş. Biraz geldikten sonra yolda bir kediyi rastlar. Kediyi tutunca bununla arkadaş olur. Yolda biraz gittikten sonra bir de köpek tutunca olurlar üç arkadaş. Köyden köye, kediyi köpeği besleyerek gider. Bir gün bir köye daha gelir. Köy odasına girip bağırır:

“Ey köylüler! Biz üç arkadaşız, köye misafir geldik. Ekmek getirin, su getirin, odun getirin.” diye bağırır.

Köylüler birer kucak odun, ellerinde birer kap yemek ve koltuklarının altında da birer kazıkla gelirler. Bunlar sofranın başına oturunca çakıl kuşları duvarların deliklerinden birer birer çıkarlar. Osman hemen sorar:

“Bunlar ne?”

“Çakıl kuşları.” der.

O delikten çıkana o vurur; tekrar bir daha çıkınca öbürü vurur. Velhasıl bunlar baş edemezler. Osman:

“Siz durun, benim aslanım var.” deyip dolaptan kediyi çıkartır. Kedi, çakıl kuşlarının her birini birer deliğe sokar. Köylüler o akşam serbest bir şekilde yemek yerler. Yemekten sonra dağılırlar. Tekrar evin birinde toplanırlar.

“Biz bu köyden kaçalım. Bu adam çakıl kuşlarını aslana boğdurduğu gibi bizi de boğdurur.” diye kavl edip kaçmaya karar verirler. Nihayet paha da ağır, yükte

hafif ne eşyaları varsa alıp kaçarlar. Sabahleyin Osman yerinden kalkıp bakar ki, ne gelen var ne de giden. Kapının önüne çıkıp bağırır fakat köyde kimse kalmamış. Evlere girip bakar. Un, ekmekek, yağ, bal hepsi var. İnsana dair kimse yok. Birkaç gün daha orada eylenir.

Günlerden bir gün köylüler adamın birisini pür silah giydirip kuşattıktan sonra adama bakması için köye gönderirler. Bu adam gelip köyün altında bir set varmış, o setin altından bakınca kediyi kapının önünde elini yüzünü yıkarken görür. Ondan sonra eline bir çaput parçası alıp oynamaya başlar. O gelen adam da bunu görür. Arkadaşlarının yanına gelince arkadaşları:

“Gitmiş mi?” diye sorunca:

“O gider mi? Beni görünce eline bir çaput aldı. O çaput parçasını yırtıp yırtıp attı. Sizi de böyle yırtarım, dedi.” deyince köylüler oradan biraz daha kaçarlar. Beş altı akşam sonra Osman çakıl kuşlarını davet edip:

“Yarın ben gideceğim, sizinle bu gece biraz muhabbet edelim.” der. Nihayet hepsi toplanırlar. İçlerinde bir total sıçan varmış:

“Siz gitmeyin bunda bir oyun vardır.” diye söylesen de onlar dinlemezler. O total sıçandan gayrı hepsi davete gelirler. Her birinin geldiği delikleri kapatır. Nihayet bir tek delik kalır. Biraz muhabbetten sonra içlerinde gugum gibi bir tane sıçan varmış. Onu kucağına alınca aslanı da dolaptan çıkarıp boğdurur. Fakat içlerinden bir tanesi kurtulur. O, total sıçana:

“Senin dediğin oldu. Hepsini aslan boğdu. İçlerinden sadece ben kurtuldum.” der.

Ertesi sabah kedi, köpek, sıçan üç arkadaş birlikte yola çıkarlar. Az gidip, uz gidip, dere tepe düz gidince dönüp bakarlar ki, bir arpa boyu yol gitmişler. Günlerden bir gün memleketine gelir. Evinin yanı başına yapraktan bir çadır kurar. O çadırdaki birkaç gün yatıp kalktıktan sonra kediyi, sıçana:

“Şu denizin içindeki sarayda benim sultan hanım var. Onun koynunda da benim bir çapçapanım var. Bunu alıverin.” der.

Köpeğin üstüne kediyi bindirir. Kedinin üstüne de sıçanı bindirip bunları denize salar. Köpekle yüze yüze sarayın merdivenine varırlar. Köpek merdivende bekler ve kedi ile sıçan saraya çıkarlar. Bakarlar ki, tavanda bir ip bağlı duruyor. Kedi, sultanın çapçapanı ağzına alıp uyuduğunu görünce sıçana:

“Arkadaş senin marifetin benden fazladır. İçeri sen gir.” der.

O zaman sıçan kuyruğuna işeyip kuyruğunu sultanın burnuna sokar. Sultan tiysirince çapçapan ağzından düşer. O vakit kedi de ipi kesip çapçapanı alır. Merdivene inince kedi, köpeğin sırtına; sıçan da kedinin sırtına biner. Köpek, yüze yüze denizin yarı yerine gelirler. Çapçapanı kediyle sıçan ağızlarında değiştire değiştire getirirler. Köpek de:

“Arkadaşlar, siz yorulduunuz biraz da ben götüreyim.” diye söyleyince köpek çapçapanı ağzına alır. Biraz yorulunca ağzını açar açmaz çapçapan denize düşer. Bunlar nihayet çadıra gelirler. Osman:

“Hani çapçapan?” diye sorunca:

“Denize düşürdük.” derler. O zaman Osman gazaba gelerek:

“Şimdiye kadar rızkınızı ben verdim. Şimdiden sonra Allah versin.” deyip azat eder. Ertesi sabah kalkıp iskeleye varır. Orada bir balıkçı on beş kuruş yevmiye ile adam ararmış. Bu adam:

“Ben beş kuruş yevmiye ile giderim. Benim dediğim yerde balık bayağı çok.” der.

Nihayet sandala binip çapçapanın düştüğü yere gelirken balıkçı:

“Oğlum senin vazifen şudur. Balığı ağdan alıp sandala attığım zaman boynunu kesecek ve karnını yarıp bırakacaksın. Giderken çapçapanın düştüğü yere kadar gelirler. Ağa büyük bir balık girince balıkçı balığı alıp sandala doğru atar. Osman derhal balığın karnını yarıncaya çapçapan balığın karnından çıkar. Osman çapçapanı aldığı gibi koynuna atar. Adam, balıkçıya:

“Ben bu şartlarda çalışmam.” diyerek itiraz eder. Balıkçı yalvarıp yakarınca o gün akşama kadar çalışırlar. Osman akşam yevmiyesini alıp o eski çadıra kadar gelir. Gece vakitsiz vakitsiz çapçapanı vurur. Çapçapan:

“Emret.” diyerek karşısında durunca adam:

“Bir çuval fındık, bir çuval fıstık benim şu kötü çadıra kadar al da gel.” der.

Nihayet bunlar gelirler. Biraz yedikten sonra çapçapanı tekrar vurur. Arap içinden çıkıp:

“Emret.” diye karşısında durur.

“Benim şu denizin içindeki sarayda sultan hanım var. Onu yatakla, yorganla birlikte şu benim kötü çadıra al da gel.” der.

Sultan, çadıra gelince bu fındık, fıstık yemeye başlar. Bunun çıtırtısını uykunun arasında sultan zanneder ki halayıklar fındık kırıyor. Gözlerini açmadan:

“Kız orospu, ağzına bilmen ne yaparın. Beni bu gece uyutmadınız.” diye bağırınca Osman çıtırtıyı keser. Az sonra tekrar fındık kırmaya başlayınca sultan gözlerini açmadan yine:

“Kız fasitler, beni bu gece uyutmadınız.” diye bağırır. Osman yine çıtırtıyı keser fakat az sonra yine fındık kırmaya başlar. O vakit sultan:

“Kız orospu, bu gece uykudan beni aciz ettiniz.” diye bağırıp da oturunca gökte yıldızları görür. O vakit akli başından çıkar. Osman buna birkaç kez tokat vurur. O zaman akli yerine gelip:

“Vay ağam sen miydin?” diye Osman’a sarılır. Osman başından geçen işleri bire bir anlattıktan sonra:

“Şimdi ben sana ne yapayım?” der.

“Ne yaparsan yap. Bu gabehe babamda. Bana şunları söyledi:

“Bunun tılsımı neyse öğren, ondan sonra kendini teslim eyle diyerek beni kandırdı. Sonra da beni senin yanına sokmadı. Ne yaparsan yap, dedi bana.” der.

Osman çapçapanı vurunca Arap çıkar:

“Emret.” diyerek karşısına durur.

“Padişahı Kafdağı’nın ebediyen çıkılamayacak bir yerine at.” der. Yatağı yorganı ile birlikte Kafdağı’nın arkasına attırır. Onlar ermiş muradına, biz çikalım tahtına.

KÂMİL GUŞ

21. ÜVEY FATMA

Bir varmış, bir yokmuş... Üvey annesinin yanında yaşayan bir kız varmış. Kadın, kıza hiç iyi davranmaz, bazen yemek dahi vermezmiş. Yine bir gün kadın üvey kızına ekmek vermemiş. Kız da derdini, sıkıntısını anlatmak için ahırdaki ineğinin yanına giderek ineğe:

“Üvey annem bana ekmek vermiyor, ne yapayım?”

“Sen hiç korkup canını sıkma, ben sana sütümü veririm yeter ki sen beni em.” der.

Aradan biraz zaman geçer. Kadın kıza hâlâ yemek vermez. Kadın bu sefer de:

“Ben buna kaç gündür yemek vermiyorum, bu nasıl dayanıyor, neyle karnımı doyuruyor.” diye düşünmeye başlar. En sonunda kızı takip etmeye karar verir.

Kadın kızı takip edip kızın ahırda ineğin bir tanesini emdiğini görür. Hemen kendisini kıza belli etmeden oradan kaybolur.

Akşam olup kızın babası eve gelince, karısı:

“Herif, bu gün hocaya gittiydim, o da bana:

“Fatma’nın ineğini kesip de yersen yaşarsın, yemezsen kısa bir süre sonra öleceksin, dedi.” der.

Kadının dediklerini duyan kız, hemen ineğin yanına gidip:

“İneğim seni kesecekler, üvey annem babama söyledi, babam da tamam dedi.”

“Sen hiç canını sıkma. Baban beni kestikten sonra benim kemiklerimi toplayıp bir dereye göm.” der.

Adam ertesi gün ineği kesip yemek için hazırlar. Kadın, istediği olduğu için çok sevinir ve hep birlikte ineğin etini pişirip yerler. Kız da yemekten sonra ineğin kemiklerini toplayıp, kimse görmeden bir dereye gömer. Kız ertesi gün tekrar dereye kemikleri gömdüğü yere varır. Hemen, kemikleri gömdüğü yeri açıp bakar ki, altın, gümüş, yiyecek, içecek her şey dolu.

Bir gün ağanın oğlu atıyla gezerken bir çayda atını sulamak için durur. At, su içmeye başlayınca “dürttt” diye bakar, “dürtt” diye bakmaya başlar. Oğlan da “Ata ne oldu, neden böyle ediyor?” diye suya bakınca suyun içinde bir tane terlik görür. Atından inip terliği eline alır ve:

“Ey Allah’ım! Bu terlik kimin ayağına iyi gelirse ben o kızı alacağım.” der.

Oğlan, terliği eline alıp atına atladığı gibi terliğin sahibini aramaya başlar. Elinde terlik atıyla beraber dũnyayı dolaşır ama bir tũrlũ terliğin sahibini bulamaz.

Oğlan geze geze Fatma'nın olduğu eve gelir. Ağanın oğlanının geleceğini haber alan ũvey anne Fatma'yı teknenin altına saklar. Oğlan terliği evdekilere denetir fakat yine terliğin kimin olduğunu ũğrenemez. Tam o sırada, kadının gũlbezi:

“Hev hev... Teknecik altında, Fatmacık, teknecik altında Fatmacık.” diye havlamaya başlar.

Oğlan ve adamları ilk ũnce duyduklarına şaşırırılar, ama gũlbezin dediğini de dikkate almazlar. Gũlbez yine:

“Teknecik altında Fatmacık, Teknecik altında Fatmacık, hev hev.” der.

Bu sefer oğlan hemen teknenin altına bakar ve Fatma'yı oradan çıkartıp terliği ayağına dener. Tekliğin Fatma'nın ayağına olduğunu gũren oğlan hemen ũvey anneyi adamlarına yakalatıp cezalandırmak ister. Fatma buna karşı çıkıp:

“Ne de olsa benim ũvey annem, her ne kadar bana kũtũ davrandıysa da yine de sen ona merhamet et de cezalandırma.” der.

Oğlan da kızın istediğini yerine getirip kadını cezalandırmaktan vazgeçer. Kızı alıp babasının yanına gũtũrũr. Kırk gũn kırk gece dũđũn yaparak evlenirler.

MELAHAT ÇİÇEK

22. NASIH VE CÖMERT⁸⁷

İki arkadaş para kazanmak için köylerinden ayrılıp yola çıkarlar. Birinin adı Nasih, birinin adı da Cömert'tir. Bunlar yolculuk sırasında azıklarından Nasih az yerken Cömert çok yer. Yolda giderken Cömert'in azığı bitince Nasih'a:

“Bana ekmek ver.” deyince Nasih da:

“Arkadaş ekmeğini hoş tutsaydın. Ekmek falan vermem.” der. Bu şekilde bunlar biraz daha giderler ve yol ikiye ayrılınca Nasih bir tarafa Cömert de öbür tarafa gider.

Cömert, derenin dibinde bir deymene inip içeri girer. Deymenin teknesine saklanır. Gece olunca periler gelip hevle yaparak yiyip içerler. Yiyip içtikten sonra artanını bir top yaparak kapıdan atarlar. Attıkları hevle de Nasih'ın kucağına düşer. Nasih da alıp karnını doyurur. Ondandır periler birbirleriyle konuşmaya başlarlar.

“Ey kardeş! Sen işittin, ne gördün?” derler birbirlerine. İçlerinden birisi:

“Bu deymenin altında bir küp altın var. Alıp da bu deymeni yürütmüyorlar.” der. Sonra birisi de:

“Şu köyün uzak mevkiinden su götürüyorlar. Hâlbuki köylerinin içindeki kavağın dibinde bir deymenlik su var. Bunu çıkarmıyorlar.” der.

Ondandır horoz ötünce periler dağılır. Cömert de oradan çıkıp su boyuna gitmeye başlar. Bakar ki, oradan köylüler su alıyorlar. Köylülere:

“Arkadaşlar benim karnım aç.” deyince köylüler buna ekmek verirler. Köylülerle Cömert yola revan olur. Bunlar iki saat kadar giderler fakat daha köye varamazlar. Köyün yakın mevkiine varınca Cömert, köylülerden ayrılır. Köylüler köye varırlar. Cömert bakmış ki, köyün beri yanında bir kavak var. Kavağın dibine varınca toprağa kulağını koyup dinler. Bakar ki, toprağın altından su akıyor. Köylülerin yanına gelip:

“Bana bir su verin.”

“Biz suyu iki saatlik yoldan getiriyoruz. Sana su falan veremeyiz.”

“Siz bana bir su verin de ben suyu sizin köyünüze çıkaracağım.”

“Hayır, sen suyu çıkaramazsın. Dünya kurulalı biz suyu iki saatlik yerden getiriyoruz. Sen mi su çıkaracaksın?”

⁸⁷ Caferoğlu, a.g.e., s.58-60.

“Siz karışmayın bana. Siz ebdesi alın ve içmeye yetecek su bulundurun da ben bu köye su çıkarıvereceğim.” der.

Köylüler adama hemen su bulup o gece orada misafir ederler. Köylüler, adam kaçar diyerek de sabaha kadar başında beklerler. Sabahleyin Cömert kalkıp köylülere:

“Bana üç kazmacı üç de kürekçi bulun.” der. Köylüler kazmacı ve kürekçiyi bulunca birlikte kavağın dibine varırlar. Kavağın dibinden bir kulaç kazınca hemen su çıkar. Köylüler hemen ben alacağı, ben alacağım diye tartışmaya başlayınca Cömert:

“Başboş yıarsız aslan, bu beğendiği yere gider. Cinimi kızdırmayın yoksa şimdi suyu kaybederim.” der. Ondan sonra su beğendiği yere doğru akmaya başlar. Köylüler de Cömert’e ev, yurt ve kilim verirler. Sonra da evlendirmek isterler. Bütün köyün kızlarını toplayıp Cömert’in önüne getirirler. Cömert:

“Siz bütün kızları getirdiniz ama ben geçinebileceğim kızı arıyorum. Hangisi ehl-i namus ise beni onunla evlendirin.” deyince köyüler de bir hocanın kızını alıverirler. Cömert güyo girdiği gece kıza:

“Fılan deredeki deymen kimin?” diye sorunca:

“Emmingilin.” der.

Sabah olunca ikisi de yola revan olup deymene varırlar. Deymenin duvarının altındaki bir küp altını alıp tekrar evlerine gelirler. Sonra bunlar çok zengin olurlar. Böyle bir arada geçinirlerken bir gün öğenlerinden bir fakir çağırır. Cömert bakar ki, çağırılan kişi yanından ayrılan Nasıh. Karısına:

“Git şu kapıyı açiver de yukarı gelsin.” deyince karısı kapıyı açıp:

“Bizim adam seni yukarı çağırıyor.”

“Ben nasıl gideyim o adamın yanına.”

“Yok, seni istedi gel.” der.

Bu fakir yukarı çıkar. Konuşurlar ve birlikte yemek yerler. Cömert fakir adama:

“Beni bildin mi? Biz filan yoldan ayrılmadık mıydı?”

“Sen bu mertebeye nasıl erdin?”

“Ben filan deymene girdim. Oraya periler gelince birbirleriyle konuştular. Ben onları dinledim. Onlar beni bu mertebeye erdirdiler. Sen de git o deymene de onları dinle.” der.

Nasıh, bunun üzerine doğru deymene gidip deymenin teknesine girer. Gece olunca periler gelip birbirleriyle konuşurlar:

“Arkadaş, burada bizi bir dinleyen var. Ondan sonra benim dediğim yerden altınlar alınmış.” der. Öbürü de:

“Benim değdim yerdeki su da çıkarılmış.” der.

Sonra etrafı yoklamaya başlarlar. Arayıp tarayınca teknenin içindeki Nasıh’ı bulup boğarak öldürürler.

AZİZ GÖZELYİL

23. PADİŞAH VE OĞULLARI⁸⁸

Bir varmış, bir yokmuş... Vakti zamanında bir padişahın üç oğlu varmış. Bu padişahın bahçesinde de bir nar ağacı varmış. Her sene bir dev gelir bu nar ağacındaki narları yer gidermiş. Büyük oğlan:

“Bu sene nar ağacını ben bekleyeceğim.” diyerek tüfeğini eline alıp gider.

O nar ağacını bekleyen muhakkak uyurmuş. O gece de büyük oğlan uyuya kalır. Dev, yine gelip narları yer. Bir dahaki sene ortanca kardeş:

“Nar ağacını bu sene de ben gözetleyeceğim.” diyerek gider. O gece o da uyuya kalır ve dev, narları yine yer. Küçük kardeşleri:

“Seneye de ben bekleyeceğim.” der.

Senesi gelir ve küçük kardeş narı beklemeye gider. Uyumamak için parmağına bıçak sokar ve devi beklemeye başlar. Dev, bir hışırtı ve gürültü ile gelince oğlan, deve görünmeden saklanır ve tüfeğiyle devi arkasından vurunca dev yaralanarak kaçır. Küçük oğlan da devi takip etmeye başlar. Dev in bir kuyuya girdiğini gören oğlan dev in girdiği kuyuyu işaretler.

Oğlan, sabah olunca kardeşleriyle birlikte işaretlediği kuyuya gider. Büyük oğlan, kardeşlerine:

“Ben kuyuya ineceğim, bana halatı salıverin.” der. Oğlan aşağıya iner. Aşağıda dev in olduğu yerde de odalar varmış. Odaların birisinde de mücevher doluymuş. Oğlan o mücevherleri kovaya doldurup yukarı gönderdikten sonra kendisi de yukarı çıkar. Ortanca oğlan da aşağıya inip mücevherlerden alıp çıkar. Küçük oğlan aşağıya inince kardeşleri:

“Biz bunu kandıralım ve altınları aramızda pay edelim.” deyip küçük kardeşlerini kuyuda bırakırlar. Küçük oğlan bağırırsa da çağırırsa da fayda yok. Öbürleri geri gelince babalarına:

“O, kuyuda kayboldu.” derler.

Küçük oğlan, kuyuda odaların kapılarını yoklarken bir bakmış ki, bir Arap, saçından asılmış baş aşağı duruyor. Arap’a sorar:

“Sen ne arıyorsun burada?”

“Beni dev getirdi.”

“Peki dev nerde?”

⁸⁸ Akman, a.g.e., s.19-21.

“Şu odada.”

Oğlan, Arap’ı oradan kılıcıyla kurtarır. Arap ona:

“Eğer devin yanına onu öldürmeye gidersen gözleri açıksa vur. Eğer kapalıysa vurma çünkü uyanıktır. Sakın kılıcı da bir kere vur. İki kere vurursan canlanır.” der.

Oğlan, Arap’tan izahatı alıp devı öldürmek için odaya girer. Kapıyı açıp bakar ki, devin gözlerinin açık olduğunu görünce uyuduğunu anlar. Kılıcını devin kafasına bir kere vurduktan sonra dev silkinip uyanır. Dev, oğlana:

“Eğer sen mert bir delikanlıysan bir daha vur.”deyip yalvarır. Oğlan bir daha vurmuyınca dev orda ölüp gider. Sonra oğlan, Arap’ın yanına gelir:

“Ne yapacağız şimdi?” der.

Arap, oğlana iki tüy verir:

“Bu tüyleri birbirine dokundurunca iki at gelir; biri beyaz, biri siyah. Eğer siyaha atlarsan yedi kat yerin dibine gidersin, eğer beyaza atlarsan yukarı çıkarsın.” der.

Hemen küçük oğlan tüyleri birbirine sürtünce iki at gelir. Oğlan yanlışlıkla siyah ata atlamaz mı? Hadi bakalım! Oğlan bu sefer de yedi kat yerin dibine gider. Bakar ki, orada bir memleket var. Davul, zurna çalıyorlar. Orada yaşlı bir kadının evine gidip misafir olur. Yaşlı kadına kalabalığın ne olduğunu sorar:

“Ne bu kalabalık bayram mı var, matem mi? Ne oluyor?” der. Yaşlı kadın da:

“Ah oğul, bir dev var her sene o deve bir kız veririz. O da bize içecek suyumuzu verir.” der.

O sene de kurban sırası padişahın kızına gelmiştir. Eğer padişahın kızı, deve kurban giderse su bir sene daha akacakmış. Oğlan da kılıcına güveniyormuş. Yaşlı kadına:

“Ne zaman olacak bu?” der.

“Yarın kız, çeşmenin başına gelecek. Dev de kızı çeşmenin yanından alacak.” der yaşlı kadın.

Oğlan gizlice evden çıkıp akşamdan o çeşmeye gider. Oğlanın orda olduğundan kimsenin haberi yokmuş. Sabah olunca bir hışırtı bir huşurtu ile dev gelir. Kızı çeşmenin yanı başına daha önceden koyarlar. Dev geçerken oğlan, devin

üstüne atlayıp kılıcını devin kafasına vurur ve devin kafasını ikiye böler. Kız da oğlanı görünce:

“Kimin gücü yeter ki koca devi öldürmeye.” diye hayret eder. Oradan kız elini devin kanına batırıp oğlanın sırtına gizlice sürer. Oğlan, devi öldürdükten sonra tekrar yaşlı kadının evine gider. Kimseye de devi öldürdüğünü söylemez.

“Ahali, padişah falan toplanarak bu devi kim öldürdü? Öldürene şu kadar mükâfat vereceğiz, deseler de kimse ben öldürdüm demez. Padişah da:

“Herkes toplanıp önümden geçecek.” diye tellal bağırttırır. Kız daha önce babasına devi öldüren kişinin sırtına devin kanını sürdüğünü söylemiştir.

Bütün herkes padişahın önünden geçer fakat sırtında devin kanının işareti olan adamı bulamazlar.

“Kim kaldı, kim kaldı?” diye herkes düşünürken:

“Falan yerde bir tane yaşlı kadın kaldı.” diyerek yaşlı kadının yanına giderler.

Yaşlı kadına:

“Evde kim var?” diye sorunca kadın da:

“Yabancı bir misafirim var.” der.

Adamlar o misafire bakarlar ki kızın dediği gibi gömleğinin arkasında kan var. Oğlanı hemen padişahın huzuruna götürürler. Padişah, oğlanın devi öldüren kişi olduğunu anlar:

“Dile benden ne dilerse?” der.

“Ben memleketime gitmek istiyorum.”

“Nasıl gideceksin?”

Büyük bir Anka kuşu olurmuş. O kuşu bulmuşlar. Oğlan o kuşla göğün yedi kat üstüne çıkacakmış. Oğlan, padişahın kırk tulum etle kırk tulum su istemiş. Kuş bunları bulursa onu dünyaya çıkarıverecekmiş. Kuş “lık” deyince su, “luk” deyince de et verilirse gidecekmiş. Oğlan kuşla bu şekilde anlaşır.

Oğlan hazırlanıp kuşun sırtına biner ve havalanıp gökyüzüne çıkarlar. Oğlan, kuş “lık” deyince su, “luk” deyince de et verir. Böyle böyle giderken et biter. Kuş “luk” demiş et yok. Oğlan hemen kılıcıyla bacağından bir parça et koparıp kuşa verir. Neyse kuş oğlanı yere indirir. Tabi ki oğlan bacağından et kestiği için yürüyemez. Kuş:

“Yürüsene.” der.

Kuş, bakmış ki, oğlan topallıyor. Oğlanının en son bacağından keserek verdiği eti yemediği için eti oğlana verir ve oğlan eti bacağına yapıştırınca tekrar eski haline gelir.

Oğlan bütün bunlardan sonra memleketine gelir. Oğlanın memleketinde de vardığı zaman bir düğün oluyormuş. O düğün de padişahın büyük oğlunun yani oğlanın abisinin düğünüymüş. Büyük oğlan küçük oğlanın alacağı kızla evleniyormuş.

Eskiden düğünlerde cirit oynarlarmış. Oğlan da hemen ata binip cirit oynamaya başlar. Fakat kimse oğlanı tanıyamaz. Oğlan cirit oynarken büyük oğlanı yaralar. Bu durumu gören herkes padişahın oğlu yaralandı diye başına toplanırlar. Olay padişaha anlatılınca oğlan da babasının yanına gidip olanları anlatır.

En sonunda küçük oğlan eski sevdiğine kavuşarak kırk gün kırk gece düğün ederek evlenir. Onlar ermiş muradına, biz de çıkalım üst katına.

İBRAHİM AKMAN

24. ÜÇ KARDEŞ⁸⁹

Vaktiyle bir padişahın üç oğlu varmış. Bu padişahın evinin önünde bir nar ağacı varmış. Bunları vakti gelince bir dev gelip bu narları alıp gidermiş. Ertesi sene olunca büyük oğlan:

“Ben bu devi vururum.”diyerek elinde bir tenvirle bekler. Dev geriden hıcıl hıcıl gelirken tenviri vuracak olan oğlan kaçar ve donuna tersler. Sonra öbür sene olunca bu üç kardeşin ortancası:

“Ben beklerim.”diyerek tenviri eline alıp narı gözlemeye başlar. Dev geriden hızlı bir şekilde gelince o da kaçar. Sonraki sene küçük kardeşe sıra gelir.

“Sizin hiçbiriniz yapamadınız. Devi vuramadınız. Size delikanlı mı denir.” der ve eline bir tenvir alıp narı beklemeye gider. Geriden dev gelirken bunların çatığına çıkıp nara uzanınca oğlan, devi kolundan vurur. Dev, sözünü tekrarlayıp:

“İnsanoğlu isen bir daha at.” der. Oğlan da:

“Annem beni bir kere doğurdu, iki defa doğurmadı ki, iki sefer atayım.”deyince dev oradan gider. Bu delikanlı da evine gelip:

“Gördünüz mü bir kere, biriniz bir devi vuramadınız.”diyerek üç kardeş devin izini gütmeye giderler. Kan damlalarının izini takip ederek oradaki bir kuyunun başına gelince devin oraya girdiğini sezerler. Padişahın büyük oğlu:

“Benim belime bir urgan bağlayın da ben buraya gireyim. “Yanıyorum yanıyorum” dersem beni yukarı çekin. Bu suretle beni sallandırın.” der.

Sonra kardeşleri bu oğlanı sallandırır. Oğlan kuyunun yarı yerine varınca “yanıyorum, yanıyorum” diye acı bir sesle bağırınca hemen yukarı çekerler. Bu sefer ortanca kardeşi sallandırır. O da yarı yerine varır varmaz, acı sesle yanıyorum diye bağırmaya başlar. O zaman hemen onu da çekerler. Geldi padişahın küçük oğlanına sıra. “Zaten siz bir iş yapamazsınız, diyerek kardeşlerine kızar ve beni aşağıya sallayın. Yanıyorum desem de, ölüyorum desem de beni yukarı çekmeyin.” der.

Bu padişahın küçük oğlu tenviri eline alınca kuyuya sallandırmaya başladılar. Kuyunun dibine bir adam boyu kadar kalınca urgan erişmez. Bu delikanlı belinden bıçağı çekerek urganı keser. Kuyunun dibine böyle inince orda bir kapı açılır. Orda bir dünya güzelini görür. Kız:

“Sen neden geldin buraya? Burada dev var, seni yer.”

⁸⁹ Caferoğlu, a.g.e., s.37-41.

“Dev nerde?” der. Daha sonra tenviri eline alıp devin olduğu yerin kapısını açar ve orada bir dünya güzeli daha görür. Kıza:

“Burada bir dev varmış. Nerdeyse şunu bana gösteriver.” deyince kız:

“Sen ne diyorsun? Şimdi şu kapının içinde, niçin hızlı konuşuyorsun. Duyarsa seni yer.” der.

Sonra bu delikanlı tenvirini eline alıp devin olduğu yerin kapısını açar. Bakar ki, dev, dünya güzelinin kucağında yatıyor. Dev:

“Neden geldin delikanlı?”

“Seninle şimdi harp etmeye geldim.” deyince dev yerinden kalkıp:

“Hadi, hamle et bakalım.”

“Ben hamle etmem, önce sen hamle et.” der.

Dev, bir hamle edince delikanlıyı yarı yerine kadar yerin dibine geçirir. Bu kez de delikanlı hamle eder. Tenviri bir kere atınca devin kafasının bir tarafından öbür tarafına geçer. Dev de hemen orda ölür. Oğlan, kızları oradan alarak kuyunun dibine getirir ve yukarıdaki kardeşlerine bağırır.

“Şu büyük kardeşimin.” deyip büyük kızını yukarı çekerler. Sonra:

“Şu kız ortanca kardeşimin.” deyip onu da yukarı çekerler. Sonra:

“Şu kız da benim.” deyip bu kızların üçünü de yukarı çıkartırlar. Kardeşleri bu delikanlı çıkmasını diyerek kızları yukarı çıkarınca kuyunun üstünü kapatırlar. Bu delikanlı orda kalınca oradan gerisin geriye dönerler. O kapıdan dışarı çıktı ki, orası da bir dünya. Bu delikanlı gide gide bir köye varır. O köyde bir kadına misafir olur.

Akşam olunca ekmeklerini yerler. Biraz sonra başından geçenleri delikanlı anlatırken kadından da bir su ister. Delikanlı suyun yüzüne bakınca:

“Bu kurtlanmış.” der. Sonra kadına:

“Kim bilir kaç aydandır. Sizin her içtiğiniz su böyle mi?” deyince kadın:

“Ah oğlum! Hepsi böyledir. İki ayda bir kere su alabiliyoruz. Köyümüzde bir dev var. Bu deve her gün bir insan kurban veriyoruz. Ancak öyle su alabiliyoruz.”

“İyi ya, ben de giderin sabahleyin sizinle birlikte suyu alırız.”

“Ay oğlum! Dev seni yer.”

“Yerse yesin. Ben size bu suyu müstesna yapacağım.” der.

Sabahleyin olunca kadınla birlikte delikanlı da su almaya gider. Bir de bakar ki, dev suyun yanında bekliyor. Sonra dev delikanlıya hamle edince hızıyla delikanlıyı yarı yerine kadar yere gömer.

Sonra delikanlı da deve hamle ederek tenviri atar. Tenvir, devin kafasının bir tarafından öbür tarafına geçer ve dev orada ölür. Kadınlara:

“Alın, işte suyunuz müstesna, diyerek Allah ısmarladık.” der. Kadınlar:

“Sen buradan gitme. Dile benden ne dileyeceksen.”

“Sağlığınıza dilerim.”

“Şuradan beğendiğin bir kızı al da git.”

“Ben bir şey istemem.” deyip oradan çekip gider.

Akşam olunca bir damın içinde kalır. Bir çamın dibine yatar. Sabahleyin olunca kuşlar bir ağacın doruğunda cıvıl cıvıl seslerine uyanır. Kalkıp bakınca dibinde koca bir ejderha görür. Ejderhanın kuşları yiyeceğini anlayan delikanlı kalkıp ejderhayı hemen vurur.

Sonra bu kuşların annesi gelir. Bu kuş lisana gelip delikanlıya:

“Bu ejderhayı sen mi öldürdün?”

“Ben öldürdüm. Öldürmeyeydim ağacın doruğundaki yavruları yiyecekti.”

“O zaman dile benden ne dilersen?”

“Yukarı çıkmak istiyorum.”

“Yalnız benim dediklerimi bulacaksın. Kırk tulumba su ve kırk tulumba et. Bunları bulacaksın.” der. Delikanlı hemen bunları bulup getirir. Kuşun bir kanadına su alıp, bir kanadının üstüne de kırk tulumba eti koyar. Kendisini de kanadının arasına kıştırır.

Bunlar artık başı yukarı çıkmaya başlarlar. Yukarı memleketine yanaşınca delikanlının aldığı eti tükenir ve orada kalırlar. Sonra belinden bıçağı çekip baldırının etini keserek kuşun ağzına verir. O sırada da yukarı dünyaya çıkıp bir şehre varır. Orada bir terzi dükkânına varıp çalışmaya başlar. Padişah da bu dükkânın sahibine çağırıp:

“Bir kat elbise yapacaksın. Yaptığın elbise ceviz kabuğunun içerisine sığacak. Bunları yaparsan yaparsın yoksa seni cellât ederim.” der.

Bu elbise yukarıda konuştuğumuz dünya güzeline yapılacaktı. Bu dünya güzeli, bir terzi yanında duran delikanlıya nişanlıymış. Dükkân sahibi dükkâna gelip

olanları herkese anlatır. Bu elbise yapılır amma, “Bir kat elbise cıkkada ceviz kabuğuna sığar mı?” diye düşünürler. Delikanlı, dükkân sahibine:

“Ben bu elbiseleri bulurum.” deyince ustası buna kızar.

“Ben beş yüz senelik terziyim. Sen dört günlük çıraksın nerden bulacaksın?”

“Ben bulurum.” deyince hâlâ bunun sözüne ustası inanmaz. Delikanlı:

“Bu dükkânda benden başka kimse kalmasın. Bana yarın bu vakitlere kadar müsaade edin.” deyince ustası bırakıp gider. Delikanlı dükkânda tek başına kalır. Cebinden iki kıl çıkarıp kılları birbirine çakınca karşısına iki Arap çıkar. Araplara:

“Bir kat elbise bulacaksınız. Gayet hafif olacak ki ceviz kabuğunu içine sığacak.” deyince Arap:

“Peki.” deyip gider. On dakika sonra Arap, elbiseleri bulup gelince delikanlı ustasına çağırıp:

“Bak, benden bir şey ummuyordun. Bu elbiseleri al da padişaha ver. Seni de cellât etmekten kurtarsın.” der.

Usta, elbiseleri padişaha bırakınca padişah çok memnun olur. Şimdi bu terzi dükkânındaki çırağın nişanlısının düğününü yapacaklar. Ustası dükkânına gelince çırağına:

“Padişahın düğününe git.”

“Ben gitmem, var sen git.” deyince ustası düğüne gider. Delikanlı dükkânda yalnız kalınca kılları birbirine çakar. Araplar gelince:

“Çabuk bana bir at bulacaksınız? Bu dünyada bulunmayan şekillere girecek.” der.

Araplar biraz sonra atı getirirler. Delikanlı ata biner ve kılıcını da eline alıp düğüne gider. Bu düğün padişahın oğluna olacakmış. Hâlbuki evveli bu delikanlının nişanlısıymış. Atına binip düğün yerine varınca kız, gelen kişinin sevgilisi olduğunu bilir. Hâlbuki padişahın bu kızı verecekleri adam delikanlının kardeşi, padişahın oğluydu. Arasından asırlar geçtiği için bunlar birbirlerini unutmuşlardır. Şimdi ise düğüne başlarlar.

Bu delikanlı atıyla varınca at yarışlarına başlarlar. Bu kız, nişanlısını bildiği için ellerini kaldırıp boyuna dua etmeye başlar. Bu at hepsini geçsin de beni ona versin diyerek.

Atları salıverirler. On adım gitmeden bu delikanlının atı hepsini geçer. Kız ona varacağıın sözünü verince diğer nişanlısı:

“Beni bırakıp öte yandakine niçin varıyorsun.”diyerek kızın üstüne hücum eder. Bunu gören delikanlı, atını geri çevirip kızın nişanlısını ve padişah olan kızın babasını kesip atar. Bu oğlanın ortanca kardeşi:

“Sen neden kestin babamı, kardeşimi?”diyerek onun üstüne hücum eder. Delikanlı, kılıcını tutup ona da vurunca bunlar hükümete düşerler. Delikanlıya:

“Sen bu padişahı ve padişahın oğlunu niye kesttin?” diye sorunca delikanlı da:

“O benim nişanlımdı. Ben onun için asırlarca uğraştım ve çok harp edip çok kan döktüm. Ben cellât olmalıyım ki bu nişanlımdan öyle kurtulayım.” der.

Padişah bunun sözüne hak verip, “Kız senindir.” der. Üstüne nikâh kıyıp kırk gün kırk gece düğün yaparlar.

Geçen gün gördüm hâlâ da yaşıyorlar.

AHMET AÇIKGÖZ

25. ŞAH MEHMET⁹⁰

Bir köyde çok güçlü bir adam varmış. Bu adama herkes “Şah Mehmet” diye ad takmış. Şimdiye kadar o köyde Şah Mehmet’i güreşte kimse yenememiş.

Bir gün Şah Mehmet başka bir köyde kendi gibi güçlü bir adamın olduğunu duyar. Bu adam da değirmencilik yaptığı için bu kadar güçlüymüş. O kadar güçlüymüş ki değirmen taşını tek başına kaldırılabiliyormuş. Şah Mehmet, bu adamla güreşmek için adamın köyüne gider. İki günlerce güreşirler ama bir türlü yenilemezler.

Şah Mehmet ve değirmenci:

“Buralarda durmayalım, güreşebileceğimiz insanlar bulalım.” deyip birlikte yola çıkarlar. Yolda giderken bir tarlada sabanla çift süren bir adam görürler. Adama kalacak yer sorunca, adam sabanla beraber öküzleri de kaldırarak kalacakları yeri gösterir. Bunların üçü; Şah Mehmet, değirmenci ve çiftçi güreşe tutuşurlar fakat üçü de birbirini yenemezler. Sonra üçü arkadaş olup güreşebilecekleri insanlar bulmak için tekrar yola düşerler.

Gide gide bir köye varırlar ve bu köyde kalmaya karar verirler. Sırayla her gün ikisi köyde çalışmaya gider, birisi de evde onlar gelene kadar yemek hazırlar. Günlerden bir gün Değirmenci, evde pilav hazırlarken eve kendi iki karış, sakalı bir karış olan birisi gelip:

“Tez karnım aç.” der.

Değirmenci buna pişirdiği pilavdan verir. Adam yedikten sonra tekrar:

“Tez karnım aç.” diye diye yemeğin hepsini bitirir.

Değirmenci bakmış ki, pilav bitmiş. Tekrar pilav suyunu koyarken Şah Mehmet ve çiftçi gelir. Yemeğin olmadığını görünce ne olduğunu sorarlar ve değirmenci de olanları anlatır.

Ertesi gün çiftçi evde yemeği hazırlamaya kalır. Öğle vakti kendi iki karış, sakalı bir karış yine çıka gelir:

“Tez kardım aç.” der.

Çiftçi de hemen ona yemek verir. Kendi iki karış sakalı bir karış böyle diye diye yemeği bitirir. Değirmenci ve Şah Mehmet eve geldiğinde çiftçi de yeniden

⁹⁰ Derleyen: Mehmet Türkan.

yemeğin suyunu ocağa koyuyormuş. Şah Mehmet ve değirmenci neden yemeğin olmadığını sorunca, çiftçi de olanları anlatır.

Ertesi gün Şah Mehmet evde kalıp yemekleri hazırlarken kendi iki karış sakalı bir karış tekrar gelir:

“Tez karnım aç.” der. Şah Mehmet bir tabak yemek verir. Kendi iki karış, sakalı bir karış tekrar:

“Tez karnım aç.” deyince Şah Mehmet kasaturayı çıkarıp kendi iki karış, sakalı bir karışın kafasını uçurur. Kopan kafa:

“Arkamdan gelen heyfola.” diyerek yuvarlanıp gider. Bu sırada tarladan gelen çiftçi ve değirmenci ile beraber Şah Mehmet kopan kafanın ardından giderler. Kafa:

“Arkamdan gelen heyfola.” diye yuvarlanarak bir kuyunun içine düşer. Hemen bir iple değirmenciye arkadaşları aşağıya sarkıtır. Biraz sonra değirmenci:

“Donuyorum, donuyorum.” diye bağırınca hemen onu yukarı çekerler. Bu sefer de çiftçiye aşağıya salıverirler. Çiftçi:

“Donuyorum desem de beni aşağıya salın.” der. Çiftçi, donuyorum dese de aşağıya indirmeye devam ederler. Bir süre sonra Çiftçi:

“Yanıyorum, yanıyorum.” deyince yukarı çekerler.

Daha sonra da Şah Mehmet’i aşağıya sarkıtırlar. Şah Mehmet’i donuyorum dese de, yanıyorum dese de aşağıya indirirler. Şah Mehmet, kuyunun dibine inince yeşillikler içinde bir ırmak görür. Bu ırmak boyunun ulaştığı köyde bir dev yaşamış. Bu dev, köye su vermek için her gün bir kişiyi yem ediyormuş. Ancak dev, yemek yerken köylüler su içebiliyormuş.

Şah Mehmet kuyunun dibinde eli bağlı bir kız görür ve kızı hemen çözer. Kıza, neden böyle bağlı olduğunu sorunca, kız kendisinin deve kurban olarak verildiğini söyleyip devin köy halkına yaptığı kötülükleri de anlatır.

Şah Mehmet, devin kaldığı yeri kıza sorunca kız da nerede kaldığını gösterir. Şah Mehmet, kıza hemen köyüne gitmesini söyleyip kendisi de devin evine girer.

Kız evine gidince babası, neden kaçıp geldiğini sorar ve ağlamaya başlar:

“A kızım dev şimdi bütün köyü mahveder.” deyip tekrar gitmesini söyler. Kız da babasına:

“Bir yiğit beni kurtardı ve şimdi de devı öldürmeye gitti.” der.

Şah Mehmet, devi uyurken öldürür ve kulağını kesip cebine koyar. Devlin evini dolaşan Şah Mehmet, bir odada üç güzel kız görür. Bu kızları da alır ve kuyunun dibine giderek sırasıyla kızları yukarı gönderir. En son gönderdiği kız hepsinden daha çok güzeldir. Şah Mehmet bu kızla kendisinin evleneceğini arkadaşlarına seslenir fakat arkadaşları kızı görünce Şah Mehmet'in yukarı çıkması için ipi tekrar aşağıya göndermezler ve Şah Mehmet kuyunun dibinde kalır.

Şah Mehmet, ırmak boyunca giderek köye yeniden ulaşır. Daha önce köyde kimseyi görmeyen Şah Mehmet, köyün çok kalabalık olduğunu görür. Köylüler, devden korktukları için dışarı çıkamıyorlarmış.

Köylüler, Şah Mehmet'e kim olduğunu sorunca, Şah Mehmet köylülere kendisini tanıtır devin öldürdüğünü söyler. Köylüler önce Şah Mehmet'e inanmazlar fakat Şah Mehmet cebinden devin kulağını çıkartıp köylülere gösterince herkes inanır.

Bu sırada kızını devden kurtardığı adam gelip Şah Mehmet'e:

“Ne istersen söyle hemen yerine getirelim.” der. Şah Mehmet de:

“Işık dünyaya gitmek istiyorum. Bana oraya gitmenin yolunu söyleyiverin.” deyince yaşlı adam da:

“Köyün tam orta yerindeki meydanda iki koç güreşir. Bu koçlardan ak koçun bacağına çekersen yedi kat gökyüzüne, eğer kara koçun bacağına çekersen de yedi kat yerin dibine gidersin.” der.

Şah Mehmet, köyün meydanında bu güreşen koçlardan ak koçun bacağına çekmek isterken yanlışlıkla kara koçun bacağına çeker ve yedi kat yerin dibine gider. Şah Mehmet, kendisini yedi kat yerin altında bir ağacın dibinde bulur. Tam bu sırada başının üstünde kuş çığlıklarını duyar. Yukarı bakar ki, kocaman bir yılan, yuvanın içindeki yavru kuşları yemek için yuvaya doğru yaklaşıyor. Şah Mehmet hemen yılanı öldürüp yavruları kurtarır. Bu arada yavruların annesi kocaman bir kuş gelir. Olanları görünce Şah Mehmet'e:

“Her seferinde bu yılan yemek getirmeye gittiğim zaman yavrularını öldürüyordu. Şimdi sen onları kurtardın dile benden ne dilersen?” der. Şah Mehmet de:

“Işık dünyaya gitmek istediğini” söyleyince büyük kuş:

“Kırk batman et, kırk batman su alıp sırtına binmesini ve “lok” deyince eti, “luk” deyince suyu ağzına vermesini.” söyler.

Şah Mehmet kuşun sırtına binip kuş “luk” deyince suyu, “lok” deyince de eti verir. Böyle uçarlarken Şah Mehmet’in etiyle suyu biter. Kuş “lok” demiş et yok. Şah Mehmet hemen kendi bacağından et kesip kuşa vererek ışık dünyaya çıkarlar.

Kuş geri dönerken kendi pisliğinden alıp Şah Mehmet’in bacağındaki yararın yerine sürer. Şah Mehmet’in bacağındaki yara da hemen kaybolmuş.

Şah Mehmet kuyunun başına çıkınca bir bakar ki, arkadaşları en son gönderdiği kız için hâlâ, “Sen almayacaksın, ben alacağım.” diye kavga ediyorlar. Şah Mehmet iki arkadaşını orada öldürdükten sonra kızları da kendisi alıp mutlu bir hayat sürer.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

SATIYE NURAL

26. PERİ KIZI

Bir adamın üç tane oğlu varmış. Çocuklar yetişip büyüyünce, babaları bir gün çocuklarına:

“Evlatlarım, büyüüp kocaman adam oldunuz. Artık evlenme çağınız geldi. Sizi evreyim.” der. Çocuklar da:

“Baba, biz tek tek evlenmeyiz. Üçümüzde bir evden üç kardeş alırsak evleniriz. Başka türlü de evlenmeyiz.”

“Lan oğlum, bir evde üç kız kardeş yoktur.”

“Olursa öyle evleniriz, olmazsa evlenmeyiz.” derler.

Adam çocuklarına ne söylediye güç yetirememiş. Bir tepenin altında da kalaba bir köy varmış. Adam çocuklarına:

“Peki, üçünüzde elinize üç ok alın ve filan köyün tepesine çıkın. Üçünüz birden oklarınızı atın, kimin oku hangi bacadan girerse, o evde de kız varsa, o kızı size alıvereğim. Buna razı olur musunuz?”

“Tamam, oluruz.” derler.

Çocuklar köyün başına gidip, üçü aynı anda okları atarlar. Oklardan iki tanesi gidip bir bacadan girer, öbürü de bir tane gırbonun arkasına batar. Okların girdiği yerde de iki tane kız kardeş varmış. Adam büyük oğlanla, ortanca oğlana bu kızları alıverir. Küçüğünün attığı oku ararlar tararlar fakat bir türlü bulamazlar. En sonunda derenin kenarında bir gırbonun arkasına saplanmış bir şekilde bulurlar. Küçük oğlan gırboyu görünce:

“Ben bunu alırım.” diye ısrar eder. Herkes:

“Sen gırboyu ne yapacaksın?” deseler de oğlan:

“Benim nasibim buymuş.” diye vazgeçmez. Oğlana sinirlenen babası, dağın başında bir ev yaptırarak küçük oğlanı oraya atar. Oğlan da derenin kenarındaki gırboyu bulduğu bir kafese koyup eve getirir.

Gırbo evde kafesinin içinde dururken oğlan da her gün ormana ava gidermiş. Gırbo da bir peri kızyıymış. Oğlan her gün ava gidince kafesinden çıkar oğlanın getirdiği avı temizleyip, sofrayı kurar, etrafı da iyice temizledikten sonra tekrar gırbo olup oğlan eve gelmeden kafese girermiş.

Oğlan eve gelince bakar ki, sofraya kurulmuş, temizlik yapılmış. Her gün böyle olunca oğlan bunları kimin yaptığını merak eder. Hemen kardeşinin karısına sorar

fakat o da ben yapmadım deyince bir gün ava gidiyorum diye tekrar evden çıkar. Fakat ava gitmez. Bütün bu işleri kimin yaptığını öğrenmek için evi gözetlemeye başlar. Oğlanın gittiğini gören gırbo hemen kafesten atlayıp kıza dönüşür ve yemekleri yapmaya başlar. Bunu gören oğlan dayanamayıp hemen kızın yanına seyirderek gelir ve üzerine atlayıp kızını yakalar. Kız da kafese girmeye çalışır fakat yarısı girince oğlan kızını tutup dışarı çeker. Kızın tilsimini da ancak kafese girince gerçekleşiyormuş. Gırbonun kız olduğunu gören oğlan, tekrar kızın gırbo olmasını istemediği için kafesi yakar. Kız, oğlana:

“Kafesi yakma, başına çok kötü işler gelir. Nasıl olsa ben seninim.” der.

Oğlan, sen yine girersin diyerek kafesi yakar. Bundan sonra herkes kızını görür. Kızını görenler padişaha gidip:

“Senin küçük oğlunun bir karısı var, öyle güzel böyle güzel.” diye överler.

Bu kızını merak eden padişah bir yemek tertip edip herkesi saraya çağırır. Bu oğlanı da özellikle eşiyile beraber çağırır. Yemekte de oğlanın karısından güzel başka bir kadın yokmuş. Padişah oğlanın karısını görünce:

“Ben bu oğlanı öldüreyim de bu kadını ben kendime alayım.” der. Ama nasıl öldüreyim, nasıl öldüreyim, diye düşünmeye başlar. En sonunda:

“Ben buna üç tane şart dileyeyim, bunlardan bir tanesini yapamazsa bunu öldürürüm.” der. Oğlanı çağırıp:

“Lan oğlum, sen cezalısın. Sana üç şart veriyorum. Eğer bu şartları yerine getirirsen seni affederim. Eğer yapamazsan seni asarım. Birinci şartım:

“Benim askerlerimi bir gün doyuracaksın.” der.

Padişahın da dünya kadar askeri varmış. Oğlan sadece avla geçindiği için askerleri doyurması imkânsızmış.

“Eğer doyurmazsan kelleni astıracağım.” der.

Oğlan ağlaya ağlaya eve gelir. Karısı, oğlanın ağladığını görünce:

“Ne bu çehre, ne bu vaziyet?” diye sorar.

“Ya hanım sorma, mesele böyle böyle.”

“Ben sana benim kafesimi yakma dememiş miydin?” Neyse hadi yat.

Kadın, sabahleyin erkenden adamı kaldırıp önceden adamın kadını bulduğu derenin yanına gönderir. Oraya varınca “Arap” diye bağırmasını söyler. Sen

bağırınca bir Arap çıkar. O zaman ona, “Kızın sana selamı var, en büyük sofranı alıveresin.” dediğin zaman o sana alıverir.” der.

Oğlan, sabah erkenden kalkıp derenin yanına gider. Arap diye bağırınca uzun boylu bir Arap çıkar. Oğlan:

“Kızın selamı var, en büyük sofrasını vermesini istedi senden.” deyince Arap gidip bir tane kabuklu ceviz getirir. Adam da kendi kendine:

“Bu ceviz kime yeter.” diyerek cevizi kıza getirince kız:

“Babana askerlerini falan yazıya toplamasını söyle. Askerler toplanınca orda cevize “açıl cevizim açıl” deyince ceviz hemen açılır.” der.

Babası, askerlerini oğlanın dediği yere toplayıp oğlanın gelmesini bekler. Kimse de oğlandan böyle bir şey ummamaktadır. Oğlan hemen, “Açıl cevizim açıl.” deyince, tek kuş sütü eksik bir sofraya açılır. Asker sofradaki yemeklerden yemiş fakat sofrada geriye kalan yemek bir o kadar askere daha yetiyormuş.

Yemek bittikten sonra oğlan, “Yumul cevizim yumul.” deyince ceviz kapanır ve oğlan cevizi cebine koyar. Padişah bu duruma çok şaşırır. “Bu oğlan bunu nasıl yaptı?” diyerek kendi kendine düşünmeye başlar.

Padişah, oğlana ikinci şartı söyler:

“Bir salkım üzüm bulacaksın, o salkım benim askerimin hepsine yetecek ve bir tane de artacak.” der. O zamanın mevsimi de kış olduğu için üzüm bulmak imkânsızmış.

Oğlan eve gelince babasının ikinci şartını karısına söyler. Karısı yine:

“Ben sana benim kafesimi yakma demedim miydi?” Sabahleyin yine derenin yanına gidip “Arap” diye bağır. Arap’a “Kız senden en küçük bağını istedi, de.” der.

Sabah olunca adam “Arap” diye bağırır ve Arap hemen çıkıp gelir:

“Ne var, ne istiyorsun.” der.

“Kız senden en küçük bağını istedi.” der.

Arap da hemen bir salkım üzüm getirip adamın eline verir. Adam da:

“Bu bir salkım üzüm kime yeter.” der.

Adam salkımı alıp gelirken yolda hamile bir kadına rastlar. Kadın da hamile olduğu için yerük yeriormuş. Kadın adamın elinde üzümü görünce nefsi geçip adama:

“İlle bana şu üzümde bir tane ver.” der.

Kadının ısrarına dayanamayan oğlan, kadına bir tane üzüm verir. Oğlan yemek yedikleri tepeye gelince yine askerleri toplayıp üzümü onlara verir. Üzüm yedikçe çoğalır, yedikçe çoğalır. Fakat bir tane artmaz.

Padişah, oğluna:

“Hani bir tane de artacaktı, ama artmadı.”

“Baba ben yolda gelirken hamile bir kadına rastladım. Üzümün birini ona verdim.” der.

Padişah, oğlanın üzüm verdiği kadını bulup öldürerek karnından üzümü çıkartır. Çünkü oğlanın karısına o kadar çok âşık olmuştur. Kadının karnını yarıp bakarlar ki üzüm kadının karnında hâlâ duruyor. Bunu gören padişah ikinci şartını da tamam, der.

Daha sonra padişah üçüncü şartını oğlana söyler:

“Bana iki karış boyu, bir karış da sakalı olan bir Köse bulacaksın.” der.

Oğlan bunu duyunca şaşırıp kalır. “İki karış boyu, bir karış da sakalı olan birisini nasıl bulacağım?” diye düşünmeye başlar. Oğlan eve gelince tekrar kara kara düşünmeye başlar. Karısı gelir:

“Hayırdır, neden düşünüp durursun?”

“Babam bugün yine bir şart söyledi. İki karış boyu, bir karış da sakalı olan bir Köse bulmamı istedi.”

“Ben sana demedim mi benim kafesimi yakma başına kötü bir şey gelir diye. Sen yine sabahleyin erkenden derenin yanına git. “Arap” diye bağır, o yine gelir. Sen ona: “Kızın selamı var, senden en büyük kösesini istedi.” dersin. O zaman Köse’yi sana hemen getirir.” der.

Oğlan sabahleyin erkenden gidip “Arap” diye bağırır. Arap’a:

“Kız senden en büyük Köse’yi istedi.” der.

“Ya ben onları başımdan attıydım amma sen âmin de, ben de dua edeyim o zaman gelir.” der.

Arap, dua edip oğlan da âmin deyince köselerin hepsi birden gelir. Fakat padişahın dediği Köse de geç gelir. Gerçekten de Köse’nin iki karış boyu, bir karış da sakalı vardır. Arap, Köse’yi çuvala koyup oğlana verir. Oğlana:

“Köse’yi sakın çuvaldan çıkartma.” der.

Oğlan, çuvalı sırtına yükleyip gelirken Köse, çuvalın içinde ikide bir, “Beni bırak, ben boğuluyorum.” dese de oğlan köseyi padişahın yanına getirir.

Padişah da sarayın balkonuna oturup tam çay içerken oğlanın geldiğini görür ve oğlana:

“Köse’yi getirdin mi?”

“Getirdim.”

“Çıkart bakalım.” der.

Oğlan çuvalın içinden Köse’yi çıkartır. Gerçekten de Köse’nin iki karış boyu, bir karış da sakalı vardır. Köse:

“Beni neden buraya istedin padişahım?” der.

Padişah Köse’ye mantıklı bir cevap veremez. Boşuna geldiğini anlayan Köse, padişaha:

“Göbeğine kadar inşallah taş olursun.” deyince padişah olduğu yerde göbeğine kadar taş olur. Padişah taş olunca Köse’ye:

“Aman Köse ben ettim sen etme, beni ne olursun kurtar.” deyince Köse bu sefer de, “Hırtlağına kadar taş ol.” der.

Padişah bu sefer de hırtlağına kadar taş olur. Padişah artık Köse’ye yalvarıp yakarmaya başlayınca Köse:

“Her yerin taş olsun.” der ve padişahın her yeri taş olunca put gibi oturduğu yerde kalır.

Oğlan da kızın sayesinde babasının şartlarını yerine getirip ölmekten kurtulur. Oğlanla kız ölene kadar mutlu bir hayat sürüp giderler.

RAŞİT DAĞLI

27. GÜVERCİN ADAM

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, öküz berber iken, eski hamamın tası yok, peştamalin ortası yok, şu yalan bu yalan, eşeğe binip deveyi kucağına alan, fili yuttu bir yılan, bu da mı yalan...

Evvel zaman içinde bir padişahın üç kızı varmış. Bu kızların evlenme zamanları gelmiş de geçiyormuş bile. Padişahla sultan, memleket meselelerinden, sarayın tantanasından kızlarını çoktan unutmuşlardır. Kızlar bakmışlar olacak gibi değil, üçü bir araya gelip bir plan yaparlar.

Kızlar bir öğlen yemeğinde, padişahla sultan yemek yedikten sonra sıra karpuz gelir. Üç sahandada, üç çeşit karpuz vardır. Bir sahandakinin içi geçip löp olmuş, ikincisi ağza alınır gibi değil, üçüncü tabaktaki eh yenir yenmez. Padişah üçünden de ağzına birer parça alınca hemen tükürür. Hemen bunları yapıp buraya getirenleri astıracağım diye bağırarak, hışımla ayağa kalkar. Sultan Hanım, padişaha:

“Ben anlatırım. Sen sakın olup otur da öyle anlatayım.”deyip durumu anlatmaya başlar:

“Bu karpuz işi kızların oyunudur. Biz kızları unuttuk, evlenme zamanları geldi de geçiyor bile. Büyük kız neredeyse kırk yaşına girecek.”deyince padişah da:

“Ya! Öyle mi?”dedikten sonra hemen veziri çağırıp:

“Tez uzaklara tellal çağırılınsın, ulaklan gönderilsin. Yedi düvele haber edin, kızlarıma talip olmak isteyenler, sarayımın balkonunun önünden geçsin.”diye emir verir.

Derhal emir yerine getirilince talipliler sarayın önünden tek tek geçmeye başlarlar. Birinci gün büyük kız, veziri azamın büyük oğluna balkondan mendilini(nişanını) atar. İkinci gün de ortanca kız, şeyhülislamın oğluna nişanını atar. Üçüncü günün akşamına kadar bütün düvellerin prensleri sarayın önünden geçer. Fakat küçük kız bir türlü olur verip de kimseyi beğenmez. Oturup kadersizliğine ağlamaya başlayınca aşağıda bir kelp dilini çıkarıp kuyruğunu sallıyormuş. Kelp, sanki ben de sana talibim gibi kıza bakıyormuş. Küçük kız da, benim kaderim de buymuş diyerek nişanını kelpe atar. Kelp, mendili ağzına alıp sallamaya başlayınca halayıklar durumu fark ederek ortalığı velveleye verirler. “Padişahın küçük kızı, kelpe nişan attı.”lafı çabuk saraya yayılır. Bunu duyan padişah küplere biner. Padişah:

“Benim öyle bir kızım yok artık. Çabuk cariyesiyle birlikte saraydan atın gitsin. Kelpin arkasından mı gider, nereye giderse gitsin.” diye emir verir. Emir çabuk yerine getirilir.

Küçük prenses, bir cariyeye kelpin arkasına düşüp bir hayli yürürler. Bir konağın önüne gelince kelp, başıyla konağın kapısını aralar. Prensesele, cariyeye içeriye girip şaşkın şaşkın yukarıya çıkarlar. Bakarlar ki, saray yavrusu gibi bir köşk. İçinde ne ararsan var.

Gece olunca herkes ayrı odalarda yatmış. Prensesein yattığı odanın ortasında da bir havuz varmış. Prensese bir türlü uykuya dalamamış. Derken yatağın önündeki pencere tıklanır ve bir bakar ki, cicili bicili bir kuş, prensese:

“Hanım, sır saklar mısın, hanım sır saklar mısın?” diye üç kere seslenince prensese:

“Saklarım.”

“Aç öyleyse pencereyi.” der. Prensese, pencereyi açınca kuş hemen odanın içindeki havuzun içine uçar. Kuş, havuzda çırpınıp yıkandıktan sonra aslanlar gibi yakışıklı mı yakışıklı, eşi görülmemiş bir genç olur. Bunu gören prensese ilk görüşte gence âşık olur. Prensesele, genç sarmaş dolaş olur. Yakışıklı prens kısaca hayatını prensese anlatır:

“Ben peri padişahının oğluyum. Adım, Muhsin.” deyip kısıdan keser. Zaten prensin görünüşü kendisini anlatıyormuş.

Aradan bir ay kadar bir zaman geçince prensle prensesein aşkları her gün daha da çok artmış. Prens eve gelip prensese:

“Kız kardeşlerin seni hamam sefasına çağırıp orada, senin sırrını öğrenmeye çalışacaklar, sakın sırrını verme. Yoksa aramızdaki sır bozulur. Şu kordonu konsolun gözüne koyuyorum. Hamamda bir sır verdiğinde, ben hamamın kubbesinde yedi çeşit kuş olup sizi gözlerim. Eve geldiğin anda kordon konsolun gözünde yoksa her şey bitmiştir. O zaman beni bu dünyada kırk yıl arasan bulamazsın.” diye tembüh eder.

Muhsin Bey, bakar ve prensesein kız kardeşlerinin faytonlarla geldiğini görünce prensese:

“Dört atlı mavi faytonu senin faytonun, hadi kardeşlerini bekletme. Zaten hazırlanmıştın.” der. Prensese de hemen aşağıya inip ablalarıyla selamlaştıktan sonra

faytonuna biner. Ablaları önde, kız arkada yola düşerler. Kısa zaman sonra hamama varırlar. Faytoncu küçük kızın inmesine yardımcı olunca, hem faytoncuyu hem de faytonun ihtişamını kıskanırlar. Sonra hamama girince cariyelerinin yardımcılarıyla soyunduktan sonra peştamallarını giyerler. Hamamın ortasındaki göbek taşına yakın üç tane kurnaya otururlar. Aradan çok geçmeden üç kız kardeş sohbet etmeye başlarlar. Küçük kıza, ablaları:

“Eee... Kardeşim, kelple aran nasıl? Aşkılarınız, sohbetleriniz nasıl gidiyor?” diye alaycı bir dille sorarlar. Ayrıca bir taraftan da gülmeye devam edince küçük kızın sabrı taşar. Küçük kız, ablalarına:

“Size kelpse, bana değil.” deyince kızın içine hemen bir acı çöker. Cariyesine seslenerek hemen hazırlanıp çıkacaklarını emreder. Kız, ablalarının yüzüne bile bakmadan hamamdan hemen ayrılıp faytonuna biner. Kız, konağa gelince hızlıca eve çıkıp odaya girer. Konsolun çekmecesini çekip bakınca kordonu göremez. Kız, o an oraya bayılıp kalır.

Bir saat sonra kendine gelen kız, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlar. Tedavi için kaç tane doktor getirildiyse hiç birisi derdine çare olamaz. Aradan bir ay geçtikten sonra Muhsin Bey’i aramaya başlar. Muhsin Bey’i üç sene arar. Sormadığı düvel, çalmadığı kapı kalmamıştır. En sonunda aramayla bulamayacağını anlayınca görkemli bir hamam yaptırır. Hamamın önüne de, “Başından geçenleri-hikâye-anlatanlar hamamda parasız yıkanabilir.” yazdırır. Kız, tellallar çağırıp ulaklar yollar. Bu haber her tarafa duyuruldu. Hamam her gün dolup taşar. İki yıl da böyle geçer.

Bir gün hamama fakir bir kadın gelir. Elindeki bohçada da kirli çamaşırları vardır. Kadın, kıza:

“Hanımım, hamama girebilir miyim?” diye sorunca kız da:

“Bir hikâye biliyor musun, başından geçen bir olay var mı? Anlat da ondan sonra hamama gir. O zaman yıkan yıkanabildiğin kadar.”

“Hanımın, ben hiçbir şey bilmem. Ne olursun beni hamama al.”

“Olmaz, almam. Git bir şeyler öğren de gel.” deyinde fakir kadın oflaya puflaya ilerideki çay kenarına gider. Bir yerden boş bir teneke bulup kendi kendine mırıldanmaya başlar:

“Ne yapayım, iş başa düştü. Hamama almadılar, bari şu tenekenin altına bir ateş yakayım da kirli çamaşırlarımı yıkayayım.” der.

Kadın, ateş yakarken bir bakar ki, odun yüklü katırlar oradan geçiyor. Başlarında da sahibi görünmüyor. Kadın, bir iki odun almak için katıra el atar. Ne olduğunu anlamadan katırlar nehrin ortasına gelirler. Kadın, gözlerini yumup açtıktan sonra bir bakar ki, şimdiye kadar hiç görmediği cennet misali bir şehirdeki konağın bahçesinin içindedir. Önünde bir fırın, fırında pişen börekler, baklavalar, çörekler. Evden içeri girip kimsenin olmadığını anlayınca çok şaşırır. Karnı aç olduğundan biraz börek almak için elini tepsiye uzatınca, görünmez kişiler, “seydi mani” diyerek eline vururlar. Kadın neye elini uzatsa, “seydi mani” diyerek eline vururlar. Kadın bakar ki, buradan hayır yok direk bahçeye gider. Bakar ki, elma, armut, erik, bir yerde de üzüm bağı var. Daha önceden böyle cennet gibi bir bahçeyi hiç görmemiştir. Meyve almak için ağacın dalına uzanınca yine “seydi mani” diyerek eline vururlar.

Kadın en sonunda evde gizlenip, sabah evi terk etmeyi düşünür. Konağın merdivenlerinden çıkıp büyük bir salona girer. Salonun etrafında odalar ve ortasında bir havuz vardır. Kadın, salonun köşesindeki bir kanepeye yatar. Gece yarısı olunca bir gürültüyle uyanır. Bir bakar ki, bir sürü güvercin açık pencereden salona girerler. Güvercinler, havuzda çırpınarak yıkandıktan sonra her biri aslanlar gibi delikanlı olurlar. Bunu gören kadın, ilk önce gözlerine inanamaz.

Delikanlılar kırk kişilik yemek masasına oturup yemek yedikten sonra oturup sohbet etmeye başlarlar. Daha sonra herkes tek tek odalarına çekilir. En sonunda bir genç kalır ve evde tek başına oturmaya başlar. Delikanlının elinde bir gordon vardır. Sürekli onu sallayıp zaman zaman da kederlenip ağlar. Bu durum sabahlara kadar da devam eder.

Sabahleyin kırk genç havuzda yıkanıp güvercin olduktan sonra açık pencereden uçup giderler. Fakir kadın aç, susuz bir şekilde sızıp kalmıştır. Uyanınca aşağıya inip bir bakar ki, katır kervanı boş olarak gidiyor. Hemen katır kervanına bir el atıp çay kenarındaki kirli çamaşırlarının yanına kadar gider. Bir süre sonra kendine gelince bu gece gördüklerimi hanıma anlatıp da hamama gireyim diye düşünür. Hamama gidip içeri girince kadına, hanım:

“Yine sen mi geldin? Kaç kere söyleyeceğim, bir şey anlatmadan hamamda yıkanamazsın.” diye çıkışır. Fakir kadın da:

“Sen ne diyorsun hanımım. Bu gece başımdan öyle bir şey geçti ki, deyme hikâyeye. Olur olmaz hikâyeye taş çıkartır.”

“Otur şuraya da, başından geçenlerin hiçbirisini atlamadan bana anlat.” deyince kadın başından geçen her şeyi anlatmaya başlar. Kadının anlattıklarında sıra, bir gencin gordon sallayıp hüznünlendiğine gelir. Hanım, hemen kadına:

“Sus yeter artık, kalk gidiyoruz. Bu hamam dâhil tüm varlığım senin olsun. Yeter ki beni oraya götür.” deyip kadını şapur şapur öper. Koşar adımlarla birlikte çayın yanına giderler. Tesadüfen odun yüklü katır kervanları yine oradan geçiyormuş. Kervana el atıp tam konağın kapısının önüne kadar giderler. Yine fırından çıkmış kızarmış çörekler, börekler gidiyormuş. Kadın, hanıma:

“Hanımım, çok acıktım, bayılmak üzereyim. Şuradan bir şeyler alıver de yiyeyim.” deyince hanım, pişen tepsilere el uzatır. Alsın Muhsin Bey’in eşi prenses hanım, helal olsun, derler. Fakat hanımın böreği, çöreği gözü görececek hali yoktur. Hanım, aldıklarını kadına verir. Birlikte konağın merdivenlerinden çıkıp kanepenin altına gizlenerek beklemeye başlarlar. Bir müddet sonra açık pencereden güvercinler gelirler. Güvercinler havuzda yıkandıktan sonra birer delikanlı olurlar. Delikanlılar yemeklerini yedikten sonra herkes odalarına çekilirler. Bir delikanlı elinde gordon dertli dertli düşünmeye başlar. Sultan Hanım, Muhsin Bey’i tanıdıktan sonra fazla dayanamadan Muhsin Bey’in yanına koşar. Muhsin Bey’le, hanım sarmaş dolaş olurlar. Muhsin Bey, hanıma:

“Yahu burayı nasıl oldu da buldunuz. Bu geldiğiniz yola kırk yılda zor gelinir. Benim bu durumumu arkadaşlarım öğrenirse mahvoluruz ve tılsım bozulur. Bir daha buralarda fakir olarak kalırız. Hemen buradan gidelim.” der. Yum gözünü, aç gözünü geldikleri yere çıkarlar. Prenses hanım, hamamı ve son varlıklarını fakir kadına verir. Konaklarına gelince eskisi gibi mutlulukları devam eder. Bir gün Muhsin Bey üzücü bir haberle eve gelip prensese der ki:

“Komşu düvelin kralı baban, kara kara düşünüyormuş. Halk korku ve panik içerisindeymiş. Savaş ilan eden krallık, bu ülkenin dört katı kalabalıkmış. Askerleri de çokmuş. Askerleri eğitilmiş ve savaşçıymış.” diye anlatır.

Ertesi sabah savaş tüm şiddetiyle başlar. O gün Muhsin Bey’in ülkesi çok zayıf vermiş. Askerlerin, leşkerin morali çok bozulmuş. Muhsin Bey’in eşi Sultan

Hanım çok ağlıyormuş. Sultan Hanımın babası kral da çaresizlik içinde kıvranıyormuş. Ordularının başında olan damatları fazla zayıf vermeden, daha çok yıpranmadan teslim olmayı düşünürler. Fakat bu fikirlerini krala bir türlü söyleyemezler.

Damatlar ertesi gün müdafaa hattını hazırlamışlar. Karşılarındaki güce karşı hiçbir hücum etme imkânları yokmuş. Karşı taraf bütün gücüyle hücum geçince kralın askerleri, eyvah mahvolduk diye düşünürlerken beyazlar giyinmiş, yağız atların üzerinde kale gibi kırk şövalye karşı düşman askerinin içine şiddetli bir şekilde girerler ki düşman askerleri ne olduklarını bilemezler. On binlerce düşman askeri çil yavrusu gibi dağılır. Bu şövalyeler de nerden geldi diye düşünmeye başlarlar. Bu durumu gören kral da şaşırıp:

“Allah Allah, bu şövalyeleri yardıma kim gönderdi? Bunlar olağanüstü ilahi bir güç. Düşmanın büyük ordusunu çil yavrusu gibi dağıttı.”diyerek morali yerine gelir.

Ertesi gün savaş yine bütün şiddetiyle başlar. Yine nereden geldiği belli olmayan-bu sefer mavi giyinmiş- kırk şövalye düşmana karşı savaşır. Padişah, atını başkumandanlarının yanına doğru sürer. Fakat kumandanlara yetişmesi mümkün değildir. O gün de akşam olunca düşman tarafı çok zayıf verir. Fakat kırk şövalye yine ortadan kaybolur.

Savaşın dördüncü günü sabahı, savaş yine bütün şiddetiyle kaldığı yerden devam eder. Artık karşı tarafın dayanacak gücü kalmamıştır. O gün de kırk şövalye yeşiller giyerek savaşa gelirler. Padişah bu şövalyelerin kim olduklarını bilmediği için meraklanıp çatlıyormuş. Şövalyelerin peşlerinden at koştururken, şövalyelerin başı bir an duraklar. Şövalye elinden yaralandığı için eli kanamaktaymış. Padişah yetişip şövalyenin yarasına kendisinin işlemeli mendilini sarar. Şövalye padişahla konuşmadan oradan hemen uzaklaşır.

O gün öğleye doğru, yenilgiye uğrayan düşmanlar, teslim olurlar. Bu kırk şövalye sayesinde zorlu savaş kazanılmıştır. Bu zafer kırk gün kırk gece davullar çalınarak kutlanır. Fakat padişah, o kırk şövalyeyi düşünmekten hastalanır. Padişahın başında damatları ve kızları bekliyormuş. Padişah, damatlarına:

“ Tellallar çağırılın, ulaklar etrafa yollansın. Tez bana kırk şövalyeden haber getirin.” diye emir verir.

Padişah, günden güne hastalığından dolayı erimektedir. Bir gün hasta yatağından, bana ceylan eti getirin diye seslenir. Damatları hemen ceylan eti bulmak için bir av partisi tertip ederler. Fakat saatlerce hiçbir ava rastlayamazlar. Damatlar av partisinden uzakta dolaşırken bakarlar ki ormanın içinde ceylan eti satılan bir kulübe. Damatlar, ceylan etini buradan alalım da, krala biz vurduk deriz, diyerek anlaşılır. Dükkâna girince bakarlar ki, eti satan yağız bir delikanlı. Adamlar, delikanlıya:

“Bize ceylan budu satar mısın?” diye sorunca delikanlı:

“Satarım.”

“Kaça veriyorsun kilosunu?”

“Parayla vermiyorum, kışınıza birer mühür vururum, alıp gidirsiniz.” deyince iki damat bir kenara çekilip ne yapalım diye birbirlerine sorarlar. Büyük damat olan veziri azamın oğlu:

“Burası dağ başı, bu yabanî bizi tanımaz bilmez. Mührü bastırırım, eti alalım da gidelim.” deyince öbür damat da:

“Tamam.” dedikten sonra ceylan eti satıcısına:

“Tamam, razıyız.” derler.

Satıcı da ikisinin kışına birer mühür vurup ceylan etini verir. Damatlar saraya gelip padişaha, ceylanı vurduklarını ve aşçıların pişirmekte olduklarını söylerler. Bu arada kızlar, damatlar, veziri azam dâhil herkes padişahın başında beklerler. O sırada kızarmış, pişmiş ceylan eti padişaha getirilir. Padişahın, etten bir lokma almasıyla tükürmesi bir olur. Çünkü et zehir gibiymiş. Ceylan etini satan adam, ceylanın ödünü deşip etine sürmüştür.

Muhsin Bey de bu sırada konağa gelip dışarıda bekliyormuş. Muhsin Bey, sultan hanıma:

“Prensesim, baban hasta vaziyette yatakta yatıyormuş. Şu getirdiğim ceylan etini güzelce kızartıp pişirsinler. Yalnız eti alıp babana sen götür.” der. Prenses de:

“Ben götüremem, babam beni saraydan yine kovar. Kız kardeşlerim kelpin hanımı diye alay ederler.”

“Sen git, evlatlık görevini yerine getir. Göreceksin ki bir şey olmayacak.” der.

Prenses, bunun üzerine saraya gidip doğruca babasının yattığı odaya gider. Prenses görününce hemen dedikodu ve fısıltılar başlar. Kız, ceylan etini babasının

başucuna kadar getirir. Padişah hemen gazaba gelip, defol, senin gibi kızım yok diyerek odadan kovar. Kız da arkasını sönüp ağlayarak giderken padişah, kızım gel bakayım diyerek kızını yanına çağırır. Bunu duyan oradaki herkes şaşırıp kalır. Prensesin arkasında bir mendil varmış. Padişah mendili alıp bakmış ki, savaş alanında yaralanan şövalyeye verdiği mendil. Padişah, hemen kızına:

“Kızım bu mendili arkana kim taktı.” diye tatlı bir sesle sorunca kız:

“Valla benim haberim yok. Kim takacak ki, eşim takmıştır.” der. Padişah:

“Hemen faytonumu hazırlayıp, kızımın eşini getirin.” diye adamlarına emir verir. Kız, nefes nefese konağa gelir. Muhsin Bey de zaten hazırdır. Muhsin Bey, savaşın ilk günü giydiği beyaz elbiselerini giyip, kılıcını da kuşanmıştır. Kızla beraber Muhsin Bey saraya gelince padişah hemen Muhsin Bey’i tanır. O anda padişahın hastalığından eser kalmaz. Yataktan dupduru kalkıp Muhsin Bey’e sınıksarı sarılarak, demek savaş alanındaki o şövalye sendin, der. Padişah, damatlarını tanıştırmaya başlayınca, Muhsin Bey:

“Ben bunları tanıyorum padişahım. İki de benim kölem olur.” deyince padişah:

“Nasıl olur, bir yanlışlık olacak.”

“Hayır, haşmetmeabım, hiç yanlışlık yoktur. İnanmazsanız kışlarına mühür bastım, ona bakabilirsiniz.” der.

Padişah da bir tenhada iki damadın da donlarını sıyırıp kışlarına bakınca mühürleri görür. Padişah, hemen damatlarına, karılarıyla birlikte sarayı terk etmelerini söyler. Zaten padişah iyice yaşlandığı için tacını Muhsin Bey’e verip tahttan iner. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

CANİP İLTEROĞLU

28. SEKİZ KIZIN BACISI⁹¹

Bir varmış, bir yokmuş... Bir zamanlar bir padişah ve bu padişahın sekiz tane kızı varmış. Fakat bu padişahın oğlu olmuyormuş.

Bir gün padişahın hanımı yine hamile kalır. Padişah hanımına:

“Eğer yine kız doğurursan seni öldürtürüm.” der.

Kadın yine bir kız çocuğu dünyaya getirir. Korktuğu için de padişaha erkek oldu diye söyler. Kadın, padişahı yıllarca çocuk erkek diyerek kandırır. Aradan zaman geçip çocuğun sünnet zamanı gelince hazırlıklar yapılır ve her yerden davetliler gelir. Padişah:

“Çocuğu hazırlayın.” deyince kadın korkmaya başlar. Annesinin yalanının ortaya çıkacağını anlayan kız:

“Anne sen korkma, bana hakkını helal et, Allah’ın memleketi sadece burası değil ben başka bir yerde de yaşarım.” diyerek annesiyle vedalaşıp oradan ayrılır.

Kız giderken bir at almak için ahıra girer ve hayvanların arasından güzel bir tane at seçer. Seçtiği atı sevip okşarken kızın derdini anlayan at, dile gelip konuşmaya başlar:

“Benden ne istiyorsunuz şehzadem?” der. Kız:

“Babam beni erkek biliyor, benim sünnet zamanım geldi o yüzden buralardan gitmek istiyorum.”

“Sırtıma bin o zaman.” der.

Kız, atın sırtına biner ve at tam altı aylık yolu rüzgâr gibi bir hızla iki saatte alır. Yabancı bir ülkeye gelirler. Gezerken bir yerde büyük bir topluluk olduğunu görürler. At, kıza kuyruğundan iki tüy verip:

“Başın sıkıştığında bunları gizli bir yerde birbirine sürter, ben hemen ortaya çıkarım.” der.

At, oradan kaybolunca kız da merak edip topluluğun arasına girer ve içlerinden birisine burada ne olduğunu sorar. Adamın birisi:

“Bu ülkede bir dev var. Bu dev her sene bu ülkenin padişahının bir çocuğunu alır gider. O zaman ters akan sular düz akar, kirli akan sular temiz akar. Şimdi de padişahın kızını hazırlayıp bekliyoruz.” der.

Kız bunu duyunca kimsenin olmadığı bir yere gidip atın verdiği tüyleri birbirine sürter. At, hemen kızın karşısına çıkıp:

⁹¹ Karaalioğlu, a.g.t., s. 20-21.

“Emriniz?”

“Ben senden bir devi bir vuruşta öldürecek kadar keskin bir kılıç istiyorum.”

At da hemen kılıcı kıza verip ortadan kaybolur. Birden yer sallanmaya başlar. Kız, bir de bakmış ki, padişahın kızını alacak olan dev geliyor. Kız:

“Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Sabır, Ya Selâmet.” deyip kılıcı devin kellesine vurunca devin kellesini bir vuruşta koparır. Padişahın kızını da devin elinden kurtarıp kayıplara karıştır. Herkes devi öldürenin kim olduğunu ve kızı nereye götürdüğünü merak etmeye başlar. Padişah da hem devi öldüreni hem de kızını aratmaya başlar. Hem devi öldürene hem de kızını bulana büyük bir ödül vereceğini söyler.

Kız yine kimsenin olmadığı bir yerde atın verdiği tüyleri birbirine sürtünce at hemen karşısına çıkar:

“Emriniz?”

“Ben erkek olmak istiyorum.”

“Tamam. Şimdi kendine bir bak erkek olmuş musun?” der.

Kız, kendi vücudunu yoklayınca erkek olduğunu anlar. Kız, erkek olduğu için çok mutlu olur ve ata çok teşekkür eder.

Padişah devamlı devi öldürüp kızını kurtaran delikanlıyı memleketin her tarafında aratırken en sonunda delikanlıyı adamlarından birisi yakalayıp padişahın huzuruna çıkartır. Padişah, kızına:

“Kızım seni kurtaran delikanlı bu mu?” diye sorar. Kız da delikanlıyı hemen babasına tanıtır.

“Evet, baba beni kurtaran delikanlı bu.” der. Padişah delikanlıya:

“Dile benden ne dilersen?” der. Delikanlı:

“Sağlığınıza diliyorum.” der. Padişah yine:

“Dile benden ne dilersen?” der. Delikanlı tekrar:

“Sağlığınıza diliyorum.” der. Padişah üçüncü kere:

“Dile benden ne dilersen?” diye sorar. Delikanlı bu sefer:

“Benim memleketim burası değil, ben kendi memleketime gitmek istiyorum.” der.

Padişah:

“Tamam, o zaman seni serbest bırakıyorum. İstedğin yere git ama sana kızımı vereceğim.” der.

Delikanlı kızı da alıp yine gizli bir yere giderek atın tüylerini birbirine sürter ve at hemen karşısına çıkıp:

“Emriniz?”

“Ben geldiğim ülkeye geri gitmek istiyorum.”.

Oğlanla kız, ata binerler ve at, altı aylık yolu rüzgâr gibi giderek iki saatte alırlar. Oğlan eski ülkesine gelince ailesinin yanına giderek annesinin babasının elini öper ve başından geçenleri tek tek anlatır. Padişahın kızıyla da evlenip mutlu bir hayat sürerler.

Onlar ermiş muradına, biz de çikalım kerevetine.

MUHİTTİN ELBASTI

29. MEHMET AĞA⁹²

Evvel zamanda bir varmış, bir yokmuş... Zengin bir ağa varmış. Beş altı bin davarı, elli celep beygiri, yetmiş seksen mandası ve sığırı varmış. Bir ailesi iki de çocuğu varmış. Bir gece rüyasına ak sakallı iki adam gelip:

“Mehmet Bey, sana bir bela gelecek. Gençlikte mi gelsin, yoksa kocalıkta mı gelsin?” diye sorunca Mehmet Bey de:

“Yarın gece cevap veririm.” der.

O gece ailesine sormayı unuttur ve aradan iki gün geçince ailesine danışır. Ailesi de:

“Her ne bela gelirse gençlikte gelsin.” derler.

O gece adamın hiçbir şeyi kalmaz. Hepsi kırılır, hayvanları da ölür. Son zamanlarında çocuklarını ve kendisini idare edemeyecek hâle gelir. Ailesi bir gün:

“Bu çocukları elet, caminin kapısının önüne bırak. Bir çocuğu olmayan alıp da büyütür.” der.

Birisini kucağına ve birisini de hayvanın terküsüne verir. Köylerinin yakın mevkisinde bir ırmak olduğu münasebetiyle o ırmaktan geçerken çocukların biri göle düşer. Öteki çocukla birlikte çayın öte geçesine geçer. O çocuğu kurtarayım derken öbür çocuğu da kurda kaptırır. İki çocuğu da kaybederek köyüne döner.

Ailesi, çocukların nerde olduğunu sorunca adam da cevap verir:

“Hasan suya düştü, Mehmet’i de kurt kaptı.” der.

Suya düşeni balıkçılar bulup alırlar. Kurdun kaptığı çocuğu da avcılar kurdun elinden kurtarırlar. Bu çocukların ikisi de birer köye gelirler. Biz gelelim ailesi ile Mehmet Ağa’ya.

Bunlar koyun sürüsünü gütmek için alırlar. Güdüp dururken karşıdan bir kervan tepeyi aşip gelir. Mehmet ağanın karısı da gayet güzelmiş. Kervancı, ağanın karısını görünce hemen kadına tutulur. Mehmet Ağa’nın yanına gelip:

“Bizim eynimiz başımız kirlendi. Şu karın mı, yoksa kızın mı? Neyse bizim çamaşırlarımızı yıkayıversin. Beş on kuruş para verimiz.” der.

Sonra kervanı yıkıp ocağa kazan koyarlar. Kervancı ne hizmetkârlardan ne de karının kocasından ışıklık bulamaz. Hizmetkârları odun toplamaya, kocasını da

⁹² Caferoğlu, a.g.e., s.49-53.

benim Şu tepenin arkasındaki köyde entem kaldı deyip, eline birkaç lira ve bir kâğıt vererek gönderir.

Mehmet AĞa, enteyi getirmeye gider gitmez, kazanı kepeeyi yıkıp, kadını yaka paa kervana atarlar. Mehmet AĞa gelince bakar ki, ne kervan var, ne de sığırlar. Oradan kor kontrm toplayıp köye gelir.

“Ey köylüler! Benim karım gitti. Herkes malına, sığırına sahip olsun.”deyip dolamayı atar.

Eskiden mnl mnsz esger toplarlarmıŐ. Bir gün candarma gelip muhtara:

“Eksere kim mnasipse katıver önümüze.” der.

Muhtar da Mehmet AĞa’yı çağırıp eline de bir lira para verdikten sonra candarmaya katıverir. Mehmet AĞa doğru Bağdat’a gelir. Bağdat’ta bir kumandan olur ve iki yaver tutar. Orada kumandanlıkta dura koysun biz gelelim ocuklara.

Günlerden bir gün çocuklar koyunlarla döğüş edince ocuklara:

“Ananız babanız olsaydı rahat dururdunuz.” derler.

Çocuklar orada birisi balıkçının ailesine, öbürü de avcının ailesine babamız nerde diye sorarlar. Kadın cevap verir:

“Birisi ava gitti, diğeri de balık tutmaya gitti.”deyince ocuklar:

“Siz bizim annemiz değilsiniz.”deyip köyden çıkarlar. Köyün yakın mevkisinde üç yol ayırıcı varmış. Çocuklar orada birleşip bunların kalpleri mühürlenir. Fakat birbirlerine, “Sen neredensin?”diye hiç sormazlar.

Günlerden bir gün Bağdat’a gelirler. Orada gezerken babalarının yaveri görüp ocuklara:

“Ne geziyorsunuz burada?”diye sorunca ocuklar:

“Ekmek parası kazanmak için buraya geldik. Şimdi ise bir iş başı tutamadık.”

“Sizi esger yazsam esgerlik yapar mısınız?”

“Ederiz.” derler.

Yaver çocukları komandoların yanına götürüp birer at, cephane, tüfek, elbise hepsini verir. Bunlar orada esgerlik etmekte dursun, biz gelelim kervancıyla Mehmet AĞa’nın karısına.

Onlar da bir Şehrin yakınındaki bir çayıra kervanını yıkarlar. Kervancı çarşıya gelince dayısı olan yaver kervancıyı kunduracı dükkânında görür. “Gel, eve çay

içmeye gidelim.”diyerek çağırır. Kervancı kahveyi içtikten sonra gitmek ister ama dayısı eve gidelim diyerek yollamayınca kervancı:

“Eve gidemem. Benim ailem, kervanım filan çayırdadır olduğu için duramam.”

“Ben oraya iki asker yollarım. Onlar namuslu iyi çocuklardır. Hayvanlarını ve aileni iyi hıfz ederler.”deyip esgerleri çağırır:

“Silahlarınızı, cephanelerinizi ve atlarınızı alın. Filan çayırdadır bir kervan var. Oraya gidip çadırın içindeki kadının kapısında sabaha kadar nöbet tutun.” der.

Çocukların kalplerindeki mühür silinir. Arkadaş bunca zamandır biz seninle bu kadar arkadaşlık yaptık; birbirimize sen neredensin ve ben neredenim diye sormadık. “Sen neredensin?” diye Hasan sorar. Mehmet de:

“Ben filan köydenim.”

“Ben de oralıyım.”diye konuşurlarken kadın çocukların kendi çocukları olduğunu anlar.

“Oğlum, siz benim oğlumsunuz.”diye içerden bağırınca dışarıdan çocuklar:

“Edepsizlik etme, biz senin nereden oğlunuzuz?”

“İmkânı yok. Siz benim oğlumsunuz.”

“Bizim neremizde ne nişanımız varsa ispatla da biz senin annemiz olduğunu bilelim.”

“Mehmet’in can evinde ben vardır. Hüseyin’in boynunda çıtlaak yanığı vardır.” der.

Çocuklar birbirlerini muayene ederler. Kadının dediği gibi nişanlar çıkar. O vakit çadırı açıp annelerinin birisi sağ yanına birisi de sol yanına yatar. Sabah olunca hizmetkârın birisi çadırın önüne gelince bakar ki, esgerlerin birisi kadının sağ yanında birisi de sol yanında yatıyor. O vakit bir hayvana binip kervancıya haber verir. Kervancıyla yaver beş on süvari ile birlikte çadırı basarlar. Bakarlar ki, hizmetkârın dediği gibi birisi sağında birisi de solunda yatıyor. Yaver:

“Edepsiz çocuklar! Ben sizi böyle etsin diye mi gönderdim.”diyerek çağırır.

O vakit çocuklar kalkıp bakarlar ki, kervancı, yaver, esger çadırı basmışlar. O vakit annelerini çadırdan çıkartıp bir hayvana bindirirler. Kendileri de hayvanlarına binip birisi sağında birisi de solunda babaları olan kumandanın yanına gelirler.

Kumandan kervancıya sorduğu zaman bu benim ailem diye ifade verir. Sonra kadına çağırıp sorunca kadın da ifade verir:

“Biz gayet zengindik. Benim bir ailem, iki oğlan çocuğum vardı. Günlerden bir gün ailemin rüyasında ak sarıklı iki adam gelip:

“Mehmet Bey, sana bir bela gelecek.” diye sorarlar. O zaman bana danışmak için cevap vermez. Yarınkisi gece cevap verir. Her ne bela gelirse geşlikte gelsin, diye söyler. O gece hiçbir şeyimiz kalmadı ve bu çocukları da besleyip büyötmeye ihtidarımız kalmadı. Ben bunları ailemin birini kucağına birini de terküsüne verip caminin önüne yollarken, birisi suya düşer birisini de kurt kapınca ailem oradan dönüp geldi. Son zamanlarda fakir olduğumuz için köyün sığırını gütmeye başladık. Sığırın yanında dururken bir kervancı gelip yanında çamaşır yıkatmak için beni alı koydu. Sonra kocamı da çağırıp benim şu köyde çentem kalmış deyip yolladı. O gider gitmez beni tutup kervanın sırtına attılar. O zamandan beri beni bu kervancı kötöletmek istedi. Allaha dua ettim de kendimin bir kılına dokundurmadım. Şimdi buraya geldim. Bu çocuklar da benim evlatlarım.” der.

Sonra da çocukların nişanlarını söyler. O vakit kumandan tekrar kervancıya:

“Doğru söyle bu senin karın mı?” diye sorduğı zaman yine tekrar eder.

“Benim şu zamandan beri karımdır.” deyince kumandan gazebe gelip:

“Doğru söyle.” diye tekrarladığı zaman yine eski sözünü tekrar eder. O zaman kumandan kervancının verdiği iki lirayı ve eline verdiği mektubu çıkarıp:

“Bunları bana sen vermedin mi?” diye sorduğı zaman kervancı şaşırıp kalır. O vakit kumandan:

“Kırk katıra mı razısın, yoksa kırk satıra mı?” deyince:

“Kırk katıra razıyım.” der.

Kervancıyı kırk katırın yelesine, kuyruğına bağlayıp parça parça ettirirler. Ondan sonra ailesi, çocukları, kendisi birlikte yaşamakta olsunlar. Allah onları erdirmiş, biz de erelim muradımıza.

KÂMİL GUŞ

30. NEYDİM, NE OLDUM, NE OLACAĞIM⁹³

Bir varmış bir yokmuş... Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire möhsür iken, anam eşikte iken, babam beşikte iken bir padişah varmış.

Bu padişahın son zamanda bir kızı çocuğu olur. Fakat çocuk her yerinden çıban çıkarmaya başlar. Ne yaptılarsa kızı bir türlü iyi edemezler. Çocuğun ölümünü istemişler ama o da ölmemiş.

Padişah, kızını bir gün birkaç hizmetçiyle birlikte gezdirmeye çıkarıyoruz diyerek sokağa çıkartır. Hiç gezdirmeden çocuğu uzak bir dağın eteğine götürürler. En sonunda kızı bir dağa bırakırlar.

Akşama doğru hizmetçilerle kızın babası çocuğa gözükmeden yanlarından kaybolurlar. Çocuk yalnız kaldığını görünce ağlamaya başlar. Babasını ve hizmetçileri arar ama hiç birini bulamaz. Kızın uykusu gelince bir ağacın dibine yatıp uyur. Sabah olunca uyanır ve dağın içinde bir uğultu bir gürültü duyar. Bir de bakar ki, birçok koca koca yabanî hayvanları görünce çok korkar ve bir ağacın doruğuna çıkıp orda pisişip kalır.

Bir gün de ağacın doruğunda vakit geçirdikten sonra kuduz bir kurt gelir. Kurt, çocuğun bulunduğu ağacın yanındaki gölün içine girerek yunar. Çocuk, kurdun hastalığının geçtiğini ve yeniden tüyü geldiğini görür. Cıpcıbir hasta kurt tülenerek gölden çıkıp gider.

Çocuk kurt gidince hemen ağaçtan iner soyunup dökünür ve gölün içine girerek yunmaya başlar. Yundukça çocuğun da hastalığı geçer. Bu da eğlenerek sudan çıkar fakat yine gidecek bir yeri yoktur. Gölün kenarında dolaşip dururken üzeri yassıca iyi bir ağaç bulur. Bu sırada iki üç Kürt avcı da aralarında avlanmakla uğraşırken dalgın dalgın suyun kenarına kadar gelirler. Yorgun avcılar gölden su içmek için eğilince bir de bakarlar ki, suyun içinde bir kız çocuğu görünüyor. Avı falan bırakıp bu çocuğu aramaya başlarlar. Araya araya bu çocuğu ağacın doruğunda bulurlar. Çocuğu ağaçtan indirip:

“İn misin, cin misin sen kimsin?” derler. Çocuk da:

“Ne inim ne cinim. Sizin gibi ben de âdemoğluyum.” der.

⁹³ Caferoğlu, a.g.e. s.17-18.

Avcılar, çocuğu aldıkları gibi avcı başına kadar götürürler. Avcı başının bu çocuk çok hoşuna gider. Avcı başı o günkü avların hepsini kızı buldukları için avcılara bağışlar. Avcı başı yalnız çocuğu alıp obasına götürür. Çocuğu besler, büyütür nihayet oğluna alır. Kürdün oğlundan bu kızın üç çocuğu olur. Birisinin adına “Neydim”, birisinin adına “Ne Oldum”, birisinin adına da “Ne Olacağım” koyar.

Aradan seneler geçer çocuklar biraz büyürler. Olacak olur ya bir gün padişah, kızını küçükken bıraktıkları dağa ava çıkar. Kızının hatırasını ana ana, ağlayarak av etmeye başlar. Akşama kadar hem av avlarlar hem de çocuğu ararlar.

Çocuk kaç senedir orada durur mu? Ne ses var ne de seda. Padişahın canı sıkılır ve akşam orda kalmak ister. Yanındakilerden birisi oraları çok iyi bildiği için padişaha:

“Padişahım şurada yakında bir Kürt göçebesi var. Bu göçebenin iyi de bir beyi vardır. Oraya gidersek iyi olur. Bey çok hoştur. Görünce herhalde sizin de hoşunuza gider, onun davar sürüleriyle eğlenirsiniz.” der.

Padişah razı olur ve Kürt beyine misafirliğe giderler. Kürt beyi bunları misafir eder fakat bu misafirin padişah olduğundan haberi yoktur. Kız hemen babasını görünce tanır. Kayıntası olan beye:

“Bu akşam bu misafirlerin yemeğini ben kendi bildiğim gibi yapayım. Bana izin verin.” der.

Bey de kabul eder. Kız, babasının sevdiği yemeklerden saraydaki tertip üzerine bir yemek çıkarır ve çocuklarına da hizmet ettirir. Çocukları hizmette öyle sıraya koyar ki, bir kere biri, bir kere biri, bir kere de biri girer.

Çocuklar sırayla girip çıktıkça, ev sahibi tarafından adları söylendikçe bu vaziyet padişahın dikkatini çeker. Zaten yemeklerden ve tertipten nem kapam padişah bütün dikkatini çocuklara verir. Sabreder, sabreder ama en sonunda sabrı taşar ve beye, çocukların adındaki hikmetin ne olduğunu sorar.

Bey de vaziyeti şöyle hikâye eder:

“Ben bunların analarını sizin av yaptığınız dağda buldum. Buraya getirip besledim, büyüttüm. En sonunda da oğluma aldım. Bu uşaklar bulduğum kızdan oldular. Bunların adlarını anneleri kendisi koydu. Ben de şimdi siz söyleyince

adlarının bir hikmeti olduğuna gani oldum. Ama şimdiye kadar ben bunu düşünmemiştim. Ben bundan başka bir şey bilmiyorum.” der.

Padişah başka bir şey sormaz. Sabahleyin ortalık ağarınca yine ava çıkarlar. Akşam olunca yine Kürt beyine gelirler. O akşam da sabreder fakat başka bir sır daha öğrenemez. Sabah ortalık ağarınca padişah yine ava gider. Akşam olunca tekrar beye gelirler. Tertip ve hizmet aynı ama ortada bir sır yok. En sonunda sabrı taşar ve beyden bu çocukların annelerini görmek ve onunla konuşmak ister. Bey, gelinini misafirlerin yanına çağırır.

Gelin misafirlere saray tertibi üzerine bir selam verir. Hoş geldiniz dedikten sonra bir kenara oturur. Padişah, kadına çocukların adlarındaki kerameti sorar.

Gelin vaziyeti olduğu gibi anlatır. Bu acılı hikâyeden üzülen padişah ağlamaya başlar. Kadın bu vaziyeti görünce sabredemez ve kendisinin kızı olduğunu, altı yedi yaşlarındayken hastalığı yüzünden bu dağa bırakıldığını söyleyince padişah çocuklarının adlarındaki hikmeti anlar.

Padişah, kızı olan Kürt beyinin geliniyle sarmaş dolaş olurlar. Padişah, kızını bu suretle esirgemiş olan bu aileyi alıp saraya götürür. Orada da ayrıca kırk gün, kırk gece düğün yaparlar.

Padişah, güyosunu kendisinden sonra tahta çıkması için veliaht ilan eder. Kürt de olmuştur bir veliaht. Onlar da ermiş muradına biz de erelim muradımıza.

M. NASIH GÜNGÖR

31. ZÜMRÜDÜANKA

Eski zamanlardan birinde kaderi kısmeti dağıtma işi Sultan Süleyman'a verilmiş. Sultan Süleyman da her mahlûkatın dilinden anlar, onlarla konuşmuş. O zaman da kuşların en büyüğü olan Zümrüdüanka diye bir kuş yaşarmış.

Dünyanın öbür ucunda çok zengin bir padişahın çok güzel bir kızı olur. Dünyanın öbür ucunda da sıradan bir kadın erkek çocuğa hamileymiş. Sultan Süleyman doğacak olan bu erkek çocukla, doğan kız çocuğunun kaderini birleştirerek:

“Bu çocuklar on sekiz yaşına geldiği zaman evlenecekler.” der.

Zümrüdüanka kuşu da Sultan Süleyman'ın yanında otururken:

“Senin yaptığın bu iş olmaz. Birisi dünyanın bir ucunda, biri de diğer ucunda.”

“Neden olmasın, ben yapınca Cenâb-ı Allah bozmaz. Benim dediğim olur.”

“Olmaz.”

“Olmazsa, sen bu işe mâni olur musun, bu işi yaptırmaz mısınız?”

“Yaptırmam. Ben buna mâni olurum.”

“Sana yirmi dört saat müsaade ediyorum, iyice düşünüp taşın. Bu iş olur.”

“Olmaz.”

“Tamam, o zaman. Sen git de bu işe mâni ol. Bu çocuklar on sekiz sene sonra evlenecekler.” der.

Zümrüdüanka, kızın olduğu şehre gider. Bu arada oğlan da doğar, kız da beşiktedir.

Bir gün kızın annesi, beşikte yatan kızını beşiğiyle birlikte alıp bahçeye getirir. Bahçede hem çapa yapıp hem de kıza bakarken, Zümrüdüanka yukardan hızlıca süzülerek çocuğu kaptığı gibi alıp gider. Serendip adası diye üstü kayalık, dikenli bir yer varmış. Kuş, bu dikenleri ağızıyla kopartıp temizler ve kızı beşikle beraber buraya getirerek beslemeye başlar.

Kızın kaybolduğunu öğrenen padişah, kızı bulmak için her tarafı arattırır fakat bir türlü bulamaz. Serendip adası hiç kimsenin aklına gelmiyormuş. Araya araya artık kızı bulmaktan ümidi keserler. Aradan baya zaman geçince oğlan büyüyüp okula gitmeye başlar. Bir sene, iki sene, üç sene derken oğlan okulunu bitirip babasına:

“Baba, ben artık okulu bitirdim, ne istediyseniz onları da yaptım. Şimdi ben arkadaşlarımla denize doğru açılmak istiyorum. Bize bir gemi hazırlatıver.” der.

Padişah, oğlanına hemen bir gemi hazırlatıp içini de erzakla doldurtur. Oğlan birkaç arkadaşıyla beraber gemiye binip denize açılır. Birkaç gün denizde açıldıktan sonra bir gün hava kararıp şimşekler çakmaya başlayınca gemiye bir yıldırım düşer. Gemi hemen ortadan ikiye bölünüp batmaya başlar. Kaptan:

“Herkes kendi başının çaresine baksın. Artık iş işten geçti batıyoruz.” der.

Gemi parçalanınca oğlanın eline geminin ağaç bir parçası geçer. Oğlan hemen kendisini bir iple ağaç parçasına bağlayınca dalgalar oğlanı kızın olduğu adanın bir kenarına sürükler. Oğlan hemen ayağa kalkıp üstünü başını kurutur ve etrafta ne var ne yok bakmaya başlar. Fakat adada hiç kimseyi bulamaz. Bulduğu yabanî meyvelerle karnını doyurunca ne yapacağını bilemez. Adanın yukarısına doğru gittikçe bir kuşun adanın tepesine inip çıktığını görür. Kuş, akşam gelip sabah da gidiyormuş.

Dağın kenarındaki küçük yoldan, yabanî hayvanlar su içmek için derenin kenarına inermiş. Bunu gören oğlan, gemiden kopan tahta parçasıyla hayvanların indiği yolun olduğu yere bir kuyu kazmaya başlar. Günlerce kaza kaza kocaman bir kuyu olur. Oğlan bir gün kuyunun içine bakınca kuyunun içinde kocaman bir dağ mandasının düştüğünü görür. Manda öldükten sonra oğlan mandayı kuyudan çıkartıp kaldığı yere götürür. Gemiden kopan tahta parçasındaki çivileri de kayaya sürte sürte bıçak gibi keskin bir hale getirir. Bu çivilerle mandanın derisini gündün güne yüzmeye başlar. Mandanın derisinin yüzmesi bittikten sonra iki kişinin sığacağı büyüklükte bir tulum ortaya çıkar. Oğlan bu deriyi asıp iyice kurutur.

Kuş sürekli dağın tepesine inip çıkmaya devam ediyormuş. Kuşun inip çıkmasını merak eden oğlan, büyük bir kayanın üstüne çıkıp kuşu izler. Kuşun kayaların tepesinde bir insan beslediğini görünce kızı daha yakından görmek için biraz daha yükseğe çıkıp kıza işaret etmeye başlar. Kız, oğlanı görünce o da oğlana işaret eder. Kız üzerine yaprak örtüp ve kuşdili konuşurmuş. Kızı kuş beslediği için başka bir dil bilmezmiş.

Oğlanla kız işaretlesince oğlan hemen kızın yanına gelir. Kız on sekiz sene yalnız yaşadığı için kendisi gibi birisini görünce sevinir. Oğlan, kıza:

“Kuş, akşam gelince onunla konuş. Benim burada canım çok sıkılıyor. Beni aşağıya indir de biraz gezeyim. Sabah indirir akşam gelince de çıkartırsın.”demesi için tembih eder.

Akşam kuş gelince kız kıvranmaya başlar. Kızın bu hâlini gören kuş:

“Hayırdır ne oldu, neden kıvraniyorsun?”

“Benim burada canım çok sıkılıyor. Beni aşağıya indiriver de biraz gezeyim. Sabah indirir akşam da yine buraya çıkarırsın.”

“Tamam.” der.

Kız aşağıya inince oğlan, kıza kendi dilini öğretip sürekli muhabbet etmeye başlarlar. Konuşurlarken oğlan, kıza:

“Sakın beni burada koyma. Benim bir derim var, onun içine girer onunla yukarı çıkarım. Seni kuş almaya gelince:

“Şurada bir deri var. Giderken onu da götürelim hem ben üşümem, dersin. O zaman kuş deriyle beraber beni de çıkartır.”

“Tamam, kuş gelince söylerim.” der.

Bu kızla oğlanın kaderi yazılı on sekiz sene olunca Sultan Süleyman, kuşu yanına çağırıp:

“Hani oğlanla kızın kaderi, kısmeti ne oldu?”

“Ben o kızın Serendip adasında on sekiz senedir besliyorum.”

“Onların süresi doldu, yarın kızın alıp buraya getir.” der.

Sultan Süleyman, kızın annesine kızının iyi olduğu haberini gönderir. Kuşun inmesi için de halılarla örtülmüş bir yer ayarlarlar. Kuş, kızın getirince bu hazırladıkları yere inecektir.

Kuş, akşam kızın yanına gelince kız ağlarken görür:

“Ne oldu, neden ağlıyorsun?”

“Aşağıda bir manda ölmüş, etini de kurtlar, kuşlar yemiş. Deri sağlam bir şekilde aşağıda duruyor. Sen onu bana getiriver, ben de içine gireyim de üşümeyeyim.”

“Tamam, getiriveriyim.” der.

Kuş, aşağıdan oğlanla beraber deriyi tutup yukarı götürür. Yukarda kız da derinin içine girip, kuşla beraber bir öğlen vakti, Sultan Süleyman’ın hazırlattığı bahçeye inerler.

Sultan Süleyman haklı çıkacağını bildiği için bütün dünyayı toplayıp yemekli içecekli büyük bir ziyafet verir. Fakirlere para dağıtıp, birçok hayır işler. Kuş, deriyle sadece kızı getirdiğini ve haklı çıktığını sanır. Derinin bir tarafını açınca ilk önce kız, ardından da oğlan çıkar. Kuş, oğlanı görünce şaşırıp kalır ve Sultan Süleyman'ın ayaklarına kapanıp:

“Affet beni. Ben hata yaptım.” der.

O zaman da çocuk doğduğunda başında beyaz bir saç, olursa bir keramet getirir diye onu uğursuzluk sayarlarmış. Padişahın birisinin de başında beyaz saç olan bir çocuğu olur. Herkes:

“Bunun babası padişah olduğu için bu çocuk da büyüyünce padişah olup başımıza geçecek. Bu milletin başına bir uğursuzluk getirir. En iyisi bunu biz bir yere atalım.” der.

Adamlar çocuğu alıp bir kayanın kovuğuna bırakırlar. Bu durum Sultan Süleyman'a malum olunca kuşa:

“Senin suçunu affedeceğim. Falan yerdeki ağacın kovuğuna bir çocuk asıldı. Git onu yetiştir. Zaman gelecek o çocuğu babası bulacak sakın bir fenalık yapma.” der.

Kuş hemen Sultan Süleyman'ın dediği yere gidip, çocuğu aldıktan sonra önü dar, içi geniş olan bir mağaraya götürür. Kuş, çocuğu burada beslemeye başlar. Aradan yedi sene geçtikten sonra dedesi çocuğu rüyasında yaşıyor bir vaziyette görür. Sabahleyin oğlanını çağırarak:

“Oğlum, git bu çocuğu bul. Dağa attığımız bu çocuk yaşıyor.”

“Baba biz çocuğu doğasıya dağa attık. Yedi senedir bu çocuğun yaşaması imkânsız.”

“Çocuğu bulmazsan sana hakkımı helal etmem.” der.

Oğlan, babası böyle söyleyince şaşırıp kalır. Vezirini de yanına alıp çocuğu attıkları dağa çıkar. Ha babam de babam aramaya başlarlar. Gittikleri her köye, gördükleri her insana sorarlar. Sonunda oğlanın olduğu köye gelirler. Orada yaşayan köylüler de daha önceden çocuğu görmüşlerdir. Çocuk köyün yanına gelip etrafa bakar insanları görünce çekip gidermiş. Köylüler:

“Arkadaş, bizim köyümüzde hiç böyle bir çocuk yok. Fakat filen yerdeki mağarada bir kuş bir çocuğu besledi.” derler.

Oğlan, hemen köylülerle birlikte kalkıp çocuğun olduğu mağaraya gider. Hakikatten de çocuk bunlara bakıp hemen geri kaçıyormuş. Çocuğun olduğu yere de çıkmanın imkânı yokmuş. Adamlar çocuğun olduğu yere çıkabilmek için birkaç basak yapıp üzerine de bir kuzu koyarlar. Çocuk kuzuyu görünce belki çıkar diye düşünmüşler ama çocuk yine ortaya çıkmamış. Adamlar böyle uğraşırken çocuğu besleyen kuş gelir. Yukarıdan mağaranın yanında adamları görünce bunları öldürmek için üstlerine doğru süzölmeye başlar. Hemen aklına Sultan Süleyman'ın söylediği, “Zaman gelecek, o çocuğun babası gelecek.” sözü aklına gelir. Hemen adamların yanına iner ve Allah da ona dil vererek adamlara:

“Burada ne arıyorsunuz?”

“Bu çocuk benim. Babam rüyasında görmüş. Biz çocuğu yeni doğduğu zaman dağa attıydık. Şimdi onu almaya geldik.”

“Tamam, ben yarın alıveririm. Sen şimdi buradan git.” der.

Adam, ertesi gün gelir ve çocuğu alıp gider. Fakat çocuk bir türlü babasının yanına gitmeyip sürekli kuşun kanadının altına girer. Adam, çocuğu kendisine alıştırebilmek için kuşu yanında kırk gün besler. Kırk günden sonra çocuk babasına alışınca kuş da gider.

Oğlan, artık okumaya gitmeye başlar. Kuş giderken de çocuğa iki tane tüyünden verir:

“Daraldığın zaman bunları yak.” der.

Oğlan okulunu bitiresiye evlenir. Aradan biraz zaman geçince karısı hamile kalır. Tam doğum yapacağı sıra bir türlü kadın, doğumu gerçekleştiremez. Oğlan getirmedik doktor, büyücü bırakmaz. Fakat bir türlü kadına doğum yaptıramazlar. Oğlan çaresiz kalır ve hemen tüyleri yakar. Oğlanın yanına hemen bir kuş gelir ve oğlana:

“Ne oldu, sıkıntın ne?”

“Karım bir türlü doğum yapamıyor. Eğer doğum yapamazsa hem karım hem de çocuğum ölecek. Sen bilirsın bana yardım et.” der.

Kuş hemen oğlana birkaç tane ilaç ismi söyleyip:

“Bu ilaçlar yapılacak ve sol göğsünün altından ameliyatla çocuk alınacak.” der.

Oğlan, kuşun dediklerini yapınca hem karısı hem de çocuğu kurtulur. Oğlanın adı “Zal” iken çocuğun adını da “Rüstem” koyarlar. Yani “Zaloğlu Rüstem” olur.

RAŞİT DAĞLI

32. KADERE KARŞI GELMEK

Zamanın birinde çirkin mi çirkin bir kadın varmış. Kadın bir gün etrafındaki insanlarla konuşurken kadının birisi:

“Sen yakın zaman da öleceksin.” der.

Bunu duyan kadın çok üzülür, günlerce bu üzüntü ve sıkıntı içinde yaşar. Kadın üzüntü ve sıkıntı içinde gezerken Azrail’e rastlar. Kadın, Azrail’e:

“Ben çirkin olduğum için kadının birisi bana yakın zamanda öleceksin.’ dedi.”

“Sen hiç canını sıkma sen ölmeyeceksin, senin canını almayacağım. Kadın kafasından uydurmuş, sen hiç canını sıkıp onun dediklerini de bir daha dikkate alma.” der.

Aradan biraz zaman geçmiş. Kadın:

“Nasıl olsa ben ölmeyeceğim, Azrail’den de bunun sözünü aldım. Bir doktora gideyim de şu çirkin suratımı güzelleştireyim.” der.

Kadın, doktora giderek yüzünü estetik yaptırtır. Kadının önceki hâlinde hiçbir iz kalmayıp çok güzel alımlı birisi olur. Kadını bu hâliyle çevresindeki hiç kimse tanıyamaz. Kadın:

“Artık hem güzelim, hem de ölmeyeceğim.” diyerek sevinirken hiçbir şey kadının istediği gibi olmaz. Kadın estetik yaptırdıktan kısa bir süre sonra ölür.

Kadın öldükten sonra Azrail’e:

“Sen bana ölmeyeceksin, demiştin. Ben de ölmeyeceğim, yaşayacağım diye kendimi güzelleştirdim. Sen beni neden öldürdün?”

“Öldürmezdim ama seni tanıyamadım, onun için öldürdüm.”

Kadın böylece kaderine karşı gelmenin cezasını çeker.

İFAGAT SOĞANCIOĞLU

33. MASAL

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir padişah bir de padişahın dünyalar güzeli bir kızı varmış. Bu padişahın bir eşek, bir köpek ve başka birçok hayvanları da varmış. Günün birinde padişah:

“Şunların üçünü de bir odaya doldurup Allah’tan bir dilek dileysem.” der.

Padişahın kızı da bu eşekle, köpeği çok seviyormuş. Her gün bu hayvanlarla gezip dolaşmış. Padişah bir gün, kızıyla bu hayvanları bir odaya sokup:

“Allah’ım ne olursun, öteki hayvanlarda kızım gibi insan olup çocuğum olsun. Çünkü bu kızımdan başka bir çocuğum olmadı. Bunlarda benim çocuğum olsun.” diye namaz kılarak dua edip yatar.

Ertesi gün kalkınca bakar ki, ne eşek anırması ne de köpek havlaması var. Padişah hemen endişelenip, bu hayvanlara bir şey mi oldu, öldüler mi yoksa diye merak eder. Hemen kızını kilitlediği odaya gelip kapıyı açınca bir de ne görsün, kızının yanında iki tane daha kız var. Padişah, kızları görünce dualarının kabul ve iki tane de daha kızı olduğu için çok sevinir. Kızlar da padişahı çok severler.

Aradan biraz zaman geçince kızlara görücü gelmeye başlar. İlk önce padişah büyük kızını evlendirir. Daha sonra ortanca kızını evlendirir. Aradan birkaç yıl geçince en küçük kızını da evlendirir. Padişah, kızlarının yokluğuna alışamayınca kızlarını sık sık yanına çağırıp misafir eder.

Padişah bir gün üç tane kızıyla dünürlerini aynı anda yemeğe çağırıp hasret gidermek ister. Kızları gelince yemek yiyip içerler, hoş sohbet ettikten sonra padişah, dünürleriyle yalnız kalınca:

“Kızlarımı nasıl buldunuz, kızlarımin hâl ve hareketlerinden memnun musunuz?” deyince dünürlerden bir tanesi:

“Kızından memnunum, fakat eşek gibi sırtıyor. Öyle sırtması olmasa başka bir kusuru yok.” deyince padişah içinden:

“O zaman bu eşek olan.” der.

Diğer dünüre de, “Kızımdan memnun musun? diye sorunca dünür:

“Kızından memnunum ama konuşurken köpek gibi dalıyor insanı. Bu kusurundan başka bir eksiği yok.” der. Padişah da içinden:

“Anlaşılan bu da köpek olan.” der.

Padişah, en son dünürüne de:

“Kızımdan memnun musun?” diye sorar. Dünürü:

“Çok memnunum, tam bir insan evladı. Allah’tan başka ne isterim ki.” der.

Padişah da:

“Demek ki bu insan olan.” der.

İnsanların üç cins olması da buradan geliyormuş. Biri eşek cinsi, biri köpek cinsi, biri de has insanoğluymuş.

HATİCE ATLI

34. VERMEYİNCE MABUT, NEYLESİN SULTAN MAHMUT

Sultan Mahmut, veziri azamla beraber senede bir tebdil-i kıyafet eder, şehri İstanbul'u dolaşırlarmış. İki katlı bir evin önünden geçerken, zayıf bir ışıkla aydınlanan ikinci kattan, "Akıyordu tıkadık, akıyordu tıkadık." diye bir ses gelir. Padişah, vezire:

"Git sor, ne akıyormuş, neyi tıkamış." der.

Vezir ahşap evin ikinci katına çıkar. Bir adam devamlı, "Akıyordu tıkadık." diye tezgâh dokurmuş. Vezir, adama:

"Hey hazret, ne akıyordu, neyi tıkadın?" diye sorar. Adam da:

"Sorma bilader, ben senelerdir tezgah dokurum, hiçbir kötü alışkanlığım yok, fuzuli masrafım da yok, ne kadar çabalasam bir arpa boyu yol alamadım. Bir gece abdest alıp istiareye yattım. Rüyamda, falan dağın arkasında herkesin nasip çeşmesi vardır, kendi çeşmeni bulup nedenini öğren dediler. O dağın arkasına gittim. Kimilerinin şans çeşmesi belim gibi akıyor, kimisi bacak kalınlığında, bazılarının ki de kol kalınlığında akıyor. Derken kendi çeşmemi buldum. Benim şans çeşmem de ince bir borudan, "dım dım" diye aralıklarla damla damla akıyor. Hemen boruya uygun bir kızılçık sopası kestim. Boruya ucunu koyup arkasından taşla vurdum. Kızılçık sopası borunun içinde kırıldı. Damla damla akan nasibimi de böylece tıkamış oldum." der.

Vezir aşağıya inip padişaha durumu nakleder. Padişah, vezire:

"Bu adama açıktan yardım etsek, bütün fakir olan olmayan herkes saraya koşar. Dolaylı olarak yardım edelim." der.

Mübarek günlerden bir gün, alt tarafı altınla döşeli bir tepsi baklavayı tezgâhı dokuyan adama gönderirler. Adam kapıyı çalıp:

"Komşu buyurun, mübarek gün afiyet olsun." deyip kim gönderdi demeden hemen uzaklaşır. Tezgâhı dokuyan adam, tepsiye ve içindeki baklavaya şöyle bir bakıp:

"Zengin birisi göndermiş herhalde. Şahane bir görünüşü var. Bir tepsi baklavayı yiyip de ne olacak, bu kör boğaz bir simitle de doyar. Bu tepsiyi satarsam beş kuruş verirler. Bir kuruşuna hamama giderim, artan kısmına da haftalık erzakımı alırım." deyip tepsiyle beraber baklavayı beş kuruşa satar.

Ertesi sene padişahla veziri azam, yine şehir-i İstanbul'u gezerken, aynı sokağa yolları düşer. "Akıyordu tıkadık."sesleri yine aynı evden geliyormuş. Padişah, vezire:

"Sen geçen yıl bir tepsi baklavayı bu adama göndermedin mi?"

"Haşmetbeabım, gönderdim, göndermez olur muyum?"

"Git, ne olmuş öğren." der. Vezir eve gidip adama:

"Selamdan sonra, sana geçen yıl bir tepsi baklava göndermiştik. Onu ne yaptın?" diye sorar. Tezgâhçı, tepsiyi sattığını olduğu gibi anlatır. Veziri azam da adamın anlattığını olduğu gibi padişaha nakleder. Padişah, vezire:

"Git, o adama, yarın saat sekizde Galata Köprüsü'nden geçmesini söyle. Sen de halka, tellalla yarın Galata Köprüsü'nü sabah dokuzdan önce geçenlerin boynunu vururum, emrini duyur."dedikten sonra vezire, köprünün gözle görülebilecek bir yerine bir torba altın koydurmasını söyler.

Ertesi sabah saat sekizde dokumacı Galata Köprüsü'ne gider. Fakat etrafta in cin yoktur. Hey Allah'ım, bana ayak verdin, göz verdin. Ya iki gözüm âmâ olsaydı, şu köprüden iki tarafa çarpmadan geçebilir miydim acaba, deyip iki gözlerini yumarak köprüden geçer.

Üçüncü seneki denetimde de yine, "Akıyordu tıkadık."sözleri devam ediyormuş. Padişah, vezire:

"Şu adamın yanına git de kendini tanı. Yarın saraya gelmesi için emir ver." der.

Dokumacı ertesi gün saraya gidip padişahın huzuruna çıkar. Padişah, dokumacıya:

"Sen misin, o, akıyordu tıkadıkçı. Be adam, birinci sene bir tepsi baklava gönderdik, altını altınla döşedik ama tepsiyi beş kuruşa sattın. Ertesi sene, köprünün görünür yerine bir torba altın koyduk, gözünü yumdun geçtin."dedikten sonra, padişah hazinedarı çağırıp:

"Bu adamı al hazine dairesine götür. Altın kümesinden bir kürek altın alacak. İkinci hakkı asla yok, bilesin." der.

Adam, hazinedarla gider. Bir bakar ki, hazine dairesinde, tınar tınar yığılı altınlar, elmaslar, zümrütler. Adamın gözleri kamaşır, kalbi çarpar, başı döner. Büyük küreği adamın eline verirler. Küreği ikinci daldırma hakkın yok, ona göre

derler. Adam küreği heyecanla altın yığına bir daldırıp çeker. Aceleyle küreğin yüzünü daldıracağına tersini daldırır. Bakar ki, küreğin sap çukuruna küçücük bir kulak sıkışmış. Aman yapmayın, bir kere daha daldırayım dese de, durumu gözleyen padişah:

“Yeteer! Vermeyince mabut, neylesin Sultan Mahmut” der.

CANİP İLTEROĞLU

35. FAKİR MOLLA

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, öküz berber iken, eski hamamın tası yok, peştamalin ortası yok. O yalan bu yalan, fili yuttu bir yılan, eşeğe binip, deveyi kucağına alan, bu da mı yalan...

Evvel zaman içinde fakir bir Molla varmış. Molla, hastalara cüzi para karşılığı muska yazıp, dua okuyarak maişetini kazanırmış. Günün birinde Molla'ya bir hasta gelip:

“Her yerim ağrıyor, bir muska yazıver.”deyince Molla, adamı şöyle bir süzdükten sonra muskayı yazıp verir. Hasta, muska karşılığı Molla'ya iki kuruş verir. Hasta gidince Molla, iki kuruşun bir kuruşuyla hamama giderim, kalan bir kuruşla da erzak alırım, diye düşünür. Molla, temiz çamaşırlarını bohçalayıp, hamamın yolunu tutar. Hamama girdikten sonra etrafa biraz göz gezdirir. Bakmış etrafta kendisinden başka kimse yok. Hamamda, bir göbek taşı, geniş salon ve dört köşesinde kurnalar varmış. Adam, ışık ziyasının az vurduğu bir yer seçip oturmuş. Burada hem yıkanır hem de kirli çamaşırlarımı yıkarım, diye düşünmüş.

Aradan biraz geçtikten sonra dışarıdan bir seyyar satıcının avaz avaz sesi kulaklarına gelir. Satıcı:

“Bir kuruşa macun satıyorum, yarım saat içinde gömgök zengin ediyor.”diye bağırır. Molla, hemen sırtına bir peştamal alıp dışarı fırlar. Kalan kuruşuna da macunu alır.

Molla, geri gelince hamamda bir koşuşturma, telaş başlar. Molla, görevlilere:

“Ne oluyor, bu telaş nedendir?”deyince görevliler:

“Veziri azam, avanisiyle geliyor.”deyince Molla hemen izbe köşesine çekilir. Bir müddet sonra veziri azam bütün ihtişamıyla hamama girer. Üzerinde ipekli peştamallar, ayağında altın ve elmas kakmalı takunyasıyla aydınlık köşedeki kurnasının başına avanesinin yardımıyla yerleşir.

Molla da bu arada izbe köşesinde hayaller kurmaya başlayıp:

“Hey Allah'ım! Bir şu görkemli kuluna, bir de fakir, çulsuz kulun olan bana bak.” der.

Bir ara veziri azam yerinden kalkıp ayakyoluna doğru yollar. Bu arada Molla, gözünü vezirden hiç ayırmıyormuş. Aradan yarım saat geçtiği halde veziri azam bir türlü geri dönmeyince Molla, hemen yerinden kalkıp ayakyoluna doğru

gider. Memişhanenin kapısını tıklar fakat içeriden hiç ses gelmez. Telaşla kapıyı içeri dayanmış ama kapı içeri de gitmez. Olan gücüyle biraz kapıyı araladıktan sonra içeri bakınca bir de ne görsün, veziri azam kenefte yerde kıvrılmış yatıyor. Bunu gören Molla, bütün gücüyle kapıyı aralayıp içeri girer. Veziri azamın cansız bedenine korku ve dikkatle bakar. Kendi kedisine:

“Allah Allah, olamaz böyle bir şey. İkizim olsa bu kadar benzemez.” der. Veziri azam tıpkı Molla’ya benzemekteymiş. Hemen Molla’nın aklına bir cin fikir gelir. Kendi üzerindeki peştamalı vezirin üzerine örter, takunyalarını da ayağının yanına bırakır. Vezirin peştamalını kendi üzerine alıp, takunyalarını da ayağına giydikten sonra hemen vezirin hamamdaki yerine oturur. Hemen tasını kurnaya hızlıca vurarak adamlarını çağırır. Adamlar gelince veziri azama:

“Buyurun efendim.” derler. Veziri azam da:

“Ayakyoluna gitmiştim. Bir fakir ayakyolunda öle kalmış. İçime fenalık geldi. Bundan sonra yıkanamam, hemen beni giydirin. Çabuk buradan gidelim.” der.

Adamlar veziri giydirip, hazır olan faytona bindirdikten sonra malikânenin yolunu tutarlar. Yolda giderken fakir Molla, kendi kendisine:

“Yahu, yarın saraya gitsem, padişah memleket meselelerinden şundan bundan soracak. Ben de cevaplayamayınca foyam meydana çıkacak. O zaman da kelleden oluruz. Sultan Hanım, benim sahte birisi olduğumu her halimden anlar. En iyisi ben haramlık tarafını seçeyim, orada ilerisini düşünürüm.” diye düşünür. Tam o sırada adamlar:

“Haşmetlim! Saraya geldik, haramlığa mı yoksa helâllığa mı gideceksiniz?” diye sorunca adam:

“Biraz kendimi dinleyeyim, haramlığa çekin.” deyince hemen haramlığa giderler. Haramlığa varınca Molla, rahat bir köşeye uzanıp yatar. Geniş, dört tarafında dolaplar olan salonu şöyle bir gözden geçirince altmış tane dolap sayar. İçinde neler olduğunu merak edip dolapları tek tek açmaya çalışınca bakar ki, hepsi kilitli. Hemen ipek çan kolunu çeker ve oda hizmetçisi gelip:

“Buyurun efendim.” deyince vezir:

“Dolapların anahtarlarını getir.” der. Hizmetçi hemen dolapların anahtarlarını getirir. Molla, tek tek dolapların kapılarını açıp bakar ki, kimisinde çeşitli altınlar dolu, kimisinde inci, elmas, kimisinde nadide libaslar, kumaşlar dolu. Molla,

hayretler içerisinde bunları seyrederken gece yarısı olur. Molla hemen kararını verip, ceplerinin ve koynunun alabildiği kadar yükte hafif, pahada ağır ne varsa alır. Zaten haramlık birinci katta olduğu için pencereyi açıp dışarıya bir göz gezdirdikten sonra penceren atlayıp karanlığa karışır. Molla, hem düşünüp hem de gidiyormuş.

“Ben gecenin bu saatinde çok uzaklara gidemem. Haramisi var, hırsız var. En yakın bir cami avlusuna sığınırsam, şafakta çıkar giderim.” diye düşünür. Hemen yakında bir cami görünce koşarak avlusuna girerek saklanır.

Molla’yı sarayın haremlüğinden kaçarken üst kattaki nöbetçiler görürler. Hemen nöbetçi amirine bir şüphelinin haremde kaçtığı haber verirler. Aradan çok geçmeden muhafızlar Molla’nın peşine düşerler. Komutan, muhafızlara, şüphelinin bu saatte fazla uzağa gidemeyeceğini, ilerideki caminin avlusunda saklanıyor olabileceğini söyler. Askerler hemen koşarak caminin avlusuna gelirler. Askerlerin ayak seslerini duyan Molla, cami avlusundan çıkıp tabutluğa saklanır.

Askerler avluda bulamayınca, komutan askerleri tabutluğa gönderir. Emri duyan Molla, hemen minareye çıkıp, askerler göremesinler diye taraçadan tutunup boşluğa sallanır. Askerler tabutlukta da bulamadıklarını söyleyince komutan minareye bakmalarını söyler. Askerler hemen minareye çıkıp etrafa bakınırlar. Fakat hiçbir şey göremezler. Muhafızlardan birisi Molla’nın taraçadaki ellerini görünce hemen kumandanına seslenir. Hırsızın taraçadan tutunarak boşluğa sallandığını söyler. Bunu duyan Molla, hemen kendisini taraçadan aşağıya bırakınca karanlık bir boşluğa doğru düşmeye başlar.

Molla, kendi feryadına derin uykusundan uyanır. Meğer Molla’nın satıcıdan aldığı bir kurşluk ilaç esarmış. Molla, uyanınca fakir de olsa yaşadığı için Allah’ına şükreder.

CANİP İLTEROĞLU

36. ÜÇ ÜVEY KIZ KARDEŞ

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, anneleri üvey olan üç tane kız varmış. Kızların üvey annesi kızlara hiç iyi davranmaz, evde kalmalarını da istemezmiş. Bir gün kadın, eşine:

“Herif, bunları elet bir yere bırak. Ben bunları evimde istemiyorum.” der.

Adam da çocukları yanına çağırıp:

“Hadi çocuklar sizinle odun yapmaya gidelim.” der.

Kızlarla birlikte odun yapmaya bahanesiyle evden çok uzak bir yere giderler. Adam, kızlarına:

“Siz burada biraz oyun oynayın, benim biraz işim var. Onu halledeyim birazdan gelirim.” diyerek kızları orda bırakır.

Adam, giderken de yanına kabak alır, kabağı eletip bir ağacın dalına asar. Akşam olana kadar kızlar orada oynarlar. Fakat babalarının nerde olduğunu oyun oynuyoruz diye unuturlar. Akşam olurken akılları başlarına gelir. Birisi:

“Biz babamızı bulalım, yoksa gece burada duramayız.” der. Kızlar, tok tok eden kabağın asıldığı ağacın olduğu tarafa doğru giderler. Oradan gelen sesi babalarının yaptıklarını sanırlar. Oysa oradaki ses ağaca asılı olan kabaktan geliyormuş. Kızlar, kabağın yanına gelince bakarlar ki, babaları yok. Orda yalnız başlarına kalırlar.

Hava kararmaya başlar fakat kızlar bir türlü babalarını bulamazlar. “Nereye gidelim, nereye gideyim?” diye düşünmeye başlarlar. Sonunda yüzleri ne tarafa doğru dönükse oraya gitmeye karar verirler. Yüzlerinin dönük olduğu tarafa gide gide bir tepenin başına varırlar. Tepeden aşağıya bakınca üç ev görürler. Evin birisinden duman tütüyor, birinde köpek havlıyor, birinde de ışık yanıyormuş. Kendi aralarında:

“Duman tüten yere gitsek bizi yakarlar. Köpek havlayan yere gitsek bizi köpek ısırır. En iyisi biz ışık yanan yere gidelim.” diye anlaşırlar.

Çocuklar, ışık yanan yere gidip kapıyı çalınca yaşlı bir teyze kapıyı açar. Kadın kapıyı açıp kızları görünce çok sevinir. Kadın, içerisinden:

“Tam benim aradığım gibi kızlar. Ben bunları tek tek yerim.” diye düşünür.

Yaşlı kadın ilk önce kızlara iyi davranıp kendisini onlara iyi birisi gibi göstermek ister. Kızların karınlarını doyurup onlarla sohbet eder. Kızlar da

başlarından geçenleri yaşlı kadına bir bir anlatırlar. Kadın, kızların anlattıklarını duyunca bunların kimsesi yok nasıl olsa diye daha da çok sevinir.

Kadının kızlara karşı bu kadar iyi davranmasından büyük kız şüphelenir. Evin içinde olan şeyleri uzaktan uzaktan kadına çaktırmadan incelemeye başlar. Kız, su içmek için mutfığa gittiğinde bir dolabın içinde bir kavanoz dolusu insan gözü olduğunu görür. Kız, gördüklerini kadına çaktırmadan kardeşlerinin yanına gelip kardeşlerine:

“Bugün çok yorulduk, hadi yatalım da dinlenelim.” der.

Kızlar yataklarına yatınca büyük kız gördüklerini kardeşlerine anlatır ve kadından kurtulmak için birlikte plan yaparlar. Tam o sırada da kadın gelerek:

“Kim uyudu, kim uyumadı ?” diye sorunca büyük kız:

“Ben uyumadım.” der.

Kadın, çocukları tekrar kaldırıp daha iyi bir şeyler yedirir. Artık etli, sütlü neyse... Kadın, çocukları tekrar yatırır. Aradan biraz zaman geçtikten sonra kadın tekrar:

“Kızlar uyudunuz mu?” diye sorar.

“Hayır, uyumadık.”

“Kim uyudu, kim uyamadı?” Büyük kız:

“Ben uyamadım” der.

Kadın, bu sefer de temelli kızıp kızlara:

“Anneniz size peki ne yedirirdi de uyuturdu?”

“Çeşmeden süzgeçle su taşıyıp bize içirirdi. Bizi o su hemen uyuturdu.” derler.

Bunu öğrenen kadın hemen çeşmeye gidip süzgeçle su doldurmaya uğraşır, uğraşır. Kızlar da bu arada evin her tarafını çivilerler. Kadın, eve geldiğinde çivilere basıp yaralansın diye.

Kadın eve gelince her tarafı çivili bir şekilde görünce hayret eder. Çocuklar ocağı yakarlar ve kadını bir çuvalın içine koyup çuvala birlikte yanan ocağın içine atarlar.

Böylece kızlar yaşlı kadından kurtulurlar. Kadının evinde hep beraber mutlu bir şekilde yaşayıp giderler.

37. ÜRKEK MUSTAFA⁹⁴

Bir varmış, bir yokmuş... Köyün birinde Ürkek Mustafa diye biri varmış. Bu adam sineklerden çok korkarmış. Bir gün Mustafa tahtadan bir kama yaparak kendi köyünden çıkıp başka bir köye gider. O köyde de pekmez satan birisine rastlar. Pekmez satan adam Mustafa'ya:

“Şu ceplerine pekmez guy da ye.” der.

Mustafa, pekmezi ceplerine guydurduktan sonra köyden çıkıp yola koyulur ve biraz gittikten sonra yorulup bir ağacın dibine yatar. Ağacın dibinde Mustafa'yı sinekler dolayı alır ve rahatsız etmeye başlarlar. Mustafa, uyanarak sineklere kızmaya başlar. Belinden tahta kamasını çıkartıp bir vuruşta kırk sineği öldürür. Kamasının arkasına da:

“Bir vuruşta kırk yiğidi öldüren Aslan Mustafa” diye yazar.

Mustafa tekrar yola çıkar ve gide gide bir köye varır. O köyde de üç tane dev kardeş yaşar ve köye gelen herkesi yerlermiş. Devler Mustafa'nın kamasının üstünde yazan, “Bir vuruşta kırk yiğidi öldüren Aslan Mustafa.” yazıyı görürler. Devler:

“Biz bunu nasıl yiyeceğiz, biz bunu nasıl yiyeceğiz?” diye düşünmeye başlarlar. Sonra da:

“Biz bunu misafir edelim, akşam olup da yatınca bir şekilde öldürürüz.” derler.

Akşam olunca Ürkek Mustafa'yı eve buyur edip bir oda verirler. Karnını da doyurduktan sonra bir kenara çekilirler. Gece olunca Ürkek Mustafa yatar. Devler de:

“Şimdi biz bunu nasıl öldürelim?” diye aralarında konuşmaya başlarlar.

“Uyuyunca üstüne bir kazan kaynar su dökelim.” derler.

Ürkek Mustafa da devlerin konuşmalarını duyar ve hemen fesini yorganın başucuna koyup dolaba saklanır. Biraz sonra da devler bir kazan dolusu kaynar suyla Ürkek Mustafa'nın odasına gelirler. Ürkek Mustafa'nın fesini yorganın üstünde görünce yattı sanıp kaynar suyu yatağın üstüne döküp kaçarlar.

Sabahleyin devler, Ürkek Mustafa'nın ölüsünü almak için odasına gelirler. Fakat bakmışlar ki, Ürkek Mustafa yaşıyor. Devler, Mustafa'ya:

“Bu gece nasıl uyudun, rahat mıydın?” diye sorarlar. Aslan Mustafa da:

⁹⁴ Bekdemir, a.g.t., s.61-64.

“Valla bu gece biraz terler gibi olmuşum.” der.

Devler, duyduklarına şaşırırlar. Neyse biz bunu bu akşam öldürürüz, derler.

Akşam olunca devler Ürkek Mustafa’yı nasıl öldürelim diye tekrar düşünmeye başlarlar.

“Biz bunun, demir kendir tarağını karnına koyarız sonra da salma tokmağıyla vurarak öldürürüz.” derler.

Ürkek Mustafa bunları da duyup yine fesini yorganın başucuna koyarak dolaba girer. Devler gelerek demir tarağı karnına koyarlar ve sonra salma tokmağıyla vurup kaçarlar.

Sabah olunca devler Ürkek Mustafa’ya bakmaya giderler. Bakmışlar ki, Ürkek Mustafa yine ölmemiş. Ürkek Mustafa’ya:

“Bu gece nasıl uyudun?” derler. Ürkek Mustafa da:

“Bu gece beni bir pire ısırır gibi geldi.” der.

Devler yine olanlara şaşırılmışlar. “Ya biz bunu nasıl öldüreceğiz? Bu görüldüğü gibi değil. En iyisi biz bununla güleş edelim.” derler. Ürkek Mustafa’ya da:

“Biz yenersek seni yiyeceğiz. Sen bizi yenersen sana bir heybe dolusu altınla bir de at verip köyüne kadar gidersin.” derler.

Ürkek Mustafa bunu kabul eder. Beline “Kırk yiğidi öldüren Aslan Mustafa” yazan kamayı takip devlerin en büyüğü karşısına geçer. Ürkek Mustafa:

“Sağıma mı atsam, soluma mı atsam, Kiraz Dağı’nın tepesine mi atsam?” diye söylenmeye başlar.

Bunları duyan büyük kardeş Ürkek Mustafa’nın söylediklerine inanır ve korkup kaçar. Ortanca kardeş de büyük kardeşi gibi kaçar. En ufak kardeş de hiç karşısına çıkmaz. Sonun da Ürkek Mustafa bir heybe dolusu altınla birlikte atı da alıp köyüne gider.

HASAN BEKDEMİR

38. YEDİ KARDEŞLİ DEV⁹⁵

Vakti zamanında bir fakir adam varmış. Bu fakir adamın bir de ailesi varmış. Günlerden bir gün karısı, adama:

“Kalk çalış.” der. Kocasını da:

“Öfkelenendirme beni.”

“Öfkelenip ne yapacaksın?”

“Ne yapacağım kalkar yine evlenirim.”

Sonra adam kalkar bir aile daha alır. Ailesi adama:

“Biz biridik iki olduk, ikiydik üç olduk. Biz ne yiyip ne içeceğiz, kalk çalış.” der. Sonra kocasını, karısına:

“Sen kalk bana bir azık yapiver.” der.

Hanımı da hemen kalkıp kocasına azık hazırlar. Azığı yapınca adam kadına:

“Bizim dağarcık vardı onu getiriver.” der.

Karısı, dağarcığı getirip onun en dibine bir yumurta koyduktan sonra üzerine biraz da kül ekler. Adam, en üstüne de biraz ekmek koyar ve dağarcığı sırtına alıp çalışmaya gider. Adamın gittiği bölgede de çok uzun zamandır yedi kardeş dev yaşamış. Adam yolda giderken devlerden bir tanesi ile üç yol ayrıcında karşılaşır. Dev:

“Nereye gidiyorsun arkadaş?”

“Sizin namınızı işittim, sizinle görüşmeye geliyordum.”

“Ben de o devlerden biriyim.”

“Arkadaş sen şu kuru yol üzerinde bir yarış, ayağından çıkan tozdan ben geriden bakınca seni göremezsem senin ünlü dev olduğunu anlarım.”

Dev, yola doğru yarışmaya başlar. Fakir adam da devin ardından bakar ki, toz falan yok. Dev, yarış bitince adamın yanına gelir. Adam:

“Sen koştun ama ben seni gittiğin yere kadar gördüm. Arkandan hiç toz falan çıkmadı. O zaman sana başka bir şey diyeyim onu yap. Şu ak taşı eline al, sık bakalım suyunu çıkartabiliyor musun?” der.

Dev, ak taşı eline alır taşı sıkar sıkar ama bir türlü suyunu çıkartamaz. Adam:

“Arkadaş şimdi birkaç sefer sen bana bak.” der. Sonra belindeki bıçağı çekip eline alır. Adam dağarcığının birkaç yerine bıçağı kakıp yola doğru başlar yarışmaya.

⁹⁵ Caferoğlu, a.g.e., s.30-32.

Tabi o kül yol boyunca ırgalandıkça bıçağın deliklerinden akmaya başlar. O sırada da dev, adamın arkasından bakınca adamı göremez. Adam dönüp devin yanına gelir:

“Beni görebildin mi?”

“Göremedim.”

“Şimdi sen bana tekrar bak.” der.

Adam hemen dağarcığın dibinden yumurtayı deve göstermeden usulca alır. Yerden taş alıyorum diyerek de bir kere yere eğilir.

“Şimdi sen bana bak.” der.

Adam, taşı sıkıyorum diye eline aldığı yumurtayı sıkar. Adamın elinden yumurtanın suyu akmaya başlayınca dev, bunu görüp bu işe hayret eder. Dev:

“Arkadaş sen benimle arkadaşlık yapabilirsin.” der.

İkisi birlikte devin köyüne giderler. Birkaç gün orada yatıp kalktıktan sonra devin kardeşleri adamı getiren deve:

“Bu adama söyle yakacağı odunu dağdan getirsin.” derler. Adam da deve:

“Sen git köyün içinde ne kadar araba urganı varsa topla bana getir.” der.

Bunu duyan dev, kardeşlerinin yanına gider. Bu fakirin söylediklerini kardeşlerine anlatır. Kardeşleri bu sözü işitince:

“Ne yapacak sor bakalım.”

Dev, adama urganı ne yapacağını sorunca adam da:

“Ben her gün dağa gitmem.”

“Peki, ne yapacaksın sen?”

“Bu urganları bir bir ucuna ekleyeceğim, sonra bir ucunu odamın direğine bağlayıp bir ucunu da kendim yapışacağım. Dağın öte tarafından dolaşıp odanın önüne geleceğim. Odanın önüne gelince urganı çeke çeke bu dağı odanın önüne yığacağım. Ben her gün her gün dağa gitmem.” der.

Dev bunları kardeşlerine anlatır. Sonra öbür kardeşleri:

“Nalet olsun. Baltığımızı körleyecek aman yapmasın. Biz onun ocağını da yakalım.” derler.

Sonra bir gece bunun ocağının arkasına büyük bir kütük koyarlar. Bu fakir de bunların ne yapacağını anlar.

“Bu gece bunlar beni öldürecek.” deyip kütüğü yatağın içine çevirir ve kendisi de dolaba saklanır.

Gece yedi kardeş devler ellerinde demir küsküyle adamı dövüyoruz diyerek kütüğü iyice döverler. Sonra da giderler.

Sabahleyin devler tekrar adamın odasına gelirler. O sırada bakarlar ki, fakir adam yatağın içinde oturup bitine bakıyor. Devler:

“Bu sabah sen erken kalkmışsın.”

“Bu gece bana beş altı pire sardı, beni dirliksiz ettiler. Onun için erken kalktım.” der fakir. Sonra devler:

“Bizim demir küskü buna pire yinüğü gibi gelmiş.” derler. Fakir adamı getiren deve, kardeşleri:

“Sen bu fakiri eve al da gel.” derler.

Devler, fakirin dağarcığının dibine bir dağarcık altın koyduktan sonra fakiri getiren kardeşlerine:

“Dağarcığı sırtına yükle, bu adamla beraber al evine bırak.” derler.

Bunların ikisi de fakirin evinin önüne gelince dağarcığı yere bırakırlar. Dev, adama:

“Dağarcığı sırtına yüklen evine git artık.” deyince fakir adam dağarcığı sırtına alıp evinin direğini kucaklar. Dev:

“Ne yapıyorsun arkadaş?”

“Vallahi avradını bilmen ne ederim. Direği vurunca kafanı yararın.” der fakir. Dev oradan kaçıp kardeşlerinin yanına gelir.

“Ne yaptın?” diye sorar kardeşleri. Dev, fakirin yaptıklarını aynen kardeşlerine söyler. Sonra fakir adam altın dolu dağarcığı alıp gelir ve altınları evin içine bırakır. Ailelerine:

“Bol bol yiyelim gayrı.” der.

SAİT ÇETİN

39. ÜÇ KARDEŞ İLE DEV

Adamın birisinin üç oğlu varmış. Oğlanların anneleri de hamileymiş. Oğlanlar daha küçük yaşta kadın, kocasını kaybeder. Oğlanlar büyüyünce babalarını tanımadıkları için annelerine:

“Babamızın zenati neydi?” diye sorunca anneleri:

“Avcılıktı.” der.

“Madem babamızın mesleği avcılıktı biz de ava gidelim.” deyip oğlanlar ava giderler. Fakat bir daha da geri dönmezler. O dönemde de dev çokmuş. Oğlanlar avlanırken birkaç tane devle karşılaşır. Devleri yenip onların saraylarına, eşyalarına, her şeylerine sahip olurlar.

Devlerin sarayında yaşamaya başlayan oğlanlar, her gün ava gider, akşam da avlarını kızartıp yerlermiş. Yaşadıkları yerde bunlardan başka da kimse yokmuş.

Hamile olan oğlanların annesi bir kız çocuğu doğurur. Aradan baya zaman geçer ve kız gelinlik çağına gelir. Oğlanların doğan kız kardeşlerinden haberleri yokmuş. Kızın annesi bir gün hastalanarak ölür. Kız, annesine önce:

“Benim hiç kardeşim olmadı mı? Babama ne oldu?” diye sormuş. Annesi de:

“Baban öldü. Üç tane erkek kardeşin vardı. Baban ava gidip gelmeyince onlar da, biz babamızın kanını yerde koymayız deyip ava gittiler. Fakat onlar da bir daha geri gelmediler.” der.

Kız, gelinlik çağına gelince annesi ölür ve tek başına yaşamaya başlar. Bir gün biraz ekmek yapıp sırtına bağlar. Kardeşlerine ekmeği götürmek için dağ bayır demeden gider, geceleri ağaç kovuklarında, mağaralarda yatar. Kız ne kadar gittiyse üzerindeki elbiseler parçalanmaya başlar. Gide gide rast gele kardeşlerinin kaldığı devlerin sarayına gelir. Etrafına bakar, saraydan başka bir şey yok. Sarayda kim yaşıyor diye merak edip, iki gün sarayı uzaktan gözetler. Üç tane adamın sürekli saraya girip çıktığını görür.

Oğlanlar ava gidesiye kız, saraya güç bela girmeyi başarır. İçeri girip bakar ki, içerde kekkik, tavşan ve birçok av hayvanı bütün bütün duruyor. Kız, bu avları güzelce temizleyip pişirdikten sonra etrafı temizler ve sofrayı kurar. Kendisi de bir kenara saklanır.

Akşam olunca üç kardeş avdan dönerler. Saraydan içeri girince gördüklerine şaşırırlar. Bakmışlar ki, etraf süpürülmüş, avlar kızartılmış ve sofraya kurulmuş.

Bunu kim yaptı diye düşünmeye başlarlar. O zamanda bir tane total kadın dev varmış. Oğlanlar ne yaptılarsa total devi ele geçirememişler. Çünkü total dev çok ekeymiş.

“Acaba total dev mi geldi?” diye düşünmeye başlarlar. Oğlanlardan birisi:

“Belki bir yolcu, bir belci uğramıştır. Belki de korkudan çıkamaz, bağırırım.” der.

“Ey insanoğlu, kimsen çık ortaya. Büyüksen anamız ol, küçüksen kız kardeşimiz ol.” diye oğlanlar bağırır.

Kız da korkusundan, oğlanlar bana bir şey yapar diye ses çıkartamaz. Oğlanlar ertesi gün yine ava giderler. Kız da hemen saklandığı yerden çıkar ve akşam oğlanlar gelmeden aynı tertip ve düzeni kurarak tekrar saklanır. Akşam, oğlanlar gelince bakarlar ki, dünkü sofranın aynısı hazırlanmış. Oğlanlar yine:

“Ey insanoğlu, kimsen çık ortaya. Büyüksen anamız ol, küçüksen kız kardeşimiz ol.” derler. Kız da:

“Çıkacağım ama çıplağım. Üzerime bir şey verin.” der.

Oğlanların öldürdükleri devlerin eşyaları çokmuş. O eşyalardan birkaç tane kızın olduğu yere atarlar. Kız elbiseleri giyip ortaya çıkar. Oğlanlar:

“Peki, insanoğlu, sen in misin, cin misin? Burada senin ne işin var?”

“Valla ben ne inim, ne cinim. Sizin gibi bir insan evladıyım.”

“Nereden geldin, yolun buraya nereden düştü?”

“Valla arkadaş, benim üç tane erkek kardeşim varmış. Ben annemin karnındayken babam ölmüş. Babamın zenati de avcılıkmış. Kardeşlerim anneme, babamız ne iş yapardı diye sormuşlar. Annemde avcılık yapardı deyince kardeşlerim ava gidiyoruz diye çıkıp gitmişler. Bir daha da geri dönmemişler. Annem de kardeşlerim yokken beni doğurmuş, ben gelinlik çağına gelince annem de öldü. Ben de kardeşlerimi bulmak için yola çıktım.” der.

Oğlanlar bakarlar ki, bu, kız kardeşleri. Hemen, “Biz senin kardeşleriniz.” diyerek kara kucak sarılıp hasret giderirler.

“Aman kardeşim, biz artık bir şey istemiyoruz. Annemiz babamız ölmüş, bizim sana burada ihtiyacımız var. Seni bize Allah yolladı. Sen bizim sarayda yemeğimizi yapiver. Biz de ava gidip yiyecek getiririz. Sakın biz yokken dışarı

çıkma, burada bir total dev var seni görürse öldürür, sakın dışarı çıkma.” diye tembih ederler.

Kızın saraya geldiğini total dev duyar. Oğlanlar ava gidince her gün saraya gelip kıza:

“A kızım, bir kere yüzünü göreyim. Nasılsın, ben hiç insan görmedim.” diye yalvarırmış.

Kız, bir gün devin bu yalvarmalarına dayanamayıp, küçük bir delikten dışarı bakar. Devin de sihirli bir iğnesi varmış. Kız, delikten bakınca iğneyi kıza kakar. Kız da hemen bayılıp yere yığılır. Kız, ölmez ama ağzı falan köpükler içinde baygın bir şekilde yatar.

Akşam olunca oğlanlar gelir. Kardeşlerine bağırlar fakat bir türlü ses alamazlar. “Kız kardeşimiz bir yere mi gitti, yoksa gerisin geri kaçtı mı?” diye düşünmeye başlarlar. Hemen sarayın kapısını açıp, içeri girerler. Bakarlar ki, kız köpükler içerisinde yerde yatıyor. Kızı bu hale getirenin total dev olduğunu anlarlar. Oğlanlarda total devin iğnesi için ilaç varmış. Hemen ilacı kardeşlerine verip ayıltırlar.

“Kardeşim, biz sana total deve kanma, o seni kandırır, demedik mi?”

“Ne bileyim, çok yalvardı ben de dayanamadım. Bir kere delikten bakmıştım, beni bu hale getirdi.”

“Biz onu ele geçiremedik. Onu öldüreceğiz ama çok kurnaz, bir türlü ele geçmiyoruz. Sakın bir daha evden dışarı çıkma, dışarıya bakma.”

“Tamam, bir daha yapmam.” der.

Kız, sabahleyin oğlanlar yataarken evin önündeki çeşmeden su doldurmaya gider. Bakır ki, çeşmenin önünde üç gök soğan var. Suyu doldurduktan sonra soğanları da alıp eve gelir. Evde soğanları iyice yıkadıktan sonra sofraya koyar. Oğlanlar sofraya da soğanları yiyince üçü de birer kömüğe dönüşür.

Kız, bu olanlara şaşırıp kalır. Akli başından giderek, “Ne yapayım ey Allah’ım!” diye düşünmeye başlar. “Benim burada kalma zamanım artık geçti.” diyerek üç tane yular bulup kömüşlere takar. Kız, kömüşleri eline alıp evden, kaderine diyerek çıkıp gider. Kız, kömüşlerle gide gide bir akşam şehrin birisine iner.

Bu şehir de çok ufakmış. Şehirde de çok zengin bir Beyoğlu varmış. Babası öldüğü için şehre bu Beyoğlu bakıyormuş. Onun da güzel bir tane atı varmış. Şehirde

her iş atla halledildiği için at çok önemliymiş. Beyoğlu, şehrin ortasına bir tane havuzlu çeşme yaptırdıktan sonra başına da bir tane bekçi diktirip, kim çeşmeden hayvan sularsa onu yakalatıp cezalandırmış.

Kız da akşam olunca şehre gelir. Kömüşler de çok susadığı için oluktan kömüşleri sular. Oluktan su içirmenin yasak olduğunu kız bilmiyormuş. Kömüşler su içerken bekçiler gelip kızı yakalayarak:

“Burada hayvan sulamak yasaktır. Sen kimden izin aldın da hayvanlarını suluyorsun.” deyip kızı alarak Beyoğlu’nun yanına getirirler.

“Biz bu kızı oluktan hayvan sularken yakaladık.” derler. Kız da:

“Ben oluktan hayvan sulamanın yasak olduğunu bilmiyordum.”

“Sen in misin, cin misin? Nerden geliyorsun, ne kömüşü bunlar?”

“Sormayın. Benim anam, babam öldü. Bana da bu üç kömüş kaldı, ben de memleketimde duramadım. Başım gözüm Allah’a emanet diyerek çıktım yola. Gele gele buraya kadar geldim.” der.

Kız da çok güzel, Beyoğlu da bekârmış. Beyoğlu, kıza:

“Benimle evlenir misin?”

“Evlenirim ama bir şartım var. Bu kömüşlere saman filan vermeyeceksin. Ben ne yersem onlar da onu yiyecekler. Yani ekmek, çorba filan. Altlarına da halı döşenip her gün değiştirilecek. Ancak bunları kabul edersen evlenirim.”

“Tamam, yaparım.” der.

Artık kömüşlere kız ne yerse ondan verirler, altlarını da her gün değiştirirler. Kömüşlere öyle bir bakım olunca şişip dolarlar, iyice dirilirler. Topal dev de yine kızın peşine düşer. Dev, her kılığa girer, kimse anlayamazmış. Aradan baya zaman geçince kız hamile kalır. Fakat bir türlü kızı doğum yaptırıp kurtaramazlar. Beyoğlu, getirmedi doktor bırakmaz ama bir türlü kızı kurtaramaz. Herkes şaşırılmış bir vaziyette beklerken topal dev, kadın şekline bürünmüş bir vaziyette gelerek, “Ben bu kızı kurtarırım.” der.

Herkes kadının bu sözüne güvenir. Topal dev, kızın yanında kimse kalmasını diyerek herkesi dışarı çıkartır ve kendisi de kızla baş başa kalır. Allah’ın izniyle kız doğumu yapar. Çocuk doğunca topal dev, kızın böğrüne bir iğne kakar ve kız hemen güvercin olup uçar gider. Dev de kızın elbiselerini giyip yatağa çocuğun yanına yatar. Sabah olunca herkes içeri girip kıza:

“Ne yatıyorsun artık, kalk da çocuğun yüzünü bir kere görelim. Kalk bu kadar yatılmaz.”

“Ben kalkamıyorum. Rüyamda kömüşün etini yemeyince kalkamazsın, dediler. Bu gece kömüşün etini yersem kalkarım.” deyince Beyoğlu:

“Hemen büyük kömüşü çıkartıp kesin.” der.

Adamlar büyük kömüşü çıkartıp kesmeye hazırlanır. Tam kömüşü keserken sarayda bir yangın başlar. Beyoğlu:

“Kömüşü kesmeyi bırakın da saraydaki yangını söndürün.” der.

Adamlar kömüşü salıverip sarayı söndürmeye çalışırlar. Tam o sırada da güvercin ateşin etrafında uçarken birisinin eline geçer. Adam, güvercine:

“A kızım, yanarsın burada. Gidip bir yere tünese, ateşin yanında durma.” deyince güvercin kafasını adamın suratına doğru sürtünce hemen kız haline döner. Kuşun insan olduğunu gören herkes şaşkına döner.

Topal dev de kızın eski haline döndüğünden haberiz bir şekilde yatıyormuş. Herkes el birliğiyle saraydaki yangını söndürür. Kız:

“Beni bu hâle dev getirdi. Benim düşmanım yatakta yatan kadın. Beni güvercin haline getirdikten sonra kendisi de benim kılığıma girdi.” der.

Beyoğlu hemen yatakta yatan devi bağlatıp kestirir. Üç tane kazan getirtip, devin kanını kazanlara doldurur. Kanla dolu kazanları kömüşlerin önüne koyarlar. Kömüşler kanı içince eski hallerine dönerler. Daha sonra Beyoğlu bu oğlanlara iş verip beraberce yaşarlar.

RAŞİT DAĞLI

40. OF KOCA⁹⁶

Oğlanın birisi, babasına günün birinde, bana padişahın kızını alıver, diye ısrar eder. Babası da bu duruma şaşırır ve:

“Oğlum, hiç padişah bize kızını verir mi? Sen deli mi oldun, şaşırдың mı?”

“Ne şaşırдың ne de delirdim. İlla bana padişahın kızını alıvereceksin.”

Oğlanın ısrarlarına dayanamayınca baba oğul padişahın huzuruna giderler. Padişaha oğlanın babası bu durumu anlatır. Padişah da:

“Şayet oğlun dünyada olmayan zeneti alabilirse kızımı ona veririm.” der.

Oğlanla babası akşam eve gelince bu zeneti nasıl bulacaklarını düşünmeye başlarlar. Ertesi gün oğlan sırtına bir azık sarıp babasıyla beraber yola çıkar. Bir kayanın yanına gelince yoruldukları için –adam da yaşlıymış- hemen dinlenirler. Oğlan kayanın yanına oturup “ooof of” deyince oturdukları yerden bir kapı açılır ve içeriden bir adam çıkar. Adamın adı “Of Koca” imiş. Hemen Of Koca, oğlana:

“Ne derdin var, ne sıkıntın var? Bana söyle de halledeyim.” der. Oğlanın babası da:

“Oğlum padişahın kızına âşık oldu. Padişah kızını vermek için dünyada olmayan zeneti getirmesini istedi. Biz de bu zeneti bulmaya gidiyoruz.”

“Belki dünyada olmayan zenet buradadır. Sen oğlanı bana bırak, şu zaman da gel al.” der.

Of Koca ne kadar süre söyledi, altı ay mı, bir sene mi, ne kadar belli değil! Adam, oğlanı Of Koca’ya bırakıp doğru köyüne gider. Of Koca, oğlana da içerde dünyada olmayan zeneti öğretmeye çalışır. Adam zenetin ötesini berisini iyice anlatıyor fakat oğlan anlamıyor. Adamın anlattığı hiçbir şeye de anladım diye cevap vermiyor.

Adamın tanıdığı süre gelir ve oğlanın babası Of Koca’nın yanına gelir. Of Koca:

“Senin oğlun hiç bir zenet öğrenmedi. Oğlanını artık al git.” der.

Adam da oğlanını oradan alıp çıkar giderler. Köye doğru giderlerken oğlan, babasına:

“Baba ben bir şey içeceğim.” deyip arkada kalır. Oğlan hemen koça dönüşüp babasını yakalar. Oğlanın babasını yakaladığı yerde de bir çoban davarlarını

⁹⁶Anbarcıoğlu, a.g.t., s.70-71.

yatırıyormuş. Oğlanın babası hemen bu koçu yakalayıp çobana sattıktan sonra parasını alıp tekrar yola koyulur.

Adam gittikten sonra oğlan, davarın içinde Keloğlan'a dönüşür ve hemen babasının yanına gider. Babasına:

“Baba koç nasılmış, gitmeden son kez koça bakalım.” der.

Oğlanla babası gelip çobanın koçuna bakarlar ama koçu göremezler. Oğlan olanları babasına anlatır ve tekrar köyün yolunu tutarlar. Köye gelince de oğlan çok güzel bir at olur ve babası bu atı da satınca olanları Of Koca duyar.

“Bu oğlan bana bir şey öğrenmedim diyordu. Fakat birçok şeyi öğrenmiş de bana söylememiş.” der.

Oğlan bu sefer de katır olur. Of Koca gelip kendisini belli etmeden bu katırı oğlanın babasından alır. Katırla birlikte Of Koca yolda giderken çiş yapmak için yolda durunca katır yulardan kurtulup hemen kaçmaya başlar. Katırın kaçtığını gören Of Koca da, hemen ata dönüşüp arkasından onu yakalamaya çalışır. Katır yakalanacağını anlayınca hemen güvercine dönüşür. Of Koca da arkasından bir doğana dönüşüp güvercini yakalamaya çalışır.

İkisi de gide gide padişahın sarayının penceresine kadar giderler. Güvercinin pencereye konduğunu gören padişahın kızı, hemen güvercini içeri alır. Kız tam güvercini içeri aldığı sırada doğan da arkadan yetişir ve beni de içeri al diye kıza yalvarmaya başlar. Doğanın yalvarmasına dayanamayan kız, doğanı da içeri alır. Doğanın içeri girdiğini gören güvercin hemen silkinip kabilca olup evin içine yayılır. Doğan da silkinip kırk civcivli bir gülük olur. Orda olan mahsulün hepsini civcivlerle birlikte gülük toplar. Fakat evin bir köşesinde bir tane kabilca'yı yemeyi unuturlar. O kabilca da silkinip hemen bir tilki olur ve evvela gülüğü sonra da civcivlerin hepsini birden yiyip ortadan kaldırır.

Oğlan en sonunda kendi hâline geri dönünce padişahın kızı da hayretler içinde kalır. Oğlan hemen olanları kıza anlatır ve kız da oğlana âşık olur. Daha sonra oğlan, padişahın huzuruna çıkarak öğrendiği zeneti padişaha da gösterir. Padişah zeneti beğenir ve kızını oğlana verir. Kırk gün, kırk gece düğün yaparak kızla Keloğlan'ı evlendirir.

41. AÇIL CEVİZİM AÇIL

Bir padişahın oğlu rüyasında bir peri kızına âşık olur. Oğlan, babasına rüyasını anlatır ve kızı bulmaya gideceğini söyler. Babası da:

“Oğlum, peri kızını nereden bulacaksın, onu bulmanın imkânı yok.”

“Baba, artık dayanamıyorum, ben o kızı ne yapıp ne edip bulacağım.” der.

Oğlana babası iyi bir at alıverir, cebine de para koyar ve hayırlı yolculuklar diler. Oğlan yanına kılıcını, okunu falan alarak çekip gider. Oğlan ne kadar gittiyse bir şehre yanaşır, şehrin yamaçlarına doğru gidince:

“İmdat! İmdat!” diye bağıran bir kızın feryadını duyar. Oğlan bu sesi duyunca hemen sesin olduğu yere doğru gider. Oğlan varınca bir bakar ki, ejderha, bir kızı ağzına kadar sokup yemeye çalışıyormuş. Kızın belinden yukarısı dışarıda olduğu için ölmemiş ve feryat etmeye başlamış. Oğlan hemen ejderhaya bir ok atıp öldürerek kızı kurtarır.

Adam, kızı kurtardıktan sonra atına bindirir. Kız da bir padişahın kızıymış. Oraya gül toplamak için geldiği zaman ejderhaya yakalanmış. Kız, oğlana:

“Ben babamın tek kızım, babam sana dile benden ne dilersen diye sorarsa onun bir tane cevizi vardır. Sen de onu dilen.” der.

Oğlan, kızı padişahın sarayına kadar götürür. Padişah olanları duyunca hemen oğlanın yanına gelir ve izzet, ikram etmeye başlar. Oğlana da:

“Kızımı sana vereyim, sonra da ölünceye kadar tahta geç.”

“Yok, olmaz. Benim başka bir sevdiğim var. Ben bunu duymamış olayım.”

“O zaman dile benden ne dilersen?”

“Senin bir cevizin var, cevizini diliyorum.”

“Ne yapacaksın cevizi?”

“Verirsen cevizi alırım.” der.

Padişah cevizi oğlana alıverince oğlan da atına binip gider. Ne kadar gittiyse yolda acıkmaya başlar. Yolun kenarında bir gölgeye oturup cebinden cevizi çıkartır. Cevize:

“Açıl cevizim açıl, tatlısıyla sütlüsüyle beraber.” deyince küçük bir sofraya açılır. Sofrada kuş sütünden gayrisi varmış. Oğlan yemeğini yerken yanına bir tane derviş gelir.

“Bereketli olsun oğlum.”

“Hoş geldin, safa geldin. Derviş Baba.” der.

Dervişin de bir tane asası varmış.

“Buyurun yemek yiyin.”

“Sağ olasin, benim karnım tok.” der.

Oğlan yemeği yedikten sonra:

“Yumul cevizim yumul.” deyince ceviz kapanır ve oğlan cevizi cebine koyar.

Derviş;

“Ulan bu yağşıdır. Lan oğlum, şu cevizle su asayı değış eder misin?”

“Değış ederim emme onun hünerini göster bana, ne hüneri varmış göreyim.”

der.

“Bir yerde bir şeyin kaldı mı hiç?”

“Falan şehir de falan padişahın evinde benim mendilim kaldı.” der. Derviş de:

“Hadi asa, git şuradan mendili al da gel.” deyince yerinden fırlayıp bir

dakikada mendili alıp gelir.

Oğlan, dervişe cevizi verir ve asayı da alıp tekrar yola koyulur. Oğlan ne kadar gittiyse yine acıkır ve durup bir yerde dinlenir. Oğlan esasına:

“Hadi asa git de dervişin cebinden cevizi al da gel.” deyince asa fırladığı gibi bir dakika içinde cevizi alıp gelir. Oğlan yemek yemeye başlayınca, yanına bir derviş daha gelir. Dervişin başında da külah varmış. Oğlan dervişe:

“Buyurun, yemek yiyelim beraber.”

“Sağ ol, benim karnım toktur.” der.

Oğlan karnını doyurunca: “Yumul cevizin yumul.” diyesiye ceviz kapanır ve cebine koyar.

“Lan oğlan, su külahla şu cevizi değış eder misin?”

“Ederim ama önce külahın hünerini göster bana.”

“Külahı başına giy.”

“Bey giymem.”

“Önce sen giy.”

Derviş, fesi giyince konuşmaya başlar ama sesi çıkar kendisi ise görünmez. Oğlan fesi özelliğini anlar ve cevizle fesi değıştirir.

Oğlan tekrar yola koyulur. Ne kadar gittiyse oğlan yine acıkır ve bir gölgeliğe oturur. Asasına:

“Hadi git de cevizimi al da gel.” deyince asa cevizi alıp hemen gelir. Oğlan yemeği yemeğe başlayınca tekrar bir derviş gelir. Dervişin de bir tane seccadesi varmış. Derviş, oğlana:

“Seccademle şu cevizi değiştirir misin?”

“Ederim emme bana seccadenin hünerini göster.”

Derviş, seccadeyi yere serer ve oğlana:

“Otur üzerine.”

“Yok, ben oturmam. Önce sen otur da ben göreyim.”

Derviş, seccadenin üzerine oturur ve seccadeye:

“Hadi seccadem beni göğün tepesine çıkart.” deyince seccade derviş göğün tepesine çıkartıp daha sonra oğlanın yanına indirir.

“Tamam. Cevizle seccadeyi değiştiririm.” der.

Oğlan, dervişe cevizi verip seccadeyi alır. Oğlan seccadeyi alınca hemen yola çıkar. Gide gide üç yol ayrımına varır. Acıktığı için tekrar yolda durur ve esasına:

“Hadi asam cevizi al da gel.” deyine asa cevizi alıp gelir.

Oğlan, cevizi alıp yemeği yemeğe başlayınca bir tane derviş daha gelir. Dervişin elinde de kocaman bir kabak varmış. Oğlan, dervişe:

“Gel buyur yemek yiyelim.”

“Sağ olasın, benim karnım tok.” der.

Oğlan karnını doyurunca:

“Yumul cevizim yumul.” der ve ceviz kapanır. Bunu gören derviş, oğlana:

“Senin cevizle benim kabağı değiştirelim mi?”

“Değiştirelim emme kabağın hünerini göster bana.”

“Kabak silah başı.” deyince kabağın ağzı açılır ve içinden elinde silahla birlikte tam teçhizatlı sayısız asker çıkar. Oğlan, kabağın içinden çıkan askerleri görür. Derviş de, “asker içeri” deyince bütün askerler kabağın içine girer ve kabak da kapanır. Oğlan, ceviz ile kabağı değiştirir.

Derviş gittikten sonra oğlan atını bir kenara güzelce bağlar. Seccadeyi de serip külahı da yanına alır.

“Hadi seccadem beni peri padişahının şehrine götür.” deyince seccade hemen oğlanı peri padişahının şehrine götürür.

Peri padişahının sarayın da kırk tane cariye çalışıyormuş. O kızlardan başka bir tane de peri padişahının kızı varmış.

Oğlan şehre gelince bakar ki, her taraf, askerle dolu. Bunu gören oğlan külahlı hemen başına giyer. Hiç kimseye görünmeden askerlerin arasından gidip padişahın sarayına varır. Padişah, yazı yazarken oğlan da hemen yanına oturur. Tabi külahlın görünmezlik sırrı olduğu için padişah oğlanı göremez. Külah da belli olmuyormuş.

Padişah yazıyı yazıp bitirince zile basar ve bir tane kız gelir. Kıza:

“Bana kahve getir.” der.

Kız, kahveyi getirip padişahın yanına koyar. Oğlan da hemen kahveyi içip boşunu bırakır. Padişah tam kahveyi içmek için elini uzatır fakat bakar ki, fincan boş. Kızı çağırıp:

“Ne demek oluyor bu, sen benle dalga mı geçiyorsun?” der.

Bu duruma çok sinirlenen padişah saraydaki kırk tane kızın kırkının da cellât edilmesi için emir verir.

Bunu duyan padişahın kızı hemen babasının yanına gelir. Babasına:

“Baba, bu işte bir iş vardır, yoksa kızlar böyle bir şey yapmazlar.” der. Tabii ki kız da dolaşık olduğu için sürekli o da bu olayı araştırıyormuş.

“Baba bana bir saat müsaade et, ben bu durumun aslını öğreneyim. Bu işte bir iş var, bu kızlar senle dalga geçemezler.” der.

Oğlan da sürekli kızın arkasında gezip durmuş. Kızın hususi bir odası varmış. Kız odasına girip kapıyı kilitleyince:

“Ey insanoğlu kim isen çık.” der.

Oğlan, başındaki külahlı çıkartıp kendisini gösterir. Kız bu durumu görünce şaşırıp kalır.

“Nasıl oldu bu?” diye oğlana sorar. Oğlan da:

“Bu külahlın sayesinde oldu.”

“Tamam, o zaman. Ben babamdan izin isteyip kızları hamama götürüyüm. Sen de bunu başına giy, hamamın yanına gelince başına bir sarık sarıp beni padişah yolladı, kızlar hasta olur diye ben muska yazıyorum deyip içeri girersin. Herkese bir ağıt yazarsın, herkes gidince bir tek ben kalırım. O zaman da beraber kaçırız. Yoksa babam beni sana vermez.”

“Tamam” der.

Kız odadan çıkıp babasının yanına gider.

“Baba ben bu işin aslını öğreneceğim. Sen bana biraz müsaade et de kızlarla hamama gideyim. Ben hamam da bu işi anlayacağım.” der.

Kız, kırk tane kızı toplayıp hamama götürür. Oğlan da anlaştıkları gibi hamama gelip kapıdan çıkan her kıza bir muska yazıp verir. Padişahın kızı:

“Bir muska da bana yaz” der.

Oğlan seccadeyi serip kızla beraber üstüne otururlar. Oğlan seccadeye:

“Hadi seccadem, doğruca beni atımın yanına götür.” der.

Seccade hemen kızla oğlanı atın yanına götürür. At da daha oğlanın verdiği yemi yiyormuş. Seccadeden inince kızla oğlan hemen yatıp uyurlar. Padişaha da bu arada:

“Senin hoca, kızını kaçırıp gitti.” diye haber gider. Padişah da:

“Hangi hoca?”

“Senin hamama yolladığın hoca.”

“Ben hamama hoca filan yollamadım. Benim başıma daha neler gelecek.” deyip başını yüzünü yolmaya başlar.

“Hiç beklemeyin, ne tarafa gittiyse birkaç kişiyi hemen arkasına gönderin.” der.

Herkes atına binip, oğlanın seccadeyle fırladığı yere giderek, oğlanı takip etmeye başlarlar. O kadar çok kişi gider ki oğlanın yanına doğru yaklaşınca kara bulut gibi görünürler.

Adamların geldiğini gören kız hemen ağlamaya başlar. Oğlan:

“Neden ağlıyorsun?”

“Babam askerlerle geliyor. İkimizi de şimdi öldürürler.”

“Tamam, sen karışma ben hallederim.” der.

Padişahın askeri yaklaşınca oğlan:

“Kabak silah başı.” deyince kabak açılır ve içinden padişahın askerlerinden fazla asker çıkar. Hemen padişahın askerlerini esir alırlar. Bunu gören padişah oğlana:

“Askerlerimi salıver, kızım da senin olsun.” der.

Oğlan, padişahın askerlerini bırakır ve kızı alıp gider.

42. SABIR TAŞI⁹⁷

Bir kızla annesi bir evde birlikte yaşarlarmış. Evin geçimini sağlamak için de annesi her gün başkasına temizliğe gider, kız da evde gelgef işlermiş.

Günlerden bir gün kızın yanına bir kuş gelir ve kıza:

“Başına bir şey gelecek.” der.

Bunu duyan kız çok korkar ve hemen annesine kuşun dediklerini anlatır. Annesi de kıza:

“Dolaba saklanıp mum ışığında gelgefini işle.” der.

Kuş bu sefer de kızın olduğu dolaba girip yine aynı şeyleri kıza söyleyince kız bu sefer daha fazla korkmaya başlar. Ertesi gün de kızın komşuları:

“Biz gezmeye gideceğiz, sen de bizimle gezmeye gelir misin?” derler.

Kızın annesi de kızını göndermek istemez. Kızına da gitmemesi için ısrar eder fakat komşuların ısrarlarına dayanamayan kız gezmeye gider.

Gezmişler, tozmuşlar akşam olup tam geri gelirken, çok susadık su çeşmede biraz su içelim diyerek dururlar. Sırayla herkes suyunu içer ve sıra kıza gelir. Kız da çeşmeye yanaşır bir yudum su alınca çeşmenin kapıları kapanır ve kız içerde kalır. Kız içerde komşuları dışarıda akşama kadar çaresiz bir şekilde ağlarlar fakat yapacak hiçbir şey bulamazlar.

Kız, çeşmenin başında ağlaya ağlaya uyuya kalır. Kız uyandığında önünde bir basak, basagin yanında da askıda kırk tane inehter görür. Kız korka korka basakları çıkar ve inehterlerinden odaların kapılarını tek tek açmaya başlar. Açtığı odaların içi de hazineyle doluymuş. Kırkinci odaya geldiğinde ise bir cenaze başında yelpaze sallayan birisini ve yanında da bir yazı görür. Kız korka korka yazıyı alıp okur. Yazı da:

“Kendisine bu yazının kırk gün okunmasını, kırk birinci gün de kendisinin canlanacağını ve okuyan kişiyle evleneceği.” yazıyormuş.

Kız bıkmadan usanmadan kırk gün bu yazıyı okur. Kırk birinci gün yorulup temizlenmek zorunda kalır. Şöyle bir camdan bakar ve bir Arap kızını görünce yanına çağırıp vaziyeti ona durumu anlatır. Bir gün bu yazıyı cenazeye okumasını söyler. Arap kız yazıyı okurken kız da yunmağa gidip gelir. Geldiğinde bir de ne görsün ki, adam canlanmış ve Arap kızıyla evlenmiş. Kızı da evin hizmetçisi diye

⁹⁷Anbarcıoğlu, a.g.t., s.72-73.

adama anlatmış. Kız bu duruma çok üzölmüş ve günlerce ağlamış fakat kimseye derdini bir türlü anlatamamış. Aradan biraz zaman geçtikten sonra bir bayram günü adam:

“Ben pazara gidiyorum, ne dersiniz alayım.” der.

Arap kızı bir sürü entari ısmarlar. Bu kız da sadece bir sabır taşıyla bir tane de bıçak ısmarlar.

Adam pazarda sabır taşıyla bıçağı alırken satan adam bunu ısmarlayan kişiyi gözetleyip bunları ne yapacağını öğrenmesini söyler. Adam, akşam eve gelince pazardan aldıklarını herkese dağıtır. Kızın odasına da saklanarak kızın ısmarladıkları şeyleri ne yapacağını öğrenmeye çalışır.

Kız, taşla bıçağı önüne koyup olanları bir bir anlattıktan sonra sabır taşı hemen çatlar. Sabır taşının çatladığını gören kız:

“Bu kadar şeyi sen hazmedemeyince ben nasıl hazmedeyim.” der.

Adama ısmarladığı bıçağı eline alıp tam karnına sokacağı zaman adam saklandığı yerden çıkıp kızı kurtarır. Gerçekleri öğrenen adam, kızla hemen evlenir. Daha sonra beraber Arap kızının yanına giderek:

“Kırk katıra mı, yoksa kırk satıra mı razısın?”

“Kırk satır bana her zaman düşman, ben kırk katıra razıyım.” der.

Arap kızını kırk katırın kuyruğuna bağlayıp katırları iki tarafa doğru gönderince Arap kızı paramparça olur. Kızla adam da birlikte mutlu bir hayat yaşarlar. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

NURTEM ÖZDEMİR

43. İNGİLTERE KRALI⁹⁸

Vaktin zamanında bizim padişahın kız çocuğuna bir çocuk âşık olur. Bu çocuk kızın aşkı için sarayın önlerinde dolaşırken, padişah, çocuğa:

“Ne geziyorsun?” diye sorunca çocuk:

“Şevketlim, Allah ömürler versin. Sizin kereminiz için dolaşıyorum. Allah’ın emri üzerine kereminizi almak için.” der. Padişah da, bunu birden söylediği için oğlanı zindana attırır.

İngiltere kralı bizim padişaha bir ohlağaç yollayıp:

“Bu ohlağacın kalın tarafı ne yanı, ince yanı ne yanı? Bilirsen bilirsin, bilemezsen seninle şu günde şu ayda harbim var.” der.

Padişah da ohlağacın ne tarafı kalın ne tarafı ince bilemez. Kızına:

“Bu ohlağacın ne tarafı kalın, ne tarafı ince ben bilemedim.” diye sorar. Kız da gizli gizli oğlanla görüşüyormuş. Kız da kendisi bilemediği için oğlana sorar.

“İngiltere kralı bize bir ohlağaç göndermiş. Biz de bu ohlağacın ne tarafı kalın ne tarafı ince bilemedik. Bilemezsek onunla harp edeceğiz.” der.

Kız da babasına üryamda şunu gördüm der. Yani oğlanla görüşüyorum diyemez. Oğlan da kıza demiş ki:

“Bu ohlağacın kalın tarafı ne yanı, ince tarafı ne yanı olduğunu bilemeyecek ne var?”

“Her iki tarafı düz ya nasıl bilelim.”

“Benim söylediğimi söylemezsen ve beni bu zindandan çıkartırsan ben bunu tarif ederim. Kolay bir şey.”

“Söyle bakalım, ben de seni bu zindandan kurtarayım.”

“Bir teknenin içine biraz su kuyduktan sonra bu ohlağacı teknenin içine atasın. Ne tarafı evvel dibine çöverse kalın tarafı o yanıdır. Bunu böyle bilirsiniz.” deyince kız beybabasına:

“Baba onun kolayını öğrendim. Bu gece üryamda şunu gördüm. Teknenin içerisine biraz su koyup bu ohlağacı içine atmalı. Ne tarafı evvel dibine çöverse o yanı kalın yanıymış.” der.

⁹⁸ Caferoğlu, a.g.e., s.22-27.

Padişah da bunu böylelikle bilerek İngiltere kralına gönderir. Kral, ohlağacın kalın tarafını bildiklerini anlar. İkinci sefer de at yollar. Üçü de bir irekte ve üçünün de boyu bir.

“Bu atların anası hangisi, tayı hangisi, tayının tayı hangisi? Bilirseniz bilirsiniz, bilemezseniz benimle harbiniz var.”deyip atların alınlarına namelerini yazıp yollar. Atlar gelince bizim padişah nameyi okuyunca:

“Ben de bıktım bu kraldan.” der.

Yine akıldane kızına danışır. Kızı da, ben bunu bilemem, der. Oğlan zindandaydı ya, kız da oğlana gizlice gidip sorar. Oğlan:

“Beni bu sefer bu zindandan kurtarırsan, üstüne seni de alacağım, ölmezsen. Bu atlarda bir şey yok. Bunları ben bilirim.”

“Peki, ben de seni buradan kurtarırım.” der. Kız, babasına gelip:

“Ben bu gece düşümde şunu gördüm. Siz zindana bir çocuk atmışsınız, bu atların anasını, tayını ve tayının tayını ben bilirim, diye üryamda bana söyledi. Beybaba zindanda böyle bir çocuk var mı?”

“Evet, var.”deyince çocuğu çağırıp oğlana sorarlar. Oğlan da:

“Evet, şevketlim bilirim ben. Amma bu atları, üçünü de bir dama koyalım ve ben atlarla içeri gireyim. Atların anasını, tayını, tayının tayını bilmek için tavlının önüne bir hendek kazdıralım. O hendeğin yanındaki kapının önüne bir adam koyalım. Atlar tavladan fırladığı zaman o adam, her bir atın götüne birer boya çalsın.” der.

Oğlan içerde atlara çalmış sopayı. Atlar kapı tarafından dışarı evvela anası, sonra tay, sonra da tayının tayı fırlayıp kaçarlar. O adam da üç tane boyayı üçüne de çalar. Yani anasını, danasını bilmek için. Emme anasına çalınan boya başka, tayına çalınan boya başka. Üçünü de böylelikle bilirler.

Bu atları İngiltere kralına yollarlar. İngiltere kralı atları bildiklerini de anlar. Bizim padişaha, ne edip ne eyleyeceğini bilemez. Ondan sonra kral iyice düşünür.

“Türkiye’nin akıl tanesi küçüğü ve büyüğü gelsin. Benimle burada imtihan olsun.”deyip hemen o anda bir name yazıp bizim padişaha gönderir. Bizim padişah da o atları ve o ohlacı bilen çocuğu çağırır. Çocuğa:

“Oğlum, İngiltere kralıyla gidip imtihan olabilir misin?”

“Allah ömürler versin şevketlim. Bana kereminizi verirseniz ben de kralı mağlup eder gelirim.”

“Tamam.”

“Sen bana şimdi bir deve ve bir teke aliver. Bolca da harçlık ver. İngiltere’ye de şimdi telgraf çekip:

“Türkiye’nin küçüğü ve büyüğü, akıl tanesi, sakallısı şimdi popura bindi. Sizinle imtihana geliyor. Haberiniz olsun.”demesini söyler.

Kral da bütün askerini merasim şeklinde çıkartır ve iskeleye kadar da yolları halıyla döşetir. Şimdi popur iskeleye gelince kral popurdan çıkan çocuğu görür. Yanında bir deve, bir de teke başka bir şey görmedi.

“Oğlum Türkiyeli sen misin?”

“Evet, benim.”

“Hani Türkiye’nin küçüğü ve büyüğü, sakallısı, akıl tanesi gelecekti. O siz misiniz?”

“Kral Bey, akıl tanesi isterseniz o benim; büyük isterseniz aha deve; sakallı isterseniz işte teke; imtihan olmaya ben geldim.”deyip daha kralı iskelede mağlup eder. Kral başka bir söz bulamaz. Kral da bilemediğini kızına danışmış. Kızına:

“Kızım bu çocuk Türkiyeli, beni iskelede mağlup etti. Ben buna karşı bir söz bulamadım. Yarın iş sende.” der.

Ertesi gün mahak yerine varırlar. Oradan kızla oğlan imtihan olmaya başlarlar. Kralın kızı oğlana:

“Türkiyeli, biz nerden kalk olduk?”

“Topraktan kalk olduk.”

“Peki, bize saman katıldı mı, katılmadı mı? Toprakla öylüken.”

“Evet, erkeklere katıldı ama saman tozu sizin gibi arife kadınlara katılmadı.”

“Nereden bildin?”

“Alt yanınız bir karış yarıldı da, ondan bildim.” der.

Hâsılı kralı da, kızını da mağlup eder. Kral:

“Oğlum gel de sana mükâfatını vereyim. Aç mendilini.” der. Oğlan masanın üstüne boş mendilini serer. Ama kralın yine siyaside imtihan olmak istediğini oğlan, anlar. Kral, elini cebine sokup bulaşmış. Elinin içi boş hiç parasız, mükâfat yerine

başlamış fart furt saymaya. Ondan sonra da vırt zırt saymaya. Oğlan hiç bozmaz. Padişah:

“Yeter mi oğlum.”

“Şerefimiz bilir.”

“Öyleyse topla paranı.” der. Oğlan da boş mendili doluymuş gibi dört tarafından tutup cebine koyar. Kraldan aldığı mükâfatla İngiltere’nin baş mağazasına kadar gider. Mazacı:

“Bu mazayı boşaltalım. Ben bu kumaşı çok sevdim ve bu mazayı hep alacağım.” diye hiç pazarlıksız mazayı boşaltırlar. Yalnız fiyatını ve adetini yazarlar.

Oğlan mazadan aldığı malupotrayı popurnan padişahın sarayına yollar. Sonra mazacıyla hesap ederler. Bilmem kaç milyon lira borcu olmuş oğlanın. Mazacıya kraldan aldığı vırtı zırtı sayınca mazacı:

“Aman beyim burada vırt zırt geçmez.” deyince adam:

“Dur öyleyse ben kraldan fart furt da aldım. Onu sayıvereyim.”

“Aman beyim burada ne fart furt geçer, ne vırt zırt.” der.

Letice, mahkemeye kadar gider. Mahkeme kralın huzurunda oluyormuş. Kral sorar:

“Ne bu mahkemeniz?” deyince adam:

“Evet, kral bey, dün verdiğiniz mükâfatla sizin baş mazacınızdan şu kadar milyon liralık mal aldım. Bu mazacınız da, ben vırt zırt almam. Hem burada fart furt geçmez, dedi ve bu yüzden mahkemeye geldik. Hâlbuki sizden aldığım mükâfat budur.” deyince kral bir kez daha mağlup olur. Sonra kral çekip kasasından mazacının parasını verir.

Türkiyeli, kralın huzuruna gelir. Padişah da:

“O gönderilen malı bir tamam aldım. Nerden aldın bu malı.” diye sorunca o çocuk da:

“Ben İngiltere kralını mağlup ettim ve mazalarını da soydum.” diye padişaha söyler. Padişahın da bu hoşuna gider ve kızını çocuğa verir. Kırk gün, kırk gece düğün ederler. Biz gelelim krala.

Kral öfkelenmiş ve bu işi hiç unutmayacak bir iş tuttu. “Yani Türkiye’den ufak bir çocuk benimle imtihana gelsin. İmtihanda bana deve gösterebilirsin, sakallı arasın teke

göstersin. Sonra da bizim İngiltere'nin mazasını soysun. Ben bu işi çok fazla gördüm. Şimdiye kadar hayatta ben böyle aldanmadım.” diye kral kızar.

Letice, üçüncü bir name yazdı ki, bizim padişaha bir hırsız göndermişsin. İngiltere'yi soydurdun bir daha İngiltere'den yani bir kat veyahut iplik üstünde İngiltere mührü olsun da ne olursa olsun. Eğer bunu çaldırabilirsen çaldırırın, çaldıramazsan yine harp edeceğimi bilmiş ol.” diye kral hemen nameyi yazar.

Bizim padişah da bütün hırsızları Türkiye'den çağırır. Gazeteye ilan verdirir. Hırsızlar da, bizi padişah ya asacak ya kesecek diye yapabilen de yapamayan da inkâr ederler. “Yok, tövbe ettik; yok bilemeyiz.” diyerek padişaha söylerler.

Bu hususta padişah da sabuga defterinde olan hırsızları vilayet ve merkezlerden çıkarttırarak bu hırsızları huzuruna celp eder. Bunların içinden üç kardeş kalana kadar hepsi, “Biz yapamayız.” diye söylerler. Bu üç kardeşi hemen götürürler ve padişah, en büyük kardeşe:

“Oğlum, ben size öyle eza, cefa etmeyeceğim. Namusum hakkına, yalnız elimde siz kaldınız. Başkaları, “Biz yapamayız.” diye söylediler. Bak oğlum, Türkiye'yi satın almış oluyorsunuz. Yalnız İngiltere'den iplik veya bir kat İngiltere'nin mührü üstünde olsun da, nasıl olursa olsun.” der.

Kral harp edecek tabi ki her iki taraftan da. Kral:

“Kan akıtmamak için ve siz de bu fedakârlığı yaparsanız şimdiye kadar yapmış olduğunuz her cahilliğinizi affettikten sonra sizi çırak çıkartacağım.”

“Şevketlim, benden küçüğü yapar. Ben yapamam.” der.

İş kaldı iki kardeşe. Ortancası:

“Ben de yapamam.” deyince iş kalır en küçük çocuğa. Padişah en küçüğüne:

“Oğlum, Türkiye'de elimde bir tek sen kaldın. Sen de bu işi yapamam dersin artık harp olacak bu kralla.” der. Oğlan o sırada:

“Şevketlim, sizden bu kadar kuvvet bulduktan keyri ben İngiltere'ye öyle kâğıt için, yok iplik için gitmem. Esbabise ben ufak hırsız değilim. Bana kralı al da gel dersin giderim.” deyince padişah şaşırır.

“Peki, oğlum şimdi sana ne lazım, söyle?”

“Bir pasaport, bolca harçlık, başka bir şey lazım değil.” der.

Bu hırsız, pasaport ve parayla İngiltere'ye gider. Hâsılı, kralın sarayına yakın yere bir pamukçu dükkânı açar. Herkes pamuğu yirmiye satarsa, o Türkiyeli hırsız on

kuruşa satar. Bunun için oradan dost yapar ve sarayın da kapısının nöbetini olduğu gibi içerisine koyar.

Gecelerden bir gece evvel bir kere provasını yapmıştır. Bir kat elbise yaptırır ve elbisenin de dışarısını ziftlettirir. Bu hırsız, bu elbiseyi giyerek pamuğun içerisine atlar. İki tarafına da dönünce ziftli elbise pamuk sarar. Türkiyeli hırsız, beyaz minare boyu olur. Keçe halinde gece herkes yattıktan sonra kralın sarayına doğru yürür. Hırsız gören nöbetçi silahını da bırakıp hemen kaçar. Yani hırsız hortlak falan sanır. Hâsılı, saraya çıkıp kralın yattığı odayı açar. Kral da teze yatmış, uyur uyumaz haldeymiş. Kralın, kapıdan giren o beyaz şeyi görünce, dudakları çatlar. Hırsız da hemen kralın başına gelip:

“Ey kral bey! Ben can alıcıyım. Beni Hazreti İsa yolladı. Sana da selamı var. Ama benimle şimdi gideceksin ve ben söylemedikten keyri sen de söylemeyeceksin. Eğer karşı gelirsen, “Hazreti İsa, hiç bakma canımı alıver.” dedi. Hâsılı, karşı gelmek şöyle dursun kral kendisini kaybeder. Hemen kralı yakalar, zehti uzun aydan beri hazırladığı sandığın içine kralı koyup kilitler. Oradan şoförün birisine çağırıp iskeleye gelir. Kral, “Hazret İsa’nın yanına gidiyorum.” diye umut edip güvenir. Ama can alıcı beni öldürür diye hiç konuşmaz. Adam, kralı padişahın sarayına eletir. Kralla içinde olduğu sandığı öylece padişaha teslim eder. Padişah:

“Oğlum, hani İngiltere’den bir nişan getirecektin?” der. Oğlan da:

“Allah ömür versin padişahım. Dünyaya sığmayan kralı sandığın içinde getirdim. Üzüm sepeti gibi yatıyor. Al inehterini de aç sandığı.” der.

Padişah, sandığı açar. Gıldırıyı duyan kral, “Ah ya Rabbi şükür. Ölmeden İsa’nın huzuruna geldim.” diyerek yeniden canlanır ve sandığı açar. Hoş beşten sonra padişah: “Nasıl oldu da geldiniz?” diye kral sorar. Kral da başına geleni anlatmaya başlar. “Can alıcı gelip seni hazreti İsa istedi, dedi. Hemen beni söyletmeden getirdi ve kendimi burada buldum.” deyince padişah, hırsız dışarıdan çağırıp krala:

“Bak kral, seni buraya getiren bu şahıs. Ama o beyaz elbise yoktu.” der. Şimdi kral o şahsı köylü hâlinde görünce; yok canım böyle pis insanla gelir miydim ben?” diye söylenir.

Padişah o sırada: “Nasıl elbiseyle getirdinse bunu, o elbiseyle gözük.” deyip oğlanı dışarı gönderir. O hırsız da beyaz elbiseyi zembülden eynine giyip kapıdan içeri girer. O sırada kral hırsızı görünce:

“Aman padişahım, İsa'nın gönderdiği can alıcı geliyor.”deyip yeniden aklı başından fırlar. Padişah da:

“Gördün mü benim fendi mi?”deyip hırsızın kralın yanında soyar. Sonra da: “Bak seni getiren bu adamdır. Bunun mükâfatını ver.” der.

İngiltere'den de kral ararlarmış. Kral telgrafla hırsızın mükâfatını verir ve hem de bizim padişah da kraldan bir daha Türkiye aleyhinde hiçbir şey söylemeyeceğini senet mukabilinde birbirleriyle imzalarlar. Padişah, kralı da azat eder. Onlar ermiş muradına, bizi de erdirdin muradımıza.

MUSTAFA ÇINAR

44. ŞAH MEHMET⁹⁹

Bir padişahın kırk tane evladı varmış. Padişah, en büyük oğluna düğün yapmak isteyince diğer kardeşleri razı olmazlar. Biz bir anneden bir babadan doğmuş kırk kız kardeş bulup evleneceğiz, deyip annelerine yol hazırlığı yaptırırılar. Oğlanlar giderken anneleri:

“Buradan bir gün ileri gittiniz miydi, orada kalmayın. Bir günlük daha ileri gittiniz miydi, orada da kalmayın. Bir günlük daha ileri gittiniz miydi orada da kalmayın.” der.

Bunlar annelerinin birinci vasiyet ettiği yere gelirler ve büyük kardeşler:

“Kalalım.” deyince en hıraları:

“Kalmayalım.” der. Öbür kardeşleri de:

“Burada kalalım.” deyip orada kalırlar.

Sonra bunların hepsi uyuyunca Şah Mehmet kalkar. Öteden beri bir ejderhanı geldiğini görür ve ona bir kılıç vurup boynunu keser. Oradan kalkıp bir günlük daha ileri giderler. Annelerinin ikinci vasiyet ettiği yere vasıl olurlar. En hıra kardeşleri yine:

“Burada kalmayalım.” deyince büyük kardeşleri de:

“Biz burada kalacağız.” derler. Sonra büyük kardeşlerin hırası:

“Siz yatıp uyuyun, ben sizi gözlerim.” der.

Öteki kardeşleri uyuyunca o da uyur kalır. Yine Şah Mehmet kalkıp öteden beri bir def çıkınca kılıcını kuşanıp, atına biner ve deve bir kılıç vurup öldürür. Devın başını da heybesine koyar.

Oradan bir günlük yol daha ileri gidince annelerinin üçüncü vasiyet ettiği yere vasıl olurlar. Şah Mehmet:

“Gelin kardeşlerim burada kalmayalım.” deyince öbür kardeşleri yine:

“Kalalım.” derler.

Hepsi birlikte uyumaya başlayınca Şah Mehmet uykudan kalkıp gezmeye başlar. Gezerken gördüğü iki odayı açınca insan kemiği ile dolu olduğunu görür. Bir kuyunun başına varıp aşağıya iner ve kuyunun içinde kırk tane kız görür. Kızlar:

“Sen buraya nereden geldin? Dev babamız içerde, şimdi uykusuna yattı. Geldiğini duyarsa seni öldürür.” derler. Şah Mehmet de:

⁹⁹ Caferoğlu, a.g.e., s.44-47.

“Nerede babanız bana gösteriverin?” der.

Şah Mehmet gürzünü alıp içeri girer ve devin böğrüne gürzü kakınca dev:

“Be orospular yetişin beni pireler boğuyor.” diye üç defa bağırır. Dördüncü tekrarlamasında Şah Mehmet:

“Kalk kâfir ben geldim.” diyerek deve bir gürz indirerek öldürür. Kızlara Şah Mehmet bin bir çeşit yemek yaptırıp yemekleri bir odaya dizdirir. Öbür kardeşleri Şah Mehmet’e:

“Kalk ateşi yak, kahveyi pişir yemeğimizi yiyelim de gidelim.” deyince Şah Mehmet:

“Kalkın yemek hazırlandı. Yemeğimizi yiyelim.” der.

Öbür kardeşleri yemeğin hazır olduğunu görünce:

“Biz bu yemeği yemeyiz. Bu yemeğin esbabını anlat.” derler. Şah Mehmet:

“Biriniz gelerseniz anlatırım.”

“Biz bu işe razı değiliz. Otuz dokuzumuzu birden eletirsen gideriz.” derler.

Şah Mehmet kemendini bağlayıp kuyuya iner. Büyük kızdan başlayıp kızları yukarı vermeye başlar. Alın kardeşlerim bu büyük kardeşimizin. Otuz dokuz kız böyle yukarı verir. Kızların en hıraları hepsinden daha güzelmiş. Hıra kız, Şah Mehmet’e:

“Hepsinden güzeli benim. Sana kardeşlerin kahtalık yaparlar.”

“Ben kardeşlerime kötülük yapmadım. Onlar da bana yapmazlar.” der.

Hıra kız da oğlan yukarı verince yukarıdaki kardeşleri:

“Şah Mehmet en güzelini kendisine almış. Biz bu kuyunun ağzını kapatalım da buradan kaçalım.” deyip oradan hepsi annelerinin ikinci vasiyet ettiği yere giderler.

Kız, Şah Mehmet’in kılıcını ve atını kardeşleri nereye saklıyor diye gözetler. Kız oradan Şah Mehmet’in atına binerek kılıcını da alıp yola revan olur. Kuyunun başına gelince:

“Yapış Şah Mehmet ipe.”

“Aman kardeşim beni buradan kurtar.”

“Kız, kardeşim falan deme.” deyip Şah Mehmet’i kuyudan çıkartıp kurtarır.

Diğer kardeşleri atı ve kızını göremeyince:

“Şimdi gelirse hepimizi öldürür. Biz bunlara selam duralım.” derler.

Şah Mehmet, kızı atın arkasına atıp yola revan olur. Öbür kardeşlerinin yanına gelince hepsi birden selam durmuşlar. “Kardeşim bir sürçmeyle atın başı kesilmez.” deyip oradan hepsi yola revan olurlar.

Giderken yoldan bir ses gelir. “Ey Şah Mehmet, bu dünyada sana gitmek, bana da ölmek yok.” diye bir ses duyar. Üçüncü sesin tekrarlanmasından sonra Şah Mehmet:

“Ben buradan geri dönüp bu sesin nereden geldiğini anlayacağım. Bu kız size yedi sene emanet olsun. Ben gelmezsem hanginiz alırsanız alın. Yedi sene olmadıktan sonra dokunmayınız.” der.

Şah Mehmet, oradan geri dönüp bir gün daha ileri gidince karşısında bir saray görür. Sarayın etrafı gümüş ve altın gibi parlıyor. İçeri girince bir dev, Şah Mehmet’e:

“Ey Şah Mehmet! Bu dünyada bana ölmek, sana gitmek yok. Sana otuz dokuz inehter teslim edeceğim. Otuz dokuz odayı aç da hangisinde gönlünü eyleyebilirsen eyle.” deyip kırk gün sin uykusuna yatar.

Şah Mehmet, otuz dokuz odayı da açar fakat hiçbirisinde gönlünü eyleyemez. Devın yelesinde de gördüğü inehteri kesip alır. Kırkıncı odayı açıp içeri girer. Odanın içerisinde bir havuz, havuzun üzerine de teke bir kuş konmuş. Kuşa “kış” deyip kaçmayınca Zülfikar’ı çıkarıp kuşu vurur. Kuş uçtu mu, yoksa havuza mı düştü diyerek parmağını havuza sokup ararken parmağına altın suyu bulaşır. Dev, sin uykusundan kalkınca Şah Mehmet’e:

“Gönlünü eyledin mi?”

“Gönlümü eyledim.” deyince dev, adamın parmağının sarılı olduğunu görür ve:

“Şah Mehmet, parmağına ne oldu?”

“Bıçak kesti.”

“Bıçak değil, aç bakalım neymiş o?” deyince adam:

“Altınsuyu, havuzun üzerindeki kızı yakalamaya çalışırken oldu.” der.

“Ben o kız için yedi sene herb ettim de öyle aldım. O kız, kuşlar padişahının kızıydı. Şimdi seni öldürmenin sırası geldi.”

“Sen bana bu işin kolayını söyle de ben sana getireyim.”

“Ey Şah Mehmet! Buradan gidersin. Temsil edelim ki, İnebolu’ya varırsın. Orada bir taş, taşın altında bir dizgin var. Onu alıp denize vurursun. Deniz aygırı gelip sana emret der. Emrim şu ki, beni kuşlar padişahının sarayına getir, dersin.” der.

Kuşlar padişahının sarayına geçince kız, oğlanı görür ve:

“Baba beni kurtaran yiğit memleketimize gelmiş.” deyince padişah da emir verip:

“Herkes benim sarayımın önünden geçsin.” der.

Kızın eline de bir tane elma verip şehir halkının hepsi oradan geçerken kız, Şah Mehmet’e elmayı atar ve padişah hemen onu yanına çağırır. Daha sonra kızıyla Şah Mehmet’i evlendirir. Kızını aldıktan sonra gerdeğe girecekleri gece kılıcını çekip orta yerlerine koyar. Kıza sabahleyin:

“Ne oldu?” diye sorunca kız:

“Hiçbir şey olmadı.” der. Şah Mehmet:

“Müsaade ederseniz bir düğün de memleketimde yapayım. Ben de sizin gibi bir padişahın evladayım.”

“Peki oğlum, memleketine gidebilirsin.” der.

Şah Mehmet, kızını alıp devin sarayına getirir ve Şah Mehmet’e:

“Sen git.”

“Tamam, gidiyorum.” deyip gider. Gündüzleri Şah Mehmet, kızın yanına gelip:

“Bu devin tılsımını anla. Ben onu o zaman öldüreceğim.” der.

Kız günden güne hasta olmaya başlayınca dev:

“Be orospu, bu dünyada sana gitmek bana ölmek yok.” der.

Ertesi gün olunca kız daha fazla hastalanır. Dev:

“Babanın sarayının üstünde bir kaya, o kayanın içinde bir demir sandık vardır. O sandığın içinde de üç tane şişe, üç tane güvercin vardır. Onlar ölecek ancak ben de o zaman ölürüm.” der.

Ertesi gün dev, yine ava çıkar. Şah Mehmet yine kızın yanına gelince kız, devin anlattıklarını olduğu gibi Şah Mehmet’e anlatır. Şah Mehmet, oradan gelip İnebolu’ya varınca, dağın altından dizgini alıp denize vurur. Deniz aygırı emrini söyle:

“Beni kuşlar padişahının sarayına getir.” der.

Şah Mehmet geriden varırken padişaha “Güyon geliyor.” diye müzde ederler.

Padişah güyosunu görünce:

“Oğlum, ne sebeple yalnız geldin?” diye tekrarlayınca oğlan:

“Bir daha ki sefere inşallah çift geleceğim.” deyip padişaha:

“Ne kadar demircin ve çilingirin varsa hepsini topla. Bin batmanlık bir gürz yaptır. Bin batmanlık gürzü yaptırınca kimse bu şehir içinde kalmasın herkes evine gitsin.” der.

Deniz aygırına Şah Mehmet:

“Şu gürzü al şu kayanın üstüne at da bu kaya parçalansın.” diye emreder.

Kaya parçalanınca içerisinden demir sandık ortaya çıkar. Şah Mehmet, Zülfikar’ı çekip sandığa vurunca üç tane şişe meydana çıkar. Şişenin ikisini orada kırarak güvercinleri öldürür, birisini de cebine koyar. Daha sonra da devin sarayına gelir. Dev in de canının yarısı kırda çıkmıştır. Dev:

“Ey Şah Mehmet! Şişenin birisini olsun ver de bu canla olsun yaşayayım.” derken kız şişeyi Şah Mehmet’in elinden alıp taşa vurarak parçalar. Kız, güvercini de orada öldürünce dev de hemen ölür.

Şah Mehmet de kızını aldığı gibi babasının memleketine döner. Kuyudan çıkardığı kızını da alarak ikisiyle de evlenir.

MUSTAFA ALTUNTAŞ

45. ÜÇ KIZ¹⁰⁰

Vakti zamanında bir padişah varmış. Bu padişah ışıkları kararttırarak gece devriyesine çıkarmış. O padişahın sarayına yakın bir yerde bir de bey, bu beyin de üç tane kızı varmış. Padişah bir gece yarısında yine gezmeye çıkar. O beyin penceresinin önünden geçerken beyin büyük kızı:

“Ah bu padişah beni alsa da, ona makas vurulmadık elbise yapardım.” der. Ortanca kız:

“Ah beni alsa da, ben ona halı, kilim dokurdum.” der. Ondan sonra here kız:

“Beni alsa da, ben ona bir altın saçlı kızla, altın dişli bir oğlan doğuruveririm.” der.

Padişah bu ağanın büyük kızını alır. Bakmış ki, kız elbise falan yapmıyor. Ondan sonra ortanca kıza dünür gönderip ortanca kızı da alır. O da çok zaman durduktan sonra bakar ki, halı, kilim falan yapmıyor. Tutmuş sefer de hıra kıza dünür yollayıp onu da alır. Kız, gerdek gecesinden hamile kalır. Sekiz ay geçtikten sonra büyük kızla ortanca kız şaşırırlar. Birisi:

“Ben elbise yaparım dedim fakat yapamadım.” der. Ortanca kız:

“Ben de halı, kilim dokuyamadım. Bu doğurunca sabah bir gün padişah bizi cellât eder.” der. Ondan sonra bir cazı kadın bulurlar. Cazı kadını götürünce cazı kadın:

“Bu işten kolay ne var ki. Siz bana bir sandık yaptırın, bir de gunnacı köpek bulun.” der.

Bunlar sandığı yaptırırlar. Dokuz ay deyince hıra kız kardeşleri hastalanır. Hemen o cazı kadını çağırırlar. O köpek de kunnamıştır. Çocukları doğurtunca odanın içerisi ışımış. O vakit de o çocukları sandığa koyarlar. Kapağını kilitleyip bir hamalın sırtına yükleyerek denize atırırlar. O hamile kadın da kendinden geçer. O köpek gövlezlerini götürüp kızın yanına koyarlar. Padişaha varıp:

“Şevketlüm, ailen doğurdu fakat diyemiyoruz.” derler. Padişah:

“Ne var da diyemiyorsunuz?” diye zorlayınca:

“Ailen iki köpek gövlezi doğurdu.” deyince padişah öfkelenip:

¹⁰⁰ Caferoğlu, a.g.e., s.61-68.

“Alın bu kadını üç yol ayrıcına beline kadar gömün.” diye emir verir. Adamlar kadını alıp üç yol ayrıcına gömerler. “Gelen ve giden bu kadının yüzüne tükürecek.” diye de tellal çağırırlar.

Eski zamanın dervişlerinden birisi, denizin kıyısında kendi hâlinde yaşamış. Bakar ki, denizin yüzünde bir sandık var:

“Mal ise beri gelsin, can ise öte gitsin.” der. Sandık başlar öte öte gitmeye. Derviş sonra:

“Ya Rabbi! Hata yaptım. Can ise beri gelsin, mal ise öte gitsin.” der.

Başlamış sandık bu sefer beri beri gelmeye. Derviş, sandığı deniz kenarından alıp kapağını kırınca bir bakar ki, içinde altın saçlı bir kız çocuğuyla bir de altın dişli oğlan çocuğu var. Bunları hemen alıp kendi yerine götürür.

“Hey ya Rabbi! Bana bunları verdin bir de nafaka ver.” der. O vakit bir geyik ineği gelir. Bunu sağıp bu çocuklara sütünü içirir. Bu çocuklara her öyünde bir geyik gelir, sütünü sağıp bu çocukları beslermiş. Çocuklar üçer yaşına girince derviş, onları okutmaya başlar. Bunları on sene okutur. Ondan sonra on birinci sene:

“Ben kalan vefat edeceğim. Gelin arkamsıra.” deyip deniz kenarına inerler. Oradan bir taş kaldırarak bir hayvan dizgini gösterip:

“Bu dizgini alıp denize sallandırın, bir kırat gelip sizi gezmeye götürür.” der.

Ondan sonra buldukları yere gelirler. Bu oğlan çocuğuna bir de kitap verip:

“Başın nerde sıkılırsa bu kitabı oku.” der. Derviş ondan sonra hastalanınca:

“Ben öleceğim. Beni yıkayın, öldükten sonra gömün.” der. Derviş, bunu dedikten birkaç gün sonra ölür. Çocuklar bunu gömerler. Çocukların buldukları yerde canları sıkılmaya başlar. Oğlan, kız kardeşine:

“Ben bu gün gezmeye gideyim.” deyip denizin kenarına iner. O taşı kaldırıp altından dizgini alır. Denize sallandırınca hemen bir at gelir. At, oğlana:

“Emret.”

“Beni peraz gezdirmeye götür.” der.

Çocuk ata biner binmez at onu şehre getirir. Şehre çıkıp gezerken bir bey, ev yaptırıyormuş. Çocuk:

“Ah ya Rabbim! Kaya kavuğunda yaşamadan böyle bir evde benim olsun.” deyince bey bunu yukardan duyunca inip çocuğa:

“Oğlum sen ne dedin?” deyince bir şey görmeyen çocuk korkudan:

“Ben bir şey demedim.”

“Hayır, sen bir şey dedin.”

“Böyle bir evde benim olsa dedim.”

“Ben sana bu evi satayım.”

“Benim param yok ki.”

“Oğlum hiçbir şeyin yok mu?” deyince çocuk daha önce bulunduğu yerden cebine bir taş koymuştur.

“Bu taşım var.”

“Peki oğlum. Bu taştan daha var mı?”

“Yok.”

“Öyleyse sen sana bu taştan bir heybe götür de ben sana bu evi vereyim.” der.

Çocuk oradan güvene güvene deniz kenarına gelir. Denize dizgini sallandırınca at ortaya çıkar. Çocuğu alıp bulunduğu yere götürür. Çocuğun kız kardeşinin de canı sıkılınca o taşlardan çokça toplayıp bir yere yığmıştır. Oğlan, kız kardeşine:

“Ben taşlarla bir ev aldım.” der. Heybenin gözüne o taşlardan doldurup denizin kenarına inerler. Dizgini denize sallandırınca at gelir. Heybeyi ata yükleyip kendileri de ata binip o şehre varırlar. O beye heybenin gözündeki taşın bir yanını verince bey de bunlara evi eneter teslimi verir. Çocuk, çarşıya çıkıp bir aşçıda yemek yer. Aşçı para isteyince:

“Param yok. Şurada bir taşım var.”

“Oğlum buna derler cevahir. Ben bunu bozamam. Şurada birinci zerraf var, git ona bozdur.” deyince çocuk zerrafa varıp:

“Şunları bozuver.”

“Ben bunları bozamam. Şurada ikinci zerraf var, ona bozdur.” der. Oğlan ikinci zerrafa gidince o da bozamaz. Baş zerrafa varır. Baş zerraf da:

“Ben bunu bozarım amma iki de bir parasını veririm.”

“Peki.” der çocuk.

Orda cevahiri bozdurur. Parayı alıp aşçıya borcunu verir. Ondan sonra da kasabaya varıp ekmek, zerzevat falan alıp eve kız kardeşinin yanına gelir. Kız kardeşiyle birlik orada yaşayıp dururken oğlan ava merak eder. Bir gün avcı beye:

“Beni ava götür.”der. Avcı, oğlana bir tüfek bir de at alır. Ertesi gün ava giderler. Bir çeşmenin yanına varırlar. O çeşmenin yanında avcılar hep tahsım oldular.

“Kim önce avını yaparsa buraya gelsin.” dediler. O çocuk çeşmeden biraz ayrıldıktan sonra bir keklik vurur. Geriye dönüp çeşmenin yanına gelirken bakar ki, orda birisi namaz kılıyor. O da padişahmış. Padişah sağına, soluna selam verirken o çocuğu görür. Çocuğun güzelliğine dayanamayan padişah, namazı bırakıp o çocukla konuşmaya başlar. Ondan sonra avcı bey de gelince birlikte konuşurlar. O sırada padişah, çocuğa:

“Oğlum, sen nerede bulunuyorsun?”

“Ben filem yerde bulunuyorum.” der. Daha sonra bunlar ayrılırlar. Padişah da eve gelince can sıkıntısı içinde kalır. Ailelerine çalım etmeye başlayınca:

“Şevketlim, ne oldu?”

“Ne olsun, avcı bir çocuk gördüm. O çocuğun sıkıntısı var üzerimde.”

“Neden eve getirmedi ki?” derler.

Ertesi gün o çocuk yine avcı beyle ava gider. Çeşmenin yanına varırlar. O çocuk yine herkesten öğüde avını yapıp çeşmenin yanına varır. Padişah yine oradaymış. Konuşup kaynaştıktan sonra avcı bey de gelir ve hep birlikte yola revan olurlar. Padişah çocuğa:

“Oğlum, bize gidelim.”

“Padişahım, daha zamanı var.”deyince herkes evine gelir. Padişahın yine canı sıkındır. Aileleri yine:

“Çocuğu neden getirmedi?”

“Daha zamanı var, dedi”

“Bu çocuk nerede bulunuyormuş?”

“Filem yerde bulunuyormuş.” der.

O zaman da padişahın ailelerinin aklına, bu bizim kardeşimizin çocuğu olsa gerek diye birbirlerine derler. Hemen cazı kadına varıp:

“Böyle böyle, iki gündür bizim padişah bir çocuk görüyormuş. O bizim kız kardeşimizin çocuğu olsa gerek.”

“Ben sabah ona giderim. O olup olmadığını anlarım.” der.

Ertesi gün cazı kadın çocuğun evine gider. Yine çocuk ava gitmiştir. Evde çocuğun kız kardeşi vardır. Cazı kadın çocuğun kız kardeşine:

“Kızım, sen nerelisin?” diye sorar. Kız cevap verince cazı kadın bu çocukların padişahın çocukları olduğu anlar.

“Kızım çok iyi, çok iyi amma sizin evinizin kapısına bir de ayna lazım.”

“Bu aynayı nerden bulalım?”

“Filen yerde filler vardır. O fillerin de olduğu yerde bir ayna vardır. O aynayı oğlan kardeşine getirt.” der. Kızın kardeşi akşam avdan gelince:

“Kardeşim, filen yerde fil varmış. Orda da fillerin aynası varmış, o aynayı bizim evin kapısına takarsak daha iyi olur.” der.

Çocuk, ertesi gün yola revan olup fillerin yanına varır. Fakat oradan aynayı alması çok zor ve çok güçtür. Hemen çocuk cebindeki kitabı çıkarıp okuyarak fillerden aynayı alır. Geriye dönüp eve gelir. Evin kapısına aynayı takar. Cazı kadın, padişahın karılarına:

“O sizin padişahın çocuklarıymış. Amma ben o çocuğu fillerin içine gönderdim. O bir daha gelemez, onu filler yer.” der. Hâlbuki çocuk sapasağlam gelir.

Ertesi gün çocuk yine ava gider. Padişah bu çocuğu iki gündür göremeyince daha fazla canı sıkılmıştır. Ertesi gün çocuğu görünce sevinir. Padişah, akşam eve gelince yine canı sıkılır. Padişahın karıları:

“Yine ne oldu, canının sıkıntısı nedir?”

“Yine o çocuğu gördüm.” deyince padişahın karıları şaşırır. Hemen cazı kadına koşup giderler.

“Sen o çocuğu fillerin içine gönderdim, gelmez diyordun. Yine gelmiş.”

“Ben onu bu defa Kafdağı’nın arkasına yollarım.” der.

Cazı kadın yine yola revan olur. Çocuğun evine gidince bakar ki, ayna gelmiş. Cazı kadın şaşırır. Oğlanın kız kardeşine:

“Aynayı getirtmişsin. Şimdiyse gel Kafdağı’nın arkasında perilerin olduğu yerde ağaçlar var. O ağaçlardan çiçek götürüp aynanın üstüne koymalı.” der. Oğlan kardeşi akşam eve gelince:

“Kardeşim, Kafdağı’nın arkasında perilerin çiçekleri varmış. O çiçekten de aynanın üzerine koyarsak iyi olurmuş.” der.

Çocuk hemen denizin kenarına varır. Denize dizgini atınca bir kırat çıkıp:

“Emret.”

“Emrim şudur ki; Kafdağı'nın arkasında perilerin çiçeği varmış. Ondan bana çiçek getireceksin.”

“Oradan giden gelmez fakat gidelim. Amma korkmayasın.” der.

Ata binip gidince bir tepeye varırlar. At:

“Şu gördüğümüz ağaçtaki çiçektir. Ondan alacağız. Ben ona doğru varırken bir peşrev yaparım. Aldın ne âlâ, alamadın ne âlâ. Ben perilerin evinin yakınına varınca bir nara atarım. O vakit yer gök sarsılır. O zaman perilerin dünya güzeli, ezenguya kadar taş olası der. Ondan sonra ikinci defa nara atışımda, göbeğine kadar taş olası der. Orda ben taş olurum, sen elindeki kitabı oku.” der.

Bunlar oraya varınca bir peşrev yaparlar fakat çocuk çiçekten alamaz. Perilerin evine yakın varınca at bir nara atar. Perilerin dünya güzeli bu ata, dizlerine kadar taş olası der. At orada dizlerine kadar taş olur. İkinci defa nara atınca, ezenguya kadar taş olur. Ondan sonra çocuk şaşırır. Hemen cebindeki kitabı çıkarıp okumaya başlar. Kitabı okurken atın dizlerindeki taşlar çözülür. Dünya güzeli bunları alıp hemen eve götürür. Çocuğa:

“Oğlum, dünyada ve ahrette sen benim evladım ol.” der. Bir iki gün çocuk orada kalır. Ondan sonra çocuk bu dünya güzeline derdini anlatınca dünya güzeli:

“Ben seninle gidip sizin derdinize derman olacağım.” der. Ondan sonra çocuk, dünya güzeli ile birlikte kız kardeşinin yanına gelir. Çocuk ertesi gün yine ava gider. Padişah bu çocuğu yine görür. Beş altı günden beri görmediği için padişah çok üzülmüştür. Padişah, çocuğa:

“Sen birkaç gündür neredeydin?”

“Hastaydım.”

“Bu akşam bize gideceğiz.”

“Şevketlim, zamanı var.” der. Ondan sonra ayrılıp evlerine giderler. Padişahın canı yine çok sıkkındır. Aileleri:

“Ne oldu yine?”

“Bugün yine o çocuğu gördüm.” deyince padişahın aileleri şaşırır. Hemen o cazı kadına koşup:

“O çocuk yine gelmiş.” deyince cazı kadın yine yola revan olur. Çocuğun evinin yakınına varıp evden içeri girerken dünya güzeli, cazı kadını görünce:

“Dizlerine kadar binet taşı olası.” der. Orada o cazı kadın taş olur. Sonra çocuk dünya güzeline:

“Valide, padişah beni evine davet ediyor. Ben ne cevap vereyim?”

“Bugün padişahı görünce ben bütün esgerimle gelirim, de.” der.

O gün çocuk yine ava gider. Avını yapıp döndükten sonra çeşmenin yanına gelir. Padişah da oradaymış. Oradan ayrılırken padişah:

“Bize gidelim.”

“Ben esgerimle gelirim.”

“Peki, sabah beklerim.” der.

Çocuk akşam eve gelip dünya güzeline söyler. Dünya güzeli sabahleyin çocuk yatarken bir alay esger düzer. Çocuğa çağırıp:

“Haydi, oğlum, padişaha ziyafete gideceksin.” der. Çocuk kalkıp giyinir. Bakar ki, bir alay esger düzülmüş. Dünya güzeli:

“Gideceksiniz şimdi, şu sözü söylüyorum, üç yol ayrıcında bir kadın var. Şu mendili al, buna gelen tükürür. Bütün esgeri geçtikten sonra sen o kadının sağ yanına dikil, yüzünü sil fakat sen tükürme.” der.

Bunu görünce öfkelenir. Esgerlerine bu çocuğu vur emrini verir. Çocuk esgerlere karşı cebindeki kitabını çıkartıp okumaya başlayınca esgerler bu çocuğu vuramazlar. Padişah şaşırır, neyse ziyarı yok. Onu da alın gelin, der.

Çocuk, padişahın sarayına varınca padişahla konuşup kaynaşırlar. Çocuk ertesi gün evine döner. Orada gömülü olan kadının bu defa da sol tarafına dikilir. Bütün esgerler tükürüp geçtikten sonra o çocuk bu kadının yüzünü siler. Padişaha:

“Şevketlim, sabahleyin siz de bize buyurun.” der.

Padişah ertesi gün o çocuğa ziyafete çıkar. O çocuğun yanında bulunan dünya güzeli bu padişahın esgerlerine hep birer yer hazırlar. Padişah da gelip çocuğa misafir olur. Dünya güzeli yemek yiyip içtikten sonra kızı bir eline, oğlanı bir eline alarak padişaha:

“Bak şevketlim, bu çocuklar senindir.” der. Kızın saçını açıp altın saçını, oğlanın da ağzındaki altın dişi gösterir.

“Beni âdem cinsinden köpek gövlezi doğmaz. Senin büyük sultan ve ortanca sultan bu çocukları denize attılar. Şimdiye kadar Allah bunları esirgemiş. Bunlar

senin evladın.”deyince padişah hemen büyük sultan ile ortanca sultanı çağırıp cellât ettirerek toprağa gömer. Karısını da çıkarıp çocuklarıyla birlikte yaşarlar.

AZİZ GÖZELYİL

46. İNCİLİ KIZ¹⁰¹

Bir varmış, bir yokmuş... Bir fakir adam varmış. Bu fakir adamın karısı hamile kalınca doğuma yakın bir gün hamama gider. Kadın hamama gittiği zaman da içerde bir cadı karı varmış. Fakir adamın hamile karısı hamamda bir kız çocuğu doğurmuş. Doğan kız çocuğunun ağlayınca gözlerinden inci dökülür, gülünce de yanaklarında gül açarmış. Cadı karı da bu kızın bu özelliğini görmüş.

Aradan zaman geçer, kız büyüyerek evlenme çağına gelir. Bir gün kız, evin önünde otururken padişahın oğlu da oradan geçer. Oğlan, kızı görür görmez âşık olur. Kız da padişahın oğluna âşık olur.

Padişahın oğlu olanları babasına anlatır ve hemen babasına kızı ister. Kızı alan padişah, düğün, sarayda olsun diye kızı saraya götürmek ister. Cadı karı da bu haberi duyunca kılığını değiştirip padişaha:

“Eğer izin verirseniz kızı ben götüreyim saraya.” deyince padişah da bunu kabul eder.

Cadı karı, kızı evinden alıp köyden çıkınca kızın gözlerini çıkartıp kızı bir yılgunluğa atıverir. Daha sonra o kızın yerine kendi kör kızını saraya götürür. Padişahın oğlu bu benim gördüğüm kız değil dese de kimseyi inandıramaz. Sonra cadı karının kızıyla evlenmek zorunda kalır. Düğün yapıldıktan sonra kız saraya iyice yerleşmeye başlar.

İhtiyar bir adam yılgunluğa atılan kör kızını bulunca bakar ki, kız ağlaya ağlaya önünü inciyle dolmuş. Kızı alır ve evine götürüp babası gibi kıza bakmaya başlar. Günlerden bir gün ihtiyar adam bir şeyler almak için kasabaya gider. Adam sarayın önünden geçerken sarayın camının önünde kızın çıkarılan gözlerini görür. Hemen eve gelip kıza:

“Ben bugün senin gözlerini sarayın camında gördüm. Sen kasabaya git, sarayın önünden geçerken, “Vakitsiz gül satıyorum. Bir göze bir gül, iki göze iki gül veriyorum.” diye bağır.” der.

Kız kasabaya gidip sarayın önünden geçerken:

“Vakitsiz gül satıyorum. Bir göze bir gül, iki göze iki gül veriyorum.” diye bağırmaya başlar. Cadı kadınla kızı da bunu duyarlar.

¹⁰¹ Bekdemir, a.g.t., s.61-64.

“Camın önündeki gözler bir işimize yaramıyor, onları verelim de gül alalım.”diyerek gözleri kıza verip gül alırlar.

Kız, gözleri alıp büyük bir sevinç içerisinde evine gider. Eve gelince babası kızın gözlerini takar ve kız tekrar görmeye başlar.

Sarayda padişahın oğlu, cadı karının elindeki güllerden birisini alıp koklayınca öbür tarafta gülleri veren kız, padişahın oğlundan hamile kalır. Cadı karıyla kıızı bu olanları duyunca kıızı öldürüp kurtulmak için plan yaparlar. Hemen kıza bir muska yapıp kıızı öldürürler. Kız, ölmeden önce babasına:

“Ben ölünce falan tepeye bana bir türbe yaptırır. Onun kapakları açılıp örtülsün. Kapağına da, “Muradına nail olamayan dilber” yaz.” der.

İhtiyar adam kızın dediklerini kız öldükten sonra hemen yapar. Padişahın oğlu da bir gün kızın türbesinin olduğu bölgeye doğru ava gider. Avlanırken kızın türbesini görür ve türbenin kapağında, “Muradına nail olamayan dilber.”yazan yazıyı okur. Tam o sırada türbenin içine bakmış ki, bir çocuk annesini emiyor. Çocuğu hemen oradan alıp saraya götürerek çocuğu büyütür.

Padişahın oğlu aradan zaman geçtikten sonra cadı karıyla kızının yaptığı muskayı bulur. Bu sefer de babasıyla kızın türbesinin olduğu yere ava gider. Avda türbenin yanından geçerken çocuk hemen atından atlayıp muskayı türbeye koyar. Çocuk, muskayı türbeye koyduktan sonra türbedeki çocuğun annesi canlanır. Padişahın oğlu da kıızı tanır ve hemen onunla evlenir. Çocuklarıyla beraber muratlarına ererler. Cadı karıyla kızına da kırk katır mı istersin, kırk satır mı? diyerek saraydan atarlar.

HASAN BEKDEMİR

47. SİHİRLİ TOP

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler deve iken, develer cüce iken, bir ülkenin gaddar mı gaddar, acımasız mı acımasız bir padişahı varmış. Keyfine göre adam astırır, keyfine göre de bağışlamış. Bu padişahın bir de dünyalar güzeli bir kızı varmış. Bütün ülkenin delikanlıları kızı çok beğeniyorlarmış fakat padişahın korktukları için padişahın bir türlü istemeye cesaret edemiyorlarmış.

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra kız evlenme çağına gelir. Kızın da bir türlü talibi çıkmayınca canı sıkılır, hiç bir şey yapmak istemez. Bir gün saraydan kimseye görünmeden kaçarak ırmak kenarında yürümeye gider. Kızın çocukluğundan beri yanında taşıdığı küçük bir altın top varmış. Derenin kenarında topuyla oynarken topunu suya düşürür. Topun düştüğü suyun içinde de bir gırbo varmış. Kızın altın topu gırbonun kafasına düşünce gırbo insana dönüşerek yakışıklı mı yakışıklı, boylu poslu bir delikanlı olur. Kız bu oğlanı görüp çok korkar. Oğlan:

“Korkma! Ben de senin gibi bir insanım, sen kimsin?”

“Ben kralın kızıyım.”

“Ben, babandan şikâyetçiyim, insanları haksız yere öldürüp zulüm ediyor.”

“Ne yapabilirim ki, sonuçta benim babam. Benim dediğimi mi yapacak. Peki sen kimsin?”

“Ne sen sor, ne de ben söyleyeyim. Küçük yaşta annem vefat edince babam hemen başka bir kadınla evlendi. Benim babam şu memleketin kralı olduğu için çok zengindi. Üvey annemin de iki tane çocuğu olunca beni istemedi. Hep bana kötü davranıp horladı. Buna rağmen babam da:

“Benim tahtımı benim oğlum alacak.” deyince üvey annem beni ortadan kaldırmak için bir büyücüye gidip büyü yaptırmış. Fakat büyücü daha önceden hiç insan öldürmedim yine öldürmem fakat istersen bu çocuğu bir hayvana çevirivereyim.” demiş. Kadın da:

“Dile benden ne dilersem, yeter ki sen oğlanı bir hayvana çevir.” der. Büyücü, de bir ilaç yapıp üvey anneme vererek oğlana içir, içirdikten sonra da bir dereye atmasını söyler.

Kadın eve gelince ilacı oğlana nasıl içireyim diye düşünmeye başlar. Kralın sarayda olmadığı bir gün oğlanın yemeğine ilacı katarak oğlana yemeği yedirir.

İlacın etkisiyle oğlan hemen bayılınca kadın, adamlarına bağırıp oğlanı bir dereye attırır. Oğlan suya düşer düşmez bir gırboya dönüşür. Yıllardır da bu şekilde dere de gırbo olarak yaşar.

“Her şeyi anladım da, benim topum kafana düşünce sen nasıl eski haline döndün?”

“Vallahi neden olduğunu bilmiyorum ama senin bu topta bir hikmet var.” der.

Kız, oğlanı alarak saraya getirir ve babasına olanları uzun uzun anlatarak oğlanla tanıştırır. Oğlan da ilk görüşte kıza âşık olmuştur. Hemen padişaha:

“Padişahım, ben sizin kızına ilk görüşte âşık oldum, kızınızı sizden istiyorum.” der.

Padişah, oğlanın bu isteğinden çok etkilenerek:

“Ulan! Bugüne kadar kimse benim kızımı bırak istemeyi, yanımdan geçmeye bile cesaret edemezken, bu oğlan hemen istedi. Çok cesur bir delikanlıymış, kızımı buna veriyorum.” der.

Padişah, kırk gün kırk gece düğün yaparak onları evlendirir. Aradan biraz zaman geçince padişah tahtını damadına devreder. Çok zalim, gaddar birisi olan padişahın yerine adaletli, hoşgörülü, herkese yardım eden bir padişah gelir. Zamanla bu padişahın adaletli oluşu her tarafa yayılır. Oğlanın babasıyla, üvey annesi bu padişahı merak edip, tanışmak için ziyaretine gelirler. Oğlan, gelenlerin kendi ailesi olduğunu anlar fakat bunu hiç belli etmez. Oğlan hemen ailesinin sevdiği yemekleri yaptırıp sofraya getirtir. Ailesi bu yemekleri görünce bunları sevdiklerini nereden öğrendiğini bir türlü anlayamazlar.

Yemekten sonra oğlan, üvey annesinin kendisine yaptıklarını babasına tek tek anlatır. Gerçekleri öğrenen adam, sorgusuz sualsiz karısını oracıkta öldürür. Oğlan daha sonra babası ve eşiyle birlikte yaşamaya devam eder.

HATİCE ATLI

48. YAHUDİ

Yahudi'nin birisi köyündeki komşusunun gelinine âşık olur. Gelin ne zaman çeşmeye suya gitse, Yahudi de hemen gelinin arkasından eşeğini sulamaya gider. Gelin su doldururken Yahudi de eşeğini sular ve:

“Hecele eşeğim hecele.” der. Fakat gelin bu sözden bir şey anlamaz.

Bir gün gelin, eve gelince kocasına:

“Herif, bir Yahudi var. Ben ne zaman çeşmeye suya gitsem eşeğini alıp sulamaya getiriyor. Sürekli de eşeğine, “hecele eşeğim hecele” diyor. Bunun anlamı ne?”

“O sana laf atıyor da sen anlamıyorsun.”

“Eee... Yahudi öyle söyleyince ben ne diyeyim?”

“Sen yine su doldurmaya git. Eğer Yahudi yine gelip, “hecele eşeğim hecele” derse, “bu gece bizde gecele” deyip akşam onu bize al da gel.” der.

Ertesi gün gelin tekrar çeşmeye su doldurmaya gider. Yahudi de çeşmeye yeni gelmiş fakat gelinin çeşmeye gittiğini görünce tekrar çeşmeye eşeğini sulamaya gider. Yahudi:

“Hecele eşeğim hecele.” der.

Gelinin kocası da gözetlediği yerden karısına:

“Hanım, kapıyı bacayı kilitle de yat. Ben filen yere gidiyorum. Belki bu akşam gelemem.” der.

Kocasının dediklerini duyan gelin, Yahudi'ye:

“Bak kocam gitti.” deyince Yahudi güvencinden yere basmaz olur.

Yahudi de kaz beslermiş. Kazlarının arasında bir tane etli kaz varmış. Onu hemen kesip kızartarak geline getirmek için hazırlar. Akşam giderken de poğuna alıp geline götürür. Yahudi, gelinin evine gelince önce yemek yerler. Yahudi:

“Yemeği de yedik artık yatalım.”

“İyi diyorsun ama damda inek bızlıyor. İnek ters filen bızlarsa kocam beni öldürür. Biliyorsun zaten kendisi delinin teki. En iyisi biz dama gidelim. Hem dam da işimizi hallederiz hem de inek bızlıyor mu diye kontrol ederiz.”

“Tamam, o zaman ahıra gidelim.” der.

Gelinle Yahudi evden bir kilim alıp dama giderler. Bunlar damdan içeri giresiye gelinin kocası ahırın kapısını tıklayıp karısına:

“Hanım, inek bızladı mı?”

“Bızladı.”

“İyi o zaman inek de bıza da kurtulmuş.” der.

Gelinin kocasının geldiğini duyan Yahudi, hemen çitene girip saklanır. Gelin de Yahudi’yi daha garanti olsun diye kilime bürleyip saklar. Adam karısına:

“Hanım, kapıyı açsana, kapıyı neden kilitledin?” der.

Gelin ahırın kapısını açıp kocasını içeri alır. Adam:

“Hanım, bıza erkek mi, gancık mı?”

“Yine erkek oldu.”

“Hay Allah. Ben bu ineği damı doldurur diye almıştım. Fakat her sene erkek bızlıyor. Ben bu ineği bu gece düzeltirim.”

“Etme herif, çarpılırsın. Hiç hayvanla şey edilir mi?”

“Yok, ne olursa olsun yapacağım. Elimden kurtulmasının imkânı yok.” der.

Çitene saklanan Yahudi de bunları duyunca daha fazla korkup tir tir titremeye başlar. Adam hemen çitene açıp Yahudi’ye:

“Kalk lan ayağa.” deyip ilk önce Yahudi’yi güzelce düzer. Düzdükten sonra bir de hayvanların yiyeceği olan burçakları çektirip yollar.

Aradan beş altı gün geçer. Yahudi, köy içinde gezerken gelin, çocuğunu Yahudi’ye gönderip:

“Amca, annem sana beş altı dakika bize gelsin de gitsin.” dedi deyince Yahudi:

“Ya ya... Annen alıştı av etine, baban alıştı adam düzmeye, yine hayvanların burçağı tükendi.” deyip hemen oradan kaçar.

RAŞİT DAĞLI

49. KURNAZ ARKADAŞ

İki arkadaş çalışmak için gurbete çıkarlar. Epeyi para kazandıktan sonra:

“Kazandığımız bu kadar para bize yeter, artık memleketimize gidelim.” deyip memleketlerine dönerler. Aradan fazla bir zaman geçmeden adamlardan birisinin karısının öldüğü duyulur. Kadının kocası da karısı öldükten sonra tekrar evlenir. Adamın evlendiği kadın; kapalı giyinen, tesettürlü birisiymiş.

Bir sabah kadın, köpeklerine yal vermek için aşağı iner. Köpeklerin yalını verdikten sonra eve gelir ve kocasına:

“Herif bu köpek bana dik dik bakıyor, bu namahrem. Sen bunu en iyisi at” diyerek kocasına köpeği attırır.

Tavuklara yem atmaya gider. Bu sefer de eve gelince horoz namahrem diyerek horozu kestirir.

Adam bir gün çarşıya gidince gurbetten beraber geldiği arkadaşını görür. arkadaşına adama:

“Ne yaptın? Başın sağ olsun karının öldüğünü duydum.”

“Karım öldü emme bu sefer yine evlendim.”

“Hayırlı uğurlu olsun.”

“Bu sefer ki karın nasıl?”

“Bu sefer ki karım çok efe, eskisinden de efe.”

“Ne biliyorsun?”

“Önceki karım; köpeği, horozu kıskanıp kestirmediydi. Bu ise bunları göresiye ‘namahrem’ diyerek kestirtti ve hem de kapalı geziyor.”

“Oğlum, o kadın kötü.”

“Yok, arkadaşım değil.”

“Vallahi de kötü. Ben sana onu anlayıvereyim.”

“Nasıl anlayacaksın?”

“Şimdi ikimiz de gidelim. Köy içine varınca ben saklanacağım. Sen de karına hiç söylemeden doğruca ocağın başına oturup düşünmeye başla.”

“Karın yanına gelip adam ne oldu, başına bir iş mi geldi, neden düşünüyorsun?” diye sorunca dersin ki:

“Ya hanım sorma, benim bir babam vardı, öteki karım ölünce İstanbul’a fakirhaneye bırakmışım. Yetmiş yaşında, gözleri görmüyor, kulakları duymuyor,

bacakları da topal. Adamlar sokağa atmışlar. Şimdi babamın hali ne olacak diye düşünüyorum. Eve getireceğim ama sana güvenemiyorum. Babama bakar mısın?”

“Bakarım, neden bakmayayım. Senin baban değil mi? Onun kulakları sağır, şuraya bırakırız oturur. Onun bize bir yüklüğü olmaz. Şurada yatırırız, bize ne zararı olacak. Zaten kimseyi de görmüyormuş.” der.

Adam yolda bekleyen arkadaşına eski püskü elbiseleri giydirip, babam diye eve getirir. Kadın yatak serip adamın babasını yatırır. Aradan birkaç gün geçince adamın babası:

“Sen bugün işe gidince akşam eve gelme. Ben karının ne olduğunu anlarım.” der. Adam da karısına:

“Ben şuraya gidiyorum, belki akşama gelemem babama iyi bak.”

“Senden daha iyi bakarım, neden bakmayayım.” der.

Oğlan gittikten sonra kadın evden çıkıp tam akşam olunca eve gelir. Hava tamamen karardıktan sonra oğlan kadının bir şeyler çevirdiğini anlayıp başlar sızlanmaya. Tam o sırada da kapı çalınır. Kadın bakar ki, birisi gelmiş. Kadın gelen adamın elindeki bir tas yoğurdu alıp sergene koyar. Kadın yerine oturur oturmaz kapı tekrar çalar. Kadın içeri aldığı adama:

“Herhalde kocam geldi. Ben şimdi ne yapayım. Sen şuradaki dolaba gir.” der.

Adamı dolaba saklar. Kapıyı açıp bakar ki, elinde beş altı tane sucuk olan bir adam gelmiş. O adamı da içeri alıp sucukları da sergene koyar koymaz kapı tekrar çalınır. Hemen gelen adamı sakladıktan sonra kapıyı açıp bakar ki, bu sefer de gelen adamın elinde kocaman bir karpuz var. Kadın hemen o adamı da içeri alır. Kadın yerine oturur oturmaz tekrar kapı çalınır. Bu sefer de gelen kadının kocasıdır. Adamlara:

“Hemen saklanın kocam geliyor.” deyince adamların üçü de dolaba saklanırlar. Dolabın içinde saklanan adamlar birbirlerinden çok korkuyorlarmış.

Biri beni bıçaklayacak, öbürü beni bıçaklayacak, diğeri de beni bıçaklayacak diye korkudan tir tir titremeye başlarlar. Kadın da ne yapacağını şaşırır.

Adam eve gelince doğruca babasının yanına gider. “Baba” diye bağırır fakat adam duymaz. Sonra adama eliyle dürtmeye başlayınca babası “ııh” der.

“Ya baba beni korkuttun. Nasılsın, iyi misin?”

“Sabahtan beridir uyuyamadım, tam uykuya daldım rüya görüyordum ki beni uyardın.”

“Hayrola!”

“Hayra karşı gele.”

“Rüyanı nasıl gördün?”

“Ya sorma oğlum! Rüyamda bir çiftte koşmuşum. Öyle bir çift var ki pamuk gibi. Öte baş, beri baş sürerken saban bir köke takıldı. Öküzlere tutturdum emme kökü koparttıramayınca ne yapayım diye düşündüm. Sonra çömeldim eliminen eştim baktım ki kocaman bir yılan. Tam, şu sergendeki sucuk gibi. Oradan da bir taş aldım, tam şu yerdeki karpuz gibi. Yukardan beynine vurunca beyni dağıldı, tam şu tastaki yoğurt gibi. Hâlâ yüreğim titredi dolaptaki adamlar gibi.” der.

Oğlan, hemen dolabı açıp bakar ki, üç tane adam. Hemen karısıyla adamları evden kovar ve arkadaşına da kendisini böyle bir sıkıntıdan kurtardığı için çok minnettar kalır.

RAŞİT DAĞLI

50. DİKİŞ AHMET

Eskiden Dikiş Ahmet adında birisi varmış. Bu adam askerde borazancılık yapıyormuş. Askerden de gelirken yanında bir tane borazan getirmiş. Bu borazanı belki ilerde lazım olur diyerek evin tavanına bırakmış.

Askerden geldikten sonra dikiş Ahmet evlenir fakat çocuğu olmaz. Aradan yıllar geçer Dikiş Ahmet yaşlanır. Elinde bastonla gezip kahvedeki adamlardan harçlık toplamaya başlar. Fakat kim ne yapsa hepsinden haberi olur, gözünden bir şey kaçmazmış.

Hâkimle müddeimin karısı gizli gizli buluşup konuşurlarmış. Tabi bu konuşmalar Dikiş Ahmet'in gözünden kaçmaz. Dikiş Ahmet'in karısı da fakir olduğu için üstü başı eski ve yırtılmış.

Yine hâkimle müddeimin karısı konuşurken yanlarına bu yaşlı kadın gelir. Müddeimin karısı, kadının bu hâlini görünce:

“Sen niye böyle eski, yırtık şeylerle geziyorsun. Kocana deyip de yeni bir şeyler aldırırsana.”

“A hanımım, neyle aldırayım. Biz fakiriz. Kocamın bana elbise alacak parası yok. Sabahtan akşama kadar biraz para toplarsa ancak yemeye ekmek alabiliyoruz.”

“Sen laf bilmezsın.”

“Nasıl, ne lafi?”

“Sen akşam Ahmet Ağa gelince, “Sen bana entire aliver. Giyecek hiç entirem kalmadı.” dersin. Eğer hık muk ederse, “Ben aldırırım ha dersin.” der.

Kadın, hanımdan bunları öğrenince akşam evine gelir. Adam da eve gelince kadın:

“Ya Ahmet Ağa, benim giyecek elbisem kalmadı. Bana bir tane entire aliver.”

“Ya hanım, neyle alıvereyim, para yok pul yok.”

“Ben aldırırım haa!” der.

Ahmet Ağa, eski kulağı kesiklerden olduğu için kadına bu lafi başkasının öğrettiğini anlar. Çünkü kadın bu lafi söyleyecek kadar uyanık biri değilmiş. Ahmet Ağa, hanımına:

“Bu lafi sana kim deyiverdi.”

“Yok, kendi kafamdan söyledim.”

“Yok, vallahi sen söylemedin. Bu senin aklın değil.”

“Bugün hâkimle müddeimin karısı oturuyormuş. Onların yanına gittiydim. Onlar söyledi:”

“Tamam, o zaman ben sana entire alıvereceğim.” der.

Ahmet Ağa, artık hâkimle müddeimin karısını takip etmeye başlar. Onlar nereye giderse Ahmet Ağa da oraya gider.

Bir gün müddeimin Ankara’da işi çıkınca hemen Ankara’ya gider. Ahmet Ağa da:

“Hâkim, bu gece müddeimin karısının yanına gelir.” deyip müddeimin evini gözetlemeye başlar. Hâkim akşam olasıya müddeimin evine gelir. Kadın da hâkimi hemen içeri alır. Dikiş Ahmet de askerden getirdiği borazanı koltuğunun altına alıp müddeimin evinin tavan arasına gizlice çıkar ve yatar. Hiç ses çıkartmadan aşağıda olanları dinlemeye başlar.

Kadın hemen yemek falan hazırlayıp sofrayı kurar. Hâkimle beraber yemek yedikten sonra yatak odasına giderler. İkisi de soyunup yatarlar. Kadın şeyini gösterip, “Buna ne derler?” diye hâkime sorar. Hâkim, ne dese bilemez. Kadın:

“Buna Vidin kalesi derler.” der. Adam da kendi şeyini göstererek:

“Buna ne derler?” der. Kadın da ne derse bilemez.

“Buna da “Hacı Hasan Topu derler.” der. Kadın:

“Hadi o zaman Hacı Hasan Topu, Vidin Kalesine bir kere ateş etsin bakalım.” der.

Hâkim tam kadınla ilişkiye gireceği sırada Ahmet Ağa yukarıdan borazanı çalmaya başlar. Hâkimle müddeimin karısı bunu duyunca korkularından nasıl kaçtırsa birisi salona, birisi de yüznumaraya girer. Ahmet Ağa da hemen aşağı inip kadının ve hâkimin elbiselerini alarak doğruca eve gider.

Dikiş Ahmet’in karısı da yatıyormuş. Adam elinden elbiselerle gelince karasını kaldırır. Karısına:

“Kadın kalk, sana terzide elbise diktirdiydim. Bakalım iyi geliyor mu? Bir kere giy de bak.” der.

Karısını artık zorla kaldırıp elbiseyi giydirir. Müddeim de sabaha karşı Ankara’dan gelir.

Ertesi gün Ahmet Ağa saat onda kalkıp hâkimin elbiselerini giyer. Eline de bir tane baston alır. Kahvedeki herkes hâkim geliyor diye söylenmeye başlar.

Uzaktan hâkim sanırlar. Yanlarına gelince bakarlar ki, elbiselerin içindeki Dikiş Ahmet. Kahvedekiler:

“Bu hâkimin elbiselerini çalmış.” diye söylenmeye başlarlar. Hemen polise haber verirler. Polis de gelip Ahmet Ağa’yı yakalayıp bağlar. Polisler:

“Sen hâkimin evini mi soydun bu gece?”

“Yok, ben kimsenin evini falan soymadım.” dese de Ahmet Ağa’ya kimse inanmaz.

Polisler Ahmet Ağa’yı alıp doğruca adliyeye götürürler. Hâkimin odasına girip Hâkime, Ahmet Ağa bu gece sizin evinizi soymuş. Biz de yakalayıp buraya getirdik.” derler.

Müddeim de hâkimin yanındaymış. Fakat hiçbir şeyden haberi olmadığı için sadece dinler. Hâkim de usulen sormadan edemez:

“Ahmet Ağa bu elbiseleri nerden çaldın?”

“Çalmadım hâkim bey.”

“Çalmadın da nerden buldun bunu? Bu benim elbisem.”

“Vallahi hâkim bey ben askerde borazan çavuşuydum. Tam Hacı Hasan Topu, Vidin Kalesi’ni bombalarken borazanı çalmaya başladım.” deyince hâkim hemen:

“Tamam, Ahmet Ağa sus artık. Beratine karar verdim, dışarı çık git.” der.

Ahmet Ağa da ceza almaktan kurtulur.

RAŞİT DAĞLI

51. CÜCELER

Eskiden köyün birinde bir su değirmeni varmış. Köydeki ve civardaki herkes gelip bu değirmende sabahlara kadar gıldır gıldır un ve hayvanlarına yem öğütürlermiş.

Adamın birisi bir gün uzak köyün birinden değirmene un öğütmeye gelir. Tahılı değirmene doldurduktan sonra köyü uzak olduğu için buğdayları öğütülene kadar değirmende yatıp uyur. Adam tam uykuya dalacağı sırada dışarıdan gelen ses ve gürültünün yüzüne uyuyamaz. Yerinden kalkıp hemen dışarıdan gelen sesin ne olduğuna bakar. Pencereden bakınca uzaklardan davullu zurnalı büyük bir topluluğun değirmene doğru geldiğini görür. Topluluk değirmene yaklaşınca adam bakar ki, bunların hiçbirini tanıyamaz. Gelenler de iki üç karış uzunluğunda adamlarmış. Bu gelen cücelerin düğünleri varmış.

Cüceler, hızlı hızlı gelip, davul zurna çalarak direk değirmene girerler. Adam, kalabalığın değirmene doğru geldiğini anlayınca hemen onlara görünmeden değirmenin içine bir yere saklanır. Saklandığı yerde de korkudan tir tir titrer. Cüceler, düğünde yemek yapmak için kap kacak aramaya başlayınca cücelerin başı:

“Falan yerde bismillasız kaşık, falan yerde bismillasız tencere, falan yerde bismillasız kazan var. Gidin bunları getirin.” diye emir verir.

Diğerleri de giderek bunları hemen alıp getirirler. Cüceler, bu eşyalarla düğünlerinde yemek yapmak için yanlarında bir şeyler getirmişlerdir. Cüceler, eşyalar geldikten sonra düğün yemeğini yapmaya başlarlar.

Aslında cüceler adamın içerde olduğunu ve saklandığını biliyorlardır. Fakat bunu adama belli etmeden düğünlerini yapmaya devam ederler.

Cüceler bir taraftan yemeklerini bir taraftan da düğünlerini yapıp eğlenmeye başlarlar. Adam da şaşkın şaşkın saklandığı yerden cücelerin düğününü izlerken ilk başta kendisine bir şey yapacaklarından korkar fakat daha sonra cücelerin düğün yaptıklarını görünce kendisine bir şey yapmayacaklarını anlar ve rahatlar.

Sabaha kadar cüceler düğünlerini yapıp eğlenirler. Düğün bittikten sonra cüceler:

“Sabah olup horozlar ötmeden şu aldığımız emanetleri yerlerine bırakalım.” derler.

Kapların içinde kalan yemekleri de adam görsün diye değirmenin içine dökerler. Cüceler, eşyaları bırakıp gittikten sonra adam ortaya çıkıp kendi kazanına bakar.-Cücelerin aldığı kazanlardan bir tanesi adamın kazanıymış- Adam:

“Bakayım kazanıma bir şey yapmışlar mı?” der.

Cüceler getirdikleri bütün eşyaları aldıkları gibi sağlam bir şekilde eski yerlerine bırakırlar. Cüceler gittikten sonra adam bir bakar ki, cücelerin yemek diye yedikleri keçi pisliğidir. Adam bu işin içinde bir iş olduğunu anlar fakat bir türlü çözemez.

Adam, ununu öğüttükten sonra kazanını da alıp akşam evine varır ve olanları karısına bir bir anlatır. Kadın adamın anlattıklarını duyunca hayretler içinde kalır. Sonra adamla beraber kadın da kazanın içine bakar. Bu sefer de kazanın içinde kendi pisliklerini görünce hayretler içinde kalırlar ve ne yapacaklarını şaşırırlar.

Oysa adam değirmene un öğütmeye giderken bismillah dememiştir. Cüceler de adamı bismillahsız olduğu ve eşyalarını da bismillahsız taşıdığı için seçmişlerdir. Adam da bunu anlar ve:

“Bundan sonra bismillahsız hiçbir işe yapışmam, hiçbir yere bir çivi dahi çakmam.” der.

Cücelerin sayesinde adam akıllanarak eşyle beraber huzur ve refah içinde yaşamaya devam eder. Bir musibetin bin nasihatten daha iyi olduğu burada da ortaya çıkar.

CELAL TATLIDİL

52. YALANCI HOCA

Zamanın birinde bir köyde hoca yokmuş. Günlerden bir gün bu köyde bir cenaze olunca köy halkı cenaze namazını kıldırarak birisini bulamamış. Köylüler:

“Ne yapalım, ne yapalım?” diye düşünürlerken köyün önünden başı sarıklı bir adam geçer. Köylü başı sarıklı adamı görünce:

“Tamam, bu hocaya benziyor. Biz bunu köyümüze hoca tutalım.” derler. Köylüler adamın yanına gidip:

“Selamünaleyküm. Bizim köyümüzde hoca yok. Bizim de bugün cenazemiz var. Sen bizim cenazemizi yıkayıp gömüver.” derler. Adam:

“Ben hoca değilim. Olmaz öyle şey.” der.

Adamla köylüler arasında, “Hocaydın, değildin.” diye bir tartışma başlar. Sonunda köylüler adamı ikna edip adama cenazeyi yıkattırır. Sıra cenaze namazını kılmaya gelince adam ne yapacağını bilmediği için şaşırıp kalır. “Ne okuyayım, ne okuyayım.” diye düşünmeye başlar.

“Bahçeye inerdin yerdin eriği, niye sırtıp da öldün bilmem ne yaptığının moruğu.” deyip namazı kıldırır.

Ölen adam sürekli gelip gidip erik yiyen birsiymiş. Köylüler:

“Ulan bu tam hocaymış. Ölen adamın eriği çok sevdiğini nasıl bildi. Biz bunu en iyisi göndermeyelim.” derler.

Köylüler adamı ikna edip, köye hoca tutarlar. Aradan zaman geçince bu hocanın namını o bölgenin müftüsü duyar. Hocayı merak eden müftü:

“Şu köye gideyim de hocayla bir tanışayım, nasıl biriymiş ben de göreyim” der.

Ertesi gün müftü köye gider. Müftü, köye gelince öğlen ezanı okunur ve müftü cemaatle namaz kılmak için camiye gider. Yalancı hoca da müftüye:

“Müftü Bey bu namazı sen kıldırır. Sen varken bana düşmez.” der. Çünkü adam hiçbir şey bilmiyor. Yalancı hoca olduğu ortaya çıkacağından korkmaktadır. Müftü de:

“Ben seni denetlemeye geldim için namazı sen kıldır. Bakalım namazı nasıl kıldırıyorsun bir göreyim.” der.

Adam namaza durur fakat hiçbir şey bilmediği için ne okuyacağını, ne diyeceğini, besmeleyi dahi bilmez. Adam:

“Aslı yok yaylasında kırk koyunum var. Yirmisi benimse, yirmisi de müftününündür.” diyerek namazı bir şekilde kıldırır. Namazdan sonra köylüler müftüye:

“Sayın müftüm, hocamız nasıl, iyi mi, kötü mü? diye sorarlar.” Müftü de:

“Bu hoca çok iyi, sakın bırakmayın.” der.

Köylüler de müftü böyle dedi diye adamı bırakmazlar.

Aradan biraz zaman geçince yine bir cenaze daha olur. Cenazeyi yıkayıp tabuta koyarlar. O zamanın tabutuna mık çakmazlarmış. Köylüler tabutu sırtlarına alıp mezarlığa götürürlerken hoca, cemaate:

“Ben ne dersem siz de arkadan onu diyeceksiniz.” der.

Tabut omzunda giderken hocanın burnu tahtanın arasına kısar. Hoca:

“Burnum kıstı, burnum kıstı.” diye bağırmaya başlayınca arkadaki cemaat de bağırmaya başlar. Adam cemaat benimle alay ediyor sanır. Hoca:

“Ey cemaat bana inanmıyorsunuz ama bakın burnum tahtanın arasına kıstı.” diye gösterirken burnu kopar. Adam da yalancı hocalık yaptığı için sahtekârlığının cezasını burnundan olarak çeker.

CELAL TATLIDİL

53. DİK BAŞLI GELİNLER

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir evde üç gelinle bir de bu gelinlerin kaynanası yaşarmış. Kaynana evde gelinlerin her işine karışır, onlara rahat vermezmiş. Sabah olunca:

“Tavukları kümesten çıkarttınız mı, atları çayıra bağladınız mı, sütü büşüdünüz mü?” der. Akşam olunca da:

“Tavukları kümese guydunuz mu, atları ahıra bağladınız mı, yemek yaptınız mı?” diye sürekli söylenir.

Bir gün böyle, iki gün böyle, üç gün böyle derken gelinler bir araya gelip kaynanasına isyan ederler. Gelinler:

“Kaynana bizim işimize karışma. Biz her şeyi sen demeden yaparız.”

“Ben size kötülük olsun diye demiyorum.”

“Olsun sen yine de bizim yapacağımız işlere karışma.”

“Madem siz öyle istiyorsunuz, bundan sonra vallahi de billahi de bir işinize karışmam.” der.

Kaynana ondan sonra gelinlerin hiçbir işine karışmaz. Bunların ahırlarında atları varmış. Her sabah kalkınca atları çayıra bağlayıp, akşam olunca da getirip ahıra bağlarlarmış. Gelinlerden birisi ertesi sabah olunca her zaman olduğu gibi atları çayıra bağlar. Bu arada kaynana hiçbir işe karışmaz, sadece gelinlerin yaptıkları işleri uzaktan seyreder.

Akşama yakın eve beklenmedik bir misafir gelince gelinler de hazırlıksız yakalanırlar. Gelinlerden birisi evde yemek yapmaya, birisi aşağıda tavukları kümese guymaya, öbürü de misafirlerle ilgilenmeye başlar.

Akşam olunca herkes eve gelir misafirlerle beraber yemek yemek için masaya otururlar. Fakat gelinlerin misafirlerin telaşıyla atları çayırdan getirip ahıra bağlamayı unuttuklarını kaynana fark eder. Yeminli olduğu için de bir türlü gelinlere söyleyemez.

Kaynana misafirlerle beraber yemek yemek için masaya oturunca gelinlere atları unuttuklarını hatırlatmak için arada bir “hiii...hiii...” demeye başlar. Kaynana bir etmiş, iki etmiş gelinler anlamazlar. Üçüncüsünde büyük gelin anlayıp:

“Kız kardeşler, biz atları çayırda unuttuk. Sabahtan beri kadın kışneyip bize atları unuttuğumuzu hatırlatmaya çalışıyor. Yemin ettiği için de bize söyleyemiyor.” der.

Hemen gelinlerden birisi gidip atları çayırdan getirip ahıra bağlar. Böylelikle gelinler de uslu sözü dinlememenin neye sebep olduğunu anlarlar. Daha sonra da hep beraber birbirlerine danışıp konuşarak işlerini yapmaya başlarlar.

İFAGAT SOĞANCIOĞLU

54. MÜNECCİMBAŞI¹⁰²

Bir varmış, bir yokmuş... Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellalken, anam beşikteyken, babam eşikteyken, ben on beş yaşındayken, bir köylü kadın şehirde hısımlarından birisine misafir olur.

Kadın, ev sahibiyle birlikte bir düğüne gider. Kadınların eynindeki esvablardan boyun ve kulaklarındaki takımları görünce şaşkın şaşkın bakar. En nihayetinde şişmanca eyni başı düzgün, boynu kulağı dolu bir kadın gelir. Herkes kadın gelince ayağa kalkar. Düğün zabı ve düğünde bulunanlar bu kadını köşeye kadar geçirirler. Köylü kadın, bu kadını merak ederek yanındakilere kadının kim olduğunu sorar. Müneccimbaşının karısı olduğunu öğrenir.

Kadın düğünden sonra köyüne döner. Kocasına olanı biteni bir bir anlatıp artık bu vaziyette durmam diyerek çekiş etmeye başlar. Karısının bu hâlini gören adam ne yapacağını şaşırır. Karısına okuma yazma bilmediğini ve müneccimlikten çakmadığını söylese de bir türlü dinlemez. Kadın:

“Bir hokka bir kalem, birkaç tabaka da kâğıt alıp bir yolun başına oturursun. Elbet sana ne iş gördüğünü sorarlar. Sen de müneccimim dersin. Onların yütüğü varsa sana bakıver derler. Sen de kalemi hokkaya batırır, kâğıda bir şeyler yazarsın. Sonra da kâğıda bakıp bir şeyler söylersin. İş olur biter.” der.

Adamın da bu işe akli yatar. Kâğıt, kalem, divit alıp bir yolun başına oturur. Oradan da bir deveci geçerken buna ne iş yaptığını sorar. Adam da:

“Ben müneccimbaşıyım.”

“Öyleyse benim bir devem kayboldu. Birkaç gün aradım fakat bulamadım. Hele sen şuna bir kere bakıver.” der.

Müneccimbaşı divite kalemi bandırıp kâğıdın üstüne bir şeyler yazar. Düşünür düşünür diyecek bir şey bulamaz. En sonunda senin deven ne yerde, ne gövde mallahta.” der.

Deveci düşünür düşünür geçip gider. Yolda giderken bir de bakar ki, deve bir köprünün üstünde oturmuş duruyor. Düşünmüş, sahiden deve ne yerde, ne gövde mallahta. Devesini bulan deveci vardığı yerlerde bu müneccimi övmeye başlar. Bu söz kulaktan kulağa padişaha kadar gider. Padişahında önceden bir yüzüğü kaybolmuş. Bu yüzüğü de saraydaki müneccimler bilip bulamamışlar. Padişah bu

¹⁰² Caferoğlu, a.g.e., s.13-16.

adamın methini işitince bir de buna baktırayım diye müneccimi saraya çağırır. Müneccim padişahın sarayına çağrıldığını duyunca hemen köyüne gidip karısıyla çekiş eder. İşte benim başıma bu belayı sen getirdin. Bana padişah bir yütüğünü soracak. Bulamazsam beni öldürecek. Gel helalleşelim de öyle gideyim. Karısıyla helalleşip saraya gider. Müneccim saraya varınca hemen padişahın yanına çıkartırlar. Padişah, yüzüğünün kaybolduğunu ve bunun bulunmasını müneccime emreder.

Müneccim, padişahın kırk gün izin ister. Padişah da bu adamın kırk gün sarayda bir odada beslenmesini emreder. Adamcağızı bir odaya tıklarlar. Müneccim yalnız kalınca kırk gün sonraki acıyı düşünürken birden kapı açılır. İçeri bir sini içerisinde birkaç kap yemekle bir de adam girer. Adam yemeği bırakıp dışarı çıkar.

Müneccim sahanları açıp bakmaya başlar. Hepsine bakınca küçük bir tas içinde kırmızı sulu üç tane yuvarlak bir şey görür. Adam köyünde böyle bir şeyler görmediği için öfkesinin arasında bunların ne olduğunu düşünmeye vakit bulamaz.

En sonunda kızarak bunlardan birisini şu bir diye bağırarak oda kapısına doğru fırlatır. Dışarıdaki üç adam da yüzüğü çalmışlarmış. Elmanın birisini öfkeyle kapıya atınca adamlar:

“Eyvah! Bizim birimizi bildi.” deyip korkmaya başlarlar. Nihayet şu iki deyip elmanın ikincisini kapıya atınca adamlar:

“Eyvah! İkimizi de bildi.” deyip korkmaya başlarlar. Müneccim, şu üç diye bağırarak üçüncüsünü de kapıya atınca, dışarıdakiler üçümüzü de bildi deyip kendilerini zapt edemeyerek içeri girerler.

“Sen bilirsin yüzüğün bizde olduğunu padişaha söyleme.” diye müneccime yalvarmaya başlarlar. Müneccim hemen işi kavramıştır.

“Tabii söyleyeceğim. Ben bunun için az sıkıntı çekmedim. Kırk gün olsun da siz göreceksiniz gününüzü.” diye adamlara çıkışır.

Nihayet fazla yalvarmalarına dayanamayan müneccim:

“Her biriniz birer kese altın verir ve beni de burada kırk gün iyi beslerseniz ben bunun bir çaresini bulurum.” der.

Hırsızlar buna razı olurlar. Peşin birer kese altın verirler. Yüten yüzüğü de müneccime teslim ederler ve kırk gün müneccimi kuş sütüyle beslerler. Müneccim otuz sekizinci günü hırsızları çağırıp:

“Padişahın kazları var mı?” diye sorar. Olduğunu öğrenince:

“Bu yüzüğü kırkinci gün sabahleyin güdük kaza yutturun ve o kazın kuyruğunu biraz kesin de ben fark edeyim.” der.

Kırk gün tamam olunca müneccim padişahın huzuruna çıkar. Müneccim, yüzüğün kazlardan birinin kursağında olduğunu söyler. Padişah da kaz çobanını çağırıp, hemen kazların dışarıya çıkarılmasını emreder. Müneccim kazların arasına girip güdük kazı tutarak keser. Kursağındaki yüzüğü de çıkarıp padişaha verir. Bu iş padişahın çok hoşuna gider. Müneccime fazlaca para ve çiftlik verir. Fakat müneccimi lazım olunca bir daha çağrılacağını ve bir atladım çekirge, iki atladım çekirge, üçüncü de ele geçtin mi çekirge sözünü düşünerek derin husalara dalar.

Müneccim bir gün yalısında otururken padişahın veziri gelir. Vezirin gelmesinden müneccim çok korkar fakat belli edemez. Vezir:

“Padişah bugün hamam yapacak, sizi de hamam ziyafetine davet ediyor.” deyince müneccim biraz ferahlar. Ama belki işin içinden bir iş çıkar diye de korkarak hamama gidemez. Vezire:

“Hastayım, padişahım beni affetsin. İyileşince ben kendilerine varır da özür dilerim.” deyip veziri başından savar.

Vezir, padişaha meseleyi anlatır. Padişah da özrünü hoş görür. Hamama gider. Müneccim bu işin sonunun kötü olacağını düşünür düşünür deli olacak hale gelir. O sıra da aklına bir şeytanlık gelir. Hemen soyunup dökünür. Deli gibi sokağa fırlar. Padişahın bulunduğu hamamın önünden geçerken herkes “deli kaçıyor, deli kaçıyor” diye bağırmaya başlar. Bu sesi hamamdakiler de duyunca padişahla birlikte dışarı çıkar. Bir de bakmışlar ki müneccimbaşı. Hamamdakiler dışarı çıkar çıkmaz hamamın kubbesinin de çökmesi bir olur. Müneccim padişahla konuşurken bu kubbenin çöküvermesi müneccimin öyle işine yarar ki dokunmayın keyfine. Daha padişah müneccime ne oldu demeden müneccim hızlı hızlı:

“Efendim siz beni hamama çağırmaştınız. Ben de hastalandığım için gelememiştim. Evde yunuyorken hamam kubbesinin yıkılacağını haber verdiler. Ben de hemen hamamlıktan çıkar çıkmaz, kubbe başınıza yıkılmasın diye çırılçıplak buraya kadar koştum. Biraz daha gecikseydim kubbe efendimizin başına değil benim başıma yıkılacaktı.” der.

Bundan memnun olan padişah hayatını kurtaran müneccime bir daha bir şey sormamak ve gücünü hiçbir suretle üzmemek şartıyla fazlaca mükâfat vererek

müneccimi azat eder. Müneccim de karısını yanına getirip köyünü dağıtır ve İstanbul'a göçer. Padişahla komşu gibi iyi günler geçirmeye başlarlar. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kirevete.

M.NASIH GÜNGÖR

55. SAĞIRLAR VE HÂKİM¹⁰³

Günlerden bir gün sağırın birisi tarlada hem çift sürüp hem de sarımsak ekiyormuş. Başka bir sağır da kaybettiği iki koyunla bir keçisini arıyormuş. Gezerken bir doruğa çıkıp bakar ki, orda birisi çift sürüyor. Sağır, çift süren adamın yanına gidip:

“İki geçi bir koyun kaybettim, eğer yerini kim söyleyiverirse boynuzu kırık olan keçiyi ona vereceğim.” der.

Çiftçi olan sağırda çobanın dediğini:

“Kimin bu tarlalar?” diye anlar. Eliyle işaret edip gösterir:

“Hep buralar benim.”

“Tamam, demek böyle gitmiş bizim keçiler” der.

Yukarıdaki de sağırmuş. Şimdi aşağıdaki sağırın gösterdiği yere doğru giderken –olacak ya– keçileri orda bulur. Çolak keçinin boynuzundan tutup sarımsak eken adamın yanına getirir. –Çolak keçiyi, hayvanların yerini söyleyene verecekti ya– keçinin boynuzundan tutup al deyip adama verir. Sağır çiftçi de:

“Bu boynuzu sen mi kırdın?” diye anlayınca:

“Ne keçiyi gördüm ne de keçinin boynuzunu kırdım.”

“Ya bu keçiyi sana veriyorum, alsana.”

“Ne gördüm ne de boynuzunu kırdım.” der.

Bunlar anlaşamayınca, ikisi birleşip:

“Gidelim hâkime soralım.” derler.

Giderken miderken önlerine bir atlı rast gelir. Sağırın biri atın eğerinden biri de atın başından tutar. Sağırın birisi keçiyi göstererek:

“Ben bunu kayıp ettim, kim müjde ederse ona vereceğim.” der. Sağır çiftçi de:

“Ne gördüm ne de boynuzunu kırdım” der.

Atlı da sağırmuş.

“Sen hayvanı çalmışsın bize geri ver.” diyorlar sanır. O da:

“Eğere on lira para verdim valla vermem” der. Atlı ikisini de alacaklar sanıp:

“Hayvanı alırsanız alın.” der.

¹⁰³ Akman, a.g.e., s.23-24.

Bu sefer de üçü anlaşamazlar. Sonra bunlar üç kişi olup yola çıkarlar. Yolda giderken, kaynanasıyla kavga etmiş, eşyalarını, poğunu, pohçasını alıp giden bir gelinle karşılaşır. Onu da eğleyip olanları ona da anlatırlar. Sağırın birisi:

“Ben keçilerimi kaybettim. Kim bulup müjde ederse çolak keçiyi vereceğim, dedim.” der. İkinci sağır:

“Ne gördüm, ne de boynuzunu kırdım” der. Öbür sağır da:

“Hem beygiri alıyorlar, hem de eğeri. İkisini vermem. Eğere on lira para verdim” der. Gelin de sağır olmuş. O da anlar ki:

“Gitme seni kaynanana götürüverelim” diye anlar. Gelin de:

“Öyle orospunun yüzünü cehennem görsün. Gitmem.” der.

Vakitlerden de ramazanmış. Bunlar orda da anlaşamayınca bir hâkimin yanına gitmek için dört kişi yola çıkarlar. Ramazanın da yirmi beşiymiş. Hâkim de sağır mıymış? Başlarından geçenleri herkes tek tek olduğu gibi anlatır. Hâkim:

“Demek siz üç erkek hilali gördünüz. Bir de kadın, tamam o zaman topları atın, yarın bayram.” der. Eskiden hilali görünce ramazan biter, bayram ilan edilirmiş.

MUSTAFA ÇOBANOĞLU

56. İBİ

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, biri kaptı maşayı, biri kaptı meşeyi, dolandım ben de dört köşeyi. Az gittim uz gittim, dere tepe düz gittim. Çayır çimen geçerek, lale sümbül biçerek altı ay bir güz gittim. Bir de dönüp baktım ki bir arpa boyu yol gitmişim.

Yeni evli bir çift varmış. Kadın evliliğinin ilk günü kocasına:

“Benim bir huyum var. O da, ayda yılda bir kere hanımlığı tutar. Bunun dışında senin bilmediğin başka bir hiçbir özelliğim yok. Yalnız bu hanımlığı tuttuğu zamanlar da ne istersem onu yaparım, senden de isteklerimi yapmanı beklerim. O gün bir şey yapmak için kılımı dahi kıpırdatmam.” der.

Evliliklerinin arasından baya bir zaman geçtikten sonra kadının hanımlığı tutar. Kadın o gün yatağa girer, hanımlığı geçene kadar hiç yataktan çıkmaz. Kadın yatarken kapıya da bir dilenci gelir. Fakat kadın kalkıp da kapıyı açmaz. Yattığı yerden dilenciye içeri çağırıp yanına getirir. Dilenci, kadına:

“Hanımım, rızkımı verir misin?”

“Bu gün benim hanımlığı tuttuğu için yerimden kalkmıyorum. Sen şuradan ne varsa al da git, beni de rahatsız etme.” der.

Sabahleyin de kadının kocası ibiyi keserek ocağa koyup gider. Karısına da ibiye bakmasını söyler. Kadının hemen aklına ibi gelir ve dilenciye:

“Sabahleyin kocam giderken ocağa ibi koymuştu, sana zahmet gitmeden şuna bir bakıp karıştırıver.” der.

Dilenci de hemen ocağın yanına gidip tencerenin içindeki ibiyi karıştırmaya başlar. Kadının yerinden kalkmadığını gören dilenci ayağındaki çarıkları çıkartıp ocaktaki tencerenin içine koyar ve ibiyi de torbasına koyar. Sonra kadına:

“Tamam, hanımım bakıverdim. Pişmesine az kalmış.” deyince kadın, dilenciye:

“Benim çok canım sıkıldı, bana bir türkü söyle de neşem yerine gelsin.” der. Dilenci de hemen türkü söylemeye başlar:

“Senin ibi benim torba içinde,
Benim çarıklar senin tencere içinde,
Ben ibiyi yerim orman altında,

Sen sopayı yersin yorgan altında.”

Kadının bu türkü çok hoşuna gidince dilenciye tekrar söyler. Dilenci torbada ibi dururken fazla oyalanmak istemez. Hemen kadından izin alıp evden çıkıp gider. Akşam olunca kadının kocası gelir:

“Ne yaptın hanım bu gün?”

“Ne yapayım, bu gün hanımlığım tuttuğu için akşama kadar yattım. Ama bu gün bir dilenci kadın geldi ve bana bir türkü söyleyiverdi, benim de çok hoşuma gitti. Hem de ocaktaki ibiye de bakıverdi.”

“Ne söyledi?”

“Senin ibi benim torba içinde,
Benim çarıklar senin tencere içinde,
Ben ibiyi yerim orman altında,
Sen sopayı yersin yorgan altında.”

Kadın adama bunu söyleyince adam gidip ocaktaki tencerenin içine bakar ama ibiyi göremez. Sonra karısına:

“Hanım benim mahmuzlu çizmelerim vardı. Onlar nerde, biliyor musun?” der.

Kadının hanımlığı geçtiği için hemen çizmeleri bulup getirir. Adam bu sefer de:

“Benim bir kırbacım vardı, onu da getiriversene.” der ve karısına:

“Benim de bir özelliğim var ama bunu sana söylemedim. Benim de sene de bir gün eşekliğim tutar.” deyip kadını elinin altına alıp dövmeye başlar. Kadın da:

“Aman herif etme, aman herif yapma. Bundan sonra ne benim hanımlığım tutsun, ne de senin eşekliğin tutsun.” der.

HACER ALİOĞLU

57. KURNAZ KADIN

Bir varmış, bir yokmuş... Bir köyde fakir bir karı koca varmış. Bir gün adam, karısına:

“Evde yiyecek içecek yok, böyle fakirlikle ne yapacağız?” der. Kadın da:

“Ben eteğimin ucunu göstermeden orospuluk yapayım.”

“Kadın, göstermeden nasıl olur öyle?”

“Sen karışma ben yaparım.” der.

Kadın, çuvaları sırtına yüklenip ilk önce kasap dükkânına gider. Kasaba:

“Şu budu, şu eti tart da ver.” der.

Kasap da eti, budu tartarak çuvala doldurur. Kadın:

“Çuvalı sırtıma kaldırır.” deyince kasap:

“Hesabı görelim ondan sonra kaldırırırım.”

“Akşam bizim eve gel hesabı evde hallederiz.” der. Kadın böyle deyince kasap, kadının gitmesine izin verir.

Daha sonra kadın manifaturacıya varıp manifaturacıya:

“Şu topu, şu bezi, şu yatak yüzünü, şu örtüyü ver” der. Manifaturacı hepsini paketleyip kadının çuvalına doldurur. Kadın, adama:

“Şu çuvalı sırtıma kaldırır.” deyince manifaturacı:

“Önce hesabı görelim hanım.”

“Akşam eve gel evde hallederiz.”

“Tamam, o zaman.” der.

Kadın oradan da alacaklarını aldıktan sonra doğruca bakkala kadar gider. Bakkaldan makarna, şeker, çay, başka ne eksik varsa çuvalına doldurup:

“Çuvalı sırtıma kaldırır.” deyince bakkal:

“Önce hesabı görelim hanım.”

“Akşam eve gel, evde hallederiz.”

“Tamam, o zaman.” der.

Kadın bu şekilde bütün eksiklerini alıp çuvala doldurduktan sonra doğruca evinin yolunu tutar. Eve varınca eşine:

“Gördün mü adam?”

“Kadın bunları nasıl aldın? Eğer bunları çaldıysan şimdi sahipleri gelir burada bizi yakıp yıkarlar.”

“Yok çalmadım. Işığı kaçııp oturalım, kimse bir şey yapamaz.” der.

Bu arada bakkal, manifaturacı, kasap evin yanına gelirler fakat ışık falan olmadığını görünce aldatıldıklarını anlarlar ve bir araya gelip konuşurlar. Sonunda kadının evini soymaya karar verirler. Hava tamamen kararınca kadar kadının evinin yanında beklerler. Bir taraftan da, “Nasıl yapalım?” diye düşünürler. En sonunda eve merdivenle çıkmaya karar verirler.

Adımın biri merdiveni evin camının altına koyarak yukarı çıkar. Camdan bakar:

“İçerde ışık ıldırık yok.” deyince öbürü:

“Lan kulağımı koyup içerde ses falan var mı bir dinlesene.” der.

Merdivendeki adam kulağımı koyup içerisini dinlerken kadın, içerden çuvaldızı adamın kulağına kakar. Adam:

“Anam kulağım, anam kulağım!” diye bağırınca diğerleri:

“Ne oldu?”

Burada santraller yıkılıyor. Kulağım patladı.” deyip merdivenden paldır küldür yuvarlanır. Bu duruma kızan kasap:

“Kulağımı koyacağına burnunu koyup iyice koklasana, içerde et kokusu var mı, yok mu?” der.

Bu sefer de kasap, merdivene çıkıp burnunu cama dayayarak, “Et kokusu var mı yok mu?” diye koklama çalışır. Kadın bu sefer de çuvaldızı kasabın burnuna sokar. Adam:

“Anam burnum, anam burnum! Burada kolonya, misler burnumun deliğini kırdı.” der.

Kasap da merdivenlerden yuvarlanınca bakkal:

“Biriniz kulağım, biriniz burnum deyip paldır küldür indiriz. ‘Gözünüzle içerde ışık, ıldırık var mı?’ diye bir kere baksanıza.” der.

Bakkal yukarı çıkıp cama gözünü dayayarak içerden ışık arar. Kadın bu sefer de çuvaldızı onun gözüne kakar. Adam:

“Anam gözüm çıktı!” deyip paldır küldür merdivenden düşer. Adamlar:

“Kadın hepimizi kandırdı.” deyip yola düşerler. Adamlar kadın da keyifle yiyip içerler.

HALİL KAVDAR

58. HIRSIZ İLE KELOĞLAN

Bir kadının üç tane kızı varmış. Kadın, büyük kızına:

“Kız kızım yürü git de çeşmeden bir su al da gel.” der. Kız da su almak için oluğun başına gelir. Kadının kızlarının üçü de bekâr ve birbirlerine de çok düşkünlermiş. Birisine bir şey olsa dünyaları başlarına yıkılıverirmiş.

Kız su almak için çeşme başına gelip kovalarını doldururken oluğun yanında duran upuzun kavak ağacını görür ve kavak ağacına uzun uzun bakarak:

“Ben evlensem, bir oğlum olsa bu kavağa çıkıp da ölüverse ben ne yapardım.” diyerek oluğun başında ağlamaya başlar. Ortanca kız da kardeşine:

“Kız ablamız gelmedi. Acaba nerde kaldı? Git bir bak bakalım.” der.

Küçük kız oluğun başına gelince bakmış ki, ablası oluğun başında hüngür hüngür ağlıyor. Ablasına:

“Kız abla ne var burada, ne oldu sana, neden ağlıyorsun?”

“Kız ablasınım, benim bir oğlum olsa, şu kavağa çıkıp da ölüverse ne yapardım.”

“A ablacığım, ben sana hiç dayanamazdım.” der.

Başlamış küçük kız da ablasıyla beraber ağlamaya. Bu iki kardeş de suyun başından bir türlü ayrılamamışlar. Anneleri, kızları merak edip öbür kızına:

“Kızım kardeşlerine bak da gel. Nerde kaldı bunlar?” der.

Kız, oluğun başına gelince bakmış ki, iki kardeşi de kafa kafaya vurmuş ağlıyorlar.

“Kız abla neden ağlıyorsunuz?” der. Ortanca kız da:

“Ablamın bir oğlu olsa, şu kavağa çıkınca düşüp de ölüverse ne yapardık?”

“A kardeşim, ben siz kadar da dayanamazdım.” diyerek küçük kız da orda ağlamaya başlar. Üç kız kardeş de kafa kafaya vurup ağlarken uzaktan bir atlı gelir.

Kızlar:

“Şu atlıya soralım, bakalım bizim Mehmetçik nerde? Belki o bilir.” derler.

“Dayı bizim Mehmetçiği gördün mü?”

“Gördüm.”

“Nerde gördün?”

Mehmet de büyük kızın olmayan oğlanın adıymış. Kızların boyunlarında, kulaklarında, kollarında altınlar çok olduğu için atlı da kızları kafaya almaya çalışır.

“Gördüm.”

“Ne yapıyor bizim Mehmetçik?”

“Cehennem kapısında pakla satıyor.” der.

“Vayyy... Benim oğlum, benim teyzesinin nasıl pakla satar. Bir de cehennem kapısında. Sen şu altınları oğlana ver. Cehennem kapısında pakla satmasın.”

Adam hırsız olduğu için kızların altınlarını alıp oradan kaybolur. Gitti gelmez, uçu konmaz kızların anaları da oluğun yanına gelir. Anaları bakmış ki, kızlarının üçü de ağlıyor.

“Ne oldu kızım neden ağlıyorsunuz?”

“Anne böyle böyle oldu fakat biz Mehmetçiği kurtardık.” der hıra kız.

“Niye kızım kimi, nerden, nasıl kurtardınız?”

“Bizim Mehmet gayri cehennem kapısında pakla satmayacak. Altınlarımızı yolladık Mehmet’e.”

“Kimle, hangi Mehmet’e yolladınız altınlarınızı?”

“Bir atlı geçiyordu falan yerden, biz de ondan yolladık altınları.”

Bizim Keloğlan da değirmenciymiş. Kızların altınlarını alıp kaçan adam da Keloğlan’ın değirmenine gelip atını değirmenin kapısına bağlar. Adam Keloğlan’a:

“Lan Keloğlan!”

“Efendim.”

“Kellerin kafasını yolmaya geliyorlarmış, gelirken yolda duydum. Sen şu kavağın tepesine çık.” der.

Hırsız, kendi gocuğunu, pantolonunu, takkesini Keloğlan’a giydirip kavağa çıkartır. Keloğlan’a da:

“Seni benim elbiselerimle kimse tanıyamaz.” der Hırsızın peşinden gelen adamlar da ağaçta Keloğlan’ı hırsızın elbiseleriyle görünce hırsız sanarak Keloğlan’ı hemen aşağıya indirmek isterler. Keloğlan’a:

“Çabuk aşağıya in, kaçamazsın.”

Keloğlan da aşağıdakilerin kelini yolmak için gelenler olduğunu sanmaktadır. Aşağıdakilere:

“Vallahi de yoldurmam, billahi de yoldurmam kelimi.” der. Aşağıdakiler:

“Çabuk in aşağı.”

“Vallahi de yoldurmam, billahi de yoldurmam kelimi.”

Keloğlan ile adamlar tartışa dursun hırsız da değirmenin arka tarafından altınları da alarak kaçıp gider. Adamlar sonun da Keloğlan’ı ağaıtan indirmeyi başarırlar. Bakmışlar ki, bu hırsız falan değil. Böylelikle Keloğlan da sopa yemekten kurtulur. Hırsız da altınları keyifle yer.

NURİYE YILDIZ

59. İKİ BAŞ HIRSIZ

Bir varmış, bir yokmuş... Eski zamanların birinde bir baş hırsız İstanbul'da, bir baş hırsız da Kastamonu'da varmış. İstanbul'daki baş hırsız:

“Kastamonu'da bir baş hırsız varmış. Acaba nasıl bir adam, şunu bir görebilsem.” deyip dururken, Kastamonu'daki hırsız da:

“İstanbul'da bir baş hırsız varmış. Şunu bir görebilsem, benden daha mı marifetli acaba?” der.

Günlerden bir gün Kastamonu'daki baş hırsız memleketinden çıkıp İstanbul'daki baş hırsızı görmek için yola çıkar. İstanbul'daki baş hırsız da Kastamonu'daki baş hırsızı görmek için yola çıkar. İki de Bolu Dağı'nda dinlenmek için dururlar ve orada karşılaşırlar. Selamlaştıktan sonra Kastamonulu baş hırsız:

“Ya arkadaş nereye gidiyorsun böyle?”

“Kastamonu'da bir baş hırsız varmış onu görmeye gidiyorum.”

“Ben de İstanbul'da bir baş hırsız varmış, onu görmeye gidiyorum.”

“O hırsız benim.”

“Kastamonu'daki hırsız da benim.” diye tanıştıktan sonra konuşmaya başlarlar. Kastamonulu baş hırsız daha uyanık ve zekiymiş. İstanbullu hırsıza:

“Leylek, çamın tepesine yuva yapmış. Git de leyleğin altındaki yumurtayı leyleğe duyurmadan al da gel. O zaman senin baş hırsız olduğuna inanayım.” der.

İstanbullu hırsız ağaca çıkıp leyleğin altındaki yumurtayı leylek duymadan alıp cebine koyar. Tam aşağı inerken Kastamonulu hırsız, İstanbullu hırsızın cebinden yumurtaları alarak kendi cebine koyar. Daha sonra da:

“Ne yaptın yumurtaları aldın mı?”

“Aldım.”

“Hani, nerede?”

“Cebimde yumurtalar.”

İstanbullu hırsız yumurtaları Kastamonulu hırsıza vermek için elini cebine atınca yumurtaları bulamaz. Yumurtaların nereye gittiğine şaşırıp kalır. Kastamonulu hırsız da:

“Yumurtalar bende, yumurtalar bende boşuna arama.” deyince İstanbullu hırsız da:

“Anlaşıldı. Sen benden daha üstün bir hırsızısın.” der.

Daha sonra ikisi anlaşarak İstanbul’un yolunu tutarlar. Yolda giderken de çok iyi arkadaş olurlar. İstanbul’a varınca:

“Ne yapalım ne yapalım?” diye düşünmeye başlarlar. İkisi de kendi şanlarına yakışır bir hırsızlık yapmak isterler. Onun için ufak defek yerleri soymaya dahi kalkışmazlar. En sonunda padişahın hazinesini soymaya karar verirler.

Padişahın hazinesini soymadan önce hazinenin yerini öğrenmek için plan yaparlar. Kastamonulu hırsız:

“Fakir bir şekilde padişahın sarayına dayanalım. Çok uzaklardan geldiğimizi ve aç olduğumuzu söyleyelim. Padişahın adamlarından karnımızı doyurmak için birkaç altın vermelerini isteyelim. Padişah da bu hâlimizi görünce bize altın verir. Biz de hazinenin yerini öğrenmiş oluruz.” der.

Kastamonulu hırsız, fakir bir vaziyette padişahın sarayının kapısına dayanır. Oradaki muhafızlara:

“Allah rızası için bana bir altın verin, çok uzaklardan geliyorum. Kaç gündür bir şey yemedim çok açım.” der.

Kapıdaki görevliler de padişahın yanına giderek:

“Padişahım, bir fakir geldi sarayın kapısına dayandı. Çok uzaklardan geldiğini, kaç gündür aç olduğunu söylüyor ve birkaç altın istiyor.” deyince padişah da merhametli olduğu için:

“Dilenciye alın hazineye götürüp eline de bir kürek verin. Küreği bir kere daldırsın, bir seferde ne kadar altın alabiliyorsa alsın.” der.

Görevliler Kastamonulu hırsız alıp hazineye götürerek eline bir kürek verirler. Adama:

“Küreği bir kere saplayacaksın. Bir kere de ne kadar alabilirsen alacaksın.” derler.

Adam da heyecandan küreği altınlara ters saplayınca küreğin üstünde bir tane altın kalır. Muhafızlar tekrar padişahın yanına gelince padişah:

“Ne oldu?” deyince adam da:

“Padişahım, ben heyecandan küreğin ters tarafını kakmışım. Bana bir fırsat daha verin de bu sefer normal tarafını kakayım.” der.

“Yooo... Vermeyince mabut neylesin Sultan Mahmut. Senin rızkın o kadarmış.” diyerek adamı gönderir.

Hazinenin yerini öğrenen hırsızlar hazineye girmeye karar verirler. Padişahın yanına gittiği için hazinenin yolunu Kastamonulu hırsız biliyormuş. Daha hazineye varmadan hazineye giderken bir asfalt kuyusu varmış. Asfalt kuyusuna basıp geçmek imkânsızmış. Bastığın zaman içine gömülüp kalıyormuşsun. Bunu bilen Kastamonulu hırsız daha uyanık olduğu için İstanbullu hırsıza:

“Sen önden git. Ben de arkadan gelen var mı kontrol edeyim.” der.

İstanbullu hırsız önden giderken birden asfalt kuyusunun içine boğazına kadar batar ve dışarıda sadece kafası kalır. Kuyunun içinden tek başına çıkması da imkânsızdır. Bunu gören Kastamonulu hırsız, geri açıldıktan sonra koşarak gelir ve İstanbullu hırsızın kafasına basarak karşıya geçer. Başka türlü karşıya geçmenin imkânı yokmuş. Yani, Kastamonulu hırsız öbür hırsız köprü niyetine kullanmış.

Kastamonulu hırsız gizlice hazineye girip alabildiği kadar altınları aldıktan sonra tekrar öbür hırsızın kafasına basıp karşıya geçer. Altınlarla birlikte kayıplara karışır.

Aradan biraz zaman geçtikten sonra sarayın muhafızları hazinenin soyulduğunu anlarlar. Hemen etraflarına bakarlar ve kuyunun içindeki İstanbullu hırsız yakalarlar. Bakmışlar ki, adamın yanında altın falan yok. Adamı sorguya çekip olanları bir bir anlatırlar. İstanbullu hırsız:

“Altınları ben almadım. Kastamonulu hırsız aldı, beni de burada mahsur bıraktı.” der. Padişah, Kastamonulu hırsız yakalamanın yollarını düşünürken aklına bir plan gelir.

Padişah, Topkapı’dan Aksaray’a kadar kalabalığın içine tek tek altın attırıp muhafızlarına da:

“Kim aşağıya eğilip altınları alırsa tutup getirin.” der.

Uyanık olan Kastamonulu hırsız, padişahın bu oyununu anlar. Ayağının altına yapışkan bir şey yapıştırıp nerde altın varsa üzerine basarak altınları toplar. Hırsız Aksaray’a kadar bütün altınları bu şekilde toplar. Kimse de bunu fark edemez. Padişahın adamları:

“Padişahım, o kadar adam geldi geçti ama kimse eğilip de altınları almadı. Buna rağmen bütün altınlar yerden toplanmış. Nasıl oldu biz anlamadık.” der. Padişah da:

“Demek ki, akıl akıldan stnmş.” der.

Kastamonulu hırsız da hem hazineden çaldığı hem de yerden topladığı altınları alıp memleketinin yolunu tutar.

KEMAL ŞEKER

60. ARAP VE HIRSIZ¹⁰⁴

Bir ağanın yüz altını varmış. Ağa her gün altınlarını sayıp kontrol ettikten sonra da beyaz bir torbaya koyup saklarmış. Ağanın bu kadar altını olduğunu öğrenen yankesici bir gün ağaya tebelleş olur. Fakat hırsız, kasanın anahtarını nasıl alacağını bir türlü bulamaz.

Günlerden bir gün hırsız, ağa, kahveye giderken ağanın cebinden altınların olduğu yerin anahtarını çalar. Ağanın da evinde bir besleği varmış. Yankesici, kasanın anahtarını alınca hemen besleğin yanına gider. Besleğe:

“Böyle böyle, kasadaki beyaz torbada ağanın altınları varmış, ağa onları sana alıversin dedi.” der.

Beslek, anahtarı alıp altınları adama verir. Adam gittikten hemen sonra da ağa eve gelir. Beslek:

“Ağam inehteri al.”

“Ne inehteri bu?”

“Birisini yollamışsın altınları al diye, ben de altınları ona verdim gitti.”

“Amaaan!” diye bağırmağa başlar ağa. Dışarı çıkıp altınları kim aldı diye düşünmeye başlar. Ağa düşünürken yoldan geçen iki kişi:

“Ağam, kara kara ne düşünüyorsun?”

“Böyle böyle oldu. Otuz senelik emeğim olan yüz altınımı çaldılar.” der.

Ağanın altınlarının çalındığını duyan bu adamlar doğruca besleğin yanına gidip:

“Altınları çalan nasıl biriydi, ne tarafa gitti?” diye sorarlar. İki adamdan Arap olanı ermiş imiş. Her şeyi bilir, gözünden hiçbir şey kaçmazmış. Beslek:

“Altınları çalan karayağız birisiydi, şöyle gitti.” der. Adamlar:

“Karayağızdan yola revan” diyerek yola düşerler. He bakalım, de bakalım giderken adamlardan birisi Arap olana:

“Gör bakalım Arap, hırsız nereye gitti?”

“Karayağızdan yola revan, bahri umman denize vurdu gidiyor.” der.

Denizi geçerken meçerken, denizin nihayeti gelir. Tekrar adam Arap’a:

“Gör bakalım Arap, adamlar nerde?”

“Karayağızdan, yol revan, bahri umman, eşrefte gelen.”

¹⁰⁴ Akman, a.g.e., s.24-25.

“Haa, dağ sıra gidiyor.” der.

Giderken miderken dağın nihayetini de bulurlar. Tekrar adam, Arap’a:

“Gör bakalım Arap, adamlar nereye gidiyor?”

“Karayağızdan, yol revan, bahri umman, eşrefte oğlan, memleketi İran.”

Ararken marerken İran’ı bulurlar. İran ama kim bilir İran’ın neresinde. Tekrar adam Arap’a:

“Gör bakalım Arap, hırsız nerede?”

“Kara yağızdan yol revan, bahri umman, eşrefte oğlan, memleketi İran, mahallesi İsfahan.” der.

Adamlar araya araya İsfahan’ı da bulurlar.

“Gör bakalım Arap, burası neresi?”

“Kara yağızdan yol revan, bahri umman, eşrefte oğlan, memleketi İran, mahallesi İsfahan, ya handan ya hamamdan, çal kapıyı sağ yandan.” der.

Adamlar sağdaki kapıyı çalarlar. Hırsız da eve yeni girmiş, altınları sayıyormuş. Onların tıkırtısını duyunca oradaki külhaneye altınları gömmüş, birisini de ağzına alıp tavana çıkmış. Adamlar odaya girip bakarlar ki, odada kimse yok. Adam, Arap’a tekrar:

“Gör bakalım Arap, adam nerede?”

“Kara yağızdan yol revan, bahri umman, eşrefte oğlan, memleketi İran, mahallesi İsfahan, ya handan ya hamamdan, çal kapıyı sağ yandan, eş külü al altını külhaneden.” der.

Adamlar külün içinden altınları alıp sayarlar. Bakarlar ki, doksan dokuz altın var, bir altın eksik. Adam, Arap’a tekrar:

“Gör bakalım Arap, altın nerede?”

“Kara yağızdan yol revan, bahri umman, eşrefte oğlan, memleketi İran, mahallesi İsfahan, ya handan ya hamamdan, çal kapıyı sağ yandan, eş külü al altını külhandan, indir tavandan, vur tokadı al altını ağzından.” der.

Adamlar hırsızı tavandan indirip ağzından altını aldıktan sonra güzelce döverler. Sonra da altınları ağaya teslim ederler.

MURAT ÇOBANOĞLU

61. KURNAZ HIRSIZLA AKILLI ARKADAŞLAR

Köyün birinde iki arkadaş, “Biz bu köyde geçinemiyoruz. En iyisi İstanbul’a gidelim de orda çalışalım.” diye gavlederler. Babalarının da onar tane malı varmış. İki de bunları satıp biraz para yaparlar. Gitmek için hazırlanırken adamın birisi:

“Arkadaş, biz bu parayı zapt edemeyip çaldırırız. En iyisi bu parayı buraya bir yere bırakalım. Eğer İstanbul’da çalışamazsak geri gelince elimizde bulunur.”

“Doğru söylüyorsun, iyi akıl ettin.” der.

Oğlanların köyünde de Hacı Kadın diye birisi varmış. O zaman banka, kart falan da yokmuş. Hacı kadın, çok iyi birisiymiş. Kimin ne işi olsa hemen yardım edermiş. Yankesicinin biri de adamlarda para olduğunu anlayınca hemen adamların peşlerine düşer. Adamlar varıp Hacı Kadın’ın yanına giderler.

“Hacı ana, biz gurbete gidiyoruz. Babalarımızın malını mülkünü hepsini sattık. Bizim şu kadar paramız var, bunları kaybederiz diye bir yere bırakamıyoruz. Biz gelene kadar bizim paramızı hıfz ediver.”

“Peki, oğlum edivereyim.” der.

Adamlar paranın tamamını sayıp kadının eline verirler. Bu sırada da yankesici bunları uzaktan izler. Adamlar parayı veresiye hemen İstanbul’a giderler. Aradan bir saat geçmeden yankesici, kadının evine gelir.

“Ya Hacı ana, biz emaneti bırakmaktan vazgeçtik, şu paraları bana aliver.” der.

Hacı Kadın da yankesiciyi adamlardan birisi sanıp parayı verir. Oğlanlar da gurbete gitmişlerdir. Yedi, sekiz sene çalıştıktan sonra biraz para biriktirirler. “Şu kadar paramız da köyde var. Bu kadar parayla her şey alabiliriz.” diyerek memleketlerine dönerler.

Oğlanlar memleketlerine döndükten sonra doğruca Hacı Kadın’ın yanına giderler.

“Hacı Kadın, biz artık gurbetten geldik. Bizim İstanbul’a giderken sana verdiğimiz paraları aliver.”

“A yavrularım. Bıraktığınız parayı siz o zaman aldınız.”

“Hacı Kadın, biz bu parayı almadık.”

“Biriniz aldınız ama hanginiz aldı bilmiyorum. Geçmiş gün nasıl hatırlayayım.”

“Parayı alan adam nasıl biriydi?”

“Cetmi güda, cismi siyah. (Alçak boylu, kara yağız birisi)” der.

Oğlanlar her tarafa giderek bu adamı arayıp tararlar ama böyle bir adamı bulamazlar. Oğlan, arkadaşına:

“Hacı Kadın ne dediği?” der.

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan”

“Bu herif Ardahan’da.”

“Ne yapalım? Ardahan’a gidelim.”

Oğlanlar Ardahan’a varırlar. Aşağıyı ararlar, yukarıyı ararlar, sokakları ararlar, aramadık yer kalmaz ama adamı bulamazlar. Oğlan tekrar:

“Hacı Kadın ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan’da Bahriumman.”

“Bu adam Bahriumman’dadır.”

“Neydelim?”

“Bahriumman’a kadar gidelim.”

Bu sefer de Bahriumman’a giderler. Burada da aramadıkları bir yer bırakmazlar. Fakat adamı yine bulamazlar. Oğlan yine:

“Hacı Kadın, ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahriumman, kazası Van.”

“Bu adam o zaman Van’dadır.” der.

Adamlar hemen Van’a giderler. Aşağıyı ara, yukarıyı ara, gez toz adam yine yok. Oğlan yine:

“Hacı Kadın ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahriumman, kazası Van, vilayeti Horasan.”

“Bu adam o zaman Horasan’da.”

Adamlar hemen Horasan’a basıp giderler. Gez Allah gez, gez Allah gez, adam yine yok. Oğlan yine:

“Hacı Kadın ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahriumman, kazası Van, vilayeti Horasan, adı Ramazan.” dedi.

Adamlar Ramazan aşığı, Ramazan yukarı sokaklarda dolaşmaya başlarlar. Fakat adamı yine bulamazlar. Oğlan yine:

“Hacı Kadın ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahrimumman, kazası Van, vilayeti Horasan, adı Ramazan, karısının adı Kezban.”

Adamlar sokaklarda, “Ramazan karısı Kezban” diye bağırmaya başlarlar. Ramazan’ın evi de şöyle bir yolun kenarındaymış. Ramazan’ın karısı kocasının adını duyunca hemen “durun” der. Ramazan da karısının arkasından bakınca parasını aldığı adamlar olduğunu anlar. Adamlar kadına:

“Ramazan nerde?”

“Evde yok”

“Nereye gitti?”

“Vallahi bilmiyorum. Sabahleyin evden çıkıp gitti ama.”

“Gelmez mi?”

“Bu gece belki gelmez.”

Ramazan karısına arkadan, evde olduğunu söylememesini söyler.

Adamlar, “Ne yapacağız şimdi!” diye düşünmeye başlarlar. Oğlan yine:

“Hacı Kadın ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahrimumman, kazası Van, vilayeti Horasan, adı Ramazan, karısının adı Kezban, merdivenin altı mahzen.” der.

Ramazan da adamlar gelince hemen merdivenin altına girip saklanır. Adamlar:

“Bu adam evde merdivenin altında. Ramazan’ın karısına “Biz eve çıkıp Ramazan’a bakacağız.” der.”

Adamlar hemen eve çıkıp merdivenin altına bakarlar. Adam da merdivenin altında oturup bekliyormuş. Ramazan’ı görünce:

“Çabuk dışarı çık da bizim paramızı ver.”

“Arkadaşlar, ben fakir idim, paranızı yedim. Zaten bu zamana kadar yedi sekiz sene oldu para kalır mı? Siz bilirsiniz beni bağışlayınız.”

“Bir kuruş dahi bağışlamayız.” Oğlan tekrar:

“Hacı Kadın ne dediği?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahrimumman, kazası Van, vilayeti Horasan, adı Ramazan, karısının adı Kezban, merdivenin altı mahzen, sergendeki zahan.” dedi.

Git sergendeki paraları alda gel.

Adam paraları daha harcamamış, kaç senedir de sergende bekletiyormuş. Adam sergenden parayı getirir. Paraların hepsi de gümüş lirasıymış. Ramazan paraları getirirken bir tanesini ağzına sokup saklar. Adamlar parayı alınca hemen sayarlar. Bakarlar ki, paranın bir tanesi yok. Adamlar:

“Hani bu paranın bir tanesi?”

“Bu parayı bana bağışlayın.”

“Bağışlayamayız, para nerde?” Adam söylemeyince oğlan yine:

“Hacı Kadın ne dedi?”

“Cetmi güda, cismi siyah, Ardahan arasında Bahrimumman, kazası Van, vilayeti Horasan, adı Ramazan, karısının adı Kezban, merdivenin altı mahzen, sergendeki zahan, çıkar parayı ağzından.” der.

Adamın, Ramazan’ın ağzına nasıl vurduysa para hemen ağzından dişleriyle beraber yere düşer. Adamlar da paralarını alıp evlerine geri dönerler.

RAŞİT DAĞLI

62. HARİÇ MEHMET

Eskiden köyde imamlık yapan adamın birisi bir türlü evlenmezmiş. Hocanın yaşı gelmiş de geçiyormuş ama bir türlü evlenmeye razı olmuyormuş. Hocanın arkadaşları bir gün:

“Aman hoca böyle bekâr durulmaz. Gel seni everelim.” derlerse de hoca bir türlü tamam demez.

Hoca, yatsı namazını kıldıktan sonra sokağa yukarı yürüyerek evine giderken sarhoş bir delikanlı ile karşılaşır. Sarhoş, hocanın önünde durur ve hocaya bıçak çekerek:

“Dur hoca, bir yere gidemezsin.”

“Dur oğlum etme, bıçağı bana vurma. Ne dersen yaparım.”

“Tamam, o zaman düş bakalım önüme.”

Delikanlı ile hoca beraber biraz gittikten sonra delikanlı, hocaya:

“Hoca, burada dur.” der.

Delikanlı cebinden bir anahtar çıkartıp durdukları yerdeki kapıyı açar ve hocaya içeri girmesini söyler. Hoca da korkusundan içeri girer. Delikanlı:

“Hoca, benim anam babam öleli on seneyi geçti. Ben bu zıkkıma (içkiye) müptela oldum, bunu içmeyince duramıyorum. Elimde olan paranın hepsini buna veriyorum. Anam da babam da ağızlarında mühürle yatıyorlar. Onlara bir hatim indirirsen ancak ondan sonra seni bırakırım.” der.

Hoca korkudan sabaha kadar Kur‘an-ı Kerim’i hatmeder. Sabahleyin delikanlı gelince hatim duasını da ettikten sonra hoca serbest kalır ve kendi kendine düşünür:

“Bu adam sarhoşun tekidir. Bu hâliyle anasını babasını düşünürse benim sonum ne olacak. En iyisi ben evleneyim de çoluk çocuk sahibi olayım.” der.

Arkadaşlarının yanına gelip:

“Arkadaşlar ben evlenmeye karar verdim. Yalnız ben senede bir kere eve gelirim. Kadın, üç yüz altmış beş günü sayacak, ben o gece eve gelirim.” der.

Bir padişahın kızı da hocanın bu dediklerine razı olup hocayla evlenir. Evlendikten üç yüz altmış beş gün sonra hoca gerdeğe girer.

Kadın, gerdek gecesinden hamile kalır. Aradan dokuz ay geçtikten sonra hocanın bir oğlu olur. Kadın, hocaya, “Oğlum oldu, adını ne koyalım?” diyerek haber

salar. Hoca da adını “Mehmet” koyun diye cevap gönderir. Kadın, çocuğun adını “Mehmet” koyar.

Sene üç yüz altmış beş gün deyince hoca tekrar gelir. Kadın o gece yine hamile kalır. Aradan dokuz ay geçtikten sonra kadın bir oğlan daha doğurur. Hocaya, “Oğlun oldu, adını ne koyalım?” diye bir haber gönderirler. Hoca, onun adını da “Mehmet” koyun diye cevap gönderir.

Hocanın karısının yanına üç yüz altmış beş günde bir kere geldiğini papazın biri öğrenir. Papaz, hocanın cüppesi gibi bir cüppe, değneği gibi bir baston alıp hocanın gelmesine bir gün kala, yani üç yüz altmış dördüncü günü akşam namazından sonra kadının kapısının önüne gelir. Kadın, kocasını kapının önünde görünce şaşırır ama hemen kapıyı açıp hocayı içeri alır. Papaz o gece hocanın karısıyla birlikte olur. Ertesi akşam da hoca gelip kapıyı çalınca kadın hemen aşağıya inip kapıyı açar. Bakmış ki, hoca yine gelmiş. Kadın, hocaya:

“Hocam, inşallah artık tövbeyi bozdun. Sık sık gelmeye başladın.” deyince hoca:

“Ulan! Demek ki, benden önce birisi gelmiş.” der.

O gece hoca, kadınla ayrı yatar. Kadın dokuz ay sonra bir oğlan daha doğurur. Tekrar hocaya, “Oğlun oldu adını ne koyalım.” diye müjdecî gönderir. Hoca da, onun adını “Hariç Mehmet” koyun diye haber gönderir.

Hoca aradan biraz zaman geçtikten sonra hocalığı bırakıp karısının yanına gelir. Hoca ihtiyarladığı için bir gün hastalanır. Çocuklar da epeyi büyümüş, askerliklerini falan yapıp gelmişlerdir. Çocuklardan Hariç Mehmet ne söze ne de lafa gider, kendi bildiğinden şaşmazmış.

Hocanın hastalığı bayağı ilerlediği için hoca artık öleceğini anlayınca bir pusulaya, “Benim malım Mehmet’in, Mehmet’in, Hariç Mehmet’e bir şey yok.” diye yazıp başının altına koyar. Hoca, pusulayı yazdıktan kısa bir süre sonra ölür. Hocayı gömdükten sonra pusula kadının eline geçer. Babalarının yokluğunda çocuklar bir türlü rahat durmazlarmış. Kadın en iyisi ben sizi ayırıvereyim, deyince her şeyi dörde bölerler. Yerlere gelince kadın, hocanın yazdığı pusulayı çocuklarına okur. Pusula da, “Benim malım Mehmet’in, Mehmet’in, Hariç Mehmet’e bir şey yok.” yazıyormuş. Hariç Mehmet pusulayı alıp mahkemeye gider. Pusulayı hâkime gösterir. Fakat hâkim bir karar veremeyince:

“Üçünüz de hocanın oğlu musunuz?”

“Hocanın oğluyuz.”

“O zaman ben bir şey diyemiyorum. Bunu çözebilmek için Ankara’ya kadar gideceksiniz. Orası büyük yer, sizin işinizi ancak orası halleder.” der.

O zaman vesayet olmayınca çocuklar yol sıra Ankara’ya doğru giderler. Akşama doğru çocuklar Ankara’ya yaklaşırken yüzlerine doğru bir adam gelir. Çocuklar da yolda giderken bir deve izi görünce bir tanesi bu deve ürkek, bir tanesi de kuyruğu güdek, öbürü de devenin bir gözü kör, diyerek konuşurken karşılarından bir adam gelir:

“Çocuklar burada hiç deve gördünüz mü?”

Çocuklardan birisi;

“Deven ürkek miydi?”

“Ürkekti.”

“Valla ben görmedim.” der. Öbürü de:

“Kuyruğu güdek miydi?”

“Güdekti. Peki nerede?”

“Ben görmedim.” der. Öbürü de:

“Gözünün biri kör müydü?”

“Kördü. Peki nerede?”

“Vallahi nerde olduğunu bilmiyorum.”

“Yoo... Deve sizde. Devenin; ürkek, kör, kuyruğunun güdek olduğunu biliyorsunuz. Deveyi ya sattınız ya da kestiniz.”

“Yok, biz senin deveni ne gördük, ne kestik ne de sattık.”

“O zaman ben de sizinle hâkime kadar giderim.” der.

Çocuklarla adam akşam namazı Ankara’ya varırlar. Tabi ki bunlar Ankara’da yabancı oldukları için bir yer bilmiyorlar. Hâkim de oranın yerlisiymiş. Hâkimin sürüsü, koyunu ve çobanı varmış. Hem de bir evin bir oğluymuş. Bir anasıyla bir tane de karısı varmış, çoluğu çocuğu yokmuş.

Çocuklar hemen hâkimi çağırırlar. Hâkim gelip bakar ki, bunlar bu mıntıkanın adamları değil, yabancıları.

“Gelin ben sizi misafir edeyim, sizin yatacak yeriniz yoktur. Şimdi misafir edeyim, sabahleyin de işinizi hallederim.” der.

Hâkim, çobana hemen bir kuzu kesmesini söyler. Çoban, kuzuyu kesip hazırladıktan sonra sofraya getirir. Hâkim, benim karnım tok, diyerek sofraya oturmaz. Çocuklar sofraya oturup karınlarını doyururlarken hâkim dışarı çıkar. Çocuklardan birisi:

“Hâkim çok iyi ama piç.” der. Öbürü de:

“Bu ekmek çok yumuşak, çok taze ama bu ekmeği yapan kadın haiz görmüş.”
der. Öbürü de:

“Bu kuzunun eti iyiymiş ama köpek sütü emmiş.” der.

Hâkim de dışarıdan bunları izliyormuş. Hâkim içeri girince sofrayı kaldırır ve doğruca yetmiş yaşında olan anasının yanına gidip:

“Ana! Doğruyu söyle ama hiç yalan söyleme. Bir ayağın bu dünyada bir ayağın öte dünyada.”

“Tamam, doğruyu söylerim.”

“Ben babamdan mıyım, değil miyim?” der. Çocuklar hâkime piç dedikleri için bu soruyu sorar. Kadın:

“Lan oğlum, senin babanın hiç çocuğu olmazdı, onun bir arkadaşı vardı buraya çok gelip giderdi. Ben babanız kuru kalmasın diye onunla yattım sen ondansın.” der. Hâkim bu sefer de karısına gidip:

“Kadın nasılsın?”

“Üstüm bozuk.” der. Çobana:

“Çoban bu yediğimiz kuzu ne emdi?”

“Bu kuzu doğunca anası öldü. O zamanda bir gancık gunladıydı, bende kuzuyu gancığa emdirdim. Gancığın sütüyle büyüdü.” der.

Hâkim bunları işitince çok şaşırır ve eline bir portakal alıp çocuklara beş dakika dışarı çıkmalarını söyler. İçerde deveciyle beraber kalırlar. Hâkim devecinin yanında portakalı minderin altına koyunca çocukları içeri çağırır. Çocuklara:

“Şu minderin altında ne olduğunu bilerseniz, sizin sabahleyin işinizi halledeceğim.” der. Çocuklardan bir tanesi:

“Yumru.” Öbürü de:

“Sarı.” Diğer:

“Sarıysa portakaldır.” der.

Hâkimle deveci, minderi kaldırıp bakarlar ki, çocuklar ne olduğunu bilmişler. Bu durumu gören deveci, devesini çocukların almadığını anlar. Hâkim, çocuklardan birisine:

“Peki, sen bu devenin ürkek olduğunu nereden biliyorsun?”

“Yolda sıçraya sıçraya, hoplaya hoplaya gitmiş. Ondan biliyorum.” der.

Hâkim diğer çocuğa:

“Peki, sen devenin gözünün bir tanesinin kör olduğunu nerden biliyorsun?”

“Deve, yolun bir tarafından gitmiş, ondan biliyorum.” der.

Hâkim üçüncü çocuğa:

“Sen kuyruğunun güdek olduğunu nerden biliyorsun?”

“Deve yolda pislemiş ama pisliğine kuyruğu dokunmamış.” deyince deveci:

“Benim deveyi bunlar almamış, şimdi anladım. Ben davacı falan değilim.” deyip mahkemeye çıkmadan gider.

Ertesi gün hâkim, çocukları adliyeye götürür. Hâkim içeri girerken çocuklara:

“Siz dışarıda durun, ben sizi içeri çağırırım.” der.

Hâkim içeri girerken çocukların babalarının yazdığı kâğıdı eline alır. İlk önce Mehmet’i içeri çağırır. Mehmet içeri girince hâkim:

“Peki, Mehmet; sen bir eşkıya olsan, elinde, belinde tabanca, tüfek çok, attığını vuruyorsun, tuttuğunu soyuyorsun. Boynu kulağı altınla dolu bir gelin yakalayınca gelin:

“Allah aşkına beni salıver, anam hasta ona oruca gidiyorum. Beni bırak,” dese ne dersin. Ama senin kestiğin kestik, astığın astık.”

“Hâkim bey, Allah aşkına deyince ben bırakırım. Allahın adını verdikten keyri ben ona yardım bile ederim.” der.

Hâkim; Mehmet’i dışarı çıkartıp diğer Mehmet’i içeri çağırır. Hâkim aynı soruyu ona da sorar o da:

“Allah’ın adını kullandığı için hiçbir şey yapmam, bırakırım.” der.

Hâkim, bu sefer de Hariç Mehmet’i çağırıp aynı soruları ona da sorunca Hariç Mehmet:

“Ben onu bırakır mıyım? Ben onun bütün altınlarını alır, kendisini de dağa kaldırır, bir daha da salıvermem.” der.

Hâkim, Hariç Mehmet’e:

“Bak oğlum, baban pusula da, “Benim malım Mehmet’in, Mehmet’in. Hariç Mehmet’e bir şey yok.” demiş. Senin baban bu adam değil. Sen bu mallardan miras alamazsın, sen git kendi babanı bul.” der.

Öbür Mehmet kardeşler ve anneleri bu karara sevinip köylerine dönerler. Kendi huzurlarını Hariç Mehmet'in bozduğunu anlarlar ve ayrılmaktan vazgeçip birlikte yaşamaya devam ederler.

RAŞİT DAĞLI

63. KELOĞLAN¹⁰⁵

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pireler berber iken, develer tellal iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır sallar iken, Katmer adında bir Keloğlan yaşarmış.

Bu Keloğlan bir eskicinin yanında çalışırken devamlı:

“Allah bana on para verse de Hint Padişahı’nın kızının alsam.” dermiş.

Sürekli bunu duyan ustası artık bıkar ve bir gün masanın üstüne Keloğlan görmeden on para bırakır. Sabah Keloğlan geldiğinde parayı bulur. Ustası gelince de:

“Ustam ben gidiyorum hakkını helal et.” diyerek oradan ayrılır.

Keloğlan doğruca Hint memleketine gidip orada bir hamama girer. Hamamcı, Keloğlan’a:

“Şurada üstünü soyun da öyle içeri gir.” der. Keloğlan:

“Sen benim kim olduğumu biliyor musun da benimle böyle konuşuyorsun?”

“Sen kimsin? “

“Ben Türk padişahının oğluyum.”

“Aman beyim biz etik sen etme kusurumuza bakma.” diye Keloğlan’dan özür diler.

Bunu duyan hamamcı Keloğlan’a bir hürmet bir saygı göstererek ayağına sedefli takunyalara, üstüne peştamallar verir. Keloğlan da orada bir güzel yıkanır.

Türk padişahının oğlunun geldiği Hint padişahının kulağına gider. Hemen askerlerine, Türk padişahının oğlunu alıp saraya getirmelerini söyler. Askerler hamama gelip Keloğlan’ı padişaha götürürler. Padişah, Keloğlan’a çok saygı gösterip günlerce sarayında misafir eder. Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra Keloğlan’a padişah:

“Oğlum ben seni kızıyla evlendireceğim, sen onun için buraya geldin.” der. Kızına da:

“Kızım sen bu delikanlıya çiftliğimizi gezdir.” der.

Kız, Keloğlan’ı alıp çiftliği gezdirmeye başlar. Gezerken kaz sürülerinin yanına gelince kız:

“İşte bu bizim kaz sürümüz.” der. Keloğlan:

“Aman bizim kaz çobanının sürüsü kadar bile yok.” der. Sonra atların yanına gelince kız:

“İşte bu da bizim at sürümüz.” der. Keloğlan:

¹⁰⁵ Karaalioğlu, a.g.t., s.25-27.

“Bizim seyislerin atları kadar bile yok.” der.

Kız bu duruma şaşırıp kalır. Keloğlan, kendisini devamlı büyük gösteriyormuş. Eve gelince kız bu sefer de mücevherlerin olduğu odayı gösterince Keloğlan:

“Bu mücevherler bizim kapıcıların, hizmetçilerin mücevherleri kadar bile yok.” der. Kız bunu duyunca daha da şaşırır. Sonra babasının yanına giderek:

“Baba, Türk padişahının oğlu hiçbir şeyimizi beğenmedi. Kaz sürülerine, bizim kaz çobanının sürüsü kadar bile yok, dedi. Atlarımıza, bizim seyislerin atları kadar bile yok, dedi. Mücevherlerimize, bizim kapıcıların mücevherleri kadar bile yok, dedi.” der. Padişah da:

“Ne olursa olsun seni onunla evlendireceğim.” der. Kırk gün kırk gece düğün yaparak padişah, kızını Keloğlan’la evlendirir.

Bir zaman sonra Keloğlan yatağa yattığında:

“Hey gidi eskici Katmer, dünkü hâline bak bugünkü hâline bak.” diye konuşur. Keloğlan’ın bu konuşmalarını duyan kız dayanamayıp babasına bu durumu söyler. Babası da:

“Herhalde bu annesini babasını özledi. Seninle birlikte memlekete göndereyim.” der. Keloğlan’la padişahın kızı, kırk katır yükü birlikte yola çıkarlar. Biraz gittikten sonra bir yerde dinlenirken Keloğlan’ın aklına kimsesiz olduğu gelir. “Ne yapayım?” diye düşünürken Türk padişahına habercilerle bir not yazıp gönderir. Padişah bu notu alınca:

“Bizim oğlumuz yok ki, bu gelen kim acaba!” diye şaşırıp kalır. Sonra hanımına:

“Hanım bana “Oğlun Hint padişahının kızını alıp geliyor.” diye bir haber geldi. Bu neyin nesi?” diye sorar. Hanımı:

“Sana güvenmese bu haberi yollamaz. Her kimse sen bunu karşıla.” der.

Padişah, askerlerini de alıp Keloğlan’ı karşılamaya gider. Keloğlan ile Hint padişahının kızını alıp saraya getirirler. Keloğlan, padişaha başından geçenleri bir bir anlatır. Padişah da:

“Madem bana güvendin, bana geldin bundan sonra sen benim oğlumsun.” der. Hep beraber sarayda yaşamaya başlarlar.

Yıllar geçtikten sonra padişah ölür ve Keloğlan da padişahın yerine geçerek padişah olur. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

64. KÖSE¹⁰⁶

Bir varmış, bir yokmuş... Köyün birinde bir Köse varmış. Köse'nin de bir tane oğluyla bir de eşeği varmış.

Köse, bir gün oğlunu, eşeği satsın diye pazara gönderir. Oğlan, eşeği satacağı sırada Köse'nin bir arkadaşı gelir ve:

“Bu eşeğin kuyruğu çok uzun, kuyruğu olmasaydı ben bu eşeği alırdım.” der.

Oğlan, adam böyle söyledi diyerek eşeğin kuyruğunu keser. Fakat adam, eşeği almadan çekip gider. Onun arkasından Köse'nin bir başka arkadaşı gelir. O da:

“Bu eşeğin bir kulağı olmasaydı ben bunu alırdım.” der.

Oğlan, bu sefer de eşeğin kulağının birini keser. Fakat bu adam da eşeği almadan gider. Aradan zaman geçer ve Köse'nin bir başka arkadaşı daha gelir.

Adam:

“Şu kulağı da olmasaydı ben bu eşeği kesin alırdım.” der.

Oğlan, eşeğin ikinci kulağını da keser. Fakat bu adam da eşeği almadan gider.

Akşam olunca oğlan, eve döner. Babası:

“Oğlum ne yaptın, eşeği sattın mı?”

“Baba üç arkadaşın geldi; birisi eşeğin kuyruğunu kestirdi, birisi kulağının birisini, diğeri ise öbür kulağını kestirdi. Fakat hepsi de almadan gittiler.” der.

Babası:

“Kim bunlar?” diye sorunca oğlan, isimlerini babasına söyler.

Köse arkadaşlarından intikam almak isterken bir gün aklına bir şeytanlık gelir. Hanımına:

“Hanım ben bugün tarladayken tavşanı sana gönderiyorum diye arkadaşımın birini kandıracağım. Tavşan tabii ki sana gelmeyecek. Sonra eve gelince yemek yapmamışsın diye ben senin boğazını kesiyor gibi yapacağım.” der.

Sonra hanımının boğazına içini kanla doldurduğu bağırsakları doladıktan sonra oradan ayrılıp tarlaya gider. Tarlaya giderken de bir sepetin içine tavşanı koyar.

Adam tarlada çalışırken eşeğinin bir kulağını kestiren arkadaşı yanına gelir. Sohbet ettikten sonra arkadaşına:

“Hadi köye gidelim de yemek yiyelim.” der. Tavşanı sepetten çıkarıp:

¹⁰⁶ Karaalioğlu, a.g.t., s. 23-25.

“Şimdi sen ablana gidip misafirimizin olduğunu söyle bize yemek hazırlasın.” der. Tavşanı bırakınca tavşan kaçıp gider. Adamlar bir süre sonra eve yemek yemeye gelirler. Ama bakarlar ki, evde yemek yok. Köse:

“Ben sana tavşanı gönderdim sen niye yemek yapmadın.” diye karısını dövmeye başlar. Belinden bir bıçak çıkarıp önceden hanımının boğazına sardığı bağırsakları arkadaşının gözü önünde çaktırmadan keser. Ortalık kan içinde kalır kalmaz kadın da bayılır. Arkadaşı:

“Sen ne yaptın benim yüzümden hanımını kestin.” deyince Köse de:

“Sen merak etme, ben şimdi onu diriltirim.” diyerek cebinden bir kaval çıkarır ve başlar çalmaya:

“Kalk karı düdtürü, kalk karı düdtürü.”

Kadın bunu duyunca hemen ayağa kalkar. Köse'nin arkadaşı bu durumu görünce çok şaşırır ve Köse'den kavalı ister. Köse, hem adamın ısrarlarına dayanamayarak hem de kendi planı gerçekleşsin diye kavalı arkadaşına verir. Arkadaşı kavalı alınca hemen çekip gider.

Aradan baya bir zaman geçer ve Köse, hayvanları otlatırken gördüğü arkadaşına selam verir. Biraz ayaküstü konuştuğundan sonra arkadaşı:

“Köye gidip yemek yiyelim.” der. Sepetteki tavşanı çıkarıp:

“Ablana gidip bize yemek hazırlamasını söyle.” der. Tavşanı salınca tavşan kaçıp gider. Eve gelince hanımının hiçbir şey hazırlamadığını görür. Çünkü hanımının hiçbir şeyden haberi yoktur. Adam karısına:

“Ben sana tavşanı gönderdim, sen niye bize yemek hazırlamadın?” diyerek başlamış hanımını dövmeye. Sonra da cebinden bir bıçak çıkarıp hanımının boğazını keser. Kadın kanlar içinde yere yığılınca adam kavalı cebinden çıkartıp çalmaya başlar:

“Kalk karı düdtürü, kalk karı düdtürü.”

Köse'nin arkadaşı bakar ki, hanımı kalkmıyor, sonra da Köse'ye dönüp:

“Ne oldu? Sen kavalı çalınca hanımın kalkmıştı, benimki niye kalkmıyor?” diye sorar. Köse de:

“Sen hanımını gerçekten kestin ama ben kesmeyip sana oyun oynamıştım. Sen oğluma benim eşeğimin kulağını kestirmiştin, ben de senin hanımının boğazını kestirdim. Şimdi ödeştik.” der.

MURAT ASLANOĞLU

65. KÖSE İLE DEV

Köse, bir gün buğdayını öğütmek için değirmene gidince kadın bir dev, Köse’yi yakalar. Daha sonra dev, Köse’nin unu ve kendi elindeki otla bir çörek gömerler. Dev, Köse’yi yemek için sinsi sinsi plan yapmaktadır. Çörek pişince dev, çöreği ikiye bölüp Köse ile paylaşır. Dev, Köse’ye:

“Kim öğüden bitirirse, o, diğerini yiyecek.”

“Emme, ben arkın yanına gideceğim, eğer gidersem bunu kabul ederim.”

“Tamam.” der.

Köse aşağıya, dev de yukarıya oturup çöreği yemeye başlarlar. Köse, çöreği yerken bir taraftan eliyle koparıp dereye atmaya başlar. Dev de Köse’nin çöreği yediğini sanır. Köse, devle beraber çöreği bitirince yenişemezler. Birlikte yola çıkıp giderken bir nehre rast gelirler. Dev:

“Köse, bu nehirden nasıl geçersin?”

“Sırtına binerim, bulutlara yapışıp öyle geçerim.” der.

Köse, devin sırtına binince dev:

“Köse, Köse! Bulutları bırakıver.” der. Köse, cebinde taşıdığı bizi devin ensesine kalmaya başlar. Dev yine:

“Aman Köse, bulutlara yapış, aman Köse bulutlara yapış.” der.

Köse, bulutlara yapışıp nehirden geçerek vara vara “Ağrı Dağı” diye bir yere varınca dev:

“Köse, bu dağın canavarlarını toplayıp şu dereden geçirmeye mi razısın; yoksa buraya aşağı gelenlerin önüne durup tutmaya mı razısın?”

“Tutmaya razıyım.” der.

Dev, dağın içine girip ne kadar vahşi hayvan varsa; ayı, kurt, tilki, geyik, domuz hepsini yukardan ürkütüp aşağıya doğru kaçıtır. Dev, hayvanları ürkütmeden önce de Köse’ye burada gelen hayvanları durdurup tutmasını söyler.

Yukardan hayvanlar hızlı hızlı gelir fakat Köse bir tanesini bile tutamaz. Zaten Köse’nin kendisi küçücük bir şeydir. Uzaklardan devin hışırtısı gelmeye başlar. Bunu duyan Köse, ağaçta “cik cik” diye ötüp duran karabakan kuşuna bir taş atıp düşürür. Dev gelince:

“Ne yaptın Köse, hayvanları tuttun mu?”

“Tuttuğumun hepsini yuttum. Tam bunu da yutuyordum ki, darılırsın diye sana bıraktım.” der.

Bu duruma sinirlenen dev, Köse’yi alıp evine gider. Dev de üç kardeşmiş. Akşam olunca Köse’nin yatağını ocak başına yazar. Herkes yattıktan sonra Köse’yi öldürüp yemek için dev, bacanın tepesinden bir kazan kaynar suyu döker. Fakat Köse, dev odasından çıkasıya, kendisine bir plan yapıldığını düşünerek yatağının yerini değiştirir:

“Köse, aşağıda ne oluyor?”

“Yağmur yağıyor, yağmur.” deyince dev:

“Allah Allah! Bu Köse’nin yanması lazımdı, nasıl oldu da kurtuldu.” der.

Dev, bu sefer de gidip kocaman bir kaya getirerek bacadan aşağıya atar.

Tekrar:

“Köse, aşağıda ne var, ne yok?”

“Demin yağmur yağıyordu fakat şimdi sepkene döndü.” der.

Bu duruma şaşırıp kalan dev, ben bunu öldüremeyeceğim diyerek yatar. Ertesi gün sabah olunca devler tekrar Köse’yi yemek için plan yaparlar. Devlerin oynamak için evlerinin önünde büyük bir taşları varmış. Devler, Köse’ye:

“Köse, bu taşı sırayla hepimiz yuvarlayacağız.” deyince Köse:

“Şimdi ayvayı yedin Köse.” der.

Devler birer kere taşı yuvarladıktan sonra sıra Köse’ye gelir ve kolları sıvayıp düşünmeye başlar. Devler:

“Hayırdır Köse, ne düşünüyorsun?”

“Ben şunu düşünüyorum. Şimdi ben bu kayayı yuvarlarsam, hızımı alamayıp param parça ederim. Emme devir dersiniz deviririm, devirme dersiniz de bırakırım.”

“Aman Köse bırak, kayamızı parçalama. Biz seni bizim yaptığımızın aynısını yapmış olarak kabul ediyoruz. Sen de bizim kadar güçlü, kuvvetlisin.” deyip yemekten vazgeçerler.

Devlerin bir şilek altınları varmış. Devler altınları getirip dörde bölerler. Köse’ye de bu altınlardan düşen hakkını verip gönderirler.

Dev, Köse’yi uğurlayıp geri dönerken devin önüne bir tilki çıkıp:

“Bilmem ne yaptığının eşek kafalı devi, yumruk kadar Köse’ye o kadar altını yükleyiverdin de gitti. Sizi nasıl kandırdı.” der.

Dev de hemen Köse'nin ardından koşup:

“Köse Köse! Tilki bana böyle böyle dedi.”

“Sen o tilkiyi tut da gel, ben o tilkiyi sana yutuvereyim.” der.

Dev, tilkiyi yakalamaya gidince Köse de hemen ortalıktan kaybolup köyünün yolunu tutar.

Köse, evine gelince:

“Hadi kızım filancanın Hafızların hakını al da gel. Ne ölçeceksiniz diye sorarlarsa, babam altın getirdi, onları ölçeceğiz dersin.” der.

Kız, Hafızlara hakı almaya gelince:

“Kızım, sen bu hakı ne yapacaksın, ne ölçeceksiniz?”

“Babam altın getirdi, altınları ölçeceğiz.”

“Ne altını getirdi Köse?”

“Vallahi bilmiyorum.” der.

Köse, altınları ölçtüktan sonra hakın kenarına iki altın sıkıştırıp geri gönderir. Hakın sahipleri hemen haka bakarlar ki, kenarında gerçek altın var. Hemen Köse'nin yanına gelip:

“Köse, Köse! Sen bu altınları nereden buldun?”

“Hani benim koca öküz vardı ya. Onu kesip derisini yüzdükten sonra İstanbul'a götürdüm. İstanbul'da bir öküz gönünü bir şilek altına sattım.” der.

Köylüler, ne kadar öküzleri varsa hepsini kesip derisini yüzerler. Derileri sırtlayıp doğruca İstanbul'un yolunu tutarlar. İstanbul'da derileri satarken bir deriye bir şilek altın isterler. Herkes:

“Siz aklınızı mı kaçırdınız, bir deri bir şilek altın eder mi ?” deyince köylüler derileri ederine satıp köylerine geri dönerler. Köylünün hiçbirinde çift sürececek öküz yokmuş. Köylüler, Köse'yi yakalayıp bir çuvala soktukten sonra derenin kenarından çıkan kaynak suyunun olduğu yere bırakırlar. Köse'yi cenaze namazı kıldıktan sonra atmaya karar verip abdest almaya giderler.

Köse, ilerden bir çobanın geldiğini görür:

“Ben padişahın kızını almam, ben padişahın kızını almam.” diye bağırınca çoban:

“Ben alırım, ben alırım.” diyerek Köse'nin yanına gelir. Köse:

“Aç şu çuvalın ağzını, padişahın kızını almıyorum diye beni çuvala soktular. Benim yerime sen gir.”

“Tamam, ben girerim.” der.

Köse, çuvaldan çıkıp çobanı çuvala soktuktan sonra köylüler gelmeden oradan kaybolur. Köylüler geri gelince çuvaldaki Köse diye çuvalı ırmağın kaynağına atarlar.

Akşam olunca Köse bir ağıl koyunla köye döner. Köse’yi gören köylüler:

“Köse, biz seni ırmağa atmadık mı, sen nasıl kurtuldun?”

“Beni yakına attınız. Keşke bidikı daha öbür tarafa atsaydınız, daha çok çıkartacaktım. Sizin attığınız yerden ancak bu kadar koyun çıkarttım.” der.

Köylüler, hemen toplanıp ırmağın kaynağının olduğu yere giderler. Orda koyun olduğunu sanırlar. Köylünün birisi atlayınca “hık hık” diye boğulur. Köylüler de bunu “kırk” anlayınca herkes birden ırmağa atlar, köyün adamlarının hepsi ırmakta boğulup kalır. Köyün kadınları da Köse’ye kalır.

ÖMER ÖZCAN

66. KÖSE İLE KELOĞLAN

Keloğlan ile Köse bir gün birlikte değirmene gidip birer çöreklik un öğütürler. Bunların tarlalarında biçilecek ekinleri de varmış. Birlikte ekin biçerken acıkırlar ve:

“Çörek gömelim de karnımızı doyuralım.” derler.

Köse, hamuru yoğurmaya, Keloğlan da su getirmeye başlar. Keloğlan:

“Köse, cıvık oldu, biraz uğra koyalım.” der.

Hamura uğra katarlar katı olur; su katarlar cıvık olur derken unun hepsini bitirirler ve sonunda bir çörek gömerler. Çörek pişince Köse:

“Lan Keloğlan, yalan konuşalım; kim fazla yalan konuşursa bu çörek onun olsun.”

“Tamam, konuş Köse dayı.”

“Anam beni yarım okka yün aldirmek için pazara yolladı. Pazardan yarım okka yünü üçte bir fiyatına alıp eve geldim. Annem yarım okka yünle güzel, kocaman bir halı dokudu. Bu halı dünyayı kapattı, daha da dünyanın bir ucunda yığılı duruyor.”

“Eee.. Gerisi?”

“Benim yalanım bu kadar.” der Köse. Keloğlan da:

“Bizim kovanlıkta bir sürü arılarımız vardı. Bir kovanın içinde de bacağı kırık bir topal arı vardı, nereye gittiyse kayboldu gitti. Aradık, taradık fakat topal arının hiçbir izine rastlayamadık. En sonunda topal arının İstanbul’da olduğu haberini aldık. Gittim baktım ki, topal arı; güz güymüş, çift sürmüş, buğdayları yığmış sıra sıra. Köye gelince, “Bunu ne getirir, ne getirir?” diye düşünmeye başladım. Şuramda bir pire tuttum, pirenin gönünü yüzüp kuruttum. Yine:

“Bunu ne getirir, ne getirir?” diye düşünürken:

“Senin ak horoz getirir.” dediler. Ben de ak horozu derleyip semerledikten sonra “deh çüş, deh çüş” vardım İstanbul’a. O kadar ekini pirenin derisine doldurup horozun sırtına yükleyerek köye kadar geldim. Getirdiğim buğdaylarla evler doldu, ambarlar doldu, kalan buğdayı da köyün içinde hayvanlar yemeye başladı. Ne yapalım koyacak bir yer kalmadı. Ondan sonra horozun sırtında yük ağır olduğu için yara açıldı.

“Ne yapayım, ne yapayım da yarayı iyileştireyim.” diye düşünürken:

“O yaraya cögüz çal.” dediler. Bende horozun yarasına cevizi çaldıktan sonra yara göğferdi. Daha sonra horozun sırtında kocaman bir ceviz ağacı bitti. Horoz yolda giderken üç yol ayrıcına geldiği zaman ceviz yere çil attı. Horoz da hiçbir yere kımıldayamaz hale geldi. Zamanla ceviz büyür, horoz da altında sürekli öter. Bir gün oradan geçiyordum:

“Seni böyle bu hâlde bırakırken çok canım sıkılıyor.” dedim horoza. Cögüz de gitten gide daha fazla büyüyüp dallarında cögüz olmaya başlamış. Gelen geçen cögüz indirmek için taş, tezek ne buldularsa ağaca atınca düşen topraklarda horozun üstünde birikmiş. Biriken topraklardan da horozun üstünde iki üç kilelik arazi olmuş. Bunu görünce babamın yanına gelip:

“Baba, bizim horozun üstünde iki üç kilelik arazi olmuş, gidelim sürelim.” dedim. Babamla beraber gidip sürdük, ekin ektik sonra da ekinleri biçmeye gittik. Biçerken, biçerken bir tilki kaçtı. Orak biçti tilki kaçtı, orak biçti tilki kaçtı, bak yine Köse dayı çörek bana düştü.” deyip Keloğlan çöreği alır.

ÖMER ÖZCAN

67. GÖRÜYORUM AMA DİYEMİYORUM¹⁰⁷

Bir varmış, bir yokmuş... Zamanın birinde bir köyde bir karı koca yaşarmış. Adam o kadar huysuzmuş ki her zaman karısını dövmek için bir fırsat ararmış. Artık kadın, kocasından bıkmış.

Bir gün kadının aklına kocasının dayaklarından kurtulmak için bir fikir gelir. Kadın şehre gidenlere:

“Bana bir kilo balık getirin.” der.

Kadın, ısmarladığı balıklar gelince, planını uygulamak için balıkları da alıp tarlada çalışan kocasına yemek götürmeye gider. Kadın, kocası görmeden yemekleri bir köşeye bırakır ve tarlada toprağı yardıkları yere balıkları bir bir dize dize kocasının yanına kadar gider. Kadın, kocasına:

“Yemeğin hazır, ben burada biraz çalışayım sen de git kenarda yemeğini ye gel.” der.

Adam giderken balıkları görür ve onları toplaya toplaya tarlanın diğer ucuna kadar gider. Oradan karısına bağırır:

“Hanım tarlada balık bitmiş.” der. Kadın da:

“Hayır, bitmez.”

“Bitmiş işte ben topladım.”

Adam, kadının tarlaya dizdiği balıkları toplayıp karısına vererek:

“Akşam bunları kızart da yiyelim.” der.

Kadın, balıkları alıp eve gider fakat akşam olunca balıkları bilerek pişirmez. Adam, eve gelip balıkları sorunca da kadın:

“Ne balığı” der. Adam da:

“Sen benim tarladan topladığım balıkları niye pişirmedin?” diyerek kadını yine bir güzel döver. Kadın adamın elinden kaçıp köy meydanına gelir:

“Benim kocam delirdi. Tarlada hiç balık biter mi? Hiç gördünüz mü?” diye bağırmaya başlar.

¹⁰⁷ Karaalioğlu, a.g.t., s.19.

Bunu duyan köy halkı bu adam delirmiş diyerek adamı akıl hastanesine götürürler. Adam herkese olanları anlatmaya çalışsa da kimseyi inandıramaz. Böylece kadının istediği yerine gelir ve adamı akıl hastanesine yatırır.

Altı ay adam akıl hastanesinde yatar. Normale dönünce daha doğrusu olanları inkâr edince hastaneden çıkıp gelir. Kadın, bu sefer de evin bir odasında yataklar varmış, bu yatakların ortasına balıkları sıra sıra kafaları dışarıya gelecek şekilde dizer. Adam eve gelince balıkları görür ama bir türlü karısına yatakların arasında balık var diyemez. Kadın, adamın balıkları gördüğünü anlayınca ısrarla kocasına:

“Ne görüyorsun, söylesene?” der. Adam da:

“Görüyorum ama diyemiyorum, seni de dövemiyorum.” der. Böylelikle kadın dayaktan kurtulup feraha erer. Kadının fendi erkeği yenmiş olur.

BEHTİYE YAMANOĞLU

68. ÇOBAN KELOĞLAN

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynar eski hamam içinde. Hamamcının tası yok, oduncunun baltası yok, sokakta bir tazı gezer, boynunda halkası yok. Ebeler dedeler, kırklar yediler, parayla biter her şey dediler. Duydun mu Memiş parasız yemiş, hiçbir yerde verilmez imiş. Haydi öyleyse, haydi öyleyse, Kara Köse, Kambur Ese, dereden siz gelin, tepeden ben, sandığa siz girin sepete ben. Haya huya, haya huya bizim gemi çıksın yola. Biz yola çıktık, var varanın, sor soranın destursuz bağa girenin hâli budur hey.

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Keloğlan yaşarmış. Bu Keloğlan, köyün birinde bir ağanın badılarını güderek çobanlık yaparmış.

Ağanın badı sürüsünün içinde de iki tane ala badı varmış. Ağa da bu badıları daha çok sever, çok değer verirmiş. Günlerden bir gün Keloğlan, yine badıları güderken ala badılardan bir tanesini kartala kaptırınca kara kara düşünmeye başlar. Kendi kendine:

“Ben şimdi ağaya ne diyeceğim, beni öldürür. Ne yapıp ne edip bu badıyı bulmam lazım.” der.

Her tarafı iyice arar fakat bir türlü badıyı bulamaz. Keloğlan, bu sefer de diğer badıları kaptırmayayım diye bütün badıları ayaklarından birbirine bağlar. Kartal bir daha gelir ve diğer ala badıyı kapıp götürürken öbür badılar da birbirine bağlı olduğu için hepsini alıp götürür.

Aradan biraz zaman geçer. Çobanın, badıları bulmak için, bakmadığı yer kalmaz fakat bir türlü badıları bulamaz. Badı sürüsünü kaybettiği için, ağadan korkusundan dolayı, bir türlü eve de gidemez. Çoban, eve gidemeyince korkusundan ağanın arılığına gidip büyük bir kovanın içine saklanır. Bu arada ağa da Keloğlan'ı ve badılarını merak edip her yerde onları arar. Ağanın adamları her tarafa bakarlar ama ne çobanın ne de badıların bir izine ulaşabilirler.

Keloğlan, korkudan kovanın içinde tir tir titrerken ağanın arılığına iki tane hırsız gelir. Hırsızlar, hangi kovanda bal çoksa onu alalım diye bütün kovanları kaldırıp kontrol ederler. Çobanın olduğu kovayı kaldırıp:

“Tamam. En çok bal bu kovanda var. Aralarında en ağır olanı bu, biz bu kovayı alalım.” diyerek çobanın içinde olduğu kovayı sırtlanıp götürürler.

Hırsızlar omuzlarında kovanı götürürken çoban, kovanın yarığında elindeki çuvaldızı adamların sırtlarına batırmaya başlar. Fakat adamlar bunun çuvaldız olduğunu anlamazlar. Kovanın içinde arı olduğunu ve arının kendilerini soktuğunu sanırlar.

Adamlar gide gide bir derenin kenarına varırlar. Kovandaki arıyı dereye silkip içindeki balı almak için dururlar. Adamlar kovanı derenin kenarına koyup çış yapmaya gittiklerinde çoban, kovanın içinden çıkar ve:

“Hırsız var, hırsız var. Kovanları çalıyorlar.” diye bağırmaya başlar. Çobanın bağırıldığını duyan adamlar kovanı almadan hemen oradan kaçıp giderler.

Çoban kovanı alıp eve gelir. Fakat çoban, kovanı kurtardı ama badıları kaybettiği için hâlâ çok tedirgindir. Ağanın kızı da çobana âşıktır fakat babasına korkusundan bir türlü söyleyemez. Çoban eve gelince ağanın karşısına, olanları anlatmak için, çıkar. Ama çoban korkudan tir tir titrer. Ağa, çobana:

“Badılar nerde Keloğlan?” der.

Keloğlan korkusundan hiçbir şey diyemez. Ağa tekrar:

“Badılar nerde Keloğlan?” der.

Keloğlan korka sıkıla olanları ağaya bir bir anlatır. Tam o sırada da ağanın hizmetkârlarından birisi gelip arı kovanlarının olduğu yere hırsız girdiğini, kovanları hırsızların elinden Keloğlan’ın kurtardığını, anlatır. Bunu duyan ağa, Keloğlan’ı affeder.

Her şey tekrar eski hâline döner ve Keloğlan da çobanlık yapmaya devam etmeye başlar. Aradan epeyi zaman geçer fakat ağanın kızı çobana olan aşkını ne çobana ne de bir başkasına söyleyebilir.

Ağanın yaşadığı bölgede de herkesin korktuğu, kimsenin sesini dahi çıkartamadığı bir eşkıya yaşarmış. Fakat bu eşkıya bir tek ağadan haraç alamaz ve bunun için ağayı ne kadar tehdit ettiyse de muradına erememiştir. Eşkıya ağadan haraç almanın yolunu ararken, ağanın kızı bir arkadaşıyla birlikte çiftlikte gezmeye çıkar. Bunları yalnız gören eşkıya, kızları kaçırıp ağadan kızına karşılık yüklü miktarda altın ister.

Ağa da çok cimri olduğu için söz konusu para olunca onun için akan sular durmuş. Eşkıyalara bu parayı vermeden kızımı nasıl kurtarırım diye düşünmeye başlar. En sonunda bir tellal bağirttirip:

“Kızımı eşkıyanın elinden kim sağ salim kurtarırsa kızımı onunla evlendireceğim.” der.

Bunu duyan herkes çobanlık yapmaktan kurtulma umuduyla kızı kurtarmak için yola koyulur. Zar zor da olsa Keloğlan başkasından önce kızın yerini öğrenip onu kurtarmayı başarır. Kız da her şerde bir hayır varmış diye kendi kendisine sevinir. Keloğlan, kızı alıp ağaya teslim eder.

Ağa verdiği sözü tutup kızını Keloğlan’la evlendirir. Kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Onlar ermiş muratlarına biz de çikalım kerevetine.

MUSTAFA YAMAN- NURİ YÖNTEM

69. KELOĞLAN

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir Keloğlan varmış.

Keloğlan bir gün bir yere misafirlige gitmiş. Misafirlige gittiği yerdeki evin kadını da helva yapıyormuş. Kadın helva yapmaya başlar ve tavaya yağı koyup bir iş için aşağıya iner. Kadın aşağıya inince Keloğlan'ın aklına hemen bir şeytanlık gelir. Yerinden kalkar ve tavanın içindeki kızgın yağı evde yatalak olan kadının kocasının ağzına doldurur. Adam o dakikada ölür.

Keloğlan hemen yağ tavasına su doldurup tekrar ocağa koyar ve yerine oturur. Kadın eve gelince de hiçbir şey olmamış gibi davranmaya başlar. Kadın, tavadaki suya ununu, şekerini falan katıp helvayı yapmaya başlar. Fakat bir türlü helvanın kıvamını tutturamaz. Kadın:

“Bu helva neden olmuyor, bu helva neden olmuyor?” diye kendi kendine söylenmeye başlar.

Sonunda kadın güç bela da olsa helvayı suyla yapar. Fakat helva istediği gibi olmaz. Kadın yaptığı helvayı yedirmek için kocasının yanına gider ve kocasına:

“Herif kalk, sana helva yaptım. Herif kalk, sana helva yaptım.” der.

Ama adam öldüğü için kalkması imkânsızdır. Kadın bakmış ki, adam ölmüş. Kadın, kocasının öldüğünü görünce ne yapacağını şaşırır. Hemen Keloğlan'ın yanına gelip:

“Keloğlan, kalk şurada bir adam ölmüş. Sana üç beş kuruş vereyim de adamı bir yere at da gel.” der.

Keloğlan da bunu kabul edip önce paraları alır. Daha sonra adamı sırtına alıp bir caminin kapısına bağlar. Tam o sırada da ezan vakti geldiği için hoca camiye gelir. Hoca caminin kapısında adamı görünce:

“Dayı kaç ezan vakti geldi, ezan okumam lazım. Dayı kaç ezan vakti geçiyor.” diye adama söylenir. Sonunda sinirlenen hoca, adamı iterek camiye girince adam da olduğu yere yıkılır.

Keloğlan da bütün bu olanları uzaktan izlerken adamın yere düştüğünü görünce:

“Höööt... O yere yıktığın adam benim babamdı. Sen benim babamı nasıl yere yıkarsın. Sen benim babamı öldürdün. Ben seni şikâyet etmeye karakola gidiyorum.” der. Hoca da:

“Etme Keloğlan, gitme Keloğlan, sana para vereyim de beni şikâyet etme.” der.

Keloğlan biraz para da hocadan aldıktan sonra adamı sırtına yükleyip yola koyulur. Az gitmiş uz gitmiş, yolda giderken bir merkebe rastlar. Cenazeyi merkebin sırtına bağlayıp tekrar yola koyulur.

Keloğlan gide gide bir ekin tarlasına varır. Keloğlan'ın yine aklına bir şeytanlık gelir. Merkebi ekin tarlasının içine doğru salar ve sonra da kendisi saklanıp uzaktan seyretmeye başlar. Ekin tarlasında ekin biçen adamlar merkebin ekin tarlasının içine doğru geldiğini görünce üzerinde bağlı olan adama:

“Dayı ekinin içinden yedirme, yedireceksen kenardan yedir de ekin dolaşmasın.” derler.

Adam ölü olduğu için zaten hiçbir şeyin farkında değil. Adamlar tekrar:

“Dayı ekinin içinden yedirme, yedireceksen kenardan yedir de ekin dolaşmasın.” derler.

Adamların bu sözüne de aldırılmayıp eşiği ekinin içine doğru gidince ekin biçen adamlardan birisi sinirlenip elindeki tırpanın sapını eşiğin üstündeki adama vurduğu gibi adamı yere indirir. Adamın yere düştüğünü gören Keloğlan, hemen saklandığı yerden çıkıp:

“Höööt... O benim babamdı. Siz benim babamı öldürdünüz. Sizi karakola şikâyet etmeye gidiyorum.” deyince adamlar da:

“Etme Keloğlan, gitme Keloğlan, bizi karakola şikâyet etme. Sana biraz para verelim bizi şikâyet etme.” derler.

Keloğlan, biraz para da bu adamlardan alır ve cebini iyice doldurur. Parayı aldıktan sonra ölen adamı sırtladığı gibi doğruca bir dereye gömer. Daha sonra da kazandığı paraları afiyetle yer.

70. KASTAMONU KADISI

Evveli Kastamonu'nun bir kadısı varmış. Garibanın birisi de bir gün pazara satmak için besili bir katır getirir. Kadı da besili, bakımlı olan katırları çok sever, böyle katırları bulduğu zaman hiç kaçırmadan hemen adamlarına emir verip satın aldırır.

Belediye çavuşları pazarda gezerlerken köylünün pazara getirdiği besili katırı görüp kadıya haber verirler. Kadı da pazarda besili katır olduğunu duyar da gelmez mi? Kadı hemen pazara gelip katıra bakar.

“Ooo... Çok güzel katırmış bu. Bunun fiyatı ne kadar?” der. Köylü de:

“Yüz kırmızı.”

“Katırı bana elli kırmızıya ver.”

“Yok olmaz. Yüz kırmızıdan aşağı vermem.”

“Altmış kırmızıya ver.”

Kadı ile köylü konuşa konuşa altmış kırmızıya pazarlık ederler. Kadı hemen katırı alıp gider. Katırın eski sahibi de hemen ağlamaya başlar. Bugün ağla, yarın ağla sürekli ağlıyorken bir gün şeytan gelip:

“Kaç gündür sen eden ağlıyorsun?”

“Niye ağlamayayım. Kadı Bey elimden katırımı ucuz paraya aldı. Yüz kırmızılık istedim, altmış kırmızıya benden aldı.”

“Bunun kolayı var.”

“Nasıl kolayı var?”

“Ben sana bir saatlik katır olayım. Sen de beni istediğin paraya sat.”

“Olur musun?”

“Olurum.”

Sabah olunca şeytan gelir. Ama şeytan öyle bir katıra dönüşmüş ki çok besili, bakan bir daha dönüp bakar. Adam, boncuklu yuları katırın başına takıp doğruca pazarın yolunu tutar. Pazara varınca herkes katıra hayranlıkla bakmaya başlar. Çünkü pazara öyle bir katır daha önceden hiç gelmemiştir. Katırı almak için kaç müşteri geldiyse köylüyü yüz kırmızıdan aşağı katırı satmaya ikna edemezler.

Pazarı gezen kadının adamları da katırı görünce hayran kalırlar ve kadıya haber verirler. Bunu duyan kadı hemen pazara gelip katıra bakınca o da hayran kalır. Köylüye:

“Kaç para istiyorsun bu katıra?”

“Yüz kırmızı.”

“Elli olsun da hemen alayım.”

“Olmaz. Yüz kırmızıdan aşağı vermem.”

“Altmış olsun.”

“Olmaz.”

“Seksen olsun.”

“Olmaz. Doksan dokuz altın desen yine olmaz.”

Katırın besiliğine ve güzelliğine hayran kalan kadı, katırı yüz kırmızıya alır. Adam da katırı pahalıya sattığı için güvenerek köyüne doğru gider.

Kadı Bey de atına binip Kastamonu'nun içine doğru gösteriş yaparak gider. Giderken Olukbaşı'ndaki aslanlı çeşmede, bu katır susamıştır, diyerek çeşmenin yanında durur. Aradan da bir saat geçtiği için katır oluktan su içerken tekrar şeytana dönüşür ve küçüle küçüle filkenin deliğine girer. Kadı bu duruma hayret eder. Kadı sadece filkenin deliğinde katırın kulaklarını görür. Kadı katıra:

“Katır çık, katır çık, çık katır.” diye seslenir.

Oradan geçenler de:

“Kadı Bey delirmiş. Katır hiç filkeye girer mi? Bunu jandarmaya diyelim de alıp tımarhaneye götürsün.” derler. Hemen jandarmaya haber edip jandarma gelir:

“Kadı Bey ne yapıyorsun burada?”

“Katırım filkeye girdi de onu çıkartmaya çalışıyorum.”

“Aman Kadı Bey, hiç olacak iş mi, koca katır filkeye girer mi?”

Kadı, jandarmayı ikna edemeyince jandarma da kadı delirmiş diyerek alıp nezarete götürür. Kadı benim katırım filkenin deliğine kaçtı dedikçe kadıya vermişler sopayı, vermişler sopayı. Kadı sürekli aynı şeyi tekrar ettiği için her gün jandarmalardan dayak yemiş. Kadının bu hâline acıyan şeytan, kadının yanına gelerek:

“Nasılsın Kadı Bey?”

“Vallahi burada beni çok dövüyorlar. Bir türlü jandarmaları filkenin deliğinde katır olduğuna inandıramadım.”

“Senin daha yiyeceğın sopanın hesabı yok. Bir daha katır nerde diye sorarlarsa, “Katır ahırda, başka nerde olacak.” de. Yoksa sen dayak yemekten kurtulamazsın.” der.

Sabah olunca jandarmalar tekrar kadının yanına gelirler. Kadı’ya:

“Kadı Bey bu gün nasılsın, iyi misin? Katır nerde hatırlıyor musun?”

“Katır ahırdadır, başka nerde olacak.”

“Tamam. Kadı Bey’in kafası yerine gelmiş.” diyerek jandarmalar Kadı’yı salıverirler.

Kadı nezaretten çıkınca doğru çeşmenin yanına gider. Kadı, katırın kulaklarını filkenin ağzında yine görür. Kadı, katıra:

“Katır sen buradasın ama gel de sen bunu jandarmalara anlat. Onlar bir türlü anlamıyorlar.” der.

KEMAL ŞEKER

71. ALTIN BULAN SAF KÖYLÜ¹⁰⁸

Adamın birisi bir gün tarlada çift sürerken sabanının ucu bir cabaya takılır. Saban, cabaya takılınca caba hemen kırılır ve içinden kıpkırmızı bir şeyler çıkar. Herif sınırın kenarına varır ve keserle cabanın içindeki altınları boşaltır. Adam altınları önce nal sanır ve üzülür. Kendi kendine:

“Bende ne eşek var ne de beygir. Ben şimdi bu nalları neye çakayım.” der.

Adamın belinde koca bir silahlık varmış. Adam:

“Belki ilerde lazım olur, bir tane silahlığın içine atayım.” der ve bir tanesini alır.

Adamın olduğu yere de uzaklardan beygire binmiş bir tesilder geliyormuş. Adamın yanına yaklaşınca adamın boşalttığı altınları görür. Bakar ki, kıpkırmızı altın. Adama:

“Ağa kolay gelsin.”

“Hoş geldin, safa geldin.”

“Bunları buraya neden koydun?”

“Ağa, bende eşek yok, beygir yok. Ben bunları alıp da ne yapayım. Bir tane aldım, bu da bana yeter.” der.

Bunu duyan adam, atından iner ve altınları heybesine doldurup hemen yola koyulur. Çiftçi de tarlayı sürmesini bitirip akşam evine gider. Eve gidince karısına:

“Hanım ben tarlada bu gün bir şey buldum. Bir tane alıp gerisini de tarlanın kenarına boşalttım.”

“Hele ver bakalım, ne bulmuşsun bir bakayım.”

Adam silahlığının içinden kocaman nal gibi altını çıkartıp karısına verir. Kadın, kocasının verdiği şeyin altın olduğunu anlar ama kocasına bu altın demez. Kadın, kızlarını hemen yanına çağırır. Kızlarına:

“Çarşıdan şu şu boyaları alıp gelin.” der.

Kızlar boyaları hemen alıp gelirler. Kızlar eve gelince kadın, altınlar hakkında kimseye bir şey söylememelerini tembihler. Kızlarının adlarını birisinin “benden beter”; birisinin “bana benzer”; kendisinin adını da “handa oynar” koyar. “Adlarımızı sorarlarsa herkese böyle söyleyeceksiniz.” der.

¹⁰⁸ Anbarcıoğlu, a.g.t., s.68-69.

Kadın kızlarıyla beraber altınları alan tesilderi bulmaya gider. Ellerine de birer tef alıp uğradıkları yerlerde oyun oynayarak tesilderi bulmaya çalışırlar. Bunlar geze geze köyün birisinde tesilderi kahvede otururken bulurlar. Bunlar da kahveye gidip:

“Biz şöyle oyun oynarız, şöyle tef çalarız, şöyle şenlik yaparız.” deyip orda oynamaya başlarlar. Gece geç saatlere kadar kahvede oturanları eğlendirirler. Oynarken adlarını soranlara:

“Birisi handa oynar, birisi benden beter, birisi de bana benzer.” der.

Kızlar gecenin geç saatlerine kadar sürekli aynı oyunu oynayınca kahvedeki herkes bundan sıkılıp gitmeye başlarlar. Kahvede tesilder ile birlikte birkaç kişi kalır. Tesilder bu sefer de kahvede içki içmeye başlayınca kızlarda biraz daha iç, biraz daha iç diyerek tesilderi sarhoş ederler. Kahvedeki herkes dağılınca kızlarla tesilder baş başa kalırlar ve kızlar tesildere sızana kadar içirirler. Tesilder uyuyunca kızlar boyaları getirip tesilderin her yerini boyayıp çiçek gibi çıkartırlar. Aradan baya bir zaman geçince tesilder uyanırken:

“Hişt handa oynar, hişt bana benzer, hişt benden beter” demeye başlayıp sağa sola bakar fakat kimseyi bulmaz. Hemen heybe aklına gelir fakat heybe yerinde yoktur. Hemen ahıra gidip beygirine bindiği gibi yola düşer. Irast gelene:

“Hiş arkadaş! Handa oynarı, bana benzeri, benden beteri gördün mü?” der.

Bunu duyan herkes başlar gülmeye. Adam bir yerde sorar aynı tepki, başka yerde sorar aynı tepki alır. Çünkü suratı boya olduğu için herkes tesildere gülmekten kendisini alamıyormuş. Derken bir ihtiyar adama sorar:

“Handa oynar, bana benzer, benden beteri gördün mü?” deyince ihtiyar:

“Yahu sen deli misin? Sen bir kere eline bir ayna alda yüzüne bak. Sana kim benzer.” der.

Tesilder, eline bir ayna alıp kendisine bakar ve yedi dağın çiçeği gibi olduğunu görünce oradan geri döner. Kızlar da altınlarla beraber köyelerine gidip mutlu bir şekilde yaşarlar.

HASAN SARI

72. PADİŞAH VE AĞA¹⁰⁹

Zamanın birinde bir padişah varmış. Bu padişah, halkı denetlemek için vezirini de yanına alıp tebdil-i kıyafetle bir köye gelerek, o köyün ağasına misafir olur.

Ağa, misafirlerine elinden geldiği kadar hürmette bulunur. Koyunlar, kuzular keserek ikramlarda bulunur. Bu durum karşısında padişah:

“Ahmet Ağa, bu kadar israfa ne gerek var?” diye sorar. Ahmet Ağa da bu lafi duyunca padişaha açılıp bir tokat patlatarak:

“Sen hane sahibinin işine niye karışıyorsun?” der. Padişah bu duruma çok bozulur fakat tebdil-i kıyafetle buraya geldiği için de bir şey söyleyemez. Misafirlerin gitme zamanı gelince padişah:

“Ahmet Ağa, ben İstanbul’da oturuyorum. İstanbul’a işin düşünce hiç çekinmeden bana gelebilirsin.” der ve vedalaşıp ayrılırlar.

Aradan zaman geçer, Ahmet Ağa’nın İstanbul’a bir işi düşer. İstanbul’a gidip işini bitirdikten sonra padişahı ziyaret etmek ister. Sorup soruşturur ve padişahın oturduğu yeri bulur. Fakat padişahın oturduğu yere gelince şaşırıp kalır. Orası bir ev değil, tam bir saraydır. Ağa, kapıdaki nöbetçilere adını söyler ve nöbetçiler de ağanın geldiğini padişaha haber verirler. Padişah, Ahmet Ağa’yı karşıladıktan sonra sarayına buyur eder. Padişah, daha sonra Ahmet Ağa için deniz kenarında kocaman bir sofraya kurdurur. Padişah, vezirini bir köşeye çekerek:

“Ahmet Ağa, beni evinde tokatladı. Ona bir oyun oynayıp benim de onu tokatlamam gerek. Ben yemek sırasında tabakları, çatalları, kaşıkları sofradan yere atmaya başlayacağım. Sen de Ahmet Ağa’nın kulağına, şuna söyle de atmasın dersin. Ahmet Ağa, tabakları, kaşıkları atma dediğinde ben de ona bir tokat atacağım. Böylece ödeşmiş olacağız.” der.

Sonra Ahmet Ağa, padişah ve vezir birlikte yemek yemeğe geçerler. Yemek yerken padişah tabakları tek tek atmaya başlar. Ahmet Ağa bu durum karşısında hiç sesini çıkartmaz. Padişah çatalları atmaya başlar fakat Ahmet Ağa yine sesini çıkartmaz. Padişah kaşıkları atmaya başlar fakat Ahmet Ağa yine sesini çıkartmaz. Bunun üzerine vezir eğilerek Ahmet Ağa’nın kulağına:

¹⁰⁹ Karaalioğlu, a.g.t., s. 29-30.

“Ya Ahmet Ağa, padişaha söyle de tabağı, kaşığı atmasın. Bak bunlar altından, gümüşten yapılmış.” deyince Ahmet Ağa açılarak vezire bir tokat vurur ve:

“Hane sahibinin işine karışılmaz.” der. Böylelikle padişah da Ahmet Ağa’ya tokat atamadığıyla kalır.

NECDET TOPKARA

73. İNCİLİ ÇAVUŞ

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, pire berber iken, deve tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken, anam eşikteyken babam beşikteyken, anam düştü beşikten babam düştü beşikten, anam kaptı maşayı babam kaptı meşeyi, dediler ninen doğmuş ekrarımdan ağlayıp kara yazma bağladım, bitmedik ormana gittim. Anasından doğmamış tavşanı dıranğı da beş karış yukardan vurdum. Tavşanı alıp eve geldik, sekizimiz çakmak çaktı, dokuzum ateş yaktı, tavşan kaldırdı kafayı böyle bize baktı. Uzatmayalım meseleyi, arpa tarlasında kovarlarım keseyi.

Eskiden saraylarda İncili Çavuş denilen, saraydaki kişileri eğlendiren kişiler varmış. Bu kişiler padişahın öfkesine de, bağırıp çağırmasına da razı olurmuş.

Padişahın birisi bir gün İncili Çavuş'a;

“Bana böyle bir kabahat işleyeceksin ve öyle de bir özür dileyeceksin ki özrün kabahatinden büyük olacak” der.

İncili Çavuş, sürekli padişaha ne yapıp da özür dileyeceğini düşünür. Aradan biraz zaman geçer. Padişah önde İncili Çavuş arkada sarayın merdivenlerini çıkarırken İncili Çavuş'un aklına hemen bir şeytanlık gelir. Padişah merdivenleri çıkarken İncili Çavuş da arkadan padişahın götünü eliyle okşamaya başlar. Padişah dönüp:

“Ne yapıyorsun bire terbiyesiz.” deyince İncili Çavuş da:

“Kusura bakmayın padişahım sizi Hanım Sultan sanmıştım.” der. Padişah, askerlerine emir vererek:

“Hemen bu adamın başını vurun.” der.

“Aman padişahım yapmayın, hani siz bana söz vermişsiniz. ‘Bana öyle bir kabahat işle ve öyle bir özür dile ki özrün kabahatinden büyük olsun da seni affedeyim.’ demiştiniz. Bu özür yaptığım kabahatten büyük değil mi?” deyince padişah İncili Çavuş'u affeder.

Bu olaydan sonra aradan altı ay mı desem, altı yıl mı desem baya bir yıl geçer. İncili Çavuş artık yaşlanınca padişaha:

“Padişahım ben artık yaşlandım. Eskisi gibi hâlim vaktim yok, beni artık emekli edin.”

“Tamam, sen kendi yerine birisini bul, ben de seni emekli edeyim.” der.

İncili Çavuş, padişaktan onayı aldıktan sonra bir akşamın dar vaktinde civarı köylerden birisine gider. Köy meydanında gördüğü bir çocuk hemen ilgisini çeker.

Çocuğu yanına çağırıp:

“Selamünaleyküm.”

“Aleykümselâm.”

“Evlat, bu akşam beni konuk edebilir misin?”

“Ederim, ama benim bir babam var kulakları hiç duymaz.”

“Ben razıyım. Babanla bağıra çağıra konuşuruz.”

Çocuk, İncili Çavuş’u evine misafirliğe götürür. Evin kapısının önüne gelince İncili Çavuş’a:

“Sen burada biraz bekle, ben babama senin geldiğini haber vereyim.”der.

Çocuk eve babasının yanına gidip:

“Baba, eve bir Tanrı misafiri geldi ama kulakları hiç duymuyor.”

“Sen de hep böylelerini bulursun. Neyse alda gel, ne de olsa Tanrı misafiri.” der.

Çocuk, babasından izin aldıktan sonra İncili Çavuş’u eve getirir. İncili Çavuş içeri giresiye adama bağırarak:

“Selamünaleyküm.” der. Adam da İncili Çavuş’a bağırarak:

“Aleykümselâm”

“Hoş geldin.”

“Hoş bulduk.”

“Nasılsın, iyi misin?” diyerek bunlar sohbete başlarlar. Fakat ikisi de konuşurken karşılarındakini sağır sandıkları için sürekli bağırarak konuşurlar.

Aradan biraz zaman geçince ortaya sofraya gelir. Çorba tasını da sofranın ortasına koyarlar. Çocuk, çorbadan bir kaşık alıp:

“Ah benim anam, her zaman bu çorbayı böyle soğuk yapar.” deyince İncili Çavuş, çorbayı soğuk sanıp çorbayı hızlı hızlı kaşıklamaya başlar. Fakat çorbadan bir kaşık alır almaz ağzı yanıp kaşığı atar.

Yemeği yedikten sonra otururken çocuğun babası oğluna:

“Nerede bir bela varsa gider bulursun. Bu sağır adamı da getirdin, konuşurken kulaklarım patladı.” der. İncili Çavuş da:

“Ya arkadaş, senin kulakların sağır değil mi?”

“Yok, kulaklarım sağır değil.”

“O zaman bu benim oğlanın işidir.” der.

Yatma vakti gelince oğlan, İncili Çavuş’a bir yatak seriverir. Dışarıdan da bir tane hortum getirip bir ucunu yatağın içine diğer ucunu da dışarı koyar. İncili Çavuş bu hortumu görünce çocuğa:

“Oğlum, yatağı anladım da bu hortum neyin nesi oluyor?”

“Gece gaz çıkarırsan, camdan dışarısını kokutacaksın, benim evimi kokulamasın.” der. İncili Çavuş da:

“Tamam, ben kendi yerime aradığım adamı buldum.” diyerek ertesi gün oğlanı padişahın yanına götürür. Padişaha oğlanı tanıtip onayı aldıktan sonra biraz da kendisi eğitir. Daha sonra da padişahın izniyle İncili Çavuş emekliye ayrılarak mutlu bir hayat sürer.

AHMET İDRİSOĞLU

74. HACI MAHMUT AĞA

Vakti zamanında memleketin birinde Hacı Mahmut Ağa namında bir ağa varmış. Bu adamın Yemen'den senede otuz yük para geliri varmış. Aziz Bey namında da bir oğlu varmış. Aradan epeyi bir zaman geçince paranın günü gelir fakat para gelmez. Para gelmeyince Aziz Bey, babasına:

“Baba, bize Yemen'den para gelecekti fakat gelmedi.”

“Oğlum hiç alâkadar olmuyorsunuz ki! İnsan biraz ilgilenir.”

“Tamam, baba. Ben gideyim de para neden gelmedi öğreneyim.” der.

Aziz Bey, iyi bir at ayarlayıp üstünü başını da tam tekmil giyindikten sonra Yemen'e gider. Yemen'e gelince, “En iyi otel nerede?” diye sorar. Daha sonra Arap Ömer'in otelinin daha iyi olduğunu öğrenir. Arap Ömer'in oteline giderler, atını ahıra bağladıktan sonra kendisi de otele girip oradakilerle uzun bir sohbete dalar. İlerden geriden konuşurken konu Hacı Mahmut Ağa'ya gelince Arap Ömer:

“Aziz Bey, ben sizin oraları pek makbul bulmuyorum.”

“Neden öyle olsun?”

“Ben senin ailenin ufak bir numunesini getirirsem, söylersem ne verirsin bana? Otuz yük para gelirini hibe çeker misin, yedi sene kölelik (sakalık) yapar mısın?”

“Yaparım.”

“Peki, o zaman bana müsaade.” der.

Arap Ömer, hemen Yemen'den çıkıp doğruca Aziz Bey'in memleketine gider. Orada bir koca kadın bulup, kadına:

“Beni Hacı Mahmut ağanın evine sokabilir misin? Sana şu kadar para veririm.”

“Sokarım.” der.

Kadın, içinden kilitlenip içinden açılan bir sandık yaptırır. Sandığa Arap Ömer'i sokup kilitler ve sandığı hamala yükletip bir akşam Hacı Mahmut Ağa'nın kapısının önüne getirir. Kapıyı çalınca:

“Hacı Mahmut Ağa hayırseverdir. Sandığımda ağır pahalı mallarım var. Sandığıma akşamdan sabaha kadar göz ediverin.” deyince Hacı Mahmut Ağa:

“İçeri getirip bir kenara bırakıverin.” diye hizmetkârlarına emir verir. Kadın:

“Allah razı olsun sizden. Ben sabahleyin gelip alırım.” deyip gider.

Akşam geç vakit olup herkes derin uykuya dalınca Arap Ömer sandığı açıp dışarı çıkar. Etrafa iyice baktıktan sonra bir odaya girip bakınca uyuyan üç-dört kişiyi görür. “Kız burada yok.” diyerek başka odalara bakmaya başlar. Başka bir odaya girip bakar ki, kız orada yatıyor. Kızın bileziği, kol saati, altınları başucunda duruyor. Kendi de uzanarak yatakta yatıyormuş Arap Ömer, ilk önce altınları falan alıp giderken aklına:

“Bunlar pazarda, çarşıda bulunan şeyler; adam bunları kabul etmez.” deyip geri dönerek kızın vücudundaki on para büyüklüğünde olan beni görür. Tekrar odadan çıkıp sandığa girer. Sabah olunca yaşlı kadın gelerek:

“Hay Allah razı olsun sizden.” diyerek hamalla sandığı alıp gider.

Arap Ömer koca kadının evinde sandıktan çıkıp, kadının ücretini verdikten sonra hemen Yemen’e döner. Yemene varınca Aziz Bey’in yanına gider. İlerden geriden konuşurlarken Arap Ömer, elindeki altınları masanın üstüne koyunca Aziz Bey:

“Bunlar çarşıda bulunan şeyler.”

“Aziz Bey gerisini söylemeyeyim. Şöyle şöyle miydi?”

“Tamam.” der.

Aziz Bey, Arap Ömer’in emrinde sakalık etmeye başlar, öbür tarafta Aziz Beyin karısı:

“Baba, oğlanın nerede kaldı?”

“Kızım nereden bileyim. Bir araştırın bakalım.”

“Baba, ben bugün çarşıya çıkacağım.”

“Olur mu kızım?”

“Ben çıkacağım.” der.

Gelin, Aziz Bey’in bir takım elbisesini giyer, şapkasını da takıp çarşıya çıkar. Çarşıda bir demirciye rast gelir. Demircinin demirini dövmek için kullandığı çekiç tam yüz kilo geliyormuş. Gelin, demirciye:

“Şu çekici bana biraz verir misin?”

“Veremem, onun günlüğü şu kadar.”

“Senin bugünkü gelirin ne kadar?”

“İşte, beş yüz bin.”

“Al şu parayı da dükkânı kapat.” der.

Adam iki üç gün de kazanacağı parayı alır ve dükkânı kapatınca:

“Hanım size ne lazım?”

“Yemen’e gideceğiz. Vurmak, kırmak, dövmek, kesmek, biçmek gibi efelik lazım.”

“Bana yüz kilo demir alıver, ben güzel bir kılıç döveyim.” der.

Kadın, demirciye yüz kilo demir alıverir. Demirci de bu demirden güzel bir kılıç döver, ucuna da bir halka takıp sırtına takar. Demirci (Zıplatma Mehmet Ağa) iri yapılı, güçlü kuvvetli birisidir.

Kadın, otuz katır yükü de hazırlatıp doğruca Yemen’e giderler. Yemen’e varınca:

“Burada en iyi otel neresi?” diye sorunca Arap Ömer’in oteli olduğunu öğrenir ve otele gider. Kadın, otele gitmeden demirciye:

“Eğer ben otelde rakı içmeye kalkarsam, bana şu şişelerden ver, karşımdakine de şu şişelerden ver.” der.

Kadın, bir şey döndüğünü anlar fakat ne olduğunu bir türlü çözemez. Otele gelince Arap Ömer:

“Hoş geldin, beş gittin beyim.”

“Bizim Aziz Bey nerede kaldı, buraya geldi mi?”

“Aziz Bey aşağıda sakalık ediyor. Otuz yük para geliratını da bana hibe çekti.”

“Nasıl oldu bu?”

“Aziz Bey buraya para almaya gelince ben Aziz Bey’e:

“Senin ailenin birisinden şu kadar numune getirirsem parayı bana hibe edip, bir de sakalık yapar mısın?” dedim. O da kabul etti. Ben de memleketine gidip böyle böyle yapıp Aziz Bey’e anlatınca o da hem paradan vazgeçti hem de sakalık yapmayı kabul etti.” der.

Kadınla Arap Ömer bir taraftan sohbet edip bir taraftan da rakı içerler. Arap Ömer:

“Hâlâ gelini öpmediğime yanıyorum. Gelinin kol saatini, bileziğini aldım fakat bunu kabul etmez diyerek gelinin üstü açılmış imiş şöyle bir bakınca benini gördüm.”

“İyi öpmemişsin Ömer Ağa.”

“Öpmediğime yanıyorum daha.” der.

Bunlar içtikten sonra gelin Zıplatma Mehmet Ağa’yı çağırıp:

“Al bunu ahıra at.”

“Zıplatayım mı?”

“Zıplatma, ahıra at.” der.

Zıplatma Mehmet Ağa, Arap Ömer’i ahıra atar. Arap Ömer’in sarhoşluğu geçince, Aziz Bey’i çağırıp bir dolaba sokar. Demirciye de:

“Git, Arap Ömer’i al da gel.”

“Zıplatayım mı?”

“Yok zıplatma. Sen al da gel.” der.

Kadın, demirciye “Zıplat” dese demirci hemen Arap Ömer’i kesecek. Demirci, Arap Ömer’i getirip kadınla beraber tekrar içmeye başlar. Kadın:

“Ömer Ağa, bana demin konuşverdiğini tekrar başından konuşuver.”

“Ben, Aziz Bey’le iddiaya girdiydim. Daha sonra Aziz Bey’in memleketine gidip bir kadın tuttum. Kadın beni sandığın içinde Aziz Bey’in evine soktu. Ben de orda böyle böyle yaptım da geldim.” der.

Aziz Bey’de dolaptan Arap Ömer’in anlattıklarını dinler. Ailesine herhangi bir şey olmadığını, Arap Ömer’in hileyle evlerine girdini öğrenir. Kadın, demirciye:

“Al da şunu ahıra at.” der.

Demirci, Arap Ömer’i ahıra atar. Aziz Bey de Arap Ömer’in evindeki iki tane oturağın ayağının altına beyin mührünü basar. Orada hatırı sayılır birisi daha varmış. Aziz Bey bu adamın yanına giderek:

“Bizim senelik otuz yük para geliratımız vardı. Bu para nerde?”

“O para, Arap Ömer’in imzasıyla gelir.”

“Sizin Arap Ömer dediğiniz kim? Bizim kapımızın lalası o.”

“Nasıl olur ya! O bu otelin sahibi.”

“Bizim lalamızın oturaklarında iki tane mühür vardır. Alın da gelin şu oturakları.” der.

Zıplatma Mehmet Ağa, gidip oturakları getirince bakarlar ki oturakların ayaklarında iki tane mühür var. Aziz Bey:

“Bakın bu bizim lalamızdır. Takın şunun boynuna urganı da biz giderken götüracağız.” der.

Arap Ömer'in boynuna bir urgan takıp Zıplatma Mehmet Ağa'nın eline verirler. Otuz yük para gelirini de hayvanlara yükleyip, Aziz Bey de hanımının getirdiği elbiselerini de giyerek yola çıkarlar. Giderken Arap Ömer, atından inmeye çalışınca Zıplatma Mehmet Ağa:

“Rahat dur, yoksa zıplatırım seni.” deyince Aziz Bey:

“Bırak Mehmet Ağa! Şuradan geçerken atıver göle.” der demez, Zıplatma Mehmet Ağa, Arap Ömer'i hemen göle atar. O devirde de Aziz Bey'e birkaç kişi öldürmesi sorulmazmış. O kadar söz sahibi birisiymiş.

Aziz Bey, karısı ve Mehmet Ağa evlerinin önüne kadar gelirler. Getirdikleri yükleri falan yıkınca Hacı Mahmut Ağa da önlerine inip bunları karşılar. Aziz Bey, Zıplatma Mehmet Ağa'ya bir yük altın vererek gönderir. Aziz Bey ve karısı da yeniden bir nikâh yaparak mutlu bir şekilde yaşamaya devam ederler. Ondan sonra her sene otuz yük paraları da gelmeye devam eder.

MEHMET ATASOY

75. UYANIK KADINLA KURNAZ KOCA

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir adamla bir kadın, bir de çocukları varmış. Günlerden bir gün bunların unu bitmiş. Adam buğday öğütmek için değirmene gider fakat buğdayları öğütemeden gelir. Ertesi gün yine gider fakat yine buğdayı öğütemeden gelir. Bir gün, iki gün, üç gün derken adam bir türlü buğdayı öğüttüremeyince karısı:

“Herif, kaç gündür gidip geliyorsun fakat bir türlü buğdayı öğütemiyorsun. Ben gitsem bir günde öğütüp gelirim.” der.

Kadın böyle söyleyince, adamla kadın başlarlar tartışmaya. Adam:

“Madem kendine o kadar güveniyorsun, yarın ben çifte gideyim sen de buğdayı öğütmeye değirmene git.”

“Tamam, giderim.” der.

Sabah olunca, adam karısından önce değirmene gidip değirmenciye:

“Değirmenci dayı, bugün benim hanım buraya gelecek de sen bana elbiselerini ver de ben senin yerine geçeyim. Sen buradan bugün git, senin yerine ben durayım.”

“Tamam, olur” der.

Adam, değirmencinin elbiselerini giyip yüzünü gözünü unladıktan sonra değirmencinin yerine geçer. Kadın, buğdayları alıp değirmene gelince:

“Değirmenci dayı, şu merkebi yıkayım da buğdayları öğütüver. Benim herif kaç gündür değirmene gidiye geliye bir türlü buğdayları öğütemiyor. Ben de:

“Eğer buğdayları öğütmeye ben gidersem, ilk seferde öğütüp gelirim.” diye bahse girdik. Buğdayları bana öğütüver.” der.

Kadın hâlâ değirmencinin kocası olduğunu anlayamamış. Adam:

“Benimle iyi olup gönlümü hoş edersen öğütüveririm.”

“Tamam, gönlünü hoş ederim.” der.

Kadın, adamın dediklerini yaptıktan sonra adam da, kadının buğdaylarını öğütüp merkebine yükleyiverir. Kadın da eşeğiyle beraber köyün yolunu tutunca adam da hemen soyunup dökünür ve kadından önce evine varır. Adamın evinde dışarıdan gelenin üzerine oturduğu bir sandıkları varmış. Adam uşağını öğretip sandığın içine sokar. Kızına:

“Annen, eve gelip sandığın üzerine oturunca, “Sen kaç gündür gidip geliyorsun, bir türlü buğdayı öğüttüremedin. Ben ilk gidişim de değirmenciye buğdayları öğüttürdüm.” der. Sen, sandığın içinden, “Değirmenin kapısının arkasında değirmenciyle böyle böyle etmedin mi?” diye söylen.” der.

Akşam olunca kadın gelip sandığın üstüne oturur oturmaz:

“Herif, sen kaç gündür gidip geliyordun; ben gidesiye nasıl öğüttüm buğdayı der demez, sandığın içinden çocuk:

“Şurada şöyle etmedin mi, burada böyle etmedin mi?” deyince kadın diyecek hiçbir şey bulamaz. Hemen aşağıya inip eline bir sopa alır ve kendi şeyine vurmaya başlar.

“Değirmende değirmenciyle işi yaptın yaptın da bu sefer de gelip söyleyimi veriyorsun.” der. Adam:

“Ben sana yapacağımı nasıl yaptım. O değirmenci bendim, canını sıkma. Bir daha da benimle böyle iddiaya girip bu tür işlere kalkışma.” dedikten sonra kadın, tövbe edip kocasından özür diler.

AYNUR ATLI

MAHALLÎ KELİMELEK SÖZLÜĞÜ

Akıldane	: Akıllı.	Çöğ-	: Alçalmak, aşığıya inmek.
Altına Tersle-	: Altın kaçırmak.	Çöv-	: Çöğmek, alçalmak, aşığıya inmek.
Avane	: Yardakçı, yardımcı.	Dağarcık	: İçine tütün ya da çoban azığı konan koyun derisinden yapılmı torba.
Ayakyolu	: Tuvalet.	Dakıl et-	: Kovalamak.
Badı	: Bir çeşit kaz türü.	Dalaş et-	: Köpeklerin kendi aralarında kavga etmeleri.
Bızā	: Buzağı.	Darı dünya	: Dünya.
Bızla-	: Buzağılamak, ineğın doğum yavrulaması.	Debelen-	: Çırpınmak, tepinmek, uğraşmak.
Bıdıkı	: Azıcık.	Def	: Dev.
Binet taşı	: Bir çeşit taş.	Deymen	: Değirmen.
Biz	: Deri ve benzeri şeylerin dikiminde iğne deliğı açmak için kullanılan, sivri uçlu oluk şeklinde biçimlenmiş çuvaldıza benzer iğne.	Deynek	: Değnek.
Bürle-	: Sarmak, dolamak.	Dikan	: Dükkân.
Büşü-	: Pişirmek.	Dolayı al-	: Çevrelemek, etrafını sarmak.
Caba	: Topraktan yapılmış çanak.	Döğüş	: Dövüş
Candarma	: Jandarma.	Dömek	: Ahırlarda gübreyi dışarıya atmaya yarayan delik, küçük pencere.
Celep	: Bir yaşını geçmiş dişi tay.	Ebdes	: Abdest.
Celp et-	: Getirmek,	Eke	: 1. Kurnaz, açıkgöz (insan). 2. Büyük kardeş, ağabey.
Cıbcıbir	: Çırılçıplak.	Elet-	: İletmek, götürmek.
Cıkkada	: Çok az, minnacık.	Emme	: Ama.
Cima yap-	: Cinsel ilişkiye girmek.	Emmi	: Amca.
Cöğüz	: Ceviz.	Eneter	: Anahtar.
Çakıl kuşu	: Fare.	Entire	: Entari.
Çalım et-	: Surat asmak.	Epeyi	: Baya, yeteri kadar.
Çapçapan	: Sihirli özelliğı olan bir alet.	Esbabise	: Çamaşır, elbise.
Çatık	: Ağacın çatal biçiminde olan dalı.	Esger	: Asker.
Çekiş et-	: Tartışmak.	Esvab	: Elbise.
Çente	: Çanta.	Evslek	: Tarlaya tohum ekmek için saban izi veya başka bir şeyle bölünen kısımlardan her biri.
Çezil-	: Çözölmek.	Ever-	: Evlendirmek.
Çil yavrusu gibi dağıl-	: Toplu hâlde bulunan insanların oldukları yerden hemen dağılmaları.	Eyin	: Üst baş, giyecek, elbise.
Çiten	: Ahırın içinde buzağıları koymak için yapılmış küçük yer.		

Eylek : Hayvanların yazın öğle zamanı dinlenmek üzere oturdukları gölgelik ve sulak yer, su birikintisi.

Eylen- : Oyalanmak.

Ezengu : Ayak tabanındaki çukur.

Filke : Musluk.

Gabehet : Kabahat, suç.

Gancık : Dişi.

Gazaba gel- : Sinirlenmek.

Geçe : Karşılıklı iki yandan her biri, yaka, taraf, yön.

Gelgef : Gergef.

Geşlik : Gençlik.

Gırbo : Kurbağa.

Göger- : Morarmak.

Gölbez : Enik, köpek yavrusu.

Gömgök : Masmavi.

Gön : Deri.

Gövlez : Enik, köpek yavrusu.

Gumele : Kulübe.

Guy- : Koymak, saklamak, sıvı vb. dökmek.

Güç yetireme- : Söz anlatamamak, dediğini kabul ettirememek.

Güdek : 1. Kuyruğu kesik veya kısa, kuyuksuz. 2. Kısa.

Güleş : Güreş.

Güt- : Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek.

Güyo : Damat.

Haiz : Kötülük.

Hak : 1. Ölçek. 2. Dügün konvoyu.

Haşmetbeab : Haşmetlim, hürmetlim.

Herb : Harp.

Here : Küçük.

Hevle : Helva.

Hıfz et- : Saklamak, muhafaza etmek, korumak.

Hıra : Küçük.

Hırtlak : Boğaz.

Hurun : Fırın.

Husa : Kaygı.

Irakı : Rakı

Irast gel- : Rast gelmek, rastlamak.

İbi : Hindi.

İhtidar : Güç, imkân.

İnehter : Anahtar.

İpi kır- : Kaçmak, savuşup gitmek.

İpi kırmak : Kaçmak,

İrek : Renk.

İşkillen- : Alınmak, içermek.

İzbe : İssiz yer.

Kabilca : Taneleri küçük bir cins buğday, kaplıca.

Kalk ol- : Yaratılmak.

Kavl et- : Bir konunun, bir işin herhangi bir yolda yapılmasıyla ilgili kesin düşünce belirlemek, kararlaştırmak.

Kayınca : Kayın ata.

Kelp : Köpek.

Kenef : Tuvalet.

Keyri : Sonra, gayrı.

Kiren : Kızılcıkgillerden, yaprak açmadan çiçeklenen iri gövdeli bir ağacın güzün olgunlaşan, kırmızı, tek çekirdekli, reçeli ve şerbeti yapılan, buruk bir tadı olan yemişi.

Kirevet : Kanepenin âdi bir şekli.

Kumpas : Pusu, tuzak.

Kumpas : Tuzak.

Kunna- : Hayvanların yavrulması, doğurması.

Kunnacı : Karnında yavrusu olan at, eşek, köpek vb. hayvan.

Kurna : 1. Hamam ve banyolarda musluk altında bulunan, içinde su biriktirilen, yuvarlak,

	mermer, taş veya plastik tekne. 2. Musluk.		
Külhane	: Soba küllerinin döküldüğü yer, küllük.	Taklip	: 1. Döndürme, çevirme. 2. Bir şeyin biçim ve kalıbını değiştirme.
Leşker	: Asker, ordu.	Taraça	: Teras.
Letice	: Netice.	Tebelleş ol-	: Engel olmak, başa bela olmak.
Mahak	: Yarış için belirlenen yer.	Tenvir	: Balta türünde bir alet.
Mâişet	: Maaş.	Tesilder	: Tahsildar.
Mallah	: Muallâk, belirsiz.	Teze	: 1. Taze, 2. Henüz.
Malupotra	: Manifatura.	Tınar	: Harman dövdükten sonra savrulmak için yapılan yığın.
Māza	: Mağaza.	Tiysir-	: Hapşirmek.
Memîşhane	: Tuvalet.	Toğuk	: Tavuk.
Müddeim	: Savcı.	Tülen-	: Tüyün çıkması, tüylenmek.
Müstesna	: Serbest, açık.	Tünek	: Kuş, tavuk, horoz vb. nin üzerinde dinlenmek veya uyumak için tünedikleri dal veya sırık.
Müzde	: Müjde.	Uzunlama	: Masal.
Nalet olsun	: Lanet olsun.	Uzunlamacı	: Masalcı, masal anlatan kişi.
Nefsi geç-	: Canı çekmek.	Ürya	: Rüya.
Nem kap-	: Şüphelenmek.	Vesâyet	: Vasıta, araç.
Nemilan	: Seni ilgilendirmez.	Yağşı	: Yahşı, güzel.
Ohlağaç	: Oklava.	Yanaş-	: Yaklaşmak.
Ögen	: Ön.	Yarış-	: Koşmak.
Öğüden	: Önceden.	Yel	: Rüzgâr.
Öylü-	: Yuğurulmak.	Yerük yer-	: Hamile kadınların aş ermesi.
Öyün	: Öğün.	Yılgunluk	: Bıkkınlık, usanç.
Pakla	: Fasulye.	Yinük	: Isırmak.
Palas pandıras kaç-	: Birden, aceleyle kaçmak.	Yorma	: Sopa.
Peraz	: Biraz.	Yun-	: Yıkanmak.
Peş	: Art, arka.	Yütük	: Kayıp, yitik.
Poğ	: Bohça.	Yüzün guylu	: Yüz üstü.
Poğla-	: Bohçalamak.	Zāb	: Sahip.
Popur	: Vapur.	Zabt et-	: Muhafaza etmek, korumak.
Poyra	: Su borusu, çeşme.	Zahan	: Sahan, tas.
Sabuga	: Sabıka.	Zaiyat	: Kayıp
Seyirt-	: Koşmak.	Zehti	: Zaten.
Sıçan	: Fare.	Zenāt	: Sanat, meslek.
Sin uykusu	: Ağır uyku.	Zerraf	: Sarraf.
Su dök-	: Tuvalet ihtiyacını gidermek.	Zeyin	: Akıl
Südük	: Sidik, idrar.		
Şehir	: Şehir.		
Şilek	: Bir çeşit ölçü birimi.		
Tahsım ol-	: Toplanmak.		

BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR:

- 1967 Kastamonu İl Yıllığı**, Ulusal Basımevi, Ankara 1968.
- 1973 Kastamonu İl Yıllığı**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973.
- ACAR, Hüsnü, **Tarihte Kastamonu**, Çetin Matbaacılık, İstanbul 2006.
- AKMAN, Eyüp, **Araç Folklorundan Örnekler (Olcalı Köyü/Kastamonu)**, Ankara 2002.
- ALPTEKİN, Ali Berat, **Hayvan Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- _____, **Kazak Masallarından Seçmeler**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- _____, **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- ARSLAN, Ahmet Ali, **Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar**, Cilt I-II, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- AY, Gökten, **Folklor Giriş**, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Mezunları Yayınları 1, İstanbul 1990.
- AZADOVSKİ, MARK, **Sibirya'dan Bir Masal Anası**, (Çev. İlhan BAŞGÖZ), Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1992.
- BALTACI, Cahit, **XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri**, İrfan Matbaası, İstanbul 1976.
- BİLKAN, Ali Fuat, **Masal Estetiği**, Timaş Yayınları, İstanbul 2001.
- BORATAV, Pertev Naili, **Az Gittik Uz Gittik**, İmge Kitabevi, Ankara 2008.
- _____, **Zaman Zaman İçinde**, Adam Yayınları, İstanbul 1992.
- CAFEROĞLU, Ahmet, **Anadolu Ağızlarından Toplamalar**, Türk Dil Kurumu Yayınları: 82, Ankara 1994.
- ÇETİN, Gülen, **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Yapılan Folklorla İlgili Lisans Tezleri Bibliyografyası (1940-1980)**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara 1986.
- DEMİRCİOĞLU, M. Ziya **Kastamonu Evliyalari**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1962.
- DENİZ, Rasim, **Kayseri Masalları**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 7, Ankara 1996.
- EBERHARD, Wolfram - BORATAV, Pertev Naili, **Typen Turkischer Volkmärchen**, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden 1953.
- EKİCİ, Metin, **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme İnceleme Yöntemleri**, Geleneksel Yayıncılık, Ankara 2007.
- ESKİ, Mustafa, **Millî Mücadelede Mehmet Akif Kastamonu'da**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1983.
- _____, **Mustafa Necati Beyin Kastamonu'daki Çalışmaları**, Ankara 1990.
- EVLİYAOĞLU, Sait-BAYKURT, Şerif, **Türk Halkbilimi**, Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık, Ankara 1988.
- FİLİZOK, Rıza, **Ziya Gökalp'ın Edebî Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- GÖDE, Halil Altay, **Yalvaç Masalları**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2010.

- GÖKALP, Ziya, **Altın Işık (Halk Masalları)**, Baha Matbaası, İstanbul 1974.
- GÖKOĞLU, Ahmet, **Paphlagonia**, (Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi) Cilt I, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1952.
- GRİMM, Jacob – GRİMM, Wilhelm, **Kinder und Hausmarchen**, Berlin 1812.
- GÜNAY, Umay, **Elâzığ Masalları (İnceleme)**, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Yayınları No:55, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1975.
- GÜNGÖR, Nasih-OZANOĞLU, İhsan, **Kastamonu Bilmeceleri**, Ticaret Basımevi, İzmir 1939.
- Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, (Yayına Haz: M.Öcal OĞUZ-Metin EKİCİ-Nebi ÖZDEMİR-Gülin ÖĞÜT EKER-Selcan GÜRÇAYIR), Geleneksel Yayınları, Ankara 2006.
- Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2**, (Yayına Haz: M.Öcal Oguz-Selcan Gürçayır), Geleneksel Yayınları, Ankara 2010.
- Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3**, (Yayına Haz: M.Öcal Oguz-Selcan Gürçayır- Sunay Çalış), Geleneksel Yayınları, Ankara 2009.
- HELİMOĞLU YAVUZ, Muhsine, **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- KARADAĞ, Metin, **Halkbilime Giriş**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 1989.
- Kastamonu Türbeleri**, İl Kültür Müdürlüğü, Kastamonu 1992.
- KAYA, Doğan, **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Koruma Kültürü ve Kastamonu**, Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Yayınları:10, Kastamonu 2002.
- KROHN, Julius- KROHN, KAARLE, **Halk Bilimi Yöntemi**, (Çev. Günsel İÇÖZ, Yayına Haz. Fikret TÜRKMEN), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 651, Ankara 1996.
- Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu Sempozyumu ve Yerel Gündem 21 Bilgilendirme Sempozyumu- İl Ölçeğinde Yerel Günden 21-**, Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, Kastamonu 2000.
- OZANOĞLU, İhsan, **Kastamonu Halkiyat ve Harsiyatı, Hikâyeler, Masallar, Fıkralar, Konuşmalar, Cilt II-III- IV**, Kastamonu 1946.
- ÖZÇELİK, Mehmet, **Afyonkarahisar Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004.
- PROPP, Vladimir, **Masalın Biçimbilimi**, (Çev. Mehmet RİFAT- Sema RİFAT), Bilim-Felsefe-Sanat Yayınları, İstanbul 1985.
- _____, **Masalların Yapısı ve İncelenmesi**, (Çev. Hüseyin GÜMÜŞ), Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- SAKAOĞLU, Saim, **Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu**, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara 1980.
- _____, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- _____, **Kıbrıs Türk Masalları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- _____, **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.

- _____, **Folklor Bibliyografyaları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme**, Mustafa Naci Gücüyener Matbaacılık ve Gazetecilik Tic. A.Ş., Konya 1991.
- _____, **Sahada Derleme Metotları**, Erzurum 1983.
- SCHİMMELE, Annemarie, **Tasavvufun Boyutları**, İstanbul 1982.
- SEYİDOĞLU, Bilge, **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar (Metinler ve Açılımlar)**, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Yayınları No: 64, Baylan Matbaası, Ankara 1975.
- S. GOLDSTEIN, Kenneth, **Sahada Folklor Derleme Metotları**, (Çev. Ahmet Edip UYSAL), Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 23, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1977.
- ŞİMŞEK, Esmâ, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırmaları**, Cilt I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- TAN, Nail, **Folklor (Halk Bilimi)**, Özal Matbaası, İstanbul 2008.
- TEZEL, Naki, **Türk Masalları 1-2**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.
- THOMPSON, Stith, **Motif Index of Literature, 6 vols Bloomington**, İndiana 1955-1957.
- _____, **The Folktale**, Holt Rinehart and Winston, U.S.A. 1964.
- _____, **The Types of The Folktales**, Helsinki 1964.
- Türk Tarihinde Ve Kültüründe Kastamonu (Tebliğler)**, 19-21 Ekim 1988-Kastamonu, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1989.
- YAMAN, Talat Mümtaz, **Kastamonu Tarihi I (XV Asrın Sonlarına Kadar)**, Ahmet İhsan Matbaası, 1935.
- _____, **Kastamonu Tarihi I**, Halkevi Yayınları, Kastamonu 1935.
- Yazım Kılavuzu**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

MAKALELER:

- ALPTEKİN, Ali Berat, "Türk Masal ve Halk Hikâyelerinde Görmeyen Gözün Tedavi Edilmesi Üzerine", **Millî Folklor**, Sayı: 81, 2009.
- ÇIBLAK, Nilgün, "Teknoloji Çağında Kültürel Miras Olan Masalların Korunması", **TÜBAR-XXIII, Bahar-2008**, s.39-50.
- DEMİRCİOĞLU, Aziz, "Kastamonu Basın Tarihi Hakkında Notlar", **Türk Kültür ve Tarihinde Kastamonu**, Tebliğler, Ankara 1989.
- GÖKALP, Ziya, "Masallar", **Küçük Mecmua**, nr. 18, 1922, s.9-12.
- GÜNEYLİ, Ahmet-KONEDRALI, Güner, " 'İncircinin Dediği' Adlı Türk Masalının Kişilerarası İletişim Çatışmaları Açısından Çözümlemesi", **Millî Folklor**, Sayı: 77, s.75-82.
- KALAFAT, Yaşar, "Kastamonu ve Yakın Çevrelerinde İslâm Azizleri", **Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu (21-23 Mayıs 2000)**, s. 379-384.
- KARADAVUT, Zekeriya, "Kırgız Masallarında Mitolojik Unsurlar", **Millî Folklor**, Sayı: 85, s.71-80.
- KASINOĞLU, Handan, "Van Halk Masal ve Hikâyelerinin İcra Bağlamı Olarak Divanhane (Duvakhane) Geleneği", **Millî Folklor**, Sayı: 89, 2011, s. 170-178.
- KÜÇÜKBASMACI, Gülten, "İhsan Ozanoğlu'nun Masal Derlemeciliği", **İhsan Ozanoğlu Sempozyumu**, 14 Şubat 2009.

- OĞUZ, M.Öcal, “Türkiye’de Mit ve Masal Çalışmaları veya Olumsuzlama ve Tek-Tipleştirme Öyküsü”, **Millî Folklor**, Sayı: **85**, 2010, s.36-45.
- ÖNAL, Mehmet Naci, “Masallardaki Engeller Üzerine Bir Araştırma”, **Mitten Meddaha Halk Anlatıları Uluslar arası Sempozyum Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Ankara 2006, s.183-197.
- SEVER, Mustafa, “Ziya Gökalp’in Masallarında Tipler”, **Millî Folklor**, Sayı: **74**, 29-33.
- S. KAÇALIN, Mustafa, “Kastamonulu Şairler”, **İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri**, s.271–288.
- ŞAHİNGÖZ, Mehmet, “Millî Mücadelede Kastamonu”, **Türk Kültür ve Tarihinde Kastamonu**, Tebliğler, Ankara 1989.
- ŞAHİN, Mustafa, “Masalların Çocuk Gelişimine Etkilerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi”, **Millî Folklor**, Sayı: **89**, 2011, s.208-219.

DiğER:

- ACAR, Ergün, **Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008.
- AKAR, Özlem, **Türk Masallarında Kadın Figürü Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- ALAY, Okan, **Bingöl Masalları (İnceleme-Metin)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2005.
- Anadolu Postası**, Sayı: 5, Grafik Baskı, Kastamonu 2009.
- ANBARCIOĞLU, Cemile, **Daday’ın Gelenek ve Görenekleri**, (Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi, Kastamonu 1999.
- ARDOĞAN, Arzu, **Uygur Halk Masalları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.
- ATLI, Sagıp, **Taşköprü Ağzı**, (Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Isparta 2009.
- _____, “Şeyh Şa‘bân-ı Velî’nin Kerâmetleri Etrafında Oluşan Halk İnançları”, **Uluslararası Mevlâna ve Tasavvuf Geleneği Sempozyumu**, Manisa 2010.
- AYYILDIZ, Ferit, **İspir ve Pazaryolu Yöresi Masalları (Metin ve İncelemeler)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.
- BAKIRCI, Nedim, **Niğde Masalları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2000.
- BAKIRCI, Nedim, **Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü i, Konya 2004.
- BAYDEMİR, Hüseyin, **Özbek Halk Masalları İnceleme-Metin**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2004.
- BEKDEMİR, Ahmet, **Taşköprü Folkloru**, (Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kastamonu 1999.
- BİLGİOĞLU, İsmail, **İhsangazi’nin Gelenek ve Görenekleri**, (Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi, Kastamonu 2001.

- BOZLAK, Ümmü Gülsüm, **Erdemli Masalları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- DAĞI, Satiye, **Safranbolu Masalları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008.
- DEMİRTAŞ, Seher, **Sütçüler Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006.
- DOĞAN, Abdullah, **Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2006.
- HAVESLİ, Mehmet, **Derleme Ödevi**, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kayıt No: 320, Konya 1990.
- <http://tez2.yok.gov.tr>
- KABAKÇI, Bayram, **Derleme Ödevi**, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kayıt No: 1793, Konya 1996.
- KARA, Öznur, **Tarsus Masalları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- KARAAALIOĞLU, Satiye, **Kastamonu Yöresi Halk Edebiyatı Örnekleri**, (Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Isparta 2006.
- KARADAŞ, Celal, **Derleme Ödevi**, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kayıt No: 1200, Konya 1994.
- KARADUMAN, Ercan, **Kastamonu Tarih ve Kültür Çalışmaları (Bibliyografya Çalışması)**, (Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kastamonu 2010.
- KASINOĞLU, Handan, **Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.
- KÖKSAL, Behiye, **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1995.
- KÖKTÜRK, Şahin, **Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1996.
- KUMARTAŞLIOĞLU, Satı, **Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 2006.
- KÜÇÜKBASMACI, Gülten, **Sözlü Kültür Ortamından Elektronik Kültür Ortamına Geçiş Sürecinde Kastamonu Halk anlatıları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.
- _____, **Kastamonu'da Halk Tababeti, İnanış ve Uygulamaları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.
- ÖCAL, Ahmet, **Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1999.

- ÖZCAN, Engin, **Kastamonu ve Adıyaman Halk Kültürlerinin Mukayesesi**, (Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kastamonu 2009.
- SARIKAYA, Burcu, **Türk Masallarında Aile Yapısı (“Bacı Bacı Can Bacı” Masalı Esasında)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2004.
- SEYİDOĞLU, Bilge, “Masal” Maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cilt 6, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985, s.149.
- ŞEN, Sevim, **Anadolu Masallarında Kadının Yeri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2008.
- TUNÇ, Talha, **Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2008.
- ÜNVER, İsmail, **Derleme Ödevi**, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kayıt No: 1461, Konya 1995.
- YİĞİT, Harun, **Kastamonu Ve Erciş Halk Kültürlerinin Mukayesesi**, (Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kastamonu 2009.
- ZHAMAKİNE, Alfiya, **Kazak Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2009.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Sagıp Atlı
Doğum Yeri : Taşköprü
Doğum Yılı : 05.05.1986
Medenî Hâli : Bekâr

Eğitim Durumu:

Lise : 2000-2004 YDA Kuzeykent Süper Lisesi
Lisans : 2009 SDÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Tezli Yüksek Lisans : 2011 SDÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yabancı Dil Düzeyi :
İngilizce- İleri Seviye

İş Deneyimi :

2010- Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi